ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS operum omnium

PARS PRIMA, QVAM LOGICAM,

Seu organum appellant: cui addidimus Argumenta, ac potius paraphrases, & Annotationes ex Boethi, Ammonij, Simplicij, Io. Grammat. & Alexandri sententia in singula capita Ex IOAN. MARINELLI scriptis.

Index, Logicumque Lexicon rerum, ac verborum difficilium.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Ioachimum Bruniolum.
M D LXXXIIII.

C·M

DE ARISTOTELIS OPERIBVS CENSVRA.

PLinius Secūdus libro septimo Historiæ Naturalis inquirit, quodnam existimetur maximum fuisse ingenium, ex his quidem quorū extet memoria, vel suis ipsorum, vel alienis monumentis: & eam tantæ ambitionis palmam videtur ad Homerum vatem deferre, secutus Græciæ iudicium, quæ illum fontem ingenitorum appellat. Sed mihi tamen acrius eam rem intuenti, atque examinanti subtilius, nullum videtur fuisse ingenium Aristotelico præstantius. Legenti opera eius attentè ac diligenter, exoritur ingens admiratio, quam ab vltimis principijs deducit abditissima & profundissima rerum omnium, quam acutè refellit aliena, qua fortiter communit & corroborat sua, quo ordine digerit singula, & quod est in traden-

dis artibus perutile, quanta frugalitate verborum . nihil est in eo vacans, aut inane, omnia solida, & plena : nusquam sinit lectorem oscitari , aut aliud agere . De hoc verè dici potest, quod Lysiæ Atheniensi minori de causa attribuitur, ruituram structuram vniuersam , si vel verbulum vnum tanquam lapidem detraxeris, Axiomata autem illa vniuersalia, quis non admiretur in omni argumento & materia tam multa esse ab illo excogitata uera, & perpetua, quibus sequens ætas in tanto decursu seculorum vix exceptionem vllam annotauit ? Scripserunt veteres philosophi ante Aristotelem pauca, atque ea confusè. Primus omnium Plato eleganter sane multa, & doctè, sed ad docendum, discendumque parum accommodatè. Aristotelis omnia ordinem, & formam habent institutionis, ac disciplinæ, nec fuit dexteritas in aliquo ad artes tradendas par, omnia uerò sunt illi certis præceptis & formulis conscripta, ea breuitate & grauitate verborum ac sententiarum, vt accipi facilè, retinerique possint, & ad vsum, quum res postulat, accommodari. Verba autem nullus Græcorum habet æquè apposita, ita ut ex rebus videantur nasci, quas tractat. Non persequitur rerum flosculos, & orationis delicio-

deliciolas, quas inani oblectamento delinitum lectorem teneat, postea remittat uacuum. Plena est illius oratio ingenti fructu cognitionis rerum sciri dignarum. non captat præsentem gratiam leuem ac momentaneam, sed adfert diuturnam vtilitatem, idcirco nec ad quemlibet gustum facit tantus author, nec quemlibet lectorem desiderat. Volunt Aristotelis opera lectorem ingenij non acuti tantùm, sed etiam profundi, solidi, sani, circumspecti, uolũt attentũ, diligentem, imbutum lectione variorũ authorum, & cognitione rerum multarum, hæc si desint, nihil Aristotelicis libris existimabitur asperius, insuauius, inamœnius, quemadmodum nonnulli de eo indicant, vel propter ignorantiam, vel propter teneritudinem ingeniorum, pondus non ferentes tantæ doctrinæ, quẽadmodum infirmis oculis lux solis, & diei splendor molestus est, quo nihil est sanis, & valentibus iucundius. Verum vt Aristoteles primus inueniebat propè oĩa, ita non poterat noua inuenta oĩno unus excolere, atq; expolire. Erant etiam nonnulla, quæ propter nouitatẽ nondum habebat satis explorata, & percognita. Accedebat ad hæc ingenium uiri tectum, & callidum, & metuens reprehensionis, quod inhibebat eum, ne proferret in-

 ter-

terdum apertè, quę sentiret, inde tam mul ta per eius opera obscura, & ambigua.

DE LIBRIS ILLIVS.

Libri eius diu latuerunt, cum bibliotheca Theophrasti discipuli, quae ad hæredes imperitos deuoluta, multis annis in tenebris, & squalore iacuit, usque ad tp̄a L. Syllæ Dictatoris, qui bibliothecam illam coemit, & libros describendos, in ordinemque redigendos Tyrannioni dedit grammatico, sicut authores sunt Plutarchus Cheronęus, & Strabo. Postea tempora fuerunt in omnium manibus, sed non magno in pretio, propter difficultatē sensorum, ad quæ pauci penetrabant, quousque Alexāder Aphrodisiensis, Antoninorum temporibus diligens Aristotelis lector, commentarios in multa illius opera cōscripsit, tum primùm cœpit Aristoteles, & legi, & intelligi, & versari in hominum manibus, nimirum intellecta vtilitate, quæ ex illius attenta lectione caperetur. Verùm non omnia illius ingenij monimenta, etiam quæ L. Sylla inuenit, ad nostram ætatem peruenerunt, qđ est intelligere ex ijs, quæ à veteris memoriæ scriptoribus citantur. M. T. in ij. lib. de Natura deorum, argumentum adfert Aristotelis, quo ille Dei prouidentiam ex cōsideratione pulchritudinis ordinisque mun-

di huius colligebat:atqui argumentum hoc apud Ariſt.quem habemus, nuſquam legitur. Idem Cicero libros Ariſtot. de Natura deorum uiſos a ſe teſtatur. Seruius grāmaticus Ariſt.citat dicentem, aliqua numina mori. Iſidorus, non Hiſpalenſis antiſtes, ſed antiquior quidam, & Clemens in Stromatibus, aſſerunt Ariſt. de dijs localibus mentionem feciſſe, qui vrbibus & regnis præſiderent. Transeo quæ de Ariſtotelis ſcriptis recenſet Laertius, qui voluminum eius ſummam ad quadringenta perducit, de quibus quidem nihil dubitetur, & multò aliter diſtinguit libros quàm nos. Ac vt non omnia Ariſtotelis habemus, ita quædam ſub nomine illius aliena circunferuntur, quod eſt Ariſtoteli cum omnibus fere magni nominis ſcriptoribus commune. Iam de ſingulis dicamus libris.

PERI HERMENIAS.

Liber hic dicitur de interpretatione, quoniam in eo Philoſophus interpretatur, q̄d ſit nomen, quid verbum, quid oratio, quid pronunciatum, quæ ſunt q̄dem partes grāmatici, explicat tamen illa Ariſtot. in opere dialectico, q̄ grammatica nondum eſſet illa ætate inuenta, hæc vtique grāmatica, qua nunc vtimur. nam olim priſci homines cognitionem elementorum, & ſyllaba-

rum, scriptionẽ rectã ac legitimã, tum pronuntiationẽ germanã & propriã cuiusque linguæ, grãmaticam nũcupabãt. iã inde ab Homeri seculo. Itaq; grammatici munere Arist. fungitur in prima operis huius parte. Vnus est liber περὶ ἑρμηνείας, non duo. Disputatio aũt illa de futuris indefinitis, quæ contingentia nuncupantur, perplexa est & difficilis, atq; eò magis, ꝙ Arist. disputat secum ipse, obijcit sibi argumẽta, & dissoluit, confusis omnino distinctionum notis, ita vt dialogismus sit absque personis, sed si distinctiones diligenter animaduertantur, dilucidior fiet tota tractatio.

CATEGORIAE.

Opus hoc desumptum est ex prima philosophia, quæ μετὰ τὰ φυσικὰ nominatur, sed hæc tractantur illic vt res, in categorijs autem vt voces, res illas significantes. idcirco categoriæ nominantur, quasi prædicationes, ut vulgò vertunt, uno autem verbo latinè dicere perdifficile. Sunt autem hæc modi quidam, & velut rationes, quas primas essentias, hoc est, singula rerum denominamus, consignamus, configuramus, conuestimus, seu quod aliud vocabulum magis placet, aut si quod est istius aptius. Dicimus enim Socratem animans esse & album, & procerum, &

mari-

maritum, & Athenis, & quæ sunt eiusmodi. Sed denominationes istæ ex rebus pendent, atque vt res separare, ac segregare operosum est, & arduum, ita & categorias istas. multum tamen ab Aristotele est profectum, plurium confectum vię uno decursu.

PRIORA ANALYTICA.

Post explicatas pronuntiationes rationesque aliorum de alijs pronuntiādi atque iudicandi, tradit Aristoteles præcepta, quemadmodum in ratiocinationem connectantur. Vocat autem analytica, hoc est, resolutiua, quod ratiocinationes in partes suas dissoluat, & ex quibus constent perhibeat. Ipsum totum facile est cuiuis intueri, etiam imperitissimo, nosse autem ex quibus componatur, quasique confletur, & id docere, non nisi docti atque artificis. Nihil excogitari potuit ad omne artium ac scientiarum genus conducibilius, quàm syllogismorum formulæ, nihil rursum molestius, quàm quæ dę necessario, possibili, impossibili, & contingenti, comparat, & cōiungit inter se, magno quidem illa acuminę, quis neget? sed inutiliter.

POSTERIORA.

Duo sunt in syllogismo, tanquam in homine corpus & animus. In corpore est materia,

teria, & dispositio ac ordo partium : in animo vis & vita, & actio. In superioribus analyticis Aristoteles velut de syllogismi præcipit corpore, hoc est, de partibus, deque illarum nexu, & compositione, ideoque priora nominantur. In his autem posterioribus, hoc est, interioribus, & magis reconditis, de anima ipsa syllogismi, nempe de demõstratione, de vi & efficacia rationis. Analytici libri sub Aristotelis nomine multi olim circumferebantur, sed hi quatuor ex orationis filo, totiusque præcipiendi rationis modo ac facie, Aristoteli sunt adiudicati, cæteris reiectis.

TOPICA.

Hoc est, loci, vnde ducuntur argumenta. Opus est octo voluminibus distinctum, varium sanè, hoc est multæ eruditionis, & obseruationis rerum diuersarum. Sed vt illa omnia primus ipse pariebat, non potuit tã multa simul ædere, simul expolire. itaque relicta est velut ingens quædam materia, & diues, ad extruendum pulcherrimum ædificium. Eruere ex quantumlibet sedula & attenta lectione illorum librorum, rationem inu . ndi argumenta, haud facilè quisqua . posit. Rhetoribus hoc debent dialectici, qui obscuritatem hanc illustrauerunt, & tradiderũt, quis esset materiæ istius

vsus,

usus, quod Cicero præstitit in Topicis ad Trebatium. Nam partem hanc de dialectica inuentione, & rhetores auidè occupauerunt tanquam suam, & dialectici verecundè cesserunt tanquam alienam, non id recēti vitio, vt alia permulta, sed ab Stoicis ipsis factitato qui philosophorum omnium acerrimi sunt dialectici existimati.

ELENCHVS.

Elenchus multa significat, sed hoc loco pro redargutione sumitur. Libri sunt duo, ad cauendas sophisticas captiones, & ne in disserēdo falsa pro veris per ignorationem colligamus, aut admittamus. Huic operi initium dedit Plato in Euthydemo, ostenduntur illic pauci quidem doli disputatoris captiosi, Aristoteles autem rem omnem, vt solet, à primis initijs complexus, digessit in ordinem & formulas. Cauendum tamen, ne & Latini homines fallantur, dum græcæ linguæ exempla parum congruenter aptāt ad latinam. Absoluta est ijs libris omnibus dialecticæ omnis, & de inueniendo argumento, & de inuentis iudicando.

ARISTOTELIS VITA EX DIOGENE LAERTIO

LIBER QVINTVS

De vita Philosophorum.

ARISTOTELES Nicomachi Phęstiadisque Stagirites fuit. Porro Nicomachus à Nicomacho Machaonis filio Aesculapiique nepotem originem duxit, ut Hermippus eo libro, quem de Arist. scripsit, tradit. Conuixit autē Amintæ Macedonū regi medicinæ & amicitiæ gratia. Hic inter oēs Platonis discipulos maximè excelluit, voceq; gracili, ut Timotheus Atheniēsis in libro de Vitis refert, & exilibus cruribus paruisq; oculis fuit, veste insigni, & annulis, ac tōsura vtēs. Natus est aūt illi & filius Nicomachus ex Herpyle cōcubina, vt Timotheus ait. Recessit à Platone dum adhuc superuiueret. Vnde dixisse illū tradūt, Arist. in nos recalcitrauit, nō secus atq; in matrē pulli geniti. Refert Hermippus in Vitis, cùm Atheniēsiū legatus ad Philippum profectus esset Arist. Academicæ scholæ

præfectum fuisse Xenocratem. Cùm vero reuersus esset, scholamque sub alio vidisset, elegisse in Lyceo, peripatô illicque vsque ad unctionem deambulando cum discipulis philosophari solitum, atque inde peripateticum appellatum esse. Alij idcirco sic vocatum asserunt, quòd ex ægritudine conualescenti, ac deambulanti Alexandro assistens quædam differere soleret. Vbi verò iam plures esse cœperant, sedens docebat, dicens:

Silere turpe me, & Xenocratem loqui.

Ad propositam quæstionem discipulos vnà exercebat simul, & oratoriam docens. Deinde ad Hermiam eunuchum profectus est, Atarnensium tyrannum, quem alij quidem delicias, ac lusus ipsius fuisse tradunt. alij verò sibi affinitate iunctum ei filia siue nepte, ut refert Demetrius Magnesius in libris de poetis ac scriptoribus æquiuocis, qui & Eubuli seruum Hermiam fuisse ait, Bithynium genere, quem & dominum suum enecasse. Porrò Aristippus in primo de antiquis deliciis libro, Aristotelem ait Hermiæ concubinam adamasse, quam ille cum sibi permisisset, duxisse eam, & gaudio elatum immolasse mulieri, ut Athenienses Eleusinæ Cereri, Hermiæque pæana scripsisse, qui endon, hoc est, intus scriptus est. Hinc in Macedonia apud Philippum uixisse, atque ab eo Alexādrum filium erudiendum accepijsse, petisseque instaurari solum patrium a Philippo euersum. Id vbi impetrasset, dedisse illis leges. In schola quoq; leges tulit imitando Xenocratem, vt decendialem principem facerent. Vbi vero Alexandro instituendo satis visus est nauasse operam, eumque sibi deuinxisse, commendato illi cognato,

gnato Callisthene Olynthio, Athenas concessit. Eum audacius quam par erat alloquentem regem, & minimè illi obsequentem, ab ipso increpitum asserunt versu, admonente, ni talia loqui desisteret, maturè periturum, quod & factum est: versus autem sic habet:

Qualia mi loqueris, vereor sis nate superstes.

Nanque Hermolao in Alexandrum insidiarum socius fuisse deprehensus, cauea ferrea circũductus, pædore atque squalore oblitus, leoni postremò obiectus est, sicq; excessit è vita. Enimuero Aristoteles Athenas profectus, cum illic tredecim annis docuisset, clam in Chalcidem cõcessit, quòd ab Eurymedonte hierophanta impietatis accusatus esset, siue, vt Phauorinus ait in omnimoda historia à Demophilo, ꝙ hymnum in eum, quem prædiximus Hermia scripserit, quodque hoc epigramma statuę quæ in Delphis est, incidi curauerit.

Impius hunc quondam Persarum morte tyrannus
Mulctauit violans iusq; nefasq; virum.
Nam neque collato oppreßit certamine, verum
Insidiosè hominis vsus amicitia.

Hic verò, vt ait Eumolus in quinto historiarũ, aconitũ bibens, mortuus est septuagesimo ætatis anno. In quem est nostrum hoc epigramma.

Nuper Aristotelem, læsa vt pietate nocentem
Detulit Eurymedon sacrificus Cereris.
Ille aconita bibens subterfugit. certè aconiti
Hoc erat iniustum vincere sacrificum.

Idem vero refert ipsum Platoni trigenarium se in disciplinam dedisse, sed profectò fallitur. Nanque septimo decimo ætatis anno Platonem audire cœpit. Est autem hymnus huiusmodi.

Virtus laboriosa generi mortalium, honestissimum

ſimum vitæ humanæ incitamentum. Pro tua ſiquidem forma o virgo, expectanda eſt in Græcia mortis conditio, & grauium aſſiduorumque laborum tolerantia. Talem nimirum inſeris hominum animis fructum planè immortalem, & auro præſtantiorem, parentibusque ipſis, ſomnoq; dulciſſimo. Nam in gratiam tuam Iouis Hercules, & Ledæ filii multa perpeſſi ſunt, qui quid poſſent, opere declararunt. Quin & tui deſiderio Achilles, & Aiax ad inferos penetrarũt, tuæq; formæ luculentiſſimæ gratia Atarneæ ciuem Solis priuauit lumine. Quo enim clarus ſpectatusq; rebus geſtis? Hunc immortales meæ auctiorem reddẽt muſæ, quæ Iouis hoſpitalis decus augere ſolent.

Primam hunc orationem iudicialem pro ſeipſo ſcripſiſſe, cũ huius criminis argueretur, Phauorinus in omnimoda hiſtoria author eſt, ac dixiſſe Athenis:

Et pyra nata pyris, ficuſq; in ficubus extant.

Ait autẽ Apollodorus in chronicis natum illum anno primo, nonageſimæ nonæ olympiadis, perrexiſſeq; ad Platonẽ decimoſeptimo ætatis anno, annoſq; viginti apud eũ fuiſſe commutatũ. Tũ vero veniſſe Mitylenẽ princiee Eubulo, quarto anno centeſimæ octauæ olympiadis. Verùm Platone primo anno functo vita, ſub Theophilo ꝓfectum eſſe ad Hermiã, mãſiſſeq; annos tres. ſub Pythodoto autẽ ſe contuliſſe ad Philippum ſecundo anno centeſimæ nonæ olympiadis, Alexandrum quintumdecimũ iam annum ętate agente. Athenas vero conceſſiſſe ſecundo anno centeſimæ vndecimæ olympiadis, atque in Lyceo tredecim annos docuiſſe, ac demum perrexiſſe Chalcidem, tertio anno cen-

tesimæ quartæ decimæ olympiadis, morboque petisse, cùm esset annorum ferme sexaginta trium. Quo etiam tempore Demosthenes in Calabris defunctus sit sub Philocle. Fertur autem ob Calisthenis insidias in Alexandrum, infensum fuisse regi, illumque ad eum contristãdum Anaximenem extulisse, ac misisse Xenocrati dona. Lusit in eum epigrãmate Theocritus Chius, vt ait Ambryon in libro de Theocriti vita, in hunc sensum.

Hermiæ eunuchi simul, Eubuliq; sepulchrum
Mente vacans vacuum struxit Aristoteles.

Timon quoque sic illum agit,

Se neque Aristotelis leuitas miseranda loquacis.

Hæc vita Philosophi fuit. Cæterùm nos ipsius quoque testamẽta legimus in hũc ferme modũ. Bene quidem, ac rite erit. Quod si quid contigerit; ita legauit Aristoteles. Curatorem quidẽ omnium, & per omnia iussit esse Antipatrum. Quoad verò Nicanor adolescat, curatores, ac tutores instituit Aristomenem, Timarchum, Hipparcũ, Cliotelem, & Theophrastum si uoluerit, ac si curam suscipere uelit filiorum, & Herpylidis, rerũque omnium. Cumque puella fuerit matura, viro tradi illam. Nicanori. Sin vero puellæ quippiam contigerit, quod absit, uitaq; prius, quàm cõnubio iũgatur, siue ẽt postquam nupserit antequã filios procreet, excesserit, Nicanor dominus esto, vt & de puero, & de cæteris dignè nobis, ac sese disponat. Curet autem Nicanor & de puella, & de puero Nicomacho, nihil ut illis desit, patris, ac fratris unà implens munus. Quòd si Nicanori quidpiam contigerit, quod absit, siue priusquam puellam duxerit, siue postquam duxerit, nondum filijs natis, quæ quidem

ille

ille instituerit, ea rata sunto. Sin autem voluerit, & Theophrastus puellæ curam habeat. Sin aliàs, curatores habito cum Antipatro consilio & de puella & de puero disponant vt eis videbitur optimum. Curam autem habeant tutores & Nicanoris mei, & Herpylidis memores. Nanque erga me studiosa plurimum fuit, cæterorumque omnium & si virum accipere voluerit, curent, ne indigne nobis locetur. Denique illi præter ea quæ antea acceperat, de nostra substantia, talentum argenti, tresq; si voluerit, famulas, & ancillam quam habet & Pyrrheum puerum. At si quidem in Chalcide habitare voluerit, hospitium quod adortum est: sin, autem in Stagiris, paternam domum. Vtrum vero horum maluerit, studeant procuratores domum ita necessaria supellectile instruere, vt & sibi honeste, & Herpylidi sufficienter instructa videatur. Curæ sit autē Nicanori, & Myrmecem puerum non indigne nobis ad suos referri, cū eius, quas cepimus, facultatibus. Si autem & Ambracis libera, cumq; puella viro tradetur, quingentas illi drachmas, ancillamq; quam habeat, dari iubeo. Sed & Thaleti præter ancillam quam habet emptam, drachmas mille, & ancillulam. Simo quoque absque priore pecunia, in puerum alium, siue puerum emi, siue pecuniam dari. Tychonem esse liberum cum puella nupserit. Philonemq; & Olympium eiusq; filiorum. Porrò eorum, qui mihi famulātur, puerorum nullum vendi volo, sed hæredes eis vti. Cum verò adulti erunt, pro merito dimitti liberos volo. Curent item vt consumentur quæ Gryllioni sunt traditæ exculpendæ imagines. Vbi vero perfectæ erunt, suis imponantur locis, Nicanoris quoq;

ac Proxeni quam ſculpendam cogitabam, matriſque Nicanoris Arimneſti vero quæ perfecta eſt, ſuo ſtatuatur loco, vt ſit ipſius monumentũ, quia ſine liberis defunctus eſt. Matris quoque noſtræ Cererem in Nemea locet, aut vbicunq; videbitur. Vbi vero tumulũ fecerit. ibi & Phythiadis ſublata oſſa condat, ſicut ipſa præcepit, ſiſtat, & ſeruari Nicanoris votum quod pro illo vouimus. Animalia lapidea cubitorum quatuor Ioui ſeruatori, ac Mineruæ ſeruatici in Stagiris. Hæ teſtamentorum ipſius ſeries fuit. Fertur autem ollas plurimas repertas eſſe, Lyconemque dicere, illum in pelui calentis olei leuari ſolitum, oleumque venundare. Quidã vtrem calentis olei ſtomacho illum imponere conſueuiſſe tradunt, & cum ſe ad quieſcendum componeret, æream ſpæram tenere in manu pelui ſubiecto, eo conſilio, vt cum dormientis manu excuſſa ſphæra in ſubditum æreum vas incidiſſet, ſono illius excitus exurgeret. Eius eſſe præclaras iſtas ſententias legimus. Interrogatus quidnam mendaces lucrarentur, vt cum vera, inquit dixerint non illis credatur. Cum ſibi probro daretur, quòd flagitioſo homini miſericorditer tuliſſet opem, non, inquit, mores miſeratus ſum, ſed hominem. Amicis ac diſcipulis iſta conſueuerat dicere, vbicunque moraretur. Aſpectus quidem à circunfuſo aere lumen accipit, animus autem à diſciplinis liberalibus. Sępe numero cum in Athenienſes inueheretur, aiebat illos frumenta & leges inueniſſe, verum frudantis quidem vti, non autem legibus. Suarum liberalium amaras radices, fructus autem dulces eſſe aſſerebat. Rogatus quidnam cite conſeneſceret, gratia, inquit. Quid ſit ſpes, vigilan-

gilantis, ait insomnium. Diogene caricam porrigente, cogitans nisi acciperet, vsum esse, meditatus sumens. Diogenem ait caricam simul cum vsu perdidisse. Rursus ab eo porrectam accipiens, atque puerili more in sublime eleuans cum dixisset, magnus Diogenes, eam illi reddidit. Tria dicebat pueris esse necessaria, ingeniũ, exercitationem, disciplinam. Audierat aliquando se à quodam maledictis esse lacessitum. Tum ille, absentem inquit etiam verberet. Dicebat pulchritudinem plus, quam epistolas omnes valere ad commendationem. Plerique Diogenem ita statuisse asserunt, ipsum autem donum formæ dixisse. Socratem vero modici temporis tyrannidem, Platonem naturæ priuilegium, Theophrastum tacitam deceptionem, Theocritum verò eburneum detrimentum Carneadem regnum solitarium. Rogatus quo differrent docti ab indoctis, quo, inquit, viuẽtes à mortuis. Eruditionem dicebat inter prospera esse ornamentum, inter aduersa refugium. Parentes qui liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his qui solũ genuissent. Eos enim viuendi tantum, illos etiam bene beateq; viuendi authores esse. Glorianti cuidam quod magnæ esset vrbis ciuis, noli, inquit, hoc attendere, sed an dignus sis magna & illustri patria. Rogatus quid sit amicus, vna, inquit, anima in duobus corporibus habitans. Homines plerosque dicebat ita esse parcos, ac si semper victuri essent: alios tam prodigos, ac si continuò morituri. Percontanti cur honesta forma præstantibus diutius congredimur, cæci, inquit, huiusce interrogatio est. Rogatus quid ex philosophia lucratus fuisset, hoc, inquit, vt iniussus eam faciam, quæ

plerique per legum metum faciant. Interrogatus quo pacto discipuli egregie proficerent: Si excellentiores, ait, prosequentes tardiores non morentur. Loquaci homini cum illum improbe probris multis obtulisset, dicenti, num te satis obtuli? Hercle, inquit, non tibi, animum aduerti. Causanti cur stipem non bono homini dedisset, nam & ita contigisse ferunt: Non, inquit, homini dedi, sed humanitati. Rogatus erga amicos quales esse debeamus, Quales, inquit, eos erga nos esse optamus. Iustitiam dicebat virtutem animi vnicuique secundum dignitatem describentium. Disciplinam optimum esse dicebāt viaticum ad senectutem. Refert Phauorinus in secundo commentariorum illū crebro dicere solitum. O amici, amicus nemo. Et ista quidem ad illum referuntur. Conscripsit autem & complura volumina, quæ vt summa ingenij illius vis ac præcipua circa omne orationis genus exercitatio clarius eluceat, subnectenda necessario existimaui. De iustitia libros quatuor, de poetis tres, de philosophia tres, de republica duo, de rhetorica Gryllus vnum, Nerinthus vnum, Sophista vnum, Menexenus vnum, Amatorius vnum, Conuiuium vnū, de diuitijs vnum, Exhortationum vnum, de anima vnum, de precatione vnum, de nobilitate vnum, de voluptate vnum, Alexander seu de colonis vnum, de regno vnū, de doctrina vnum, de bono tres, de Platonis legibus tres, de eiusdem repu. duos, Oeconomicus vnum, de amicitia vnum, Quid sit tolerare sine tolerantia vnum, de disciplinis vnum, de his, quæ in contentionē cadunt duos, Solutiones eorum quæ in contentionem veniunt, quatuor. Diuisiones sophisticæ quatuor.

tuor. de contrarijs vnum, de speciebus & generibus vum, de proprijs vnum. Commentaria epichitimaticu tres. Propositiones de virtute tres, obiectiones vnum, de his quæ quot modis dicuntur, siue secundum propositum, vnũ de elementis tres, de scientia vnum, de perturbationibus iræ vnum Moralium quatuor, de principio vnum, Diuisiones septemdecim, Diuisibilium vnum, de interrogatione & responsione duo, de motu vnum, Propositiones vnum, Propositiones contentiosæ quatuor, Syllogismi vnum, Priorum Analyticorum nouem, Posteriorem analyticorum maiorum duo de quæstionibus ad disciplinam pertinentibus octo, de meliore vnum. de idea vnum, Termini Topicorum septem, Syllogismorum duo, syllogisticos & diffinitiones vnde eligibili, & accidenti vnum, de ijs, quæ ante locos sunt, vnum, Topicorum ad diffinitiones duo, Perturbationum vnum, Diuisibilium vnum, Mathematicus vnum, Diffinitiones tredecim, Epicherematum duo de voluptate vnum, Propositionum vnum, de voluntariu vnum, de pulchro vnum. Quæstiones epicherematicæ vigintiquinque, Quæstiones de amicitia duo, Quæstiones de anima vnum, Politicorum duo, Politicæ auditionis, sicut Theophrasti, octo, de iustis duo, Artium introductio duo, Artis rhetoricæ duo, Ars vnum, alia ars duo, Methodicum vnũ, Artis Theodecti introductionis vnum, Artis poeticæ libros duos, Enthymemata rhetoricã, de magnitudine vnum Enthymematum diuisiones vnũ. de dictiono duo de consilio vnum, Collectionis duo, de natura tres, Physicon vnum, de Archytæ philosophia tres, de Speusippi Xe-

nocratisque philosophia vnum, ex Timæi Archytæque disciplinis sumpta vnum, Aduersus Melissi dicta vnum, Aduersus Alcinæonis dicta vnum, Aduersus Pythagoricos vnum, Aduersus Gorgiam vnum. Aduersus Xenocratem vnum, Aduersus Zenonis scita vnum, de Pythagoricis vnum, de animalibus nouem, Anatomorũ octo, Electio anatomorum vnum, de compositis animalibus vnum, de fabulosis animalibus vnum, de non gignendo vnum, de plantis duo. Physiognomicum vnum, Medicinalia duo, de monade vnum, Signa tempestatũ vnum, astronomicon speculatiuus vnum, de motu vnum, de musica vnum, Memoriale vnum, Homericarum ambiguitatum sex, Poetica vnum, Naturalium secundum elementa triginta octo, Inspectorum problematum duo. Liberalium disciplinarũ duo, Mechanicus vnum, Problematum ex Democrito sex, de lapide vnum, Parabolæ vnum, Inordinata xij. Exposita generatim 14. Iura vnum, Olympionicæ vnum, Pythionicæ musices vnũ, Pyticus vnum, Pythionicorum argumenta vnũ, Dionysiacæ victoriæ vnum, de tragœdijs vnum, Doctrinæ vnum, Prouerbia vnum, Lex commendatitia vnum, Legum quatuot, Prædicamentorum vnum, de interpretatione vnum. Respublicæ vrbium clviij. Seorsumq; ad Philippum depopulari, paucorumq; & optimatum & tyrannorum rep. epistolæ. Selymbriorum epistolæ, ad Alexandrum quatuor, Ad Antipatrum nouem, ad Mertorem vnam, ad Aristonem vnam, ad Olympiadem vnã, ad Hephæstionem vnam, ad Themistagoram vnam, ad Philoxenum vnam, ad Democritum versus, quarum initium est, Sanctæ Deum, Elegiæ, quarum est initium, For-

mosæ

mosæ matris filia: Sunt in summa versus omnes plus minus quadragesies quinquies mille trecenti & triginta. Hæc librorum illius series, hic numerus, in quibus quid agat summatim exponendum est, Duplicem esse philosophiæ rationem, alteram versari circa actus, appellariq; practicen, alteram in intelligentia & speculatione consistere, & theoricen dici. Ad actionē pertinere ethicen & politicem, qua in parte tū de publica, tū de familiari re agi. Ad intelligentiam Physicen logicenque referri. Porrò logicen instrumentum esse exactissimum. Eius cum geminam destinationem ac scopum subiecisset, verisimile ac verum, ad vtranq; duarum maxime rerum viribus nititur. Nanque ad verisimile seu probabile, oratoria & dialectica, ad verū autem analytica & philosophia vsus est, nihil omnino omittens eorū quæ vel ad inuentionē, vel ad iudicium, vel etiam ad vsum pertinerēt. Enimuero ad inuentionis adminicula, atque ad eas res, quæ speculationi & arti inseruiunt, propositionum multitudinem tradidit, ex quibus quæstiones, probabilium epicherematum elicere affatim licet. Porrò ad iudicandum analytica priora, & posteriora conscripsisset, prioribus assumptionum iudicia permittens, posterioribus collectionis examen tradens. Cæterum ad iudicandum ea quæ sub certamen cadunt, quæque in interrogatione versantur, & contentione sophisticorum argumētorū, atq; syllogismis atq; his similibus. Veritatis verò iudicium earū quidem, quæ secundum imaginationem sunt actionum sensum definiuit. Moralium verò, vbi de re publica, ac domestica, vbi de legibus agitur mentem, finem autem vnum exposuit virtutis

vnum in vita perfecta. Felicitatem ait plenitudinem ex tribus maxime bonis conſtantem, ijs nimirumque in animo ſunt, quæ & priora viribus appellat, ijs quæ ad corpus attinent, vt ſunt bona valetudo, fortitudo pulchritudo, cæteraq; his ſimilia, atque ijs quæ extrinſecus veniunt, diuitijs, nobilitate, & claritudine, atq; in hunc modum cæteris quibus tertium locum aſſignauit. Virtutem ad beatam vitam ſibi minime ſufficere dixit, quippe corporis bonis, exterioribusque indigere. Miſerum atque infelicem fore ſapientem, ſiue doloribus afficiatur, ſiue inopia & cæteris huiuſmodi incommodis prematur. Vitium autem ad miſeriam atque infelicem vitam ſufficere, quantumlibet corporis affluat bonis. Virtutes ait, non ſe inuicem ſequi. Fieri enim poſſe, vt prudẽs quiſpiam, ac iuſtus ideq; intemperans atque incontinens ſit. Sapientem quidem non omnino perturbationibus vacare, verum perturbari modice dixit, Amicitiam, æquitatem eſſe definiuit reciprocæ beneuolẽtiæ. Eius tres ſpecies eſſe tradidit. Eſſe quippe alicognationis aliam amatoriam, tertiam hoſpiã talem. Amorem non modo congreſſionis, verum & philoſophiæ eſſe. Amaturum quoque ſapientem atque acceſſurum ad rempublicam dicturumque vxorem, & cum rege vna victurũ. Tribus autem generibus vitæ conſtitutis, primo quod in ſpeculatione, ſequenti quod in actu, & tertio quod in voluptate conſiſtit. Speculatiuum genus ſemper prætulit: Liberales diſciplinas ad apprehenſionem virtutis multum conferre ſenſit. In deſcriptione rerum naturaliũ pręter cęteros rationem maxime ſecuturũ eſt, adeo vt minimarum quarumq; rerum red-

dide-

diderit causas. Vnde & naturalium commentariorum complura scripsit volumina. Deum sicut & Plato incorporalem diffiniuit, eiusq; prouidentiam ad cœlestia vsque pertingere, ipsum vero immobilem esse. Porro terrena omnia ad cœlestium congruentiam, ordinemq; disponit. Præter elementa ista quatuor esse & quintum aliud, ex quo cœlestia consistat, eiusque motum orbicularem esse varium. Animam item incorpoream, primamq; esse entelechian, corporis nempe naturalis & organici potentia vitam habentis. Est autem ea iuxta illum duplex. Entelechiam vero appellat, cuius sit species quædam incorporea. Altera ex his quidem secundum potentiam, vt est Mercurius in cera, informis, quidem, sed idoneus ad percipienda lineamenta, sicut item in ære statua. Secundum vero habitũ entelechia dicitur ea, quæ est consummatæ ac perfectæ Mercurij statuæ. Naturalis autem corporis dixit: nã sunt corpora alia quidem manu & arte elaborata, vt sunt quę ab artificibus fiũt, puta turris atq; nauis. Alia vero sic à natura prodeunt vt arbores, & animalium corpora. Porro organici dixit, hoc est, ad aliquid parati & conditi, vt est ad videndũ oculus, aurisq; ad audiendum. Virtute autem vitam habentis, vtputa in seipso. Virtute aũt vel potentia minus est secundum efficaciam. Secundum actionem autem, vt vigilans habere animam dicitur. Secundum habitum aũt, vt dormiens. Vt igitur & hic intelligatur adiecit potẽtia. Multa igitur eiusmodi & alia, & de alijs multis in hunc modum philosophatus est, quæ perlongum esset numerere. Cunctis enim in rebus summo studio atq; industria fuit, inuentionisque incredibili copia viguit, vt

ex his

ex his quæ ſuprà annotauimus voluminibus cō ſtat, quæ ad quadringentorū numerū ferre perueniunt, de quibus nihil ambigitur. Nā ſunt & alia complura, quæ ipſi aſcribuntur volumina atq; ſententiæ. Verum enimuero octo fuere Ariſtoteles. Primus hic ipſe. Secundus qui Athenis rempub. adminiſtrauit, cuius etiā iudiciales leguntur orationes ſanè quàm elegantes. Tertius qui Iliadem Homeri ſcripſit. Quartus Siculus orator, qui ad Panegyricum Iſocratis reſcripſit. Quintus qui cognominatus eſt Mythus, Aeſchinis Socratici neceſſarius. Sextus Cyrenaicus, q de poetica ſcripſit. Septimus pædotriba, cuius meminit Ariſtoxenus in Platonis vita. Octauus grāmaticus obſcurus & ignobilis, cuius de pleonaſmo ars legitur. Huius autem Stagiritæ philoſophi complures quidem fuere diſcipuli, ſed omnibus maximè Præcelluit Theophraſtus, de quo modo dicendum eſt.

ARISTOTELIS VITA.

Ex monimentis Ioannis Grammatici Philoponi Alexandrini.

FVIT Aristotelis genere Macedo, Stagiris, filius Nicomachi, qui Amyntę Macedoniæ Regi medicam prçstitit operā ob eamq; rem filium, quem suscepit, vt patris memoriam renouaret, Nicomachum appellauit. ad quem item Nichomachea scripsit. Matre Phæstide, qui ambo genus ab Aesculapio trahebant: cuius rei quidem facit epigramma in Aristotelem his verbis factum:

Matre creatur Phæstide, Nicomachoq; parente,
Stirpe Asclepiadon Diuus Aristoteles.

Post parentum obitum à quodam, qui publico Atheniēsium nomine peregrinos hospitio excipiebat, educatur: cuius dein officij memor non modo filium eius Nicanora enutriuit, & omni liberali instituit doctrina, sed etiam vt verum, & germanum tractauit. Quinetiam ante mortē testamēto cauit, vt filia Phythais in matrimonium eidem Nicanori locaretur. Cū adhuc adolescēs

esset, omni ingenuarum artium scientia excultus fuit quod satis declarant commentarij, quibus res poeticas complexus est. & scripta quę in poetas edidit, Homericæ item qōnes, & libris artis Rhetoricæ. Annos xvij. natus voce Pythiæ qua philosophari iubebatur. Athenas mittitur, vbi cum Socrate treis annos coniunctissime vixit, quo extincto ad amicitiā Platonis se contulit, qui cū xx. annos magno familiaritatis vsus coniunctus fuit, eamq; diligentiam & industriā ad disciplinas percipiendas adhibuit, vt Plato illius ædeis lectoris. Neq; vero fides habenda ijs, qui existimant Aristotelē aperuisse Lyceū cōtra Platonem adhuc superstitē. Qui enim hoc potuisset. cùm Chabrias, & Timotheus Atticarum copiarū duces opibus magnaq; potentia Athenis florerent & Platoni arcta necessitudine coniuncti essent? Sed non desunt qui tradant ab Aristotele Lyceū cōstitutū in humanis adhuc agente Platone, vt multas hominis sententias cōuelleret. Ad quos respōdere satis habemus, nō simpliciter quicquam contra Platonem statui, sed contra eos, qui Platonica decreta minus perspecta haberent. attamen si quid contra eū profertur, non absurdum iudicari debet, cum in hac ipsa philosophandi ratione nihil discrepet ab hijs, quæ Plato senserit: illius enim vox est magis conuenire nos de veritate solicitos esse, quā de quauis alia re. Quinetiam ad verbum ita scribit. Amicus quidem Socrates, sed veritas amicissima. *Et alibi Socratis, inquit, parua cura agendæ est, veritatis autem magna.*

Hoc idem institutum Aristoteles tenuit, monimentáque Platonica immutanda censuit cum & in huiusmodi consilio ab illo non discre-

ſcrepet, quippe qui veritatis decus non contempſerit, cum tamen mirifico ſtudio, egregiaque voluntate Ariſtotelem fuiſſe erga Platonem conſtet ex Ara, quam ei conſecrauit hac inſcriptione:

Ponit Ariſtoteles pius hoc altare Platoni,
Quem laudare nefas ora profana foret.

Cum Platone multis officijs, & magna familiaritate xx. annos coniunctus fuit, poſt cuius obitum ita euenit, vt Speuſippus ſororis Potones filius ſcholã teneret, docendiq; munus ſuſciperet, Ariſtoteles aũt in Macedoniæ vrbem ſecederet, quo loci alumnum diſciplinæ ſuæ Alexandrum conditorem habuit, magnaq; autoritate in eius regno præſtitit. Nã apud Regem opibus & gratia florentiſſimus fuit, plurimaq; opportune impetrauit: nã multa ſtudia, & officia in ſingulos priuatim, & in vniuerſos publice cõtulit. Declarant epiſtolæ commendatitiæ, quæ ad regem ſcriptæ ſub illius nomine ferũtur, & patria Stagiritæ, quæ cũ euerſa eſſet, author fuit, vt ab eodẽ ipſo inſtauraretur. Quapp Stagiritæ Ariſtoteli feſtũ celebrãt, quod Ariſtotelem nominant, & menſem, in quo dies feſto dicatus eſt, Stagiriten appellant. Egreſſus quoque Theophraſti patria, quam cum Alexander grauiter vindicare cogitaret, periculo liberata eſt. Dein cum Speuſippus è vita exceſſiſſet, Athenienſes Ariſtotelem ad ſe inuitant; ac vnà cum Xenocrate ſcholæ Platonis præficitur. Xenocrates igitur in Academia docebat, Ariſtoteles in Lyceo. Ac non longo internallo cum Athenæ defeciſſent, Ariſtoteles in Chalcida nauigauit, illud vſurpans: Non patiar Athenienſes in philoſophiã ſemel, ac iterũ vos peccare. Iam enim Socratem è medio

dio sustulerāt. Nec dissimulauit iudicium suum apud Antipatrum, quàm difficile, & multi operis esset, Athenis agere, carmen illud Homeri referens:

Inq; pyris pyra, ficis fici molle senescunt.

Ita peruersitatem morum Atheniensium iudicabat. Macedoniam repetijt, vbi gratia, & authoritate apud Reges, qui prouinciam illā tenebant, plurimum valuit, apud Alexandrum, & matrem Olympiada, apud Antipatrum, apud Philippum. Ad Alexādrum de regno librum scripsit, in quo præcepta de regno administrando ei dat. Quin etiam se comitē Regi adiunxit in intimos Brachmanas proficiscenti vbi & iam opus confecit, in quo memoriam CCLV. rerumpu. colligauit. Illum quoque secutus est contra Persas mouentē: vti cum bellū exortum esset, & Alexander mortem obijsset, in patriam reuertitur. Morum animam coluit moderationem, in Philosophia captum excessit humanum. cum nullam partem eius disciplinæ imperfectam explicatione reliquerit sua. immo propria fretus solertia, cū plerraq; adiecisset, vniuersam philosophiam castigauit, optimisq; instruxit præceptis. Magnam itē accessionem fecit ad artem disserendi quandoquidem ab ipsis rebus normas, præceptaq; secreuit, & demonstrandi rationem cum via instituit; nam superioris memoriæ Philosophi demōstrare quidem ac euidentibus probationibus vti sciebant, sed demonstrare, ac euidentes probationes conficere ignorabant, atq; idem illis vsu oeniebat, quod Sutoribus, qui coria secare non queunt, calceis aūt vti probè queunt. Rerū naturalium indagationi quintam addidit naturam. Diuinarum cōtemplationi, quamuis nihil eiusmodi

modi adiecerit, attamen ita docuit, vt nihil, quatenus causa ferret, prætermiserit. Siquidem tantum abest, vt duntaxat, quæ intra orbem continentur quemadmodũ nonnulli existimant com perta habuerit, vt etiã quæ supra orbem habentur, probe tenuisse affirmemus. quod quidem idem ipse Aristoteles probat viij. naturalis auscultationis libro. Princeps, inquit, causa neque per se, neque ex accidenti motu cietur. Atque ex hoc nimirum planum facit Deum neq; corpus, neque patibilem esse. Vniuersum vitæ tem pus, quod vixit lxiij. annorum numero describitur cum enim xvij. ageret annũ Socrati operam dare cœpit, quo præceptore vsus est triennio: in intimis, & necessariis Platonis xx. annos fuit, à cuius obitu xxiij. annos vixit.

QVAE IN HAC PRIMA
Parte continentur.

D. SEVERINO BOETHO
Interprete.

PORPHYRII PHOENICEI Prædicabilia

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, ac Accidentis natura. De eorundem communitatibus, ac differentijs.

TRACTATVS PRIMVS.

Argumentum, & diuisio in Caput. 1.

Proponit Porphy. quid scripturus sit in hoc lib. deinde propositum explicat in sequenti capite, ait autem se vel le more peripatetico agere de genere, specie, differentia, proprio, & accidenti, quid sint, quantum inter se conueniant, differantq́; cuius autem gratia hæc aggredi velit, est quadruplex vtilitas: conferunt enim ad prædicamentorum cognitionem, ad definitiones, ad diuisiones, ac tandem ad demonstrationes conficiendas: nam has construere non possumus, nisi genus, species, differentias, propria, & accidentia percipiamus: mouet præterea si differere velle, an genera, & species per se subsistant, necne, quare hoc

Proœmium tres habet partes. In prima vsum libri ostendit his verbi [cum sit necessarium] in secunda quo pacto librum sit explicaturus sic [compendiosam] in tertia ait Peripa. se velle sequi, ibi [illud verò.]

PROOEMIVM CAP. I.

CVm sit necessarium Chrysaori & ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse, quid sit genus, quid differētia, quid species, quid proprium, & quid accidens & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea quæ de diuisione, & demonstratione sunt vtili existente istarum rerum speculatione compendiosam tibi traditionem faciēs, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea quæ ab Antiquis dicta sunt aggredi: ab altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores verò mediocriter coniectans. Mox de generibus, & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint, & siue subsistentia corporalia sint, in incorporalia. Et vtrum separata, an in sensibilibus posita, & circa hæc consistentia, dicere recusabo: altissimũ enim est huiusmodi negotium, & maioris egens inquisitionis. Illud verò quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter Antiqui tractauerunt, & horum maximè Peripatetici, tibi nunc tentabo monstrare.

RERVM AC VERBORVM annotationes siue explanationes ex Ammonio ac Boetho.

Cum sit necessarium] . id est vtile [ad eam prædica-

mento-

mentorum doctrinam] idest notitiam, siue cognitionem prædicamentorũ consequendã. quæcunque.n.in prædicamentis tractãtur, sunt genera, species, differentia, propria, & accidentia. *Ad definitionum aßignationem*] .i. ad definitiones conficiendas: conficitur enim vera definitio ex genere, & differentia, ut aliàs docebimus: non vera autem, quæ descriptio appellatur, ex genere, proprio, & accidente. *De diuisione*] quæuis enim recta diuisio generis est in species per differentias, & quædam est diuisio subiecti per accidentia. *Demõstratione*] scilicet constituenda. Demonstratio est quidam Syl. in quo concluditur paßio de subiecto. medium autem, siue ratio est diffinitio. & hæc constat ex genere, & differentia. *Subsistant*].i. per se existant, ac stent absque alio adminiculo. *In solis nudis intellectibus posita sint*] hoc est, sint in intellectu, & non in re. *Et utrum sint separata*] .s. à proprijs singularibus, vt aperit Plato. *An in sensibilibus posita*] i. in singularibus. *Et circa hæc consistentia*].i. difficultates, ac lites, attinentiaq; circa hæc. De his agitur in lib. 7. Metaphy. *Magis probabiliter*] Græci dicunt Logicoteron.i. magis logicè.

ARGVMENTVM, ET diuisio in cap. II.

Genus tres habet significatus: dicitur enim genus collectio multorum cognatione coniunctorum, qui ab uno auctore, ac principio ducantur, ut Romanorum genus à Romulo. dicitur deinde locus, patria, & pater, ut Orestes habuit genus à Tantalo, & Pindarus est genere Thebanus. Tertio dicitur genus id, quod plures species in se continet, amplectitur, habetq; sub se: ut animal continet habetq; sub se hominem, leonem, canem, & alias animalium species. Hoc autem tertium genus ad Philosophos pertinet. Differt uerò ab indiuiduis: quoniã ea continet

nimum singulare, ut Socratem: genus autem species plures. differt à specie: id enim plures in se habet species, hæc quidem plures numero, siue plura indiuidua, ut Socratẽ: Platonem. differt à proprio quoque: quod unam tantum speciem amplectitur, ut risibile hominem tantum demum. differt à differentia & ab accidente: Siquidem genus sub se continet species ut quid, differentia, & accidens, ut quale: interrogando enim quid est homo, leoq́ue, respondetur animal: qualis est homo, respondetur rationalis, albus. Hæc est capitis huius summa, sed orationis forma est, quæ primum proponit quid sibi dicendum uideatur. deinde propositum explicat. Propositio est [videtur autem] narratio propositi] genus enim dicitur [& in tres diuiditur partes, siue tres sunt generis significationes. prima est [genus enim dicitur] quam exemplo comprobat, quando ait [secundum quam significationem] secunda pars est [dicitur autem & aliter] hanc explanat, ubi ait [sic.n. Orestem] Tertia [aliter autem rursus] quam comprobat ibi [etenim principium quoddam est] concludit postea propositum, & addit hoc tertium genus ad philosophos pertinere. unde scribit [tripliciter igitur cum genus dicatur] comprobat præterea tertiam generis significationem, quam philosophi dant, è qua declarat, quantum distent cæteræ quatuor uoces, siue prædicabilia à genere, quando scripsit [eorũ enim quæ prædicãtur] & quot sunt prædicabilia, tot sunt comprobationis partes: nam alia est [ab his rursus quæ de pluribus] quam confirmat ibi [homo enim cum sit species] alia [à proprio uerò] quam confirmat ibi [quemadmodum risibile] alia est [à differentia uerò] hanc comprobat ibi [Interrogantibus enim] quam explicat, quando ait [non enim in eo quod] postea exemplo utitur ibi [interroganti enim quale quid] Epilogum præterea huius tertij generis describit sic [quare de pluribus prædicari] concludit tandem, & inquit [Nil igitur.]

De

De genere. Cap. II.

Videtur autem neque genus, neque species simpliciter dici. Genus enim est & aliquorum quodammodo se habentium ad vnum aliquod, & ad se inuicem collectio secundum quã significationem Romanorum dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine (dico autem Romuli) et multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognationem secundum diuisionem ab alijs generibus dictum. Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusque generationis principium, vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercule, & rursus Pindarum quidem Thebanum genere, Platonem vero Atheniensem: etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodum & pater. Hæc aut videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere descendunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum est genus vniuscuiusq; generationis principiũ, post hunc etiam & multitudo eorum, qui sunt ab vno principio vt a Romulo, quam diuidentes ab alijs separantes dicebamus omnem illam collectionem Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui supponitur species ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi generum, quæ sub ipso sunt specierum: videtur etiam multitudinem continere omnem, quæ sub ipso sunt, specierũ. Tripliciter igitur

cum genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est, quod etiam describentes assignauerunt, Genus esse dicentes, quod de pluribus, & differentibus speciem eo quod quid est prædicatur, vt animal: eorum enim quæ prædicātur alia quidem de vno dicuntur solo, sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc, alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & species, & differentia, & propria, & accidentia communiter, sed non propriè alicui. est autem genus quidē, vt animal, species verò, vt homo, differentia autem, vt rationale, proprium vt risibile, accidēs. vt album, nigrum, sedere. Ab ijs igitur, quædā vno solo prædicantur, differūt genera: eo quod hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem rursus, quæ de pluribus: a speciebus quidem, quoniam species etsi de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus specie, sed numero: homo enim cum sit species de Socrate, & Platone prædicatur, qui non specie differunt, sed numero. animal verò, cum sit genus, de homine, & boue, & equo prædicat̄, q differūt à se inuicem specie, non numero solum. A proprio verò differt genus: quoniam proprium quidē de vna sola specie, cuius est proprium, prædicatur, & de ijs, quæ sub ipsa specie sunt indiuiduis, quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: genus autem nō de vna specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A differentia verò, & ab ijs, quæ communiter sunt accidentia, differt genus: quoniā & si de pluribus, & differentibus specie prædicantur differentia, & communiter accidentia: non tamen in eo, quod quid est prædicantur, sed in eo, quod quale quid est. Interrogantibus

enim

enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus. differentias autem, & accidentia non respondebimus: non enim in eo, quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo, quod quale quid est: interroganti enim quale quid est homo, dicimus quod rationale, & quale quid est totius, dicimus quod nigrum. est autem rationale quidem differentia, nigrum verò accidens quando autem quid est homo interrogamur, animal respondemus, est autem hominis genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab ijs, quæ de vno solo eorum, quę sunt indiuidua, prædicantur. hoc verò, de differentibus specie, separat ab ijs, quæ sicut species prædicantur, vel sicut propria. in eo autem quod quid est prædicari diuidit à differentijs, & communiter accidentibus, quæ non in eo, quod quid est, sed in eo, quod quale quid est, vel quomodo se habet vnumquodque prædicatur de ijs, de quibus prædicatur, Nil igitur superfluum, neque minus continet generis dicta descriptio notionis.

ANNOTATIONES.

Videtur autem] .i. *constat igitur*. *Simpliciter dici.*] .i. *vno modo significare, sed plures habere significatus*. *Aliquorum se habentium ad vnum*] .i. *qui respiciant vnum. à quo originem traxerint*. *Et ad se inuicem*] .i. *alter alterum respiciat; sicut affines*. *Habitudine*] .i. *respectu, aspectu, rationeq́ue*. *Rursus*] .i. *præterea, uel alio modo*. *Generationis principium*] .i. *stirpis, vel familiæ author, vel ciuium*. *Proprijssima*] .i. *summa, maxima*. *Et horùm proximi*] *codex Græcus vetustus addit, Genus habent*. *Quam diuidentes*] *alias quod diuidentes*. *Differentibus specie*] .i. *differentibus speciebus*. *Prædicatur*] .i.

continet in se. amplectitur habetq; sub se. In eo, quod quid est] .i. eo modo, quo si interroges quid est homo, quid est leo. *De vno dicuntur solo*]. i. continent sub se amplectunturq; vnum solum. *Quæ de pluribus*]. i. differunt. *Differentibus numero*]. i. de singularibus, siue indiuiduis. *De particularibus hominibus*] .i. de singularibus hominibus, ut Socrate, Platone. *Quod quale quid est*] .i. eo modo, quo interroges, quid, ut homo quale .i. cuius qualitatis est. *De subiecto*]. i. de re, de qua interrogas, ac qualitatem quæris aliquam. *Est autem*]. i. est enim. *Indiuidua*] .i. singularia, ut Socrates, & Plato.

Argumentum & diuisio in cap. 3.

Species duplicem habet significatum: appellatur. n. species forma, & pulchritudo. appellatur deinde id, quod est sub genere, ut homo est species animalis, albedo coloris. hæc species est duplex, altera specialissima, quæ continet tantum indiuidua: altera quæ nunc est species, nunc est genus, ut animal est species corporis animati, & genus hominis. sed genus est triplex, generalissimum, ut substantia, quantitas, & octo alia, supra quæ nihil est. & specialissimum, infra quod nullum est genus, ut animal: & medium, quod modò est genus, modo species, ut corpus animatum. Verùm singula genera prædicantur de speciebus, non singulæ species de genere, nisi mediæ sint siue subalterna, & superiores continent inferiores, genus verò generalissimum prædicatur de alijs generibus, speciebus, & indiuiduis, quæ dicuntur Socrates, hoc album, & alia singularia, quorum proprietates distinxerint illa ab his. Coniungit Porphy. hoc caput, quod est pars propositionis, [Videtur neque genus neque species simpliciter dici] cum superiori per copulam Autem, & explanat quot

modis

modis species dicatur. Explanatio duas habet partes prima est. [*species autem dicitur*] *secunda est* [*dicitur autem species & ea*] *& hanc partem confirmat per formam orationis, quæ circunductio appellatur, quando ait* [*Quod si etiam genus*] *. At secunda pars copulatur cum duabus alijs. altera est* [*species est, quæ ponitur sub genere*] *altera* [*species est, quæ de pluribus*] *hanc magis explicat per formam circunductionis. ubi scribit* [*sed hæc quidem aßignatio.*] *& formam illam comprobat ibi.* [*Planum autem*] *quam postea exemplo declarat ibi* [*substantia est quidem*] *exemplum deinde adiungit ad conclusionem, ubi scribit* [*Quemadmodum igitur substantia*] *ex quibus verbis aliam infert conclusionem ibi.* [*Quare hæc quidem duas*] *quam confirmat ibi* [*Nam & generalißimum*] *postea epilogum facit dicens* [*Determinant igitur*] *hunc exemplo comprobat, dum ait* [*vt Agamemnon*] *quod per formam circumductionis quantum à generibus, & speciebus differat ostendit, ubi ait* [*sed in familijs*] *rationem verò addit* [*neque enim commune*] *quam ibi comprobat* [*si enim unum esset commune*]*deinde ibi concludit.* [*Decem igitur generalißima,*] *& ex illa conclusione aliam educit quæ est* [*Quapropter usque ad specialißima*] *hanc comprobat sic.* [*Descendentibus igitur*] *ex dictis postea id infert* [*Aßignatio autem & genere, specie*]*probat antē ibi*[*oportet enim aut æqua*] *tandem epilogum facit eorum quæ in capite de Genere proposuit, ac tractauit usque ad huius capitis finem, dum ait* [*De genere igitur.*]

De Specie. *Cap. III.*

Species autem dicitur quidem & de vniuscuiusque forma, secundum quam dictum est: Prima quidem species digna est imperio. Dica-

tur

tur autem species & ea, quæ est sub assignato genere, secundum quam solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal, album autem coloris speciem, triangulum vero figuræ speciem. Quòd si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo, quod quid est prædicatur, & speciē dicimus id quod sub assignato genere est, nosse oportet, quod quoniam & genus alicuius est genus, & species alicuius est species, vtrunque vtriusque. icciro necesse est in vtrorumq; rationibus vtrisq; vti. Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ ponitur sub genere, & de qua genus in eo, quod quid est prædicatur. Amplius autem sic quoq; : Species est, quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. sed hæc quidem assignatio specialissimæ est, & quæ, solum species est, non autem & genus: aliæ verò erunt etiam non specialissimarum. Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento sunt quædam generalissima, & rursus alia specialissima, & inter generalissima, & specialissima sunt alia, quæ genera, & species dicuntur eadem. Est autem generalissimum quidem, supra quod nullum aliud sit superueniens genus. Specialissimum autem est, post quod nō est alia inferior species. Inter generalissimum autem, & specialissimū alia, quæ genera, & species sunt eadem, ad aliud tamē, & ad aliud sumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quidē & ipsa genus, sub hac autem est corpus, & sub corpore animatū corpus, sub quo animal, sub animali verò rationale animal, sub quo homo,

ſub homine verò Socrates,& Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt, & quod genus ſolùm, homo verò ſpecialiſſimum,& quod ſolùm ſpecies, corpus autem ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ,genus verò animati corporis. ſed & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis,genus verò animalis. rurſus animal ſpecies quidē eſt corporis animati, genus verò rationalis animalis. ſed rationale animal ſpecies quidem eſt, animalis, genus autem hominis. homo verò ſpecies quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum,ſed ſolùm ſpecies: & omne,quod ante indiuidua ꝓpinquè prędicatur,ſpecies erit ſolùm,non etiam genus.

Generum, ac ſpecierum in prædicamento Subſtantiæ ordo.

Genus	Subſtantia	generaliſſimum.
Species	Corpus	& genus.
Species	Animatum corpus.	& genus.
Species	Animal.	& genus.
Species	Rationale animal.	& genus.
Species	Homo.	ſpecialiſſima.
Particulares	Socrates & Plato.	homines.

Quemadmodum igitur ſubſtantia cum ſuprema ſit, eò quod nihil ſupra eam ſit,genus eſt generaliſſi-

neralissimum: sic etiam homo cum sit species, postquam non est alia species, neque aliquid eorum, quæ possunt diuidi in species, sed solum in diuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) species erit solum, & vltima species, & (vt dictum est) specialissima, quæ vero sunt in medio eorum quidem, quæ ante ipsa sunt, erunt species: eorum autem, quæ post ipsa sunt, genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ est ad ea, quæ antecedunt, secundum quam species ipsorum esse dicuntur, & eam, quæ est ad posteriora secundum quā genera ipsorum esse dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generalissimum ad ea quidē, quæ posteriora sunt, habet habitudinem; cum sit genus omnium id, quod est supremum: eam vero quæ ad superiora non habet, cùm sit supremum, & primum principium, & (vt diximus) supra quod non est aliud superueniens genus. specialissimum autē vnam habens & ipsum habitudinē, hanc quidē, quæ est ad superiora, quorum est species: eam vero, quæ est ad posteriora non diuersam habet habitudinem, sed eandē, & species indiuiduorum dicitur, sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens, species autem superiorum, velut quæ ab eis continetur. Determinant igitur generalissimum genus ita, quòd, cum genus sit non est species, & rursus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimam vero speciē sic, q̄ cū sit species, non est genus: & quam cum sit species in spēs diuidere non possumus. adhuc autem & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo, quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ in medio sunt extremorum

tremorum, fubalterna vocant genera, & species, & vnumquodque ipsorum speciem esse, & genus ponunt; ad aliud tamen, & aliud sumptum: ea enim, quæ sunt ante specialissima vsq; ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, & species subalterna: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerunque ad vnũ reducuntur principium, ver. gr. ad Iouem: in generibus vero, & speciebus non sic se habet. Neque enim est commune vnum genus omnium ens nec omnia eiusdem generis sunt, secundũ vnum supremum genus, queadmodũ dicit Aristoteles: sed posita sint (quemadmodum in prædicamentis dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si omnia quis entia vocet, æquiuoce (inquit) nuncupabit: sed non vniuoce sibi enim vnum esset commune omnium genus si vniuoce omnia entia dicerentur. cum vero decem sint prima; communio secundum nomen est solum, non tamen secundũ rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt; specialissima vero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Indiuidua autem, quæ sunt post specialissima, infinita sunt. Quapropter vsq; ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidentes specificis differentijs. Infinita vero (inquit) relinquenda sunt: neque enim eorum scientiam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima, necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascẽdentibus vero ad generalissima, necesse est colligere multitudinem in vnum: collectiuum enim multorum in vnã

naturam

naturā ſpecies eſt, & etiam magis id, quod genus eſt; particularia verò & ſingularia econtrario ſemper in multitudinem diuidunt id, quod vnum eſt: participatione enim ſpecies plures homines, vnus: particularibus autem, & ſingularibus, vnus & communis plures: diuiſiuū enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt: collectiuum autem, & adunatiuum, quod commune eſt. Aſſignato autem genere, & ſpecie quid ſit vtrunq; eorum, & genere, quidem vno exiſtente, ſpeciebus vero pluribus (ſemper enim in plures ſpecies diuiſio generis eſt) genus quidem ſemper de ſpecie prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: ſpecies autem neque de proximo ſibi genere, neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maius de minoribus, vt animal de homine. minora verò de maioribus minimè: neque enim dices animal eſſe hominem, quemadmodum hominem dices eſſe animal. De quibus autem ſpecies prædicatur, de ijs neceſſario ac ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſque ad generaliſſimum: ſi enim verum eſt dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autē ſubſtantiam, verum eſt, & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam. ſemper enim cum ſuperiora de inferioribus prædicētur, ſpecies quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem & de ſpecie, & de indiuiduis: generaliſſimū verò de genere, vel generibus, ſi plura ſint media & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo. dicitur enim generaliſſimum quidē de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis, genus autem, quod ante ſpecialiſſimum

eſt,

eſt, de omnibus ſpecialiſſimis, & indiuiduis; ſolum autem ſpecies de omnibus indiuiduis, indiuiduum autem de vno ſolo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius: ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi: quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadē erit. Socratis enim proprietates nuuquā in aliquo alio particulariū erūt eædem. Eæ verò, quæ ſunt hoīs proprietates (dico autem eius qui eſt cōmunis) erunt eædē in pluribus, magis autē & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod hoīes ſunt. continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie: ſpecies autem ſub genere: Totum enim quiddā eſt genus, indiuiduum autem pars. ſpecies verò & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius: totū autem nō alterius, ſed in alijs: in partibus enim totum eſt. De genere igitur, & ſpecie, & quid generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimum, & quæ genera eadem, & ſpecies ſint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus, & ſpecies dicātur, ſufficienter dictum eſt.

ANNOTATIONES.

Dicitur] .i. appellatur [forma] .i. pulchritudo [prima quidem ſpecies] primùm citat Euripidis verſus [ſub aſſignato generis.] determinato, definitoq́ [genus aſſignantes] .i. definientes [genus alicuius] .ſ. ſpeciei ſest genus, [& ſpecies alicuius] ſcilicet generis eſt ſpecies [utrunq́, utrinſque] .i. genus eſt genus ſpeciei, & ſpecies eſt generis ſpecies. [in utrorumq́; rationibus] .i. in definitionibus generis & ſpeciei. [ponitur

nitur sub genere] id est subiacet generi. [de pluribus & differentibus numero] id est de pluribus indiuiduis, siue singularibus. [assignatio] id est descriptio [specialissima] est species specialissima quæ continet tantum indiuidua, ut homo Socratem, Platonemq́. [ut à uerò]. s. descriptiones [prædicamento] .i. rerum capite [generalissima] .i. quoddam generalissimum & supremum, ut substantia [rursus nia specialissima] .i. præterea infima species, & alijs omnibus inferior [quæ eadem] .i. quæ modò dicuntur genera, modò species, ut corpus modò dicitur genus, modò species. genus, si respiciat corpus animatum. species, si respiciat substantiam [est autem generalissimum, supra quod &c.] ut substantia [specialissimum] ut homo [Ad aliud tamen, & ad aliud sumpta] .i. si comparentur, siue respiciant nunc aliud, ut substantiam, dicuntur species: nunc aliud, ut corpus animatum, dicuntur genera. [substantia est & ipsa genus] .s. generalissimum [indiuiduum] est indiuiduum quoduis singulare, ut Socrates, hic, & ille. [quæ sunt in medio eorum] .i. quæ sunt inter substantiam, & hominem, siue inter supremum genus, & infimā speciem, sunt genera & species: genera quidem inferiorum, species uerò superiorum [quare hæc] .s. quæ in medio collocantur [duas habent habitudines] .i. duos respectus, siue duo respiciunt, hoc est, superum genus, & inferam speciem. [quæ antecedunt] i. quæ supera sunt [ad posteriora] .i. quæ infera. [extrema] ut substantia, & homo unum tantum respiciunt: quoniam supra substantiam nullum est genus, nec infrà hominem ulla species. [cum sit specie] .s. infima [in species diuidere] quidam addunt. Amplius diuidere [subalterna] .i. modò genera, modò species [ante specialissimam] .i. supra specialiss. [neque enim est commune unum genus omnium ens] .i. unum caput o...

ge. principium & fons non est uniuersale ens, uerùm omnium, quæ sunt: nec omnia, quæ sunt, sub uno genere, solum sunt collocata, sed sunt decem rerum omnium, quæ sunt, decem capita. [entia] .i. ea quæ sunt, [omnia] .i. quæcunque sunt in hoc mundo. [æquiuocè] .i. ea appellabit uno communi nomine, ut cane, sed re uera differunt: canis enim est nomen seruiens pisci, animali terrestri, & syderi. unde nomine hæc tria conueniunt: sed re differunt: nam differt piscis canis à cane terrestri, & cœlesti. [sed non uniuocè] .i. nō eadem ratione [iubebat Plato quiescere] .i. sentiebat non ullam conficere nos diuisionem: cùm ad inferiores species deueniebamus. [infinita uerò] .i. indiuidua. [eorum scientiam] .i. non possumus cognitionem habere de singularibus. alij legunt pro eorum aliquando. [diuisiuum] .i. diuisum, & quod minime possit diuidi est singulare [collectiuum, id est uniens, & copulans est commune, ut genus: [genere uno existente] .idest si unum est genus.] plures sunt species: quoniam genus unum in plures diuiditur species. [de proximo sibi genere] id est de superiori genere propinquo non prædicatur [neque enim conuertitur] .i. animal prædicatur, siue continet hominem, sed non conuertitur, ut homo contineat animal [aut æqua de æquis prædicari] duplex est prædicatio: altera est dum æqua continent se, ut homo, & risibile; risibile enim prædicatur de homine. altera dum superius de inferiori prædicatur, ut animal de homine. [minora uerò de maioribus] scilicet non prædicantur, neque continent, ut homo non continet animal. sed ea, quæ species continet, continet & genus, & id, quod speciei subiacet, generi quoque subiacet, ut Socrates homini, animali, corpori animato, ac tandem substantiæ. [semper enim] alias semper igitur [indiuiduum autem

de uno] *id est individuum est, quod de uno singulari prædicatur ut Socrates, hoc album.* [*ex proprietatibus*] *i. ex proprietatibus Socratis consistit Socrates, quæ in nullo alio reperiuntur.* [*hominis proprietates*] *i. quæ sunt speciei hominis propria, erunt in pluribus individuis eadem* [*magis autem*] *.s. innotescunt.* [*continetur igitur*] *i. ponitur individuum sub specie, species sub genere* [*totũ enim*] *quia .s. hominis pars ponitur sub toto, ut species est pars generis, & individuum speciei* [*sed pars alterius*] *i. totius est pars, totum vero non alterius .i. partis est totum, sed in alijs .i. partibus reperitur.*

Argumentum & diuisio in cap. 4.

Differentia est triplex, communis, ut Socrates differt à Platone in sedendo, scribendo, uel alio accidenti separabili. propria, ut qui differt aliquo accidenti inseparabili, ut Plato a Socrate oculis cæsiis. propriissima, siue specifica: quoniam per hanc, ut per rationale homo differt ab equo. prima, & secunda efficiũt hoc ab illo differẽs aliquo accidenti: sed tertia facit aliud specie, ac ea est, ob quam diuiditur genus in species, & quæ definitiones complet, atque per se existit, nec suscipit magis, nec minus, ac species constituit. reperitur autem potentia, non actu in genere, & ea existit, quæ de pluribus, & differentibus specie in eo, quod quale quid est prædicatur, eaq; tandem est, quæ ad esse conducit, & quòd quid erat esse, & quod rei pars est. coniungit Porphy. hoc caput cũ superiori cum copula uerò, ac ratiocinationem eam conficit, in qua primum proponitur, deinde propositum explicatur. Proponit igitur [*differentia uerò, & communiter &c.*] *propositum explicat* [*uam communiter quidem*] *& habet tres partes. prima*

dicta

dicta est, quam confirmat [differt enim Socrates] secunda pars est [propriè autem] eam comprobat [inseparabile verò accidens] tertia est [propriissimè autem] quam confirmat [quemadmodum homo] ex dictis conclusionem infert [universaliter ergo] quæ duas obtinet partes. prima est [universaliter ergo] secunda [quæ igitur aliud faciunt] deinde confirmat [animali enim adveniens] atque ex his aliam conficit bimembrem conclusionem [secundum igitur] ac præterea tertiam profert [à superioribus ergo] hanc sic comprobat [moveri enim] cuius altera pars est [inseparabilium autem] quam confirmat ibi [nam rationale per se] deinde quartam producit conclusionem ex dictis, quæ est [ille igitur] cuius altera pars est [quæ quidem igitur] & eam cõfirmat sic [nam neque genus] postea epilogum efficit, & ait [cum igitur tres species differentiæ] quam ibi cõprobat [ut cum per se differentiæ] cuius altera pars existit [sed ea quidem] quam ibi confirmat [dividitur enim] repetit conclusionem præterea dum inquit [quoniam ergo eadem aliquo modo] ac tandem addit alias differentiæ descriptiones, quarum una est [differentia est, quæ abundat] hanc confirmat [homo enim plus habet] quam per formam circumductionis ibi comprobat [nam unde] quam concludit [sed quemadmodum censent] alia differentiæ descriptio est [differentia est quæ de pluribus] confirmat autẽ hanc ibi [rationale.n.] quam comprobat sic [quid est enim homo] & hanc sic approbat [rebus enim ex materia] tertia [est differentia est, quod aptum natũ] confirmat autem ibi [rationale enim] quarta est differentia est, quæ confirmat sic [namque homo, & equus] tandem quinta est [exactius autem] confirmat quidem [neque enim quod natum est] concludit, & ait [erunt ergo.]

cum genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt, quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, Genus eſſe dicentes, quod de pluribus, & differentibus ſpeciem eo quod quid eſt prædicatur, vt animal: eorum enim quæ prædicãtur alia quidem de vno dicuntur ſolo, ſicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc, alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & ſpecies, & differentia, & propria, & accidentia communiter, ſed non propriè alicui. eſt autem genus quidẽ, vt animal, ſpecies verò, vt homo, differentia autem, vt rationale, proprium vt riſibile, accidẽs, vt album, nigrum, ſedere. Ab ijs igitur, quæ dẽ vno ſolo prædicantur, differũt genera: eo quod hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem rurſus, quæ de pluribus: a ſpeciebus quidem, quoniam ſpecies etſi de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus ſpecie, ſed numero: homo enim cum ſit ſpecies de Socrate, & Platone prædicatur, qui non ſpecie differunt, ſed numero. animal verò, cum ſit genus, de homine, & boue, & equo prædicatũ, q differũt à ſe inuicem ſpecie, non numero ſolum. A proprio verò differt genus: quoniam proprium quidẽ de vna ſola ſpecie, cuius eſt proprium, prædicatur, & de ijs, quæ ſub ipſa ſpecie ſunt indiuiduis, quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus: genus autem nõ de vna ſpecie prædicatur, ſed de pluribus & differentibus. A differentia verò, & ab ijs, quæ communiter ſunt accidentia, differt genus: quoniã & ſi de pluribus, & differentibus ſpecie prædicantur differentia, & communiter accidentia: non tamen in eo, quod quid eſt prædicantur, ſed in eo, quod quale quid eſt. Interrogantibus

enim

enim aliquibus, quid eſt illud, de quo prædicantur hæc, genus reſpondebimus. differentias autem, & accidentia non reſpondebimus: non enim in eo, quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo, quod quale quid eſt: interroganti enim quale quid eſt homo, dicimus quod rationale, & quale quid eſt totius, dicimus quod nigrum. eſt autem rationale quidem differentia, nigrum verò accidens quando autem quid eſt homo interrogamur, animal reſpondemus, eſt autem hominis genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab ijs, quæ de vno ſolo eorum, quę ſunt indiuidua, prædicantur. hoc verò, de differentibus ſpecie, ſeparat ab ijs, quæ ſicut ſpecies prædicantur, vel ſicut propria. in eo autem quod quid eſt prædicari diuidit a differentijs, & communiter accidentibus, quæ non in eo, quod quid eſt, ſed in eo, quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodque prædicatur de ijs, de quibus prædicatur, Nil igitur ſuperfluum, neque minus continet generis dicta deſcriptio notionis.

ANNOTATIONES.

Videtur autem] .i. *conſtat igitur*. *Simpliciter dici.*] .i. *vno modo ſignificare, ſed plures habere ſignificatus.* *Aliquorum ſe habentium ad vnum*] .i. *qui reſpiciant vnum. à quo originem traxerint.* *Et ad ſe inuicem*] .i. *alter alterum reſpiciat; ſicut affines.* *Habitudine*] .i. *reſpectu, aſpectu, rationeq́;.* *Rurſus*] .i. *præterea, uel alio modo:* *Generationis principium*] .i. *ſtirpis, vel familiæ author, vel ciuium.* *Propriiſſima*] .i. *ſumma, maxima.* *Et horum proximi*] *codex Græcus vetuſtus addit, Genus habent.* *Quam diuidentes*] *aliàs quod diuidentes.* *Differentibus ſpecie*] .i. *differentibus ſpeciebus.* *Prædicatur*] .i.

continet in se, amplectitur, habetq; sub se. In eo, quod quid est]. i. eo modo, quo si interroges quid est homo, quid est leo. De uno dicuntur solo]. i. continent sub se amplectunturq; unum solum. Quae de pluribus]. s. differunt. De differentibus numero]. i. de singularibus, siue indiuiduis. De particularibus hominibus]. i. de singularibus hominibus, ut Socrate, Platone. Quod quale quid est]. i. eo modo, quo interroges, quid, ut homo quale, i. cuius qualitatis est. De subiecto]. i. de re, de qua interrogas, ac qualitatem quaeris aliquam. Est autem]. i. est enim. Indiuidua]. i. singularia, ut Socrates, & Plato.

Argumentum & diuisio in cap. 3.

Species duplicem habet significatum: appellatur. n. species forma, & pulchritudo. appellatur deinde id, quod est sub genere, ut homo est species animalis, albedo coloris. haec species est duplex, altera specialissima, quae continet tantum indiuidua: altera quae nunc est species, nunc est genus, ut animal est species corporis animati, & genus hominis. sed genus est triplex, generalissimum, ut substantia, quantitas, & octo alia, supra quae nihil est. & specialissimum, infra quod nullum est genus, ut animal: & medium, quod modo est genus, modo species, ut corpus animatum. Verùm singula genera praedicantur de speciebus, non singulae species de genere, nisi mediae sint siue subalternae, & superiores continent inferiores, genus verò generalissimum praedicatur de omnibus generibus, speciebus, & indiuiduis, quae dicuntur Socrates, hoc album, & alia singularia, quorum proprietates distinxerint illa ab his. Coniungit Porphy. hoc caput, quod est pars propositionis [Videtur neque genus, neque species simpliciter dici] cum superiori per copulam Autem, & explanat quot

modis

modis species dicatur. Explanatio duas habet partes prima est. [species autem dicitur] secunda est [dicitur autem species & ea] & hanc partem confirmat per formam orationis, quæ circunductio appellatur, quando ait [Quod si etiam genus]. At secunda pars copulatur cum duabus aliis. altera est [species est, quæ ponitur sub genere] altera [species est, quæ de pluribus] hanc magis explicat per formam circunductionis. ubi scribit [sed hæc quidem assignatio.] & formam illam comprobat ibi. [Planum autem] quam postea exemplo declarat ibi [substantia est quidem] exemplum deinde adiungit ad conclusionem, ubi scribit [Quemadmodum igitur substantia] ex quibus verbis aliam infert conclusionem ibi. [Quare hæc quidem duas] quam confirmat ibi [Nam & generalissimum] postea epilogum facit dicens [Determinant igitur] hunc exemplo comprobat, dum ait [vt Agamemnon] quod per formam circumductionis quantum à generibus, & speciebus differat ostendit, ubi ait [sed in familiis] rationem verò addit [neque enim commune] quam ibi comprobat [si enim unum esset commune] deinde ibi concludit. [Decem igitur generalissima,] & ex illa conclusione aliam educit quæ est [Quapropter usque ad specialissima] hanc comprobat sic. [Descendentibus igitur] ex dictis postea id infert [Assignatio autem & genere, specie] probat autē ibi [oportet enim aut æqua] tandem epilogum facit eorum quæ in capite de Genere proposuit, ac tractauit usque ad huius capitis finem, dum ait [De genere igitur.]

De Specie. *Cap. III.*

Species autem dicitur, quidem & de vniuscuiusque forma, secundum quam dictum est: Prima quidem species digna est imperio. Dicitur

tur autem ſpecies & ea, quæ eſt ſub aſſignato genere, ſecundum quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem animalis, cum ſit genus animal, album autem coloris ſpeciem, triangulum verò figuræ ſpeciem. Quòd ſi etiam genus aſſignantes ſpeciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus ſpecie in eo, quod quid eſt prædicatur, & ſpeciē dicimus id quod ſub aſſignato genere eſt, noſſe oportet, quod quoniam & genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, vtrunque vtriuſque. icircò neceſſe eſt in vtrorumq; rationibus vtriſq; vti. Aſſignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in eo, quod quid eſt prædicatur. Amplius autem ſic quoq; Species eſt, quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. ſed hæc quidem aſſignatio ſpecialiſſimæ eſt, & quæ, ſolùm ſpecies eſt, non autem & genus: aliæ verò erunt etiam non ſpecialiſſimarum. Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento ſunt quædam generaliſſima, & rurſus alia ſpecialiſſima, & inter generaliſſima, & ſpecialiſſima ſunt alia, quæ genera, & ſpecies dicuntur eadem. Eſt autem generaliſſimum quidem, ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens genus. Specialiſſimum autem eſt, poſt quod nō eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſſimum autem, & ſpecialiſſimū alia, quæ genera, & ſpecies ſunt eadem, ad aliud tamē, & ad aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidē & ipſa genus, ſub hac autem eſt corpus, & ſub corpore animatū corpus, ſub quo animal, ſub animali verò rationale animal, ſub quo homo,

ſub homine verò Socrates,& Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt, & quod genus ſolùm, homo verò ſpecialiſſimum,& quod ſolùm ſpecies, corpus autem ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ,genus verò animati corporis. ſed & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis,genus verò animalis. rurſus animal ſpecies quidē eſt corporis animati, genus verò rationalis animalis. ſed rationale animal ſpecies quidem eſt, animalis, genus autem hominis. homo verò ſpecies quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum,ſed ſolùm ſpecies: & omne,quod ante indiuidua ꝓpinquè prędicatur,ſpecies erit ſolùm,non etiam genus.

Generum, ac ſpecierum in prædicamento Subſtantiæ ordo.

Genus	Subſtantia	generaliſſimum.
Species	Corpus	& genus.
Species	Animatum corpus.	& genus.
Species	Animal.	& genus.
Species	Rationale animal.	& genus.
Species	Homo.	ſpecialiſſima.
Particulares	Socrates & Plato.	homines.

Quemadmodum igitur ſubſtantia cum ſuprema ſit, eò quod nihil ſupra eam ſit,genus eſt ge-

neralissimum: sic etiam homo cum sit species, postquam non est alia species, neque aliquid eorum, quæ possunt diuidi in species, sed solum in diuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) species erit solum, & vltima species, & (vt dictum est) specialissima, quæ vero sunt in medio eorum quidem, quæ ante ipsa sunt, erunt species: eorum autem, quæ post ipsa sunt, genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ est ad ea, quæ antecedunt, secundum quam species ipsorum esse dicuntur, & eam, quæ est ad posteriora secundum quā genera ipsorum esse dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generalissimum ad ea quidē, quæ posteriora sunt, habet habitudinem; cum sit genus omniū id, quod est supremum: eam vero quæ ad superiora non habet, cùm sit supremum, & primum principium, & (vt diximus) supra quod non est aliud superueniens genus. specialissimum autē vnam habens & ipsum habitudinē, hanc quidē, quæ est ad superiora, quorum est species: eam vero, quæ est ad posteriora nō diuersam habet habitudinem, sed eandē, & species indiuiduorum dicitur, sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens, species autem superiorum, velut quæ ab eis continetur. Determinant igitur generalissimum genus ita, quòd, cum genus sit non est species, & rursus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimam vero speciē sic, q̄ cū sit species, non est genus: & quam cum sit species in spēs diuidere non possumus. adhuc autem, & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo, quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ in medio sunt extremorum.

tremorum, subalterna vocant genera, & species, & vnumquodque ipsorum speciem esse. & genus ponunt, ad aliud tamen, & aliud sumptum: ea enim, quæ sunt ante specialissima vsq; ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, & species subalterna: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerunque ad vnũ reducuntur principium, ver. gr. ad Iouem: in generibus vero, & speciebus non sic se habet. Neque enim est commune vnum genus omnium ens nec omnia eiusdem generis sunt, secundũ vnum supremum genus, quẽadmodũ dicit Aristoteles: sed posita sint (quemadmodum in prædicamentis dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si omnia quis entia vocet, æquiuoce (inquit) nuncupabit: sed non vniuoce sibi enim vnum esset commune omnium genus si vniuoce omnia entia dicerentur. cum vero decem sint prima; communio se cundum nomen est solum, non tamen secundũ rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt; specialissima vero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Indiuidua autem, quæ sunt post specialissima, infinita sunt. Quapropter vsq; ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidentes specificis differentijs. Infinita vero (inquit) relinquenda sunt: neque enim eorum scientiam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima, necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascẽdentibus vero ad generalissima, necesse est colligere multitudinem in vnum: collectiuum enim multorum in vnã

naturam

naturā species est, & etiam magis id, quod genus est; particularia verò & singularia econtrario semper in multitudinem diuidunt id, quod vnum est: participatione enim species plures homines, vnus: particularibus autem, & singularibus, vnus & communis plures: diuisiuū enim semper est, quod singulare est: collectiuum autem, & adunatiuum, quod commune est. Assignato autem genere, & specie quid sit vtrunq; eorum, & genere, quidem vno existente, speciebus vero pluribus (semper enim in plures species diuisio generis est) genus quidem semper de specie prædicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neque de proximo sibi genere, neque de superioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maius de minoribus, vt animal de homine. minora verò de maioribus minimè: neque enim dices animal esse hominem, quemadmodum hominem dices esse animal. De quibus autem species prædicatur, de ijs necessario ac speciei genus prædicabitur, & generis genus vsque ad generalissimum: si enim verum est dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autē substantiam, verum est, & Socratem animal dicere, atque substantiam. semper enim cum superiora de inferioribus prædicētur, species quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem & de specie, & de indiuiduis: generalissimū verò de genere, vel generibus, si plura sint media & subalterna, & de specie, & de indiuiduo. dicitur enim generalissimum quidē de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis, genus autem, quod ante specialissimum

est,

eſt, de omnibus ſpecialiſſimis, & indiuiduis; ſolum autem ſpecies de omnibus indiuiduis, indiuiduum autem de vno ſolo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius: ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi: quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadẽ erit. Socratis enim proprietates nuuquã in aliquo alio particulariũ erũt eædem. Eæ verò, quæ ſunt hoĩs proprietates (dico autem eius qui eſt cõmunis) erunt eædẽ in pluribus, magis autẽ & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod hoĩes ſunt. continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie: ſpecies autem ſub genere: Totum enim quiddã eſt genus, indiuiduum autem pars. ſpecies verò & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius: totũ autem nõ alterius, ſed in alijs: in partibus enim totum eſt. De genere igitur, & ſpecie, & quid generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimum, & quæ genera eadem, & ſpecies ſint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus, & ſpecies dicãtur, ſufficienter dictum eſt.

ANNOTATIONES.

Dicitur] .i. appellatur [*forma*]. i. pulchritudo [*prima quidem ſpecies*] primùm citat Euripidis verſus [*ſub aſſignato generis.*] determinato, definitoq́. [*genus aſſignantes*] .i. definientes [*genus alicuius*] .ſ. ſpeciei eſt genus, [*& ſpecies alicuius*] ſcilicet generis eſt ſpecies [*utrunq́, utrinſque*] .i. genus eſt genus ſpeciei, & ſpecies eſt generis ſpecies. [*in utrorumq́. rationibus*] .i. in definitionibus generis & ſpeciei. [*ponitur*

nitur sub genere] id est subiacet generi. [de pluribus & differentibus numero] id est de pluribus indiuiduis, siue singularibus. [assignatio] id est descriptio [specialissima] est species specialissima quæ continet tantum indiuidua, ut homo Socratem, Platonemq́, [al æ uerò] .s. descriptiones [prædicamento] .i. rerum capite [generalissima] .i. quoddam generalissimum & supremum, ut substantia [rursus alia specialissima] .i. præterea infima species, & alijs omnibus inferior [quæ eadem] .i. quæ modò dicuntur genera, modò species, ut corpus modò dicitur genus, modò species: genus, si respiciat corpus animatum. species, si respiciat substantiam [est autem generalissimum, supra quod &c.] ut substantia [specialissimum] ut homo [Ad aliud tamen, & ad aliud sumpta] .i. si comparentur, siue respiciant nunc aliud, ut substantiam, dicuntur species: nunc aliud, ut corpus animatum, dicuntur genera. [substantia est & ipsa genus] .s. generalissimum [indiuiduum] est indiuiduum quoduis singulare, ut Socrates, hic, & ille. [quæ sunt in medio eorum] .i. quæ sunt inter substantiam, & hominem, siue inter supremum genus, & infimã speciem, sunt genera & species: genera quidem inferiorum; species uerò superiorum [quare hæc] .s. quæ in medio collocantur [duas habent habitudines] .i. duos respectus, siue duo respiciunt, hoc est, superum genus, & inferam speciem. [quæ antecedunt] .i. quæ supera sunt [ad posteriora] .i. quæ infera. [extrema] ut substantia, & homo unum tantum respiciunt: quoniam supra substantiam nullum est genus, nec infrà hominem ulla species. [cum sit species] .s. infima [in species diuidere] quidam addunt. Amplius diuidere [subalterna] .i. modò genera, modò species [ante specialissimam] .i. supra specialiss. [neque enim est cõmune unum (omnium genus)] .i. unum caput omni-

io. principium & fons non est uniuersale ens, uerùm omnium. q. d. sunt nec omnia, quæ sunt, sub uno genere solo mihi sunt collocanda, sed sunt decem rerum omnium, quæ sunt, decem capita. [entia] .i. ea quæ sunt, [omnia] .i. quæcunque sunt in hoc mundo. [æquiuocè] .i. ea appellabit uno communi nomine, ut canem, sed re uera differunt: canis enim est nomen seruiens pisci, animali terrestri, & syderi. unde nomine hæc tria conueniunt: sed re differunt: nam differt piscis canis à cane terrestri, & cælesti. [sed non uniuocè] .i. nō eadem ratione [iubebat Plato quiescere] .i. sentiebat non ullam conficere nos diuisionem: cùm ad inferiores species deueniebamus. [infinita uerò] .i. indiuidua. [eorum scientiam] .i. non possumus cognitionem habere de singularibus. alij legunt pro eorum aliquando. [diuisiuo] .i. diuisum, & quod minime possit diuidi est singulare [collectiuum, id est uniens, & copulans est commune, ut genus: [genere uno existente] .idest si unum est genus] plures sunt species: quoniam genus unum in plures diuiditur species. [de proximo sibi genere] id est de superiori genere propinquo non prædicatur [neque enim conuertitur] .i. animal prædicatur, siue continet hominem, sed non conuertitur, ut homo contineat animal [aut æqua de æquis prædicari] duplex est prædicatio: altera est dum æqua continent se, ut homo, & risibile; risibile enim prædicatur de homine. altera dum superius de inferiori prædicatur, ut animal de homine. [minora uerò de maioribus] scilicet non prædicantur, neque continent, ut homo non continet animal. sed ea, quæ species continet, continet & genus, & id, quod speciei subiacet, generi quoque subiacet, ut Socrates homini, animali, corpori animato, ac tandem substantiæ. [semper enim] aliàs semper igitur [indiuiduum autem

de uno] *id est individuum est, quod de uno singulari prædicatur ut Socrates, hoc album.* [*ex proprietatibus*] *.i. ex proprietatibus Socratis consistit Socrates, quæ in nullo alio reperiuntur.* [*hominis proprietates*] *.i. quæ sunt speciei hominis propria, erunt in pluribus individuis eadem* [*magis autem*] *.s. innotescunt.* [*continetur igitur*] *.i. ponitur individuum sub specie, species sub genere* [*totū enim*] *quia .s. hominis pars ponitur sub toto, ut species est pars generis, & individuum speciei* [*sed pars alterius*] *.i. totius est pars, totum vero non alterius .i. partis est totum, sed in alijs .i. partibus reperitur.*

Argumentum & diuisio in cap. 4.

Differentia est triplex, communis, ut Socrates differt à Platone in sedendo, scribendo, uel alio accidenti separabili. propria, ut qui differt aliquo accidenti inseparabili, ut Plato a Socrate oculis cæsiis. propriissima, siue specifica: quoniam per hanc, ut per rationale homo differt ab equo. prima, & secunda efficiūt hoc ab illo differēs aliquo accidenti: sed tertia facit aliud specie, ac ea est, ob quam diuiditur genus in species, & quæ definitiones complet, atque per se existit, nec suscipit magis, nec minus, ac species constituit. reperitur autem potentia, non actu in genere, & ea existit, quæ de pluribus, & differentibus specie in eo, quod quale quid est prædicatur, eaq; tandem est, quæ ad esse conducit, & quòd quid erat esse, & quod rei pars est. coniungit Porphy. hoc caput cū superiori cum copula verò, ac ratiocinationem eam conficit, in qua primum proponitur, deinde propositum explicatur. Proponit igitur [*differentia verò, & communiter &c.*] *propositum explicat* [*nam communiter quidem*] *& habet tres partes. prima*

dicta

dicta est, quam confirmat [differt enim Socrates] secunda pars est [propriè autem] eam comprobat [inseparabile verò accidens] tertia est [propriissimè autem] quam confirmat [quemadmodum homo] ex dictis conclusionem infert [universaliter ergo] quæ duas obtinet partes. prima est [universaliter ergo] secunda [quæ igitur aliud faciunt] deinde confirmat [animali enim adveniens] atque ex his aliam conficit bimembrem conclusionem [secundum igitur] ac præterea tertiam profert [à superioribus ergo] hanc sic comprobat [moveri enim] cuius altera pars est [inseparabilium autem] quam confirmat ibi [nam rationale per se] deinde quartam producit conclusionem ex dictis, quæ est [ille igitur] cuius altera pars est [quæ quidem igitur] & eam cõfirmat sic [nam neque genus] postea epilogum efficit, & ait [cum igitur tres species differentiæ] quam ibi cõprobat [ut cum per se differentiæ] cuius altera pars existit [sed ea quidem] quam ibi confirmat [dividitur enim] repetit conclusionem præterea dum inquit [quoniam ergo eadem aliquo modo] ac tandem addit alias differentiæ descriptiones, quarum una est [differentia est, quæ abundat] hanc confirmat [homo enim plus habet] quam per formam circunductionis ibi comprobat [nam unde] quam concludit [sed quemadmodum censent] alia differentia descriptio est [differentia est quæ de pluribus] confirmat aūt hanc ibi [rationale.n.] quam comprobat sic [quid est enim homo] & hanc sic approbat [rebus enim ex materia] tertia [est differentia est, quod aptum natū] confirmat autem ibi [rationale enim] quarta est differentia est, quæ confirmat sic [namque homo, & equus] tandem quinta est [exactius autem] confirmat quidem [neque enim quod natum est] concludit, & ait [erunt ergo.]

De Differentia. *Cap. IIII.*

Differentia verò & communiter, & propriè, & propriissimè dicitur. nam communiter quidē differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocunq; modo, vel à seipso, vel ab alio differt enim Socrates à Platone alteritate, & ipse à seipso, & puero existente, & viro facto, & faciente aliquid, vel quiescente: & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Propriè autem differre alterū ab altero dicitur, quādo inseparabili accidente alterum ab altero differt. Inseparabile vero accidens est, vt cæcitas oculorum, aut nasi curuitas, aut cicatrix cū ex vulnere occalluerit. Propriissime autem differre alterum ab altero dicitur, quando specifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo specifica differētia differt, rationalis qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit. sed eæ quidem, quæ & communiter, & propriè sunt, alteratum faciunt: quæ vero propriissimè, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, specificæ vocantur: illæ vero quæ alteratum, simpliciter differentiæ: animali enim adueniens rationalis differentia, aliud facit: eius autē quod est moueri, alteratum solum à quiescente facit. Quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum solum facit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuisiones generum fiunt in species, & Definitiones assignātur, quę sunt ex genere, & huiusmodi differētijs: secundum autem, eas, quæ solū alteratum faciunt alteritates solum consistunt, & aliquo modo se habētis permutationes. A superioribus

perioribus ergo rursus inchoanti, dicēdum, differentiarum alias quidem esse separabiles; alias vero inseparabiles: moueri enim, & quiescere, & ægrum esse, & sanum esse, & quæcunque his proxima sunt, separabilia sunt. at vero aquilinū esse, vel simum, vel rationale, vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium aūt aliæ quidē sunt per se aliæ vero per accidens: nam rationale per se inest homini, & mortale, & disciplinę esse susceptiuum: at vero aquilinum esse, vel simum per accidens, & non per se. Illa igitur, quæ per se sunt, in substantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud: illæ vero, quæ secūdum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, sed alteratum. Quæ quidem igitur per se sunt, non suscipiunt magis & minus: quæ vero per accidens, (etsi inseparabiles sint) intensionem accipiunt & remissionem: nā neq; genus aut magis, & minus prædicatur de eo, cuius fuerit genus, neq; generis differentiæ. Secundo quas diuiditur. ipsæ.n. sunt quæ vniuscuiusque rationem complent: esse autem vnicuique vnum & idem, neq; intensionem, neq; remissionem suscipiens est: aquilinum autem esse, vel simum, vel coloratum aliquo modo & intēditur, & remittitur. Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & eæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabilium hæ quidē sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum, quæ per se sunt, differentiarum, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species: aliæ vero, secundum quas ea, quæ diuisa sunt, specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale & irrationale,

tionale,mortale & immortale:animati quidem & sensitiui differentia cõstitutiua est substantia animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis verò & immortalis differentia,& rationalis & irrationalis,diuisiuę sunt animalis differētiæ:per eas enim genera in species diuidimus. Sed eæ quidē,quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum,completiuæ sunt, & constitutiuę specierum:diuiditur enim animal rõnali & irrationali differētia,& rursus mortali & immortalis differentia. sed rationalis & mortalis differentiæ constitutiuæ fiunt hominis: rationalis verò,& immortalis Dei: irrationalis autem, & mortalis irrationalium animalium. Sic verò & supremæ substantiæ, cum diuisiuæ sint animati & inanimati differentiæ, & sensitiui & insensitiui, animata quidē & sensitiua iuxta substantiam sumptæ animal perfecerunt: animata verò & insensitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidē acceptæ fiũt constitutiuæ,aliquo modo autem diuisiuę, specificæ omnes vocantur, & his maximè opus est ad diuisiones generũ,& ad definitiones:sed non his,quæ secundum accidens inseparabiles sunt, neque etiam magis ijs, quæ sunt separabiles.Quas etiam determinantes dicunt. Differentia est,qua abundat species à genere: homo enim plus habet quàm animal,rationale,&mortale: animal enim nihil horum est. Nam vnde species haberent differentias? Neque verò oẽs oppositas habet; quoniam idem simul habebit, opposita.Sed,queadmodum censent, potestatę quidem habet omnes eorum, quæ sub se sunt, differentias, actu verò nullam.ac si neq; ex ijs, quæ non sunt, aliquid fit, neque opposita circa idem

idem erũt. Definiunt autem eam & hoc modo. Differentia est, quæ de pluribus & differentibus specie in eo, quod quale quid est prædicatur. Rationale enim, & mortale de homine prædicantur in eo, quod quale quid est homo dicitur: sed non in eo, quod quid est, quid est enim homo, nobis interrogatis, conueniens dicere animal: quale autem animal inquisitis, quod rationale & mortale est conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia, & forma cõstantibus, vel secundum proportionem ad materiam, & formam, constitutionem habentibus, quemadmodum statua ex materia quidem est ære, ex forma autem figura: sic & homo communis, & specialis ex materia quidem proportionaliter consistit ex genere, ex forma autem differentia. totum autem hoc animal rationale mortale, homo est, quemadmodum illic statua. Describunt autem & hoc modo. Differentia est, quod aptũ natum est diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt: rationale.n. irrationale hoĩem, & equum, q̃ sub eodem genere sunt quod est animal, diuidũt. Assignant aũt, & hoc modo. Differentia est, qua differũt à se singula: namq; homo, & equus ẽm genus non differũt, sumus.n. animalia nos, & equi: sed additum rationale disiunxit nos ab illis, & rationales sumus & nos, & Dij: sed mortale appositum disiunxit nos ab illis. Exactius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quolibet diuidentiũ ea, quæ sub eodem genere sunt, esse differentiam, sed quod ad esse conducit. & quod quid erat. esse & quod rei pars est. Neque enim quod natũ est nauigare, est hominis differẽtia, etsi sit propriũ hominis: dicere enim possumus animaliũ hæc

quidem apta esse ad nauigandum, illæ verò minimè, diuidentes hominem ab alijs. sed aptum natum esse ad nauigandum, non est substantiæ complentiuum, nec eius pars, sed aptitudo solū ipsius: idcirco quia non est talis differentia, quales sunt, quæ specificæ dicuntur differentiæ. Erūt ergo specificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunque in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et de differentia quidem hæc sufficiant.

ANNOTATIONES.

Communiter]. i. secundum accidens commune [*propriè*] .i. secundum accidens inseparabile [*propriissimè*] .i. specificè. [*alteritate*] .i diuersitate [*quocunque modo*] .i. quauis diuersitate [*ipse*]. s. Socrates differt à se ipso, uelut si nunc quiescit, nunc mouetur & idem puer à se ipso, cum uir fuerit. [*inseparabili accidente*] .i. differunt a propria: quia s. inest per causam naturalem, aut difficulter remouetur, ut cicatrix producta. [*specifica differentia*] hoc est, differt ea differentia, quæ speciem constituit, ut rationale constituit speciem hominis [*alteratum facit*] .i. reddit ipsum diuersum ab eo, quod erat. [*quæ uerò propriissimè, aliud*] hoc est, differentiæ specificæ mutant speciem, uel constituunt [*simpliciter*]. i. communiter, uulgò. [*secundū aliud facientes differentias*] .i. à differentijs specificis diuiduntur genera in species, & definitiones fiunt [*alias esse separabiles*] ut accidentia communia, quæ possunt a re, in qua sunt remoueri [*per se*] .i. essentialiter [*per accidens*] .i. non sunt de rei essentia [*in substantiæ ratione*] hoc est in definitione substantiæ sumuntur, & [*faciunt aliud*] hoc est, diuersitatem essentialem, uel diuersam essentiam. [*non suscipiunt*

magis

magis, & minus] ut ratio non dicitur magis, & minus ratio [intensionem accipiunt, & remissionem] i. magis, & minus [secundum quas diuiditur] s. genus in species. [esse unum & idem.] est specificum [intenditur, & remittitur] est suscipit magis, & minus. [secundum quas diuidimus genera in species] i. quæ sunt diuisiuæ generum [ea quæ sunt diuisa specificantur] i. aliæ sunt quæ species constituunt [animalis sunt] ut ad animal per inens [animati, & sensitiui differentia] s. hæc duo constituunt animal: est enim animal substantia animata sensibilis. [mortalis immortalis differentia, rationalis, & irrationalis &c.] hoc est, hæ differentiæ diuidunt animal: nam animal diuiditur in rationale, & irrationale: & rationale in mortale, & immortale. [iuxta substantiam sumpta] aliis una cum substantia sumpta constituunt animal: animal enim est substantia animata sensitiua. [alio modo] i. uno modo constituunt speciem, alio diuidunt genus.] [ad definitiones] siue dicas constitutiones specierum. [determinantes] i. describentes [abundat species à genere] i. species excedit genus, ut homo excedit animal in rationale, & mortale: nam in animali hæc duo non insunt. [nam unde, &c.] sed unde species, & trahit has differentias [omnes appositas] i. habet omnes differentias quæ sunt inter se opposita, genus: quoniam idem haberet simul opposita, hoc est, qua ratione haberet unam & aliam, eadem haberet opposita [potestate] uirtute, ac potentia [actu] hoc est, re uera, & in effectu. [quale quid est] hoc est, significat, & coniunct ac si dicas, cuius qualitatis substantialis est homo? responderur rationalis, & mortalis. [non in eo quod quid est] i. non responderur animal: uerbum enim quid explicat id, quod est supra, secundum rectam rerum interim: ut quid est homo, responderur animal. [ex materia est ære.

ex forma autem figura] hoc est, constat ex ære, quod est materia, & figura, quæ est forma. [totum autem hoc].i.homo est animal rationale mortale, [diuidere] .i.distinguere [secundum genus].i.in genere [sed additum rationale] .s.nomen animali separauit nos ab equis, & alijs animalibus. [& nos & .Dij] alij legunt Angeli. [non quolibet diuidentium &c.] hoc est non quamlibet differentiam diuidere genus; sed eam, quæ conducit ad rei essentiam, & ad quod quid erat esse, & eam, quæ est pars essentialis rei, qualis est forma. [sed aptum natum esse] .i.habere aptitudinem naturalem ad nauigandum nõ complet rei substantiem, nec rei partem [alteram faciunt speciem] hoc est differentiæ specificæ erunt.hæ speciem aliam constituunt, & in eo quòd quale quid prædicantur.

Argumentum, & diuiſio in cap. 5.

Propriũ dicitur quatuor modis: primo id, quod conuenit soli speciei, & nõ singulis indiuiduis, ut homini medicũ esse. secundo id, quod indiuiduis, non unius speciei, sed plurium, ut bipedẽ esse est plurium speciẽrũ. tertio id quod soli speciei, & singulis indiuiduis eius, sed nõ semper; ut canescere homini in senectute. quartò id, quod inest soli, omnibus indiuiduis, & semper, ut risibile homini. atque id est maximè proprium. Proponit Porphy. ut in superioribus cap. & ait [propriũ uerò] deinde explicat, & explicationem in quatuor diuidit partes. Prima est [nã & id] quam cõfirmat [ut homini medicũ esse] secunda est [et quod omni accidit] hanc cõfirmat [quemadmodũ homini] tertia est [& quod soli, & omni] quam confirmat [ut omni homini] quarta est [quartũ autem id] confirmat [quẽadmodum homini] comprobat confirmationem [nã etsi non semper] altera pars est [hæc autem & propriè.]

De Proprio. *Cap. V.*

PRoprium verò quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, & si non omni proprium dicitur: vt homini medicũ esse vel geometram. Et quod omni accidit speciei, etsi non soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando: vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & soli, & omni, & semper quemadmodum homini esse risibile. Nam & si non semper rideat: tamen risibilis dicitur: non quòd rideat semper: sed quòd semp aptus natus sit, vt rideat. hoc autem ei semper connaturale est, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc aũt & propriè propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur. si quid enim equus hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est.

ANNOTATIONES.

Non omni] .s. indiuiduo illius speciei [omni accidit speciei, etsi non soli] .i. omni indiuiduo alicuius speciei, sed non soli speciei, ut bipedem esse conuenit homini, & auibus. [soli, & omni, & aliquando] hoc est soli speciei, omni eius indiuiduo, sed non semper [risibilis] .i. aptus natus ad ridendum est semper [aptus natus sit] hoc habet à natiuitate, uel natura aptitudinem, ut rideat. [hæc] .s. quarta proprij descriptio est uerè propria: quoniã [cõuertuntur] .i. propria conuertuntur cum illis, quorum sunt propria, ut omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo: hi enim duo termini homo, & risibile conuertuntur eo modo, quo diximus.

Argumen-

Argumentum, & diuisio in cap. 6.

Id est, accidens quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. est duplex, separabile, ut dormire, & inseparabile, ut nigrum esse coruo quanquam mente corripi potest coruus albus absque eius deperditione. Plures dat Porphy. descriptiones accidentis, prætermittens propositum, quod intelligi debet, ac si dixisset. Accidens pluribus dicitur modis: primo [accidens autem est] deinde diuidit, & ait] diuiditur autem in duo [postea explicat] dormire quidem [hanc comprobat per formam circumductionis] potest enim intelligi [secunda accidentis est] accidens est, quod [tertia est] & quod neque genus.] tandem breui Epilogo de quinque uocibus acto, proponit se dicturum de communitatibus, et proprietatibus eorum, et est secunda pars huius libri.

De Accidente. *Cap. VI.*

Accidens autem est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipsum separabile est, illud vero inseparabile. dormire quidem separabile accidens est: nigrũ vero esse inseparabiliter coruo, & Aethiopi accidit. Potest enim intelligi & coruus albus, & Aethiops abijciẽs colorem, præter subiecti corruptionem. Definiunt autẽ sic quoque. Accidens est, quod cõtingit eidem inesse, & non inesse. Et quod neque genus est, neque differentia, neq; species, neque proprium: semper autem est in subiecto subsistens. Omnibus autem determinatis, quæ propositæ sunt (dico autem genere, specie, differẽtia, proprio, accidente)

accidente) dicendum est quæ eis communis, & quæ propria.

ANNOTATIONES.

Quod adest, et abest]. s. à subiecto, nec perit ipsum subiectum. subiectum est id, quod accidentibus subiacet, ut Socrates subiacet calori, frigori, albedini, et nigredini. [*Separabile*] .s. accidens est id, quod potest separari à subiecto, ut frigus à Socrate absque Socratis corruptione, et somnus. nigredo autem est coruo inseparabilis. [*potest enim intelligi*].i. quanquam potest mente percipi coruus albus absque eius interitu. [*quod contingit*].i. quod euenit, quod potest reperiri, et non reperiri in aliquo [*in subiecto subsistens*] i. inhærens, nec unquam separatur à subiecto.

TRACTATVS SECVNDVS.

De communitatibus, & differentijs generis, speciei, differentiæ, proprij, & accidentis.

ARGVMENTVM, ET diuisio in cap. 1.

In hoc conueniunt quinque prædicabilia, quòd de multis prædicantur, sed genus magis: continet enim ac prædicatur de pluribus speciebus, et de indiuiduis, sic differentia, sed species de indiuiduis tantum: proprium de sua specie, et de indiuiduis speciei: accidens de speciebus, et de indiuiduis. Transit Porphy. ad secundam

cundam partem huius libri, ac ibi quid sit dicendum proponit [dicendum est.] deinde explicat propositũ [commune quidem est] id comprobat ibi[nanque animal de equo, et leone] quare in duas diuiditur partes. in prima tractat de generali conuenientia quinque uocum, in secunda de singulari conuenientia, et differentia harum. et in quinque partiuntur capita.

De generali conuenientia quinque prædicabilium. Cap. I.

Commune quidem est omnibus de pluribus prædicari, quemadmodũ dictum est: sed genus quidem de omnibus sub se speciebus, & indiuiduis: & differentia similiter: species autem de ijs, quæ sub ipsa sunt, indiuiduis: at verò proprium & de specie cuius est propriũ, & de ijs, quæ suo speciẽ sunt indiuiduis: accidens autem & de speciebus, & de indiuiduis. Namque animal de equo, & boue prædicatur, quæ sunt species, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ sunt indiuidua. irrationale verò & de equo, & boue, & de ijs, qui sunt particulares prædicatur: species autem, vt homo, solùm de ijs, qui sunt particulares homines, prædicatur. proprium verò de specie, cujus est proprium, & de ijs, quę sub specie sunt, indiuiduis: vt risibile de homine, & de ijs, qui sunt particulares. nigrum autem & de specie coruorum, & de ijs, quæ sunt particulares, quod est accidens inseparabile: & moueri de homine, & de equo, q̃d est accidens separabile: sed principaliter quidẽ de indiuiduis, secunda ratione autẽ de ijs, quæ continent indiuidua.

ANNOTA-

ANNOTATIONES.

Omnibus de pluribus prædicari] hoc est singulis prædicabilibus competit multa complecti. [Namque animal]idest genus [irrationale]idest differentia [sed principaliter].i. primum [secunda ratione de his].i.deinde de speciebus.

Argumentum, & diuisio in cap.2.

Genus,et differentia in his conueniunt,quòd multas continent species,quanquam genus plures, quàm differentia: et sicut quæ prædicantur de genere, et de speciebus quoque; ita quæ de differetia:et sicut interempto genere,pereunt omnes species eius,sic destructa differentia,pereunt eius inferiora.Differunt autem: quoniam genus prædicatur de pluribus, quàm differentia:continet differentias potestate, est prius differentiis,prædicatur in quid, & differentia in quale: si habet vnam speciem, illa species plures habet differentias.tandem genus se habet ut materia,differentia, ut forma. sex igitur differunt, & tribus conueniunt.Diuiditur autem caput in duas partes, in prima agitur de conuenientia generis, & differentiæ ibi [commune autem] in secunda de differentijs, ubi ait [proprium autem est] in prima proponit [commune autem est generi] & tres habet partes: prima est [cõmune autem] quam confirmat [continet enim] secunda est [& quæcunque prædicantur] quam confirmat ibi [nam cum genus] tertia est [cõmune quoque est] hanc confirmat ibi [quemadmodum enim]secunda pars sex habet partes.prima est [proprium autem est] quam sic comprobat [animal enim de homine] secunda [amplius genus continet

nei [confirmat autem] animalis enim [tertia est] amplius genera quidem [confirmat ibi sublato enim animali aufertur.] quarta est [amplius genus in eo quod quid est] quinta [amplius genus quidem unum] sexta [et genus eundem consimile] tandem concludit .b. [unum aptem fiat].

De communitatibus, et differentiis generis.

Cap. II.

Commune autem est generi, & differentiæ continentia specierum: continet enim differentia species, & si non omnes quot genera. Rationale enim, & si non continet irrationalia quemadmodum animal, tamen continet hominem, & Deum, quæ sunt species. Et quæcunque prædicantur de genere vt genus, & de iis, quæ sub ipso sunt, speciebus prædicantur. Et quæcunque prædicantur de differentia vt differentia, & de ea, quæ ex ipsa est, specie prædicabuntur. Nam cum genus animal sit, non solum de eo prædicantur vt genus, substantia, & animatum, & sensibile; sed etiam de iis, quæ sunt sub animali, speciebus omnibus hæc prædicantur, vsque ad indiuidua. Cumque differentia sit rationale, prædicatur de ea vt differentia, id quod est ratione vti: & non solum de eo quod est rationale, sed etiam de iis, quæ sunt sub rationali speciebus prædicabitur ratione. Commune quoque est perempto genere, vel differentia simul perimi quæ sub ipsis sunt. Quemadmodum enim, si non sit animal, non est equus, neque homo: ita si non sit rationale; nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Proprium autem est generi de pluribus prædicari,

dicari, quàm differentia, & species, & propriũ, & accidens. Animal enim de homine, & equo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes verò de solis quatuor pedes habentibus: homo verò de solis indiuiduis: & hinnibile de equo solùm, & de ijs, qui sunt particulares: & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differẽtias accipere, quibus diuiditur genus, nõ eas, quæ complent substantiam generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius, genus continet differentiam potestate, (animalis enim hoc quidem rationale est, illud verò irrationale) differentia verò non continent genera. Amplius, genera quidem priora sunt ijs, quæ sunt sub se positæ, differentijs: propter quod simul quidem eas auferunt, nõ autem simul auferuntur ab eis: sublato enim animali, auferunt rationale, & irrationale, differentię verò non amplius simul auferunt genus: nam etsi omnes interimantur; tamẽ substãtia animata sensitiua intelligitur, quæ est animal. Amplius, genus quidem in eo quod quid est: differentia verò in eo quod quale quid est, quemadmodum dictũ est, prędicatur. Amplius, genus quidẽ vnum est secundum vnamquamq; speciem, vt hominis id quod est animal, differẽtiæ vero plures sunt, vt rationale, mortale, mẽtis & disciplinæ perceptiuum; quibus ab aliis animalibus differt. Et genus quidem consimile est materiæ, formæ verò differentia. Cùm autẽ sint & alia communia, & propria generis, & differentię, nunc ista sufficiant.

ANNOTATIONES.

Continentia specierum].i.*continere species*[*hominem & deum*] *aliás angelum* [*de genere ut genus*]

s.per se, & secundum essentiam [id quod est ratione uti].i.id quod utitur ratione [animal] quod est genus [quadrupes uerò] quod est differentia [homo].i. species [& hinnibile] hoc est proprium [potestate] .i.potentia, & uirtute [priora sunt] .s. naturaliter [simul eas auferunt] .s. genere ablato [differentiæ uerò] .s. sublatæ [tamen substantia animata sensitiua] hoc est animal, & genus [genus unum est] .i.species reducuntur ad unum genus, non differentia.

Argumentum, & diuisio in cap.3.

Tribus conueniunt genus, & species: prædicantur enim de pluribus, sunt priora his, de quibus prædicantur, & utrunque est totum quoddam. Sex differunt: genus enim continet speciem & non contrà, est natura prius specie, data specie, datur genus, non contrà, genus prædicatur uniuocè de specicbus, non contrà. eas continet, sed species indiuidua. tandem genus non potest esse specialissimum, nec species generaliss. Exponit primam conuenientiam [genus ante, & species] secundam [commune autem] tertiam [& totum]. Explanat primam differentiam [differunt autem] secundam [amplius] hanc duabus rationibus. prima est [genera praiacere] secunda [& simul] tertiam scribit [& species quidem] quartam [& genera uniuocè] quintam [genera abundant] sexta [amplius neque species].

De communitatibus, et differentijs generis, et speciei. *Cap. III.*

GEnus autem, & species cõmune quidẽ habẽt de pluribus, quemadmodũ dictũ est, p̃dicari. sumatur autem species vt species solum,

ſed nõ vt genus: ſi fuerit idẽ ſpecies, & genus.

Commune autem his eſt, & priora eſſe ijs, de quibus prædicantur. Et totum quoddam eſſe vtrunque.

Differunt autem eo, quòd genus quidem cõtinet ſpecies ſub ſe: ſpecies verò cõtinetur, & nõ cõtinet genera: de pluribus enim genus, quàm ſpecies prædicatur. Amplius, genera præiacere oportet, & informata ſpecificis differẽtijs perficere ſpecies. vnde & priora ſũt naturaliter genera ſimul interimentia, ſed quę non ſimul interimantur. & ſpecies quidem cum ſit, eſt & genus omnino: genus verò cum ſit, non omnino erit ſpecies. Et genera quidem vniuocè de ſpeciebus prædicantur: ſpecies verò de generibus minimè. Amplius, genera quidem abundant earum, quæ ſub ipſis ſunt, ſpecierum continentia: ſpecies verò à generibus abundãt proprijs differentijs. Amplius, neque ſpecies fiet vnquam generaliſsima, neque genus fiet vnquam ſpecialiſsimum.

ANNOTATIONES.

Sumatur autem ſpecies, ut ſpecies] *.i. accipiatur ſpecies, ut homo, & non ut animal.* [*prima eſſe*] *.ſ. in ordine ſuit inferioribus, ut animal & homo ſunt Socrate, & Platone priores.* [*totum quoddam*] *.ſ. uniuerſale reſpectu inferiorum.* [*ſpecies*] *.ſ. ſpecialiſsima* [*præiacere*] *ſiue eſſe communiora* [*& informata*] *.i. determinata* [*perficere*] *ſiue definire ac conſtituere ſpeciem.* [*& ſimul interimentia*] *quia interempto genere perit & ſpecies, ſed non contrà.* [*prædicantur uniuocè*] *.i. eadem ratione continent omnes ſpecies.* [*abundant ſpecierum continentia*] *.i.*

excedunt species in continendis speciebus, & species in differentijs continendis.

Argumentum, & diuisio in cap. 4.

Genus & proprium tribus conueniunt: ambo enim sequuntur species, æquè prædicantur de his inferioribus, & uniuocè, sed quinque differunt: prius enim est genus proprio, de pluribus prædicatur speciebus, & proprium de una, conuertiturq́; cum specie, non autem genus, quod pluribus inest speciebus, & proprium uni tantum. proprium perit ad interitum speciei, non genus ad specierum perniciem. caput igitur duas obtinet partes. in prima agitur de communitatibus tribus, quarum prima est [generis autem & proprij] quam confirmat [si quid enim homo est] secunda [& æqualiter prędicari] comprobat [æqualiter enim] tertia est [commune autem est]. In secunda parte tractatur de quinque differentijs. prima est [differunt autem, quoniam] quam explicat [oportet enim esse] secunda [& genus de pluribus] tertia [amplius proprium] confirmat autem [nam neque si quid] quarta [amplius proprium omni] quinta est [amplius propria quidem.]

De communitatibus, & differentijs, generis, & proprij. *Cap. IIII.*

GEneris autem & proprij commune quidē est sequi species: si quid.n.homo est, animal est: & si quid homo est; risibile est. Et æqualiter prædicari genus de speciebus, & propriū de ijs, quæ illo participāt, indiuiduis. æqualiter enim & homo, & Bos animal est, & Cato, & Cicero risibilis est. Cōmune autem est etiam vni-

uocè prædicari genus de proprijs speciebus, & proprium de ijs, quorum est proprium.

Differunt autem, quoniam genus quidē prius est, posterius verò proprium: oportet enim esse animal, dehinc diuidi differentijs, & proprijs. Et genus quidem de pluribus speciebus prædicatur: proprium verò de vna sola specie, cuius est proprium. Amplius proprium quidem conuersim prædicatur de eo, cuius est propriū, genus verò de nullo conuersim prædicatur: nā, neque si quid animal est; homo est: neque, si quid animal est; risibile est: si quid verò homo est; risibile est; & conuerso. Amplius, proprium omni speciei inest, cuius est proprium, & soli, & semper: genus verò omni quidē speciei inest, cuius fuerit genus, & semper, non autem soli. Amplius, propria quidem interempta, non simul interimūt genera: genera verò interempta simul interimunt species, quarum sunt propria: quare & his, quorum sunt propria, interemptis, & ipsa simul interimuntur.

ANNOTATIONES.

[Sequi species] .i. inferri post species [æqualiter prædicari] .i. de singulis æquè [uniuocè] non autem æquiuocè. [conuersim prædicatur] quia homo prædicatur de risibili, & risibile de homine. [non autem soli] s. speciei, sed pluribus. [propria quidem interempta] alij legunt: Species quidem interemptę.

Argumentum, & diuisio in cap. 5.

Genus, & accidens hoc conueniunt, quòd de pluribus prædicantur: quatuor autem differunt: primo

genus est prius, accidens verò dicitur magis, & minus, genus non accidens primum est in indiuiduis, genus in speciebus: accidens prædicatur in quale, genus in quid. Caput hoc diuiditur in duas partes. prima est de conuenientia generis, & accidentis ibi [generis verò] id confirmat [etenim moueri] secunda est de differentijs. & quatuor habet partes. prima est [differt autem] quod confirmat [nam etsi] secunda [& genere quod est] tertia est [& accidentia quidem] quarta existit [& genera quidem] confirmat autem [qualis enim est.]

De communitatibus, & differentijs generis, & accidentis. Cap. *V.*

Generis verò, & accidentis commune est de pluribus, quemadmodū dictum est, prædicari; siue separabilium illud accidens sit, siue inseparabiliū: etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur.

Differt autem genus ab accidente, quoniam genus ante species est: accidentia verò speciebus posteriora sunt: nam, etsi inseparabile sumatur accidens; & prius est illud, cui accidit quàm accidens. Et genere quidem quæ participant, æqualiter participant: accidente verò non æqualiter: intensionem enim, & remissionem suscipit accidentium participatio: generum verò minimè. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt: genera verò & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs. Et genera quidem in eo quod quid est prædicantur de ijs, quæ sub ipsis sunt: accidētia verò ī eo quod quale aliquid est, vel quomodo

modo se habeat vnumquodque: qualis enim est ęthiops interrogatus, dices niger: & quemadmodum se Socrates habeat, dices, quod sedet, vel ambulat.

ANNOTATIONES.

Et genere quæ participant] ut species æquè participant de genere, ut homo, & bos de animali. sed accidens unum est magis in hoc subiecto, quàm in alio. [& accidentia in indiuiduis principaliter]. i. in singularibus primum insunt [naturaliter priora] i. secundum naturam rerum uniuersalium.

Argumentum, & diuisio in cap. 6.

Quanquam quodlibet prędicabile potest comparari ad cætera quatuor, vnde uiginti euaderent comparationes, tamen sunt decem tantum: quoniam prædicabile sequens una deficit. quare cũ genus quatuor habeat; tres differentia, species duas, proprium unam, & accidens nullam obtinebit. sic igitur Porphy. concludit [genus igitur] id uerò confirmat per formam circunductionis ibi [contingit autem] & hanc comprobat per eandem formam, & est propositum eorum, quæ scribet [sed non ita se habet] explicat id postea [genus enim quo] & hac explanatio est pluribus partibus diuisa. Epilogum tandem scribit [quatuor igitur.]

De numero differentiarum singulorum quinque prædicabilium. Cap. VI.

GEnus igitur, quo ab alijs quatuor differat dictum est. Contingit aũt etiam vnumquod-

que aliorum differre ab alijs quatuor: quare, cũ quinque quidem sint, vnumquodque autẽ ab alijs quatuor differat; quater quinque, viginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita se habet, sed semper deinceps enumeratis, & duobus q-dem vna differentia deficientibus (propterea quoniam iam sumpta est) tribus vero duabus, quatuor verò tribus, quinque verò quatuor, decem omnes fiũt differentiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt à differẽtia, & specie, & proprio, & accidente, dictum est: quatuor igitur differentię. Differentia verò, quo differat à genere, dictum est, quãdo quo differt genus ab ea dicebatur: reliquum est igitur, quo differat differentia à specie, proprio, & accidente dicatur: & fiunt tres. Rursus species quo quidem differat à differentia dictũ est, quã do quo differt à specie differẽtia dicebatur: quo etiam differat species à genere dictum est, quãdo quo differt genus à specie dicebatur: reliquũ est igitur, vt quo differat species à proprio, & accidente dicatur: duæ igitur sunt & hæ differentiæ. Proprium autem quo differat ab accidente relinquetur: nam quo à specie, & differentia, & genere differat, prædictum est in illorum ad ipsum differentijs. Quatuor igitur sumptis generis ad alia differentijs, tribus verò differentiæ, duabus autem speciei, vna verò proprij ad accidens, decem erunt omnes: quarum quatuor quæ sunt generis ad reliqua, superius demonstrauimus.

ANNOTATIONES.

Et duobus vna differentia deficientibus] hoc est, cum genus ad cætera quatuor comparetur; quatuor

erunt

erunt comparationes. deinde si differentia comparetur; non est amplius ad genus comparanda, sed ad reliqua: iam enim comparata est cum genere: postea species, cum comparata sit cum genere, & differentia, esset repetitio superuacanea si iterum comparetur: sic proprium.

Argumentum, & diuisio in cap. 7.

Duobus conueniunt differentia, & species. primum æquè participantur à suis inferioribus. deinde semper aßistunt his, quæ ipsa participant. Differunt autem quatuor: quoniam differentia prædicatur in quale, species in quid: differentia de pluribus speciebus, species de indiuiduis. differentia est prior specie, & plures differentiæ iunctæ definitionem constituunt: sed species cum specie non componitur. Diuiditur igitur caput in duas partes. in prima differit de conuenientijs differentiæ, & speciei. harum prima est [æqualiter participari] quam exponit [homine enim] secunda est [commune etiam est] hanc explicat [semper enim]. In secunda parte tractat de differentijs speciei, & differentiæ. hæ in quatuor secantur partes. prima est [proprium autem] confirmat autem [nam & si homo] secunda est [amplius differentia] quam explanat [quemadmodum quadrupes] tertia est [amplius differentia prior est] confirmat autem [simul enim ablatum] quarta est [amplius differentia componitur] exemplo declarat [rationale enim] & [quadam enim equa.]

De communitatibus, & differentijs differentiæ, & speciei. Cap. VII.

COmmune ergo differētię, & speciei est ęqualiter participari: homine.n. æqualiter participant

ticipant particulares homines, & rationalis differētia. Commune etiā est & semper adesse ijs, quę illis participāt: semper enim Socrates rationalis est, semper Socrates homo.

Proprium autem differentiæ quidē est in eo, quod quale est prędicari: speciei verò in eo quod quid est: nam & si homo velut quale quid accipiatur; non tamen simpliciter erit quale, sed secūdum id, quod generi aduenientes differentiæ eum constituerunt. Amplius, differentia quidem in pluribus sæpe speciebus consideratur, quemadmodū quadrupes in pluribus animalibus specie differētibus: species verò in solis ijs, quę sub specie sunt, indiuiduis est. Amplius, differentia prior est ea specie, quæ est secundum ipsam: simul enim ablatum rationale interemit hominem: homo verò interemptus non aufert rationale, cum sit Deus. Amplius differentia quidem componitur cum alia differentia: rationale enim, & mortale compositū est in substantia hominis. species verò speciei non componitur, vt gignat aliā aliquam speciem. Quædam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa autem simpliciter asino composita nunquam perficeret mulum.

ANNOTATIONES.

Particulares homines] i. *Socrates, & Plato æquè participant speciē, hoc est, homine, & differētia, quæ est rationalis.* [*semper adesse*] i. *semper reperiri.* [*quę est secundum ipsam*] *hoc est, quę est post ipsam differentiā* [*cum sit Deus*] *quoniā Deus, aliàs Angelus est rationalis.* [*Differentia componitur*] i. *copulatur cum alia, vt rationale, & mortale connectuntur*

tur ad definitionē, quę est, Homo est animal rationale mortale. [in substantia hominis] .i. in definitione hominis.

Argumentum, & diuisio in çap. 8.

Duobus conueniunt differentia, & proprium. Primum ęquè prędicantur, & semper different; quia differentia de pluribus speciebus prędicatur, proprium de vna. deinde differentia non conuertitur cum specie, sed proprium. Idcirco Porphy. hoc caput in duas diuisit partes. Prima est de communitatibus differentię, & proprij, quę duæ existunt. altera est [differentia verò, & proprium] quā exemplo sic comprobat [ęqualiter enim] altera est [& semper, & omni adesset] confirmat aūt [etsi enim curtetur] & exemplo comprobat [quoniam & risibile]. Secunda pars est de eorum differētijs, quę duę sunt: altera [proprium autem differentię, & exemplo cōfirmat, [vt rationale de Deo, & homine] altera est, [& differentia quidem illis.]

De communitatibus, & differentijs proprij, & differentię. Cap. VIII.

DIfferentia verò, & proprium cōe quidem habent æqualiter participari ab ijs, quæ illis participant: æqualiter enim rationalia, rationalia sunt; & risibilia, risibilia sunt. Et semper & omni adesse cōe vtrisque est: & si enim curtetur qui bipes est, tamen ad id, quod natum est semper, dicitur: quoniam & risibile in eo qđ natum est habet semper, sed non in eo quod semper rideat.

Proprium autem differētię est, quòd hęc quidem

dem de pluribus speciebus dicitur sępe, vt rationale de Deo, & homine: proprium verò dicitur de vna sola specie, cuius est proprium. Et differentia quidem illis est consequens, quorum est differentia, sed non conuertitur: propria verò conuersim prædicãtur de ijs, quorum sunt propria, propterea quòd conuertuntur.

ANNOTATIONES.

Aequaliter enim rationalia] .i. ęquè omnes homines sunt rationales [*& semper, & omni*] .i. singulis omnibus semper adesse [*dicitur*] aliàs se habet [*habet semper, sed non*] aliàs habet, vt semper rideat, quamuis non semper rideat [*de Deo*] aliàs de angelo. [*differentia illis est consequens*] hoc est, ea comitatur, quę illius sunt: sed non conuertuntur, rationale enim comitatur hominem, sed inter se non cõuertuntur, vt si dicas, omnis homo est rationalis, non conuertitur. Omne rationale est homo, sed proprium cum eo, cuius est proprium, conuertitur: vt risibile cũ homine, vt antea diximus.

Argumentum, & diuisio in cap. 9.

Differentia, & accidens bifariam conueniunt: prędicantur enim de pluribus, & semper insunt suis subiectis, pręsertim accidens inseparabile. Trifariam verò differunt: nam differentia continet, & non continetur, non suscipit magis, & minus, & aliæ differentię contrarię non miscetur. accidens verò habet omnia hęc. Diuiditur ergo caput in duas partes. Prima est de communitatibus, quarum primam exponit [differentię autem, & accidenti commune est] secundam [communis verò est] quam explicat ibi [bipes enim.]

Secunda est de differentiis. Primam sic explicat [qa differentia] quam exemplo ibi declarat [continet.n. rationale] secundam [& differentia quidem] tertiam [& impermixtę quidem].

De communitatibus, & differentiis differentię, & accidentis. Cap. IX.

DIfferentiæ autem, & accidēti cōmune quidem est de pluribus dici. Commune verò est & ad ea, quæ sunt inseparabilia accidentia, semper & omni adesse: bipes enim semper adest omni homini: & omnibus coruis nigrum esse similiter.

Differunt autem: quoniam differentia quidē continet species, & non continetur: continet enim rationale deū, & hominem: accidētia verò aliquo quidem modo continent; eo ꝙ in pluribus sint: aliquo verò modo continent; eo ꝙ nō vnius accidentis susceptiua sint subiecta, sed plurium. Et differentia quidem inintēsibilis est, & irremissibilis: accidentia verò magis, & min⁹ suscipiunt. Et impermixtæ quidem sunt cōtrariæ differentiæ: mixta verò nonnunquā sunt cō traria accidentia. Huiusmodi quidem cōmuniones, & ꝓprietates differētiæ, & cæterorū sunt.

ANNOTATIONES.

Dici de pluribus]. i. prędicari, continere, amplecti. [*commune est, & ad ea*] hoc est, commune est differentię, & etiam accidenti inseparabili. [*bipes*] est differentia [*coruis nigrum*] est accidens inseparabile. [*continet enim rationale*] quod est differentia, [*& differentia inintensibilis est, & irremissibilis*] i. dif-

i. differentia non suscipit magis, & minus. [& impermixtę sunt differentię contraria, vt rationale, & irrationale sunt differentiæ contrariæ, & hæ nunquã vnà possunt reperiri actu.

Argumentum, & diuisio in cap. 9.

Dupliciter conueniunt species, & proprium: alterum enim de altero prædicatur, vt homo de risibili, & risibile de homine, & æquè prædicãtur de suis inferioribus. sed quadrupliciter differunt: species enim potest esse genus, & est prior, semper actu, & alterius rationis. proprium nunquàm fit genus, est posterius specie, nõ semper actu, & aliam habet à specie definitionẽ. Proponit Porphy. quæ sint ab eo tractanda, ac concludit quæ dixit ibi [species verò] propositum explicat, ac primum conuenientias speciei, & proprij; quarum primam recitat [speciei autem, & proprij] quam explanat [nam siquid] secundam [commune est quoque.] Deinde differentias scribit quatuor. prima est [quoniã species potest] secunda est [& species quidem antè] quam probat ibi [oportet enim hominem] tertia existit [amplius species quidem] exemplo explicant hanc ibi [homo enim semper] quarta est [amplius quorũ termini] exponit autem hanc ibi [est autem specie].

De communitatibus, & differentijs speciei, & proprij. Cap. X.

SPecies verò quo quidẽ differt genere, & differentia dictum est in eo, quod dicebamus, quo genus differt à cæteris, & quod differentia differt a cæteris. deinceps quo differt à proprio, & accidente dicetur.

Speciei

Speciei autẽ & proprij commune quidẽ eſt, adinuicem cõuerſim prędicari. Nam ſi quid homo eſt;riſibile eſt : & ſi quid riſibile eſt ; homo eſt. Riſibile verò quòd ſecundum id , quod natum eſt ridere ſumendum ſępe iam dictum eſt. Commune eſt quoq;, & ęqualiter eſſe . æqualiter enim adſunt ſpecies ijs, quæ illis participãt, & propria ijs, quorum ſunt propria .

Differt autem ſpecies à proprio;quoniam ſpecies quidem poteſt,& aliorum genus eſſe : proprium verò aliarum ſpecierum eſſe propriũ impoſſibile eſt.Et ſpecies quidẽ ante ſubſiſtit , quã propriũ:propriũ verò poſt fit in ſpecie: oportet enim hominem eſſe,vt ſit riſibile. Amplius ſpecies,quidẽ ſemper actu adeſt ſubiecto propriũ verò aliquando,& poteſtate: homo enim ſemp̱ actu eſt Socrates : nõ verò ſemper ridet,quamuis natus ſit ſemper,vt ſit riſibilis. Amplius quorum termini ſunt differẽtes, & ipſa ſunt differẽtia. Eſt autem ſpecie quidem ſub genere eſſe,& de pluribus, & differẽtibus numero in eo,quod quid eſt prædicari , & cætera huiuſmodi , proprij verò & ſoli , & omni , & ſemper adeſſe .

ANNOTATIONES.

Adinuicem conuerſim prædicari] vt homo eſt riſibilis,& riſibile eſt homo. [riſibile verò quod &c.] .i. voco riſibile id , quod habet natura aptitudinem ad ridendum,quãquàm non ſemper ridet.[æqualiter eſſe].i.æquè de proprijs inferioribus prædicantur,& non ſecundum magis,& minus . [aliorũ genus eſſe] hoc eſt aliarum ſpecierum , ſed non proprium poteſt eſſe genus aliorum propriorum [ante ſubſiſtit , quã proprium] hoc eſt,prior eſt proprio. [ſpecies ſemper

actu

actu adest subiecto].i.*in proprijs indiuiduis,vt Socrates semper est actu, & re vera, & in effectu homo*[*potestate*].i.*habet vim,ac facultatem* [*quorum termini*].i. *partes definitionis* [*est autem specie*] *hoc est, sunt partes definitionis speciei sub genere esse, & alia.*

Argumentum, & diuisio in cap.11.

Species, et accidens hoc conueniunt, quòd de pluribus prædicantur,sed differunt quadrupliciter: species enim prædicatur in quid, accidens in quale, vel in quomodo se habet. deinde vnicum vnicam habet speciem, sed non vnicum accidens, verùm plura. tertiò species est prior accidēte. species demum æquè continet,sed accidens plus, vel minus. Caput igitur hoc duas habet partes. Prima est de cōuenientia speciei,et accidentis ibi [*speciei verò, et accidētis*] *secunda est de quatuor differentiis,quarum prima est* [*speciei quidem*] *secunda* [*& vnamquāq. substantiam*] *tertia est*[*& species præintelliguntur*] *quarta est* [*& speciei participatio*]. *Partem huius explicat* [*æthiops enim*].

De communitatibus, & differentiis speciei, & accidentis. *Cap. XI.*

SPeciei verò, & accidētis cōmune quidē est de pluribus prædicari. Raræ verò sunt aliæ communitates; propterea ꝙ quàm plurimum distant abinuicem accidens, & id,cui accidit.

Propria vero sunt vtriusq; speciei quidē in eo quodquid est prędicari de ijs,quorū est species: accidentis autē in eo quod quale quiddam est, vel quomodo se habens est. Et vnamquamque substantiam vna quidē speciē participare pluri-

bus autem accidentibus,& separabilibus, & in inseparabilibus. Et species quidem præintelliguntur accidentibus, & si etiam sint inseparabilia (oportet enim esse subiectum, vt illi quidem accidat) accidentia verò posterioris generis sunt aduētitiæ naturæ. Et speciei quidem participatio æqualiter est: accidentis verò & si inseparabile sit,non æqualiter; Aethiops enim Aethiope habere posset colorem,vel intensum, vel remissum secundum nigredinem.

ANNOTATIONES.

Propria verò sunt vtriusque] hoc est, species & accidens hæc habent propria. [& vnāquanque substantiam].i. singula indiuidua [præintellig̃ūtur].i. prius cognoscuntur.

Argumentum,& diuisio in cap.12.

Duobus conueniunt proprium, & accidens inseparabile. Primum quòd eorum subiecta non subsistunt sine illis. deinde omni subiecto, & semper insunt. tribus autem differunt: proprium enim inest soli speciei, & prædicatur conuersim, & æquè. sed accidens contrà. Proponit Porphy. [Restat autem] propositum explicat duobus in locis. Primò enim de conuenientijs, quarum primam recenset [commune autem proprio] quam declarat exemplo [quemadmodum enim] secundam [& quemadmodum] secundò de differentijs agit. prima quarum existit [quoniã proprium vni] exẽplo hanc explanat [quemadmodum risibile] secunda est [amplius proprium] tertia est [æqualis est] tandem concludit.

De communitatibus, & differentijs proprij, & accidentis. Cap. XII.

REstat autem de proprio, & accidēte dicere: quo enim propriū à specie, & differētia, & genere differt, dictum est.

Cōmune autem proprio, & inseparabili accidenti est, quòd præter ea nunquam consistāt ista, in quibus considerantur: quemadmodum enim præter risibile non subsistit homo; ita nec præter nigredinem subsistit Aethiops. Et quemadmodum semper, & omni adest propriū; sic & inseparabile accidens. Differunt autem, quoniam proprium vni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile verò accidens, vt nigrum, non solùm Aethiopi, sed etiā coruo adest, & carboni, & ebeno, & quibusdam aliis. Amplius proprium conuersim prædicatur de eo, cuius est proprium, & ęqualiter est: inseparabile verò accidens conuersim non prędicatur. Et propriorum quidem ęqualis est participatio, accidentiū verò vel magis, vel minus. Sunt quidem aliç communitates, vel proprietates ijs, quæ dicta sūt, sed sufficiunt & hæ ad discretionem eorum, communitatisq; traditionē.

Introductionis quinque vocum Porphyrij Phœnicei finis.

ANNOTATIONES.

Præterea nunquàm consistunt] .i. *nunquàm sine illis exist it subiectum* [*& omni*] .*s. indiuiduo, & omni contento sub subiecto.*

PRAE-

PRAEFATIO IN PRAEDICAMENTA.

Rerũ genera decẽ cõſtituit Ariſt. quæ decẽ verborũ genera exprimũt. Fit tamẽ, vt quędã exprimant voces, ſiue verba, q̃ plures ſignificãt res, & nõ vnã: vt hoc verbũ Canis ſignificat ſydus cęleſte, piſcẽ quendã, & canem terreſtrẽ: quædã verò non. deinde aliæ proferuntur ſolæ, vt homo: aliæ complexæ, & iunctæ cum alijs, vt homo currit: de quibus in libro Periermenias: de ſolis enim in hoc libro diſſerit Ariſt. atque harum quædam ſignificant rem quandam ab alia deuenire, ſiue hoc de illo prædicari, vt homo prædicatur de Socrate ſubiecto, in ſubiecto verò nullo eſt eo pacto, quo accidentia ſunt in aliquo: quędam enim vt hæc grammatica eſt in ſubiecto, vt in anima, & de nullo prædicat. ſed grammatica eſt in ſubiecto, ideſt, anima, & de hac, & illa prædicatur grammatica. quædam tãdem neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto prædicantur, vt indiuidua, & ſingularia ea, quæ per ſe exiſtunt, velut Socrates, & Plato. Verùm quæ prædicantur de aliquo, ſi alia de his, quæ prædicantur, prædicentur; prædicabuntur & de vltimis: vt animal prædicat de homine, & de Socrate: cum homo de Socrate prædicetur. ſed

quę genera sunt subalterna; subalternæ sunt eorũ species, & differẽtiæ: quę vero diuersa, & non subalterna; diuersæ sunt. Decem igitur genera rerum decem explicãt verborum genera. Et, vt facilius cognoscantur, quædam dubia, qualia sunt æquiuoca, vniuoca, denominatiua, verba sola, cum alijs iuncta, continentia, siue prædicantia, prędicata, siue subiecta ac cõtenta ad prædicamentorum perceptionẽ prius describuntur: deinde prędicamenta, in quibus cum quãdoq; nonnulla dicuntur ambigua, vt verbum opposita, prius, & alia, tertiò exponuntur loco. quare liber prædicamentorum in tres diuiditur partes principes, quę vulgò Tractatus dicuntur. in prima docet Arist. ea, quę ante prędicamenta appellantur: in secũda de prædicamentis, in tertia de post prædicamentis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM Principis Prædicamenta:

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De quibusdam tanquam suppositis, ad Prędicamentorum doctrinam conferentibus, quæ ante prædicamenta dici solent. De Prædicamentis ipsis, De consequentibus quibusdam ad ipsa Prædicamenta, quæ postprædicamenta appellantur, ac de nonnullis vocibus, de quibus mentio facta est in Prædicamentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De antepraedicamentis.

Argumentum & diuisio in Caput I.

Aequiuoca dicimus ea, quæ vno nomine appellantur, sed natura differunt, vt Socrates viuus, & Socrates pictus. Vniuoca, quæ vno nomine appellantur, & sunt vnius naturæ; vt homo, & bos dicuntur animalia, & naturam habent animalis. Denominatiua,

qua & coniugata sunt, quæ ab vno dipendent, vt ab odio odiosus, & odisse. Hoc caput tres obtinet partes: primã de æquiuocis, vbi ea significat [æquiuoca] quod explicat [vt animal] hanc quidem explanationẽ approbat dum ait [si enim quis assignet] secundam vniuoca sic [vniuoca verò] explicat deinde [vt animal, & homo] confirmat explicationem [si quis enim assignet] tertiam, quæ sint denominatiua, & ait [denominatiua] explicat autem [vt à grammatica].

De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis. *Cap. I.*

AEQVIVOCA dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa: vt animal, & homo, & q͞d pictum est: horum enim solum nomẽ commune est, secundũ nomen verò substãtiæ ratio diuersa. Si enim quis assignet, quid sit eorum vtrunque quo animal est; propriam assignabit vtiusque rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantiæ ratio: vt animal, & homo, atque bos: communi enim nomine horum vtrunque animal nuncupatur, & est ratio substantiæ eadem: Si quis enim assignet vtriusq; rationem, quid vtrunque est quò animal est, eandem assignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo differentia casu, secundum nomen habent appellationem: vt à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

Rerum,

RERVM, ET VERBORVM difficilium explanationes ex Simplicio, Ammonio, ac Boetho.

Aequiuoca dicuntur] .i. *ea appellantur nomine aequiuoco, quae vnum, siue commune obtinent nomen, sed natura, rationeq; differunt; vt Socrates pictus, & Socrates viuus: ambo enim dicuntur Socrates: tamen ratione differunt: nam alter est viuus, alter mortuus.* [*Secundum nomen verò*] .i. *excepto nomine* [*substantiae ratio*] *hoc est natura eorum est diuersa.* [*vt animal, & homo, & quod pictum est*] .i. *homo viuus, & homo pictus vulgò appellantur hoc communi nomine animal* [*si enim quis aßignet quid sit*] .i. *si quis definiat, & cognoscere vel a naturam cuiusq;* [*rationē*] .i. *naturam, vel definitionem.* [*Vniuoca*] *appellantur ea, quae & nomen commune, & naturam communē habent:* [*vt homo, & bos*] *habent nomen commune, hoc est, animal, &* [*est ratio substantiae eadem*] .i. *natura eorum est communis: ambo enim sunt naturae animalis.* [*si quis aßignet vtriusque rationem*] *hoc est, demonstret definitionem, vel naturam.* [*denominatiua*] .i. *deriuatiua, coniugataq;.*

Argumentum, & diuisio in cap. 2.

Verba alia proferuntur simplicia, vt homo, currere: alia complexa, & iuncta, vt homo currit: verba itidem alia praedicantur tantum, vt homo: alia solum sunt praedicata, siue subiecta, vt haec grammatica: alia praedicantur, & praedicata sunt, siue subiecta, vt scientia. alia tandem nec in subiecto sunt, nec praedicātur, vt Socrates, et alia indiuidua, siue singularia, quae per

se existunt absque adminiculo. Diuiditur autem caput in duas partes. in prima verba distinguuntur sic [eorum quæ dicuntur] explanat verò deinde [ea igitur, quæ] in secunda asserit Arist. hæc eadem, vel res ipsas, vel alias continere, vel non: vel contentas esse, vel non. & hæc pars in quatuor partitur. prima est [eorum quæ sunt] hanc sic explicat [vt homo de subiecto] secunda [alia autem in subiecto] deinde exponit quid sit esse in subiecto [in subiecto verò esse] quod explanat ibi [vt quædam grammatica] tertia est [alia verò de subiecti] quam exponit hoc pacto [vt scientia] quarta est [alia verò] quam declarat his verbis [vt quidam homo].

De complexis, & incomplexis. Cap. II.

EOrum, quæ dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia verò sine complexione. Ea igitur, quæ secundũ cõplexionem dicuntur, sunt, vt homo currit, homo vincit: Ea verò, quæ sine complexione dicuntur, sunt, vt homo, bos, currit, vincit.

Eorum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto verò nullo sunt, vt homo de subiecto quidem dicitur quodam homine, in subiecto verò nullo est. Alia autem in subiecto, quidem sunt, de subiecto autem nullo dicũtur. In subiecto verò esse dico, quod cùm in aliquo sit, non sicut quædã pars, impossibile est esse sine eo, in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto verò nullo dicitur: & hoc album in subiecto quidem est corpore: omnis enim color ĩ corpore, de subiecto autem nullo dicitur. Alia verò de subiecto dicunt, & in subiecto sunt; vt scientia in subiecto

ĉto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò dicitur, vt grammatica. Alia verò neq; in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur; vt quidam homo, & quidam equus: nihil enim talium neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autẽ quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur: In ſubiecto autem nihil aliqua prohibet eſſe: quædam enim grammatica in ſubiecto eſt: at de ſubiecto nullo dicitur.

ANNOTATIONES.

Eorum quæ dicuntur] hoc eſt, verba [ſecundũ complexionem]. i. compoſita, & alijs iuncta, vt homo currit [eorum quæ ſunt]. i. entia [de ſubiecto aliquo dicuntur] hoc eſt, prædicantur, & continent aliquid, quod ſubiacet, dependet, oritur, & ſubeſt ipſis: vt. homo continet, ſiue prædicatur de Socrate, qui dicitur eius ſubiectum eo modo, quo ab homine dependet, & oritur. et homini ſubiacet tãquàm pars corporis ſubeſt toti corpori. [quodam homine] .i. ſingulari, vt Socrate [in ſubiecto verò nullo eſt] hoc eſt, non reperiuntur in aliquo adhærentia, vt albedo parieti: dicitur enim paries ſubiectum, & ſubſtentaculum albedinis, ſed non pars albedinis, vt diximus de priori ſubiecto. quare ſubiectum dicitur bifariam, id. ſ. quod eſt tanquàm pars rei, & id quod ſuſtinet, & ſine quo non poſſet aliud permanere. [cùm in aliquo ſit]. i. ſingulari, & indiuiduo [vt quædam grammatica] hoc eſt illa, quæ in Socrate eſt. [in ſubiecto eſt]. ſ. ſuſtinente eam [& hoc album] quod. ſ. digito oſtendo. [omnis enim color]. i. ſinguli colores [de ſubiecto nullo dicitur]. i. cum ſint indiuidui, non prædicantur de alijs; quia nihil eſt inferius. [de ſubiecto dicuntur]

cuntur].i.*continent inferiora,quæ sunt vt partes*[*& in subiecto sunt*]*hoc est in re,quæ subiacet, vt paries albedini*. [*neque in subiecto sunt*] *quod ea sustentet* [*neque de subiecto aliquo dicuntur*] *hoc est, non habent aliquid inferius,vt Socrates*. [*vt quidam homo,& quidã equus*].i. *vt Socrates, & Bucephalus*. [*simpliciter autem*] .i.*in summa, vniuersè* [*quæ sunt indiuidua*] .i.*singularia* [*& vnum numero*] *vt Socrates* [*de subiecto nullo dicuntur*] *hoc est,nihil habent inferius*. [*in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse*] .i. *nihil prohibet aliqua velut hanc grammaticam esse in subiecto,quod est anima.*

Argumentum, & diuisio in cap. 3.

In prædicamento reperitur quod continet, siue prædicatur,nec subiacet, vt substantia: id quod continet,& continetur, vt corpus, idq́, quod continetur, & non continet,vt Socrates. ea igitur quæ continent, vsque ad infima continent, id sibi velle videtur Arist. dum ait [*quando alterum*] *quod declarat ibi* [*vt homo de homine*] *confirmat autem* [*quidam enim homo*].

Regula in prædicatis essentialibus. *Cap.* *III.*

QVando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcunq; de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur: vt homo de homine quodam prędicatur, animal verò de homine, ergo & de quodã homine animal prædicabitur: quidam enim homo est, & animal.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Quando alterum] vt genus de altero prædicatur, [*vt de subiecto*] .i. de re inferiori, & quæ est post, vt Socrate, vel homine [*quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur*] .i. si qua sint superiora genera eis, quæ prædicantur, vt corpus animatum, quod prædicatur de animali, & animal de homine, & homo de Socrate [*omnia*] .s. quæ prædicantur, vt corpus animatum, animal, & homo [*de subiecto dicentur*] .s. Socrate.

Argumentum, & diuisio in cap. 4.

Genera, siue prædicamenta diuersa, vt substantia, & quantitas, diuersas habet species, & differentias. Dicatur sic igitur. Genera alia sunt subalterna, vt corpus animatum, & animal, alia non subalterna, sed diuersa. Prima possunt easdem habere differentias, secunda minimè, quæ exponit ibi [diuersorum generum] & exemplo sic declarat [vt animalis, & scientiæ] prima sunt [subalternorum verò generum] probat autem sic [superiora enim] deinde conclusionē infert [quare quotcunque].

Regula distinguens non subalterna genera à subalternis. Cap. IIII.

DIuersorum generū, & non subalternatim positorum diuersę sunt species, & differentiæ: vt animalis, & scientiæ: animalis enim differentiæ sūt gressibile, bipes, & volatile, & aquatile: scientiæ verò nulla eorum est: neque enim scientia à scientia differt, in eo quod bipes est.

Sub-

Subalternorum verò generum nihil prohibet easdem esse differentias: superiora enim de ijs, quæ sub ipsis sunt generibus, prædicantur: quare quotcunque differẽtiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

ANNOTATIONES.

Diuersorum generum] .i. *prædicamentorum*, [*&* *non subalternatim positorum*] *hoc est, quæ non collocantur alterum post alterum, vt corpus post substantiam, & corpus animatum post corpus* [*superiora enim*] .*s. genera* [*quotquot differentiæ prædicati fuerint*] *hoc est quot id quod prædicatur, habebit differentias, tot id, quod subest prædicato.*

Argumentum, & diuisio in cap. 5.

Verba simplicia, in genere decem sunt, & significant substantiam.s. quantum, aliquid, quale, vbi, quãdo, situm esse, habere, agere, & pati. hæc singula nec affirmationem, nec negationem efficiunt, sed si sint complexa. Hoc caput coniungitur cum secundo, in quo scripsit Arist. verba alia complexa esse, alia incomplexa. de incomplexis differit nunc, & est velut propositio sequentiũ prædicamentorum. quare legitur. [*Eorum quæ secundum, &c.*] *exemplo demonstrat sic* [*est autem substantia*] *deinde propositũ repetit alijs verbis per formam conclusionis, & ait* [*singula igitur eorum*] *probat sic* [*horum autem ad se*] *postea declarat rationem, & inquit,* [*omnis enim affirmatio*] *quæ est vt minor quædam propositio. maior verò* [*eorum autem quæ*] *quam explanat* [*vt homo, album*] *conclusionem iam dictam non repetit, quæ potest repeti.*

De-

Decem prædicamentorum diuiſio. Cap. V.

EOrum quę ſecũdum nullam cõplexionem dicuntur, vnumquodque, aut ſubſtantiã ſignificat, aut quantũ, aut quale, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt aũt ſubſtantia quidẽ, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum aũt, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt albũ, grãmaticũ. Ad aliquid, vt duplum, dimidiũ, maius. Vbi verò, in foro, in lycio. Quando autẽ, vt heri, ſuperiore anno. Situ verò eſſe, vt iacet, ſedet. Habere aũt, vt calceatum eſſe, armatũ eſſe. Agere verò, vt ſecare, vrere. Pati, vt ſecari, vri. Singula igitur eorum, quæ dicta ſunt, ipſa quidẽ ſemp ſe in nulla affirmatione dicũtur, vel negatione: horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio, aut negatio videtur vel vera, vel falſa eſſe. Eorũ autẽ, quæ ſecundum nullam complexionem dicũtur, nullum neque verum, neque falſum eſt; vt homo, album, currit, vincit.

ANNOTATIONES.

Eorum quæ ſecundam nullam complexionem dicuntur].i. *verba ſimplicia, & incomplexa, vt homo, & bos.* [*ſignificat*] .i. *exprimit ſubſtantiam ſimplicẽ,* [*aut quantum, aut quale, &c.*] *hoc eſt, aut ſubſtantiam cum quantitate, qualitate, & alijs, quæ re vera non poſſunt abſque ſubſtantia exiſtere.* [*vt in figura dicatur*] .i. *exempli gratia* [*nulla affirmatione, vel negatione dicuntur*] .i. *non affirmant quicquàm nec*

negant

negant [horum autem ad se inuicem cōplexione, &c.] nam. s. si horum decem quædam complicentur; fit [affirmatio, vel negatio] .i. sententia, siue oratio affirmans, vel negans, vt si accipiamus è substantia hominem, ex agere curro, ac dicamus. Homo currit, vel Homo non currit. prima sententia est affirmans, siue affirmatio: secunda negans, siue negatio, quæ veræ, vel falsæ existunt.

TRACTATVS SECVNDVS.

De Prædicamentis.

ARGVMENTVM, & diuisio in Caput I.

Hoc verbum substantia significat rem, quæ per se existat absque alio adminiculo, vt Socrates. Sed albedo, quæ per se stare non potest, & alia prædicamenta, sed in substantia insunt, non appellantur substantia. Hæc autem est duplex: prima .s. & vera, vt Socrates, Plato, & alia huius generis singularia: ex quibus concipitur secunda, siue aliquid in specie, quod homo dicitur: Socrates enim Plato, & alij singuli constituunt hominem, qui appellatur substantia secūda. atque hoc pacto animal, corpus animatum, corpus substantiale, ac substantia tandem secundæ nuncupātur substantiæ, quæ & primæ sex proprietates possident. Primò quòd in subiecto non sint, velut est albedo in pariete. secundò secundæ continent primas vni uocè, vt homo Socratem, Platonem: aut animal hominem,

minem, leonem, canem. tertiò aliquid singulare significant primæ, & secundæ, sed secundæ magis quale quid. quarto nec primæ, nec secundæ nihil est contrarium. quinto nulla substantia suscipit magis, & minus. sexto est susceptiua contrariorum, vt Socrates modo est calidus, modo frigidus. Hæc est cap. summa. Proposuit autem Arist. in superiori capite decē rerum genera, quæ decem verborum generibus exprimuntur. nunc de substantia agit, quæ est primum genus, quod in duas partes diuiditur: in prima quid, & quot sint substantiæ. in secunda quænam sint eis propria. de prima vero sic. Substantia est duplex: altera prima, altera secunda. prima quæ sit, describit dum ait [substantia autem est, quæ] quam exemplo sic declarat [ut quidam homo] secunda, quando inquit [secundæ autem substantiæ] quam sic explicat [vt quidam homo] ex his conclusionem quandam profert, quæ est [secundæ igitur hæ] in descriptione, ac explanatione primæ, & secundæ substantiæ aliqua protulit, quæ exponenda sibi esse uidentur. ea quidē sunt octo. Prima sunt illa uerba [quæ neq; de subiecto aliquo dicitur] & asserit eorum, quæ de subiecto dicuntur, necesse esse & nomen, & rationem prædicarizidq; ait ibi [manifestum est autem] & exemplo ostendit sic [ut homo de subiecto] secunda [eorum quæ in subiecto] exemplo demonstrat his uerbis [ut album cum in subiecto] tertia sunt [alia verò omnia] declarat autem duobus exemplie. Primum est [ut animal de homine] secundum [rursus color in corpore est] ex quibus infert cōclusionem [quare alia omnia] quarta [non ergo existentibus primis substantijs] quinta [secundarum substantiarum magis substantia est] quam duabus probat rationibus. Prima est [propinquior enim] & eam explicat sic [si quis enim assignet] exemplis vero magis hoc modo [vt hominē

quendam,

quendam, & cum quandam arborem] secunda uero existit [amplius primæ substantiæ] sexta autem est [ipsarum uero specierum] quam exponit sic [nihil enim familiarius,] & sic [similiter autem & in primis substantijs] postea conclusionem hanc producit [merito igitur] quam explanat sic [sola enim hæc] & conclusionem repetit [quare meritò hæ solæ] septima, quæ exponere vult Arist. sunt [amplius primæ substantiæ] octaua [genera, & species] quem ibi declarat [de his enim] postquàm verò ostendit ea, quæ ad substantiæ primæ, & secundæ explanationem faciunt ; ait substantiæ sex proprietates inesse . harum prima est [commune autem omni substantiæ] quam sic probat de prima substantia [prima nanque substantia] de secunda autem [secundarum verò substantiarum [quam primùm exemplo declarat ibi [homo enim de subiecto] deinde syllogismo hoc [amplius eorum quæ in subiecto] hanc proprietatem comprobat postea in differentijs substantialibus, quando ait [non est autem proprium substantiæ hoc, sed [exemplo autem id demonstrat sic [bipes enim & greßibile] remouet præterea partes substantiæ ab hac proprietate, & inquit [non conturbent autem nos] quæ, & superior coniunguntur cum alijs per formam circunductionis . secunda autem proprietas est [inest autem substantijs, & differentijs] ostendit verò id [omnia enim quæ] concluditq; [quare omnia , quæ à substantijs] tertia talis est [omnis autem substantia videtur hoc aliquid] inductione verò probat ibi [in primis igitur substantijs] quarta proprietas [inest autem substantijs nihil eße contrarium] confirmat autem sic [prima enim substantiæ] & per formam circunductionis ostendit in quantitate his verbis [non est autē substantiæ hoc proprium] exemploq; declarat sic [bicubito enim] quintam proprietatem ibi describit [videtur

detur

detur autē substantia non suscipere magis, & minus] *exponit eius sententiam* [*dico autem, non qui*] & *exemplo declarat sic* [*vt si est eadem substantia*] & *hoc pacto* [*sicut est album*] *sextam scribit ibi* [*maximè verò proprium*] *probat autem* [*quare in alijs non habet quisquam*] & *exēplo explicat sic* [*velut color*] & *in substantia* [*vt quidam homo*] *in oratione vero & opinione dicens* [*nisi quis forsitan*] & *cum sermone superiori copulatur per circunductionem. quam sententiam comparat sic* [*sed si quis & hoc suscipiat*] *præterea repetit id, quod de substantia dixerat, ibi* [*quapropter saltem modo*] *confirmat deinde sic* [*si quis autem recipiat*] & *primum de oratione, & opinione: postea de substantia ibi* [*verùm substantia eo quod ipsa*] *exponit autem confirmationem, quādo ait* [*languorem enim, & sanitatem*] *ac tandem alias repetit* [*quare proprium erit substantia*] & *finem imponit* [*de substantia quidem.*]

De substantia. *Cap. I.*

SVBSTANTIA autem est, quæ propriè, & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neq; in subiecto aliquo est; vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus eæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur, insunt: & hæ quidem; & harum specierum genera: vt quidam homo in specie quidem est homine, genus verò speciei animal. secundæ igitur, hæ substantiæ dicuntur; vt est homo, atque animal. Manifestum esse autem ex ijs, quæ dicta sunt, q̄d eorū quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomē,

& rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto quidem homine dicitur. prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodã homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prędicabitur: quidã enim homo & homo est, & animal: quare nomen, & ratio de subiecto prædicabitur. Eorũ verò quæ in subiecto sunt, in plurimis quidẽ neque nomen, neque ratio prædicatur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquãdo de subiecto, rationem vero impossibile est: vt album cum in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi nunquam de corpore prædicabitur. Alia vero omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum est ex ijs, quæ per singula proponuntur; vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: nam, si de nullo quorundam hominum; neq; omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. nam, si non in aliquo esset singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existẽtibus primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum esse. Secundarũ verò substantiarum magis substantia est species, quàm genus: propinquior enim est primę substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius, & cõuenientius assignabit speciem, quàm genus assignans: vt hominem quendam aliquis assignãs manifestius assignabit hominem, quàm animal assignans: illud enim proprium magis cuiusdã homi-

hominis, hoc autem communius. & cùm quĩdam arborem assignauerit; manifestius assignabit, assignando arborem, quàm plantam. Amplius, primæ substantiæ, ideo ꝙ aliis omnibus subiiciũtur, & omnia alia vel de ipsis prædicantur, vel in ipsis sunt; propter hoc maximè substantiæ primæ dicuntur: quemadmodum aũt primæ substantię ad alia omnia se habent; sic & species ad genus se habet: subiicit.n. species generi: genera enim de speciebus prædicãtur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere magis substantia est. Ipsarum verò specierum, quæcunque nõ sunt genera, nihil magnis alterum altero substãtia est: nihil enim familiarius assignabis, de quodam homine, hominem assignando, quàm de quodam equo, equum. Similiter autem, & in primis substantijs nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim magis quidam homo substantia est, quàm quidam bos. Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species, & genera secundæ substãtiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prædicantur, primã substantiam indicant: quendam enim hominẽ si quis assignauerit quid est, speciem quidem, quam genus assignando, familiarius demõstrabit: & manifestius faciet hominem assignando, quam animal: aliorum verò omnium quicquid assignauerit quis, assignabit extraneè: velut album, aut currit, aut aliud quodcunque talium assignans. Quare merito hæ solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius, primæ substãtiæ; eò quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipsis sunt, ꝑprijssimæ substantiæ dicuntur: sicut autem pri-

mæ substantiæ ad alia omnia se habent: ita genera, & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quendam enim hominem dices grammaticum esse: ergo & hominē, & animal grammaticum dices: similiter autem & in alijs. Cōmune autem omni substantiæ est in subiecto non esse. Prima nanque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum verò substantiarum constat quidem etiam sic, ꝙ nulla est in subiecto: homo enim de subiecto quidem quodam homine dicitur: in subiecto verò non est: neq; enim in quodam homine homo est: similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine: non est autem animal in quodam homine. Amplius, eorum quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari: rationem verò impossibile est: secundarum verò substantiarum de subiecto & ratio prædicatur, & nomen: rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter: quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc: sed & differentia eorū est, quæ non sunt in subiecto: bipes enim, & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto verò non est: neque enim in homine est bipes, neq; gressibile. Ratio quoq; differentiæ de illo prædicatur, de quocunq; ipsa differentia dicitur: velut, si gressibile de homine prædicatur: & ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis. Non conturbent autem nos substantiarum partes, quę ita sunt in toto, quasi in subiecto sint: ne forte cogamur eas non esse

ſubſtantias confiteri: non. n. ita ea, quæ ſunt in ſubiecto, dicebantur, quaſi vt partes ineſſent alicui. Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs oĩa vniuocè prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus: a prima nanque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidẽ de indiuiduo prædicatur: genus vero & de ſpeciebus, & de indiuiduis: ſimiliter autem & differentiæ & de ſpeciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum, & generum, & ſpecies generis: Quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua, vniuoca autem erant, quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia, quæ a ſubſtantijs, & differentijs ſunt, vniuocè prædicantur. Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile, & vnum eſt, quod hoc aliquid ſignificant: Indiuiduum enim, & vnum numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis verò ſubſtantijs videtur quidem ſimiliter propter appellationis figurã hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominẽ, vel animal: non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant: neque enim vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum album (nihil enim aliud ſignificat album, quàm qualitatem) at ſpecies, & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinãt: qua-

lem enim quandam substantiam significāt: plus autem in genere determinatio fit, quam in specie: dicens enim animal plus complectitur, quā qui hominem. Inest autem substantijs nihil illis esse contrarium. Primę enim substantiæ qd erit contrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali; at vero nec homini, nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantiæ proprium: sed etiam multorum aliorum, vt quantitati: bicubito enim, vel tricubito nihil est contrarium. at verò nec decem, nec alicui talium. Nisi forte quis multum pauco dicat esse contrarium, vel magnum paruo. determinatorum verò quantorum nullum nulli est contrarium. Videtur autem substantia nō suscipere magis, & minus. Dico autem, non ꝙ substantia non est à substantia magis, & minus substantia (hoc enim dictum est, quod est) sed quòd vnaquęque substātia hoc ipsum quod est nō dicitur magis, & minus: vt si est eadem substantia homo, non erit magis, & minus homo, neque ipse seipso, neque alter altero: non enim est alter altero magis homo, sicut est album alterum altero magis, & minus album: & bonum alterū altero magis, & minus bonum, sed & ipsum seipso magis, & min⁹ dicitur, vt corpus cū sit album: magis nūc album esse dicetur, quàm prius, & cum calidum sit magis, & minus calidū dicitur. substantia verò non dicitur magis, neq; minus: nihil enim homo magis nunc homo, q̃ prius dicitur, neque aliorum quicquam, quęcū que substantiæ sunt. Quapropter non recipiet substantia magis, & minus. Maximè vero proprium substantiæ esse videtur, cum vnum & idē numero sit, cōtrariorum suscęptiuum esse, qua-

re in alijs quidem non habet quisquam, quod proferat tale, quæcunque non sunt substantiæ, quod cùm sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit: velut color, qui est vnus & idem numero, non dicitur albus,& niger, neque eadem actio & vna numero,praua,& studiosa. Similiter autem & in alijs, quæcunque non sunt substantiç. Substantia vero,cum vnum,& idem numero sit; susceptiua contrariorum est,vt quidam homo cum vnus & idem sit,aliquando quidem albus,aliquando fit niger, & calidus,& frigidus,& prauus,& studiosus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem, & opinionem, cõtrariorum esse susceptibilia: eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse, veluti si vera sit oratio, sedere quempiam, eo surgente, ipsa eadem falsa erit. Similiter autem, & de opinione: si quis enim verum putet aliquem sedere, surgente eo; falso putabit, eandem de ipso opinionem habens. Sed si quis & hoc suscipiat; tamen modo differt. Nam ea, quę in substãtijs sunt, ipsa quidem mutata, susceptibilia sunt contrariorum: frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo,& studiosum ex prauo. similiter autem & in alijs vnumquodq; eorum mutationem suscipiens, susceptibile cõtrariorum est. Oratio autem, & opinio, ipsa quidem immobilia omnino perseuerant: cum verò res mouetur, contraria circa ipsa fiunt. Oratio nanque eius ꝙ sedeat aliquis, permanet eadem: cum verò res mota sit; aliquando quidem vera, aliquando autẽ falsa dicitur. similiter autẽ & in opinione. Quapropter saltẽ modo propriũ substãtiæ est, vt secundum mutationẽ suipsius

susceptibilis sit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem, & opinionem susceptibilia esse contrariorum; nō est hoc verū: oratio nanque, & opinio, non eo ꝙ ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicū tur; sed eo ꝙ circa alterū aliqua passio facta sit: nam eò ꝙ res est, aut non est, eo etiam oratio vera, vel falsa esse dicitur; non eò ꝙ ipsa susceptibilis sit contrariorum: simpliciter enim à nullo neque oratio, neque opinio mouetur. Quapropter nō erūt susceptibilia contrariorū; cū nulla contrarij sit passio in eis facta. Verùm substātia eò ꝙ ipsa contraria recipiat; hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur: languorem enim, & sanitatem suscipit, & candorem, & nigredinē: & vnumquodque talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilis esse dicitur. Quare proprium erit substantię hoc, cum vnum, & idem numero sit, secundum suiipsius mutationem; susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidem hęc dicta sint.

ANNOTATIONES.

Substantia est] .s. *prima* [*quæ propriè, & principaliter, & maximè*] *hoc est, vera, prior, & omnium substantiarum maximè substantia appellatur, vt Socrates, Plato, & alia singularia, quæ per se existere possunt.* [*quæ neque de subiecto aliquo dicitur*] *.i. nō continet sub se, nec habet aliquid, quod illi subijciatur* [*neque in subiecto aliquo est*] *vt albedo est in Socrate* [*vt quidam homo, & quidam equus*] *vt Socrates, vt Bucephalus,* [*ea quæ principaliter substantiæ dicuntur*] *hoc est, primæ substantiæ.* [*vt quidam homo in specie est in homine*] *.i. reperitur Socrates in homine*

ue, sed non ut albedo in pariete. [quæ de subiecto dicuntur] .s.eßentialiter, ut animal prædicatur de homine, boue, & alijs. [nomen, & ratio] nomen, & natura, uel definitio. [eorum uero quæ in subiecto sunt] .s. ut accidentia in substantia singulari [prædicari aliquando de subiecto] .s. nomen prædicatur, siue per accidens, ut corpus est album. album prædicatur de corpore secundum nomen, siue accidens, sed non secundũ rationem, siue definitionem, naturam, & eßentiam. [alia uero omnia aut] .i. exceptis primis substantijs, secundæ substantiæ, & alia prædicamenta, ut quantitas, qualitas, & reliqua. [si quis enim assignet primam substantiam] .i. Socratem, uel Platonem [illud enim] .i. species, ut homo, magis propria est [cuiusdã hominis] ut Socratis [hoc autem] .i. genus, ut animal. [& alia omnia] ut secundæ substantiæ, & alia prædicamenta. [species autem cum generibus non conuertuntur] hoc est, species de generibus non prædicãtur. [Quare & ex his species] aliàs quare ex his manifestum est quod. [ipsarum specierum quæcunque nõ sunt genera] ut animal, quod est species corporis animati, & genus hominis, leonisq́; [familiarius] .i. magis æquè [primam substantiam indicant] .i. indicant quid sit prima substantia, ut Socrates. [extraneè] .i. per accidens. [alijs omnibus subijciuntur] .s. prædicamentis. [in subiecto non eße] nam accidentia omnia sunt in subiecto, ut color in corpore [de subiecto quodam homine] .i. dicitur, siue prædicatur de Socrate, qui est subiectum, siue subiacet homini. [rationem uero] .i. naturam, eßentiam, & definitionem [substantiarum partes] ut materia, formaq́; aut ut corporis partes caput, pedesq́; [quasi in subiecto sint] aliàs quasi in corpore sint. [uniuocè prædicari] .i. nomen, & rationem. [à prima nanque substantia nulla est prædicatio] .i. prima substantia de nullo prædi-

catur;

catur: nihil enim ipsi subiacet. [*quæcunque enim de prædicato*] *vt animali dicuntur* [*eadem, & de subiecto dicentur*]*.i. & prædicantur de his, quæ subiacēt, siue de inferioribus.* [*hoc aliquid significare*]*.i. vnā, & singularem substantiam, qualis est Socrates* [*propter figuram appellationis*] *quia.s. dicitur homo, animal, substantia, videtur aliquod singulare significare* [*sed magis quale quid*]*.i. sed potius significare commune quid, & plures res.* [*non autem quale quid simpliciter significat, sicut album*] *.i. secundæ substantiæ, vt genera, & species circa substātias qualitatem determinant, & significant eas conceptu communi: album vero solam qualitatem significat* [*determinatorum*]*.i. dictorum* [*suscipere magis, & minus*] *.i. intendi, & remitti in propria essentia.* [*vnaquæque substantia*] *.i. singularis qualibet substantia, vt Socrates, & Plato* [*hoc ipsum quod est*]*.i. secundum essentiam* [*vt si est eadē substantia*] *& non diuersa, qualis est prima, & secunda* [*cum vnum & idem numero sit*] *.i. cum sit indiuidua, & singularis, vt Socrates* [*contrariorum susceptiuum esse*] *.i. posse suscipere contraria, vt calorem, frigus, albedinem & nigredinem.* [*quare in alijs*] *.s. substantijs quæ secundæ sunt, siue prædicamentis.* [*ipsa quidē mutata*] *.i. quia ipsa prima substantia mutatur, vt ex frigido in calidum* [*oratio autem, & opinio*] *.s. in eo, quòd tales sunt* [*circa alteram*] *vt circa substantiam* [*simpliciter*]*.i. re vera, per se.*

Argumentum & diuisio in cap. 2.

Quantum: aliud continuum, vt linea, superficies, & corpus: aliud discretum, vt numerus, & oratio. Secunda diuisio. aliud constat ex partibus habentibus positionem, vel situm, vt partes lineæ vnæquæq; proprios habent situs: sic superficiei, corporis, & loci partes. aliud

alind constat ex non habentibus positionem, vt numeri partes, non habent certum situm, nec temporis; cum fluant continuo: nec orationis. Tertia diuisio. aliud est per se, vt continuum, & discretum: aliud per accidēs; vt albedo dicitur magna: quia superficies est magna: & oratio longa: quoniam tempus, quo legitur, est multum. Quanti præterea tres sunt proprietates. Prima est, quanto nihil est contrarium. & quāquam magnum & paruum videntur contraria; id fit; quoniam sunt ad aliquid, siue in comparatione inter se, secunda est. quātum non suscipit magis, & minus; vt bicubitum non dicitur magis, nec minus bicubitum. tertia est, quanti maximè proprium est æquale, vel inæquale dici; vt linea, & aliæ quantitates. Hæc est huius cap. summa. diuiditur autem in duas partes. in prima describuntur species quanti, & diuisiones: in secunda proprietates eius. Prima pars in duas secatur; quarum prima tractat de his, quæ per se sunt in prædicamento quantitatis: secunda quæ per accidens. prima tres quanti habet diuisiones, prima est [quanti autem aliud] secunda [aliud ex habentibus positionem] tertia existit [alia vero omnia secundum accidens.] primæ species recenset [est autem discretum] & explanat. secundæ [amplius autem alia constant ex partibus] tertiam prosequitur [ut multum dicitur album] secunda pars, in qua de proprietatibus quanti disputatur, tres continet partes, ut tres sunt proprietates. prima est [amplius quanto] & explicat per inductionem primo ibi [ut bicubito] deinde per circunductionem [nisi forte quis dicat] & pluribus probat rationibus. secūda existit [non uidetur autem quantum suscipere] & inductione sic comprobat [vt bicubitum] tertia est [proprium autem maximè] quam his uerbis declarat [ut corpus æquale] primum per inductionem, deinde per circunductionem ibi [in cæteris quaecunque.]

De

De quanto. *Cap.* 2.

QVanti autem aliud quidem eſt diſcretum aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicē in ipſis partibus conſtat, aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem, vt numerus, & oratio: continuum verò, vt linea, ſuperficies, corpus, amplius autem præter hęc locus, & tēpus. Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius: vt quinque, ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulātur quinque, & quinque, ſed ſemper diſcreta ſunt: & tria, & ſeptē ad nullum cōmunē terminū copulantur. Neque omnino habeas in numero communē terminum partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt. quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio diſcretorū eſt. ꝙ etenim quantū eſt oratio manifeſtum eſt: mēſuratur. n. ſyllaba breui, & lōga: dico autem cum voce orationem facta ad nullum enim communem terminum patriculæ eius copulantur: non enim eſt cōis terminus, ad quē ſyllabæ copulentur, ſed vnaquæq; diuiſa eſt ipſa ſecundū ſeipſam. Linea verò continua eſt: eſt enim ſumere communem terminum, punctū, ad quem partes eius copulentur: & ſupficiei, lineam: plani nāq; partes ad aliquē communem terminum copulantur. ſimiliter autem, & in corpore habeas ſumere communem terminum, lineam, vel ſuperficiem, ad quā corporis partes copulantur. Eſt autem taliū, & tempus, & locus: præſens enim tempus copulatur,

tur, ad præteritum, & ad futurum. Rursus locus continuorum est; locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminū copulātur. ergo & loci partes, quæ obtinēt singulas corporis partes, ad eundem communē terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem alia quidem cōstant ex partibus, quæ in eis sunt, positionē habentibus ad se inuicem, alia autem ex non habētius positionem: vt lineæ quidem partes positionem habent ad se inuicem: singulæ nanque earū sitæ sunt alicubi, & habeas vnde distinctè sumas, & assignes vbi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. similiter autem, & partes plani positionem habent aliquā: similiter nāque assignere eē vnaquæq; vbi iacet, & quæ copulanē ad se inuicē, sed & solidi partes similiter, & loci. In numero autē non poterit quisquā ostendere, quēadmodū partes eius positionem aliquam habēt ad se inuicē, aut vbi iacēt, aut quæ partes ad se inuicem connectuntur. Neque eę quę tpis sunt. nihil enim permanent partes temporis. Quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eo quòd aliud quidem prius sit temporis, aliud verò posterius. Sed & in numero similiter; eo quòd prius numeratur vnus, quàm duo, & duo, quā tria: & sic habebūt aliquem ordinem, positionem verò non omnino accipies. Sed & oratio similiter: nulla enim remanet partium. sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere. quapropter

non

non erit vlla positio partium eius; si quidem nihil permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constat, alia ex non habentibus positionem. Propriè autem quãta hęc dicuntur sola, quę dicta sunt: alia vero omnia secũdũ accidens: ad hæc enim aspicientes, & alia dicimus quanta; vt multum dicitur album; eo quod superficies multa sit: & actio longa; eo quod tempus multum sit, & motus multus. Neque enim horum singulum per se quantum dicitur; vt si quis assignet quanta actio est, tempore definiet annuam, vel sic aliquo modo assignans: & albũ quantum quid sit assignans, superficie definiet: quanta enim fuerit superficies, tantum album esse dicet. quare sola propriè est, & secundum se ipsa dicuntur quanta, quæ dicta sunt: aliorũ vero nihil per se, sed si fortè per accidens. Amplius quantò nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est, quòd nihil est contrariũ: vt bicubito, vel tricubito, vel superficiei, vel alicui talium: nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multũ pauco esse contrarium, vel magnum paruo. Horum autẽ nihil est quãtum; sed magis eorum, quæ sunt ad aliquid: nihil enim ipsum per seipsum magnum, vel paruum dicitur; sed eo quod ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur, miliũ verò magnum; quod hoc ijs quæ sunt sui generis maius sit, illud verò ijs, quæ sui sunt generis minus, ergo ad alterum est eorum relatio. Nam si per seipsum magnum, vel paruum diceretur; nunquã mons quidem aliquando paruus, milium verò magnum diceretur. rursus in vico quidem plures homines esse dicemus, Athenis verò paucos; cum sint illis multò plures: & in domo quidem

multos,

multos,in theatro verò paucos; cū ſint plures. Amplius,bicubitum quidem, & tricubitum, & vnumquodque talium quantum ſignificat: magnum verò,vel paruum non ſignificat quātum, ſed magis ad aliquid:quoniam ad alterum conſideratur & magnum,& paruum. quare manifeſtum eſt,quod ipſa ſunt eorum, quæ ſunt ad aliquid.Amplius, ſiue aliquis ponat quanta eſſe hæc,ſiue non ponat:nihil eſt in illis contrariū. quod enim poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad alterum refertur; quomodo hinc aliquid eſt contrarium? Amplius autem, ſi ſunt magnum, & paruum contraria; continget idem ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria: contingit enim ſimul idem paruum eſſe, & magnum: eſt enim ad hoc quidem paruū,ad aliud verò id ipſum magnum. quare idem & paruum,& magnum eodem tempore eſſe contingit: quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe: Vt in ſubſtantia quidem, ſuſceptibilis enim contrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt,& ęger,neque album, & nigrum eſt ſimul: nihilque aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibijpſis contingit eſſe cōtraria: nam ſi eſt magnum paruo contrarium, ipſum autem idem ſimul eſt magnum, & paruum; ipſum ſibi erit contrarium. ſed impoſſibile eſt aliquid ſibijpſi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco.Quare niſi & eorum,quæ ad aliquid,hæc quid dicat, ſed quanti nihil contrarium habebunt. Maximè autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti: ſurſum enim ei, quod eſt deorſum cōtrarium ponunt:locum qui in me-
dio

dio eſt deorſum dicentes, eo quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorum ab his afferre definitionem: quæ enim plurimum à ſe inuicē diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere, cōtraria eſſe definiunt. Non videtur autem quantum ſuſcipere magis, & minus: vt bicubitum. neque enim alterum altero magis bicubitum: neque in numero: vt tria, quàm quinque nihil magis quinque, aut tria dicuntur, neque quinque, quàm tria. nec tempus alterū altero magis tempus dicitur: nec in vllo eorum, quæ dicta ſunt omnino, magis, & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis, & minus. Proprium autem maximè quanti eſt, quòd æquale, & inæquale dicitur: vnumquodque enim eorū, quæ dicta ſunt quantorum, æquale, & inæquale dicitur: vt corpus æquale, & inæquale dicitur. & numerus, & tempus, æquale, & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, vnumquodque æquale, & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcunque quanta non ſunt, non prorſus videbitur ęquale, & inæquale dici: vt diſpoſitio æqualis, & inęqualis non omnino dicitur; ſed magis ſimilis, & diſſimilis. & album æquale, & inęquale non omnino dicitur, ſed ſimile, vel diſſimile. Quare quāti maximè ſit proprium, æquale, & inæquale dici.

ANNOTATIONES.

Quanti] aliàs quantitatis [diſcretū] .i. diuiſum & ſeparatum, vt duo, tria. [continuum] vt linea [ex partibus habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis] .i. ordinem, permanentiam, & cōtinuationem [eſt

ter-

terminus communis] .s.*seruiens, siue ad quem partes copulantur*[*numerus est discretorum*].i.*numerus pertinet ad quantitatem discretam.* [*est enim sumere*] .i. *potest accipi* [*communem terminum, punctum*] .i. *in linea est terminus communis, qui est punctum,*[*& superficiei linea*] .i. *superficiei terminus communis potest accipi linea* [*& in corpore habeas sumere*] .s.*& aßignare.* [*locus cõtinuorum est*] .i. *locus est quantitatis continua* [*sitæ sunt abicubi, & habeas unde distinctè sumas*] *hoc est, una pars lineæ situata est ubi non est alia: & illæ partes habent ordinem, & definitionem inter se, & permanentiã, & copulantur ad aliquem terminum communem:* [*in numero autem non poterit quisquàm ostendere*] *quoniam pars numeri continuo fluit* [*quomodo positionem habebitur*].i.*statum, & permanẽtiam?*[*aliud temporis*].i.*alia pars est prior, alia posterior.* [*propriè autem quanta*].i. *uerè* [*alia uerò omnia per accidens*].i.*respectiuè, & per comparationem ad aliud ut album dicitur multum ob respectum superficiei, quæ multa exiſtit* [*in definitis*] .s.*quantitatibus*[*horum autem nihil est quantum, sed magis eorum, quæ sunt ad aliquid*].i.*hæc non sunt de prædicamẽto quãtitatis, sed relationis* [*per se ipsum*] *sed ad aliud relatum*[*ad alterum consideratur*] *hoc est, ad alterum refertur, siue sunt de prædicamento relationis*[*quanta esse hæc*]*multum.s. & paucum, magnum & paruum*[*quod enim potest sumi per se ipsum*].i.*si hæc dicerentur per se*[*simul*].i.*eodem tempore.*

Argumentum, & diuisio in cap. 3.

Ad aliquid ea referuntur quæcunq; idipsum, quod sunt, aliorũ dicuntur, uel quouis modo aliter ad aliud: ut duplum est dimidÿ duplum. Quatuor autem habent

bent proprietates.prima,ipsis inest contrarium;ut uirtus contraria est uitio . sed id non conuenit omnibus: quoniam duplici , uel triplici nihil est contrarium. secunda est. suscipiunt magis,& minus , ut æquale dicitur magis, & minus . sed non omnia ut duplum nõ dicitur magis,uel minus duplum . tertia existit hæc. omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam ;ut seruus dicitur domini seruus,& dominus serui dominus,sed non semper sub uno casu genitiuo, uel datiuo . sed ala, quæ est alicuius ala non dicitur ad conuertentiam ; ut si dicas. ala est auis ala , non conuertitur . auis est ala auis. uerùm,si non adsit, finge nomen , quod trahatur ab ala,uelut alatum , & dicas sic. ala est alati ala,& alatum est ala alatum.sic fingendum est:quoniam multa sunt alæ, quæ non sunt auium,sicut multa animalia absq; capite.& si uelis cognoscere,an relatiua rectè ad correlatiua sint aßignata ; separa à correlatiuo omnia accidentia (dicuntur enim omnia alia,accidentia,ut homo,Socrates,rationale in domino,præterquàm Dominus) tunc si id , quod aßignatũ est,referatur ad ipsum ; bene res se habet . Quarta proprietas est. relatiua multa,sed non omnia uidentur esse simul natura;ut si dominus est ;seruus est,& si seruus est ;dominus est:tamen cum scibile,& scientia sint relatiua; scibile est prius scientia . sed substãtia uidetur esse ad aliquid : dicitur enim caput alicuius caput,sed non est,si dicamus. Ad aliquid ea esse, quibus hoc ipsum esse , quod sunt, ad aliud quodã modo se habere. & hæc definitio solum competit his , quæ sunt de prædicamento ad aliquid . si quis igitur rectè cognouerit unum relatiuorum ; facilè & alterũ percipiet ;quoniam esse unius,ut domini,est in seruo, aut respicit seruum. Talis est huius cap.summa. Diuiditur autem in duas partes:in prima differit Arist.de relatiuis, siue de his,quæ sunt ad aliquid , ad

mentem

mentem Platonis. in secunda proprietates relatiuorum recitat, & est [inest autem & contrarietas] quò ad primam attinet partem, primam definitionẽ Platonis de relatiuis scribit sic [ad aliquid uerò talia dicuntur] & exemplis pluribus declarat [ut maius hoc ipsum,] & alia, & quibus repetit concludendo datam definitionem sic [ad aliquid igitur] & alijs exemplis comprobat ibi [ut mons magnus dicitur ad alterum] quibus excludit ad maiorem confirmationem [iacere, stare, uel sedere.] Accedit postea ad secundam partem, quæ proprietates continet. has quatuor esse asserit. primam describit [inest autem contrarietas] exemplo declarat [ut uirtus] excludit quædam relatiua, dum ait [non autem omnibus] secundã ibi narrat [uidentur autem, & magis, & minus] exemplis declarat. [simile enim, & dißimile] excludit tamen quædam, quando inquit [non autẽ omnia] tertiam explicat ibi [omnia autem, quæ sunt ad aliquid] & pluribus exemplis ostendit sic [vt seruus domini seruus] quorum quædam casu differunt. confirmat autem cum oppositione per formam circũductionis his verbis [at uerò aliquoties] & exemplo ostendit [vt ala si aßignetur] ex his conclusionem infert hanc, & regulam ibi [quare si aßignetur] quæ explanat sic [vt temo] & [vt caput capitati caput. postea verba repetit tertiæ proprietatis, quoniam scribit [omnia igitur] quæ confirmat sic [quoniam si ad quodlibet] idq; exemplo declarat oppositum significante ibi [vt seruus, si non domini] & conuenienti sic [vt si seruus ad dominum] replicat præterea verba [quare oportet aßignare] quartam porrò proprietatẽ describit [videntur autem ipsa ad aliquid] & exẽplis notam facit partem alteram. [simul enim duplum, &c.] alteram verò, quæ est [non autem in omnibus] explicat dupliciter. primò sic [scibile enim

ſcientia prius] & hanc explanationem probat tribus modis. primus eſt [nanque in pluribus] ſecundus eſt [amplius ſcibile ſublatum] tertius [animali ſublato] ſecundò hoc pacto [ſimiliter autem his] confirmat autem bifariam: vno modo [ſublatum enim ſenſibile] alio ſic [amplius ſenſus quidem] & confirmat. copulat præterea per formam circunductionis dubitationem quandam cum ſuperiori oratione, & inquit [habet autem dubitationem] inductione probat nullam ſubſtantiam eſſe ad aliquid, ac primum primam ſic [nam in primis ſubſtantiis] & confirmat exemplis. deinde ſecundam ibi [ſimiliter autem, & in ſecundis] & explanat [vt homo non dicitur, &c.] exemplis, & ratione ibi [ſi igitur ſufficienter] quam approbat ibi [ex his autem manifeſtum eſt] tandem concludit nullam eſſe ſubſtantiam ad aliquid ſic [ſi verò non ſunt.

De his quæ ad aliquid. Cap. III.

AD aliquid verò talia dicuntur, quæcunq; hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum: vt maius hoc ipſum quod eſt, alterius dr̄: aliquo.n.maius dicit̄, & duplū alterius dr̄ hoc ipſum quod eſt, alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia, quæcunque huiuſmodi ſunt. At verò ſunt etiā, & hæc ad aliquid, vt habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia, poſitio: hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorū eſſe dicuntur, vel quomodo aliter ad alterum, & non aliud quiddā: habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſciētia alicuius ſcientia, & poſitio alicuius poſitio: & alia quoq; ſimiliter. Ad aliquid igitur ſunt, quæcūque hęc ipſa quæ

ſunt,

ſunt, aliorum eſſe dicũtur, vel quomodolibet aliter ad alterũ: vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones quædam. poſitiones verò ad aliquid ſunt. iacere autem, & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones; denominatiuè verò dicunt ab ijs, quæ dictæ ſunt, poſitionibus. Ineſt autem & contrarietas in ijs quæ ſunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium, cum ſit vtrumque eorum vt aliquid: & ſcientia ignorantiæ. Non autem omnibus ijs, quæ ſunt ad aliquid inſunt contraria: duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici, neque vlli taliũ. Videntur autem & magis, & minus ea quæ ad aliquid ſunt, ſuſcipere: ſimile enim, & diſſimile magis, & minus dicitur: & æquale, & inęquale magis, & minus dicitur; cum vtrunque ſit ad aliquid: ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inęquale alicui inęquale. Non autem omnia, quæ ſunt ad aliquid, ſuſcipiũt magis, & minus: duplum euim non dicitur magis, & minus duplum, nec aliquid talium. Omnia aũt quę ſunt ad aliquid, ad conuertentia dicuntur; vt ſeruus domini ſeruus: & dominus ſerui dominus eſſe dicitur, & duplum dimidij duplum: & dimidiũ dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus. ſimiliter & in alijs. Sed caſu aliquotiens differunt ſecundum locutionẽ; vt ſcientia ſcibilis ſciẽtia dicitur: & ſcibile ſciẽtia ſcibile: & ſenſus ſenſibilis ſenſus: & ſenſibile ſenſu ſenſibile. At verò aliquoties non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur, aſſignetur; ſed peccet is, qui aſſignat: vt

ala si assignetur auis; non conuertit, vt si auis ala: non enim prius conuenienter assignatum est ala auis: neque enī quatenus auis est, eatenus ala ipsius dicit: sed eo quòd alata est: multorū enim & aliorū alæ sunt, quæ nō sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur: vt ala alati ala est: & alatum ala alatum. Aliquotiens autem forte,& nomen fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur, vt temo si assignetur nauigij; non est assignatio conueniēs: neque enim eò quòd nauigium est, eò ipsius temo dicitur: sunt enim nauigia, quorum temones non sunt. quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior assignatio erit; si sic quodammodo assignetur: temo temonatę rei temo est, aut quomodocunque aliter: nomē enim non est positum. & cōuertitur si conuenienter assignetur: temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem, & in alijs: caput conuenientius assignabitur capitati caput, quàm si animalis assignetur: neq; enim eò quòd est animal, caput habet: multa enim animalia sunt capita non habentia. Sic autem fortasse facillimè quis sumet, quibus posita non sunt nomina, si ab ijs, quæ prima sunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs, quæ prędicta sunt, ab ala alatū, à temone temonatū. Omnia igitur, quę ad aliquid dicuntur, conuenienter assignentur; ad conuertentia dicuntur: quoniam si ad quodlibet aliud assignantur, & non ad id, ad quòd dicuntur; non conuertuntur. Dico autē quoniam neque eorum, quæ in confesso ad cō-

uer-

uertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquid eorū, quæ sunt accidētia, assignentur, & nō ad id, ad quod ad cunt: vt seruus, si nō domini assignetur, sed hominis, vel bipedis, vel cuiuscunq; taliū, non cōuertitur: neq; enim dici pōt, homo est serui homo: nō enim cōueniens est assignatio. Amplius si quidem conuenienter assignent ad quod dicit, omnibus alijs sublatis, quæcūque accidentia sunt, relicto autē solo illo ad quod assignatum est conuenienter; semper ad ipsum dicetur: vt si seruus ad dominum dicit, circūscriptis omnibus, quæ accidētia sunt domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilē, vel hominem, relicto verò solo quod dominus est; semper seruus ad ipsum dicet: seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur, assignet, circunscriptis omnibus alijs, relicto autē eo solo, ad quod assignatum est; non dicet ad ipsum: assignetur eñ seruus hominis, & ala auis, & circūscribat ab homine esse dominum; non sanè amplius seruus ad hominē dicetur: cum enim dominus nō sit; neque seruus est. similiter & de aue, si adimatur eam alatam esse: non eñ amplius erit ala ad aliquid: cum enim nō sit alatū: nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et, si sit nomen positum; facilis erit assignatio: si autem non sit; fortasse necessarium erit nomen fingere: si autem sic assignētur, manifestum est, quoniam omnia, quæ ad aliquid sunt, ad conuertētia dicuntur. Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura, & in plurimis quidem verum est: in aliquibus verò non verum: simul enim

duplum, & dimidium sunt: & cùm sit dimidiũ; duplum est: & cum sit dominus; seruus est: & cùm sit seruus; dominus est: similiter autẽ his & alia. Simul autem hæc auferunt sese inuicẽ: si enim non sit duplum; non erit dimidium: & si non sit dimidium; non erit duplum: similiter autem & in alijs, quæcunque talia sunt. Non autem in omnibus his, quæ ad aliquid, verũ videtur esse simul natura: scibile em̃ sciẽtia prius videbitur esse: nanque in pluribus pręexistentibus rebus scientias accipimus: in paucis enim, vel nullo quisquam hoc perspiciet simul cũ scibili scientiam esse factam. Amplius, scibile sublatũ simul aufert sciẽtiam: scientia verò simul non aufert scibile: nã si scibile nõ sit; non erit scientia; nullius enim erit scientia. scientia verò si non sit; nihil prohibet esse scibile: vt circuli quadratura si est scibilis; scientia quidẽ eius nondum est: ipsa verò scibilis est. Amplius animali quidem sublato non erit scientia: scibiliũ verò plurima esse contingit. Similiter autẽ his sese habent ea, quæ de sensu sunt: sensibile em̃ prius, quàm sensus esse videtur: sublatũ enim sensibile simul aufert sensum: sensus verò sensibile nõ simul aufert: sensus em̃ circa corpus, & in corpore sunt. sensibile aũt sublato, aufertur & corpus: sensibile em̃ corpus est. cũ autẽ corpus non sit; aufertur & sensus: quare simul aufert sensibile sensum; sensus verò sensibile nõ simul aufert: sublato enim animali, sensus quidẽ aufertur. sensibile aũt erit corpus: vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quæcunque sunt sensibilia. Amplius, sensus quidem simul cum sensitiuo fit: simul enim fit animal, & sensus: sensibile verò ante animal, aut sensum

eſt: ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt, quàm animal omnino ſit, aut ſenſus. quare prius ſenſibile, quã ſenſus eſſe videbitur. Habet autẽ dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, ſi hoc contingat ſecundum quaſdam ſecũdas ſubſtãtias. Nã in primis ſubſtãtijs verum eſt: nam neq; tota, neq; partes primarum ſubſtantiarum dicũtur ad aliquid: nam quidam homo nõ dicitur alicuius quidam homo, neq; quidã bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes; quædam eñ manus nõ dicitur alicuius quędam manus, ſed alicuius manus. & quoddã caput nõ dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atque hoc quidem in pluribus; vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignũ alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, quòd non ſunt ad aliquid. In aliquibus verò ſecundis ſubſtantijs habet dubitationem; vt caput alicuius caput dicitur, & manꝰ alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi. quare hęc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur. Si igitur ſufficienter eorum, quæ ſunt ad aliquid, definitio aſſignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſſibile eſt oſtendere, ꝙ nulla ſubſtãtia eorum, quæ ſunt ad aliquid, dicitur. Si aũt nõ ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliqd quodãmodo ſe habere; fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior verò definitio ſequitur quidem omnia ea, quæ ſunt ad aliquid, non tamẽ in ipſis idem eſt: cũ eo quòd eſt eſſe ad aliquid, ipſa quæ ſunt, aliorum dicantur. Ex his autem

ma-

manifestum est, quòd si quis aliquid eorũ, quæ sunt ad aliquid, definitè sciet; & illud, ad quod dicitur, definitè sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est: si enim nouit aliquis hoc qđ ad aliquid est, (est autem esse iis, quæ ad aliqd sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet; neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed & in singulis palam hoc est. vt si quid nouit quis definitè, quod duplum est, & cuius duplum est, mox definitè nouit: si enim nullius definitorum nouit ipsum duplum esse; neque si sit duplum omnino nouit. Similiter autem, & hoc aliquid si nouit quis quod melius est; & quo melius est statim definitè necessarium est nosse. Propter hæc autẽ non indefinitè hoc cognoscet, ꝙ hoc est peiore melius: suspicio enim hæc est, non sciẽtia: nõn em̃ adhuc sciet exactè, ꝙ est peiore melius: si em̃ sic accidit, nihil est deterius ipso. Quapropter palam est quod necessarium est, si nouerit quis aliquod relatiuorũ definitè; & id ad quod dicitur definitè necesse est nosse. Caput verò, & manus, & eorũ singula, quæ substãtię sunt, ea ipsa quę sunt sciri definitè possunt: ad quod verò dicãtur, non est necessariũ scire: cuius enim hoc caput, vel cuius hęc manus sit, non est scire definitè. quare non erunt hæc ad aliquid. Si verò non sunt hæc eorum, quæ sunt ad aliquid, verum erit dicere, ꝙ nulla substantia eorum est, quæ sunt ad aliquid. Fortasse autẽ difficile sit de eiusmodi rebus vehemẽter asserere, nisi ea sæpe pertractata sint: dubitasse autem de horum vnoquoque non est inutile.

ANNOTATIONES.

Ad aliquid] .i.relatiua, siue respectiua [*hæc ipsæ quæ sunt*] *id est quorum esse, siue natura refertur ad aliud* [*vel quomodolibet aliter ad alterum*] *hoc est, vel genitiuo casu, vel datiuo, vel alio* [*at verò sunt etiam, & hæc ad aliquid*] *hoc est, dicuntur ad aliquid: quędam enim sunt ad aliquid, vt dominus, & seruus: quædam dicuntur ad aliquid; vt habitus, alicuius habitus dicitur.* [*denominatiuè dicuntur,*] *id est denominantur.* [*insunt contraria*] *aliàs inest contrarietas* [*ad conuertentia dicuntur*] *hoc est, inter ea est natura conuertentia, siue mutuo conuertuntur; vt dominus est serui dominus, & seruus est domini seruus.* [*aliquoties non videtur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur, aßignetur*] *.i. relatiua non conuertuntur mutuo quandoque, nisi rectà fiat aßignatio relatiui ad correlatiuum. idq; sepè fiet fingendo nomen, vt ab ala alatum à capite capitatum.* [*quę sunt accidentia*] *vocat omnia, quæ rei insunt accidentia præterquàm ea quæ sunt ad aliquid.* [*in pluribus præexistentibus rebus scientias accipimus*] *hoc est, in paucis, aut in nullis scientiam accipimus à rebus, nisi res præexistant adeo, quod res primū sint, & postea acquiramus scientiam.* [*scientia quidem eius nondum est*] *.s. reperta.* [*scibilium vero*] *.i. tamen.* [*sensibile autem erit corpus; vt calidum*] *aliàs legatur sensibile autem, non vt calidum.* [*si hoc contingat*] *alias lege, an hoc contingat.* [*quidam homo*] *vt Socrates* [*quædam manus*] *.i. hæc manus.* [*si igitur sufficienter*] *.i. si rectè data sit definitio eorum, quæ sunt ad aliquid* [*quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid, &c.*] *.i. ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse quod sunt, est ad aliud quodammodo se habere.*

bere. [prior vero definitio] .s. quam dedimus [sequitur quidem omnia, &c.] .i. conuenit relatiuis, & secundum esse, & his quae sunt secundum dici. sed haec definitio competit solum relatiuis secundum esse. [si enim nouit aliquis hoc] .s. singulare, & definitum [& illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet] .i. & singulariter, ac definitè noscet & reliquum. [ad quod vero dicantur, non est necessarium scire] hoc est, potest aliquis cognoscere definitè partes secundarum substantiarum, & non ea, quorum sunt partes: vt cognoscere poßunt manum, vel caput, sed non cuius sit manus, vel caput.

Argumentum, & diuisio in cap. 4.

Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur. quatuor habet species. prima est habitus, & dispositio. habitus est diuturnior, ac permanentior. secunda existit naturalis potentia, vel impotentia; vt durum dicitur, quod habet naturalem potentiam, vt non cito secetur; molle, quod habet naturalem impotentiam, vt citò secetur. naturalem dicimus, vt differat ab habitu. tertia species est paßio, ut albedo ex timore, & paßibilis qualitas, vt dulcedo: quia infert paßionem gustui, vel inferuntur à paßione, vt albedo à timore. differunt: quia illa qualitas, quae difficulter amouetur, dicitur paßibilis qualitas: quae facilè, paßio. quarta species, vel modus est forma, & circa hoc aliquid constans figura, vt rectitudo, & curuitas, sed non rarum, densum, asperum, & lene, quae sunt positiones: nam densum est, cuius partes inter se propinquae sunt: rarum contrà. asperum, cuius pars est supra, pars infra, lene contrà. Et quoniam quale ducitur a qualitate; quot sunt species qualitatis, tot qualis, vt ab albedine albus; quãquam aliquando nomina non sunt imposita,

posita, vt à virtute non dicitur Latinè virtuosus, sed studiosus. Tres præterea insunt qualitati proprietates. prima est. qualitati inest contrarietas, vt iustitia iniustitia; quamuis media, vt calores medij non obtineant contraria. secunda est. qualitas suscipit magis, & minus, vt album dicitur magis, & minus. tertia existit. proprium est qualitati secundum eam simile, vel dissimile dici. & hæc omni, & soli qualitati competit. Et, cum multa sint, quæ ad præd. relatiuorum referantur; tamen illa sunt genera, vt disciplina est disciplinati disciplina, non species, nec indiuidua. sed non inconuenit idem esse quale, & ad aliquid. Hac est cap. summa. At verò in tres partes secatur. in prima differit Aristot. de speciebus, siue modis qualitatis sic. [Qualitatem uerò dico] quæ cum sint quatuor; partes quatuor constituit, quarum prima est [vna igitur species qualitatis] quæ duplex est, altera habitus, de quo agit [differt autem habitus a dispositione] altera est dispositio, de qua ibi [dispositiones vero dicuntur] & quantum inter se differăt prosequitur, & quid vnasquæsque sit narrat sic [manifestum est autem, &c.] secunda species est [alterum vero genus qualitatis est] quã explicat pluribus exẽplis vt [secundum quod pugillatores] tertia est [tertium uero genus] quam & exemplis declarat [vt dulcedo] & hæc pars in duas diuiditur, sicut & duæ sunt passio. s. & passibilis qualitas. de vtriusque differentia, & natura agit. quarta vero existit [quartum vero genus qualitatis] exponit hanc sic [rectitudo &c.] comprobat autem per formam circunductionis separans ab hac quæ sunt positionis ibi [rarum vero] concludit postea [qualitates itaque sunt.] In secunda parte tractat de qualibus sic [qualia uero sunt] & explicat hoc pacto [in plurimis itaque] postea concludit [qualia ergo dicuntur] tertiam partem prosequitur,

quæ

quæ cum sit de tribus proprietatibus, in tres distribuitur partes. prima est [inest autem contrarietas] quam explicat sic [vt iniustitia iustitia] & comprobat remouens ab hac quadam per modum circunductionis, dum ait [non in omnibus autem] & declarat [rubro enim] addit quoque [amplius si contrariorũ alterum] deinde hoc pacto ostendit [hoc autem palã est] secundam proprietatem ibi recitat [suscipiunt autem qualia magis, & minus] quam sic declarat [album enim magis, & minus] remouet quadam per formam circunductionis his verbis [non tamen omnia] & exponit sic [iustitia nanque] & alia addit exempla. tertiam proprietatem scribit hoc loco [similia uero aut dissimilia] quam sic explanat [simile enim] dũ autem conclusionem de qualitate, & quali inferre deberet, eam suppofuit. cui addidit sub forma circunductionis, ac per ornamentum dubitationis multa sub genere qualitatis esse, & de prad. ad aliquid. quare inquit [at uero non decet conturbari] & confirmat dupliciter. primo sic [penè enim in omnibus] secundo ibi [amplius si contingit] & ambo explanat.

De Qualitate, & Quali. Cap. IIII.

QValitatem verò dico, secundum quã quales quidam esse dicuntur. Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur species qualitatis, habitus, & dispositio dicũtur. Differt autem habitus à dispositione, quòd permanentior, & diuturnior est. Tales verò sunt sciẽtiæ, & virtutes: sciẽtia enim videtur esse permanentium, & diuturnorum; vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ęgritudine, vel ab aliquo huiusmodi. similiter

autem

autem & virtus;vt iustitiã,& temperantia,& singula talium non videntur posse facilè moueri, neque facilè permutari. Dispositiones verò dicuntur, quę sunt facilè mobilia,& cito permutabilia:vt calor,infrigidatio,& ægritudo, & sanitas, & quæcunque alia huiusmodi: afficitur enim quodammodo secundum eas homo: cito autẽ permutatur,& ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit.similiter autem & in alijs; nisi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, vel omnino difficilè mobilis existens,quã iam quispiam, vt habitum vocet. Manifestum est autem, quòd hæc volunt habitus dicere,quę sunt diuturniora,& difficilius mobilia: nanque disciplinas non multum retinentes, sed facilè mobiles existentes, non dicunt habitum habere;& tamen dispositi sunt aliquo modo secundum scientiam peius, meliusve. Quare differt habitus à dispositione, quòd hæc quidem facilè mobilis sit:ille verò diuturnior,& difficilius mobilis.Sunt autem habitus dispositiones:dispositiones verò non necesse est habitus esse: qui.n.l retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis est, secũdum quod pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem,vel impotentiam dicuntur: Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo,vnumquodque huiusmodi dicitur:sed quod habent naturalem potentiam,vel impotentiam facilè aliquid facere,vel nihil pati,vt pugillatores,vel cursores dicuntur,non quòd sint dispo-

siti

siri aliquo modo, sed quòd habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquid facilè faciendi. Salubres autem dicuntur; eò quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facilè patiantur: insalubres verò, quod impotentiam habeant naturalẽ nihil facilè à quibuscunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facilè secari: molle verò, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertium verò genus qualitatis est, passibiles qualitates, & passiones. sunt autem huiusmodi, vt dulcedo, & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata: amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur, & hæ qualitates sunt, manifestum est: quæcunque enim has susceperunt, ipsa qualia dicuntur secundũ ipsas: vt mel, quoniam dulcedinem suscepit; dicitur dulce: & corpus album; quoniam albedinem suscepit. similiter & in cæteris. Passibiles verò qualitates dicuntur, non quòd ea, quę illas susceperint qualitates, aliquid patiantur: neque enim mel, quoniam aliquid passum sit; dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi. Similiter autem his & calor, & frigus passibiles qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ illas suscipiunt, aliquid passa sint: sed quoniam secũdum sensus vnaquæq; dictarum qualitatũ passionis effectiua est; passibiles qualitates dicuntur. Dulcedo enim passionem quandam secũdũ gustum efficit, & calor secundum tactum: similiter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo ijs, quę dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur: sed eò

quòd ipsæ ab aliqua passione innascunt. Quòd enim fiunt propter aliquam passionem multæ colorum mutationes, manifestum est: erubescens enim aliquis, rubeus factus est, & timens pallidus, & vnumquodque talium. quare etiam si quis natura, aliquid talium accidentium, perturbationumve passus est; similem colorē verisimile est eum habere. Quæ enim affectio nunc in eo quod verecundetur circa corpus facta est, etiam secundum naturalem constitutionem eadem fieri potest affectio; vt & naturalis color similis sit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus difficilè mobilibus, & permanentibus principiū sumpserunt, passibiles qualitates dicuntur: siue enim secundum naturalem constitutionē pallor sit, aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim secundū eas dicimur) siue propter ęgritudinem longam, vel propter æstum eidem contigit nigredo, vel pallor, & non facilè prætereunt, vel etiam per vitam permanent; passibiles qualitates & ipsæ dicuntur: similiter enim quales secundum eas dicimur. Quęcunque vero ex ijs, quæ facilè soluuntur, & citò transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates vero minimè. Non enim aliqui secundum ipsas dicuntur quales: neque enim qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicit: neque cui pallor propter timorē venit, pallidus est: sed magis eò quòd aliquid passus est. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur: qualitates vero minimè. Similiter autem his, & secundum animam passibiles qualitates, & passiones dicuntur: quæcunque.n. mox in nascēdo ab aliquibus passionibus difficulter mobili-

bus fiunt, qualitates dicuntur & ipsæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiusmodi: quales enim secundum eas dicuntur, idest iracundi, atque amentes. Similiter autem, & quęcunque alienationes non naturales, sed quę ab aliquibus alijs accidentibus factæ sunt difficile prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi: quales enim & secundum eas dicuntur. Quæcunq; verò ab ijs, quæ facilè, & cito prætereunt, fiunt, passiones dicuntur; vt si quis contristatus, iracūdior fiat. Non enim dicitur iracundus, quia huiusmodi passione iracundior est: sed magis quia aliquid passus. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur: qualitates verò minimè. Quartum verò genus qualitatis est figura, & circa vnumquodque constans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & si quid aliud his simile est: secundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur. Triangulum enim, vel quadrangulum esse quale quid dicitur, & rectum, aut curuum: & secundum etiam formam vnumquodque quale dicitur. Rarū verò, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione, quæ circa quale est: quandam enim positionem magis videntur partium vtrunque monstrare. spissum enim dicitur, eò quòd partes sibijpsis propinquæ sint. rarum verò, eo quòd distent à se inuicem. & lene quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: asperum vero, ꝙ hæc quidem superet, illa vero sit inferior. Fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis: sed ferè qui maximè dicū-
tur

tur hi sunt. qualitates itaque sunt, quæ dictæ sunt. Qualia vero sunt, quæ secundum has denominatiuè dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque, & ferè in omnibus denominatiuè dicuntur: vt à cãdore candidus, & à grammatica grammaticus, & à iustitia iustus, similiter & in alijs. In aliquibus verò, eò quod non sunt posita qualitati nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab ijs denominatiuè dici: vt cursor, aut pugillator, qui secundũ naturalem dicitur potentiam, à nulla qualitate denominatiuè dicitur: non enim posita sunt nomina potentijs, secundum quas isti quales dicuntur: sicuti disciplinis, secundum quas pugiles, vel palęstrici secũdum dispositionem dicuntur: pugillatoria enim, & palæstrica disciplina dicitur: quales verò ab his denominatiuè dicuntur, qui disponũtur. Aliquando autẽ & posito nomine nõ dicitur denominatiuè, quod secundum eã quale dicitur: vt à virtute studiosus; eo enim quòd virtutẽ habeat studiosus dicitur: sed non denominatiuè à virtute. non aũt in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiuè à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest autem & contrarietas secundum qualitatem: vt iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigridini, & alia: similiter autem & ea, quæ secundum ea qualia dicuntur: vt iniustum iusto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit, rubro enĩ, aut pallido, aut huiusmodi coloribus nihil est contrariũ, qualibus existentibus. Amplius, si contrariorum alterum fuerit quale; & reliquum erit quale. hoc autem palam est ex singulis proponenti alia prędicamẽ-

ta. vt si ex iustitia iniustitiæ contrarium: quale autem est iustitia: quale igitur & iniustitia. nullum enim aliorum prędicamentorum aptabitur iniustitię, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiusmodi, nisi quale. sic autem & in alijs, quæ secundum quale sunt contraria. Suscipiunt autē qualia magis, & minus: album enim magis, & minus album alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis, & minus. sed & ipsa intensionem suscipiunt: cùm candidū nanque sit, contingit amplius candidū fieri. Nō tamen omnia, sed plurima: Iustitia nanque, si dicatur magis, & minus iustitia; potest quilibet ambigere: similiter autem & in alijs dispositionibus: quidam enim dubitant de talibus. iustitiā nanque iustitia nō omnino aiunt magis, & minus debere dici, nec sanitatē sanitate. minus autē habere alterum altero sanitatē aiunt: & iustitiam alterū minus altero habere dicitur. sic autem & grammaticā, & alias dispositiones. sed tamen ea, quæ secundum eas dicuntur, indubitanter recipiūt magis, & minus: grammaticior enim alter altero dicit, & iustior, & sanior. sic autē & in alijs. Triangulus verò, & quadrāgulus nō vidētur magis, & minus suscipere: neq; aliqua aliarum figurarum: quæ enim diffinitionem trianguli recipiūt, & circuli, omnia similiter trianguli, vel circuli sunt. eorum autē, quę non recipiunt rationem eādem, nihil magis alterum altero dicetur: nihil enim quadratū magis, quàm parte altera longius, circulus est: neque alterum enim recipit circuli rationē. simpliciter autem, si vtraque non recipiunt propositi rationem; non dicetur alterum altero magis.

magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis, & minus. Horum itaq; , quæ prædicta sunt, nullum est proprium qualitatis. Similia verò aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates; simile enim, & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile, vel dissimile dici. At verò non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum, quæ sunt ad aliquid connumerasse: habitus enim, & dispositiones eorum, quæ ad aliquid sunt, esse dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorũ, quæ sunt singularia: nam cum disciplina genus sit; idipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur, eorum verò quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grãmatica: nec musica alicuius alterius musica. sed fortè secundum genus, & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina, non alicuius musica. Quapropter quæ singularia quidem sunt, non sunt ad aliquid. dicimur autem quales secundum singula: hæc enim & habemus: scientes enim dicimur, eò ꝙ habemus singulãrum scientiarum aliquas, quare hæ erunt etiam qualitates, quæ singulares sunt, secundum quas aliquando & quales dicimur: hæ autem non sunt eorũ, quæ sunt ad aliquid. Amplius, si contingit idẽ ipsum & quale & ad aliquid esse; nihil est inconueniẽs in vtrisque hoc generibus enumerare.

ANNOTATIONES.

Secundum quam] hoc est, quae reddit eos, qui eas habent, quales siue qualitate praeditos [multipliciter dicuntur] .i. multis modis [habitus] qui est qualitas iandiu acquisita ac retenta [dispositio] est qualitas noua, quae si diu permaneat, dicitur tunc habitus [& diuturnorum] aliàs difficulter mobilium. [quispiam vt habitum vocet] aliàs quispiam fortasse [haec volunt habitus dicere] .i. significare [& tamen dispositi sunt] .i. habent dispositionem aliquã priorem, vel meliorem ad scientiam. [secundũ quod pugillatores, vel cursores] .s. à natura, non ab industria. [& simpliciter] .i. in summa, vel tandẽ [quando sunt dispositi] .s. ad cursum, vel palęstram [passibiles qualitates, &] aliàs vel passiones. [passibiles verò qualitates dicuntur] .s. tales dictae qualitates [non quòd ea] .s. subiecta [secundum sensus, &c.] .i. quia inferunt passionem sensibus, vt dulcedo gustui, & calor tactui. [ab aliqua passione] .s. vt timore, ira, verecundia [quare etiam si quis natura aliquid, &c.] alij sic legunt. quare & si quis naturam aliquam harum passionum passus sit ex aliquibus naturalibus accidentibus. [qualitates verò minimè] .s. passibiles. [in nascendo] .i. à natura [amplius autẽ ad haec] quidam legunt. Vt, & illa verba auferũt. [quale quid dicitur] .i. subiectum dicitur quale [qualia verò sunt] .s. subiecta [quae secundum has denominatiuè dicuntur] .i. quae ducuntur ab ipsis qualitatibus, vt à candore candidus [vel quomodolibet aliter ab his] .s. proficiscantur a qualitatibus alio modo, quã per denominationem; vt à virtute non denominatur latino more virtuosus, sed studiosus. [sed & ipsa intensionẽ suscipiunt] .i. augmentum, vt hoc

plus

plus est candidum, quàm illud. [in omnibus qualitatibus] quidam addunt talibus, siue dictis [hæc enim, & habemus] alij sic legunt. has enim & habemus scientias.

Argumentum, & diuisio in cap. 5.

Disserit Arist. de sex præd. & inquit actionem, & passionem duas possidere proprietates. prima est [recipit autem agere] explicat uerò sic [calefacere. n.] secunda est [magis, & minus] .s. recipit. id exponit ibi [est enim calefacere] deinde concludit.

De agere, & pati. *Cap. V.*

REcIpit autem agere, & pati contrarietatẽ, & magis, & minus: Calefacere .n. ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei quod est frigefieri, & delectari ei quod est contristari. quare suscipiunt cõtrarietatem. Et magis & minus: est enim calefacere, & magis, & minus, & calefieri magis, & minus, & tristari magis, & minus. suscipiunt igitur magis, & minus agere, & pati. De his igitur tot dicuntur. Dictum est & de eo quod est situm esse in ijs, quæ sunt ad aliquid, quod denominatiuè à positionibus dicitur. De reliquis vero, id est, Quãdo, & Vbi, & Habere: propterea quòd manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur, quàm quæ in principio dicta sunt: quòd Habere quidem significat calceatum esse, armatum esse: Vbi verò, vt in lycio, in foro: & alia quæcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

TRACTATVS TERTIVS.

De post prædicamentis.

ARGVMENTVM, & diuisio in Caput I.

Opponi alterum alteri dicitur quatuor modis: primò ad aliquid, ut duplum dimidio: secundò ut contraria, uelut bonum malo: tertio ut habitus, & priuatio, sicut cæcitas uisui opponitur. quarto ut affirmatio, & negatio; sicut homo sedet, & homo non sedet. contraria & relatiua differunt: quia bonum non dicitur mali bonum, sed malo contrarium. contraria verò alia sunt immediata, vt homo aut sanus est, aut æger: vel mediata, quorum altero ablato non necessario succedit alterum, sed medium, vt color medius, qui non est nec albus, nec niger, & id habet nomen, vel non. differunt etiam relatiua ab habitu, & priuatione: quoniam habitus, & priuatio non referuntur inter se, vt visus non dicitur cæcitatis visus, nec contrà. differunt quoque à contrariis: quoniam contrariorum immediatorum alterum semper inest, vt animal aut est sanum, aut ægrum: siquidem ea sint à natura. sed non est necesse alterum priuatiuorum inesse à natura nisi tempore determinato. deinde contrariorum immediatorum in aliquibus vnum determinatum semper inest, vt calor in igne, & nunquam frigus. sed in priuatiuis vnum aliquando est, & postea alterum. tertiò contrariorum mediatorum

non

non necesse est si vnum non adesset, alterum adesse oportere, vt si homo non sit albus; necesse est, vt niger sit: potest enim alio colore affici. sed in priuatiuè oppositis necessariò a natura alterum adest tempore determinato. quartò contrariorum mediorum potest fieri regressus. sed de priuatione ad habitum minimè. quare priuatiuè opposita sunt, quæ habent fieri circa idem ordine irregreßibili, & tempore determinato, & a natura: vt edentulus non dicitur is, qui dentes non habet, sed is, qui non habet eo tempore, quo natura eos producere solet. Verùm contradictoriè opposita sic differunt ab alijs, quòd in eis vnum est verum, alterum falsum. alia verò opposita cum incõplexa sint, ac simplicia verba, non dicuntur vera, uel falsa. & quãquam, & orationes contrariæ, priuatiuæ, & relatiuæ appellantur quædam; tamen non est necesse, vt, si vna sit vera; altera sit falsa, sed ambæ, vel neutra uera, vel falsæ vt in contrarijs, Socrates est sanus, Socrates est æger: si Socrates non sit, ambæ sunt falsæ. in priuatiuis si non sit tempus a natura definitum; utraq; est falsa; ut Socrates uidet, Socrates est cæcus. in relatiuis nisi in subiecto ea insint, sunt ambæ falsæ, ut si Socrates non sit pater, vel filius; falsò dicitur; Socrates est pater, Socrates est filius. sed in contradictorijs semper altera est uera, altera falsa, siue Socrates sit, siue non sit: ut Soc. languet, Socrates, non languet. Contraria autem quinq; obtinent proprietates, prima est, bonum semper est contrarium malo; ut iustitia iniustitiæ: & contrà malum bono, & quandoq; malo, ut excessus defectui. secunda est. non est necesse, si alterum contrariũ sit; alterum esse, ut cum omnis ignis est calidus; non est unquam, uel aliquis frigidus. tertia est. si alterum est, alterum abest, ut si Socrates est sanus; abest morbus. quarta. contraria sunt circa idem subiectum, ut mor-

bus

bus, & sanitas in corpore animalis. quinta est. omnia sunt, uel sub eodem genere, ut albedo, & nigredo sub colore: uel sub contrarijs generibus; ut iustitia sub uirtute, iniustitia uerò sub uitio. Hæc est huius cap. summa. Diuiditur autem hic tractatus, qui est de Postpræd. in quinque capita. in primo differit Arist. de oppositis, ac primum proponit se dicere uelle quot modis dicantur, ibi [de oppositis autem] deinde explicat propositum, & ait [dicitur enim alterum alteri] explanationem uerò exemplis declarat sic [ut ea, quæ ad aliquid] postea singula opposita demonstrat, ac primum de oppositis ad aliquid hoc pacto [quæcunq; igitur ad aliquid opponuntur] & exemplis declarat sic [ut duplum dimidij] secundo de oppositis contrarijs ibi [illa uero, quæ opponuntur ut contraria,] & explanat [neque enim bonum] tertio de oppositis priuatiuè hoc in loco [priuatio uero, & habitus] & explicat sic [ut uisio, & cæcitas] quarto de contradictorijs oppositis ibi [non est autem neque hoc quod sub affirmatione.] Explicatis oppositionum speciebus, secundo loco recitat quantum hæc inter se differant, & primùm opposita relatiua, & priuatiua, cum inquit [quod autem priuatio, & habitus] & hoc pacto ostendit [uisus enim] deinde [amplius ad aliquid] secundò opposita priuatiua, & contraria immediata quantum differant ibi [quod autem neque, ut contraria] mediata uero [insuper autem, & horum erat] præterea & ibi [amplius in contrarijs quidem] tertio declarat quantum opposita contradictoria ab alijs oppositis differant, sic [quæcunque uero tanquam affirmatio, & negatio] & in singulis eo loco ostēdit [neq; enim in contrarijs] ac secūdo magis explanat per modum circunductionis ibi [ueruntamen maximè] postquam autem oppositorum differentias recensuit Arist. tertio loco narrat, quæ, & quot sint

contrariorum proprietates: atque eas quinque esse legimus. prima [contrarium autem bono] secunda [amplius contrariorum] tertia [si ei quod est] quarta [palam uero est] quinta existit [necessarium autem est omnia].

De Oppositis. *Cap. I.*

DE Oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterũ alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea, quę ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio, & habitus, aut vt affirmatio, & negatio. Opponitur autem vnumquodque istorum vt sit figuratim dicere, tanquam ea quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio: tanquam contraria, vt malum bono: tanquam autem secũdum priuationem, & habitum: vt cęcitas, & visio: tanquam verò affirmatio, & negatio; vt sedet: non sedet. Quæcunque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa: vt duplum dimidij; hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur: & scientia scibili, tanquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur, & dicitur scientia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppositum ad scientiã: scibile enim aliquo dicitur, scilicet scientia scibile: quæcunque ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur. Illa verò, quæ opponuntur vt contraria, ea ipsa quidem quæ sunt nullo mo-

de ad se inuicem dicuntur: contraria tamē sibi inuicem dicūtur: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppositiones. Quæcunq; verò contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prędicantur necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est mediū. Quorum verò non est necessarium alterum inesse, horum omnino aliquid medium: Vt ægritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem, & par quidem, & impar de numero prædicatur: & necesse est horum alterum numero inesse vel par, vel impar: & nō est horum aliquod medium, neque ægritudinis, & sanitatis, neque inparis, atque paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium: vt nigrum, & album in corpore animalis nata sunt fieri, & nō est necessarium alterum eorum inesse corpori; non enim omne corpus vel album, vel nigrum est. sed & prauum, & studiosum prædicantur quidem de homine, & de alijs autem compluribus; nō est necessariū alterum eorum inesse ijs, de quibus prædicantur: nō enim omnia aut praua, aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium: vt albi, & nigri, fuscum, & pallidum, & quicūque alij colores: praui vero, & studiosi, quod neque prauum neque studiosum est. In aliquibus igitur medijs posita sunt nomina: vt albi, & nigri, fuscū, & pallidū, & quicunq; alij huiusmodi colores: In aliquibus verò non est noīe facili medium assignare, vtriusq; verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum,

num, neq; malũ est, neq; iustũ, neq; iniustum. Priuatio verò, & habitus dicuntur quidē circa idem aliquid: vt visio, & cæcitas circa oculum. vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicit̃ vtrunq; eorum fieri. Priuari uero tunc dicimus vnũquodque habit° susceptibiliũ, qñ in quo natum est inesse, vel qñ illud natum est habere, nullo modo insit: edentulum.n. dicimus, nō quod nō habet dētes, & cæcum, non quod nō habet visum: sed quod non habet, qñ natum est habere: aliqua em̃ ex natiuitate, neque dentes habent, neque visum: sed non dñr edentula, neque cæca. Priuari verò, & habere habitum nō est priuatio, & habitus: habitus em̃ visus est, priuatio verò cæcitas. habere aũt visum nō est visus, nec cęcum esse cæcitas: priuatio em̃ quædam est cęcitas: cæcum verò esse priuari, non priuatio est. Amplius, si idē esset cæcitas, & cæcum esse: vtraq; de eodē prædicarent̃. sed cæcus quidem dr̃ homo, cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem ēt ista vident̃, priuari.s. & hr̃e habitũ, quēadmodum priuatio, & habitus: idē enim modus est oppositionis: nam sicut cęcitas visui opponitur; sic cæcum esse, & visum habere opponuntur. Non est autem neq; hoc quod sub affirmatione, & negatione est, affirmatio & negatio: affirmatio nāque oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua: quod verò sub affirmatione, & negatione est, nulla est oratio, sed res. dicuntur autem hæc esse opposita adinuicē, tanq̃ affirmatio, & negatio. Nam & in his modus oppositionis idem est: sicut enim affirmatio ad negationē opponitur, vt quod sedet, ei quod non sedet, sic & res, quæ sub vtro-

que est opponitur, s. sedere alique ad non sedere. Quòd autem priuatio, & habitus non opponant vt ad aliqd, manifestũ est; non em dicitur idipsum qđ est oppositorum : visus em non est cęcitatis visus, non vllo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neq; cæcitas visionis cæcitas dicitur: sed priuatio quidem visionis dicitur, cæcitas verò visionis non dicitur, neque visus cęcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicũtur. quare, si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset; vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur. sed non conuertitur : non enim dicitur visus cæcitatis visus. Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ secundum priuationem, & habitum dicuntur, ex his manifestum est. Contrariorum enim, quorum nihil ē medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipsorum inesse semper : eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat : vt in languore, & sanitate, & impari, atque pari. quorum verò aliquid medium est, nũquam necesse est omni inesse alterum: Neque enim necesse est omne susceptibile vel candidum, vel nigrum esse, neq; frigidum, vel calidum: horum enim medium aliquid nihil esse prohibet. insuper autem, & horum erat aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibili non necessarium erat præter illa, quibus vnum inest naturaliter, vt igni calidum esse, & niui candidum. In his enim determinatè necessarium alterum est inesse, & non vtrumuis contingit : nõ enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram. Quare omni quidem susceptibili non necessa-

rium

rium est alterum ipsorum inesse; sed solis, quibus natura vnum inest: & his determinatè vnum, non vtrumuis contingit. In priuatione autem, & habitu neutrum eorũ quæ dicta sunt verum est: non enim semper alterum eorũ inesse susceptibili necessarium est. Quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur. quare non erũt hæc, vt ea contraria, quorum nihil est medium. Sed neque vt ea, quorum aliquid est medium: necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse: quando em̃ iam ad habendam visionem natum fuerit: tũc aut cæcum, aut habens visum dicetur: & eorũ non determinatè alterum, sed vtrumuis cõtingit: non enim necessarium est, vel cæcum, vel visum habens esse, sed vtrumuis contingit. In cõtrarijs autem, quorum aliquid medium est, nunquàm necessarium erat, omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam: & his determinatè vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam est, quòd secũdum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem, & habitum opponuntur. Amplius, in contrarijs quidem cùm sit susceptibile: ad inuicem mutationem fieri possibile est: nisi alicui vnum natura inest, vt igni calidum: etenim sanum possibile est languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est: prauus em̃ ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, vt melior fit) si certè semel quamuis modicum incrementum sumpserit, palam est, quia aut perfectè mutabitur,

aut satis multum incremẽtum sumet: semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiã quodcunque incrementum sumpserit à principio. Quare etiam verisimile est plenius eum sumere incrementum, & hoc dum semper fit, perfectè in contrarium habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione, & habitu impossibile est adinuicem mutationem fieri: ex habitu enim in priuationem mutatio fit, à priuatione verò in habitum impossibile est: neque enim cæcus factus aliquis rursus vidit: neq; cùm caluus fuerit, rursus comatus factus est: neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti sunt. Quæcunq; verò tanquã affirmatio, & negatio opponuntur, palam est quod nullo prædictorum modo opponuntur: in solis enim his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse: neque enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum autem falsum: neque in ijs, quæ ad aliquid sunt, neque in habitu, & priuatione: vt sanitas, & languor contraria sunt: & neutrum horum, neque verum, neque falsum est: similiter autem & duplum, & dimidium tanquam, quæ ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum neque verum, neque falsum. sed neque ea quæ secundum priuationem, & habitum dicuntur: sicut visio, & cæcitas. Omnino autem eorum quę secundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falsum est. omnia autem, quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Veruntamen maximè tale hoc contingere videbitur in ijs quæ secundum complexionem cõtraria dicuntur: Sanum namque esse Socra-

tem

tem ad languere Socratem contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum: cum enim Socrates sit; aliud quidem verum, aliud autem falsum erit: cum vero non sit; ambo falsa sunt: neque enim languere, neq; sanum esse verum est, cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione vero, & habitu cum nō sit omnino; neutrum verum est. cùm autem sit; non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum; habere nanque visum Socratem, ei, quod est cęcum esse Socratem, opponitur, sicut priuatio, & habitus. & cùm sit; non necessarium est alterum verum esse, vel falsum; cùm enim nondum sit natus habere; vtraque falsa sunt. & cùm non sit omnino Socrates; similiter quoque falsa sunt vtraque, & visum eum habere, & cæcum eum esse. In affirmatione verò, & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cùm ipse sit, palam est, quòd alterum eorum verum, alterum vero falsum est, & cùm non sit; similiter: languere etenim cùm nō sit; falsum est: non languere autem; verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse, quæcunque tanquam affirmatio, & negatio opponuntur.
Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est. hoc autem per singulorum inductionem palam est: vt sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas. similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum: defectui enim, cum malum sit; superabun-

dantia cōtraria est; cùm sit etiam ipsa malum: similiter autem, & mediocritas, cùm vtrique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspicies, in pluribus vero semper malo bonum contrarium est. Amplius, contrariorum non necessarium est, si alterum sit; & reliquum esse: Sanis namque omnibus, sanitas quidem erit, languor vero non: similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo verò non. Amplius, si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est: non contingit autem, simul vtraque eidem inesse, non vtique continget cum alterum contrariorum sit, & reliquum esse: cum enim sit Socratem sanum esse, languere Socratem non erit. Palam verò est, quòd circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria: Languor nāque, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri; albedo autem, & nigredo simpliciter in corpore, iustitia verò, & iniustitia in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria, vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus, vel ipsa genera esse: album enim, & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est. iustitia verò, & iniustitia, in contrarijs generibus: illius nanque virtus genus est, huius autem vitium. bonum verò, & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

ANNOTATIONES.

Priuatio] *dicitur de his, quæ nata sunt habere aliquid, & non habent, vt si Socrates, qui natus est habere visum, si non videat, dicitur visu priuatus, & cæcus.*

cæcus.habitus contrà [nata sunt] .i. à natura habere solent, vel debent. [quæcunque verò contrariorum] docet quæ contraria habeant media, & quæ non [alterum ipsorum inesse] scilicet proprio subiecto [vel album, vel nigrum est,] scilicet sed pallidum, vel fuscum [sed & prauum, & studiosum] aliud exemplum. [vtriusque extremorum negatione] hoc est, neque bonum, neque malum, neque album, neque nigrum. [aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent] ut infantes [neque visum] vt canes parui [priuari, & habere habitum] sunt denominatiua ab habitu, & priuatione [neque hoc quod sub affirmatione, & negatione est] .i. res quæ continentur, ac subiacent sententiæ affirmanti, vel neganti. [idipsum quod est oppositorum] .i. opposita priuatiua non habent esse ad aliquid [eorum nihil medium erat] .i. ea contraria non habent medium [vnum inest naturaliter] .i. à natura semper, vt ignis est natura calidus, & nunquàm frigidus. [etenim sanum] scilicet subiectum, vt corpus [susceptibile] idest subiectum. [hoc quidem eorum verum, illud falsum] .i. una sententia vera erit, altera falsa; vt Socrates sedet, Socrates non sedet. altero harum est uera, altera falsa. [circa idem] scilicet subiectum [simpliciter in corpore] .i. absolutè, solo, non animalis. [in eodem genere] .i. sub eodem genere.

Argumentum & diuisio in cap. 2.

Prius quinque modis dicitur, primò tempore, secundò subsistendi consequentia, tertiò ordine, quartò nobilitate, quintò causa.

De Priori. Cap. II.

PRius autẽ alterum altero dicitur quadrupli-citer. Primo quidem, & maximè propriè ſecundum tempus: ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur: in eo enim quòd tempus amplius eſt, & antiquius, & vetuſtius dicitur. Secundò autem, quod non cõuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam: vt vnum duobus prius eſt: duobus enim exiſtentibus, mox vnum eſſe conſequens eſt: vno verò exiſtente, duo eſſe non neceſſarium eſt. Quare non conuertitur ab vno cõſequẽtia, vt reliquũ ſit. prius autem illud eſſe videtur, à quo nõ conuertitur eius quod eſt eſſe conſequentia. Tertiò verò ſecundũ ordinẽ quenda prius dicitur: quemadmodũ & in ſciẽtijs, & in orationibus: nam in demonſtratiuis ſcientijs eſt prius, & poſterius ordine: elementa enim priora ſunt ordine ijs, quæ deſcribuntur. ſed & in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt, & in orationibus ſimiliter procœmium narratione prius ordine eſt. Amplius præter ea, quæ dicta ſunt, quod melius, & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur. Conſueuerunt autem & multi honorabiliores, & magis dilectos à ſe priores apud ſe dicere. eſt quidem & penè alieniſſimus priorũ hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, ferè tot ſunt. Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus: eorũ enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſe conſequẽtiã, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conueniẽter prius natura dici poſſit. Quod verò quędam ſunt huiuſmodi, palam eſt: eſſe nanque hominem,

nem, secundum ipsius esse consequentiam ad veram de se conuertitur orationem: nam, si homo est; vera est oratio, qua dicimus, quòd homo est, & conuertitur: nam, si vera est oratio, qua dicimus, quòd homo est; est homo. Est autem vera oratio, nequaquam causa, vt sit res: veruntamen res quodammodo causa videtur, vt sit vera oratio: eo enim quod res est, aut non est, vera oratio, aut falsa dicitur. Quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

ANNOTATIONES.

Quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam] vt vnum est prius duobus, & duo tribus, & quodlibet superius prius est suo inferiori. [elementa enim priora sunt].s. in Geometria, vt addit Boetius. [quæ conuertuntur secundum esse consequentiam] ,i. quando illa duo conuertuntur inter se secundum essendi consequentiam, & vnum est quodam modo causa alterius [esse nanque hominē, &c.] hoc est, hominem esse, & orationem significantem hominem esse, conuertuntur secundum essendi consequentiam.

Argumentum, & diuisio in cap. 3.

Simul dicuntur ea, quæ fiunt eodem tēpore, & quæ conuertuntur inter se, & vnum non est causa alterius, vt duplum, & dimidium. tertio ea, quæ aliquid ex opposito diuidunt, vt animal in volatile, greßibile, & aquatile, quorum neutrum est prius.

De Simul. *Cap.* III.

Simul autem dicuntur ſimpliciter quidem & proprijſſimè, quorum generatio in eodẽ eſt tempore: neutrum enim eorum; neque prius, neque poſterius eſt. Simul autem ſecundum tẽpus hæc dicuntur. Natura verò ſimul ſunt, quęcunque conuertuntur quidem ſecundum eius, quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt, vt ſit: vt in duplo, & dimidio: conuertuntur etenim hæc. Nam cum dũplum ſit; dimidium eſt: & cum dimidium ſit; duplum eſt: ſed neutrum alteri cauſa eſt, vt ſit. Dicuntur autem ſimul natura, & quæ ex eodem genere è diuerſo ab inuicem diuiduntur. E diuerſo autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem: vt volatile, greſſibile, & aquatile. hęc enim abinuicem è diuerſo diuiduntur, cum ſint ex eodem genere: animal nanque diuiditur in hæc, in volatile, greſſibile, & aquatile: & nihil horũ prius, vel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greſſibile, & aquatile. Erunt ergo, & illa ſimul natura, quæcunq; ex eodem genere ſecundum eandem ſunt diuiſionem: genera verò ſpeciebus ſemper priora ſunt: neque enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam: vt cum quidem aquatile ſit; animal eſt: cum verò ſit animal; nõ neceſſe eſt, vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur, quæcunque quidem conuertuntur ſecundum eius, quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri vt ſit, cauſa eſt: & ea

quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur ab-inuicem. Simpliciter autem simul sunt, quorũ generatio in eodem est tempore.

ANNOTATIONES.

Simul dicuntur] .s. tempore. [conuertuntur enim hæc] vt duplum est dimidij duplum, & dimidium est dupli dimidium. [ex eodem genere] .s. vt animali.

Argumentum, & diuisio in cap. 4.

Mòtus speciei sunt sex: generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio, & latio. latio opponitur quieti priuatiuè, generatio corruptioni contrariè, decretio accretioni itidem, latio superna infernæ, albefactio nigrefactioni.

De Motu. *Cap. IIII.*

MOtus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio: & secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est, quod ab inuicem diuersi sunt: non enim est generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque secundum locum mutatio: similiter autem & alij. In alteratione verò habet quędam dubitationem; ne sit fortè necessarium id, quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc aũt nõ verum est: nam secundum omnes penè passiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliorũ communicante motionum: nam neque augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neq; diminui; Similiter autem & in alijs. Qua-

re alia præter alios motus erit alteratio: nam si esset eadem; oporteret id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum sequi, sed non necesse est. Similiter autem, & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædã, quæ augmentantur, quæ non alterãtur: vt quadratum gnomone circumposito creuit quidẽ: alteratum verò nihil factum est. sic & in alijs huiusmodi. Quare alij motus sunt ab inuicem. Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium: ijs verò quæ per singula sunt, & singula. Generationi quidem corruptio contrarium, augmẽtationi verò diminutio, secũdũ locũ mutationi secũdũ locũ quies. maximè autẽ videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio; vt ei qui inferius est, ea quæ superius est: & ei quæ superius est, ea quæ inferius est. Reliquo verò assignatorum motuum non facilè est assignare quid fortè est contrarium: videtur autem nihil esse ei contrarium: nisi quis, & in hoc secundũ qualitatem quietem opponat, aut in contrariũ qualitatis, mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationẽ, est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem. quapropter opponitur motui secundum qualitatẽ quies secundum qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio, vt album fieri ad id, quod nigrum est fieri. Alteratur enim in contraria qualis, mutatione facta.

ANNOTATIONES.

Id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari] i. id quod alteratur, videtur necessariò

aliis motibus moueri. [*si esset eadem*] *.i. si alteratio, & alij motus non differrent, sed idem essent* [*mox*] *.i. eodem tempore* [*sunt ab inuicem*] *.i. distincti sunt inter se.* [*simpliciter*] *.i. uniuersaliter, in genere, in uniuersum.* [*his uerò quę per singula sunt, & singula*] *.i. & singulæ aliæ species sunt contrariæ proprijs speciebus cōtrarijs.* [*maximè quies uidetur, &c.*] *hoc est, maximè opponuntur lationes contrariæ, ut latio supera, & infera* [*reliquo autem assignatorum motuum*] *.i. qui est motus alterationis* [*nisi quis opponat &c.*] *.i. nisi quis dicat alterationi secundum unam qualitatem oppositam esse priuatiuè secundū eandem qualitatem, uel alterationem oppositam modo contrario, ut album nigro.*

Argumentum, & diuisio in cap. 5.

Habere habet octo significatus: habet enim qualitatem quis, ut uirtutem: quantitatem, ut magnitudinem: ea quæ circa corpus sunt, ut tunicam: ea quæ per ornamentum, ut annulum in digito: partem integralem, ut manum, uel pedem: contentum, ut uas habet uinum: possessionem, ut agrum, uel domum: demum consortem, ut uir habet uxorem, & uxor uirum.

De Habere. *Cap. V.*

HAbere secūdum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum, & dispositionē, aut aliā aliquam qualitatem: dicimur enim disciplinā aliquam, atque virtutem habere. Aut, vt quātū vt quando contingit aliquis habens magnitudinem; dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut, vt ea quæ circa

ea corpus sunt, vt vestimentum, vel tunicam. Aut in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum, vel pedem. Aut , vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinum: vinũ enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici: hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vase. Aut vt possessionem: habere enim domum, & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum, sed qui nunc dictus est modus alieñissimus est eius, quod est habere; nihil enim aliud vxorem habere , significamur, quàm quòd cohabitant.

Fortè tamen & alij quidam eius, quod est habere, apparebũt modi, sed qui dici consueuerũt, penè omnes enumerati sunt.

Aristotelis Prędicamentorum Finis.

GILBERTI PORRETANI,

Peripatetici sex principiorum Liber.

SVMMA LIBRI.

De Forma, Actione, Paßione, Quando, Vbi, Positione, Habitu: Et de eo quod est suscipere magis, & minus.

De Forma, siue Ratione. *Caput* 1.

FORMA est cõpositioni cõtingẽs, simplici, & inuariabili essentia consistens. Cõpositio etenim nõ est: quoniã à natura cõpositionis se iungitur. Cõpositio etenim alteri vnaquęq; adueniẽs maiorẽ, se coniunctam efficit quodammodo, In forma autem hoc commune non est. Nam in eo quod corpus album est, non dicitur maius, aut minus seipso non albo, nec si non album intelligatur. destructio compositionis, vel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solum. Quoniam autem fortasse in alijs idem contingit proferri, additũ conuenienter existimo, inuariabili essentia cõsistens. in anima enim alteratio contrarietatũ

inue-

Inuenitur,vt tristitiæ, & gaudij. Sed quoniam (vt aiunt quidam) simplicitati, nulli vero variationi subiecta est, vt ea quæ est anima mundi, dissocians hanc ab omnibus, addidi compositioni contingens. Erit itaque terminus formę dicta definitio. neque enim superflua, neque diminuta, si quis subtiliter inuestigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrum aliqua forma variabilis sit hoc autem videtur in pluribus: nam eadem oratio susceptiua veri, & falsi est; & albedo claritatis, & obscuritatis; & oratio eius quod est in re, & non est. Sed non est ita. nam nihil differt albedinem claram dicere, quàm, suscipiens clarū dicere. non est autem oratio eadem susceptiua contrariorum, nec oratio eius quæ in re est, & nō est; sed orationes notæ sunt earum, quę sunt in anima passionum. de his autem dictum est alibi. Substantiale verò est, quod cōfert ex quadam compositione compositioni, vt in pluribus quod impossibile ē deesse ei. vt ratio, & sensus, siue horum similia, ut continuum, & discretū. Hoc vero erit, vt materia, & illud vt forma. vt corpus, quod est hominis materia, anima uero forma. erit itaque substātiale, vt corpus, homo, & ratio. hæc autem in his, quæ de Categorijs dicta sunt, expedita sunt.

Videtur autem forma quędam à natura esse, quædam vero ab actu. ratio enim à natura est, color vero, & passio quædam in actu cōsistunt. In quibusdam autem dubitatio est, vtrum à natura, an ab actu incipiant esse, vt in figura incisionis. Nam nihil additionis fit, sed separatio quædam partium. Dico autem figuram esse à natura: assentiri vero ab actu. sed quæ coniū-

ctionis eſt, ab actu eſt, vt domus. manifeſtũ autem de his. Sed in his quæ in pluribus ſunt, palam non eſt: nam ea quæ in pluribus ſunt, in actione eſſe impoſſibile eſt. A natura autem nõ videtur fieri: quoniam ea, quæ à natura ſunt, à creatura præexiſtente ſumunt principium: palam vero eſt creaturam non eſſe: nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ ſint, poterit explicari. Natura igitur in his occultè operatur. Nam ſicut ex plurium partium coniunctione conſtitutio quædam primorum excedẽs quantitatem efficitur, ſic ex ſingularium diſcretione vnum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis eſt, quia à ſingularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam ſpeculantes, ſicut naturam, in actionibus operari latenter inuenimus, ſic creaturarũ creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam ſtabiliuit. Sed hæc hactenus: alterius enim conſiderationis ſunt. Formarum verò alia quidem eſt in ſubiecto, & de ſubiecto dicitur. vt ſciẽtia in ſubiecto quidem eſt, vt in anima, & de ſubiecto quidem dicitur, vt de Grammatica. Quędã autem in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur, vt albedo Socratis. Quędam vero neq; in ſubiecto eſt, neq; de ſubiecto dicitur, vt humanitas Socratis, & Platonis. ſimiliter autem & his, quæcunq; formarum ſunt indiuiduę. Quædam vero dicuntur de ſubiecto, & in ſubiecto nullo ſunt, vt rationale, mortale. Eorum verò, quę ĩ ſubiecto ſunt, & quę de ſubiecto non ſunt dicibilia, alia quidem ſenſibilia ſunt, alia inſenſibilia. Senſibile vero eſt, quod ſenſu comprehenditur, vt albedo, color, ſonus, ſapor, percuſſio,

ſio,dulcedo. Inſenſibilia, quæ ratione compręhenduntur: vt doctrina, diſciplina. ſimpliciter autem nihil eorum, quæ de ſubiecto dicuntur ſenſibilia ſunt. manifeſtum eſt autem ex his, quæ propoſita ſunt ſita alicubi, vt nigredo in oculo: quædam verò difficile eſt aſſignare, vt ſciẽtia, paternitas, filiatio: niſi fortè in componentium, & generãtium complexione. ſingulorum autem quæ dicta incomplexionis eius, quæ in voce eſt notatio eſt: hoc verò ſubſiſtens erit, vel contingens. eorum verò quę contingunt exiſtẽti ſingulum aut extrinſecus aduenit, aut intra ſubſtantiam conſideratur ſimpliciter: vt linea, ſuperficies, corpus. Ea verò quæ extrinſecus cõtingũt, aut actus, aut pati, aut diſpoſitio, aut eſſe alicubi, aut ĩ mora, aut habere neceſſario erũt. Sed de his quæ ſubſiſtunt, & quæ non ſolum in quo exiſtunt, exigunt, in eo, qui de Categorijs libro inſcribitur, diſputatum eſt. de reliquis verò continuò agamus.

De actione. *Caput* I.

ACtio verò eſt, ſecundùm quam in id ꝙ ſubijcitur, agere dicimur: vt ſecans quis in eo quod ſecet, ſecans dicitur. Eſt autem alia quidem animæ, alia verò corporis. Dixerunt autẽ, quoniam ea quæ corporis eſt, mouens eſt neceſſariò illud in quo eſt: idem enim quod corpus agens eſt, & mobile eſt, actio autem animę non id mouet in quo eſt, ſed coniunctum. anima autẽ dum agit immobilis eſt: mouet enim corpus, anima autẽ permanet immutabilis. quoniam anima nec ſecũdum locum mouetur, nec ſecundum quemquam aliorum motuum, niſi

ſecun-

secundum alterationem, non in suscipiĕdo crementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppositum locũ transeundo. locus enim corpus est: anima vero nõ est corpus, impossibile est autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci suscipit mutationem: solum verò corpus, eò quòd de loco ad locum transit, mouetur. Hoc autem in quibusdam dubitabile apparebit. speculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppositi mutationes. ĩpossibile ergo erit soluere, concesso quod ibi forma existat verè. Si verò non est incredibilis error, in vulgo putabitur, licèt sit conuenientius. Scire autem oportet, quod omne quod in motu est, in actione est: moueri enim actio est. si quid enim mouetur, agit necessario. omnis ergo actio in motu est, omnisq; motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis est in motu esse sicut proprium motus in actione, & in his quidem actionibus, in quibus est generatio aliqua, palã est: de his verò quæ corrũpuntur fortasse obijcitur. nam qui destruit in motu est, nihil autem facere videtur. nam nihil efficitur, sed quod factum est destruitur. Dico autem actionem, non quid, sed in quid agat exigere. Non est autem motus actio: sed quale, quiescere enim quale est: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum oppositionem suscipiunt, eiusdem suscipiunt generis prædicationem. Naturalis vero actionis proprietas est passionem ex se in id quod subijcitur, inferre. omnis enim actio passionis est effectiua, & omne passionem inferens, actio est. Cõtingit autem actionem actione effici. actio enim eius,

quod

quod per se mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua est. actio enim ab animali illata, ab ea quæ est animalis, principium sumit. Nihil autem interest siue agere, siue pati, animalis eius quod ab animali agere est, principium dicatur. Et sic actus quidem est primordiale principium: pati vero permixtum. quamobrem actionis, passionisque actus est generatiuus. Facere vero id, quod quale est ex se gignit. Qualitas, quæ calor est, eam efficit quæ calefacere est, actionem. Quantitatum uero particularium positio effectrix est, & qualitatum: asperitas enim, & similia, qualia sunt: linea uero, & superficies, & soliditas quantitates sunt. vniuersa enim è situ substantiam, & generationem habent. Quantitas autem quantitatis: vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis solidum corpus. Qualitatis vero qualitas: vt calor caliditatis. Situs autem agere & pati: in dispositionis tanque compositione quædã generatio simplicium fit, qua in motiua actione consistere necesse est. Quandò verò tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus. ea enim quę circa corpus sunt, habere dicuntur. Eorum verò, quæ in subiecto non sunt, indiuiduorum, corruptio quidem est in primis: generatio autem in his quæ mox post primorum constitutionem consistunt. Eorum vero, quæ de ipsis prędicata sunt, ea à quibus omnino generaliter nulla est prędicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis est, & vniuersalis. Recipit autem facere, & pati contrarietatem, & magis, & minus: secare enim ad plantare contrarium est, & vrere ad humidum facere, & calefieri magis, & minus dicitur, & infrigidari, fic-

cari

cari & humidum fieri, triſtari, & gaudere magis, & minus dicitur.

De Paſsione. Cap. II.

PAſſio eſt effectus, illatioq; actionis, ſecundũ quam hęc quidem patiuntur magis, illa vero minimè. ſecundum quod quædam animantiora ſunt alijs: vt animantius quidem brutum eſt arbore, animantius uero irrationali rationale. Omnia vero, quæ de generatione dicta ſunt, eadem dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt, paſſione: quadam autem probatione non tecta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum, quæ multipliciter dicuntur. animæ enim actionum vnaquæque paſſio dicitur, quas quidem ſub actione locauimus: vt amor, odium, triſtitia, & gaudere, quæ omnia qualitates paſſibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque paſſio, quod in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua, quæ qualia dicta ſunt. Paſſio verò, vt dictum eſt, prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agẽte paſſio, ſed in eo in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit. percutiens enim pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiens: ea verò, quæ nunc relinquuntur, in eo qui eſt de Generatione libro tractantut. Et de paſſione hæc ſufficiant.

De Quando. Cap. IIII.

QVando verò eſt, quod ex adiacentia temporis relinquitur. Tempus vero quãdo nõ eſt, vtriuſque autem ratio cõiuncta eſt, vt tempus quidem præteritum quando non eſt,

effectus autem eius, & affectio, secundũ quam dicitur aliquid fuisse, quando est. Instans autẽ quando non est, sed secundum quod aliquid æquale, vel inæquale est. eius autem affectio, secundum quam aliquid dicitur instanti esse, quando est. Futurum similiter tempus quandò non est, sed id quod futurum est: quoniam cõtingere necesse est, secundum qnod aliquid dicitur futurum esse cras, vel in aliquo tempore. Est igitur quando, aliud ex eo quod abijt, aliud ex eo quod instat, aliud vero ex eo quod necesse est contingere. Dictum est enim in Categorijs præteritum, & futurum esse quantitates, & quod magis est continuans ad præsens: de prę terito quidem dictum est hoc, non quod in substantia permaneat, sed quoniam in excessu suo nondum præterijt: de futuro autem quoniam necesse est contingere, quod tantum est, ac si instaret. nulla enim differentia est in eò quod permanet, & quod futurum sst, & quod nunc abijt. Quamobrem & de futuris agitur, & secũdum ea aliquid dicitur, & nuncupationem existentium sortiuntur. vt Sol orietur cras, cras erit naualè bellum, heri obijt Socrates, & aliquid dicitur secundum tempus id, quod futurũ est, de eo qui nascetur futurum, aut necessario de eo, quod est, vt Callias disputabit cras, vel non disputabit cras, disputabit enim futuram actionem significat, nihil autem inde est, quod in substantia adhuc fit. Differt enim, quãdo ab eo, quod est vbi, quoniam in quocunque tempus est, vel fuit, vel erit in eo quidem quando est, vel fuit, vel erit, quòd secundum idem tempus dicitur: quando enim quod existenti est cum ipso instanti est, & simul in eodem sunt:

quando

quando vero ex eo quod abijt, & quod futurũ est, nunquam simul erunt. vbi vero & locus, à quo est, vel fit, nunquam, simul in eodem, vbi autem in circunscriptione est: locus autem in complectente. Distat autem quando quod ex præterito est, ab eo quod ex futuro procedit: quoniã quando quod ex futuro præterito posterius est, quod vero ex præterito, est prius futuro. Quando autem vnum & idem, primum quidem ex futuro est, secundum ex præsenti, posterius verò ex præterito: quemadmodum tempus. primum quidem nunc est futurum, postea vero præsens, deinde præteritum. Sicut autem & tempus, aliud quidem compositum est, aliud vero simplex. Est autem compositum, quod in composita actione consistit: simplex vero, quod cum simplici procedit. Et ita quando, aliud simplex, aliud compositum. simplex quidem, vt in momento, & nunc esse: compositum autem, vt in hora, die, hebdomada, & similibus. Amplius, quemadmodum temporis partes sine mora succedunt, similiter & partes quãdo. quando quippe præteritum, & futurum ad præsens copulatiuè reducuntur. Distat autem & tempus ab eo quod quando: quoniam secundum tempus aliquid est mensurabile: vt motus annuus quis, & motus multus dicitur, eo quòd multo tempore permanet. At vero secundum quando nihil mensuratur, sed aliquando dicitur esse, & secũdum idem temporale, & variabile pronunciatˉ. Inest autem quando non suscipere magis, & minus. non enim dies, vel diurnus magis, & minus die, vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnius alio; sic & de alijs. quare omni quãdo inest non dici secundum magis, & minus. Am-

plius quando nihil est contrarium: etenim quã-do ex præsenti est vnum, & idem quando de futuro & præterito. impossibile est autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem contraria nunquam in eodem erunt in simul: quando autem, quod secundum præteritum & futurum, in simul erit in eodem. idem nanque quod est fuisse verum est esse, & permansurum. contrariorum vero ratio est, nunquam in eodem simul consistere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodẽ tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando est, non enunciabitur? Est autem quando in omni eo, quod incipit esse. vt corpus quidem vniuersum aliquando est in tempore: suscipit enim temporũ alterationes. alteratur enim corpus in æstu, verè, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutius quędam in hyeme, quædam in æstate, quædam in verè speculantur secundum instrumenti complexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipsius, vt qui aridę, vel gelidæ compaginationis, dementiores seipsis in autumno fiunt sępe: quibus verò sanguis principatur, in vere. Similiter autem & in alijs secundum similitudinem complexionis animalium, & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis suscipiens variationes alteratur secũdum tempus. Huiusmodi verò sunt quę dicta sunt. de paucis autem, aut de nullis alijs conuenientius erit proferre.

De Vbi. Cap. V.

VBi verò est circunscriptio corporis, à circunscriptione loci proueniens. Locus autem

tem

tem in eo, quod capit, est, & circunscribit. Est ergo in loco, quicquid à loco circunscribitur, & complectitur. Non est autem in eodem locus, & vbi. locus autem in eo, quod capit: vbi verò in eo, quod circunscribitur, & complectitur. Videtur autem non omni adesse. anima.n. nusquã est. nullũ enim locũ occupat, neque implet: animatum nanq; aliud capere potest. Nũquam autẽ cõtingere palam est occupatũ quidem aliquo locũ capere aliud, & cõplecti posse occupante permanente. granũ enim modio aduenieus retineri non posset, aere quo implebatur, quiescente. aere enim expulso grauũ vtique recipitur. Nequaquam igitur duo in eodẽ loco esse simul possunt, nec idem vnum in diuersis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cùm locum nullatenus occupet. Similiter autem & quęcunque à corporis ratione dissentiunt, loci carent circunscriptione. Mouet autem quis quæstionem fortasse, idem in diuersis & pluribus concludens. etenim vox in auribus diuersorum est: vox autem, & si aer non sit, esse non poterit sine aere: & in auribus diuersorum est. Quare dicitur & corpus idem esse in diuersis locis. vox enim omnino vna, & eadem in diuersis quidem aeris partibus esse non potest. Concedentibus itaque nobis vnam, & eãdem vocem omninò in auribus diuersorum sentiri, vtique & confiteri oportet omnino vnam particulam aeris ad aures diuersorum peruenire. simpliciter autem vnum, & idem in pluribus totum impossibile est inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuersum quidẽ in auribus diuersorum sentiri, vel vnum & idẽ omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuersum

versum sensum esse imaginabiliter se generantium, & similiter. quare & vox quædam non animalis est. ea enim, quæ imaginabiliter fit, similiter animalis non est, quoniã ab animali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis esse. Quis enim vocem ab initio audiuit, in silentio quidem simpliciter, nisi animalium? quare vox quidem animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipso proferente fit. vnius ergo vox ad aures diuersorum dirigitur: vna autem, & eadem non contingens est. Vbi autem, aliud quidem simplex, aliud verò compositum. Simplex quidem, quod à simplici loco procedit: compositum autem, quod ex cõposito. Locus autem simplex est origo, & constitutio eius quod est continuorum. Locus autem, vt dictum est quidem, compositus habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulantur. corporis verò partes iuxta punctum. loci ergo particulæ solidorũ particulas claudunt. etenim loca simplicia corporis minimi occupati... sunt. Quare nec locus sine corpore, nec soliditas sine loco erit. Contentio autem de sphæræ extremitate oritur: nihil enim extra ipsam est. In ea autem locus esse non poterit, vt dictum est à Superioribus, quòd ab eo quidem loco ambitur. consitentibus ergo nobis sphæram localem esse, cõfiteri vtique necesse est, aliud quidem præter eam, in quo extremitatis locus existat: nihil autem præter ipsam est; quare extremitas quidem in loco non est. de huiusmodi autem insolitum & occultum est pronuntiare, & contra sensibilia. Caret autem vbi intensione, & remissione. non enim dicitur alterum altero magis

gis in loco esse, vel minus, licet etiam maiorẽ, vel minorem locum possideat. non autem secundum vbi, vel secũdum quantitatem aliquã est magis & minus, sed secundum id quod quale est. Inest autem vbi nihil esse contrarium: eò quòd nec loco quidem inest contrarietas: locus enim loco non est contrarius. Quòd autẽ nec alijs manifestum est. sursum enim & deorsum esse contraria pluribus videntur. multum enim distare videtur id quod sursum est, ad id quod deorsum est, quemadmodum sursum, & deorsum. quare contrarietas videtur vbi circa sursum esse, & deorsum, quemadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem esse. sursum enim, & deorsum esse, in eodem sunt. idẽ enim sursum, & deorsum est ad diuersa quidem sumptum. nam turris altitudo sursum est ad nos, sphæræ autem extremitati comparata inferior est. Amplius contrarium sibimet quidam idem fore contingit. si enim sursum esse, & inferius esse contraria sunt, cum idem sursum, & deorsum sit: colligitur idem sibimet contrarium fieri. Non ergo contrarietas vlla in eo, quod in loco est.

De positione. *Cap. VI.*

POsitio est quędam partium situs, & generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia vel sedẽtia, vel aspera, vel lenia, vel quomodolibet aliter disposita. sedere autem, & iacere positiones non sunt, sed denominatiuè ab his dicta sunt. Solet aũt quæstio induci de curuo, & recto, aspero & leni, quadrãgulo, & triangulo, bicubito, & tricubito, magno & paruo,

breui, & longo, & similibus: quandam enim positionem partium significare videntur. Asperũ enim dicitur, cuius partium vna alteri supereminet. Lene verò dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectæ sunt, similiter autem & de alijs. Non sunt autem positiones ea, quæ dicta sunt omnia, sed qualia circa situm existentia, ex eo nanque quod partes sic sunt dispositę, ex eo talia sensibus indicantur: non autem ex eo, quòd talia, scilicet & aspera & lenia, vel bicubita, vel tricubita sunt. similiter autem & de alijs huiusmodi, quæ partium habent positionem. Erit igitur vnumquodque prædictorum nō positio, sed quale, quod circa positionem nascitur. Suscipere autem videtur situs cōtrarietates. nam sedere ad id quod stare cōtrarium esse videtur. contraria enim sunt, quæ in eodem indiuiduo, eodemq; tempore impossibile est reperiri: vicissim tamen possibilia inesse. sedens autem illicò stare potest, & stans sedere. quocunque autẽ sedente, impossibile est eundem stare. Ponentibus autem nobis hæc contraria esse, inconuenientia recipere cogimur, hoc, quod vnum sit contrarium plurium. secundum enim dictorũ consequentiam non magis sedere ad id, quod est stare contrarium est, quam ad accumbere. Similiter autem, & quemadmodum sedere, & stare nunquam in eodem simul reperiuntur, ita & accumbere, & sedere, & stare. secundũ igitur huiusmodi dispositiones situi nulla contrarietas inerit. Fortassis autem, nec insolitũ quidem putabitur vnum plurium esse contrariũ. pallor etenim ad album, & nigrum contrarium esse uidebitur, nam sub eodem genere cum sint, nunquam simul inueniuntur, & vicissim

transmu-

transfmutatur, relinquitur ergo vnum pluribus esse aduersum. Non est autem pallidum ad nigrum, vel album contrarium: etenim cum vtroque in eodem est. pallidum enim & colores reliqui ex albo, & nigro conficiuntur: necessarium ergo in quocunque pallidum est in omni eo esse album, & nigrum. Similiter autem & de cęteris quidem coloribus. amplius autem contrariorum quidem ratio est circa idem natura existere. sedere enim & iacere, non circa idem natura sunt se iuncta. est enim sedere propriè circa rationalia: iacere vero & accumbere circa diuersa. huius autem signum est equi, & hominis similitudo, quibus sine dubio accubitus esse probatur. Proprium autē positionis, neque magis, neque minus dici. Sedere autem non magis positio est quam accumbere, neque minus, neque sedens alterum altero magis, & minus dicitur, neque accumbens, neque vniuersaliter secundum aliam positionem. Magis autem proprium videtur esse positionis, substantiæ proximè assistere, omnibus quidem alijs formis suppositis. Positio autem nihil aliud est, quàm naturalis ipsius substantiæ ordinatio, qualis vel à principio quidem innata est, vt ea quæ asperis & lenibus, æqualibus & inæqualibus inest: vel à naturali quidem motu consueto, vt sessio, & accubitus & similia. Quicquid igitur proximè substantiæ est assistens, id necessariò positio est, & omnis quidem positionis huius ratio suscipit prædicationem.

De Habitu. Cap. VII.

HAbitus eſt corporum, & eorum quæ circa corpus ſunt, adiacentia: ſecundum quam hoc quidem habere, illa verò dicuntur haberi. Hæc autem non ſecundum totum dicuntur, ſed ſecundum particularem diuiſionem: vt armatum eſſe, calceatum eſſe. his autem neque ſimplicia nomina impoſita ſunt, quibus ea appellantur, ſed ſunt eis poſita, armatio, calceatio: horum autem ſecundum proportionem & reliquis. Suſcipit autem habitus magis, & minus. armatior enim eſt eques pedite. dicitur & calceatior, qui calceamentis, & caligis vtitur, quàm qui ſolis calceamentis, vel caligis vtitur. In quibuſdam autem non videtur, quòd cum magis, & minus prædicentur: vt veſtitum eſſe, & ſimilia. Habitui quoque nihil eſt contrariũ. etenim armatio calceationi non eſt contraria. idem etenim armatus, & calceatus. quod autem alijs contrarium non eſt palam eſt. ſimiliter autem his & reliqua. Proprium quidem habitus eſt in pluribus exiſtere, vt in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt exiſtentia. adiacet enim corpori, & his quę circa corpus ſunt, hoc autem, vt dictum eſt, fit ſecundum eam quæ eſt in partibus diuiſionem. In paucis autẽ alijs principijs huiuſmodi inuenies, in quantitate enim ſolum, & in his quæ ad aliquid ſunt ſimilia reperies. ad aliquid autem, vt figuraliter dicatur, & ſimilitudo, & diſſimilitudo, quę inſunt pluribus ſimilibus, & diſſimilibus; quantitas autẽ vt numerus qui innumerabilibus ineſt, vtiq; ſemper creſcens ſecundum vnitatum multifa-

xiam ascensionem. simpliciter autem nihil inueniet tot distribui partibus, vt numerum. non autem omnis quantitas, aut relatio talium est. Habitus autem omnis in pluribus necessario existit, vt in corpore, & in his quæ circa corpus sunt. Omne igitur quod in corpore, & circa corpus est existens, habitus nomen sortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore, & circa corpus existentibus, secundũ eam quæ partium est diuisionem, vt in pluribus existere. Dicitur autem habere multis modis. habere enim dicitur alterationem, vt albedinẽ, & nigredinem: quantitatem, vt longitudinem. nihil enim aliud est dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum esse. Dicitur etiam vas aliquid habere, vt modius triticum: quod nihil aliud est habere, quã continere. Habere quoque in mẽbro dicimur, vt in digito annulum; quod tantundem est dicere, quantum est digitum in annulo esse. Dicitur vir vxorem habere, & recipere vxor virũ, hic autem insolitus est habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicatur. hoc autem habere nihil aliud est quàm cohabitare. Quare modi habendi qui dici consueuerunt, quinario numero terminantur. Fortassis quidem essent alij modi habẽdi præter hos qui dicti sunt: sed si qui sunt, diligens inquisitor inueniat. Et quidem de principijs hæc dicta sufficiant. reliqua verò in eo, quod de Analyticis est, quærantur volumine.

De eo, quod est plus, minusue suscipere. Cap. I.

Dicitur autẽ magis, & minus suscipere tripliciter. Aiunt enim quidam secundũ cre-

mentum, vel diminutionem eorum, quæ suscipiunt subiectorum. Aliter autem & alij ipsa quidem quæ suscipiuntur, in suscipiente diminui & crescere annunciant. Alij autem secundum vtrunque, amborum diminutionem & augmentationem. A primis itaque inchoantes, quæ eorum rata sit ac firma sententia manifestabo. Si quis vero primam & secundam destruxerit, vtique & tertiam destruit, quæ ex vtraque conficitur coniunctione. Non ergo secundum suscipiẽtiam ipsorum crementum vel decrementum, cum magis vel minus aliqua dicuntur. Nulla.n. ratio obuiaret dicenti hominẽ & animal & substantiam, & cætera consimilia cum magis & minus dici concedentibus nobis secundum subiecti intensionem & remissionem quælibet cum magis & minus dici. Amplius autem equus quidem & augmenti, & diminutionis motum frequenter sustinet. dicitur enim equus minor vel maior lapide quodam, qui nunquam intensionem & remissionem passus est. mõs & alio mõte maior dicitur, cum neuter crescat vel decrescat. Amplius autem margarita albior quidem equo dicitur, cui pedem album contingit habere. hoc autem non est, quia equus quidem in essentia à margarita superatur. colligere igitur oportet vel margaritam quidem albiorẽ equo pronunciari, secundum magnitudinem subiecti vel paruitatem, vel non, verum albiorẽ equo margaritam esse: vel nihil omnino magis vel minus dici secundum subiectorum magnitudinem vel paruitatem, neque secundum crementum vel diminutionem. Hoc autem palam est, quod secundum magnitudinem subiecti margarita albior equo non dicitur, tamen margaritam

tam albiorem equo esse non falsum est. Relinquitur ergo nihil secundum magnitudinẽ subiecti amplius vel minus dici: similiter autem neque secundum paruitatem. Amplius autem neque secundum ea quæ inficiunt. Si enim secundum magnitudinem albedinis vel alicuius cæterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel secundum paruitatem minus album, vel quomodolibet aliter: vtique & maius albus equus, vel homo, vel quodlibet aliud albius margarita dicetur. etenim maior albedinis quãtitas equo accidit quàm margaritæ. Amplius autem magis & minus alterum altero dicitur, non secundum subiecti, neque accidentis crementum. Quoniam autem non secundum subiecti crementum vel magnitudinem aliud paruius alio dicatur, manifestum est: neque ergo secundum ipsius accidentis ampliorem quantitatem: etenim quantitas vltra subiectum protendi non potest, quoniam terminus quantitatis est corpus. paruitas autem quantitati supponitur: quare vltra paruum quidem subiectum paruitas ipsa non porrigitur. quanto igitur subiectum paruius efficitur, tanto paruius quantitas minoratur. Patet itaque nihil secundum magis & minus prędicari, neque secundum subiectum solum augmentum vel diminutionem, neque secundum accidentis: quare neque secundum vtrunque. Oportet igitur ab alia ea inuenire, quæ cum magis & minus dicantur. Huiusmodi vero sunt ea, quæ sunt in voce eorum quæ adueniunt, & non secundum subiecti vel mobilis crementum vel diminutionem, sed quoniam eorum quæ sunt in voce, impositioni propinquiora sunt, siue ab eadem remotiora

tiora

tiora sunt. de his etenim cum magis dñr., quæ proximiora sunt ei quę in ipsa voce est impositioni; cùm minus autem de his quæ remotiora consistunt. Vt album dicitur illud; in quo pura albedo est. quanto igitur ad vocis impositionẽ accedens puriori inficitur albedine, tanto & candidior assignabitur. & paruum quidem dicitur, quod alijs comparatum staturæ diminutione, & quantitate vincitur. quicquid igitur est, quod in quantitatis mensura superatur, id continuò paruius pronuntiatur: similiter autem de alijs. Dubitabit autem aliquis, quare hęc quidem cum magis, & minus dicantur, substantiæ verò minimæ? Hoc autem contingit, quoniam substantiarum impositio quidem in termino est, vltra quem transgredi impossibile est. Additur autem & de accidentibus quibusdã, quæ sine magis, & minus dicuntur; vt quadrangulus, & triangulus, & similia. non enim triangulus magis vnus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in substantiarum quidem designatione accipitur. etenim quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulum. vel eadem, quæ in superioribus est ratio, hic vetat, quoniam huiusmodi impositio in termino facta est, vltra quem transgredi non licet. quemadmodum in superlatiuis. etenim albissimus vel nigerrimus, & huiusmodi sine amplius sunt, & minus, eo quod huiusmodi impositio in termino est, vltra quem porrigi impossibile est, & citra permanere; possibile enim si contingit, nullum sequitur impossibile. quapropter si omnes puncti componantur, nullam faciunt magnitudinem: quoniam punctus puncto additus nihil auget. Est autẽ generatio simplex, & cor-

ruptio

ruptio non congregatione, nec segregatione atomorum, sed quando transmutatur ex aere specificato in hoc totum. In subiecto enim duo sunt, quorum hæc quidem est forma secũdum rationem: hæc autem secundum materiam. quando igitur in his duobus est transmutatio, generatio, & corruptio erit simpliciter secundũ veritatem. Dicitur autem simpliciter generari in his magis hoc aliquid, & forma quàm terra. musicus homo corruptus est, homo immusicus generatus est, homo manet idem: siquidem in his passio non esset secundum se musica, & immusica, his quidem generatio esset, his autem corruptio. Ideò hominis quidem hæ passiones, hominis autem musici, & immusici generatio quædam & corruptio. nunc autem est hominis hęc passio manentis musica, & immusica: ideoq; alteratio talis est. Est autem materia maximè quidem subiectum generationis, & corruptionis propriè susceptibile. Sed quare discens non dicitur generari simpliciter, sed q̃d generari disciplinatum, hæc determinata sunt in prædicamentis. hæc autem hoc aliquid significant, & substãtiam, hæc autem quale, hæc autem quãtum. Quæcunq; igitur non substantiã significant, non dicuntur simpliciter, sed secundum aliquid generari. Est autem cui inest secundum naturam moueri, vt ignis.

Libri Sex Principiorum finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM Principis de interpretatione, liber primus.

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principiis. De ipsa Oratione. Enunciatione, ac ipsius speciebus. De enunciationum oppositionibus, ac circa ipsarum veritatem, & falsitatem regulis, in quocunq; tempore.

Argumentum & diuisio in Caput I.

Ea, quæ sunt in voce, notæ existunt earum passionum, quæ sunt in anima. & ea quæ scribuntur, sunt notæ, vel significant ea, quæ sunt in voce. voces autē, & scripturæ differunt apud gentes; sed non ea, quæ sunt in anima, quæ conceptus appellantur. hi verò aut sunt in anima simplices, ac incomplexi, vt Socrates: qui nec verum, nec falsum significat, aut sunt

adeo

adeo inter se iuncti, vt veritatem, vel falsitatem ostendant, vt Socrates legit. Hæc est huius cap. summa. Eam verò habet Arist. orationem, in qua primū proponitur, ut ibi [primum oportet ponere quid sit nomen] deinde propositum explicat in sequentibus cap. sed in hoc explanat in genere, quid sit vox, quā homo profert, sic [sunt ergo ea] deinde voces diuidit in verum, vel falsum significantes, & non significātes his verbis [est autem quemadmodū in anima.]

De Notis: Et vt in intellectu, ita etiam in voce verum, & falsum reperiri. *Caput I.*

PRIMVM oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum: postea quid est negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio. Sūt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima passionum, notę: & ea quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem voces. Quarū tamen hæc primum notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt: & quarum hæ similitudines, res etiam eædem. De his verò dictum est in ijs, quæ sunt de Anima: alterius enim hæc sunt negotij. Est autem quemadmodum in anima, aliquando quidem intellectus sine vero, vel falso, aliquando autem cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce: circa cōpositionem enim, & diuisionem est verum, & falsum. Nomina igitur ipsa, & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione, & diuisione est intellectui: vt homo, vel album, quando non aliquid additur: neque enim falsum, neque ve-

rum adhuc est. Signum autem huius est: hirco-ceruus enim aliquid significat: sed nondum verum aliquid, vel falsum, nisi esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

ANNOTATIONES.

Negatio, & affirmatio] .i. *sententia negatiua, vt Socrates non legit: & affirmatiua, vt Socrates legit.* [*enunciatio*] *est oratio, quæ indicat verum, vel falsum* [*oratio*] *hoc loco intelligitur qualibet vox aliquid significans.* [*in voce*] .i. *in verbis* [*earum passionum quæ sunt in anima*] *hoc est declarat ea, quæ sensibus externis, vel internis potentijs concipimus.* [*quarum tamen hæc primum nota sunt*] .i. *hæc quæ animo concipimus, ea sunt communia omnibus gentibus.* [*& quarum hæ similitudines*] .s. *rerum naturales qui conceptus appellantur* [*intellectus*] .i. *conceptus.* [*circa compositionem*] .s. *conceptuum simplicium, hoc est, si conceptus simul iungas, vt Socratem, & legit; conficies orationem veram, vel falsam: veluti Socrates legit. quæ oratio dicitur compositio, hoc est, oratio affirmatiua, sicut diuisio oratio negatiua; vt Socrates non legit: quoniam Socratem à verbo legit diuidit.* [*nomina igitur, & verba*] .s. *quæ sine compositione, & diuisione sunt, similia sunt ei intellectui, siue conceptui, qui sine compositione, & diuisione extat.* [*hirco ceruus*] *qui est conceptus compositus ex hirco, & ceruo* [*nisi esse, vel non esse addatur*] *vel aliud verbum; vt Hirco ceruus est, vel non est.* [*vel simpliciter*] .i. *præsens, hoc est, nisi addatur verbum in tempore præsenti, vt Est, nō est* [*uel secundum tempus*] .i. *vel in alio tempore, vt præterito, vel futuro; velut Fuit, vel Erit.*

Argumentum, & diuisio in cap. 2.

Nomen est vox significans aliquid determinatum tale, quale homini placet: quia à natura non sunt nomina, nec verba, illaq; vox est absq; tempore, cuius partes diuisæ, quãquàm nomen est compositum; nihil significant. sitq; nomen finitum, & in casu recto. Propositum itaque explicat Arist. & primum definit nomen [nomen igitur est vox] deinde partes definitionis explanat, ac primum quòd pars nominis quanquàm compositi separata nihil significat, his verbis [in nomine enim] secundò quòd nomen fit ad placitum ibi [secundum placitum verò] tertiò quòd nomen sit definitum sic [non homo] quartò quòd sit in recto casu ibi [Philonis autem.]

De Nomine. Cap. II.

NOmen igitur est vox significatiua, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata: in nomine enim quod est equiferus, ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione, quæ est equus ferus. At verò non quemadmodum in simplicib. nominibus, sic se habet in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem vult quidem, sed nullius est separata: vt in eo quod est equiferus hoc quod est ferus, nihil significat per se. Secundum placitum verò, quoniam natura nominum nullum est, sed qñ fit nota; quoniam designant & illiterati soni, vt ferarum: quorum nullum nomen est. Non homo vero non est nomen: at verò, nec positũ nomen est, quo illud oportet appellare: neque

enim oratio, neque negatio est, sed sit nomen infinitum: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Philonis autem, aut Philoni, & quæcunque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominis. ratio autem ipsorũ est, in alijs quidem eadem: differunt autẽ, quoniam cum est, vel fuit, vel erit; neque verum, neque falsum est, nomen verò semper: vt Philonis est, vel non est: nondum enim neq; verum dicit, neque falsum.

ANNOTATIONES.

Vox significatiua] & non qualis est brutorum [secundum placitum] .s. hominis. [sine tempore] tempora enim sunt verborũ, non nominum. [cuius pars] vt syllaba. [natura nominum nullum est] .i. natura non imposuit nomina rebus. [sed quando fit nota] .s. à natura, tunc significant aliquid. [non homo.] Non additum homini non est nomen nisi indefinitum [neque est oratio] .s. affirmatiua [nomen infinitum] .i. quòd potest cuiq; rei adiungi; vt equus est non homo, & bos, & alia [quoniam similiter] .i. æquè [& quod est, & quod non est] .i. affirmatiuè, & negatiuè: vt, equus est non homo, & equus non est non homo. [Philonis] .i. nomina, quæ non sunt in recto casu, qui est nominatiuus, sunt casus nominis. [ratio ipsorum] significatus eorum est idem in recto casu, & in obliquo. [quoniam cum est, vel fuit, vel erit] .s. si addatur casus obliquus, vt Philonis, vel Philoni est, neque verum significat, neque falsum.

Argumentum & diuisio in cap. 3.

Verbum est, quod consignificat tempus, cuius pars sepa-

separata nihil significat, & est nota compositionis prædicati cum subiecto. si verò ei iungatur Non; est verbum infinitum. si dicatur in præterito tempore, vel futuro; non erit verbum, sed casus verbi. Diuiditur itaquè hoc pacto. primum sic definit, quid sit uerbũ [uerbum autem est] deinde partes definitionis exponit [dico autem.]

De Verbo. Cap. III.

VErbum autem est, quod consignificat tempus, cuius par s nihil significat seorsum, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem, quod consignificat tempus: vt valetudo quidem nomen est: valet vero verbum: consignificat enim nunc esse: & semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota est, vt eorum, quæ de subiecto, vel in subiecto sunt. Nõ valet autem, & non laborat non verbum dico: cõsignificat enim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomen positum nõ est, sed infinitum Verbum sit: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod nõ est. Similiter autem & valebit, & valebat non verbum est, sed casus verbi. Differunt autem à verbo; quòd hoc quidem præsens consignificat tẽpus, illa verò id quod circumcirca est. Ipsa igitur secundum se dicta verba nomina sunt, & significant aliquid: constituit enim qui dicit, intellectum, & qui audit, quiescit: sed si est, vel non est, nondum significat: neque enim signũ est rei esse, vel non esse: neque si ipsum ens dixeris nudum: ipsum enim nihil est, consignificat autem compositionem quandam, quã sine compositis non est intelligere.

ANNOTATIONES.

Nunc esse] .i. *significat tempus præsens*. [*nota est*] *s. compositionis, siue componit, & iungit prædicatum subiecto*. [*& semper de aliquo est*] .*s. nota*. [*illa verò id, quod circuncirca est*] .*i. præteritum, & futurũ circunstant præsens tempus*. [*ipsa secundum se dicta verba nomina sunt*] *hoc est, verba prolata sola, siue per se. sunt similia nominibus*. [*qui dicit*] .*s. verbum* [*si est, vel non est*] .*i. affirmant, vel negant* [*neque si ipsum ens dixeris nudam*] *alij legunt. Si ipsum Est. alij sic. neque si ipsum per se ipsum ens dixeris*. [*siue compositis*] .*i. extremis*.

Argumentum, & diuisio in cap. 4.

Oratio est vox significans aliquid: cuius pars aliquid significat, vt homo: sed non affirmat, vel negat quicquam. significat autem ad placitum. Oratio quoque est enunciatio non vt deprecatio; sed quæ verum, vel falsum ostendit. Enunciatiua autem oratio, siue enunciatio alia est vna, vt quæ enuntiet vnum de vno, vel ex coniunctione: alia plures significat, aut non coniunctim: & harum altera est affirmatiua, altera negatiua. affirmatio est enunciatio, in qua prędicatum vnitur cum subiecto per copulam est egatio, in qua separatur per copulam non est. & vtraque opposita contradictio appellatur. Hæc est cap. summa. Prosequitur Aristotel. propositum & cum de nomine, ac verbo egisset; de oratione, enunciatione, affirmatione, & negatione disserit, atque quid sit oratio, docet sic [*oratio autem est vox*] *quã ibi explanat* [*ut homo aliquid significat*] *deinde quid enunciatio his verbis* [*enunciatiua verò*] *quam sic*

 dini-

diuidit [est autem vna prima] postea diuisionem sic declarat [necesse est autem orationem] praeterea sub diuidit, & ait [est autem vna oratio] deinde expo nit [nomen igitur vel verbum] ac secundò magis ex plicat sic] harum autem hæc simplex] & harum al tera est affirmatio, de qua sic loquitur [affirmatio verò] deinde de negatione [negatio vero] quas opposi tas esse ostendit [quoniam autem enunciare est.]

De Oratione, Enunciatione, vna ac pluri, Affirmatione, & Negatione, ac Contradictione. Cap. IIII.

ORatio autem est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata; vt dictio, sed non vt affirmatio vel negatio: vt homo aliquid significat, sed quod non est, aut non est: sed erit affirmatio, vel negatio, si quid additum fuerit. Sed non hominis syllaba vna: neq; enim in eo quod est sorex, rex significat, sed vox nunc est solum. In duplicibus verò significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est. Est autem oratio omnis quidem significatiua, non autem sicut instrumētum: sed quemadmodum dictum est, secundum placitum. Enunciatiua verò nō omnis: sed in qua verum, vel falsum est. nō autem in omnibus inest, vt deprecatio oratio quidem est, sed neque vera, neque falsa. Ceteræ igitur relinquantur. Rhetoricæ enim, vel Poeticæ con uenientior est consideratio: enunciatiua verò præsentis est speculationis. Est autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ verò omnes coniunctione vna. Necesse est autem omnem enunciatiuam oratio-

nem, ex verbo esse, vel ex casu verbi: etenim hominis ratio, nisi addatur, aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiusmodi, nõdum oratio enũciatiua est: quoniam vnum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes: non enim eo ꝙ propinquæ partes dicuntur, vna erit. est autem alterius hoc tractare negocij. Est autem vna oratio enunciatiua, quæ vnum significat, vel coniunctione vna: plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiunctè. Nomen igitur, vel verbum dictio sit solum: quoniam non est dicere sic aliquid significantem voce, vt enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso sponte proferente. Harum autem hæc quidem simplex est enunciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hęc autem ex his composita, velut oratio quędam iam composita. Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo qđ est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio verò est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio verò enunciatio alicuius ab aliquo. Quoniam autem enũciare est, & quod est, non esse: & quod non est, non esse: & circa ea, quæ extra præsens, tempora sunt similiter: omne vtique contingit, quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifestum est, quod omni affirmationi opposita ẽ negatio, & omni negationi affirmatio. Et sit hoc cõtradictio, affirmatio & negatio oppositæ. Dico autem opponi eiusdẽ de eodem, non autem æquiuocè, & quæcunq; cætera talium contra sophisticas determinauimus importunitates.

ANNOTATIONES.

Vt dictio] scilicet homo [ut affirmatio, uel negatio] .i. ut oratio affirmatiua, qualis est, homo ambulat: uel negatiua, ut homo non ambulat. [sed non quod est] .i. non significat, quod homo sit, uel non. [si quid additum fuerit] scilicet vt est, uelut si dicas, homo est; erit affirmatio [non autem sicut instrumentum] scilicet naturæ. [plures autem quæ plura, & non unum, uel inconiunctè] .i. enunciatio plures est, in qua plura de pluribus prædicãtur, uel unum de pluribus, uel plura de uno incôniunctè: exemplum primi est: Socrates grammaticus albus est musicus, arithmeticus. Ex. secundi. Socrates grammaticus albus est homo. Ex. tertij est. Socrates est albus grammaticus musicus. [quoniam non est dicere &c.] id est, quoniam qui profert nomen, uel uerbum, sponte, uel interrogatus, nec uerum, nec falsum dicit. [enunciatio alicuius de aliquo] .i. in qua aliquid de aliquo prædicatur affirmatiuè; ut homo est animal. [enunciatio alicuius ab aliquo] .i. in qua remouetur subiectum à prædicato per aduerbium Non; ut homo non est lapis. [quoniam autem enunciare est, & quod est non esse] .i. quoniam potest dici id, quod est, non esse, & quod non est, esse, & quod est, esse, & quod non est, non esse, [& circa ea, quæ extra præsens] idest sicut in præsenti tempore, sic in præterito, & futuro.

Argumentum, & diuisio in cap. 5.

Enunciatio opposita est affirmatio, & negatio. & utraque est uniuersalis cum signo uniuersali, & dicitur contraria; ut omnis homo est albus, nullus homo est albus: aut subcontraria, si auferas omnis, &

Nul-

Nullus, ut homo est albus, homo non est albus, aut contradictoria, & sit. Omnis homo est albus, non omnis homo est albus: & nullus homo est albus, aliquis homo est albus. Cum igitur dixisset Arist. enunciationem esse affirmationem, & negationem, eas opponi inter se scribit tribus modis, contrariè, sub contrariè, & contradictoriè, de quibus singulis sermonem habet, ac primum hoc pacto. ostendit sicut rerum quasdas esse uniuersales, quasdam singulares; sic uerba, & orationes, & hæc his uerbis [quoniã autem sunt] deinde primum modum ibi narrat [si ergo in uniuersali,] & exponit [dico autem in uniuersali] postea secundum sic [quando autem in uniuersalibus,] & exponit [dico autem non uniuersaliter] tertium ibi [opponi autem affirmationem,] & sic explicat [ut omnis homo.]

Diuiditur Enunciatio iuxta quantitates notas. Enunciationum oppositiones assignantur: circáque ipsarum veritatem ac falsitatem regulę traduntur: ac quæ sit vna affirmatio, & negatio determinatur. *Cap. V.*

QVoniam autem sunt hæ quidem rerũ vniuersales, illæ verò singulares: (Dico autẽ vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est: Singulare vero quod non: vt homo quidem vniuersalium est. Callias vero eorum quæ sunt singularia:) necesse est quoque enunciare quod inest aliquid, aut non, aliquãdo quidem alicui eorum, quę vniuersalia sunt, aliquando autem eorum, quæ singularia sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis quod est, aut non est; contrariæ enunciationes erũt.

Dico

Dico autem in vniuersali enunciare vniuersaliter: vt omnis homo albus est, nullus homo albus est. Quando autem in vniuersalibus, non vniuersaliter autem, non sunt contrariæ, quę autem significantur, est esse aliquando contraria. Dico autem non vniuersaliter enunciare in ijs, quæ vniuersalia sunt, vt est albus homo, nō est albus homo: cum enim vniuersale sit homo; non vniuersaliter vtitur enunciatione: omnis nanque non vniuersale significat, sed qđ vniuersaliter, in eo vero quod prædicatur vniuersale, id quod est vniuersaliter prædicare, nō est verum: nulla enim affirmatio vera erit, in qua cum vniuersale sit pręedicatum vniuersaliter pręedicatur: vt est omnis homo omne animal. Opponi autem affirmationem negationi, dico contradictoriè, quæ vniuersaliter significat eidem, quod non vniuersaliter: vt omnis homo albus est, nō omnis homo albus est: nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Contrariæ vero vniuersalem affirmationem & vniuersalem negationem, vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

ANNOTATIONES.

Quod in pluribus prædicari natum est] .i. quod sua natura continet plura, ut homo singulos homines. [*enunciare aliquid quod inest, aut non*] .i. dicere sententiam affirmatiuam, uel negatiuam uniuersalem, uel singularem, ut homo est albus, uel homo non est albus: Socrates est albus, uel non. [*si ergo in uniuersali uniuersaliter*] si quis sententiam dicat uniuersalem, ut homo est albus, & uniuersaliter. hoc est, addat aliquod signum uniuersale, ut omnis, uel Nullus,

&

& dicat, omnis homo est albus, uel Nullus. [non uniuersaliter.] .i. absque signo uniuersali [non sunt contrariæ] scilicet omnino, sed aliquo modo. [quæ autem significantes] scilicet res possunt esse aliquando contrariæ. [id uero, quod prædicatur] .i. prædicatum ut animal [id quod est uniuersaliter prædicare] hoc est, si habeat signum uniuersale, ut omnis homo est omne animal, non est uera enunciatio.

Argumentum, & diuisio in cap. 6.

Ex dictis tres Arist. infert regulas: prima est. non possunt duæ orationes contrariæ esse simul ueræ. secunda. Subcontrariæ possunt esse simul veræ, ut homo est albus, homo non est albus. tertia est. contradictoriarum altera est uera, altera falsa; ut homo est albus, homo non est albus. Præterea uni affirmationi opponitur una negatio; ut homo est albus, opponitur, homo non est albus: non opponitur autem, si alter terminorum sit æquiuocus. Talis est capitis huius summa. & id sumitur ex superiori capite. Diuiditur autem in duas partes. in prima asserit contrarias non posse esse simul veras ibi. [Quo circa has] deinde sub contrarias esse posse [his verò oppositas] postea contradictoriam alteram ueram, alteram falsam sic [quæcunque igitur contradictiones.] In secunda ait unius affirmationis unam esse negationem sic [manifestum est autem] & ostendit antea his uerbis [quoniam uidetur significare idem] atque etiam postea sic [hoc enim idem oportet] ac exponit. Epilogum præterea facit, & inquit [quòd igitur una affirmatio] & quæ una sit, explicat ibi [una autem affirmatio.]

De regulis oppositarum propositionum. Cap. VI.

QVo circa has quidem imposſibile eſt ſimul eſſe veras: his verò oppoſitas contingit aliquando in eodem ſimul eſſe veras: vt non omnis homo albus eſt, & aliquis homo albus eſt. Quæcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe veram, vel falſam: & quęcunque in ſingularibus ſunt, vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Quęcunque autem in vniuerſalibus quidem, non vniuerſaliter autem, non ſemper hæc quidem vera eſt, illa verò falſa eſt: ſimul enim verum eſt dicere, quòd eſt homo albus, & quod non eſt homo albus, & eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher: ſi enim turpis eſt: non eſt pulcher, & ſi ſit aliqd: non eſt. Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe iccirco, quoniam videtur ſignificare idem hoc, nõ eſt homo albus, & hoc, nullꝰ homo eſt albus. hoc autem nequè idem ſignificat, nequè ſimul neceſſario. Manifeſtum eſt autem, quod vna negatio vnius affirmationis erit: hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & ab eodẽ, vel ab aliquo ſingulariũ, vel ab aliquo vniuerſalium: vt vniuerſaliter, vel vt non vniuerſaliter. dico autem, vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Si autem aliud aliquid ab eodem, vel ab alio idem; non eſt oppoſita; ſed erit ab ea diuerſa. Huic verò quæ eſt, omnis homo albus eſt, illa quę eſt, non omnis homo albus eſt: Illi verò quæ eſt, aliquis homo albus eſt, illa quæ eſt nullus homo albus eſt. illi autem quæ eſt, eſt homo albus,

bus, illa quæ est, non est homo albus. Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur, cõtradictoriè, & quæ sunt hæ, dictum est: & quòd contrariæ aliæ, & quę sunt illæ, dictum est, & quòd non omnis vera, vel falsa contradictio, & quare, & quando vera, vel falsa. Vna autem affirmatio, & negatio est, quæ vnum de uno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter: vt omnis homo albus est, non oĩs homo albus est: est homo albus, non est homo albus: nullus homo albus est, aliquis homo albus est: si album vnum significat. Si verò duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnum; non est vna affirmatio, neque vna negatio: vt si quis ponat hoc nomen, tunica, homini, & equo: quòd tunica alba est, hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio: nihil enim differt hoc, quam dicere: quòd est homo equus albus. hoc autẽ nihil differt, quam dicere est homo albus, & est equus albus. Si ergò hę multa significant, & sunt plures: manifestum est, q̃d & prima, vel multa, vel nihil significat: neque enim est aliquis homo equus. Quare nec in his necesse est hanc contradictionem veram, illam vero falsam esse.

ANNOTATIONES.

Quocirca has] *.s. contrarias, quæ sunt, ut omnis homo est iustus, nullus homo est iustus.* [*His uero oppositas*] *.i. subcontrariæ quandoque sunt neræ de eadem re* [*quæcunque contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter.*] *.i. quæcunque sunt contradictoriæ uniuersales cum nota uniuersali, qualis est omnis, nullus.* [*& quæcunque in singularibus sunt*] *.i. & omnes*

omnes singulares .[quæcunque autem in uniuersalibus, non uniuersaliter autem] hoc est, uniuersales absque nota uniuersali.[Videbitur autem subito inconueniens esse].s. cum homo est albus, & homo non est albus, possint esse simul uera contradictoria, non propterea idem hæ significant, homo non est albus, & nullus homo est albus. [una negatio unius affirmationis erit] .s. opposita: quoniam oportet illud idem negationem negare, quod affirmatio affirmat. [& ab eodem, uel &c.] hoc est, de eodem affirmare, uel ab eodem negare, siue illud idem sit uniuersale cum nota uniuersale; siue non, siue singulare singulariter sumptum.[si uero aliud aliquid ab eodem, &c.] .i. si negatio negaret aliud de eodem, uel idem de alio; talis negatio non esset opposita illi affirmationi, sed diuersa. [quæ unum de uno significat] .s. & non plura, ut æquiuoca. [quod tunica alba est] .i. si dicas, quod tunica, quæ significat hominem, & equum, sit alba; non erit una tantum sententia affirmans: quoniam plura significat, sed unum æquiuocè.

Argumentum, & diuisio in cap.7.

Ex dictis conclusionem infert Arist. hanc, sententiarum affirmatiuarum, uel negatiuarum, quæ in præsenti constituuntur tempore, & in præterito, alteram esse ueram; alteram falsam præterquàm in uniuersalibus absque nota. sed quæ in futuro dicuntur, si singulares sunt, ut Socrates erit albus: his est: quoniam, si altera harum uera, & altera falsa erit; omnia necessario euenirent: quoniam si quis diceret, hoc erit, alius diceret, hoc non erit; alter horum uerum dicet, alter falsum, & non uterq; deinde id, quod nunc est album, semper uerum fuit dicere, hoc erit album: quare impossibile fuit id non fieri album, ac inde ne-

ces-

cessarium . unde nihil poterit esse, & non esse, nec à casu quicquam. Contrà, si affirmatio sit uera ; negatio erit falsa : si negatio uera ; affirmatio falsa erit . deinde, si neutra esset uera ; tolleretur aliquid posse esse , & posse non esse, ut hoc posse esse album, & posse non esse album . Verùm non omnia necessario eueniunt : aliàs consilium hominis esset uerum. præterea multa sunt non in actu, sed in potentia, quæ possunt fieri, & non fieri, esse, & non esse, ut uestis potest incidi, & non. quæ uero necessario eueniunt, ea necessitas aut est ex suppositione, ut quando res est ; necesse est esse : aut ex disiunctione ad opposita, ut cras necessario erit bellum nauale, aut non erit : & sicut in rebus, sic in enunciationibus fit, ut quædam non sint uera, uel falsa, sed & ueræ, & falsæ possunt esse. idcirco nõ omnis contradictionis altera est uera, altera falsa, præsertim in futuris contingentibus. Hæc est huius cap. summa . Diuiditur autem hoc pacto . Ex dictis conclusionem hanc infert ; quæ est huius cap. propositum. eaq; est . non necessario in omnibus oppositis alteram esse ueram, alteram falsam, & in enunciationibus uniuersalibus cum nota uniuersali , & in his , quæ sunt absque nota uniuersali , & in singularibus. vnde inquit [in his ergo, quæ sunt] & propositum huius cap. subiungit sic [in singularibus uero, & futuris] probat autem his uerbis [nam si omnis affirmatio] hæc uero comprobat duplici ratione. prima est [quare si hic dicat] secunda [nam si uerum est dicere] deinde oppositum probat . oppositum est [at uero nec quod] approbatio duplex est . prima [primum enim cum] secunda [& ad hæc si uerum sit] : deinde non omnia necessario euenire ostendit duobus modis . primus existit . [uidemus enim esse] secundus [& quod est omnino in his] postea declarat quomodo res se habeãt ad necessitatem, quæ duplex est : altera ex suppositione,

altera comparata ad opposita, sic. [*manifestum igitur est quòd*] *praeterea concludit propositum* [*quare cum similiter orationes* .]

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat. Cap. VII.

IN ijs ergo, quæ sunt, & quæ facta sunt necesse est affirmationem, vel negationem veram esse vel falsam : Et in vniuersalibus quidem vt vniuersaliter, semper hanc quidem veram, illā vero falsam esse, & in ijs, quæ singularia sunt, quemadmodum dictum est. In vniuersalibus autem quæ non vniuersaliter dictę sunt, nō necesse est. dictum est autem & de his. In singularibus verò, & futuris, non similiter. Nam si omnis affirmatio, & negatio vera, vel falsa est, & omne necesse est esse, vel non esse. quare, si hic dicat futurum esse aliquid: ille vero non futurum dicat hoc ipsum: manifestum est, quod necesse est. verum dicere alterum ipsorum; si omnis affirmatio, vel negatio vera, vel falsa est : vtraque enim non erunt simul in talibus. Nam, si verum est dicere, quòd album, vel non album : necesse est esse album, uel non album. & sic est album, vel non album, verum erat affirmare, vel negare. & si nō est, falsum dicit: & si falsum dicit, non est. Quare necesse est semp. affirmationem, aut negationem veram esse, vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit, nec à fortuna, nec vtrumlibet contingit, atque erit, neq; non erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet contingit; aut enim qui dicit verus est, aut qui negat; similiter enim vel fieret, vel non fieret: quod enim vtrumlibet cōtingit, ni-

hil magis,sic vel non sic se habet, vel habebit. Amplius autem,si est album nunc; verum erat dicere prius,quod erit album. quare semp fuit verum dicere quodlibet eorum,quę facta sunt, quod est, vel erit. si autem semper verum fuit dicere quod est,vel erit;non potest hoc non esse, vel non futurum esse. quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri: & quod impossibile est non fieri,necesse est fieri: omnia igitur,quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit, neque à fortuna erit: nam,si à fortuna;non ex necessitate. At verò nec quod neutrum verum est dicere contingit: ut quod neque erit,neque non erit. Primũ enim cum sit affirmatio falsa; negatio non vera erit: & cum hæc falsa sit; contingit affirmationem non veram esse. Et ad hæc,si verum sit dicere, quod album est simul,& magnum;oportet esse vtrunque. si verò erit cras;oportet fore cras. si autem neque erit, neque non erit cras, non erit: vtrumlibet contingit: vt est nauale bellum:oporteret enim neque fieri nauale bellum,neque non fieri. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc fiunt, & huiusmodi alia: si quidem omnis affirmationis,& negationis,aut in vniuersalibus dictis, vt vniuersaliter, vel in ijs,quæ sunt singularia, necesse est oppositarũ, hæc quidem ueram esse, illam verò falsam. Nihil autem vtrumlibet cõtingit esse in ijs,quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit, neque negotiari: quòd si hoc quidem facimus; erit hoc: si vero non hoc; non erit hoc; nihil enim prohibet,& in annum decies millesimũ,hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum verò non dicere.

dicere. Quare ex necessitate erit utrumlibet eorum, quod ab ipso verum erat dicere tunc. At verò nec hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint. Manifestum enim quòd sic se habent res etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille verò negauerit: nō enim propter negare, vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quàm in quantolibet tempore. Quare si non omni tēpore sic se habebat, vt, alterum verè diceretur, necesse erat hoc fieri: & vnumquodque eorum quæ fiunt, semper sic se habebant, vt ex necessitate fieret: si enim verè dixit quis quod erit, non potest non fieri: & quod factum est, verum erat dicere semper, quod erit. Si itaque hæc impossibilia sunt: videmus enim esse futurorum principium, & ab eo quod consultamus, atque aliquid agimus: & quod est, omnino in ijs, quæ non semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter, in quibus vtrunque contingit, & esse & non esse, quare & fieri, & non fieri; & multa nobis manifesta sunt sic se habentia: vt quòd hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur: similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset non incidi: quare & in alijs generationibus, quæ secūdum huiusmodi potentiam dicuntur. Manifestum igitur est, quòd non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiunt: sed alia quidem vtrumlibet contingit, & nihil magis affirmatio, quàm negatio erit vera, vel falsa: alia verò magis quidem, & vt in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum verò minimè. Igitur esse quod est, quando est, & non esse quod non est,

quādo non est necesse est: sed non omne, quod est, necesse est esse: nec quod non est, necesse est non esse: non enim idem est omne quod est necessario esse, quādo est, & simpliciter ex necessitate esse: similiter autē & in eo quod non est. Sed & in cōtradictione eadem ratio est: esse quidem, vel non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non: non tamen diuidentem, dicere alterum necessarium. dico autem vt necesse est futurum esse bellum nauale cras, vel non futurum esse non tamen fieri cras bellum nauale necesse est, neque non fieri: fieri tamen, vel non fieri necesse est. Quare cum similiter orationes veræ sint, quemadmodum & res; manifestum est, quod quæcunque sic se habent, vt sint vtrumlibet contingit, & contraria suscipiant; necesse est similiter se habere, & contradictionem. quod contingit in ijs, quæ non semper sunt, vel non semper non sunt: horum enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse, vel falsam; non tamē hanc, vel illam, sed vtrumlibet contingit: & magis quidem veram alteram, non tamen iam veram, vel falsam. Quare manifestum est, quòd non est necesse omnis affirmationis, vel negationis oppositarum, hanc quidem veram, illam autem falsam esse; non enim quemadmodum in ijs, quæ sunt, sic se habent & ijs, quæ non sunt quidem: possibilibus tamen esse, vel non esse, sed quemadmodum dictum est.

Arist. de interpret. lib. 1. finis.

ANNOTATIONES.

In his ergo, quæ sunt, & quæ facta sunt] .i. ennuntiationes, & propositiones de tempore præsenti, & de præterito. [*in singularibus verò, & futuris*] vt Socrates erit albus, non altera erit vera, altera falsa. [*vera, vel falsa est*] .s. de futuris [*& omne necesse est esse, vel non esse*] hoc est, necessariò altera esset vera, & altera falsa. [*non erunt simul*] .s. veræ [*quòd album, &c.*] .i. id quod nunc est album, semper fuit verum dicere, hoc erit album. [*nec à fortuna*] .s. fit aliquid [*nec vtrumlibet contingit*] .i. nec aliquid est contingens, vel potest esse, & non esse. [*verum erat dicere prius*] .i. verum fuit dicere olim [*non potest hoc non esse*] .i. impossibilem est, vt non sit [*videmus enim esse*] .s. nos [*& quod est in his, quæ non semper actu sunt, possibile esse, & non esse*] .i. ens quod non est semper in actu, est in potentia. [*igitur esse quod est*] .i. id, quod est, esse [*non enim idem est, omne quod est, necessario esse, quando est, & simpliciter ex necessitate esse*] .i. cum duplex sit necessitas, altera absoluta, altera supposita, hæc non est illa.

ARISTOTELIS DE INTERPRETATIONE.

Liber secundus.

SVMMA LIBRI.

De Enunciationibus infinitis. De Enunciationum vnitate ac pluralitate: Et prædicationibus coniunctis, atque diuisis. De Enunciationibus modalibus. Et quæ Enunciationes magis inuicem sint contrariæ.

ARGVMENTVM, & diuisio in Caput I.

Omnis enunciatio constat ex nomine, & verbo finito, vel infinito. finitum nomen est Homo, infinitũ Non homo. verbum finitum est Valet, infinitum Nõ valet. plures igitur redduntur sententiæ, aliàs propositiones, si nomine, & verbo utamur infinito, & primum in subiecto, deinde in prædicato, postea in utrisque. vnde in subiecto sic. Homo est, homo non est: non homo est, non homo non est: sic si notam addas vniuersalem, vt, Omnis homo est, omnis homo nõ est: omnis non homo est, omnis non homo non est. idem a-

gendum est in particularibus, & in singularibus: & in tempore præterito, & in futuro. In prædicato sic conficies. Homo est iustus, homo non est iustus: homo est non iustus, homo non est non iustus. his potes notã uniuersalem addere, & particularem, & singularem, & vt in præsenti, sic in præterito tempore, & futuro. idem si loco prædicati, & Est colloces uerbũ, vt Homo ualet. Hæc est propositionum simplicium pluralitas: quarum hæ sunt contrariæ, & non simul veræ. Omne animal est iustum, nullum animal est iustum. hæ subcontrariæ, & simul possunt esse ueræ. Animal est iustum, animal non est iustum. hæ sequũtur. Nullus homo est iustus; ergo omnis homo est non iustus. sic aliquis homo non est iustus; ergo aliquis homo est non iustus. Nec dicas nomina, & uerba infinita esse negationes: quia non significant verum, vel falsum: nec eadem transposita, ut homo est iustus, & est iustus homo, pluralitatem inferre propositionum. Diuiditur ergo hoc caput in quatuor partes. in prima duas conclusiones proponit, ubi ait [quoniã autem est aliquid] in secunda docet, quo pacto enunciationes plures euadant cum Est, ibi [quare prima erit affirmatio] in tertia ostendit earum pluralitatẽ cum tertio adiacente, ubi scribit [quando autem Est, tertium] in quarta plura explicat, & primum quomodo se habeant inter se propositiones, ibi [quoniã uero contraria est negatio] & deinde cui nomini sit Non, addendum si interrogatus fueris, ibi [manifestum est autem etiam] & nomina infinita, & verba, non negationes esse, quando ait [quæ uerò secundum infinita] & nomina, & uerba transposita pluralitatem non efficere, ibi [transposita uero nomina.]

Summa propositionum.

Propositiones fiunt aut ex nomine, & uerbo finito, aut infinito, aut ex altero termino finito, altero infinito, & ex utrisque infinitis.

Ex nomine, & uerbo finito sic.

Homo est.	*Homo non est.*

Ex nomine infinito.

Non homo est.	*Non homo non est.*

Ex subiecto finito, & prædicato infinito.

Homo est non iustus.	*Homo non est non iustus.*

Ex subiecto infinito, & prædicato finito.

Non homo est iustus.	*Non homo non est iustus.*

Ex subiecto, & prædicato infinitis.

Non homo est non iustus.	*Non homo non est nõ iustus.*

His potest addi nota vniuersalis, vt omnis, & nullus: particularis, vt aliquis: & singularis, vt hic homo, in tempore præsenti, præterito, & futuro. vnde constituuntur affirmatiuæ propositiones, & negatiuæ hoc pacto: singulares quatuor; vt Socrates est iustus, Non Socrates est iustus, Socrates est non iustus, Non Socrates est non iustus. hæ sunt affir. singulares. Particulares verò hæ quatuor. Aliquis

quis homo est iustus, aliquis non homo est iustus, aliquis homo est non iustus, aliquis non homo est non iustus. Indefinitæ uniuersales quatuor. Homo est iustus, & alia tres dictæ. Vniuersales verò uniuersaliter, siue cum nota uniuersali sunt hæ quatuor. Omnis homo est iustus, Omnis non homo est iustus; Omnis homo est non iustus, & omnis non homo est non iustus. Negatiuas per te compones: atque hæ in tempore præsenti: in præterito, uel futuro conficies sic. Homo fuit iustus, &, Homo erit iustus.

De Enunciationibus infinitis cuiuscunque generis, ipsarumq; oppositionibus ac consequentijs. Nomina item, ac verba transposita idem significare. Cap. I.

QVONIAM autem est aliquid de aliquo affirmatio significãs: hoc autem, vel nomen est, vel innominatum: vnum autem oportet esse, & de vno id quod est in affirmatione: nomen autem dictum est, & innominatum prius: (non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum. vnũ enim significat aliquo modo infinitum nomen, quemadmodum & non valet non verbum) sed infinitum verbum. Erit igitur omnis affirmatio, & negatio, vel ex nomine, & verbo, vel ex infinito nomine, & verbo. Sine verbo autem nulla affirmatio, vel negatio: est. n. vel fuit, vel erit, vel quæcunque alia huiusmodi verba, ex ijs sunt, q̃ posita sunt; consignificant enim tempus. Quare prima erit affirmatio, & negatio, est homo, non est homo: deinde, est non homo: non est non ho-

mo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo: est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinsecus sunt, temporibus eadem ratio est.

Quando autem Est, tertiũ adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico aũt vt est iustus homo, ipsum Est, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione. Quare ob id ipsum quatuor erunt illæ quarum duæ quidem ad affirmationẽ, & negationem se habebunt secundum consequentiam, vt priuationes: duæ vero minimè. Dico autẽ quod Est, aut iusto adiacebit, aut non iusto: quare etiã negatio. quatuor igitur erũt. Intelligimus vero, quod dicitur ex ijs, quę subscripta sunt. Est iustus homo, huius negatio est, non est iustus homo: est non iustus homo, huius negatio est, non est nõ iustus homo: Est enim hoc in loco, & nõ Est, iusto, & non iusto adiacebit. Hæc igitur, quemadmodum in resolutorijs dictũ est, sic sunt ordinata.

Enunciationum indefinitarum dispositio, ex primo Priorum in fine.

A	C
Simplex affirmatio.	Simplex negatio.
Homo iustus est.	Homo iustus non est.
C	A
Priuatoria negatio.	Priuatoria affirmatio.
Homo iniustus non est.	Homo iniustus est.
C	A
Infinita negatio.	Infinita affirmatio.
Homo non iustus non est.	Homo non iustus est.

Ea-

Earundem dispositio in terminis uniuersaliter, ac in parte.

A	C
Sīplex affirmō vniuersaliter.	Sīplex negō ī pte.
Omnis homo iustus est :	Nō oīs homo iust⁹ est.
C	A
Priuatoria neg.in pte.	Priuat.affir.vniuersaliter.
Non oīs homo iniustus est.	Oīs hō iniustus est.
C	A
Infinita negō in parte.	Infin.affir.vniuersaliter.
Nō oīs hō non iustus est.	Oīs hō non iustus est.

Vt dispositæ sunt hæ enuntiationes de subiecto finito, eodem pacto disponi possunt enunciationes de subiecto infinito, addendo ipsi homini dictionem, non.

Similiter autem se habebunt, & si vniuersaliter nominis sit affirmatio; vt omnis est homo iustus, negatio huius, non omnis est homo iustus. omnis est homo non iustus: non omnis est homo non iustus. Tamen non similiter angulares veras esse contingit, contingit autem aliquādo. Hæ igitur duæ oppositæ sunt mutuò. Aliæ autem duæ ad non homo, quasi ad subiectum aliquod additum: vt, est iustus non homo non est iustus non homo: est iustus non homo nō est non iustus non homo: plures autem his non erunt oppositiones. Hæ autē extra illa, ipsæ secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo. In quibuscunque autem. Est non cōuenit, vt in eo quod est sanum esse, & ambulare, in ijs idem facit sic positum, ac si

Est,

Est, adderetur. vt sanus est omnis homo: non sanus est omnis homo, sanus est omnis nō homo: non sanus est omnis non homo: nō enim dicendū est, non omnis homo, sed, non, negationem ad id quod est, homo, addendum est: omnis enim nō vniuersale significat: sed quod vniuersaliter: manifestum est autem ex eo quod est, valet homo, non valet homo, valet non homo, non valet non homo: hæc enim ab illis differunt, eo quod vniuersaliter nō sunt. quare Omnis, vel Nullus nihil aliud consignificat, quàm quod vniuersaliter de nomine, vel affirmationem, vel negationem, ergo & reliqua eadem oportet apponi. Quoniam verò contraria est negatio ei, quæ est oē est animal iustum, illa quæ significat, quod nullū est animal iustum: hæ quidem manifestum est, quod nunquam erunt neque verę simul, neque in eodē: his verò oppositæ erunt aliquando, vt non oē animal iustum est, & est aliquod animal iustū. sequuntur verò, & hæ, eam quidem quæ est, omnis est homo non iustus, hæc, nullus homo est iustus: illam verò, est non omnis homo nō iustus, opposita, quòd est aliquis homo iustus: necesse est enim aliquem esse. Manifestum est autem etiam, quod in singularibus si verum est interrogatum negare, quod & affirmare verum est, vt putasne, Socrates sapiens est? non. Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus uero non est vera, quæ similiter dicitur: vera autē negatio est, vt putasne, omnis homo sapiēs est? non: omnis igitur homo non sapiens est: hoc .n. falsum est, sed non igitur omnis homo sapiens est, verum est. hæc enim opposita est: illa uerò contraria. Quæ verò secundum infinita contra-

iacentes

iacentes sunt nomina, & verba, vt in eò quòd est non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine, & verbo esse uidebuntur. sed non sunt; semper enim, vel veram, vel falsam esse necesse est negationem: qui verò non homo dixit, nihil magis, quàm qui dicit homo, sed etiã minus verus, vel falsus fuit, nisi aliquid addatur. Significat autem, est omnis non homo iustus, nulli illarum idem, nec huic opposita, quę est, nõ est omnis non homo iustus. ea verò, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est nullus est iustus non homo, idem significat. Transposita verò nomina, & verba idem significant: vt est albus homo, & est homo albus: nã si hoc non est; eiusdem multæ erunt negationes, sed ostensum est, quòd vna vnius est. Eius enim quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo: eius autem quæ est. est homo albus, si non eadem est ei, quæ est, est albus homo; erit negatio, vel ea quæ est, non est non homo albus, vel ea quæ est, non est homo albus, sed altera quidem est negatio. ea, quæ est, non est non homo albus, eius, est non homo albus: altera uerò eius, quæ est, est albus homo, quare erunt duę vnius. Quod igitur transposito nomine, & verbo, eadem sit affirmatio, & negatio manifestum est.

ANNOTATIONES.

Innominatum].i. *nomen infinitum, vt Non homo*. [*unum autem oportet esse, & de uno id, quod est in affirmatione*] *hoc est, oportet propositionem affirmatiuam habere unum prædicatum, & vnum subiectum contentum, ut homo est animal. animal est prædica-*

dicatum, at continens: homo subiectum, & contentū. [*uel quæcunque alia huiusmodi verba, ex his sunt, quæ posita sunt*] .i. *vel quodlibet aliud consimile uerbum, & proportionabile.* [*quare prima erit affirmatio, & negatio, est homo, non est homo*] .i. *quare affirmatio, & negatio prima est, homo est, homo non est.* [*Et in his quæ extrinsecus sunt temporibus eadem ratio est*] .i. *eędem affirmationes, & negationes confici possunt cum uerbis præteriti, & futuri temporis.* [*quando autem Est &c.*] *hoc est, quando hoc uerbum Est tertium adiacens prædicatur; erunt duplo plures enunciationes, siue propositiones. Est, uerbum dicitur tertium adiacens, cum post ipsum ponitur nomen, uel uerbum loco nominis; ut homo est iustus.* [*quarum duæ, &c.*] .i. *duæ harum quatuor, ueluti negatiuæ sequuntur ad affirmatiuas: sed duæ affirmatiuæ non sequuntur ad negatiuas. unde ait* [*ut priuationes*] .i. *negatiuæ* [*duæ uerò minimè*] .i. *affirmatiuæ non.* [*in resolutoriis dictum est*] *quod est in fine primi libri Priorum.* [*tamen non similiter angulares ueras esse contingit*] .i. *in singularibus omnes angulares propositiones possunt simul esse vera, uniuersales non. vocat angulares eas propositiones, quæ opponuntur ad modum contrariarum, uel contradictariarum.* [*Est iustus non homo.*] *sic legas,* [*Non homo est iustus, sic & alia.*] *hæ autem extra illa ipsa, &c.*] *hoc est, hæ propositiones dictæ cum subiecto infinito nullo modo se habent ad illas, quæ sunt de subiecto finito.* [*sanum esse*] *rectius dicetur Valere.* [*ac si Est adderetur*] .i. *ac si diceres, homo est ualens, & homo est ambulans.* [*uniuersaliter*] .i. *cum nota uniuersali, ut Omnis, & Nullus.* [*quòd in singularibus si uerum est interrogatū negare, quod & affirmare uerum est*] .i. *ex responsione negatiua data ad quæstionem affirmatiuam, semper licet in-*

ferre

ferre affirmatiuam de prædicato infinito in singularibus, sed non in vniuersalibus: vt, si quæratur. Estne Socrates sapiens? & respondeatur, Non. iure infertur. Socrates ergo est non sapiens. si verò in vniuersalibus quæratur. Estne omnis homo sapiens? & respõdeatur Non. non iure infertur, Ego omnis homo est nõ sapiens: sed non omnis homo est sapiens. [*quæ verò secundum infinita cõtraiacentes sunt nomina, & verba*] *hoc est, propositiones, quæ sunt ex nomine, & verbo infinito, videbuntur negationes; tamen nõ sunt veræ negationes.* [*nisi aliquid addatur*] *.s. verbum.* [*significat autem, &c.*] *hoc est, propositiones ex subiecto finito, & quæ ex infinito constant, non sequuntur se inuicem, nec idem ualent; vt omnis non homo est iustus non eadem est vlli propositioni, quæ subiectũ habeat inuitum.* [*eius enim quæ est, &c.*] *sic leges. negatio huius propositionis affirmatiuæ; homo est albus, est, homo non est albus. quod si uerum non sit; igitur negatio erit, Non homo est albus, aut, non albus est homo.*

Argumentum, & diuisio in cap. 2.

Enunciat quis plures sententias, vel propositiones, dum profert plura, quæ non significent vnũ, uel unũ, quod plura significet. ad quod dialecticè interrogatum non datur vna responsio: nec est una affirmatio, uel negatio. Inueniuntur aliquæ propositione, quarũ termini quanquàm diuisi, reddunt eas ueras: reddunt, & coniuncti; ut, homo est animal, &, homo est bipes, quare homo est animal bipes. sed in tribus temporibus non ueræ fiunt, primò quando fit nugatio; vt Socrates est homo, Socrates est bipes, ergo Socrates est homo bipes. nugatio fit dum infertur, homo bipes: est etenim palam hominẽ esse bipedem. sic. Socrates est homo, & Socrates est homo albus, ergo Socrates

crates est homo homo albus. Secundò quando plura accidentia diuisim prædicantur ac proferantur, coniuncta vero non veram efficiunt orationem; ut Socrates est albus, & Socrates est musicus, quare is est albus musicus. tertio ubi aliqua uox est æquiuoca, ut bonum inest Socrati, & inest musico. quare falso concludes dicens. Socrates est bonus, Socrates est musicus, Socrates igitur est bonus musicus. Potest aliquando uerè disiuncta coniungi sic. Socrates est homo, Socrates est albus: Socrates igitur est homo albus. tamē in tribus fallit: primo quando dicitur quid repugnans, ut homo mortuus; ut Socrates est homo mortuus; igitur Socrates est homo. secundo ampliās sic. Homerus est aliquid, vt poeta; est ergo aliquid. tertio dum adest æquiuocum in coniuncto, vt Socrates est bonus cytharedus: Socrates igitur est bonus. Diuiditur hoc caput in tres partes, quæ tamen ad vnum deducuntur propositum, quod est de enunciationibus, quæ alterum habent extremorum compositum. prima ostendit quænam enunciatio plures sit, ibi [at verò unum de pluribus] deinde explicat sic [dico autem unum] secunda, quomodo se habeat consequentia à diuisis ad coniuncta, his verbis [quoniā vero hæc quidem] & explicat sic [de homine enim verum est] & sic [de homine enim, & hominem] tertia, quo pacto à coniunctis ad diuisa, ibi [uerum est autem dicere.]

De enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et quo pacto veritas, & falsitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis atque diuisis. Cap. II.

At verò vnū de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, nisi sit vnū aliquid quòd ex pluribus significatur, non est affirma-

tio; neque negatio vna. Dico autẽ vnum, non si vnum nomen positũ sit, non sit autem vnum aliquid ex illis; vt homo est fortasse & animal, & bipes, mansuetum, sed ex his vnum fit. ex albo autem, & homine, & ipso ambulare non est vnum. Quare nec si vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: sed vox quidem vna, affirmationes vero multæ, nec si de vno ista: sed similiter multæ. Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio vero contradictionis est vnius pars: non erit vna respõsio ad hæc. neque enim interrogatio vna, neque enim si sit vera. dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quod nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est; oportet enim datum esse ex interrogatione, eligere, vtram velit contradictionis partem enunciare: sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non hoc.

Quoniam verò hæc quidem prædicantur cõposita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia uero non: quæ est differentia? De homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes: & hęc vt vnum: & hominem, & album: & hęc vt vnum. sed non, si coriarius est, & bonus; etiã coriarius bonus. Si enim quoniam vtrunque uerum, esse oportet & simul vtrunq; multa inconueniẽtia erũt. De homine enim, & hominem uerum est dicere, & album: quare & omne. rursus si album ipsum, & omne. quare erit homo albus, albus, & hoc in infinitum, & rursus musicus albus ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in

infinitum. Amplius, si Socrates, Socrates est, & homo: & Socrates Socrates homo, & si homo, & bipes; erit homo bipes. Quòd igitur, si quis simpliciter dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum est, nunc dicimus. Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunque secũdum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum. vt homo albus est, & musicus: sed non est vnum album, & musicum; accidentia enim sunt vtraque. Nec si album, musicum verum est dicere; tamen nõ erit album musicum unum aliquid: secundum accidens enim album musicum. Quare non erit album musicum vnum aliquid. quo circa nec coriarius bonus simpliciter: sed animal bipes: nõ enim secundum accidens. Amplius, nec quæcunque insunt in altero. quare neque albũ frequenter: neque homo; homo animal est, uel bipes: insunt enim in homine animal, & bipes. Verum est autem dicere de aliquo, & simpliciter: vt aliquem hominem hominem, aut aliquẽ album hominem, hominem album, non autẽ semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum insit, quod consequitur contradictio, non verum, sed falsum est; vt hominẽ mortuum, hominem dicere. quando autem non insit, verum. Aut, quando insit quidem; semper non uerum est; quando verò non insit, non semper uerum est: vt Homerus est aliquid, vt poeta, vtrum igitur est, an non? secundum accidens enim prædicatur, Est, de Homero (quod enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero, ipsum Est. Quare in quibuscũq;

:ationibus neque contrarietas ineſt, ſi de
nes pro nominibus dicantur, & ſecun-
ſe prædicentur, & non ſecundum acci-
in his, aliquid & ſimpliciter verum erit di
Quod autem non eſt, quoniam opinabile
non eſt verum dicere eſſe aliquid: opinio
eius eſt, non quid eſt, ſed quod non eſt.

ANNOTATIONES.

num de pluribus, vel plura de vno affirmare, negare] .i. vnum ſignificare plura, vel plura v- affirmatiuè, vel negatiuè [niſi ſit vnum ali- id, quod ex pluribus ſignificatur] .i. niſi id ſit v- m, vt homo, à pluribus demonſtratum, vt ab ani- li, rationale, & mortale. [ex albo autem, & ho- ine, & ambulare non eſt vnum] quoniam, ſcilicet ura ſignificat, ac itidem plures eſt propoſitiones, n vna. [affirmet] .i. dicat propoſitionem affirma uam [ſed vox vna] vt canis, quæ ſignificat canem œleſtē, aquatilem, & terreſtrem, ſi proferatur, mul- æ erunt [affirmationes] .i. propoſitiones affirma- tiua. [nec ſi de vno iſta] .i. nec ſi plura vt album, & ambulans prædicantur de homine, & dicitur homo eſt albus, & ambulans; non tamen eſt homo albus ambulans. [propoſitio] ſcilicet quæ interrogatur, ſiue interrogatio [contradictionis vnius eſt pars] ſcilicet vt, omnis ne mater filium diligit? non eſt v- na interrogatio [nec ipſum quidem dialectica inter rogatio eſt] quoniam ſcilicet interrogatio dialectica debet eſſe propoſitionis probabilis adeo, ut poſſit quis eligere quamlibet cōtradictionis partem. [quoniam verò hæc prædicātur compoſita, ut unum omne &c.] hoc eſt, quoniam quædam ſunt, quæ coniunctè prædi- cantur, quæ inferuntur ex his, quæ prædicantur diui-

sim, ut illa, quæ sic si habent; ut ex ipsis unum possit fieri extremum. & quædam sunt, quæ prædicantur diuisim, & non coniunctim. [*extra animal, & extra bipes*] *.i. homo est separatim animal, & separatim bipes* [*& hæc ut unum*] *.i. & hæc, scilicet animal, & bipes faciunt unum, siue unà copulantur, ut animal bipes.* [*Sed non*] *scilicet in omnibus, ut si coriarius sit, & bonus.* [*utrunque uerum*] *alii legunt, alterum uerum.* [*de homine enim*] *scilicet singulari, ut Socrate,*] *& hominem uerum est dicere, & album*] *.i. uerum est dicere, Socrates est homo, & albus, separatim* [*quare, & omne*] *.i. quare, & coniunctè; ut Socrates est homo albus.* [*rursus si album ipsum; & omne*] *hoc est, præterea si Socrates est albus, & homo albus: quare erit homo albus, albus* [*musicus albus ambulans*] *.i. si Socrates est musicus, si albus, si ambulans; igitur, & omnia simul; ut Socrates est musicus albus ambulans.* [*si quis simpliciter dicat*] *alii addunt, & ut contingit.* [*eorum igitur, quæ prædicantur, &c.*] *hoc est, quæ per accidens prædicantur, ut album, & musicum de homine, & quæ per accidens sunt subiecta.* [*non erit unum aliquid*] *nisi scilicet per accidens.* [*coriarius bonus*] *scilicet unà, uel per se, uel coniunctim; quãquam dicitur, hic homo est bonus, hic homo est coriarius.* [*amplius nec quæcũque insunt in altero*] *.i. præterea nec ea diuersa, quæ includuntur in aliquo, siue ea sint essentialia, siue accidentalia, diuisa non inferunt unum; ut Socrates est homo, & est animal; igitur Socrates est homo animal: fit enim negatio.* [*uerum est autem dicere de aliquo simpliciter*] *.i. aliquando uerum est si prædicatum coniunctum proferas diuisim; ut* [*aliquem hominem*] *.i. Socrates est homo albus; igitur Socrates est homo, & est albus.* [*sed quando in adiectio aliquid oppositorum insit*] *.i. quando est repugnan-*

oppositio in verbis prædicati; vt homo mor-
hæc duo nomina inter se repugnant: non enim
tur quisquàm homo, nisi sit uiuus. quare non ue
dicere, Socrates est homo mortuus; igitur So
est homo. [quando autem non insit] contradi
ue repugnantia. [aut quando insit quidem,
i. quando prædicatum est ampliatum; non in-
r diuisa; vt Homerus est aliquid vt poeta;
Homerus est aliquid: est etenim aliquid in men
num de Homero. quare verbum, Est, prædica
Homero per accidens.

Argumentum, & diuisio in cap. 3.

nc accedit Aristo. ad propositiones, quæ vulgò
es appellantur, conficiendas, ac monet aduer-
Non apponi oportere non ad uerbum, sed ad mo
ueluti negatio huius propositionis, Possibile est
em ambulare: non est hæc, Possibile non est ho-
ambulare; quoniam potest, & ambulare, &
mbulare; sed hæc, Non possibile est hominem
lare. idem est dicendum de impossibili, contin-
, & necessario. Hæc quidem se inuicem conse-
ur: antiqui enim existimabant has se consequi
itiones, ac primum, Possibile est Socratem esse,
gens est Socratem esse, non impossibile est Socra
sse, & non necesse est Socratem esse. Secundò
ossibile est Socratem non esse, contingens est non
on impossibile est non esse, & non necesse est So
n non esse. Tertiò hoc modo, Non possibile est
tem esse, non contingens est Socratem esse, im-
ile est Socratem esse, & necesse est Socratem
se. Quartò non possibile est Socratem non esse,
ontingens est non esse, impossibile est Socratem
se, & necesse est Socratem esse. Aristo. autem
eas, quæ sunt in primo ordine, & in secundo,

O 3 *possi-*

poßibiles, & necessarias non rectè ab antiquis cognitas esse: non enim æquè pollent; ut Non necesse est esse, & poßibile esse, non æquipollent: nec hæ, Non necesse est non esse, & poßibile est non esse. idq; comprobat tribus rationibus, & prima est. Necesse est non esse; & non necesse est esse sunt simul ueræ. cum ergo poßibile est esse, & necesse est non esse sibi contradicant; non æquè pollent poßibile est esse, & non necesse est esse. Secunda est, necesse est, & impossibile est, sunt contraria. itaq; æquè ualent, si Non, addas sic. Non impossibile est esse, & non necessarium est non esse. tertia existit. sibi contradicerent, Necesse est non esse, & non necesse est esse: nam sequitur, Necesse est esse; igitur possibile est esse. si possibile est esse; ergo non necesse est esse. quare si necesse est esse; ergo non necesse est esse. quod est falsum. sed dictum est possibile sequi necessarium. quod verum est, quando significat necessarium, & contingens: quando autem id, quod non est necessarium, non est uerum. nam sunt quædam potentiæ rationales, ut humanæ, quæ sunt ad opposita: quædam irrationales quæ sunt duplices: aliæ semper sunt actu, ut ignis potentia est semper calefaciendi: & hæ non sunt ad opposita: aliæ quandoque actu, quandoq; potentia, ut potentiæ motiuæ brutorum, & hæ ad opposita fiunt. quæ igitur semper sunt actu, sunt necessariò: quæ non semper, sunt possibilia. sed quæ semper sunt priora sunt his, quæ non semper sunt, ut primæ substantiæ. quædam nunquàm sunt in actu perfecto, sed possunt, ut motus. Hæc est huius cap. sententia. Diuiditur autem in tres partes. differit Arist. in prima, utrum Non, apponendum sit ad uerbum, an ad modum, & ostendit apponi oportere ad modum. unde sic proponit [considerandum est, quemadmodum] deinde explicat propositum, & ait [nam si eorum quæ] in secunda declarat

equipollentius, & consequentias propositionũ [m]odalium ac primum ad mentem antiquorum ibi [su]nt enim quemadmodum in illis esse] deinde ex [pro]pria sententia sic[hæ igitur impossibile] cæter[a] parti addita est per modum circunductionis, quæ [ubi] [dubitabit autem aliquis] partes partium tace[m]us; cum aliàs apertissimè harum notitiam dedi[m]us.

[D]e Enunciationibus cum modo, & earum adinuicem oppositionibus, ac consequentijs: tum ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap. III.

HIs vero determinatis, considerandum est, quemadmodum sese habent negationes, & affirmationes ad se inuicem, quę sunt de possibili esse, & non possibili, & de contingenti, & non contingenti, & de impossibili, & necessario; habent enim aliquas dubitationes. Nam si eorum, quę complectuntur, illæ sunt sibi inuicem oppositæ contradictiones, quæcunque secundum esse, & non esse disponuntur: vt eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non ea quæ est esse non hominem: & eius quæ est, esse album hominem, ea quæ est, non esse album hominem: (si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est; lignum erit verum dicere esse non album hominem:) quod si hoc modo & in quibuscunque esse non additur; idem faciet quod pro esse dicitur: vt eius quæ est, homo ambulat, non hæc, ambulat non homo, negatio erit; sed hæc, non ambulat homo: nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem esse. quare si hoc modo vbique, & eius quæ est possibile esse,

negatio erit possibile non esse, sed non ea quæ est, non possibile esse. Videtur autem idem posse, & esse, & non esse: omne enim, quod est possibile diuidi, uel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio autem est: quoniam omne, quod sic possibile est, non semper in actu est, quare inerit ipsi etiam negatio: potest enim & non ambulare quod est ambulatiuum, & non uideri, quod est visibile. at verò impossibile est de eodem oppositas ueras esse affirmationes, & negationes. non igitur eius quæ est, possibile esse, negatio est hæc, possibile non esse: Contingit enim ex his, aut idem affirmare, & negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse, quæ apponuntur, fieri affirmationes, & negationes. si ergo illud impossibile est; hoc erit magis eligendum. est igitur negatio eius quæ est, possibile esse, ea quæ est, non possibile esse; sed non ea, quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est, & in ea quod est contingens esse: etenim negatio eius est, non contingens esse, & in alijs quoque simili modo, ut in necessario, & impossibili: Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones, subiectæ verò res, hoc quidem album, illud verò homo: eodem quoque modo hoc in loco, esse quidem, & non esse, vt subiectum fit; posse verò, & contingere appositiones sunt, determinantes (quemadmodum in illis esse, & non esse) ueritatem, & falsitatem, similiter hæ in eo quod est, esse possibile, & esse non possibile. Eius verò quæ est, possibile non esse, negatio est, non ea quæ est, nō possibile esse; sed ea, quæ est, non possibile nō esse: & eius quæ est, possibile esse, nō ea quæ ē, possibile nō esse; sed ea quæ

non possibile esse. Quare & sequi sese inui-
debŭtur, possibile esse, & possibile nō esse:
n enim possibile esse, & non esse: non enim
tradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi
sibile esse, & possibile non esse. Sed possibile
e, & non possibile esse, nunquam simul in eo
m ueræ sunt: oppununtur enim. neque ea
æ est, possibile non esse, & non possi-
e non esse, vnquā simul in eodem veræ sunt.
militer autem, & eius quę est necessarium est
se, negatio non est ea, quæ est, necessarium
on esse; sed ea, quæ est, non necessarium esse.
ius verò quæ est, necessarium non esse, ea quæ
st, non necessarium non esse. & eius quæ est,
npossibile esse, non est ea, quæ est, impossibi-
e non esse; sed hæc, non impossibile esse. eius
erò quæ est, impossibile non esse, ea quæ est,
non impossibile non esse. Vniuersaliter vero
(quemadmodum dictum est) esse quidem, & nō
esse oportet ponere quemadmodum subiecta:
negationem verò, & affirmationem hæc, facië-
tem, ad esse, & non esse apponere. & has opor-
tet putare esse oppositas dictiones: possibile, &
non possibile: contingens, non continges: im-
possibile, non impossibile: necessarium, non ne
cessarium: verum, non uerum. Consequentiæ
verò secundum rationem fiunt, cum ita ponun
tur. illa enim quæ est, possibile esse, sequitur ea
quæ est, contingit esse: & hæc conuertitur illi,
& non impossibile esse, & nō necessarium esse:
illam uerò quæ est, possibile non esse, & contin
gens non esse, ea quæ est, non necesse non esse,
& non impossibile non esse: illam autem quæ
est, non possibile esse, & non continges esse: ea
quæ est impossibile esse, & necesse non esse: illā

uerò quæ est, non possibile non esse, & non cõtingens non esse, ea quæ est, impossibile nõ esse, & necessarium esse. consideretur autem ex subscriptione, quemadmodum dicimus.

Enunciationum modalium consequentia secundum alios.

Ordo I.	Ordo III.
Antecedentes,	Antecedentes.
Possibile esse.	Non possibile esse.
Contingens esse.	Non contingens esse.
Sequentes.	Sequentes.
Non impossibile esse.	Impossibile esse.
Non necessarium esse.	Necessarium non esse.
Ordo II.	**Ordo IIII.**
Antecedentes.	Antecedentes.
Possibile non esse.	Non possibile non esse.
Contingens non esse.	Non cõtingens nõ esse.
Sequentes.	Sequentes.
Non ĩpossibile nõ esse.	Impossibile non esse.
Nõ necessariũ nõ esse.	Necessarium esse.

Hæ igitur, impossibile, & non impossibile, eã quæ est contingẽs, & possibile, & non cõtingẽs & non possibile sequuntur quidem cõtradictoriè: sed conuersim: eam enim, quæ est possibile esse, negatio impossibilis sequitur, quæ est, non impossibile esse, negationẽ uerò affirmatio: nã illam, non possibile esse, ea quæ est, impossibile esse: affirmatio enim est, impossibile esse: nõ impossibile, verò, negatio. Necessarium uerò quẽadmodum

admodum se habet, considerandum est. Manifestum est enim, quòd non eodem modo se habet, sed contrariæ sequuntur, contradictoriæ autẽ sunt extra: non enim est negatio eius, quæ est necesse non esse, ea quæ est, non necesse esse: cõtingit enim ueras esse vtrasque in eodem. quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse. Causa autem huius est, cur non sequitur necessariũ similiter cæteris: quoniam contrariæ, impossibile esse, necessario redditur idem valens. nã quod impossibile esse, necesse hoc nõ quidẽ esse, sed potius non esse: quòd verò impossibile nõ esse, hoc necessariũ esse quare si illa similiter sequuntur impossibile, & non possibile; hæc è cõtrario: quoniã nõ significant idẽ necessariũ, & impossibile: sed (quẽadmodũ dictũ est) conuersim. At certè impossibile est sic poni cõtradictiones necessarij: nã quod necessarium esse, possibile esse. nam si non; negatio consequetur: necesse enim est aut affirmare, aut negare. quare si non possibile esse; impossibile esse. igitur impossibile esse, quod necesse esse: quod est inconueniens. At verò illam quę est, possibile esse, non impossibile esse, sequitur: hanc uero, ea quæ est, non necessariũ esse, quare contingit quod necessarium esse, nõ necessarium esse: quod est inconueniens. At uerò neque necessarium esse, sequitur eam quæ est, possibile esse, neq; ea quæ est, necessarium nõ esse: illi.n. utraque contingit accidere. harũ autem utralibet uera fuerit, non erunt illa vera: simul enim possibile esse, & non esse. si verò necesse esse, vel non esse; non erit utrũque possibile. relinquitur ergo nõ necessarium non esse, sequi eam quæ est possibile esse. Hæc enim

vera

uera eſt, & de neceſſe eſse: hæc enim fit cōtradictio eius, quæ ſequitur illam, quæ eſt, non poſſibile eſse: illam enim ſequitur ea, quæ eſt, impoſſibile eſse, & neceſſe nō eſse, cuius negatio eſt, non neceſse non eſse. Sequunť igiť, & hę contradictiones ſecundum prædictum modū; & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis.

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum Ariſtotelem.

Ordo I.		Ordo II.
Antecedētes.	Contrariæ.	Antecedētes.
Poſſibile eſſe.		Poſſib. nō eē.
Cōtīgēs eſſe		Cōtingēs non eſſe.
Sequentes.	Contradictorię.	Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.	Contrarię.	Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium nō eſſe.	Contradictorię.	Non neceſſarium eſſe.
Ordo III.	Contradictorię.	Ordo IIII.
Antecedētes.		Antecedētes.
Non poſſibile non eſſe.	Contrarię.	Nō poſsib. eē.
Nō cōtingens non eſſe.	Contradictorię.	Non cōtingēs eſſe.
Sequentes.		Sequentes.
Impoſſibile non eſſe.	Contrarię.	Impoſſib. eē.
Neceſſariū eē.		Neceſſarium non eſſe.

Dubitabit autem aliquis, ſi illam, quę eſt, neceſsarium eſse, ea quæ eſt, poſſibile eſse ſequiť. Nam ſi non ſequitur cōtradictio ſequetur, quæ

eſt,

est, non possibile esse. &, si quis hanc nō esse dicat contradictionem; necesse est dicere, possibile non esse: quæ vtręq; falsæ sunt de necesse esse. At verò rursus idem videtur esse possibile incidi, & non incidi, & esse, & non esse: quarē erit necesse esse, contingens non esse. hoc autē falsum est. Manifestum est autem, quod nō omne possibile vel esse, vel ambulare, etiā opposita potest: sed est in quibus non sit verum. primū quidem in ijs quæ non secundum rationē possunt. vt ignis calefactiuus est, & habet vim irrationalem. Quæ igitur secundum rationem potestates sunt, eædem plurium etiam contrariorū sunt. irrationales verò non omnes: sed (quēadmodū dictū est) ignem non est possibile calefacere, & non: neque quæcunque alia semper agunt: alia uerò possunt, & secundū irrationales potestates simul opposita suscipere. sed hoc huius gratia dictum est: quoniam nō omnis potestas oppositorum susceptiua est, neq; quæcūque secundum eandem speciem dicuntur. Quædam uerò potestates æquiuocæ sunt: possibile enim non simpliciter dicitur. sed hoc quidem, quoniam verum est quod in actu est: vt possibile ambulare, quoniam ambulat iam, & omnino possibile esse, quoniam iā est in actu, quod dicitur esse possibile. illud uerò, quoniam actu esse posset: vt possibile ambulare: quoniā ambulare posset, & hæc quidem in solis mobilibus est potestas, illa uerò & in immobilibus. utrunque verò verum est dicere, possibile ambulare, uel esse, & quod ambulat, & actu est, & ambulatiuum. Sic igitur impossibile non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verum est. Quare, quoniam partem vniuer-

uersalem sequitur, illud quod ex necessitate, consequetur posse esse: sed non omne. Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod non necessarium est, omnium vel esse, vel non esse. & alia, veluti horum consequentia, considerare oportet.

Aliorum modorum ad ipsum necessarium consequentia.

Ordo I.	Ordo II.
Necessarium esse.	Non necessarium esse.
Non possibile nō esse.	Possibile non esse.
Nō cōtingens nō esse.	Contingens non esse.
Impossibile non esse.	Nō impossibile nō eē.

Ordo III.	Ordo IIII.
Necessarium non esse.	Nō necessariū nō esse.
Non possibile esse.	Possibile esse.
Non contingens esse.	Contingens esse.
Impossibile esse.	Non impossibile esse.

Nanifestum est autem ex ijs, quæ dicta sunt, quod id quod ex necessitate est, secundum actum est. quare, si priora sunt sempiterna; & quæ actu sunt potestate priora sunt. Et hæc quidem sine potestate actus sunt, vt primæ substantiæ. alia verò cū m potestate, quę natura quidem priora sunt, tempore verò posteriora. aliá autē nunquam actus sunt, sed potestates solum.

ANNOTATIONES.

His verò determinatis,] *scilicet propositionibus, quæ de inesse dicuntur.* [*negationes, & affirmationes.*

nes].i. propositionee negatiuæ, & affirmatiuæ [ut eius] .s. affirmationis [esse non hominem] .i. quę est, Est non homo. [& eius qua est] .i. & affirmationis quę est, Homo est albus [si de omni aut affirmatio, aut negatio] .i. si omnis propositio est aut affirmatiua, aut negatiua, & Non, possit addi termino ut albo, & fit propositio negatiua; contradictoriæ essent simul falsæ : ut, lignum est homo albus, & lignum est non homo albus : [esse non additur] sed .s. uerbum, ut homo ambulat [quod sic possibile est] ut homo qui potest ambulare, & potest non ambulare [non semper in actu est] .i. semper ambulat : in actu .n. est, dũ ambulat; in potentia uero, dum non ambulat; sed potentiam ambulandi habet. [de eodem oppositas ueras esse, &c.] .i. propositiones contradictoriæ non possunt esse simul uera. [possibile esse] .i. possibile est Socratem esse [contingit enim ex his, &c.] hoc est, fit, ut propositio affirmatiua, & negatiua, quæ de aliqua re eadem habetur, sint simul ueræ, sed [illud est impossibile] .s. ut de eadem re utraque sit uera. [fiunt enim ut in illis, esse, & non esse appositiones] .i. esse, & non esse copulant, alij legunt [oppositiones] hoc est, opponuntur. [subiectæ uero res] .i. res, de quibus agitur sunt homo, & album. [determinantes ueritatem, & falsitatem] .i. ex quibus sumitur ueritas, & falsitas. [idem enim possibile esse, & non esse] .i. idem potest ambulare, & non ambulare : non enim sibi contradicunt hæ, sed possunt esse simul ueræ [hæ igitur impossibile, &c.] .i. propositiones de possibili, & de contingenti æquipollent propositionibus de impossibili, si modus unius affirmetur, & alterius negetur : ut impossibile est Socratem esse, & non possibile est Socratem esse : &, possibile est Socratem esse, & non impossibile est Socratem esse. [contrariæ sequuntur] .i. sunt rectè dispositæ propositiones, quæ con-

contrariæ sunt. [*contradictoriæ verò sunt extra*] *.i. non sunt recto ordine collocatæ.* [*quoniam cõtraria, &c.*] *quoniam .s. propositiones de necessario, & impossibili, cum habeant negationem postpositam æquipollent; vt necesse est Socratem esse, impossibile est Socratem non esse. quare & negatione præposita, erunt æquipollentes.* [*nam*] *.s. bene sequitur ad mentem antiquorum* [*quod necessarium esse, possibile esse*] *.i. necesse est Socratem esse; igitur possibile est Socratẽ esse, & non impossibile est esse, & si non impossibile est; ergo non necesse est esse* [*sequi eam*] *.i. æquipollere.* [*sequitur*] *.i. inferat conclusionem hoc pacto, necesse est Socratem esse; possibile igitur est Socratem esse.* [*vtræque falsæ sunt*] *cum .s. vna sit contraria, & altera contradictoria.* [*opposita potest*] *.i. non omne possibile habet opposita; vt ignis non potest vrere, & non vrere, sed vrere solum.* [*primum quidem in his, quæ non secundum rationem possunt*] *nam .s. quædam possibilitates, siue potentiæ sunt secundum rationem, vel rationales, vt humanæ quæ possunt ad opposita; aliæ non secundum rationem .i. irrationales existunt; vt ignis potest calefacere non secundum rationem* [*potestates*] *.i. possibilitates* [*non simpliciter*] *.i. non uno modo.* [*& ambulatiuum*] *.i. quod potest ambulare.* [*alterum autem uerum est*] *.s. possibile. duplex enim dixit esse possibile: vt, possibile est ambulare, cum ambulat: & possibile est ambulare, cum nondũ ambulat,* [*quoniã partẽ uniuersalem sequitur illud, &c.*] *.i. possibile primo modo est magis commune, quam necesse esse. quare hoc pacto ad necesse esse sequitur possibile esse* [*sed non omni*] *.i. sed non contra.* [*fortasse principium*] *.i. est prius.* [*secundum actu vero est*] *.s. agit* [*potestate priora sunt*] *.i. quæ actu sunt, vel agunt, priora* [*vt his, quæ non agunt, sed potestate sunt agendi.*] [*& hæc quidem sine potestate*] *.i. sunt*

semper

semper actu [*quæ natura priora sunt*] .i. *in his potētia naturaliter prior est actu, & actus posterior tempore.* [*alia nunquam actus sunt*] .i. *non sunt in actu perfecto ac permanenti; ut motus.*

Argumentum & diuisio in cap. 4.

Problema Arist. proponit id, utrum affirmatio, quæ est, omnis homo est iustus, sit contraria negationi, quæ est, nullus homo est iustus, aut illi affirmationi, quæ est, omnis homo est iniustus. Respondet, cum illa, quæ sunt in voce, sequantur ea, quæ sunt in mente; idcirco, si opiniones, siue propositiones à mente conceptæ sibi contrariæ sint; & vocales quoque. sed quæ sunt in mente, quæ prædicatum habent contrarium ueluti, homo est iustus, & homo est iniustus, nō sunt contrariæ: sed homo non est iustus. quod octo rationibus comprobat. Prima est. opiniones, siue mētis propositiones non possunt esse simul veræ, quæ verò habent extrema contraria, possunt esse simul ueræ; vt bonum est bonum, malum est malum. itaque non sunt contrariæ. Secunda est. huic propositioni, quæ est, bonum est bonum, contraria est, bonum non est bonū, & nihil aliud: quia vni vnum est contrarium. Tertia est, in quibus primò est veritas, & falsitas, hæ maximè sibi sunt contrariæ: vt hæ, quæ modis contrarijs enunciant, hoc est, affirmatiuè, & negatiuè. Quarta. veræ per se opponitur falsa per se, & non per accidens; vt bonum est bonum, est propositio vera per se, bonum non est bonum est falsa per se. igitur bonum est malum, falsa est per accidens. Quinta est. opiniones contrariæ sunt, quæ inter se maximè distant. sed affirmatio, & negatio inter se magis distant, quàm affirmatio, & affirmatio: vt homo est iustus, homo non est iustus magis sunt opposita, quàm homo est iustus,

bonus est iniustus. Sexta est. veræ & simplici propositioni opponitur falsa, & implicita. sed bonum est bonum, est vera, & simplex; contraria igitur est, bonum non est bonum, & non bonum est malum, quæ implicat alium. Septima est. modus oppositionis debet esse communis in omnibus terminis. sed multi sunt termini extremi, qui non habent contraria. Octaua est hæc. sicut hæc propositio, bonum est bonum, ad illam, quæ est, non bonum est bonum; ita hæc se habet. bonum non est bonum, ad illam, quæ est, non bonum non est bonum quare permutata proportione, sicut se habent hæ, non bonum est bonum, & non bonum non est bonum; sic se habent hæ, bonum est bonum, & bonum non est bonum. at primæ sunt contrariæ; ergo & vltimæ: nam non bonum non est bonum, non est contraria bonum non est malum, nec bonum est non malum. contraria igitur ei, quæ est, non bonum est bonum, ac itidem contrariæ sunt, bonum est bonum, & bonum non est bonum. Et nihil refert, propositiones sint vniuersales, an particulares. quamobrem enunciatio vera nō est contraria vera, cum omne verum vero omni respondeat. Diuiditur autem hoc caput in propositum, quod est] vtrum autem contraria] quod sic explicat problema [omnis homo iustus est] deinde problema ibi soluit [nam si ea, quæ sunt in voce] probat autem sic [nam arbitrari contrarias] deinde approbationē octo rationibus confirmat; & harum prima est [boni enim quod bonum est] secunda [si ergo est boni] tertia est [sed in quibuscunque non fallacia est] quarta [si ergo quod bonum est] quinta [quare magis erit falsa] sexta [illa verò, quæ est] septima est [amplius si etiā in aliis] octaua [amplius similiter se habet] ex his modum dat, vbi ait [manifestum ergo est] tandem epilogum efficit, ac concludit [quare si in opinione .]

Qua

Quæ enunciationes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur. Cap. IIII.

VTrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, quæ dicit, quod omnis homo iustus est. ei quæ est, nullus homo iustus est: aut omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est: vt, est Callias iustus: non est Callias iustus, Callias iniustus est, vtra harũ contraria est? Nam si ea, quæ sunt in voce, sequuntur ea, quæ sunt in intellectu, illic autem contraria est opinio contrarij, vt quod omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est; etiam in ijs, quæ sunt in voce affirmationibus necesse est similiter sese habere. quod, si neque illic cõtrarij opinio contraria est; nec affirmatio affirmationi erit contraria; sed ea, quæ dicta est, negatio. quare considerandum est, quæ opinio falsa opinioni ueræ contraria est, vtrum negationis, an ea quæ contrarium esse opinatur. Dico autem hoc modo. est quædam opinio uera boni, quod bonum est: alia autem quod non bonum, est falsa: alia uerò, quod malum: vtra harum cõtraria uera? &, si est vna; secundum quãnam contraria? Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, eo quod cõtrariorum sunt, falsum est. Boni enim quod bonum est, & mali enim quod malum est, eadem fortasse opinio est etiam uera, siue plures, siue una sit. sunt autem ista contraria, sed non eo quod contrariorum sint, contraria sunt, sed magis eo quod cõtrariæ. Si ergo est boni quidem quod est bonũ, opinio: alia autem quòd non bonum est: est au-

rem aliquid aliud quod non est, neque esse potest: aliarum quidem nulla ponenda est; neque quęcunque esse, quod non est opinantur: neq; quæcunque non esse quod est. infinitæ enim vtręq; sunt, & quæ esse opinatur quod non est: & quæ non esse, quod est. Sed in quibuscunque fallacia est. hæ autē sunt ex his, ex quibus sunt generationes. ex oppositis vero generationes: quare etiam fallaciæ. Si ergo quòd bonum est, & bonum, & non malum est: & hoc quidem secundum se, illud verò secundum accidens (accidit enim ei non malum esse) magis autem in vnoquoque vera est, quæ secundum se est etiā falsa, siquidem & vera: ergo ea quę est, quòd nō est bonum quod bonum est, eius quæ secundū se, falsa est: illa verò quæ est, quòd malum est, eius quæ secundum accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quā ea, quæ est contrarij. Falsus est autem maximè circa singula, qui contrariam habet opinionē: contraria enim sunt eorum, quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur harum contraria est altera: magis verò negationis est contraria: manifestum est quod hæc erit contraria. Illa verò, quæ est, quòd malum est, quod bonum est, implicita est: etenim quod non bonum est, necesse est forte ipsum eundem opinari. Amplius, si etiam in alijs similiter oportet se habere, & hoc modo videbitur bene esse dictū: aut enim vbique ea, quæ est contradictionis, aut nusquā. quibus vero non sunt contraria, de illis quidē falsa, quæ est verè opposita: vt qui hominē non putat esse hominem, falsus est. si igitur hæ cōtrariæ sunt, etiam & aliæ, quæ sunt contradictionis. Amplius, similiter se habet opinio boni,

quòd bonum est, & non boni, quòd non bonũ est. & præter has boni, quod non bonum est, & non boni, quod bonum est. Illi ergo quę est, nõ boni, quod non bonum veræ opinioni, quæ est contraria? Non enim ea quæ dicit, quod malum est, si aliquando fuerit vera. nunquam autem vera veræ contraria est: est enim quoddã non bonum malum. quare contingit simul esse veras. At verò nec illa, quæ est, quod non malum: vera enim & hæc: simul enim & hæc erunt. Relinquitur igitur ei, quæ est non boni, quod nõ bonum est, contraria ea quæ est nõ boni, quod bonum est. falsa enim hæc. quare & ea quę est boni, quòd non bonũ est, ei quæ est boni, quod bonum est. Manifestum ergo est, quòd nihil interest, nec si vniuersaliter ponamus affirmationem: vniuersalis enim negatio contraria erit: vt opinioni quæ opinatur, quod omne, quod est bonum, bonum est, ea quæ est, quòd nihil eorum quæ bona sunt, bonum est: nam ea, quę est boni, quòd bonum, si vniuersaliter sit bonũ, eadem est, ei, quæ opinatur, quod quicquid bonum est, quod bonum est. hoc autem nihil differt ab eo quod est, quòd omne, quod est bonũ, bonum est, similiter autem, & in nõ bono. Quare si in opinione sic se habet: & sunt hæc q̃ sunt in voce affirmationes, & negationes, notę earũ quæ sunt in anima; manifestum est, quòd affirmationi contraria quidem negatio est, quę de eodem vniuersaliter: vt ei quæ est, quod omne bonũ, bonũ est, vel quod omnis homo bonus, ea quæ est, quod nullum, vel nullus: contradictoriæ autem quę est, quod non omne, aut non omnis. Manifestũ est autẽ, quòd & veram veræ non contingit esse contrarium, neq; opi-

nionem, neque contradictionem: contrariæ enim quæ circa opposita sunt: circa eadem autem contingit verum dicere eundem: simul autem non contingit idem inesse contraria.

ANNOTATIONES.

Affirmatio affirmationi] .s.est contraria; ut homo est iustus, homo est iniustus. [quæ sunt in uoce] .i.quæ loquimur. [sequuntur] .i. sunt nota eorum, quæ sunt in anima. [opinio] .i. propositio, quæ est in mente.[verum negationis].i.homo non est iustus [an ea,quæ contrarium esse opinatur]quę.s.est homo est iniustus.[est quædam opinio vera boni, quod bonū est] .i.vera propositio mentis est,bonum est bonum. [alia quod non bonum,est falsa]alia est falsa,quæ est, bonum non est bonum.alia vero quod malum.i.alia est, quę talis est bonum est malum[vera harum contraria vero] .i.quæro qua nam harum sit contraria vera [secundum quam contraria] .i. qua parte est contraria, parte extremorum,an modo enunciandi. [contrarias opiniones definiri].i.propositiones mentis dici contrarias[eo quòd cōtrariorum sunt].s.terminorū:vt iustū, & iniustum[eadē fortasse opinio est] .i.sunt simul veræ;vt bonum est bonum,& malum est malum. [non eo quòd contrariorum sint] extremorum terminorum[sed magis eo quòd contrariæ] id est sed magis quoniā habent modum enunciandi contrarium [si ergo est boni quod est bonum, opinio], id est si propositio hæc in mente,quæ est bonum est bonum,& alia, bonū non est bonum,sunt contrariæ[infinita enim vtrique sunt,&c.], id est valde multæ propositiones opponerentur vni; & eidem secundum eandem speciem oppositionis.[fallacia est], id est in quibus maximè est veritas, & falsitas. [si ergo quod bonum est &c.]

idest propositio hæc, bonum est bonum, est per se uera, & non, bonum non est malum, quæ est per accidēs vera [magis erit falsa de bono ea &c.] id est magis erit falsa opinio, quæ est negationis; ut homo est iustus, homo non est iustus: quam ea, quæ contrarii, i. quæ est, homo est iniustus. [illa uerò quæ est &c.] hoc est illa propositio implicita est, quæ legitur bonum est malum [quod non bonum est &c.] hoc est bonum est malum, includit bonum non est bonum. [amplius si etiam in aliis &c.] id est si modus oppositionis est communis omnibus terminis [et hoc modo], id est hoc loco [amplius similiter se habet opinio boni &c.] id est sic se habet hæc propositio, bonum est bonum ad illam, non bonum est bonum; ut hæc, bonum non est bonum ad illam, non bonum non est bonum. [uniuersaliter] id est cum nota vniuersali [quæ de eodem vniuersaliter,] id est de eadem re cum nota vniuersali. [& veram] scilicet opinionem, siue propositionem à mente conceptam.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM Principis priorum resolutoriorum, liber primus.

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

Agitur de nonnullis principijs, prosequentium cognitione. De propositionum conuersionibus. De Syllogismorum simplicium, ac mixtorum figuris, ac complicationibus omnibus. De figurarum ternario numero, ac etiam Terminorum in quolibet syllogismo. De Medij syllogistici inuentione, seu propositionum abundantia. De Syllogismorum male contextorum in proprias figuras resolutione.

Argumentum & diuisio in Caput 1.

Cum sit propositum Arist. docere syllogismum ad demonstratiuam disciplinam, primum ostendit eum cõstare ex propositionibus, & has ex terminis. propositio

positio est oratio; quæ uel affirmat, uel negat aliquid, affirmat, homo est animal: negat, homo non est lapis. ea uero propositio est, uel uniuersalis cum signo, ut Omnis homo est animal, nullus homo est lapis: uel indefinita, siue uniuersalis absque signo; ut homo est animal, homo non est lapis: uel particularis; ut aliquod animal non est homo. ex his ueris, & primis fit syllogismus demonstratiuus: ex apparentibus, & probabilibus dialecticus. secatur quæuis propositio in tres partes, ut homo est animal, pars una est Homo, alia est, Est, tertia est, Animal. Est, & non Est, dicitur copula: copulat enim animal, & hominem simul. Homo appellatur terminus, & animal quoque. sed hoc differunt, quod .i. qui plura amplectitur, & continet, dicitur, maior terminus, & prædicatum: ut animal, quod plures amplectitur species, ut hominem, canem, leonem. Homo autem dicitur minor terminus, & subiectum: quoniam ab animale continetur, atq; ei subijcitur. Ex his igitur fit propositio, & ex duabus propositionibus syllogismus, qui est aut perfectus, si nullius indigeat: aut imperfectus; si unius. uel plurium indigeat. Huius capitis summa hæc est. Diuiditur autem sic. primum proponit Arist. quid dicendum sit ibi [primum dicendum circa quid] deinde propositum sic explicat [propositio ergo] postea alias explanat partes propositi.

De Syllogismi structura, Sectum Primum.

De Propositione, Termino, Syllogismo, Dicto de omni, ac Dicto de nullo. Cap. I.

PRIMVM dicendum circa quid, & de quo est intentio, quoniam circa demonstrationem, & de disciplina demõstratiua est. Deinde

deter-

determinãdũ qd Propositio, & quid Terminus, quid Syllogismus, quis perfectus, & quis imperfectus. Postea vero quid est in toto esse, vel nõ esse hoc in illo: & quid dicimus de omni, aut de nullo prædicati. Propositio ergo est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius de aliquo. Hæc autẽ aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita. Dico autem vniuersalem quidẽ, cum aliquid omni, aut nulli inesse: Particularem verò, cùm alicui, aut non alicui, aut non omni inesse: Indefinitam autem, cùm quid inesse, vel non inesse significat, sine vniuersali, vel particulari: vt contrariorum eandem esse disciplinam: aut voluptatem non esse bonum. Differt autem demonstratiua propositio à dialectica: quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est. Non enim interrogat, sed sumit, qui demonstrat. Dialectica verò interrogatio contradictionis est. Nihil autẽ refert, vt fiat ex vtraq; syllogismus: nam & qui demonstrat, & qui interrogat, syllogizat: sumẽs aliquid de aliquo esse, vel non esse. Quare erit syllogistica quidem propositio, simpliciter affirmatio, vel negatio alicuius de aliquo secundum dictum modum. Demonstratiua verò, si vera sit, & per primas propositiones sumpta. Dialectica autem percontanti, quidem interrogatio contradictionis est, syllogizanti verò, sumptio apparentis, & probabilis, quemadmodum in Topicis, dictum est. Quid est ergo propositio, & quid differt syllogistica à demonstratiua, & dialectica, diligentius quidem in sequentibus dicetur. Ad præsentem verò vtilitatem, sufficiẽter nobis determinata sint, quæ nũc dicta sunt. Terminum autem voco, in quem resoluitur

pro-

propositio: vt prędicatum, & de quo prædicať, vel apposito, vel separato esse, vel non esse. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab his, quæ posita sunt, ex necessitate accidit; eò quòd hæc sunt. Dico autẽ eò quòd hæc sunt: propter hæc accidere. Propter hæc verò accidere, est nullius extrinsecus termini indigere, vt fiat necessarium. Perfectũ verò voco syllogismum, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, vt appareat necessarium. Imperfectum verò, qui indiget, aut vnius, aut plurium, quę sunt quidem necessaria per subiectos terminos: nõ autem sumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterum in altero: & de omni prędicari alterum de altero idem est. Dicimus autem de omni prædicari: quando nihil est sumere subiecti, de quo non dicatur alterum: & de nullo similiter.

ANNOTATIONES ex Alexan. & Ioa. Gram.

Quoniam circa demonstrationem] .i. *sed intentio est circa demonstrationem* [*& de disciplina demõstratiua*] *alij legunt scientiam demonstratiuam*. [*oratio affirmatiua, uel negatiua alicuius de aliquo*] .i. *oratio affirmans hoc esse illud, uel negans*. [*cum aliquid omni, aut nulli inesse*] *ut .s. animal inest omni homini, & nulli lapidi. quare dicitur, Omnis homo est animal, & nullus lapis est animal*. [*cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse*] .*s. aliquid; ut aliquod animal est homo, & aliquod animal non est homo, uel non omne animal est homo; idem enim significat, aliquod non est, & non omne est*. [*indefinitam*] .*i. uniuersalem sine signo Omni, uel nullo; ut disciplina est eadem contrariorum*. [*sumptio alterius partis*

tis contradictionis est] .i. sumit unam partem contradictionis ueram, hoc est, est altera pars contradictionis uera, & necessaria: quoniam demonstrator non interrogat respondentem, sed sumit alterā contrad. partem, quæ est uera, & necessaria [dialectica uerò, &c.] hoc est, propositio dialectica est interrogatio contradictionis: est enim altera cōtrad. pars, quæ probabilis est, & interrogat utranque partem contradictionis probabilem, & ueram apparentem. [simpliciter] .i. in genere affirmans, uel negans aliquid. [in quem resoluitur] .i. diuiditur propositio; ut, homo est animal, est propositio, quæ si diuidatur, partes sunt homo, & animal. animal appellatur prædicatū, & homo subiectum, ut antea diximus. [neque apposito, uel separato esse, & non esse] .i. mediante copula affirmata, vel negata. [quibusdam positis] .i. propositionibus dictis [aliud quiddam ab his] .i conclusio quædam infertur, quę differt à propositionibus. [eo quod hæc sunt] .i. eo quod propositiones sunt omnino dispositæ: [qui nullius indiget] hoc est, non opus habet ad perfectionem acquirendam, ut reducatur per conuersionem, siue per impossibile, siue per deductionem per infinitum, siue per expositionem, ut euidens euadat, retentis eisdem terminis, non autem eisdem terminis, non autem eisdem propositionibus. [in toto esse alterum in altero, &c.] ut animal est in toto homine, siue in singulis hominibus. [dici de omni] .i. prædicari, continere, amplecti, ut animal continet omnem hominem. unde dicitur, omnis homo est animal. [quando nihil est sumere subiecti] .i. quando nullum reperire possumus subiectum, quod non contineatur à prædicato: ut nullus homo reperitur, qui non contineatur ab animali.

Argumentum, & diuisio in cap. 2.

Propositionum aliæ sunt de inesse, de quibus nunc scribit Arist. aliæ modales, de quibus in sequēti cap. harum aliæ sunt affirmatiuæ, aliæ negatiuæ: & harum aliæ vniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ. negatiuarum uniuersalium termini conuertuntur: ut, nulla uoluptas est bonum, & nullū bonum est uoluptas. uniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam; ut, Omnis uoluptas est bonum, & aliquod bonum est uoluptas. Particularis affirmatiua in particularem affirmatiuam: ut, aliqua voluptas est bonum., & aliquod bonum est uoluptas. particularis negatiua non conuertitur. Diuiditur caput in tres partes. primam habemus, in qua diuidit propositiones tripliciter. primo [Quoniam autem omnis] secundo [harum autem hæ] tertio [rursus autem] secunda pars habet quatuor præcepta de conuersione terminorum, primum est [uniuersalem priuatiuam] secundum [prædicatiuam autem] tertium [particularem autem] quartum [priuatiuam autem] tertia autem pars probat prædicta præcepta. primū est [primum ergo sit] secundum [si uero omni B.] tertium [similiter autem, & si particularis] quartum [si autem A.]

De conuersione absolutarum propositionum in terminis. Cap. II.

A

QVoniam autem omnis propositio est, aut de inesse, aut ex necessitate inesse, aut cōtingere inesse. Harum autem hæ quidem affirmatiuæ: illæ autem negatiuę secundum vnāquanque appellationem. Rursus autem affirmati-

matiuarum, & negatiuarum aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ. Vniuersalem quidem priuatiuam de eo, quod est inesse, necesse est in terminis conuerti. Vt si nulla voluptas est bonum; neque bonũ nullum erit voluptas. prędicatiuam autem conuerti quidẽ necessarium est; non tamen vniuersaliter, sed in parte: vt si omnis voluptas est bonum: & bonum aliquod voluptas. Particularem autem affirmatiuam quidem conuerti necesse est particulariter. Nam si voluptas aliqua bonum: & bonum aliquod erit voluptas. Priuatiuam uerò non est necessarium. Non enim, si homo non inest alicui animali; & animal non inest alicui homini. Primum ergo sit priuatiua vniuersalis. A.B, propositio: si ergo nulli B inest A: neque A nulli inerit B. nam si alicui inest, vt C: non verũ erit nullum B esse A. nam C eorum, quæ sunt B aliquod est. Si verò omni B inest A: & B alicui A inest: nam si nulli, neque A, nulli B inerit, sed positum erat, omni inesse. Similiter autem & si particularis est propositio: nam si inest A alicui B: & B alicui eorum, quæ sunt A necesse est inesse: si enim nulli: nec A, nulli inerit B. Si autẽ A, alicui eorum, quæ sunt B, non inest: non necesse est & B, alicui A non inesse: vt si B quidẽ sit animal, A vero homo: homo enim non omni animali, animal uero omni homini inest.

ANNOTATIONES.

Aut est de inesse] *propositiones de inesse appellat Aristo. quæ modum non habent, hoc est, neque habent necesse est, neque contingens est, neque possibile, uel impossibile est.* [*aut ex necessitate inesse*] *addunt impossibile*

possibile esse: quoniam contrariæ sunt [aut contingere inesse] comprehendite quoque sub hac, Poßibile esse. [*uniuersales*] *scilicet cum nota uniuersali, ut est, Omne, & nullum* [*aliæ indefinitæ*] .*i.uniuersales sine nota*. [*priuatiuam de eo quod est*] *idest negatiuam de inesse, & non modalem* [*prædicatiuam*] *id est affirmatiuam*. [*non tamen uniuersaliter*,] *idest non cum nota uniuersali* [*sed in parte*] *idest sed in particulari, ut est* Aliquod. [*particulariter*,] *idest cum nota particulari*. [*non enim si homo &c.*] *si dicatis. si aliquod animal non est homo; non conuertitur, aliquis homo non est animal, sed omnis*. [A B.] *scribit literas loco terminorum. sit* A *maior terminus, siue prædicatum, ut Bonum. sit* B. *minor, siue subiectum; ut Voluptas. ac legite. si* A. *inest idest prædicatur, reperitur in nullo* B. *hoc est, si nulla uoluptas est bonum* [*neque* A. *nulli inerit* B.] *idest nullum* A. *est* B. *hoc est, nullum bonum est voluptas*. [*si alicui inest ut* C.] *idest si aliquod bonum, ut* C. *sic alia intelligite*.

Argumentum, & diuisio in cap. 3.

Termini propositionum de neceßario conuertuntur, quemadmodum de inesse. Termini uerò propositionum de contingenti, quando contingens est, idem significat, quod Necesse est, aut Non est impoßibile, conuertuntur ut qui de inesse. Si uerò contingens significat id, quod non est necessarium, neque impoßibile: & hoc propriè dicitur contingens, & diuiditur in contingens rarò natum, & contingens ad utramlibet partem; non conuertuntur termini in propositionibus negatiuis. Agit igitur Aristotel. *de conuersione terminorum in propositionibus modalibus*.

&

& diuiditur caput in duas partes: in prima ait conuerti propositiones de necessario, uelut de inesse. [Eodem autem modo] ac primum negatiuas ibi [priuatiua vniuersaliter.] deinde affirmatiuas sic [si autem ex necessitate] in secunda asserit propositiones de contingenti affirmatiuas uerti, vt eas de inesse. atque id ibi [in contingentibus uero] deinde negatiuas non similiter, sic [in negatiuis uero] postea explicat [vt siquis] addit tandem aliquas uideri negatiuas, sed affirmatiuas esse, sic [nunc autem.]

De conuersione propositionum de modo.
Cap. III.

EOdem autem modo se habebit in necessarijs propositionibus: nam vniuersalis quidem priuatiua vniuersaliter conuertitur. Affirmatiuarum autem utraque, particulariter. Nā si necesse est A, nulli B inesse: necesse est, & B nulli A inesse: si enim alicui contingit, & A, alicui B continget. Si autem ex necessitate A. omni, vel alicui B, inest: & B, alicui A necesse est inesse: nam si non ex necessitate inest; neque A. alicui B. ex necessitate inerit. Particularis uerò priuatiua non conuertitur propter eandem causam, propter quam & supra diximus. In cōtingentibus verò quoniam multipliciter dicitur contingere, (nam & necessarium, & non necessarium, & possibile contingere dicimus.) In affirmatiuis quidem similiter se habebit secundum conuersionem in omnibus. Nam A, omni, aut alicui B contingit: & B, alicui A cōtingit: si enim nulli, nec A vlli B: ostensum est enim

enim hoc prius. In negatiuis verò nõ similiter, sed quæcunque quidem contingere dicuntur, ex eo quod ex necessitate insunt, vel in eo quòd non ex necessitate insunt, similiter. Vt si quis dicat hominem contingere non esse equum, aut album nulli tunicæ inesse. Horum enim hoc quidem ex necessitate inest, illud uero non ex necessitate inest, & similiter conuertitur propositio. Nam, si contingit nulli homini equum inesse; & hominem contingit nulli equo inesse: &, si album contingit nulli tunicæ, & tunica contingit nulli albo: si enim alicui necessariò; & album tunicę alicui inerit ex necessitate: hoc enim ostensum est prius. Similiter autem & in particulari negatiua. Quęcunque uerò vt in pluribus, & in eo quod nata sunt dicuntur contingere, secundum quem modum determinamus contingens: non similiter se habebat in priuatiuis conuersionibus. Sed & vniuersalis quidem priuatiua propositio non conuertit: particularis verò conuertitur. Hoc autem erit manifestum quando de contingenti dicemus. Nunc autem nobis tantum sit, cum iis, quę dicta sunt, manifestum quoniam contingere nulli, aut alicui non inesse affirmatiuam habet figuram: nam & contingit ipsi Est similiter ordinatur. Est autem, quibuscunque adiacens prædicatur, affirmationem semper facit, & omninò; vt, est non bonum: vel, est non album: vel simpliciter, est non hoc. Ostendetur autem & hoc per sequentia: secundum conuersiones autem similiter se habebunt in aliis.

ANNOTATIONES.

Priuatiua vniuersaliter] .i. negatina cum signo, quod est Nullum. [*Affirmatiuarum vtraque*] .i. uniuersalis, & particularis conuertuntur [*particulariter*] .i. cum signo particulari, quod est Aliquod. [*omni, vel alicui*] .i. si omne, vel aliquod B. esse A. est necesse [*aut alicui B. contingit*] scilicet esse. Ac memoria mandate terminum, qui habet signum Omne, Nullum, & aliquod, sic proferri oportere, ne decipiamini. Omne, aut aliquod B. esse A. contingit. [*in negatiuis verò non similiter*] scilicet fit conuersio; si contingens sit ad utranlibet partem. [*sed quacunque contingere dicuntur ex eo, quòd de necessitate non insunt*] .i. sed propositiones de contingenti, quæ significant idem, quòd esse de necessario (vel in eo, quòd non ex necessitate insunt] .i. quæ significant idem, quod hæ de poßibili, conuertuntur. [*non ex neceßitate*] .i. poßibile est [*nam si contingit nulli homini*] .i. si necesse est [& *si album contingit nulli tunicæ*] .i. si poßibile est nullam tunicam esse albam. [*quacunque verò ut pluribus, & in eo quòd nata sunt dicuntur contingere*] .i. ea quæ dicimus contingere vt plurimum, & sic nata sunt, appellamus contingentia. [*contingere nulli aut alicui non inesse affirmatiuam habet figuram*] .i. propositiones, quas diximus, contingens est nullum hominem esse equum, aut aliquod b num esse iustum, non sunt negatiua, sed affirmatiua. [*nam & contingit ipsi. Est similiter ordinatur*] hoc est, sicut se habet hoc verbum Est in propositionibus de ineße; similiter ordinatur .i. sic verbum contingit in propositionibus de contingenti. [*Est autem quibuscunque adiacens prædicatur*] .i. quibus Est prædicatur; vt, Est non bonum, est affirmatina

matiua propositio. si verò addatur, Non est, est negatiua.

DE SYLLOGISMORVM construendorum ratione.

Diximus autem syllogismum ex duabus propositionibus, & vna conclusione constare: & harum singulas in duas secari partes, quæ appellantur termini. Esto igitur syllogismus. Omne animal est corpus animatum. Omnis homo est animal. omnis igitur homo est corpus animatum. Conclusio est. Omnis igitur homo est corpus animatum. Prima propositio est. Omne animal est corpus animatum. altera est. Omnis homo est animal. Conclusio in has partes diuiditur, quæ sunt, corpus animatum, homo, Omnis, Est. Omnis est nota, ut aliàs diximus, & Nullus, & aliquis. Est, verbum appellatur copula, quæ coniungit, si absque Non proferatur. disiungit autem, si Non, addatur; ut Non est. Corpus animatum dicitur terminus, & Homo alter terminus. sed horum qui continet, dicitur maior terminus: qui continetur, appellatur minor. At Corpus animatum continet hominem: quare corpus animatum est maior terminus, & homo minor. idem in propositionibus est asserendum: etenim illa, Omne animal est corpus animatum, habet maiorem terminum corpus animatum, minorem verò Animal. Et illa, Omnis homo est animal; Animal est maior terminus, homo autem minor. Quare, si diligenter consideretis totum syllogismum, & abijciatis verbum Est, & Omne; vos tres terminus perspicietis: qui sunt Animal, corpus animatum, & homo. hæ sunt vera syllogismi partes, nec potest harum aliqua aboleri, quàm totus aboleatur syllogismus: nam, si vobis proponatis aliquam conclusionem; ea componitur

ex duobus terminis. si eam probare velitis; necesse est, vt alicui terminorum conclusionis addatis tertium, è quibus simul iunctis conflatur rati. veluti si concludere sit vobis placeat. Homo est bonus; oportet, vt tertium reperiatis terminum, qui alteri conclusionis termino iungatur. is verò sit] iustus. & cõiungatur cum termino maiore conclusionis, qui est Bonus: aut cum minore, qui est Homo. hoc pacto construantur termini: Iustum est bonum, vel Homo est iustus; igitur homo est bonus. Iustum est bonum appellatur propositio, vel homo est iustus. Conclusio autem. Homo est bonus. & huiusmodi oratio dicitur ratiocinatio, non syllogismus: si quidem syllogismus constet ex duabus propositionibus, hæc verò ex vna: dicitur enim. Homo est iustus; igitur homo est bonus. Cum autem nobis propositum sit rationem aperire, quæ conficitur syllogismus, componaturq; ex duabus propositionibus, & hæ, & conclusio ex tribus terminis; discutiamus oportet, quo pacto si inter sese habeant, & componant propositionem vtranque, & conclusionem. Hi tres termini sic se habent, vt vnus contineat alterum hoc modo. Corpus animatum continet animal, & animal continet hominem per se. itaque primus, siue supremus, siue maior continet sub se alios, hoc est, secundum, & tertium. At verò tertius est postremus; & minor terminus, vt homo. Secundus autem dicitur medius; eo quòd continet postremum, & continetur à supremo; vt animal, quod continet hominem sub se, & continetur à corpore animato. Supremus terminus appellatur maior extremitas, postremus autem minor extremitas. Eueniet etiam non raro, vt horum terminorum vnus alium contineat non per se, sed per accidens; vt, homo est albus: album enim prædicatur, & continet hominem non per se, siue quòd sit de eius essentia; sed

per

per accidens: nam potest homo esse albus, & non albus absque eius corruptione. Haec dicta sint de modo, quo inter sese habeant tres termini. Sed quo modo ex his componantur propositiones, cognoscite. In prima propositione copulatur maior terminus, & medius. Prima autem propositio appellatur maior propositio: si quidem in ea maior terminus insit; vt, Omne animal est corpus animatum. In secunda iungitur minor cum medio; ut, Omnis homo est animal. inde conclusio infertur, quae est, Omnis igitur homo est corpus animatum. Secunda autem propositio dicitur minor; quoniam minorem habet terminum conclusionis. Sed non semper medius terminus unum tenet locum in propositionibus; quanquàm maior propositio perpetuò maiorem terminum obtinet, & minor minorem: nam medius quandoque est prędicatum in ambabus propositionibus, quandoque subiectum, ac quandoque in maiori propositione est subiectum, in minori prædicatum. quare ut uariat locum, sic uariae in syllogismis emergunt figurae. Variat autem medius terminus locum tripliciter: aut enim est praedicatum, aut subiectum in utrisque propositionibus, aut in altera prædicatum in altera subiectum. Prædicatum uoco, ut aliàs diximus, eum terminum in propositione, qui prædicatur, siue continet alium, qui dicitur subiectum: ut, Homo est animal: continet animal hominem, & homo continetur. idcirco animal est prædicatum, & homo subiectum. Cum igitur triplici differentia medius terminus mutet locum; tres figuræ resultant. Prima existit, quando in maiori propositione medius est subiectum, in minori prædicatum; ut, Omne animal est corpus animatum. Sed omnis homo est animal, igitur omnis homo est corpus animatum. Secunda figura fit, quando medius terminus est prędicatum in utrisque propositionibus:

ut, Nullus lapis est animal. Sed omnis homo est animal. itaque nullus homo est lapis. Tertia autem figura est, quando medius terminus est in utrisque propositionibus subiectum: ut, Omnis homo est rationalis, & omnis homo est animal. igitur aliquod animal est rationale. Atque hoc pacto tres figuræ syllogismorum constituuntur: quorum propositiones aut sunt de inesse, aut modales, de quibus postea loquemur. nunc sermo sit de syllogismis, qui propositiones de inesse habent. Propositiones igitur omnes sunt affirmatiuæ, uel negatiuæ; atque hæ aut uniuersales cum nota, aut indefinitæ, aut particulares, aut, si placet, singulares: *ut,*

Vniuersalis affirmatiua cum signo est, Omnis homo est animal.

Vniuersalis negatiua cum signo est, Nullus homo est lapis.

Indefinita siue uniuersalis sine signo affirmatiua est. Homo est animal.

Indefinita, siue uniuersalis sine signo, est. Homo non est lapis.

Particularis affirmatiua est. Aliquis homo est doctus.

Particularis negatiua est. Aliquis homo non est doctus.

Singularis affirmatiua est. Socrates est ambulans.

Singularis negatiua est. Socrates nō est ambulans.

Quocirca, si uelimus duas componere propositiones, quæ conclusionem inferant; aut ambæ erunt uniuersales, cum signo affirmatiuæ, aut negatiuæ, aut altera affirmatiua, altera negatiua, aut altera uniuersalis

uersalis cum signo, altera sine signo, siue indefinita, aut particularis, aut singularis, si singularibus uti placeat, de quibus nullam facit Arist. hoc in loco mentionem. Exemplum proponamus ante oculos, & literas A.B.C. loco terminorum, uelutí in affirmatiuis, corporis animati, animalis, & hominis: in negatiuis, lapidis, animalis, & hominis. Has literas Aristot. notat: ne, si alijs terminis utamur, propositiones improbæ uideantur: ac primum maiorem scribamus propositionem, deinde minorem octo syllogismorum addamus hoc pacto.

MAIOR PROP. Omne B. eſt A.

Omne C. eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

MAIOR PROP. Nullum B. eſt A.

Omne C. eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

MAIOR PROP. B. eſt A.

Omne C. eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

B. non eſt A.

Omne C. eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

Aliquod B. eſt A.

Omne C. eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

Aliquod B. non eſt A.

Omne eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

Hoc B. eſt A.

Omne eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B. Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

Hoc B. non eſt A.

Omne C. eſt B. Nullum C. eſt B. C. eſt B. C. non eſt B Aliquod C. eſt B. Aliquod C. non eſt B. Hoc C. eſt B. Hoc C. non eſt B.

Ex his igitur habemus quatuor, & sexaginta syllogismos, si singulares propositiones addamus. Et ad pleniorem exempli explanationem accipimus illam maiorem propositionem, quã posuimus octo absoluere syllogismos primos, ea autem est. Omnis B. est A. Minor sequitur hac, Omnis autem C. est B. Ex his percipimus hanc conclusionem. Igitur Omnis C. est A. si cui autem placeat loco literarum scribere has uoces; ut pro A. corpus animatum, pro B. Animal, ac pro C. homo; idem infertur syllogismus: velut est. Omne animal est corpus animatum. sed omnis homo est animal. itaque omnis homo est corpus animatũ. Atque hic est primus syllogismus. Deinde ad secundum repetamus dictam maiorem propositionem hoc pacto. Omnis B. est A. minorem uero accipiamus, quę est, Nullus C. est B. conclusio inferatur hac. Nullus igitur C. est A. uel Omnis C. est A. Atque hoc modo progrediatur usque ad illum syllogismum, qui est. Omnis B. est A. sed Hic C. non est B. Postea accedamus ad aliam maiorem propositionem, quæ est. Nullus B. est A. cui subiungitur minor illa, quæ existit. sed Omnis C est B. Quare hoc ordine usq; ad ultimum deueniamus. ac ex his, ut diximus, sexaginta quatuor resultant syllogismi in hac prima figura. totidem in alijs, & in singulis modalibus. ex quibus quatuor sunt utiles, atque irreprehensibiles, imo sex, dum singulares propositiones admittantur. alij uero omnes possunt respui. qui uero sint utiles, infrà dicemus. Hæc potest dici pars secunda, siue secundus tractatus huius libri, in quo Arist. differit de syllogismis componendis ex propositionibus de inesse. Atque hæc pars in quatuor secatur cap. in primo conficit syllogismos primæ figuræ: in secundo secundæ: in tertio tertiæ; in quarto quasdam docet annotationes. Hoc autem primum caput duas habet partes. in prima proponit.

&

& uerba sunt.[His uero determinatis, dicemus iam per quæ] in secunda propositum explicat sic. [Quando igitur] ubi docet, quo pacto syllogismi fiant in prima figura. deinde exponit modos syl. uniuersales utiles, dum ait [si enim A.] postea inutiles ibi [si autem primum quidem.] Accedit præterea ad particulares utiles . [Si autem hic quidem terminorum] deinde ad inutiles his uerbis. [Quando uero ad minorem.] His addit indefinitos ibi . [Similiter autem, & si indefinitum sit .] Nec omnes syllogismorũ modos, quos antea descripsimus, enumerat: siquidẽ inutiles sunt omnes præterquam quatuor, is.s, qui sit ex duabus propo. uniuersalibus cum nota affirmatiua & qui ex maiore uniuersali cum nota negatiua, & minore affirmatiua : & qui ex maiore uniuersali cũ nota affir. & minore particulari affir. & qui ex maiore uniuersali neg. cum nota, & minore particulari affirm. quibus addi possunt duo singulares, si maior semper sit uniuersalis cum nota siue affir. siue neg.

De tribus figuris ex propositionibus Inexistentibus. Cap. IIII.

HIs verò determinatis, dicemus iam per quæ, & quando, & quomodo fit omnis syllogismus: posteà uerò dicendum de demonstratione. Prius enim de syllogismo dicendũ, quàm de demonstratione; eò quòd vniuersalior est syllogismus: nã demonstratio quidem syllogismus quidam est, syllogismus verò non omnis, demonstratio.

Prima figura.

Quando igitur tres termini sic se habent adinuicem, vt & postremus sit in toto medio, & medius

medius in toto primo, vel ſit, vel non ſit: neceſſe eſt extremitatum perfectum eſse ſyllogiſmum. Voco autem medium, quod & ipſum in alio, & aliud in ipſo eſt, quod & poſitione medium eſt. Extrema uerò, quod & ipſum in alio, & in quo aliud eſt. Si enim A de omni B, & B de omni C. neceſse eſt A de omni C pdicari. Prius enim dictum eſt quomodo de omni dicimus. Similiter autem, & ſi A. de nullo B, B autem de omni C: quoniam A, nulli C inerit. Si autem primum quidem omni medio conſequens eſt, medium uerò nulli poſtremo; non erit ſyllogiſmus extremitatum. Nihil enim neceſsarium accidit, eo quòd hæc ſunt: nam & omni, & nulli contingit primum poſtremo ineſse: quare neque particulare, neque vniuerſale fit neceſsarium. Cum autem nihil eſt neceſsariū; per hæc non erit ſyllogiſmus. Termini verò eius quod eſt omni ineſſe, animal, hō., equus: eius verò, quod eſt nulli, animal, homo, lapis. Quando verò nec primum medio, nec mediū poſtremo vlli ineſt; nec ſic erit ſyllogiſmus. Termini verò vt ineſſe, ſcientia, linea, medicina: aut non ineſſe, ſcientia, linea, vnitas. Vniuerſalibus igitur exiſtentibus terminis, manifeſtum eſt in hac figura, quando erit, & quando non erit ſyllogiſmus: &, quoniam cum eſt ſyllogiſmus, neceſſarium eſt terminos ſic ſe habere, vt diximus: & ſi ſic ſe habēt, manifeſtū qm̄ erit ſyllogiſmus. Si autē hic quidē terminorum vniuerſaliter, alius vero particulariter ad alium, quando vniuerſale quidem ponitur ad maiorem extremitatem, vel prædicatiuum, vel priuatiuum, particulare verò ad minorē, prædicatiuum; neceſſe eſt ſyllogiſmum eſſe perfectum.

ctum. Quando verò ad minorem, vel quolibet modo aliter se habeant termini; impossibile est. Dico autem maiorem extremitatem quidem in qua medium est: minorem verò, quæ sub medio est. Insit enim A quidem omni B: B autem alicui C: ergo si est de omni prædicari, quod in principio dictum est, necesse est A, alicui C inesse. Et si A quidem nulli B inest: B verò alicui C: necesse est A, alicui C non inesse: determinatum est enim & de nullo, quomodo dicimus, quare erit syllogismus perfectus. Similiter autem & si indefinitum sit B C prædicatiuum: nam idem erit syllogismus indefinito, & particulari sumpto. Si autem ad minorem extremitatem vniuersale ponatur vel prædicatiuum, vel priuatiuum; nō erit syllogismus neque cùm affirmatiua, neque negatiua, neque indefinita, neque particularis sit: vt si A quidem alicui B inest, vel non inest: B autem, omni C inest. Termini vt inesse: bonum, habitus, prudentia: vti non inesse, bonum, habitus, indisciplina. Rursum, si B quidem, nulli C: A verò, alicui B inest, vel non inest, vel non omni inest; nec sic erit syllogismus. Termini omni inesse, album, equus, cygnus: nulli inesse, album, equus, coruus. Idem autem & si A B indefinitum sit. Nec quando ad maiorem extremitatem quidem vniuersale ponatur uel prædicatiuum, vel priuatiuum, ad minorem verò particulare priuatiuum; non erit syllogismus vel indefinito, vel particulari sumpto. Velut si A quidem omni B inest: B autem alicui C non inest, vel non omni inest. Cui enim alicui non inest medium, hoc omne & nullum sequatur primum. Ponantur enim termini, animal,

homo,

homo, album : deinde & de quibus albis non prædicatur homo, ſumantur, cygnus,& nix:ergo animal de vno quidem omni prædicatur,de altero verò nullo : quare non erit ſyllogiſmus. Rurſum.A quidem nulli B inſit,B autem alicui C non inſit:& ſint termini, inanimatum, homo, album : deinde ſumantur alba, de quibus non prædicatur homo,cygnus, & nix:nam inanimatum de hoc quidem omni prædicatur, de illo verò nullo. Amplius, quoniam indefinitum eſt alicui eorum, quæ ſunt C, non ineſſe B:verum eſt autem & nulli ineſt, & ſi non omni, quoniam alicui non ineſt : ſumptis autem his terminis velut nulli ineſſe, non fit ſyllogiſmus (hoc enim dictum eſt prius) manifeſtum ergo eſt,quoniam in eo quod ſic ſe habent termini non erit ſyllogiſmus:eſſet enim & in his. Similiter autem oſtendetur ,& ſi vniuerſale ponatur priuatiuum . Neque enim ſi ambo interualla particularia prædicatiuè,vel priuatiuè dicantur, aut hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuum:vel hoc quidem indefinitum, illud verò definitum, vel ambo indefinita,non erit ſyllogiſmus vllo modo.Termini verò communes omnium : animal, album, equus: animal,album, lapis. Manifeſtum eſt igitur ex iis, quæ dicta ſunt, quoniam ſi ſit ſyllogiſmus in hac figura particularis,neceſſe eſt terminos ſic ſe habere,vt diximus: aliter enim ſic ſe habentibus,nullus fit.Palam autem quòd omnes,qui in hac ſunt ſyllogiſmi, perfecti ſunt: omnes enim perficiuntur per ea, quæ ex principio ſumuntur, & qm̃ oĩa problemata oſtẽduntur per hanc figurã:etenim oĩ,& nulli:alicui,& nõ alicui ineſſe:Voco aũt huiuſmodi figurã, primam.

A N-

ANNOTATIONES.

Per quæ, & quando, & quomodo] .i. per quos terminos, & propositiones, & in qua figura, & in quo mō debet fieri. [*postea vero de demonstratione*] .i. in libris posteriorum [*quando igitur*] .i. prima figura fit, quando. [*posterius*] .s. terminus minor, ut homo [*sit in toto medio*] idest totus reperiatur siue subijciat medio termino, vt animali. [*& medius in toto primo*] .i. terminus medius, vt animal totum sit in maiori, vt corpore animato [*vel sit, uel non sit*] .i. affirmatiuè, vel negatiuè [*necesse est extremitatum perfectum esse syl.*] .i. necessario ex duobus extremis, qui sunt minor, & maior terminus fit conclusio. [*uoco medium, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est &c.*] vt animal dicitur medius terminus; quoniam est in corpore animato, & homo est in animali. [*extrema vero quod & ipsum in alio, & in quo aliud est*] ipsum in alio, vt minor terminus velut homo. & in qua aliud .i. in maiore, vt corpore animato est aliud, ut animal, & homo: [*Si .n. A. de omni B. & B. de omni C. &c.*] Hūc ordinē seruare oportet perpetuo, ne eadem semper repetamus, & c. Omne B est A. Omne C. est B igitur omnis C. est A. Atq; id in affi. in neg. autem subdit [*si A. de nullo B. &c.*] .i. nullum B. est A. & Omne C. est B, igitur nullum C. est A. maior terminus est A. minor C. medius. B. [*non erit syl. extremitatum*] .i. extremi termini, qui sunt minor, & maior non efficient syllo. nisi inutilē. [*nā & omni, & nulli contingit primū postremo inesse*] .i. fit, vt postremus terminus, siue minor & omnis, & nullus sit in primo, siue maiori termino: ueluti, si dicamus de Omni sic. Omnis homo est animal, & nullus equus est homo. igitur omnis est animal. de nullo sic Omnis homo est animal, & nullus la-

pis est homo. quare nullus lapis est animal. Idcirco non sequitur aliqua conclusio formæ gratia; cum termini possint dari, in quibus omni, & in quibus nulli, quos postea dat, ut palam fit. Cur autem id eueniat, forte existit; quoniam si vnum oppositorum potest cũ præmissis esse, alterum non sequitur. itaque, cum & maior, & minor propositio uniuersalis affir. & neg. possit existere; neutra in tali dispositione sequitur: unde nulla est conclusio, & quod de hoc modo syl. dicimus. idem de alijs omnibus inutilibus est asserendum. [Quare neque particulare, neq; uniuersale] .i. non sequitur aliqua conclusio nec uniuersalis, nec particularis. [Termini uero ut inesse] .s. omni [aut non inesse] .i. nulli [quando vniuersale quidem ponitur ad maiorẽ extremitatem] .i. quando maior prop. est uniuersalis affirmatiua, vel neg. & minor particularis affirma. [Quando uero ad minorem] .i. quando minor propositio erit uniuersalis affirm. vel neg. maior uero particularis. [Insit enim A. omni B.] .i. omnis B. est A. aliquis autem C. est B. igitur aliquis C. est A. Duo itaque euadũt syl. perfecti particulares utiles. [similiter autem] .i. erunt quoq; utiles, si C. est B. sit indefinita, hoc est, si minor prop. sit indefinita affirm. & maior vniuersalis affirm. uel neg. [indisciplina] aliàs ignorãtia insipiẽtia. [Rursum si B. nulli C. &c.] sic componas. Aliquis B. est vel nõ est A. Nullus C. est B. quare nullus C. est A. uel omnis C. est A. [idem autem & si A. B. indefinitum sit.] siue loco particularis; ut B. est uel nõ est A. oĩs C. ẽ uel nullus C. ẽ B. [cui enim alicui] .i. illi cui particulari. [de vno quidem] i. de albo quidem. s. cigno [de hoc] .s. albo, siue niue [amplius quoniam] probat etiam hos modos inutiles esse ex indefinito. [alicui eorum quæ sunt C. non inesse D.] i. aliquis C. non est B. [similiter autem si uniuersales] .i. si altera prop. sit uniuersalis neg. altera particularis

neg.

neg. non erit syl. utilis. [*neque enim si ambo interual la*]*.i. ambę prop. sint particulares affir. uel neg. animal album equus*] *.s. in quibus omni: nulli verò animal, album, lapis.* [*qui in hac*] *scilicet figura sunt.* [*perfecti sunt*] *quoniam perficiuntur cum dicãtur de Omni, vel de nullo, & in hac figura omnia problemata concludãtur, & genera problematum sunt hi termini, probtema vniuersale, particulare, affirmatiuum, & negatiuum.*

Argumentum, & diuisio in cap. 5.

Secunda syllogismorum figura est, si medius terminus sit prædicatum in vtrisque propositionibus, & maior, & minor subiectum; vt, Nullus lapis est animal: sed omnis homo est animal. igitur nullus homo est lapis. Hæc autem figura tot syllogismorum modos utiles, & inutiles habet, quot & prima. Idcirco, cum propositiones ambæ fuerint vniuersales, & altera affirmatiua, altera non; duo modi syl. componentur; velut si maior sit vniuersalis negat. & minor affirmat. uel maior affir. & minor negat. atque vtiles: inutiles verò si ambæ affirmat. vel negat. deinde si maior vniuersalis affirmat. uel negat. & minor affir. uel negat. His potest addi modus indefinitus, & singularis, si placet. alij omnes modi sunt inutiles. Ex dictis habemus syllogis. secundæ figuræ esse imperfectos, sed perfici posse, si ad primam reducantur per conuersionem, uel per impossibile; deinde nullum vtilem esse affirmatiuum, sed negatiuum. Docet igitur hoc caput modum, quo fiant syl. in secunda figu. eamque primum ibi definit. [*Quando verò idem.*] *deinde terminorum loca sit* [*medium autem*] *ex quibus concludit nullum fieri perfectum, dum ait* [*perfectus igitur*] *postea format syl. ac primum*

num vniuersales vtiles, duos ibi [uniuersalibus igitur terminis] quos ad primam figu. reducit hoc pacto, [quoniam igitur conuertitur] Inutiles postea describit sic [si autem M. de omni N.] Accedit praeterea ad particulares vtiles ibi [si autem ad alterum sit] conuertit ad primam fig. [Quoniam enim conuertitur priuatiuum] postea ad inutiles transit, & tres modos recenset, primum [si autem de X. quidem omni] secundum [quando autem similis] tertium [sed nec si alicui] tandem duas infert Arist. conclusiones, quae sunt [Manifestum est igitur.]

Secunda figura ex propositionibus existentibus. Cap. V.

QVando verò idem huic omni quidem, illi verò nulli ineſt, vel vtrique omni, vel nulli; figuram quidem huiuſmodi voco ſecundam. Medium autem in hac dico, quod de vtraque prædicatur. Extremitates verò de quibus dicitur hoc. Maiorem quidem extremitatem, quæ iuxta medium poſita eſt. Minorem verò, quæ longius ſita eſt à medio. Ponitur autem medium foras quidem extremitatum, primum verò poſitione. Perfectus igitur non erit ſyllogiſmus nullo modo in hac figura, poſſibile verò erit, & vniuerſalibus, & non vniuerſalibus exiſtentibus terminis. Vniuerſalibus igitur terminis erit ſyllogiſmus, quando mediū huic quidem omni, illi verò nulli inerit, etſi ad vtrumuis ſit priuatiuum, aliter verò nulllo modo. Prædicetur enim M de N quidem nullo, de X verò omni: quoniam igitur conuertitur priuatiua, nulli M inerit N, at M omni X ſupponebatur, quare N, nulli X inerit: hoc enim oſtenſum

sum est prius. Rursum, si M, N quidem omni inest, X vero nulli; neq; N, X nulli inerit. Nam si M, nulli X, neque X, nulli M inerit: at vero M, omni N inerat, quare X, nulli inerit. Facta est enim rursum prima figura. Quoniam autem cō uertitur priuatiuum, neque N, ulli X inerit: quare erit idem syllogismus: est autem ostendere hęc ad impossibile ducentes. Quoniam ergo fit syllogismus sic se habentibus terminis manifestum, sed nō perfectus: non enim solum ex ijs, quæ ab initio sumpta sunt, sed ex alijs perficitur necessarium. Si autem M, de omni N, & X prædicetur; non erit syllogismus. Termini inesse, substantia, animal, ratio: non inesse, substantia, animal, lapis: medium substantia. Nec quando de N, nec de X nullo, prædicatur M. Termini inesse, linea, animal, homo: non inesse, linea, animal, lapis. Manifestum ergo, quoniam si sit syllogismus ex vniuersalibus terminis, necesse est terminos sic se habere; ut in principio diximus: aliter.n. se habentibus terminis non fit conclusio necessaria. Si autem ad alterum sit vniuersaliter medium, quando ad maius quidem fuerit vniuersaliter vel prædicatiuè, vel priuatiuè, ad minus autem & particulariter, & opposita vniuersali (dico autem oppositæ, si vniuersale quidem priuatiuum, particulare prędicatiuum: vel si vniuersale, prædicatiuū, particulare priuatiuum) necesse est syllogismū fieri priuatiuum particulariter. Nam si M, nulli quidem N, X autem alicui inest; necesse est N, alicui X non inesse. Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli M, inerit N: M vero supponebatur, alicui X inesse: quare N alicui eorum quæ sunt X non inerit. Fit enim syllogis-

mus

mus per primam figuram. Rursus si M. N quidem omni, X vero alicui non inest; necesse est N, alicui X non inesse. Nam si X omni inest N, prædicatur autem & M de omni N: necesse est M omni X inesse: supponebatur autem alicui non inesse. Et si M, N omni quidem inest, X autem non omni; erit syllogismus; quoniam non omni X, inest N, demonstratio autem eadem. Si autem de X quidem omni, de N verò non omni prædicatur M; non erit syllogismus. Termini inesse, animal, substantia, coruus. Non inesse; aĩal, albũ, coruus. Nec qñ de X quidẽ vllo, de N vero aliquo. Termini inesse, animal, substantia, lapis. Non inesse, animal; substãtia, sciã. Qñ igitur oppositũ est vniuersale particulari, dictũ est qñ erit, & qñ nõ erit syllogismus.

Quando autem similis figuræ fuerint propositiones, aut ambæ priuatiuæ, vel affirmatiuæ; nullo modo erit syllogismus. Sint enim primum priuatiuæ, & vniuersale ponatur ad maiorem extremitatem; vt M, N quidem nulli, X autem alicui non insit, contingit ergo & omni, & nulli X, inesse N. Termini quidem nulli inesse, nigrum, nix, animal. Omni verò inesse, non est sumere, si M, alicui quidem X, inest, alicui autem non. Nam si omni X inest N: & M, nulli N, etiam M, nulli X inerit, sed positum erat alicui inesse, non igitur sic sumere cõtingit terminos. Ex indefinito autem ostendendum est. Quoniam enim verum est M, non inesse alicui X; & si nulli inest: nulli verò cum insit; non erit syllogismus, manifestum quoniam neque nunc erit. Rursum si prædicatiuæ, & vniuersale ponatur similiter: vt M, omni quidem N, X autem alicui insit: con-

fingit ergo & omni, & nulli X, inesse. Termini nulli inesse album, cygnus, lapis. Omni verò non erit sumere terminos propter eandem causam, quam & prius: sed ex indefinito monstrandum est. Si autem vniuersale ad minorem extremitatem est, & M, X quidem nulli, N verò alicui non inest: contingit N, & omni, & nulli X inesse. Termini inesse, album, animal, coruus. Non inesse, album, lapis, coruus. Similiter autem & si prædicatiuæ fuerint propositiones. Termini non inesse, album, animal, nix. Inesse, album, animal, cygnus. Manifestum est igitur quoniam si similis figuræ sint propositiones, & hæc quidem vniuersalis, illa verò particularis: quoniam nullo modo fit syllogismus. Sed nec si alicui, vtrique inest, vel non inest, vel huic quidem inest, illi vero non, vel neutri omni, vel indefinitæ. Termini autem communes omnium, album, animal, homo. album, animal, inanimatum. Manifestum est igitur ex prædictis, quoniam si sic se habent termini adinuicem, vt dictum est; fit syllogismus ex necessitate, & si fit syllogismus; necesse est terminos sic se habere. Palam autem, & quoniam omnes imperfecti sunt, qui in hac figura sunt syllogismi: omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam, quę vel insunt terminis ex necessitate, vel ponuntur velut hypotheses, vt quando per impossibile ostendimus. Et quoniam non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram, sed omnes priuatiui, & vniuersales, & particulares.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Quando verò idem huic omni, illi verò nulli inest] .i.quando medium prædicatur de una prop. vniuersali affir. & de altera vniuersali neg. [*vel vtrique omni, vel nulli*] .i.vel de vtraque prop. vniuersali affir. vel neg. [*Extremitates*] hoc est, maior, & minor terminus. [*maiorem extremitatem, quæ iuxta medium posita est*]. i. maior terminus in hoc conuenit cum medio, quod est prædicari: quoniam medius in secunda fig. bis prædicatur, & maior semel. quod fit in conclusione. [*minorem, quæ longius sita est a medio*] .i. minor non conuenit cum medio unquàm in prædicari: quoniam semper est subiectum. [*foras extremitatum*] .i.supra extrema [*& primum positione*] .s.prædicatum. [*possibile verò erit*].s.ut fiant perfecti. [*& si ad utrumuis sit priuatiuum*] . i. est conclusio neg. siue maior sit affir. vniuersalis, siue minor, & altera neg. [*prædicetur enim M. de N. nullo, & de X. omni*] hoc est, Nullum N. est M. omne X. est M. igitur nullum X. est N. In hac figura secũda medius terminus est M. maior N. minor X. [*conuertitur priuatiua*] .s.propositio in terminis, ut, nullus homo est lapis, & nullus lapis est homo sic nullum M. est N. sed omne X. est M. igitur nullum X. est N. Et hoc pacto per conuersionem terminorum hic modus syl. reducitur ad primam fig.. [*Rursum M.N. omni*] sic dicamus. Omne N. est M. Nullum verò X. est M. quare nullum X. est N. [*nam si M. nulli X.*] hoc est, si nullum X. est M. neque ullum M. est X. & hic ad primam figuram ducitur; & termini conclusionis vertuntur; vt, nullum X. est N. [*ostendere hæc & ad impossibile ducentes*] .i. possumus reducere ẽt hos modos ad primã fig. per impossibile, de qua reductione

capite proprio agemus. [Si autem M. de N. & X. omni] .i. omne N. est M. sed omne X. est M. est inutilis modus. [quando ad maius] .i. quando maior propos. fuerit cum nota universali siue affir. siue nega. [ad minus] .i. minor particularis [syl. fieri priuatiuum particulariter] .i. conclusionem fieri neg. cum nota particulari. [omni inesse non est sumere] .i. non possunt dari, si minor talis dispositionis secum compatiatur suam subcontrariam. [si alicui vtrique] .i. si utraque prop. sit particularis. [omnes perficiuntur assumptis quibusdam &c.] .i. omnes fiunt perfecti uel per conuersionem, & transpositionem propositionum, quæ ex necessitate eisdem terminis insunt, aut per aliam hypothesim, ut quando ducitur ad impossibile.

Argumentum, & diuisio in cap.6.

Syllogismi in tertia figura hoc pacto componuntur. Medius terminus est subiectum vtriusque propositionis, maior prædicatum maioris, & minor minoris. Omnes sunt imperfecti, sed perfici possũt. Modi autem syl. tot sunt in hac, quot in prima. Hos solũ recenset Arist. primus ex duobus prop. constat affirmatiuis; vt, Omne S. est P. Omne S. est R. igitur aliquod R. est P. conclusio vtilium syl. omnis est particularis affir. vel neg. Per conuersionem verò minoris reducitur ad tertium primæ fig. vtilem, & per impossibile ad secundum, qui dicunt Celarent. Secundus autem consta ex maiore prop. vniuersali neg. & minore vniuersali affir. si minor cõuertatur, fit quartus primæ, & per impossibile, primus. possunt quoque probari per expositionem. tertius est inutilis: habet enim maiorem vniuersalem affir. & minorem vniuersalem neg. vnde possunt dari termini, in quibus omni,

mi, & nulli. Quartus est inutilis ex vtrisque prop. negatiuis. Præter duos vtiles quatuor alios recitat particulares vtiles. primus, si sit maior vniuersalis affir. & minor particularis affir. secundus si maior particularis affir. & minor uniuersalis affir. qui reducuntur ad primam. Tertius, & quartus quando maior est vniuersalis, vel particularis neg. & minor vniuersalis, vel particularis affir. qui etiam reducuntur modis prædictis. Narrat quoque quatuor modos inutiles; quorum duo habent maiorem uniuersalem, vel particularem affir. & minorem uniuersalem, vel particularem neg. tertius si ambæ neg. altera uniuersalis, altera particularis. quartus si ambæ particulares. Diuiditur autem tertia fig. hoc modo. primum describit eam sic [si autem eidem] de nde componit modos vniuersales syl. duos vtiles. primus est [vniuersaliter quidem] vtitur S. medio, P. maiori. R. minori termino. & reducit ad primam fig. tribus modis, primò per conuersionem sic [quoniam conuertitur prædicatiua] secundò per impossibile hoc modo [si n. ambo] & tertiò per syllogismum expositorium. Secundus utilis est [& si R. omni S.] postea duos scribit inutiles. alter est. [Si autem insit R.] alter [neque quando ambo] facta conclusione ad particulares deuenit, & primum duos vtiles sic. [sic autem hic quidem] quos ad primam figuram per modos dictos reducit ibi [quoniam conuertitur affirmatiua] tertium quoque utilem [si autem unus quidem] deinde ad inutiles, ac primum [quando uerò maior fuerit prædicatiuus] deinde ostendit esse inutilem dupliciter, primò [si R. inest] secundo [nulli uerò] ad tertium vtilem venit ibi [si autem priuatiuus sit.] cui adiungit inutile ibi [Quando autem minor fuerit priuatiuus] Et [Neque quando ambo] Et [nec si vterq;] Ex his hæc infert [manifestum est igitur.]

mal, equus, inanimatum: non inesse, homo, equus, inanimatum: medium inanimatum. Manifestum est igitur, & in hac figura, & quando erit, & quando non erit syllogismus ex vniuersalibus terminis. Quando enim ambo termini sunt prædicatiui erit syllogismus, quòd inest alicui extremitas extremitati; quando verò priuatiui; non erit syllogismus: quando autem hic quidem priuatiuus: ille verò affirmatiuus, si maior quidem fuerit priuatiuus, alter verò affirmatiuus erit syllogismus, quòd alicui non inest extremitas extremitati: si autem econuerso; non erit. Si autem hic quidem sit vniuersaliter ad medium, alter vero particulariter, si vterque sit prędicatiuus; necesse est fieri syllogismū & si alteruter sit vniuersalis terminorum: nam si R, omni S, insit, P, verò alicui esset, necesse est & P, alicui R, inesse, nam quoniam conuertitur affirmatiua, inerit S, alicui P, quare quoniam R, omni S, inest, S, autem alicui P, & R, alicui P, inerit. quare & P, alicui R. Rursum si R, alicui S, P verò omni S, insit, necesse est, & P, alicui R, inesse: nam idem modus demonstrationis. Est autem demonstrare & per impossibile, & expositione quemadmodum in prioribus. Si autem vnus quidem sit prædicatiuus, alius vero priuatiuus, vniuersaliter autem prædicatiuus, quando minor quidem fuerit prædicatiuus: erit syllogismus: nam si R, omni S, P, verò, alicui S, non inest, necesse, est P, alicui R, omni S, P, vero alicui S, non inest, necesse, est P, alicui R, non inesse: si enim, P, omni R, & R, omni S, & P, omni S, inerit, sed non inerat. Monstratur autem & sine deductione, si sumatur aliquid eorum, quæ sunt S, cui P, non inest. Quando vero maior fue-

rit prædicatiuus; non erit syllogismus: vt si P, insit omni S, R, autem alicui S, non insit. Termini vero omni inesse, animatum, homo, animal. Nulli vero, non est sumere terminos; si R, inest alicui quidem S, alicui autem non. Si enim omni S, inest P, R, autem alicui S, & P, inerit alicui R, sed positum erat nulli R, inesse: sed quemadmodum in prioribus dicendum est. nam cum indefinitum est alicui non inesse, & quod nulli inest verum est dicere alicui non inesse, nulli vero cum inesset non erat syllogismus: manifestum ergo est, quod non erit syllogismus. Si autem priuatiuus sit vniuersalis terminus, quando maior quidem priuatiuus fuerit, minor autem prædicatiuus; erit syllogismus. Si enim P, nulli S, R, autem alicui inest S; & P, alicui R, nō inerit. Rursum enim prima erit figura, R, S, propositione conuersa. Quando autem minor fuerit priuatiuus; non erit syllogismus. Termini inesse animal, homo, ferum. Nō inesse, animal, scientia, ferum: medium in vtrisque ferum.

Nec, quando ambo priuatiui ponuntur: est autem vnus quidem vniuersalis, alter vero particularis. Termini inesse, quando minor est vniuersalis ad medium, animal, homo, ferum. Nō inesse, animal, scientia, ferum. Quando autem maior, non inesse, quidem coruus, nix, album. Inesse vero, non est sumere, si R, alicui quidem inest, S, alicui autem non inest. Si enim P, omni R, insit, R, autem alicui S: & P, inerit alicui S. Positum est autem nulli, sed ex indefinito monstrandum est. Neque, si vterque alicui medio inest, vel non inest, vel vnus quidem inest, alter verò non inest, vel hic quidem alicui, ille verò nō omni, vel indefinitè; vllo modo erit syllogismus

mus. Termini autem communes omnium, animal, homo, album, animal inanimatum, album. Manifestum est igitur, & in hac figura, quando erit, & quando non erit syllogismus: & quoniam habentibus se terminis, vt dictum est, fit syllogismus ex necessitate: & si sit syllogismus, necesse est terminos sic se habere. Manifestum est etiam, qa omnes imperfecti sunt in hac figura syllogismi: omnes enim perficiũtur quibusdam assumptis. Et quoniam syllogizare vniuersale per hanc figuram non erit, neque priuatiuum, neque affirmatiuum.

ANNOTATIONES.

Eidem hoc omni, illud uero nulli] .i. *si hoc .i. prædicatum, vel subiectum, & illud .s. prædicatum, uel subiectum, hoc est, si maior, uel minor propositio sit vniuersalis affirmatiua, vel neg.*[*quo de ambo*].i. *de quo prædicãtur maior, & minor terminus.*[*foras extremitatum*] *hæc antea explicauimus.* [*quando P. & R. inerunt omni S*].i. *omne S. est P. & omne S. est R. igitur aliquod R est P. conuertitur autem Aliquod R. est S.* [*fit autẽ*].i. *reducitur.*[*& expositione*].i. *syllogismo expositorio.*[*si sumatur aliqđ horũ, quæ sunt S. vt N.*]i. *si sumatur animalium aliqua species, vt leo, canis, vel equus* [*quoniã P. alicui R.*] i. *fiet hæc conclusio. Aliquod R. est P.* [*conuersa R. S. propositione*].i. *conuersis terminus propositionis.* [*Si autem insit R. S. nulli, & P. omni S.*]*hoc est, si nullum S. est R. & omne S. est P.*[*ambo termini*] i. *ambæ propositiones*[*erit syllogismus, ꝙ inest alicui extremitas extremitati*].i. *erit conclusio, quòd maior terminus prædicatur de minori.*[*quando vero priuatiui*].i. *quando ambæ prop. erunt neg.*[*Si autem hic*].i. *maior, vel mi-*

non prop.[sit vniuersaliter ad medium] .i. habeat medium cum nota vniuersali[& si alteruter sit vniuersalis terminorum] .i. altera harum prop. sit vniuersalis, altera particularis.[si autem unus] .i. una propositio.[vniuersaliter autem prædicatiuus] .i. prop. affirmatiua sit cum nota vniuersali.[quando minor] .s. propositio[nam inesse quidem] quidam addunt. Vniuersaliter, minor uerò in parte . [neque si uterque alicui medio] .i. neque si utraque prop.

Argumentum, & diuisio in cap. 7.

Ex his, quæ antea diximus, habemus in nulla figura fieri syl. utilem ex vtrisque prop. particularibus, vel indefinitis, uel singularibus: deinde, si maior sit affirma. vniuersalis, vel particularis, & minor neg. fieri bonum syl. in qualibet fig. indirectè concludendo particularem neg. tertiò de particulari, & indefinita idem esse iudicium ad syl. conficiendum: quartò omnes syl. imperfectos perfici per reductionem ad modos primæ fig. directè concludentes, unde fit, ut omnes syl. secũda, & tertiæ fig. & primæ quoque indirectè concludentes reducuntur ad modos uniuersales primæ fig. Hoc caput est velut epilogus triũ fig. continet autem quinque partes . prima est [cum prædicatiui quidem] secunda [cum autem prædicatiuus] tertia est [palam etiam quòd] quarta [manifestum autem & quoniam] quinta [est etiam reducere] & comprobat.

De tribus figuris, & indirectis syllogismis adinuicem: & quo pacto syllogismi omnes perfecti fiant, & reducantur omnes in vniuersales primæ figuræ, Cap. 7.

PAlàm autem est, quoniam in omnibus figuris quando non fit syllogismus : Cum prædicatiui

dicatiui quidem, vel priuatiui sunt vtrique termini, & particulares; nihil oīno fit neceſſariū.
Cum autem prædicatiuus, & priuatiuus, & vniuerſaliter ſumptus priuatiuus, ſemp fit ſyllogiſmus minoris extremitatis ad maiorem. vt ſi A qdem omni B, vel alicui, B, autem nulli C, conuerſis.n.propoſitionibus, neceſſe eſt C, alicui A non ineſſe. Similiter autem & in alijs figuris, ſemper enim fit per conuerſionem ſyllogiſmus. Palàm etiam quoniam indefinitum p prædicatiuo particulari poſitum, eundē faciat ſyllogiſmum in omnibus figuris. Manifeſtum autem & quoniam omnes imperfecti ſyllogiſmi perficiuntur per primam figuram: aut enim oſtenſiuè, aut per impoſſibile clauduntur oēs, vtrinq; autem fit prima figura. Et oſtenſiuè quidem perfectis, quoniam per cōuerſionem claudebantur oēs: conuerſio autem primam faciebat figuram: p impoſſibile verò demonſtratis, quoniā poſito falſo, ſyllogiſmus fit per primā figuram. Vt in poſtrema figura, ſi A, & B, omni C, inſunt, quoniam A, alicui B, ineſt: nam ſi nulli, & B, omni C, nulli C, inerit A, ſed inerat omni. Similiter autem in alijs. Eſt etiam reducere omnes ſyllogiſmos ad vniuerſales ſyllogiſmos primæ figuræ. Nam qui ſunt in ſecunda figura, manifeſtū quòd per illos perficiuntur, verùm non ſimiliter omnes, ſed vniuerſales quidem, priuatiua cōuerſa, particularium autem vtraq; p ad impoſſibile reductionem. Qui verò in prima ſunt particulares, perficiūtur quidē per ſe. Eſt aūt & per ſecundam figurā oſtendere ad impoſſibile ducētes: vt ſi A, oī B, & B, alicui C, quoniā A, alicui C, inerit. Si.n.nulli, B, aūt omni: nulli C, inerit B. Hoc.n. ſcimus per ſecundā figurā.

Similiter

Similiter autem & in priuatiuo erit demõstratio: si enim A nulli B, & B, alicui C, inest A, alicui C, non inerit: nã si A oĩ C, B autẽ nulli inest; nulli C, inerit B. Hæc aũt fuit media figura: quare, quoniã qui in media sunt syllogismi, omnes reducuntur in primæ figuræ vniuersales syllogismos, qui vero particulares in prima, ad eos qui sunt in media: manifestum est quoniam & particulares reducentur ad eos: qui in prima figura sunt vniuersales, syllogismos: qui verò sunt in tertia, cum vniuersales sint quidem termini: & statim perficiuntur per illos syllogismos. Si autem particulares sumuntur per particulares syllogismos primę figurę: sed hi reducti sunt ad illos: quare & tertiæ figuræ particulares. Manifestum ergo, quoniam omnes reducẽtur in primæ figuræ vniuersales syllogismos. Igitur syllogismi inesse, vel non inesse ostendẽtes dictum est quomodo se habent, & ad eos qui ex eadem sunt figura, & adinuicem, & ad eos qui ex alijs sunt figuris.

ANNOTATIONES.

Cum autem prædicatiuus &c.] hæc verba explanat ibi [ut si A. omni B. &c.] .i. omne, vel aliquod B. est A. Nullum autem C. est B. igitur aliquod C. non est A. conuersis terminis prop. neg. [aut enim ostensiuè] infert ad perficiendos syl. non sufficere conuersionem, sed necesse est etiam, ut sit consequentia in prima figura, quæ posset dici ostensiua eo, quòd sit perfecta. [si A. & B.] .i. omne C. est A. omne C. est B. igitur aliquod B est A. Per impossibile sic ad primam reducit [nam si nulli] hoc est, si nullum B. est A. & omne C. est B. nullum igitur C. erit A. [sed inerat omni] .i. dixisti, omne C. est A. [qui autem in prima [aut parti-

particulares] .*s.syl.reducuntur ad secundam per impossibile in uniuersales, & hinc ad uniuersales in prima* [*ut si A.omni B.*] *ostendit quo pacto reducantur.* [*media figura*] .*i.secunda*.

Argumentum, & diuisio in cap. 8.

Egit Arist. de syl. ex prop. de inesse, nunc ad eos, qui ex prop. de necessario, & contingenti componuntur, accedit. syl. igitur ex propo. de necessario, & de contingenti constituti differunt a syl. de inesse: quoniam non omne, quod inest, de necessitate inest, vel contingens est, tamen fiunt, ut hi de inesse, & perficiuntur per conuersionem nisi quòd additur modus .i. necesse est, contingens est. Duo tamen syl. qui uulgò Baroco, & Brocardo appellantur, nō perficiuntur per impossibile, sed per expositionem, siue syl. expositoriū. Alij sentiunt sub subiecto particularis negatiua debere aliquid sumi, à quo prædicatū vniuersaliter negatiuum remoueatur, & faceret syl. in Camestres, & illa negatiua est exponens particularem neg. Sed in Brocardo est accipere aliquid, de quo prædicatum uniuersaliter negetur, vt faceret syl. in Felapton. Hoc autem caput est, vt placet nonnullis, tertiu tractatus, qui duas continet partes. in hoc primo format syl. ex prop. de necessario, & habet duas partes, in prima ostendit syl. de inesse, & modales differre, ibi [*Quoniam autē*] *secunda explicat sic* [*ergo in necessarijs.*]

De syllogismis ex ambabus de necessario in tribus figuris.

Caput. 8.

QVoniam autem diuersum est inesse, & ex necessitate inesse, & contingere inesse (nā multa

multa insunt quidem, non tamen ex necessitate, alia verò neq; ex necessitate, neq; insunt omnino, contingit autem inesse) manifestum quoniam & syllogismus in vnoquoque horum diuersus est, & non similiter habentibus se termínis: sed hic quidē ex necessarijs, ille verò ex ijs, quæ simpliciter insunt, ille autem ex contingētibus. Ergo in necessarijs quidem ferè similiter se habet, & in ijs quæ insunt: similiter enim positis terminis, & in ijs quæ insunt, & in ijs quæ ex necessitate insunt, vel non insunt, & erit, & non erit syllogismus. Verum distabit in eo qđ adiacet terminis ex necessitate inesse, vel non inesse: nam & priuatiuum similiter conuertitur, & in toto esse, & de omni similiter assignabimus. Ergo in alijs quidem eodem modo ostēdetur per conuersionem, Quòd conclusio necessaria, quomodo in eo quod est inesse. In media autem figura quando fuerit vniuersalis affirmatiua, particularis verò priuatiua, & rursum in tertia quando vniuersalis quidem prædicatiua, particularis verò priuatiua, non similiter erit demōstratio: sed necesse est exponētes, cui alicui vtrũq; nō inest, de hoc facere syllogismū: erit enī necessarius in hoc, si autē de exposito est necessarius, erit & de illo aliquo: nā hoc qđ est expositū ipsum quidem illud aliquid est. Sit autē vterque syllogismus in propria figura.

ANNOTATIONES.

Diuersum est inesse, & ex necessitate inesse, & contingere inesse] *i. propositiones de inesse, de necessario, & de contingenti differunt.* [*multa insunt*] *. i. multa prædicantur, ac continent.* [*contingit autem inesse*] *i. potest prædicari, & non prædicari.* [*terminis*]

nis] .i.propositionibus *[ergo in necessariis]* .i.in syl.quæ utrasque habent prop.de necessario. *[similiter si habet &]* .i. sic se habet, ut in his, quæ de inesse, dum dicimus inesse intelligendum est de his, quæ nunc insunt, sed non necessariò: *[insunt, vel non insunt]* .i. affirmatiuè, vel negatiuè *[erit, & non erit]* .i.erit affir. vel neg. *[adiacet terminis]* .i. copulatur cum terminis prop.hoc verbum Necesse est, vel necessariũ est, vel non est. *[nam & priuatiuum]* .i.& prop. neg. de necessario conuertitur] & in toto esse, & de omni similiter] .i.in syl. ex prop. de necessario idem est esse in toto, & dici de omni, ut in his, qui ex prop. de inesse constituuntur. *[ergo in alijs]* .s. ut in quarto secundæ fig. & in quinto tertiæ ut hi de inesse perficiuntur per conuersionem. *[quando fuerit vniuersalis affir. particularis verò neg. &c.]* hoc est, quartus syl. secundæ fig. & quintus tertiæ *[non similiter erit demonstratio]* .i.non sic perficiuntur *[sed necesse est exponentes &c.]* verbigratia. quartus syl. secundæ fig. est de necessitate omni B. est A. vel de necessitate aliquod C. non est A. quare de necessitate aliquod C. non est B. debet subiectum minoris prop. exponi per aliquod particulare hoc modo. Sed de necessitate hoc C. non est A. quare de necessitate hoc C. non est B. Quintus autem tertiæ figuræ est is. De necessitate aliquod B. non est A. de necessitate autem omne B. est C. igitur de necessitate aliquod C. non est A. oportet autem subiectum maioris sic exponi, de necessitate hoc B. non est A. & hoc B. est C. ergo de necessitate aliqđ C. non est A. *[cui alicui utrũque non inest]* cui alicui significat subiectum in utroque syl. particularis prop. utrunque significat prædicatum utriusque.

Argumentum, & diuisio in cap. 9.

Ad conficiendos syl. ex vna prop. de necessario, &

altera de inesse, si maior erit de necessario, & minor de inesse in prima fig. conclusio erit de necessario: sed non si maior erit de ineße, & minor de inesse: quoniam ex veris sequeretur falsum: ut, omne animal mouetur, sed omnis homo necessario est animal. igitur omnis homo necessario mouetur. quod est falsum, & prop. vera. atque hac in singulis modis primæ fig. Hoc cap. diuiditur in duas partes. in prima dat duo præcepta de modis vniuersalibus in prima figura alterum quando scribit [Accidit autem quandoque] *deinde explicat* [ut si A.] *alterum* [*si autem A. B. non neceßaria*] *In secunda docet particulares syl. ex una prop. de necessario, & altera de inesse, & dat duo præcepta. primum est* [*si uniuersalis est necessaria*] *quod habet duos modos. secundum est* [*si autem particularis*].

De mixtis ex vna neceßaria, & altera absoluta in prima figura.

Caput 9.

Accidit autem quandoque altera propositione necessaria, necessarium fieri syllogismum: verum non vtralibet, sed quæ ad maiorē extremitatem est: vt, si A quidem B ex necessitate sumptum est inesse, vel non inesse: B autē, C inesse tantum: sic enim sumptis propositionibus ex necessitate A inerit C, vel non inerit: nā, quoniam omni B, ex necessitate inest, vel non inest A, C autem aliquid eorum, quæ sunt B est; manifestum quoniam & C ex necessitate erit alterum horum. Si autem A B quidem non necessaria, B C autem necessaria; non erit conclusio necessaria. Nam si est; accidit A, alicui B inesse ex necessitate per primam, & tertiam figuram:

tam: hoc autem falsum: contingit enim tale esse B, cui possibile est A nulli inesse. Amplius autem & ex terminis manifestum, quoniam non erit conclusio necessaria: vt si A quidem sit motus, B autem sit anima, in quo autem C homo: nanque homo animal est ex necessitate, mouetur autem animal nō ex necessitate, quare nec homo. Similiter autē & si priuatiua sit A, B. Nā eadem demonstratio. In particularibus autem syllogismis, si vniuersalis quidem est necessaria; & conclusio erit necessaria, si autem particularis; non necessaria, siue priuatiua, siue prædicatiua fuerit vniuersalis propositio. Si autem primo vniuersalis necessaria, & a quidem omni B insit ex necessitate, B autem alicui C insit solū; necesse est ergo A alicui C inesse ex necessitate: nam C sub B est, B autem omni A inerat ex necessitate. Similiter autem & si priuatiuus syllogismus sit: nam eadem erit demonstratio. Si autem particularis est necessaria; non erit conclusio necessaria: nihil enim impossibile euenit: quemadmodum nec in vniuersalibus syllogismis: similiter autem & in priuatiuis. Termini: motus, animal, album.

ANNOTATIONES.

Sed quæ ad maiorem extremitatem est] .i. *maior prop.* [*vt, si A. quidē est B. ex necessitate*] .i. *omne B. necessario est A. sed omne C. est B. igitur omne C. necessariò est A.* [*sic enim sumptis propositionibus*] .i. *altera maiore necessaria, & minore de inesse.* [*nam quoniam*] *comprobat quod conclusit. A. ut aliàs diximus est maior terminus. C. minor. B. medius. in qua prop. igitur est A. dicitur maior prop. in qua C. ea est*

minor. Praeterea siue explicetur verbum Necesse est, vel necessario, sic contingens, possibileq; siue non tunc tamen hae prop. necessariae, vel contingentes: n. omnis homo necessario est animal: verbum Necessario non reddit rem necessariam, sed per se, & secundum essentiam est. quare idem est, ac si dicas, omni homo est animal. [eadem demonstratio] .i. conclusio, & modus.

Argumentum, & diuisio in cap. 9.

In secunda figura si altera prop. fuerit de necessario, altera de inesse; fit conclusio de necessario in Cesare, & Festino, ut exemplis patet. sed, si prop. negatiua sit de inesse, & affirmatiua de necessario; non sequitur conclusio de necessario: primo quoniam si reducamus syl. ad primam fig. maior esset de inesse: secundo ex maiori de Camestres, quae est de necessario infertur in Darij cōclusio de necessario repugnans minori, quae erat de inesse: tertio omnis homo necessario est animal. sed nullum album est animal non sequitur, ergo omne album de necessitate nō est homo. Hoc caput duas habet partes. primo tradit modos uniuersales, ac primum si uniuersalis neg. sit de necessario, & affir. de inesse, sic [In secunda autem figura] & explanat ibi [sit enim primum] deinde si uniuersalis affir. ibi [si autem praedicatiua] quam explicat [insit enim A.] deinde in Camestres sic [amplius autem si conclusio] & exemplis comprobat his uerbis [amplius & si terminos] Secunda pars docet in modis particularibus syl. ex una prop. de necessario, & alia de inesse sic [similiter autem se habebit] deinde ostendit ibi [sit enim primum priuatina.]

De mixtis ex vna necessaria, & altera absoluta in secunda figura. Cap. 10.

IN secunda autem figura si priuatiua quidem propositio vniuersalis sit,& necessaria; cõclusio erit necessaria.Si autem prædicatiua, nõ necessaria.Sit enim primum priuatiua necessaria: & A , B quidem nulli contingat , C autem insit tantum:quoniam ergo conuertitur priuatiuũ, & B,nulli A contingit:A autem, omni C inest, quare nulli C cõtingit B:nam C sub A est.Similiter autẽ & si ad C ponatur priuatiuum : nam si A,C nulli contingit,& C,nulli A poterit inesse.A autem, omni B,inest,quare nulli eorũ quæ sunt B,contingit C:fit eñ prima figura rursum. ergo neque B,ipsi C, cõuertitur enim similiter.

Si autem prædicatiua propositio est necessaria,non erit conclusio necessaria : insit enim A omni B,ex necessitate , C autem nulli insit tantum:conuersa ergo priuatiua, fit prima figura. Ostensum est autem in prima , quoniam cum non est necessaria:quæ ad maiorẽ est priuatiua nec cõclusio erit necessaria:quare nec ĩ his erit ex necessitate. Amplius aũt si cõclusio est necessaria;accidit C,alicui A,non inesse ex necessitate:si enim B,nulli C,inest ex necessitate: neque C,vlli B inerit ex necessitate:B autem , alicui A necesse est inesse;si quidem & A,omni B ex necessitate inerat:quare C,necesse est alicui A nõ inesse:sed nihil prohibet A huiusmodi accipere, cui omni,C contingat inesse . Amplius & si terminos ponentes sit ostendere quod conclusio non est necessaria simpliciter, sed his existẽtibus necessarijs,vt sit A animal, B verò homo,

C autem album, & similiter propositiones sumptæ sint: contingit enim anima nulli albo inesse: non inerit ergo nec homo vlli albo, sed non ex necessitate: contingit enim hominem fieri album, non tamen donec animal nulli albo insit: quare cum hæc sint; necessaria erit conclusio: simpliciter autem non necessaria. Similiter autem se habebit & in particularibus syllogismis: quando. n. priuatiua quidē propositio, & vniuersalis fuerit, & necessaria; & cōclusio erit necessaria. Quando autem prædicatiua vniuersalis fuerit necessaria, priuatiua vero particularis non necessaria; non erit conclusio necessaria. Sit enim primum priuatiua; & vniuersalis necessaria, & A B, quidem nulli contingat inesse, C autem alicui insit: quoniam ergo conuertitur priuatiua, & B, nulli A, continget inesse, A autem alicui C, inest: quare ex necessitate alicui eorum quæ sunt C, non inerit B. Rursum sit prædicatiua, & vniuersalis, & necessaria, & ponatur ad B, quidem prædicatiuum: si ergo A, omni B, ex necessitate inest, C autem alicui nō inest: quoniam non inerit B; alicui C, manifestum, sed non ex necessitate. Nam ijdem termini erunt ad demonstrationem, qui in vniuersalib. syllogismis: sed nec si priuatiua necessaria est particulariter sumpta, erit cōclusio necessaria. Nā per eosdem terminos demonstratio est.

ANNOTATIONES.

Si priuatiua prop. uniuersalis] *loquitur Arist. semper de his syl. quos inutiles esse asserit in tribus figuris antea expositis.* [*A. B. nulli contingat; C. autem insit tantum*] *i. nullum B. est A. omne C est A.* [*quoniam ergo conuertitur*] *reducit ad primam fig.* [*C. nulli*

nulli A. poterit inesse] .i. nullum A. erit C. *Inesse idem significat quod prædicari, continere, & amplecti.* [A. *huiusmodi accipere*] .i. A. *tale acceptum fuisse, cui omni &c.* [*Sed his existentibus necessarijs*] .s. *terminis*. [*cum hæc sint*] .i. *dum hæc sint.* [*vniuersalis*] .s. *cum nota uniuersali.* [*alicui eorum quæ sunt* C.] *alij legũt, alicui* C.

Argumentum, & diuisio in cap. 11.

In tertia figura septem habentur præcepta. primum, si una prop. sit de necessario, & altera de inesse in Darapti sequitur conclusio de necessario, quæ reducitur ad Darij per conuersionem minoris per accidens. Secundum est. In Felapton si maior sit de necessario, minor de inesse; fit conclusio de necessario, quæ reducitur ad Ferio. Tertium contra, si maior de inesse, & minor de necessario; non sequitur conclusio de necessario: quoniam si reducas ad primam fig. maior esset de inesse. deinde non sequitur. Nullus equus est de bonis, sed omnis equus necessario est animal. ergo quoddã animal non est bonũ: nam antecedens est uerum, & consequens falsum. Quartum, in modis particularibus affir. si vniuersalis sit de necessario, & particularis de inesse; fit conclusio de necessario. & id uerum est in Datisi. sed non in Disamis. Quintum, contrà si uniuersalis affir. sic de inesse, & particularis de necessario; non sequitur conclusio de necessario. atque id verum est in Datisi: non enim sequitur. omne animal uigilat. quoddam autem animal necessario est bipes. quoddam igitur bipes necessario uigilat. Sed non est verum in Disamis. Sextum in Ferison si maior sit de necessario, & minor de inesse; sequitur conclusio de necessario. Septimum in particularibus neg. si affirmatiua sit de necessario,

Neg. de inesse non sequitur conclusio de necessario, ac in Brocardo nullo modo ualet mixtio ex una prop. de inesse & altera de necessario: quod tamen non est uerum, si maior est de necessario. Quapropter ex dictis percipimus ad conclusionem de inesse necesse est propositiones esse de inesse ambas, ad conclusionem de necessario sufficere unam esse de necessario: deinde conclusiones similes esse alicui prop. Idcirco caput hoc habet tres partes: prima docet syl. ex una prop. de necessario, & altera de inesse in modis uniuersalibus, ac primo utilibus his uerbis [In postrema autem figura] secundo inutilibus sic [quando autem prædicatiua] comprobat autem & ait [sint enim primum] deinde confirmat secundum præceptum ibi [Rursum sit A.C.] postea tertium dupliciter ibi [si autem prædicatiua sit necessaria] ostendit etiam per terminos hoc pacto [amplius autem, & per terminos] Secunda pars continet modos syl. particulares, ac primum in affir. sic [si autem hic uniuersalis] deinde describit aliam conclusionem, quæ est [si autem particularis est necessaria] secundo in neg. ibi [si autem hic terminorum] Tertia pars ea existit [Manifestum igitur quod.]

De syllogismis mixtis ex altera necessaria, & altera absoluta in tertia figura. Caput 11.

IN postrema autem figura terminis quidem vniuersalibus ad medium, & pdicatiuis vtrisque propositionibus, si vtralibet sit necessaria; & conclusio erit necessaria. Si autem hæc quidem sit priuatiua, illa vero prædicatiua, quãdo priuatiua quidem fuerit necessaria, & conclusio erit necessaria: quando autem prædicatiua; non erit necessaria. Sint enim primum vtræque prædicatiuæ propositiones, & A, & B, omni C, insint,

insiht, necessaria autem sit A,C, quoniam ergo B, omni C, inest, & C, alicui B, inerit: eo quod conuertitur vniuersalis particulariter. Quare si A, inest omni C, ex necessitate; & C, alicui B, necessarium est inesse: nam B, sub C est. Fit igitur prima figura. Similiter autem ostendetur, si B, C, est necessaria: conuertitur enim C, alicui A, quare si omni C, inest B, ex necessitate; & A, alicui B inerit ex necessitate. Rursum sit A,C, quidem priuatiua, B,C, verò affirmatiua; necessaria autem priuatiua: quoniam ergo conuertitur affirmatiua: erit C, alicui B, A autem nulli C, ex necessitate, neque A, alicui B, inerit ex necessitate: nam B, sub C est. Si autem prædicatiua sit necessaria; non erit conclusio necessaria. Si enim B, C, prædicatiua, & necessaria, A, C autem priuatiua, & non necessaria, quoniam ergo conuertitur affirmatiua; inerit & C alicui B ex necessitate. quare, si A quidem, nulli eorũ, quæ sunt C inest, C autem alicui eorum, q̃ sunt B; & A alicui eorum quæ sunt B, non inerit: sed non ex necessitate. Ostensum est enim in prima figura, quòd priuatiua propositione non necessaria: nec conclusio erit necessaria. Amplius autem & per terminos sit manifestũ: sit enim A q dem bonum, in quo B, animal, C autem equus: ergo bonum quidem contingit nulli equo inesse, animal verò necesse est omni equo inesse: sed nõ necesse est aliquod animal non esse bonum, siquidem cõtingit omne esse bonum, aut si non hoc possibile: sed vigliare, vel dormire terminum ponendum. omne enim animal susceptibile est horum. si igitur termini vniuersaliter ad medium sint: dictum est, quando erit conclusio necessaria.

Si au-

Si autem hic qdem vniuersalis,ille verò particularis,prædicatiuus vterque; quando vniuersalis fuerit necessarius,& conclusio erit necessaria.Demõstratio autem eadem, quæ & prius: conuertitur enim & particularis affirmatiua. si ergo necesse est B, omni C inesse, A autem sub C est : necesse est B; alicui A inesse. si autem B,alicui A:& A, alicui B inesse necessarium,conuertitur enim.Similiter autem & si A C,sit necessaria uniuersalis:nam B,sub C est. Si autem particularis est necessaria; non erit cõclusio necessaria : Sit enim B C particularis, & necessaria : A autem insit omni C, non tamen ex necessitate : conuersa ergo B C, prima fit figura, & vniuersalis quidem propositio non necessaria,particularis autem necessaria: quando autem sic se habebant propositiones, non erat conclusio necessaria,quare nec in his. Amplius autem & ex terminis manifestum. Sit enim A quidem uigilatio,B autem bipes, in quo autem C,animal:ergo B,alicui C,necesse est inesse: A autem omni C contingit, & A non necessariò B: non enim necesse est aliquem bipedem dormire,vel vigilare. Similiter autem per eosdem terminos ostendetur etiam si A C,sit particularis,& necessaria. Si autem hic quidem terminorum sit prędicatiuus,ille priuatiuus,& necessarius,quando uniuersalis fuerit priuatiuus, & necessarius,& conclusio erit necessaria. Si enĩ A nulli C ex necessitate contingit,B autem,alicui C inest; necesse est A, alicui B non inesse. quando autem affirmatiua necessaria ponetur vel vniuersalis, vel particularis, vel priuatiua particularis; non erit conclusio necessaria: Nam alia quidem eadem, quæ & in prioribus dicemus.

dicemus. Termini autem cùm vniuersalis quidem affirmatiua est necessaria, vigilatio, animal, homo: medium, homo: cùm autem particularis prædicatiua necessaria, vigilatio, animal, album: animal enim necesse est alicui albo inesse, vigilatio autem contingit nulli: & non necesse est alicui animali non inesse vigilationem. Quando autem priuatiua particularis est necessaria bipes, motus animal; mediũ animal. Manifestum igitur quòd inesse quidẽ non est syllogismus, si vtræque propositiones non sint in eo quod est inesse: necessarij vero est, & altera solum existente necessaria. In vtrisq; autem & affirmatiuis, & priuatiuis syllogismis, necesse est alteram propositionem similẽ esse conclusioni. dico autem similem; si inesse quidem existentem, si autem necessaria; necessariam. Quare & hoc palàm, quòd non erit conclusio neque necessaria, neque inesse, non sumpta vel necessaria, vel quæ inesse significet propositione. Igitur de necessario quomodo fit, & quam differentiam habeat ad inesse, sufficienter penè dictum est.

ANNOTATIONES.

In postrema figura] .i. *tertia* [*ad medium*] .i. *subiectum utriusque prop. quod est medium* [*&* A. *&* B. *omni* C. *insint*] .i. *omne* C. *est* A. *omne* C. *est* B. *necessariò. quare quoniam* [B. *omni* C. *inest*] .i. *omne* C. *est* B. *& aliquod* B. *est* C. [*conuertitur uniuersalis particulariter*] .i. *prop. uniuersalis cum nota, ut omnis homo est animal conuertitur cum nota particulari; ut Aliquod animal est homo. Aduertas* A. *maiorem terminum* B. *minorem,* C. *medium significare*

care: quare A.*minorem prop.* B.*minorem:* [*sit* A. O. *priuatiua*] *ut,nullum* C. *est* A. *uel aliquod* C.*non e.* A. [C.B. *affir.*] *ut omne* C. *est* B. [*bonum conting: nulli equo esse*] .*i.cõtingit nullum equum esse bonum* [*termini uniuersaliter ad medium*] .*i.nota vniuersalis, ut omne, & nullum sit ad medium* [*hic vniuersalis,ille verò particularis*] .*i.una prop. fit uniuersalis,alia parti.* [*quòd inesse*] .*i. quòd de inesse non est syl.* [*nõ sint,in eo quòd est inesse*] .*i.nisi utraque prop. sint de inesse,* [*necessarij verò est*] .*i. syl.est de necessario* [*si inesse quidem existentem*] .*i.si conclusio sit de inesse unam prop. esse de inesse* [*non sumpta*]. *i. nisi pracedat prop.necessaria,vel de inesse.*

Argumentum, & diuisio in cap.12.

Nunc ad syl. accedit Arist. qui ex prop. contingentibus fiunt. Contingens autem appellat id, quò non existente necessario,ipso autem posito inesse, nullum ponitur impossibile . quare prop. de contingenti hoc loco conuertuntur in oppositam qualitatem . unde sequitur. contingit omnem hominem esse album,contingit igitur omnem hominem non esse album : nam sequitur,contingit omnem hominem esse album, non necesse igitur est hominem esse album: contingens enim & necessarium opponuntur,ac praterea sequitur, nõ necesse est omnem hominem esse album, possibile igitur est omnem hominem non esse album, ac praterea contingit igitur omnem hominem non esse album. unde fit,ut contingat omnem hominem non esse album. Sed non omnes prop. de contingenti conuertuntur in oppositam qualitatem: quoniam quoddam est contingens natum,quod in pluribus euenit, vt hominē canescere,aliud est infinitum,& non magis ad esse,quàm ad non esse,determinatum, ut animal ambulare contingit.

tingit. atque hoc contingens conuertitur. sed contingens natum conuertitur in contingens raro, vt hominem non canescere in senectute.. Tales syl. ex contingentibus utiles sunt ad topicas arg. non ad demonstrationem. Verùm prop. de contingenti duos habent sensus. primus, quando significant prædicatum contingere inesse illi, cui inest subiectum. Secundus, quando significat prædicatum contingere inesse illi, cui contingit subiectum inesse: ut hac prop. Contingit A. *esse* B. *duplicem habet sensum. unus est, quod contingit* A. *esse* B. *Secundus est, quod contingit esse* A. *contingit esse* B. *nam hæc prop. Possibile est* A. *esse* B. *habet duplicem sensum: unus est, quod est esse* A. *potest esse* B. *ut, quod est currens, potest esse hominem. Secundus est. quod potest esse A. potest esse* B. *hoc est, quod potest esse currens, potest esse hominem. Est veluti quarti tractatus primum cap. in quo tractatu agit Arist. de syl. ex prop. contingentibus. & continet decem capita. hoc primum quatuor habet partes. in prima proponit quid dicendum sit, ac definit contingens, sic [De contingenti autem] definit autem [Dico autem contingere] secunda docet, quo modo conuertuntur prop. de contingenti his uerbis [* Accidit *autem omnes] tertia remouet dubium ibi [* Disciplina *autem] quarta distinguit.*

De contingenti non necessario, & propositionum secundum contingens conuersionibus. Cap. 12.

DE contingenti autē post hęc dicemus: quando, & quomodo, & per quæ erit syllogismus. Dico autem contingere, & cōtingens, quo non existente necessario, posito autem inesse, nihil erit propter hoc impossibile; nam neces-

sarium

sarium æquiuocè contingere dicitur. Quòd autem hoc sit contingens, manifestum ex affirmationibus, & negationibus oppositis. Nam Non contingit esse: non possibile esse: & impossibile esse, & necesse est non esse vel eadem sunt, vel sequuntur seinuicem: quare & opposita his contingit esse, & non impossibile esse, & non necesse non esse, eadem erunt, vel sequentia seinuicem: de oī enim affirmatio, uel negatio vera. Erit ergo contingens non necessarium & non necessarium contingens. Accidit autē omnes, quæ secundum contingere sunt propositiones, conuerti sibiinuicem: dico autem non affirmatiuas negatiuis: sed quæcunque affirmatiuam habent figuram secundum oppositionem: vt ea quæ est. Contingit esse, ei quæ est contingit non esse, & ea quæ est contingit omni, ei quę est, contingit nulli: vel non omni: & quæ alicui, ei quæ non alicui: eodem autem modo & in alijs. Quoniam enim quod est contingens, non est necessarium, & quod non est necessarium, possibile est non esse: manifestum quòd si contingit A inesse B; contingit & non inesse: & si omni contingit inesse, & omni contingit non inesse. Similiter autem & in particularibus affirmationibus, nam eadem demonstratio. Sūt autem huiusmodi propositiones prædicatiuæ: nam contingere, ei quod esse, similiter ponitur quemadmodum dictum est prius. Determinatis autem his, rursum dicimus quod contingere duobus modis dicitur. Vno quidem quod plerūque fit, & deficit necessarium: vt canescere hominem, vel augeri, vel minui, vel omnino qđ natum est esse. Hoc enim non continuum habet necessariū; eo quod non semper est homo,

cum

tum tamē hō eſt; aut ex neceſſitate, aut in plu ribus eſt. Alio autem modo, infinitum, quod & ſic, & non ſic poſſibile: vt animal ambulare, uel ambulante fieri motum terræ: vel omnino quod caſu fit: nihil enim magis ſic natum eſt, vel è contrario. Conuertitur ergo & ſecundum oppoſitas propoſitiones vtrunq; contingens, non tamen eodem modo: ſed quod natum quidem eſt eſſe, ei quod non ex neceſſitate eſſe: ſic enim contingit non caneſcere hominem, infinitum autem ei, quod nihil magis ſic; vel illo modo. Diſciplina autem, & ſyllogiſmus demonſtratiuus, ex infinitis quidem nō eſt, eo quod inordinatum eſt mediū: ex ijs vero quæ nata ſunt eſſe, penè orationes, & conſiderationes fiunt de ſic contingentibus: ex illis autem poſſibile quidem eſt fieri ſyllogiſmum: non tamē ſolet quæri. Hæc ergo definientur magis in ſequentibus; nunc autem dicemus, quando, & quomodo, & quis erit ſyllogiſmus ex contingētibus propoſitionibus. Quoniam autem contingere hoc huic ineſſe dupliciter eſt accipere: aut enim cui ineſt hoc, aut cui contingit ipſum ineſſe, nam de quo B, A contingere, horum alterū ſignificat: aut de quo dicitur B, aut de quo contingit dici: de quo aūt B, A contingere: aut omni B poſſibile ineſſe A, nihil differt. Manifeſtum igitur quoniam dupliciter dicitur A, omni B ineſſe contingere. Primū ergo dicemus, ſi de quo C, contingit B, de quo B, contingit A: quis erit, & qualis ſyllogiſmus: ſic.n. vtræq; propoſitiones ſumuntur ſecundū contingere: quando autem de quo B eſt, contingit A: hęc quidē ineſſe, illa vero contingens: quare à ſimilibus figuris incipiendum quemadmodum & in alijs.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Dico autem contingere, & contingens] .i. contingens est possibile, vel propo. possibilis, quæ si ponatur inesse; nullum sequitur impossibile, hoc est, est ad utrumlibet, quod potest & esse, & non esse. [*nam necessarium æquiuocè contingere dicitur*] hoc. s. loco, & in libro Perier. [*secundum contingere*. i. contingentes. [*conuerti sibi inuicem: dico autem non affirmatiuas negatiuis, sed &c.*] .i. omnes prop. de contingenti conuertuntur in oppositam qualitatem, non tamen illa, quæ habet modum affirmantem conuertitur in eam, quæ modum negantem habet, vel contra: sed quòd affirmatiua diuisa conuertitur in negatiuam, vbi verbum negatur solum, non modus. & hæc explicat Arist. quando ait, vt ea, quæ est, [*huiusmodi propositiones*] .s. modales de contingenti, in quibus modus non negatur, sunt affirmatiuæ. [*nam contingere ei, quod est esse, similiter ponitur*] .i. sicut se habet esse in prop. de inesse, ita contingere in prop. de contingenti. sed in prop. de inesse si affirmetur esse, est prop. affir. quare & in prop. de contingenti si contingere affirmetur; erit prop. affir. [*dictũ est prius*] .i. in lib. de Interpr. [*quod plerunque fit, & deficit necessarium*] .i. contingens definitum natum. i. quod habet causam naturalem ordinatam ad ipsum, quæ potest impedisi. unde differt a necessario. [*non semper est homo*] potest enim mori antequam fiat canicies. [*infinitum*] .i. æquè se habet ad esse, & non esse [*nihil enim magis sic natum est, vel contra*] .i. non magis sic, quàm contrà natum est. [*ex infinitis non fest* .i. de contingentibus quæ equè ad esse, & non esse si habent.

Argu-

Argumentum, & diuisio in cap. 13.

Conficit syl. ex ambabus prop. contingentibus in prima fig. ac de vniuersalibus quatuor præcepta. primum est. ex ambabus prop. vniuersalibus affir. de contingenti sequitur uniuersalis affir. de contingenti in Barbara reducitur per omne. Secundum. si maior sit vniuersalis neg. & minor vniuersalis affir. sequitur uniuersalis neg. de contingenti in Celarent, per Nullum. Tertium si maior sit uniuersalis affir. minor vniuersalis neg. non fit syl. perfectus. Sed perficitur per conuersionem minoris in oppositam qualitatem. Quartum, ex ambabus uniuersalibus neg. fit syl. imperfectus, qui perficitur per conuersionem minoris, uel ambarum in oppositam qualitatem. De particularibus uerò tria habemus. primum est. si maior sit uniuersalis affir. uel neg. & minor particularis affir. sequitur particularis affir. uel neg. in Darij, uel Ferio. Secundum. Si maior uniuersalis affir. uel neg. & minor particularis neg. non fit syl. perfectus. perficitur autem per conuersionem minoris in oppositam qualitatem. Tertium. Si maior sit particularis, & minor uniuersalis uel particularis, non ualet syl. quoniam medius terminus poterit excedere maiorem, & dantur termini, in quibus omni, & in quibus nulli. Sumatur contingens pro non necessario. Caput igitur hoc tres habet partes, prima componit syl. uniuersales ibi [Quando ergo] secunda particulares sic [si autem hæc quidem prop.] tertia epilogum facit [Manifestum autem.]

De syllogismis ex ambabus contingentibus in prima figura. Cap. 13.

QVando ergo A, contingit omni B, & B, omni C. syllogismus erit perfectus, quoniã A, contingit omni C inesse. Hoc autem manifestum est ex definitione: nam contingere omni inesse sic dicebamus. Similiter autem & si A quidem, contingit nulli B: B autem, omni C, quoniam A, contingit nulli C. Nam de quo B contingit A, nõ contingere hoc erat nullam dimittere sub B contingentium. Quando autem A, contingit omni B, B autem nulli C, per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus: conuersa autem B C secundum contingere, fit idem quemadmodum & prius: quoniam enim contingit B, nulli C inesse, contingit & omni inesse. Hoc autem dictum prius. Quare si B quidem, omni C, A autem, omni B, rursum idem fit syllogismus. Similiter autem & si ad utrasque propositiones negatio ponatur cum contingere (dico autem ut si A, contingit nulli B, & B, nulli C) igitur per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus: conuersus autem rursus idem erit, qui & prius. Manifestum est igitur quod negatione posita ad minorem extremitatem, vel ad vtrasque propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem, sed non perfectus: ex conuersione enim fit necessarium. Si autem hæc quidem propositionum vniuersalis, illa verò particularis sumatur, ad maiorem quidem extremitatem posita uniuersali, syllogismus erit perfectus. Nam si A, omni B contingit, B autem alicui C; A, alicui

C con-

C contingit: hoc autem manifestum ex definitione contingentis. Rursum si A, contingit nulli B: B autem contingit alicui C inesse; necesse est A, contingere alicui C non inesse. Demonstratio autem eadem, quæ in his. Si autem priuatiua sumatur particularis propositio, uniuersalis autem affirmatiua, positione autem similiter se habeant (ut A quidem, omni B contingat: B autem, alicui C contingat non inesse) per sumptas quidem propositiones non fit manifestus syllogismus: conuersa autem particulari, & posito B, alicui C contingere inesse, eadem erit conclusio quæ & prius, quemadmodum in ijs quæ ex principio. Si autem quæ ad maiorem extremitatem particularis sumatur, quæ ad minorem uniuersalis, siue vtraque sumantur affirmatiuæ, siue priuatiuæ, siue non similis figuræ, siue utræque indefinitæ, vel particulares; nullo modo erit syllogismus. Nihil enim prohibet B transcendere A, & non prædicari de æquis: in quo enim B transcendit A, sumatur C: huic neque omni, neque nulli, neque non alicui, neq; non alicui contingit A inesse: si quidem cõuertuntur secundum contingere propositiones, & B pluribus contingit quam A inesse. Amplius autem ex terminis manifestum est: nam sic se habentibus propositionibus, primum postremo & nulli contingit, & omni ex necessitate inesse. Termini autem communes omnium, inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo: non contingere verò, animal, album, vestis. Manifestum igitur quod hoc modo habẽtibus se terminis, nullus fit syllogismus: nam omnis syllogismus uel eius quod est inesse est, vel ex necessitate, uel contingere: non est autem eius

quod est inesse, neque necessarij: manifestum quod nō est, nam affirmatiuus interimitur priuatiuo, & priuatiuus affirmatiuo: relinquitur ergo eius quod contingere esse, hoc autem impossibile. Ostensum est enim quoniam sic se habentibus terminis, & omni postremo primum necesse inesse, & nulli contingere inesse: quare non erit eius quod est contingere syllogismus: nam necessarium non erat contingens. Manifestum autem & quoniam cum uniuersales sunt termini in contingentibus propositionibus, semper fit syllogismus in prima figura, siue sint prædicatiui, siue priuatiui. Verùm ex prædicatiuis quidem perfectus, ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autem contingere sumere non in necessarijs, sed secundum dictam definitionem, aliquoties autem latet huiusmodi.

ANNOTATIONES.

Ex definitione] *.s. quam antea dedimus in cap. superiori.* [*nullum dimittere sub B. contingentium*] *.i. nullum dimittere de his, quæ sub* B. *contingunt.* [*conuersa B.C. secundum contingere*] *.i. minore prop. conuersa in oppositam qualitatem fit syl. in Barbara.* [*cōuersis autem*] *.i. conuersis utrisque prop. uel minore fit syl.* [*ex conuersione enim fit necessarium*] *.i. concluditur.* [*B. transcendere A*] *.i. potest medius terminus esse in plus, quàm maior fit* [*primum postremo*] *.i. contingat maiorem terminum prædicari de medio omni, & nullo.* [*oportet autem contingere sumere*] *.i. debet sumi contingens pro contingenti non necessarius, sicut dictum est antea.*

Argumentum, & diuisio in cap. 13.

Ad construendos syl. ex una prop. de contingenti, & altera de inesse quatuor obseruare oportet. primum, si maior sit de contingenti, & minor de inesse; sequitur conclusio de contingenti in quolibet modo primæ figuræ. Secundum est, si maior sit de inesse simpliciter, & minor de contingenti; conclusio sequetur de contingenti eo, quod possibile significat. qui syl. cum imperfecti sint; perficiuntur per impossibile: nam si antecedens alicuius consequentiæ sit possibile; consequens erit possibile, & non impossibile: quoniã A posset esse, non existente B. Nec A. sit una prop. tãtum; siquidem ex uno nihil sequitur syllogisticè. deinde quanquàm ex antecedente falso, non tamen impossibili sequitur falsum; non tamen sequitur impossibile: quare, quod conclusio ex una prop. de inesse, & altera de contingenti sit bona duabus rationibus perspicuum fit: primum quia ex opposito contradictorio conclusionis cum minore posita inesse infertur oppositum maioris in Brocardo: ut si arguatur in Barbara, omne B. *est* A. *omne* C. *contingenter est* B. *igitur omne* C. *contingenter est* A. *in* Brocardo *sic.* Aliquod C. *necessariò non est* A, *omne* C. *est* B. *aliquod igitur* B. *necessariò non est* A. *quæ consequentia non sequitur propter positionem minoris inesse: possibili enim posito inesse nullum sequitur impossibile. sed sequitur propter oppositum conclusionis. Secundò quoniam nisi ualeret hæc consequentia; oppositum conclusionis staret cum antecedente, sed hoc est falsum: nam ex illo opposito cum minore posita inesse infertur conclusio repugnans maiori: unde reducitur ad ipsum Barbara mutando minorem de contingenti in unam de inesse. Valet quoque hæc consequentia in*

Celarent : quoniam ex opposito conclusionis cum minore posita inesse, sequitur contradictoria maioris in Disamis. Dictum *autem est de inesse simpliciter : quoniam si esset de inesse ut nunc ; darentur termini, in quibus omni, & in quibus nulli.* Dictum *etiam est de contingenti eo, quod significat possibile: nõ enim semper conclusio de contingenti ad utrumlibet sequitur; nam ex opposito huius conclusionis de contingenti, Nullum C, contingit esse* A. *sumitur hæc, Aliquod* C. *necesse est esse* A. *quod non eueniret, nisi esset de cõtingenti possibili. deinde aliquando sequitur conclusio de contingenti pro necessario: ut, nullum intelligens est coruus. Sed omnis homo contingenter est intelligens, omnis igitur homo contingenter non est coruus. imo omnis homo necessariò non est coruus, est concludendum. non semper igitur sequitur conclusio de contingenti ad utrumlibet ; quanquam aliquando sequitur hæc : vt, nullum intelligens est mouens, sed omnis homo contingenter est intelligens. omnis igitur homo contingenter non est mouens. Verùm si in his minor sit neg. erit syl. imperfectus, qui perficitur, si minorem conuertamus in oppositam qualitatem. Tertium est. si negatiua sit minor uniuersalis de inesse non valet syl. quoniam dantur termini in quibus omni, ut album, animal, nix : & in quibus nulli ; ut album, animal, pix. Quartum. si maior sit particularis, vel ambæ prop. non ualet syl. quoniam dantur termini, in quibus omni, ut animal, album, homo: & in quibus nulli; ut animal, album, tunica. Quare si maior sit uniuersalis, & minor particularis; fit semper syl. Quocirca Arist. in hoc capite format syl. ex una prop. de contingenti, & alia de inesse in prima figura. atque in duas partes secatur. in prima docet syl. uniuersales, in secunda particulares. prima habet tria obseruanda. primum præceptum est,* [*Si autem*

hæc

hæc quidem] Secundum [quando autem quæ ad minorem] deinde explicat primum, quando ait [contingat enim A. omni B.] & est syl. in Barbara, in Celarent uero his uerbis (Similiter autem & cum priuatiua est] Postea secundum explanat præceptum hac parte [Quòd autem contrariè se habentem] & ad hoc comprobandum utitur tali principio [primum autem dicendum quòd] quod principium declarat his uerbis [Amplius cum est A] Ex dictis hanc infert conclusionem [Quemadmodum ergo] postquàm secundum exposuit Arist. præceptum; duabus rationibus probat, & prima in Barbara est [Determinatis autē his insit A.] Secunda est [possibile est autem & primam figuram] deinde explicat tempus uerborū pro po. sic [oportet autem accipere] At verò probat per impossibile in Celarent [Rursum sit priuatiua propositio] Præterea probat, quòd non semper sequitur conclusio de contingenti uero. atque id duabus rationibus, quarum prima est [Hic ergo syl.] Secunda [Amplius & ex terminis] His peractis scribit aliquando sequi conclusionem de contingenti ad utrumlibet sic [sed nec necessaria semper] sed quando minor sit neg. de contingenti in hoc secundo præcepto, non fiat syl. perfectus, declarat sic [si autem priuatiuum ponatur ad minorem] post ea se confert ad modos inutiles sic [si autem non inesse ponatur] ac præterea ad secundam descendit partem, in qua loquitur de syl. particularibus, ac primum de utilibus his uerbis [Si autem hoc quidem uniuersale] deinde de inutilibus hoc modo [Quando autem non inesse] tandem repetit quæ proposuit sic [Manifestum est igitur.]

De Syllogismis ex vna absoluta, & altera contingente in prima figura. Cap. 13.

SI autem hæc quidem inesse, illa verò contingere sumatur propositionum, quando quæ ad maiorem quidem extremitatem contingere significauerit, perfecti erunt omnes syllogismi, & contingentis secundum dictam determinationem: quando autem quæ ad minorem; & imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi, non contingentis secundum dictam determinationem: sed eius quod est nulli, aut non omni ex necessitate inesse. Si enim nulli, aut nõ omni ex necessitate contingere dicimus, & nulli, & non omni inesse. Contingat enim A, omni B: B autem, omni C ponatur inesse: quoniam igitur sub B est C, A autem, contingit omni B: manifestum quòd & C omni contingit A: fit ergo perfectus syllogismus. Similiter autem & cùm priuatiua est A B propositio, B C autem affirmatiua, & hæc quidem contingere, illa verò inesse sumetur: perfectus erit syllogismus, quoniam A, contingit nulli C inesse. Quòd ergo Inesse posito ad minorem extremitatem, perfecti syllogismi fiunt, manifestum. Quòd autem contrariè se habente erunt syllogismi, per impossibile monstrandum est: simul autem erit manifestum & quòd imperfecti: nam ostensio nõ ex sumptis propositiònibus. Primum autem dicendum, quòd si cùm est A; necesse est esse B: & cũ possibile est esse A; possibile erit B, ex necessitate. Sit enim, sic se habentibus rebus, in quo quidem A, possibile, in quo autem B, impossibile: si ergo aliud possibile quidem est, cũ possibile

sibile esse, ipsum fiet: hoc verò impossibile, quoniam impossibile, non utique fiet: simul autem si A possibile, & B impossibile; cõtinget fieri A præter B. si autem fieri, & esse: nam quod fit, quando factum est, est. Oportet autem accipere non solum in generatione possibile, & impossibile, sed & in uerum esse, & in quod actu est, & quocunque modo simpliciter aliter dicitur possibile: in omnibus enim similiter se habebit. Amplius cùm est A, B esse, non tanquam uno aliquo existente A, erit B, oportet opinari: nihil enim est ex necessitate vno aliquo existẽte, sed duobus ad minus, ut quando propositiones sic se habent, ut dictum est, secundum syllogismum: nam si C dicitur de D, D autem de E, & C de E ex necessitate: & si utrunque possibile, & conclusio erit possibilis. Quemadmodum ergo si quis ponat A quidem propositiones, B autem cõclusionem, accidet non solum A existente necessario, & B simul esse necessarium, sed etiam possibili, possibile. Hoc autem ostẽso, manifestum est quod falso posito, & nõ impossibili, & quod accidit propter positionem falsum erit, & non impossibile: ut si A falsum quidem est, non tamen impossibile: cùm autem sit A, & B est: & B erit falsum quidem, non tamen impossibile. Nam ostensum est quòd cùm est A, est B, & cùm possibile est A, possibile est B. Positum autem est A possibile esse, & B erit possibile: si enim impossibile est B, simul idem erit possibile, & impossibile. Determinatis autem ijs, insit A, omni B: B autem contingat omni C, necesse est A igitur contingere omni C inesse. Non enim contingat, B autem omni C ponatur inesse: hoc autem falsum quidem, non

tamen

tamen impossibile: si ergo A quidem non contingit omni C, B autem omni C insit, A non omni B contingit. Fit enim syllogismus per tertiã figuram. Sed positum erat omni C contingere inesse. necesse est ergo A, omni C contingere. Falso enim posito, & non impossibili, quod accidit est impossibile. Possibile est autem & primam figuram facere impossibile, ponentes B inesse C: nam si B, omni C inest, A autem omni B contingit, & omni C cõtinget A: sed positum erat non omni possibile inesse. Oportet autem accipere omni inesse non secundum tempus determinantes: ut nunc, aut in hoc tempore, sed simpliciter (per huiusmodi enim propositiones & syllogismos facimus) quoniam secundum nunc sumpta propositione, non erit syllogismus: nihil enim fortasse prohibet quandoque & omni mouenti hominem inesse, ut si nihil aliud moueatur: mouens autem contingit omni equo, sed homo nulli equo contingit. Amplius: Sit primum quidem animal, medium uero mouens, postremum vero homo: ergo propositiones quidem similiter se habebunt, conclusio uerò erit necessaria, non contingens: ex necessitate enim homo est animal. manifestum igitur quòd uniuersale sumendum simpliciter, & non tempore determinantes. Rursum: Sit priuatiua propositio uniuersalis A B, & sumatur A quidem nulli B inesse, B autem contingat omni C inesse: his igitur positis necesse est A, contingere nulli C inesse, non enim cõtingat; B autem ponatur inesse C, sicut prius: necesse est igitur A, alicui B inesse: fit enim syllogismus per tertiam figuram. Hoc autem impossibile; quare contingit A, nulli C. posito enim

falso,

falſo, & non impoſsibili, impoſsibile eſt quod accidit. Hic ergo ſyllogiſmus non eſt contingentis ſecundum definitionem, ſed nulli ineſſe ex neceſſitate. Hæc eſt contradictio factæ hypotheſis. Poſitum eſt enim ex neceſſitate A alicui C ineſſe: ſyllogiſmus autem per impoſſibile oppoſitæ eſt contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifeſtum, quod non erit concluſio contingens: ſit enim A quidem coruus: in quo autem B intelligens, in quo autem C homo. nulli ergo B, ineſt A, nam nullum intelligens, coruus: B autem contingit omni C: omni enim homini ineſt intelligere: ſed A, ex neceſſitate nulli C, non igitur concluſio contingens. Sed nec neceſſaria ſemper: ſit enim A quidem mouens, B autem ſcientia, in quo autem C homo; ergo A quidem nulli B inerit, B autem omni C contingit: & non erit concluſio neceſſaria: non enim neceſſe eſt nullum hominem moueri, ſed neceſſe eſt aliquem: manifeſtum igitur quod eſt concluſio eius, quod eſt nulli ex neceſſitate ineſſe. Sumendum autem melius terminos. Si autem priuatiuum ponatur ad minorem extremitatem contingere ſignificãs, ex ipſis quidem ſumptis propoſitionib. nullus erit ſyllogiſmus: conuerſa autem ſecundum contingens propoſitione, erit quemadmodum in prioribus. Inſit enim A, omni B, B autem contingat nulli C: ſic ergo habentibus ſe terminis, nihil erit neceſſarium. Si autem conuertatur B C, & ſumatur B contingere omni C: fiet ſyllogiſmus quemadmodum prius, ſimiliter enim habent ſe termini in poſitione. Eodem autem modo & cùm priuatiua ſunt utraque interualla: ſi A B quidem non ineſſe, B C autem nulli

contin-

contingere significat: nam per ea quidem, quæ sumpta sunt, nullo modo fit necessarium: conuersa autem secũdum contingens propositione erit syllogismus: sumatur enim A quidem, nulli B inesse, B autem contingere nulli C, per hæc quidem nihil necessarium. Si autem sumatur B, omni C contingere, quod verum est, A B, autem propositio similiter se habeat: rursus erit idem syllogismus. Si autem non inesse ponatur B, omni C, & non contingere non inesse; non erit syllogismus ullo modo, siue priuatiua sit, siue affirmatiua A B propositio. Termini autem communes ex necessitate quidem inesse, albũ, animal, nix. Non contingit autem, album, animal, pix. Manifestum est igitur quòd cũ uniuersales sunt termini, & hæc quidem propositionum inesse, illa uerò sumitur contingens, quando quæ ad minorem est extremitatem cõtingere sumitur propositio, semper fit syllogismus: veruntamen quandoque ex ipsis, quandoque autem propositione conuersa: quando uero utrunque horum, & ob quam causam, diximus. Si autem hoc quidem uniuersale, illud vero particulare sumitur interuallorum, quando ad maiorem quidem extremitatem vniuersale ponitur, & contingens siue negatiuum, siue affirmatiuum, particulare autem affirmatiuum & inesse, erit syllogismus perfectus, quemadmodum & cùm uniuersales sunt termini: demonstratio autem eadem quæ & prius. Quando autem uniuersale quidem fuerit ad maiorem extremitatem inesse, & non contingens; alterum verò particulare, & contingens, siue affirmatiuæ, siue negatiuæ ponantur utræque, siue hæc quidem negatiua, illa verò affirmatiua;

omni-

omnino erit syllogismus imperfectus. Verùm hi quidem per impossibile ostenduntur, illi verò per conuersionem cõtingentis, quemadmodum in prioribus. Erit autem syllogismus per conuersionem, & quando uniuersalis quidem ad maiorem extremitatem posita significauerit inesse, vel non inesse: particularis vero cùm sit priuatiua, sumatur contingens: ut si A quidē omni B inest, vel non inest: B autem alicui contingit non inesse: conuersa enim B C, secundū contingere, fit syllogismus. Quādo autem non inesse sument particulariter posita propositione, non erit syllogismus. Termini inesse, album animal, nix: non inesse autem, album, animal, pix: per indefinitum enim est sumenda demonstratio. Si autem uniuersale quidem ponatur ad minorem extremitatem, particulare autem ad maiorem, siue priuatiuum, siue affirmatiuū, siue contingens, siue inesse utrumuis; nullo modo erit syllogismus. Nec, cùm particulares, uel indefinitæ ponentur propositiones, siue contingere sumptæ, siue inesse, seu permutatim, nec sic erit syllogismus: demonstratio autem eadem, quæ in prioribus. Termini autem communes inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo: non contingere uero animal, album, tunica. Manifestum est igitur quòd uniuersali posito ad maiorem extremitatem semper erit syllogismus, ad minorem autem nunquam.

ANNOTATIONES.

Quando quæ ad maiorem extremitatem contingere significauerit] .i. si maior prop. erit continges.

[non

[non contingentis secundum dictam determinationem] .i. non contingentis secundum datam definitionem, sed illius contingentis, quod poßibile significat, & non ad utrumlibet [contrariè se habente, erunt syl.] .i. quando maior erit de inesse, & minor de contingenti; fient syl. imperfecti [per impoßibile monstrandum est] .i. per impoßibile reducuntur perfecti. [Primum autem dicendum, quòd] ponit quoddam principium ad perfectionem sequentium coniugationum, quod est. Posito poßibili, quod accidit non est impoßibile. atque sic ostendit. si antecedens est poßibile; & consequens est poßibile. sit A. antecedens, B. consequens. si igitur est A. poßibile; & B. est poßibile [sit enim] hoc est, si B. non est poßibile, sit A. poßibile, B. impoßibile. [si ergo aliud] .i. si ergo A. possibile est [hoc verò] .i. B. [continget fieri præter B.] hoc est, A. aliquando fiet præter B. & aliquãdo est præter B. cuius oppositum sumptum est. [si autem fieri] i. si autem factum erit; & erit. [oportet autem accipere &c.] hoc est possit aliquis credere per A. intelligi vnum tantum, vel unam prop. sed ex uno nihil sequitur necessariò. quare per A. intelligit Arist. duas prop. dispositas secundum modum, & figuram: quæ si sint possibiles; conclusio erit possibilis: si neceßariæ; & conclusio necessaria. [Amplius cum est A. B. esse] id vult inferre. posito possibili falso, nihil ex hoc sequitur impossibile: nam, si A. sit falsum, & possibile, si ponatur inesse; fit, ut B. possit esse falsum, sed non impossibile: siquidem cum A. sit possibile; & B. erit possibile, vt dictum est. sic si non eueniat idem esse possibile & impossibile. [falso posito] .i. supposito [& quòd accidit propter positionem falsum erit] .i. & conclusio propter suppositionem falsa erit. [ponatur inesse] .i. supponatur inesse, & non contingere [secundum tempus determinantes]

nantes] *.i. secundum tempus definitum*. [*utraque interualla*] *.i. utraque propositiones.*

Argumentum & diuisio in cap. 15.

Si in prima figura una prop. erit necessaria, altera contingens; quinque praecepta obseruentur. Primum est. in quolibet modo primae figurae si maior sit contingens, & minor necessaria; sequitur conclusio contingens propriè. Secundum, in quouis modo affirmatiuo si maior sit necessaria, & minor contingens; conclusio erit contingens quod possibile significet: ex opposito enim conclusionis cum minore posita inesse sequitur oppositum maioris in Brocardo, vel Ferison. Tertium est, in quouis modo negatiuo si maior sit necessaria, & minor contingens; sequitur conclusio duplex, de contingenti.s. pro possibili, & de inesse: nam ex opposito conclusionis cum maiore sequitur oppositum minoris in Cesare, uel Festino. Quartum est. si minor sit neg. & de necessario quoquo modo sint prop. dispositae; non valet consequentia: dantur enim termini, in quibus nulli, ut animal, album, nix. Quintum si maior, vel ambae prop. sint particulares una contingens, & altera necessaria; non fit syl. non dantur termini, in quibus omni, & in quibus nulli. Quapropter ex his perspicuum fit in quibus modis valet mixtio ex una prop. contingenti, & altera de inesse, in his ualere ex una contingenti, & altera necessaria. differunt tamen: quoniam si maior neg. ponitur necessaria; sequitur duplex conclusio.s. de contingenti, & de inesse; sed solum si maior sit de inesse. Diuiditur igitur hoc caput in tres partes. in prima quinque praecipit ad formationem huiusmodi syl. in secunda explicat, in tertia comparat miscellam syl. huius naturae cum his, quos in

praece-

præcedenti capite descripsit. Quo ad primam partem præceptum primum scribit sic Arist.[Quando autem] secundum [Et perfectus quando] tertium [conclusio autem] quartum[si autem sint hoc]quintum [contingere autem] Quo ad secundam explicat ea,quæ præcepit, ac primo in modis vniuersalibus affirma. ut [Quòd igitur uniuersalibus], aliud [Rursum A quidem] & in neg.uelut [Si autem nō similis figura] aliud [Rursum sit affirmatiua] aliud de syl. imperfecto [si autem ad minorem extremitatem] atque accedit ad syl. inutiles sic [quando autem non contingere] deinde ad particulares se cōfert utiles & primum [Eodem autem modo] secundum [quando autem particularis] tertium [aut uniuersalis] deinde ad inutiles, ac primò [si autem uniuersale] secundo [quando similiter,] tertio [cum autem affir.]quarto [nec quando indefinitæ] Tertia pars est [manifestum ergo.]

Mixtio necessarij, & contingentis in prima figura. Cap. 15.

QVando autem hęc quidem propositionum ex necessitate inesse,vel non inesse,illa vero contingere significat,syllogismus quidē erit hoc modo habentibus se terminis.Et perfectus quādo ad minorem extremitatem ponetur necessaria.Conclusio autē si prædicatiui sunt quidem termini,contingentis, & non inesse erit, siue vniuersaliter siue non vniuersaliter ponantur:si autem sint hoc quidem affirmatiuum,illud vero priuatiuum, quādo affirmatiuum quidem fuerit necessarium;& cōtingentis erit cōclusio,& non eius,quod est non inesse. Quando autem priuatiuum necessarium; & contingentis

gentis non esse,& non inesse,siue vniuersales, siue non vniuersales sint termini. Contingere autem in conclusione eodem modo accipiendum est,quo in prioribus. Eius autem quod est ex necessitate non inesse,non erit syllogismus aliud enim est non ex necessitate inesse, & ex necessitate non inesse. Quòd igitur vniuersalibus affirmatiuis existentibus terminis non fiat conclusio necessaria,manifestum:insit enim A omni B ex necessitate,B autem contingat omni C,erit igitur syllogismus imperfectus,quòd A contingit omni C inesse. Quod autem imperfectus ex demonstratione palam: eodem enim modo ostẽdetur,quo & in prioribus. Rursum A quidem contingat omni B inesse: B autem omni C insit ex necessitate:erit itaque syllogismus,quòd A contingat omni C inesse,sed non quòd inest,& perfectus quidem,sed nõ imperfectus:statim enim ꝑficitur ꝑ propositiones, quæ a principio. Si autem non similis figuræ sint propositiones,sit primum priuatiua necessaria,& A quidem nulli contingat B ex necessitate,B autem contingat omni C: necesse est igitur A,nulli C inesse.Ponatur enim A inesse aut omni,aut alicui,positum autem est A nulli contingere B: quoniam ergo conuertitur priuatiua,& B nulli A contingit, A autem positum est inesse C aut omni,aut alicui: quare nulli, aut non omni C continget B inesse.sed supponebatur oĩ ex principio: manifestũ autẽ qđ & eius ꝙ est contingere non inesse fit syllogismus, siquidem & eius qđ est non inesse. Rursum sit affirmatiua quidem propositio necessaria, & A quidem contingat nulli B inesse,B autem insit omni C ex necessitate: ergo fit syllogismus quidẽ

perfectus, sed non eius quod est non inesse, sed eius quod est contingere non inesse: nam & propositio sic sumpta est, quæ ad maiorem est extremitatem, & ad impossibile non est ducere: nam si ponatur A inesse vlli, C positum est autem & A, B cõtingere nulli inesse: nihil accidit per hæc impossibile. Si autem ad minorem extremitatem ponatur priuatiuum, quando contingere quidem significauerit: syllogismus erit per conuersionem quemadmodum in priorib. Quando autem non contingere; non erit ex necessitate: nec quando vtraque quidem propositio priuatiua, non sit autem contingens quod ad minorem est. Termini autem inesse quidem album, animal, nix. non inesse quidem, album, animal, pix. Eodem autem modo se habebit & in particularibus syllogismis. Quando enim fuerit priuatiua necessaria, & cõclusio erit eius quod est non inesse: vt si A quidem nulli B contingit inesse ex necessitate, B autem alicui C cõtingat inesse: necesse est A alicui eorum q̃ sunt C non inesse. Si enim A omni C inest, nulli aũt contingit B, & B nulli A, contingit inesse: quare si omni C inest A nulli C contingit B: sed positum erat alicui contingere. Quando autem particularis affirmatiua necessaria fuerit, quæ in priuatiuo est syllogismo, vt B C, aut vniuersalis in affirmatiuo, vt A B: nõ erit inesse syllogismus. Demonstratio autem eadem quæ in prioribus. Si autem vniuersale quidem ponatur ad minorem extremitatem vel affirmatiuum, priuatiuum contingens, particulare autem necessarium; non erit syllogismus. Termini autem inesse qdem ex necessitate, animal, album, homo: non contingere autem, animal, album, tunica.

nica. Quando similiter vniuersale quidem est necessarium, particulare autẽ contingens, cum priuatiuum quidem est vniuersale: inesse quidẽ termini, animal, album, coruus: non inesse, animal, album, pix: cùm autem affirmatiuum, inesse quidem, animal, album, cygnus: non contingere autem, animal, album, nix. Nec quando indefinitæ sumunt propositiones, aut vtræque particulares; sic erit syllogismus. Termini autem communes, inesse quidem, animal, album, homo: non inesse autem, animal, album, inanimatum. Nam & animal alicui albo, & album inanimato alicui est necessarium inesse, & non contingit inesse, & in contingenti similiter: quare ad omnia vtiles sint termini. Manifestum ergo ex ijs, quæ dicta sunt, quòd similiter habentibus se terminis, & in eo quod est inesse, & in necessarijs, & fit, & non fit syllogismus: veruntamen secundùm inesse quidem posita priuatiua propositione, eius quod est contingere erat syllogismus: secundùm necessariũ autem priuatiua: & contingere, & non inesse. Palàm autem & quòd omnes imperfecti syllogismi, & quomodo perficiuntur per prædictas figuras.

ANNOTATIONES.

Hæc propositionum ex necessitate inesse, vel non inesse, illa verò &c.] *hoc est, quando vna prop. fuerit necessaria affirm. vel neg. & altera contingens.* [*& perficitur*] *scilicet erit syl. si minor sit necessaria.* [*conclusio autem*] *scilicet syllogismorum erit contingens, & non de inesse.* [*hoc*] *.i. vna prop.* [*quando autem priuatiuũ necessarium*] *.i. quando maior fue-*

sit neg.de necessario, siue necessaria. [*& contingentis non esse, & non inesse*] *hoc est, sequitur conclusio contingens, & de inesse. quæ est duplex* [*quo in prioribus*] *scilicet definitum est.* [*Eius autem, quod est ex necessitate non inesse*] *eius syl. in quo modus non negatur, non erit conclusio* [*aliud enim est*] *.i. differt si dicatis, Non necesse est, & necessario non est.* [*quòd A. contingit omni C. inesse*] *.i. omne C. contingenter.i. possibile est, vt sit A.* [*perficitur per ex principio propositiones*] *.i. per dici de omni.* [*similis figura*] *scilicet affirmatiua, sed sint negatiua.* [*sit primum priuatiua necessaria*] *.i. sit maior negat. necessaria.* [*si quidem non inesse*] *.i. si quidem & eius quod est non inesse.* [*quoniam contingere significauerit*] *.i. illa prop. fuerit minor nega. contingens* [*syl. erit per conuersionem, vt in prioribus*] *.i. syl. cum sit imperfectus perficitur per conuersionem minoris in oppositam qualitatem.* [*quādo autem non contingere*] *.i. quando minor nega. non fuerit contingens, sed necessaria; non sequetur syl. vtilis.* [*quando autem particularis*] *scilicet minor particularis affirmat.* [*quę in priuatiuo syl. est*] *.i. maior vniuersalis neg. contingens* [*aut vniuersalis in affirmatiuo*] *.i. maior vniuersalis affirmat. & particularis contingens* [*non erit inesse syl*] *.i. syl. de inesse non erit, sed contingens.* [*non erit syl.*] *scilicet directè concludēs.* [*secundum inesse posita priuatiua*] *si maior sit nega. de inesse* [*eius quod est contingere erit syl.*] *.i. conclusio erit contingens.* [*secundum necessarium autem priuatiua*] *.i. si minor sit neg. necessaria,* [*& contingere, & non inesse*] *.i. sequitur conclusio duplex, vna nega. contingens, alia neg. de inesse.*

Argumentum, & diuisio in cap. 16.

In secunda figura si ambæ prop. fuerint contingentes affirmatiuæ, vel negat. non fit syl. nec si affir. sit de inesse, & nega. de contingenti. sed erit syl. si nega. de inesse existat, & affir. contingens. Verùm si neg. sit necessaria, & affir. contingens; sequitur conclusio contingens, sed non, dum negat. sit contingens propriè definitum. At verò prop. vniuersalis nega. contingens non conuertitur in terminis: etenim, & vniuersalis affirm. conuerteretur: vtraque nanque est ad utrunlibet. deinde ex vero sequeretur falsum: si enim hæc prop. conuertitur, contingit omnem hominem non esse album: itaque contingit omne album non esse hominem; ex vero sequitur falsum: antecedens enim est uerum, & consequens falsum. Tandem consequentia illa non est bona, in qua ex opposito contradictorio consequentis non infertur oppositum antecedentis, qualis est hæc: nam oppositum contradictorium huius prop. Omne A. *contingit non est* B. *non sequitur, Quoddam* B. *necesse est esse* A. *quod est oppositum antecedentis. Caput autem hoc tres habet partes: prima tria continet præcepta, siue conclusiones, quarum vna est [in secunda autem figura] alia existit [quando autem hæc] tertia vero est [eodem modo, & quando] secunda pars declarat uniuersalem prop. neg. contingentem propriè non conuerti simpliciter: atque id tribus rationibus. prima est [ut si* A. *contingit] secunda [amplius autem nihil] tertia [sed nec ex impossibili.] Tertia pars explicat tribus rationibus primum præceptum, siue conclusionem. primam sic describi. [Hoc autem ostenso, ponatur* A.] *secundam [sed nec per impossibile] tertiam [omnino autem si est syl.] tertiam confirmat ibi [similiter autem ostendetur.*

De syllogismis ex ambabus contingentibus in secunda figura. Cap. 16.

IN secunda autem figura quando contingentes quidem sumuntur vtræque propositiones; nullus erit syllogismus, siue sint affirmatiuæ, siue priuatiuæ, siue vniuersales, siue particulares. Quando autem hæc quidem inesse, illa verò contingere significat, affirmatiua quidem inesse significante; nunquam erit syllogismus: priuatiua vniuersali existente: semper. Eodem modo & quando hæc quidem ex necessitate, illa verò cōtingere assumatur: oportet autem & in ijs accipere quod in conclusionibus est contingens, quemadmodum in prioribus. Primum igitur ostendendum, quòd non conuertitur in contingenti, priuatiua: vt si A contingit nulli B; non necesse est, & B contingere nulli A Ponatur enim hoc & contingat B nulli A, inesse: ergo, quoniam conuertuntur, quæ sunt in eo, quod est contingere, affirmationes negationibus, & contrariæ, & contraiacentes, B autem contingit nulli A inesse: manifestum est, quòd & omni A contingit B inesse. Hoc autem falsum est; non enim si hoc huic omni contingit, & hoc huic contingat necessarium: quare non conuertitur priuatiua. Amplius autem nihil prohibet A quidem contingere nulli B: B autem alicui A ex necessitate non inesse: vt album quidem contingit omni homini non inesse, & inesse, hominem autem nō verum est dicere, quod contingit nulli albo, pluribus enim ex necessitate non inest: necessarium autem non inerat contingens. Sed nec impossibili ostendetur conuertens:

uertens: vt si quis putet, quoniam falsum est B contingere nulli A inesse, verum non contingere nulli A: affirmatio enim, & negatio: si autem hoc verum, ex necessitate alicui A inesse B: quare & A alicui B inesse: hoc autem impossibile: non enim si A non contingit vlli B; necesse est A alicui B inesse. Nam non contingere nulli, dicitur dupliciter: hoc quidem ex necessitate alicui inest, illud verò si ex necessitate alicui non inest: Nam quod ex necessitate alicui eorum, quæ sunt A non inest, non est verum dicere, ꝙ omni contingit nõ inesse: quemadmodum nec quod alicui inest ex necessitate, quoniam omni contingit inesse. Si ergo aliquis putet, quoniam non contingit C, omni D inesse; ex necessitate alicui non inesse ipsum falsum sumet; omni.n. inest si contingat: sed quoniam quibusdam ex necessitate inest, propter hoc dicimus non omni cõtingere. Quare ei quod est contingere omnin inesse, & ea quæ est ex necessitate alicui inesse, opponit: & ea q̃ est ex necessitate alicui non inesse, similiter aũt & ei q̃ est contingere nulli. Palã ergo quòd ad sic contingens, & non contingens, vt in principio definiuimus, non solũ ex necessitate alicui inesse, sed & ex necessitate alicui non inesse sumendum. Hoc autem sumpto, nihil accidit impossibile: quare non fit syllogismus. Manifestum ergo ex ijs quæ dicta sunt, ꝙ non conuertitur priuatiua. Hoc autem ostenso ponatur A, B quidem contingere nulli, C verò omni; per conuersionem ergo non erit syllogismus: dictum est enim, quòd non cõuertitur huiusmodi propositio. Sed nec per impossibile: nã posito B omni C contingere inesse, nihil accidit falsum: continget enim A & omni & nulli

ior erat de inesse, & minor contingens [*in contingenti*] *scilicet propriè sumpto.* [*quoniam conuertuntur quæ sunt in eo, quod est contingere, affirmationes neg. &c.*] *.i. quoniam conuertuntur contingentes affirmationes cum negationibus, & contrariæ, & oppositæ.* [*si contingat*] *quidam codices Non habent.* [*per conuersionem ergo*] *scilicet maioris vniuersalis negat.*

Argumentum & diuisio in Cap. 17.

Si in secunda figura vna prop. sit contingens, altera de inesse; hæc obseruare oportet. Primum, si affirmatiua fuerit de inesse, & neg. de contingentis, conclusio non sequetur: si quidem eadem reducendo syl. nega. contingens non potest conuerti. secundo, si neg. sit de inesse simpliciter, & affir. contingens, conclusio sequitur contingens. atque hi syl. ad primam reducuntur figuram, si neg. de inesse conuertatur Tertiò ex vtrisque affirma. sed vna contingens, & altera de inesse, non sequitur conclusio contingens: dantur enim termini, in quibus omni, & in quibus nulli. Quartò, si particularis neg. sit de inesse vt nunc; non sit conclusio contingens. Quatuor igitur sunt huius cap. partes. Prima primum exprimit præceptum sic [*si autem altera*] *secunda secundum ibi.* [*Quando autem affirmatiua*] *quam explanat his verbis* [*sumatur enim A.B.*] *explanat quoque, si vtraque propo. sint neg. sic* [*si autem vtraque*] *tertia pars, quæ tertium dat præceptum est* [*si autem utraque ponantur prædicatiuæ*] *Declarat postea præcepta hæc in modis particularibus ibi* [*Eodem autem modo se habebit*] *quarta pars quartum notat præceptum, quæ est* [*si autem inesse quidem.*]

Mixtio

Mixtio absoluti, & contingentis in secunda figura. Cap. 17.

SI autem altera quidem inesse, altera verò cõtingere significat, prædicatiua quidem inesse posita, priuatiua verò contingere, nunquam erit syllogismus siue vniuersaliter, siue particulariter sumantur termini: demonstratio autem eadem, & per eosdem terminos. Quãdo autem affirmatiua cõtingere, priuatiua inesse; erit syllogismus. Sumatur enim A, B, quidem nulli inesse, C, verò omni A, contingere: conuersa ergo priuatiua, B inest nulli A, A autem omni C contingebat: fit ergo syllogismus, quòd B contingit nulli C, p primam figuram. Similiter autem & si ad C ponatur priuatiua. Si autem vtræque sint priuatiuæ, significet autem hæc quidem nõ inesse, illa verò contingere non inesse; per ea q-dem quæ sumpta sunt nihil accidit necessariũ: conuersa autem secundum contingere propositione fit syllogismus: quòd B contingit nulli C inesse, quemadmodum in prioribus: erit enim rursum prima figura. Si autem vtræque ponantur prædicatiuę, non erit syllogismus. Termini quidem inesse: sanitas, equus, homo. Eodem autem modo se habebit, & in particularibus syllogismis. Quando autem erit affirmatiua inesse, siue vniuersaliter, siue particulariter sumpta; nullus erit syllogismus: hoc autem similiter, & per eosdem terminos demõstratur, quibus & prius. Quando autem & priuatiua erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus. Rursum si ambo quidem interualla priuatiua sumantur, vniuersaliter autem quod non inesse, ex ipsis q-

dem

dem propositionibus non erit necessarium, conuersa autem contingenti, sicut in prioribus, erit syllogismus. Si autem inesse quidem sit priuatiua, particulariter quidem sumpta: non erit syllogismus, neque prædicatiua, neque priuatiua existente altera propositione. Nec quando vtræque ponuntur indefinitæ, vel affirmatiuæ, vel negatiuæ, aut particulares: demonstratio autem eadem & per eosdem terminos.

ANNOTATIONES.

Siue uniuersaliter, siue particulariter sumantur termini] .i. *siue in modis uniuersalibus, siue in particularibus*. [*erit syl.*] .i. *conclusio de contingenti pro possibili, si prop. de inesse sit simpliciter, & de contingenti diuisa*. [*nihil accidit necessarium*] .i. *non sequitur conclusio.*

Argumentum, & diuisio in cap. 18.

Cum in secunda figura una prop. sit contingens, altera necessaria; duo sunt aduertenda primum in singulis modis secundæ fig. si negatiua prop. sit necessaria, & affir. contingens; sequitur conclusio contingens, & de inesse. atque hi syl. reducuntur ad primam fig. si prop. neg. conuertatur. secundum, si affir. sit necessaria, & neg. contingens; non ualet syl. nec in modis uniuersalibus, nec in particularibus: potest enim sequi conclusio necessaria: ut omnis cignus necessariò est albus: omnis homo contingenter nō est albus. itaque omnis homo necessario non est cignus. At verò si ambæ prop. sint particulares; non fit syl. possunt enim dari termini in quibus omni, & in quibus nulli. Ex his intelligimus omnes syl. in hac figura

esse imperfectos, ac perfici per primam. Diuiditur autem hoc caput in tres partes. in prima ostendit ea, quæ diximus in modis uniuersalibus: in secunda in particularibus: in tertia infert Corollarium, siue conclusionem quandam. In prima parte scribit Arist. duo præcepta relata. primum [si autem hæc prop.] secundum autem [affirmatiua autem non erit] deinde primum explicat in Cesare his verbis [Ponatur autem A. B. nulli inesse] secundum his [rursum sit prædicatiua] quod exemplis comprobat, quando ait [sit enim A. album] & ibi [amplius & possibile est] Postea asserit eandem dispositionem, si ambæ prop. sint uniuersales affir. ibi [si autem similis figuræ sint] secundam partem explanat hoc loco [similiter autem se habebit] & est præceptum primum in modis particularibus. secundum autem [nec quãdo utræque sumuntur affir.] tertium [quando utræque priuatiuæ] quartum [si utræque indefinitæ] Tertia tandem pars ea est [talem & quod.]

Mixtio necessarij, & contingentis in secunda figura. Cap. 18.

SI autem hæc quidem propositionum ex necessitate, illa verò contingere significat, priuatiua quidem necessaria; erit syllogismus non ipsum quòd contingit non inesse, sed quod nõ inest: affirmatiua autem non erit. Ponatur autẽ A B quidem nulli inesse ex necessitate, C autem omni contingere, conuersa ergo priuatiua, & B nulli A inerit: A autem omni C contingebat. Fit igitur rursum ꝑ primam figuram syllogismus: quod B, contingit nulli C inesse. Simul autem manifestum quod neque inest B, ulli C. ponatur enim inesse: ergo si A nulli, B cõtingit, B autem

inest

ineſt alicui C, A alicui C non contingit: ſed omni ponebatur contingere. Eodem autem modo oſtendetur, & ſi ad C ponatur priuatiuum. Rurſum. Sit prædicatiua quidem neceſſaria, altera autem priuatiua, & contingens: & A B cõtingat nulli, C autem omni inſit ex neceſſitate: ſic ergo habentibus ſe terminis, nullus erit ſyllogiſmus; accidit enim B ex neceſſitate nõ ineſſe C. Sit enim A quidem album, in quo autem B, homo: in quo vero C, cygnus: ergo album cygno quidem ex neceſſitate ineſt: homini autem contingit nulli; & homo nulli cygno ex neceſſitate. Quòd igitur eius quod eſt cõtingere non eſt ſyllogiſmus, manifeſtum ē: nam ex neceſſitate non erat contingens. Sed tamẽ non neceſſarij: nam neceſſarium aut ex vtriſque neceſſarijs, aut ex priuatiua neceſſaria contingebat. Amplius & poſſibile eſt ijs poſitis A ineſſe C. Nihil enim prohibet C quidem ſub B eſſe: A autem B quidem omni contingere: C verò ex neceſſitate ineſſe: vt ſit quidem C vigilia, B autem animal, in quo autem A, motus: nam vigilanti quidem ex neceſſitate ineſt motus: animali autem nulli cõtingit, & omne vigilans animal. Manifeſtum ergo quod non eius quod eſt non ineſſe: ſi quidem ſic ſe habentibus terminis, neceſſe eſt ineſſe, neque autem oppoſitarum affirmationum, quare nullus erit ſyllogiſmus. Similiter autem oſtendetur, & econuerſo poſita affirmatiua. Si autem ſimilis figuræ ſint propoſitione, cum priuatiuæ ſint, ſemper fit ſyllogiſmus, conuerſa ſecundum contingere propoſitione, quemadmodum in prioribus. Si ſumatur enim A, B quidem ex neceſſitate non ineſſe, C autem contingere non ineſſe, conuerſis autem propoſitionibus B

quidem nulli inesse A: A autem omni C contingit: fit igitur prima figura: & si ad C ponatur priuatiuum similiter. Si autem prædicatiuæ ponantur, non erit syllogismus: nam eius quod est nõ inesse, aut eius quod est ex necessitate non inesse, manifestum quod non erit, eo quòd nõ sumpta sit priuatiua propositio, neque in eo quod est inesse, neque in eo quod est ex necessitate inesse, sed neque eius quod est contingere non inesse: ex necessitate enim sic se habentibus, B non inest C: vt si A quidem ponatur album, in quo autem B, cygnus, in quo autem C, homo neque oppositarum affirmationum, quoniam ostensum est B ex necessitate non inesse C: non ergo fit syllogismus omnino. Similiter autem se habebit & in particularibus syllogismis. Quando autem fuerit priuatiua, & vniuersalis, & necessaria, semper erit syllogismus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod est non inesse, demonstratio autem per conuersionem. Quando autem affirmatiuæ nunquam: eodem autem modo ostendetur quo & in vniuersalibus & per eosdem terminos. Nec quando vtræque sumuntur affirmatiuæ: nam & huius eadem demonstratio, quæ & prius. Quando vtræque quidem priuatiuæ, vniuersalis autem, & necessaria, quæ nõ inesse significat, per ea quidem, quæ sumpta sunt, non erit necessarium: conuersa autem secundam contingere propositione, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Si autẽ vtræque indefinitæ, vel particulares sumantur, non erit syllogismus: demõstratio autem eadẽ, & per eosdem terminos. Manifestum igitur ex prædictis quod priuatiua quidem vniuersalis posita necessaria, semper fit syllogismus, non solũ

eius,

eius, quod est contingere non inesse, sed & nõ inesse: affirmatiua autem, nũquam: & quod eodem modo se habẽtibus & in necessarijs, & in ijs quæ insunt: fit & non fit syllogismus. Palam & quod imperfecti oẽs sunt syllogismi, & quoniam omnes perficiuntur per prędictas figuras.

ANNOTATIONES.

Erit syl. non solum quod contingit non inesse, sed quod non inesse] .i. sequetur conclusio contingens, & de inesse, [affirmatiua autem non erit] i. si prop. necessaria erit affir. non erit syl. [eius quod est contingere non est syl.] i. non sequitur conclusio contingens, sed necessaria. [sed tamen non necessarijs] sed neque necessarium [amplius autem] idem ostendit per terminos, ubi affir. est de inesse; ut, contingit nullum animal moueri, sed necessario omne vigilãs mouetur. quare omne vigilans est animal. [manifestum ergo quod non eius, quod est non inesse] i. cum conclũsio sequatur affir. de inesse; non sequitur neq de necessario, neque de inesse [neque autem oppositarum affirmationum] .i. si fuerit aliquando neg. de necessario, aliquando affir. de inesse; non sequitur aliqua prop. alicui earum opposita. unde non fit syl.

Argumentum, & diuisio in cap. 19.

In tertia figura si ambæ prop. fuerint contingentes; hæc memoriæ sunt mandanda. primum autem, ex ambabus contingentibus oritur conclusio contingens. Secundum, ex una de inesse, & altera contingenti fit conclusio contingens. tertium, ex una necessaria, & altera contingenti, si necessaria fuerit affirmatiua; erit contingens conclusio: si neg. erit contin-

contingens, & de inesse. confirmatur primum præceptum, siue conclusio: quoniam in quolibet modo syl. reducitur ad primam fig. & si in mixtione minor sit neg. uel ambæ; & fiet syl. sed imperfectus: perficitur autem per conuersionem minoris in oppositam qualitatem. Diuiditur autem hoc caput in duas partes. prima tres dictas cõclusiones, siue præcepta continet, quorum primum scribit sic Arist. [in postrema autem figura] secundum [Et quando hæc] tertium [quando autem altera] secunda pars explanat conclusiones, ac primo primam quando ait [sint ergo primum] quam & explicat, si ambæ prop. sint neg. ibi [si autem utræque priuatiuæ] itemq; in particularibus his uerbis [si autem hic quidem terminorum] Deinde secundam declarat, ac primum ex maiore neg. & minore affir. sic [similiter autem & si A.C.] Tertiam postea exponit ibi [si autem utraque priuatiuæ] & in modis inutilibus [quando autem utræque indefinitæ.

De syllogismis ex ambabus contingentibus in tertia figura. *Cap.* 19.

IN postrema autem figura, & utrisque contingentibus, & altera, erit syllogismus. Quando ergo contingere significant propositiones: & conclusio erit contingens. Et quando hæc quidem contingere, illa uerò inesse; similiter erit syllogismus. Quando autem altera ponitur necessaria, si affirmatiua quidem; non erit conclusio, neque necessaria, neque inesse. Si autem priuatiua; eius quod est non inesse erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Sumendum autem & in his similiter, quod est in conclusionibus contingens. Sint ergo primum contingentes;

tingentes: & A & B contingant omni C inesse: quoniam ergo conuertitur affirmatiua particulariter; B autem omni C contingit, & C alicui B contingit: quare si A quidem omni C contingit, C autem alicui B, & A, alicui B contingit: fit enim prima figura. Et si A quidem contingit nulli C, inesse, B autem omni C, contingat; necesse est A alicui B contingere non inesse: erit enim rursum prima figura per conuersionē. Si autem vtræque priuatiuæ ponantur; ex his quidem quæ sumpta sunt non erit necessariū: conuersis autem propositionibus erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Si enim A & B contingunt C non inesse si transmutatur contingere non inesse; rursum erit prima figura per conuersionem. Si autem hic quidem terminorum est vniuersalis, ille verò particularis, eodem modo se habentibus terminis quo inesse; & erit, & non erit syllogismus. Contingat enim A quidem omni C: B autem alicui C inesse; erit ergo rursum prima figura particulari propositione conuersa: nam si A omni C, C autem alicui B, & A alicui B, contingit. Et si ad B C ponatur vniuersale. Similiter autem & si A C quidem priuatiua sit, B C autem affirmatiua: erit enim rursus prima figura per conuersionē. si autem utræque priuatiuæ ponantur, hæc quidem vniuersaliter, illa verò particulariter, per ea quidem quæ sumpta sunt non erit syllogismus: conuersis autem propositionib. erit, quēadmodum in prioribus. Quando autem utræque indefinitæ, vel particulares sumuntur; non erit syllogismus: etenim necesse est A omni B, & nulli inesse. Termini inesse animal, homo, album, non inesse, equus, hō, album: medium albū.

ANNOTATIONES.

Sumendum autem & in his similiter quod est in conclusionibus contingens] .i. sumendum est contingens in hac tertia figura, sicut in prima, hoc est propriè, & non communiter [ex his, quæ sumptæ sunt, non erit necessarium] .i. per sumptas prop. nõ fit syl. perfectus [conuersis autem prop.] .i. minore cõuersa in oppositam qualitatem, vel ambabus conuersis fit syl. perfectus.

Argumentum, & diuisio in cap. 20.

Si in tertia figura vna prop. fuerit contingens, & altera de inesse; tres conclusiones notare oportet. prima est. in quouis modo tertiæ figuræ si una prop. sit contingens, & altera de inesse; sequitur conclusio contingens. reducuntur syl. ad primam fig. per conuersionem prop. de inesse. Secunda: si minor sit neg. contingens; fit syl. imperfectus. perficitur per conuersionem minoris in oppositam qualitatem. Tertia. Quando vtræque prop. fuerint particulares; non fit syl. Tres igitur habet partes hoc caput. prima primam continet conclusionem quæ est [Si autẽ hæc propositionum] quam declarat in Darepti, & Felapton ibi [sint enim primum] deinde secunda pars secundam declarat conclusionem, hoc loco [si autem contingens priuatiua] confirmat autem in modis particularibus ibi [si autem hæc quidem propositionũ] tertia pars tertiam exponit sic [quando autem indefinita.]

Mixtio

Mixtio contingentis & inesse in tertia figura. Caput. 20.

SI autem hæc quidem propositionum inesse illa autem contingere significet; conclusio quidem erit quod contingit, & nō quod inest: syllogismus autem erit eodem modo se habentibus terminis, quo & in prioribus. Sint enim primum prædicatiuæ, & A quidem omni C insit: B autem omni C contingat: conuersa ergo B C erit prima figura, & conclusio quòd contingit A alicui, B inesse: cùm enim altera propositionum in prima figura significabit contingere; & conclusio erit contingens. Similiter autē & si B C, quidem inesse: A C autem contingit inesse. Et si A C quidem priuatiua, B C autē prædicatiua. insit autem alterutra; utrinque contingens erit conclusio: fit enim rursum prima figura. Ostensum est autem quòd si altera propositio significet contingere in prima figura; & conclusio erit contingens. Si autem cōtingens priuatiua ponatur ad minorem extremitatem, vel si utraque ponatur priuatiua; per ea quidē, quæ posita sunt non erit syllogismus: conuersis autem erit, quemadmodum & in prioribus. Si autem hæc quidem propositionū sit uniuersalis, illa verò particularis vtrisque quidem prædicatiuis, aut vniuersali quidem priuatiua, particulari autem affirmatiua, idem modus erit syllogismorum: omnes enim clauduntur per primam figuram. Quare manifestum quòd eius quod est contingere, & non eius quod est inesse erit syllogismus. Si autem affirmatiua quidem uniuersalis, priuatiua autem particularis;

tis; per impossibile erit demonstratio. Insit enim B quidem omni C, A autem contingat alicui C non inesse; necesse est ergo A alicui B cōtingere non inesse: nam si omni B inest A ex necessitate, B autem omni C positum est inesse, A omni C ex necessitate inerit. Hoc autem ostē sum est prius, sed positum est alicui contingere non inesse. Quando autē indefinitæ, vel particulares sumuntur vtræque, non erit syllogismus: demonstratio autem eadem quę & in uniuersis, & per eosdem terminos.

ANNOTATIONES.

Syl. autem erit eodem modo se habentibus terminis &c.] .i. sicut utrinque .i. utroque modo. in præcedenti aliquando fit syl. ex utraque affir. aliquando ex utraque neg. aliquando ex altera affir. altera neg. & reducuntur ad primam fig. per conuersionem illius de inesse; sic in hac.

Argumentum, & diuisio in cap. 21.

In tertia figura tres obseruantur conclusiones, dū syl. fiant ex una prop. contingenti, & altera necessaria. prima est in singulis modis tertiæ figuræ siue uniuersalibus, siue particularibus maior contingens, & minor necessaria habet conclusionem propriè contingentem. & hi syl. reducuntur ad primam figurā. Secunda. si maior sit necessaria, & minor contingēs; sequitur conclusio contingens pro possibili, & de inesse. Tertia, si minor sit neg. contingens; fit syl. imperfectus: si necessaria; non ualet: quoniam dantur termini, in quibus omni, & in quibus nulli. Ex his perspicuū fit syl. huius fig. esse imperfectos. Qua

re hoc caput tres obtinet partes. prima habet conclusiones in genere. secunda eas in specie declarat. tertia ex his epilogum facit. prima conclusio est [si autem est hæc] secunda [quando autem fuerit hic] tertia [si sit affirmatiuus] quarta [eius autem quod est ex necessitate] secunda pars declarat primam conclusionem in Darapti ibi [si autem priuatiua] secundam in Felapton. secundam exponit conclusionē sic [quando autem priuatiuum] si minor sit neg. contingens: si verò necessaria; ibi [si autem necessarium] Deinde efficit Arist. in modis particularibus, & quatuor conclusiones describit: quarum prima est [similiter autem] secunda [& quando hoc priuatiuum] tertia [quando autem priuatiuum necessarium] quarta [quādo autem priuatiuum uniuersaliter] Tertia pars est [manifestum ergo.]

Mixtio necessarij, & contingentis in tertia figura. *Caput 21.*

SI autem est hæc quidem propositionum necessaria, illa uerò contingens, si prædicatiui quidem sunt termini; semper eius quod est cōtingere erit syllogismus. Quando autem fuerit hic quidem prædicatiuus, ille autem priuatiuus, si sit affirmatiuus quidem necessarius, eius erit quod est contingere non inesse; si autem priuatiuus; & eius quod est contingere nō inesse, & eius quod est, non inesse: eius autem quod est ex necessitate non inesse, non erit syllogismus: quemadmodum & in alijs figuris. Sint ergo prædicatiui termini primùm: & A, C quidem omni insit ex necessitate: B autem omni C contingat inesse: quoniam ergo A omni C necessariò inest, C autem, alicui B contingit; &

A alicui B contingens erit, & non inerit: sic em̃ accidit in prima figura. similiter autem ostendentur, & si B C quidem ponatur necessaria: A C autem contingens. Rursum sit hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuum, necessarium autem prædicatiuum: & A quidem contingat nulli C inesse: si autem omni insit ex necessitate C, erit ergo rursum prima figura & cõclusio contingens, sed non inesse: nam priuatiua propositio cõtingere significat. manifestum est igitur, quòd conclusio erit contingens: cum enim sic se habebant propositiones in prima figura, & conclusio erit contingens. Si autem priuatiua sit propositio necessaria; & conclusio erit, quòd contingit alicui non inesse, & ꝙ non inesse. Ponatur enim A non inesse C ex necessitate: B autem omni C contingere, conuersa ergo B C affirmatiua, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio. Cùm autem sic se habebant propositiones accidebat A, & contingere alicui C non inesse, & non inesse: quare & A necesse est alicui B non inesse. Quando autem priuatiuum ponitur ad minorem extremitatem, si contingens quidem; erit syllogismus transsumpta propositione, quemadmodum in prioribus. Si autem necessarium; non erit: etenim necesse est ut omni, & nulli contingat inesse. Termini omni inesse: somnus, equus, dormiens homo: nulli inesse, somnus equus, vigilans homo. Similiter autem se habebit, & si hic quidem terminorum sit uniuersalis, ille autem particularis ad mediũ: nam si utrique sint prædicatiui; eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus. Et quando hoc quidem priuatiuum sumetur, illud ve-

rò affirmatiuum, necessarium autem affirmatiuum, huius quod est contingere. Quando autem priuatiuum necessarium: & conclusio erit eius quod est nō inesse: nam idem modus erit demonstrationis, & cùm uniuersales, & non uniuersales sunt termini: necesse est enim per primam figuram perfici syllogismos: quare ut in illis, & in his necessarium accidere. Quando autem priuatiuum uniuersaliter sumptum ponitur ad minorem extremitatem, si contingens quidem; erit syllogismus per conuersionem: si autem necessarium sit; non erit. ostendetur autem eodem modo, quo & in uniuersalibus, & per eosdem terminos. Manifestum ergo & in hac figura quando, & quomodo erit syllogismus, & quando eius quod est contingere, & qñ eius quod est inesse. Palam autem & quòd omnes imperfecti, & quòd perficiuntur per primam figuram.

ANNOTATIONES.

Et A alicui B contingens erit, & non inerit] .i. cōclusio erit contingens, & non de inesse. plura exemplaria non habent & non inerit, sed Græcus codex habet. [*conclusio erit quòd contingit alicui non inesse, & quòd non inesse*] .i. conclusio erit contingens, & de inesse. sed contingens pro possibili sumetur. [*transumpta propositione*] .i. conuersis terminis, & transposita prop.

Argumentum, & diuisio in cap. 22.

Ex dictis perspicuum est omnes syl. secundæ, & tertiæ fig. reduci ad primam, & particulares pri-

mæ ad vniuersales : omnis enim syl. affir. vel nega. vniuersalis, vel particularis, ostensiuus, uel ex hypothesi fiunt in aliqua trium figurarum: nam, cum in omni syl. ostensiuo concludatur aliquid de aliquo, vt maior terminus de minori ; atque id fieri non poßit per eosdem terminos, esset enim petitio principij ; necessarius est alius unde duo erunt, qui in aliquo tertio conueniant, qui sit medius: quare tres sint termini est neceße, quorum medius aut prædicetur in utrisque prop. & fit secunda fig. aut subijciatur, et fit tertia : aut in prima prop. subiciatur, in secunda prædicetur, & fit prima. atque hoc pacto omnis syl. ostẽsiuus est in aliqua trium fig. sic syl. ad impoßibile, qui ostensiuus est quo ad primum eius processum: habet enim syl. ad impossibile conclusionem falsam ex vna prop. vera, & altera falsa : vt si quis negaret hominem esse animal, sic arguendum est per impossibile. omne animal rationale est animal. sed nullus homo est animal. igitur nullus homo est animal rationale. vel ex hac hypothesi argumentum sit. si nullus homo est animal, et omne animal rationale est animal; igitur nullus homo est rationalis. Sed conclusio est impossibilis. sic & prop. Ex his igitur tres habemus partes. prima significat omnes syl. reduci ad uniuersales primæ fig. ibi [Quòd igitur qui] secunda ostendit omnem syl. fieri in aliqua trium fig. sic [necesse est ergo] tertia demonstrat id, ac primum in syl ostensiuo his uerbis [si ergo oporteat] deinde in syl. ex hypothesi, & ad impossibile: quam partem caput constituerunt quidam, & est [Quòd autem & quit ad impossibile.]

De syllogismo ostensiuo, & quòd figuræ syllogismorum sint tantùm tres in omnibus syllog. generibus. *Caput* 22.

QVòd igitur qui in his figuris sunt syllogismi perficiuntur per eos, qui in prima figura sunt uniuersales syllogismos, & in hos reducuntur, palàm ex dictis. Quòd autẽ simpliciter omnis syllogismus sic se habebit, nunc erit manifestum; cum ostensus fuerit omnis, qui fit, per aliquam harum figurarum fieri. Necesse est ergo omnem demonstrationem, & omnem syllogismum aut inesse quid, aut non inesse monstrare. Et hoc aut uniuersaliter, aut particulariter: amplius aut ostensiuè, aut ex hypothesi. Eius autẽ, quod est ex hypothesi, pars est per impossibile. Primùm ergo dicemus de ostensiuis: his enim ostensis manifestum erit & de ijs, qui ad impossibile, & omnino de ijs, qui ex hypothesi.

Si ergo oporteat A de B syllogizare vel inesse, uel non inesse; necesse est sumere aliquid de aliquo. Si ergo A sumatur de B; quod ex principio erit sumptum. si autem A de C, C autem de nullo alio, nec aliud de illo C. neque de A, alterum, neque A de altero: nullus erit syllogismus: nam in eo quod vnum de vno sumitur, nihil accidit ex necessitate: quare assumenda est altera propositio: ex una propositione nihil cõcluditur. Si igitur sumatur A de alio, aut aliud de A, aut de C alterum: esse quidem syllogismum nihil prohibet: ad B autem non erit per ea, quæ sumpta sunt nec quando C inest alteri, & illud alij, & hoc alteri, non copuletur autem

ad

ad B, nec sic erit ad B syllogismus ipsius A. Omnino enim dicimus quòd nullius unquàm erit syllogismus alius de alio, non sumpto aliquo medio, quod ad utrunque se habeat quoquo modo prædicationis. Nam syllogismus quidē simpliciter ex propositionibus est. ad hoc autē syllogismus ex propositionibus quæ ad hoc. qui autem est huius ad hoc, per propositiones huius ad hoc. impossibile est autem ad B sumere propositionem nihil neque prædicantes de eo, neque negantes: aut rursum eius quod est A ad B, nihil commune sumentes, sed utriusque propria quædam prædicantes, aut negantes. quare sumendum, utriusque quod copulet prędicationes, si erit huius ad hoc syllogismus, Ergo, si necesse est aliquod sumere ad utrūque commune; hoc autem cōtingit tripliciter: aut enim A de C, & C de B prædicantes, aut C de vtrisque, aut utraque de C: hæ autem sunt tres dictæ figuræ; manifestum, quod omnem syllogismum necesse est fieri per aliquam harum figurarū: nam eadem ratio est & si per plura copuletur ad B: eadem enim erit figura, & in pluribus. Quòd igitur ostensiui terminantur per prædictas figuras, manifestum est.

ANNOTATIONES.

Inesse quid, aut non inesse] .i. esse affir. aut negat. [*amplius aut ostensiuè, aut ex hypothesi*] .i. prætere a syl. est ostensiuus qui. s. ex duabus prop. constat non præsupposita aliqua hypothesi: ut sunt syl. qui fiunt in aliqua trium figurarum. aut est hypotheticus, hoc est, qui facta aliqua suppositione ex duabus prop. conclusionem infert. & est triplex. s. ad impossibile,

sibile, à transumpto, & secundum qualitatem in subiectis. A transumpto dicitur ille, in quo aliquis se transfert ad conclusionem probandam extra propositum principale, ex qua mediante concessione, vel admissione respondentis concluditur propositum: ut siquis probare velit animam Aristotelis esse immortalem, supponat, quòd si probauerit animam Platonis esse immortalem; probatum fuerit apertè animam Arist. esse immortalem. Sed syl. secūdum qualitatem in subiectis dicitur is, cuius medius terminus, & minor sunt conuertibiles, vt homo, & risibile, vnde infertur conclusio uniuersalis, in tertia fig. ut, omnis homo est animal, omnis homo est risibilis. quare omne risibile est animal. Vel quando opponēs se transfert ad aliquam conclusionem probandam, quæ est similis qualitatis, veritatis, & falsitatis cū principali conclusione. [eius autem, quod est ex hypothesi, pars est impossibile] hoc est, syl. ad impossibile est pars. i. species eius, qui est hypotheticus. [si ergo oporteat A. de B. syllogizare vel inesse, vel non inesse] i. si oporteat fieri syl. siue conclusionem affir. vel neg. [necesse est sumere aliquid de aliquo] i. necesse inuenire aliquid, quod prædicetur de minore termino, & est medius terminus. [si ergo sumatur A. de B. quod ex principio erit sumptum] hoc est, si accipiamus terminos conclusionis, erit petitio principij: veluti si dicas, omne B. est A; quoniam omne B. est A. id est, omnis homo est animal; quoniam omnis homo est animal. [si autem A. de C. C. autem de nullo alio, nec aliud de illo C. neque de A. alterum, neque A de altero] hoc est, si sumatur A. de C. adeo, quòd prop. assumpta communicet in prædicato cum conclusione, si uniuersalis accipiatur iterum sub A. vel supra A. nec sub C. aut supra C. non erit syl. quia ex uno tantum nihil sequitur. [si igitur sumatur A. de

alio, aut aliud de A. &c.] i. si sumatur A. de C. ita, ut prop. assumpta communicet prædicatum conclusionis, & in alia prop. sumatur C. uel A. de alio, quàm de B. uel aliud quàm B. de altero eorum; nihil prohibet syl. fieri. sed non fiet ad conclusionem A.B. simpliciter: vt si sub C. accipiatur aliud, quàm B. vel ut D. & sub illo aliud ut F. & sic gradatim, si non accipiatur B. sub aliquo eorum; non erit syl. ad conclusionem A.B, quanquàm potest esse syl. ad vnam conclusionem. [ex prop. est] .i. simpliciter. [ad hoc autem syl. ex prop. &c.] & syl. ad hoc prædicatũ ex prop. communicantibus hoc prædicatum. syl. etiam huius subiecti ad hoc prædicatum ex prop. communicantibus hoc prædicatum, & hoc subiectum. [impoßibile est autem ad B. sumere prop. nihil neque &c.] hoc est, sed non sumitur prop. ad B. subiectum communicans ipsum, nisi aliquid de ipso affirmetur, vel negetur, vel de aliquo. nec fiet syl. huius conclusionis A, B. nisi aliquid sumatur utrique commune secundum prædicationem, sed propria utriusque. quare necesse est, si debeat ostendi A. de B ut accipiatur medium commune, quod copuletur cum maiori, & cum minori termino. [nam eadem ratio est & si plura copulentur ad B.] id est, quoniam eadem est ratio, cum unũ est medium inter A. & B. & cum plura: nam, cum plura sint, quouis eorum accepto idem fiet, quod prius.

De syllogismo ad impoßibile.
Caput 23.

QVòd autem & qui ad impossibile, palam erit per hæc: omnes enim qui per impossibile concludunt, falsum quidem syllogizant: quod autem ex principio erat, ex hypo-

hypothesi demonstrant, quando aliquid accidit impossibile posita contradictione: vt, quòd diameter est asymeter; eò quòd fiunt abundantia æqualia pfectis, posito symetro: ergo æqualia quidem fieri abundantia perfectis syllogizant: asymetrum autem esse diametrum, ex hypothesi mõstrant: quoniam falsum accidit propter contradictionem. Hoc enim fuit per impossibile syllogizare ostendere aliquid impossibile propter priorem hypothesim. Quare, quoniam falsus fit syllogismus ostensiuus in his, quæ ad impossibile deducuntur, quod autem est ex principio, ex hypothesi monstratur: ostensiuos autem diximus prius, quòd per has terminantur figuras, manifestum quod & per impossibile syllogismi per has erunt figuras. Similiter autem & alij omnes, qui sunt ex hypothesi: in omnibus his enim syllogismus quidem fit ad transumptum: quod autem est ex principio, terminatur per confessionem, aut per aliquam aliam hypothesin. Si autem hoc verum; necesse est omnem demonstrationem, & oẽm syllogismũ fieri per tres prædictas figuras. Hoc autem ostenso, palam quòd omnis syllogismus perficitur per primam figuram, & reducitur in huius uniuersales syllogismos.

Annotationes in cap. 23.

Syllogizant]. *i. ratiocinantur*[*quod autem ex principio erat*] *.i. propositum principale* [*ut quod diameter &c.*] *sic dicatis, sicut se habet diameter ad simetrum, ita abundans ad perfectum. Sed, ut supra positum est, diameter est simeter. abundans igitur est perfectum, uerba sic interpetrantur* [*diameter est*

asy-

asymeter] .i.diameter est incommensurabilis.[fiunt abūdantia æqualia perfectis] .i.fiunt imparia æqualia paribus [propter priorem hypothesin] .i. propter suppositionem, quæ ex principio. [syl. quidem fit ad transumptum] syl. ad transumptum est , quando ex consensu respondentis opponens se transfert ad probandam aliquam prop:extra propositum.

Argumentum, & diuisio in cap.24.

In omni syl. oportet aliquam prop.vniuersalem esse, & aliquam affir. aliàs propositum non concluderetur,vel peteretur principium, & ex nega. sequeretur aliquid . Caput hoc tres habet partes . Prima explicat propositum sic [.Amplius autem] secunda duobus exemplis id declarat , quorum alterum est. [Ponatur autem] alterum est. [Magis autem fit manifestum in figuris] tertia concludit id , quod proposuit , his verbis . [Manifestum igitur , quòd in omni syllogis.]

In omni syllogismo terminum prædicatiuum esse, & vniuersale existere.
Capit. 24.

AMplius autem in omnib⁹ oportet aliquem terminorum prædicatiuum esse, & vniuersalem : sine vniuersali enim non erit syllogismus : aut non ad hoc quod positum est , aut quod ex principio est,petet.Ponatur enim musicam voluptatem esse studiosam, si ergo poposcerit voluptatem esse studiosam , non addens omnem; nō erit syllogismus:si autem aliquam voluptatem esse studiosam,si aliam quidem,nihil ad hoc quod positum est:si autem eandem,

quod

quod ex principio erat, sumit. Magis antem fit manifestũ in figuris: vt quòd æquicruris æquales sunt anguli, qui sunt ad basim: sint enim in centrum ductæ A B, si ergo æqualem sumpserit A C angulum ei, qui est B D, non omnino petes æquales eos, qui sunt semicirculorum: & rursum C ei, qui est D, non omnem assumens eum qui est incisionis. Amplius, ab æqualibus existentibus totis angulis, æqualibus demptis, æquales esse reliquos, scilicet E F: quod ex principio est petet, nisi sumat ab omnibus æqualibus, æquis demptis, æqualia relinqui. Manifestum igitur, quòd in omni syllogismo oportet vniuersales esse: & quòd vniuersale quidem ex omnibus terminis vniuersalibus monstratur: particulare autem & sic, & aliter. Quare si conclusio sit vniuersalis, & terminos necesse est vniuersales esse: si autem vniuersales sint termini; contingit conclusionem non vniuersalem esse. Palàm etiam quòd in omni syllogismo, aut vtranque, aut alteram propositionem similem necesse est fieri conclusioni: dico autem non solùm in eo quòd affirmatiua sit, vel negatiua; sed in eo quòd necessaria, aut inesse, aut contingens, considerare autem oportet & alia prædicamenta. Manifestum autem, & simpliciter quando erit, & quando non erit syllogismus, & quando perfectus; & quòd si est syllogismus; necessarium est habere terminos secundum aliquem dictorum modorum.

ANNOTATIONES.

Aut non ad hoc, quod positum est] .i. *aut non erit ad rem propositam, sed extra* [*aut quod ex princi-*

pio

pio est, petet] .i.*eadem erit conclusio , & prop.* [*Ponatur enim*] .i. *sit conclusio , Musica voluptas est studiosa.* [*si ergo proposuerit*] .i. *si ad hanc conclusionem inferendam protulerit prop. maiorem talem , voluptas est studiosa, nec addat Omnis ; non erit syl.* [*si autem aliquam*] *hoc est si addat Aliquam,tamen non significet eam , de qua proposita est conclusio ;* [*nihil ad hoc,quod positum est*] .i.*nihil erit ad rem.* [*si autem eandem*] *hoc est, si dicens Aliquam voluptatem,velit eam esse,quæ musica voluptas;* [*petet principium*] *siue probat idem per idem* [*æquicruris*] *Isocheles,qui latinè æquicrurus dicitur,est triãgulus duorum,æqualium laterum*[*particulare autem & sic, &*] *aliter .*] *i. particulare concluditur ex ambabus prop.uniuersalibus,vt in tertia figura, & ex vna vniuersali , & altera particulari .* [*Si vniuersales sint termini*] .i. *prop.contingit conclusionem esse particularem.* [*& alia prædicamenta*] *hoc est , necesse est considerare vtranque propo. secundum quodcunque aliud genus prædicandi.*

Argumentum,& diuisio in Cap.25.

In omni syl. tres existunt termini,& duæ propositiones , nisi sumantur plura media ad conclusionem probandam,& nisi aliqua prop.prosyllogizetur, siue probetur : constant enim singuli syl. ex singulis conclusionibus:quæ si plures fuerint , quot erunt, tot syl. extabunt.Proponit primum Arist.dum ait. [*Palam autem, & quòd omnis demonstratio*] *deinde proposi tum sic explicat* [*ut E. per .A. B.*] *tandem concludit* [*quare manifestum quòd.*]

Omnem

Omnem Syllogismum ex tribus tantum constare terminis, duabusque propositionibus.
Caput. 25.

PAlam autem, & quòd omnis demonstratio erit per tres terminos, & non per plures, nisi per alia, & alia eadem conclusio fiat: vt E per A B: & per C D: aut per A B, & A C, & B C, plura enim media eorundem nihil esse prohibet: hæc autem cùm sint; non vnus, sed plures sunt syllogismi. Aut rursum, quando vtrunque A B sumitur per syllogismum, vt A per D E. & rursum B per F G, aut hoc quidem iuductione, illud autem syllogismo, sed & sic plures erunt syllogismi; plures enim conclusiones sunt ut A, B, & C. Si igitur non plures, sed vnus (sic autem contingit fieri per plura media eandem cõclusionem, ut E quidem per A B C D) impossibile: Sit enim E conclusio ex A B C D, ergo necesse ē aliquid eorum, aliud ad aliud sumptum esse hoc quidem vt totum, illud verò vt pars: hoc enim ostensum est prius, quod si est syllogismus; necesse est sic aliquos se habere terminorum. Habeat se ergo A sic ad B, est itaque aliqua ex eis conclusio, aut ergo E, aut alterum eorum quæ sunt, C D, aut alterum aliud quidem præter hæc. Et si E quidem; ex A B tantum erit syllogismus: C D autem quidem se habeant sic, vt sit hoc quidem vt totum, illud verò vt pars: erit aliquid ex illis aut E, aut aliquid eorum, quæ sunt A B, aut alterum aliud quidem præter hæc. Et si E quidem aut eorum quæ sunt A B alterum, aut plures erunt syllogismi, aut (vt contingebat,) idem per plures terminos

concludi accidit, si autem aliud quidem præter hæc, plures erunt, & inconiuncti syllogismi adinuicem: si autem non sic se habeat C ad D, vt faciat syllogismum; vanè erunt sumpta, nisi inductionis, aut celationis, aut alicuius alius talium gratia. Si autem ex A B non E, sed alia quædam fiat conclusio, ex C D autem aut horum alterum, aut aliud præter hæc; & plures fiunt syllogismi, & non eius quod positum est; Ponebatur enim eius, quod est E esse syllogismum. Si autem non fiat ex C D nulla conclusio; & vanè sumpta esse ea accidit, & non eius, quod est ex principio esse syllogismum. Quare manifestum, quòd omnis demonstratio, & omnis syllogismus erit per tres terminos solos.

ANNOTATIONES.

Vt E. per A. B.] *.i. vt conclusio monstretur per duo media sed. A.B.C.D. sunt media, vbi non communicatur aliqua litera cum conclusione. sed vbi legitur E. quæ est conclusio per A.B. & A.C. litera A. communicatur cum conclusione, igitur E. significat conclusionem A. B. vtrasque prop. A. maiorem, & B. minorem.* [*& per C. D.*] *.i. per alias prop.* [*aut per A.B. & A.C. & B.C.*] *hoc est per maiorem, ac minorem aliam, atque aliam* [*aut rursum quando vtrunque A.B. sumitur per syl.*] *.i. aut quando vtraque prop. probatur per syl.* [*vt A.*] *.i. vt maior per D. E. hoc est per duas prop.* [*& rursum B. per F. G.*] *.i. & minor per duas, quæ sunt F. G.* [*ergo necesse est aliquid eorum aliud ad aliud sumptum esse, hoc vt totum, illud vt pars*] *.i. si ergo ex his sit aliqua conclusio syllogistica; oportet aliquod illorum ad alterum*

alterum

terum se habere, sicut totum ad partem. [hoc enim ostensum est prius, quòd si est syl. &c.] hoc est. Ostensum est in praecedenti oportere aliquam prop. esse vniuersalem, quae se habet ut totum respectu alterius. [habent se ergo A. sic ad B] scilicet ut unum sit ut totum, & alterum vt pars. [est itaque ex eis conclusio] .i. ex his duobus A. B. ad aliquid medium copulatis sequitur aliqua conclusio. [aut ergo E. &c.] hoc est, si ex A. B. aliquid sequitur; aut igitur E. aut alterum horum duorum C. D. aut aliquid aliud ab his. [C. D. autem &c.] hoc est, aut ex C. D. aliquid sequitur, aut nihil. Si autem C. D. se habeant sicut totum, & pars, & fiat ex his syl. aut ex his sequitur E. & tunc erunt plura media ad eandem conclusionem: quoniam E. syllogizatur per A. B. & per C. D. aut ex his sequitur A. uel B. & tunc erunt plures conclusiones: nam ex A. B. syllogizatur E. & ex C. D. syllogizatur A. uel B. aut ex C. D. sequatur aliud ab his tribus, scilicet E. A. B. unde erunt plures syl. inconiuncti, & non erunt C. D. ad rem ad E. [si autem non sic se habeat C. ad D. &c.] hoc est, si ex C. D. nihil sequitur; frustra accepta sunt, nisi inductionis, aliàs abductionis, aut occultationis, aut talium aliorum gratia. [si autem ex A. C. non E. sed alia, &c.] .i. si ex A. B. sequitur C. uel D. tunc ex C. D. aut sequitur aliquid, aut nihil. si nihil; frustra accepta sunt. si aliquid; aut E. & sic multae conclusiones: aut alterum horum duorum A. B. & sunt multae conclusiones, aut aliquid aliud ab his, & sic multae conclusiones. [Si autem non fiat ex C. D.] Alex. & Ioan. Gram. legunt. Ex A. B. hoc est. si detur, quòd ex A. B. sequatur aliquid aliud ab his tribus. E. C. D.

Argumentum, & diuisio in cap.26.

Omnis syl.constat ex tribus terminis. Sed tres termini non faciunt nisi duas propo. quare omnis syllo. duas habet prop. & hoc est propositum huius capit. ubi scribit Aristot. [Hoc autem manifesto] probat autem, & est minor prop. & est [nam tres termini] deinde numerat prop. cum terminis, & conclusionibus primum in syllo. principali sic [secundum ergo] deinde in syllo. non simpliciter vno quo ad terminos his verbis [quando autem per prosyll.] postea quo ad conclusiones ibi [conclusiones autem.]

Quo pacto dum adduntur termini, propositiones crescant, ac conclusiones. Cap. 26.

HOc autem manifesto, palàm, quòd & ex duabus propositionibus, & non pluribus: nam tres termini, duæ sunt propositiones, nisi assumatur aliquid (quemadmodum in prioribus dictum est) ad perfectionem syllogismorũ. Manifestum igitur, quãdo in qua oratione syllogistica non ꝑ ares sunt propositiones, ꝑ quas fit conclusio principalis (quasdam enim superiorum conclusionum necessarium est esse ꝓpositiones) hæc oratio aut non syllogistica est, aut plura necessarijs interrogauit ad positionẽ. Secũdum igitur principales propositiones sum ptis syllogismis, omnis syllogismus erit ex propositionibus quidem perfectis, ex terminis autem abundantibus: vno enim plures termini ꝓ positiouibus: erunt autem & cõclusiones dimidietas propositionum. Quando autem per pro syllogismos concluditur, aut per plura media

non

non continua, vt A B per C D; multitudo quidē terminorum similiter vno superabit propositiones: aut enim extrinsecus, aut mediū ponetur intercidens terminus: vtrinque autem accidit vno minus esse interualla, quàm terminos. propositiones autem æquales sunt interuallis. Nō tamen hæ quidem semper perfectæ erunt, illi verò abundantes, sed permutatim; quia cum ꝓpositiones quidem sunt perfectæ, abundantes erunt termini: cum vero termini perfecti; abūdantes erunt propositiones: simul enim termino addito, vna additur propositio, vndecunque addatur terminus. Quare quoniam hæ propositiones quidem perfectæ, illi verò abundantes erunt; necesse est transmutare eadem, additione facta. Conclusiones autem, non etiam eundem habebunt ordinem neque ad terminos, neque ad propositiones: vno enim termino addito, conclusiones adiungentur vno pauciores preexistentibus terminis: ad solum enim vltimum non facit conclusionem, ad alios autem omnes. Vt si eis, quæ sunt A B C, adiacet D, statim & conclusiones duæ adiacent, quę ad A & ad B: similiter autem & in alijs. Si autem ad medium intercedat eodem modo: ad vnum enim solum non faciet syllogismum: quare multò plures conclusiones erunt & terminis, & propositionibus.

ANNOTATIONES.

Nisi assumatur aliquid &c.] *scilicet cum principali syl. sicut si fiat prosyl.* [*principales prop.*] *idest*] *primas, vel primo loco descriptas* [*ex prop. perfectis*] *.i. paribus* [*ex terminis uero abundantibus*]

.i. imparibus. [aut per plura media non continua] hoc est siue syllogizetur aliquid coassumendo prosyllogismos, siue syllogizetur per multa media non ad eandem conclusionem ordinata [aut enim extrinsecus, aut medium &c.] idest, aut accipitur terminus extrinsecus respectu terminorum principalis syllog. .s. supra maiorem, vel sub minorem, aut accipitur inter medium, alteram extremitatem, & vtroq; modo semper prop. uno pauciores erunt terminis. [Additione facta] .i. additio unius termini vnam addit prop. [vt si eis quæ sunt A.B.C. adiacet D.] hoc est, sit principalis syllogis. Omne B. est A. omne C. est B. ergo omne C. est A. accipiatur deinde B. sub C. sic. omne C. est B. omne D. est C. ergo omne D. est B. Ad A. sic. omne C. est A. omne D. est C. ergo omne D. est A.

Argumentum, & diuisio in cap. 27.

Illa proposita facilè concluduntur, quæ per plures figuras, & modos concludi possunt: contrà, quæ per pauciores. Sed propositum vniuersale affir. erit difficulter argumentabile: quoniam solum in primo modo primæ figu. concluditur. uniuersale autem negat. per duas figu. primam scilicet, & secundam, & per tres modos, Celarent, Cesare, Camestres. Particulare affirma. per duas figu. primam, & tertiam, & quatuor modos, Darii, Darapti, Disamis, & Datisi. Particulare neg. est facilè syllogizabile: per omnes enim figuras concluditur, & per sex modos, Ferio scilicet Festino, Baroco, Felapton, Brocardo, & Ferison. quare propositum uniuersale affirmat. difficile construitur, sed facilè destruitur: non enim potest construi, nisi destruatur particulare negat. quod difficilè destruitur. Sed destruitur per vniuersale negat. & particulare

ticulare nega. unde facilius est destruere, quàm construere. Proponit igitur Aristo. sic [manifestum nobis est] deinde propositum explanat ibi [non quæ in pluribus,] & primam comparat uniuersale affirm. ad alia. Deinde ad particularia sic [omnino autem est] tandem epilogum facit ibi [quomodo ergo fit omnis syl.

De problematis hoc est, propositis in vnaquaque figura facilè, & difficile construendis, & destruendis. Cap. 27.

QVoniam autem habemus ex quibus syllogismi, & quale in vnaquaque figura, & quot modis monstratur; manifestum nobis est & quæ propositio facilè, & quæ difficile argumentabilis est. Nam quę in pluribus figuris, & per plures casus concluditur, facilis: quę autem in paucis, & per pauciores, difficilius argumentabilis. Ergo affirmatiua quidem vniuersalis p primam tantum figuram monstratur, & p hanc simpliciter. Priuatiua verò & per primam, & p mediam: per primam quidem simpliciter, per mediam autem dupliciter. Particularis autem affirmatiua per primam, & per postremam: simpliciter quidem per primam, tripliciter autem per postremam. Priuatiua verò particularis in omnibus figuris monstratur: verum in prima quidem semel, in media autem, & postrema, in illa quidem dupliciter, in hac verò tripliciter. Manifestum ergo, quòd vniuersalem affirmatiuam construere quidem difficillimum, destruere autem facillimum: omnino autem est interimenti quidem vniuersalia, quàm particularia facilius: etenim si nulli, & si alicui non in

fit, interemptum est. horum autem alicui quidem non in omnibus figuris monstratur: nulli autem in duabus. Eodem autem modo & in priuatiuis: etenim si omni, & si alicui, interemptū est quod ex principio. Hoc autem fit in duabus figuris. In particularibus autem simpliciter: aut omni, aut nulli ostendentem inesse. Construenti autem facilius est particularia: nā in pluribus figuris, & per plures modos. Omnino autē non oportet latere, quòd destruere quidem per se inuicē est, & vniuersalia p particularia, & hęc per uniuersalia: construere autem non est per particularia vniuersalia: p illa verò, hæc est. Nā si omni, & alicui. Simul autē manifestum, quod destruere, quā cōstruere facilius. Quomodò ergo fit oīs syllogismus, & per quot terminos, & propositiones, & quomodo habentes se adinuicem, amplius autē quæ propositio in vnaquaq; figura, & quæ in pluribus, quæ in paucioribus monstratur, palam ex his quæ dicta sunt.

ANNOTATIONES.]

Quæ propositio] .i. *quod propositum, vel problema*. [*per plures casus*] .i. *modos*. [*simpliciter*] .i. *unicè, & Græcis dicitur monachos*. [*est interimenti*] .i. *tollere* [*etenim si nulli, &c.*] .i. *quoniam destruitur per vniuersale neg. & particulare neg.* [*horum autem alicui non, in omnibus figuris monstratur*] .i. *particulare neg. in omnibus figu. concluditur.* [*nulli autem in duabus*] .i. *uniuersale neg. in duabus, scilicet prima, & secunda.* [*eodem autem modo, & in priuatiuis*] *scilicet uniuersalibus dicetur, quòd difficilè construitur, & facilè destruitur.* [*etenim si omni, & si alicui*] .i. *per uniuersale, & per*

par-

particulare affir. tollitur [simpliciter] .i. uno modo [construenti autem facilius est particularia] .i. particulare facilius construitur, quàm uniuersale [destruere per se inuicem est, & uniuersalia per particularia, &c.] i. uniuersale, & particulare mutuo sese interimunt. [construere autem &c.] i. sed non mutuo sese construunt. [per illa verò hæc est &c.] i. uniuersale construit particulare, & non contrà.

Argumentum & diuisio in cap. 28.

Si *quod problema, siue propositum, siue subiectum uobis proponatis ad ratiocinandum; primum cognoscite illud ex duobus terminis constare, maiori scilicet, & minori, & maior de minori prædicatur, uel secundum substantiam, uel secundum accidens. Sed hæc predicatio uobis erit ignota; nisi quid sit uterque terminus, ut homo est animal, quid sit animal, & quid sit homo, sciatis. Deinde explicationes de his, quæ prædicantur, recitatas in lib. præd. memoria teneatis, hoc est, quædam de nullo prædicari, sed alia de his, ut Cleonem, et Calliam: quædam prædicari de aliis, & alia de his, ut hominem de Callia, & animal de homine: & quædam de aliis prædicari, sed nulla de ipsis, ut genera generalissima. His cognitis media ad ratiocinationem reperietis. hæ sunt rationes, ac propositiones propositi thematis. Sumuntur autem media ex consequentibus, & antecedentibus, & coniunctis, siue comitantibus terminos conclusionis, siue propositi, dummodo propositum sit affir. ab extraneis verò, si neg. consequentia autem alia sunt essentialia, alia accidentalia: & accidentalium alia propria, alia communia: & communium alia secundum opinionem, quæ sunt uelut probabilia, alia secundum ueritatem, quæ sunt qualia demonstratiua, his*

verò quò magis abundaueritis, eò pleniorem componetis orationem, atque eò efficaciorem, quò media fuerint efficaciora. At uero dum hæc colligitis media, septem hæc præcepta seruatote. primum si medium à consequenti sumatis; consequens illud prædicetur uniuersaliter de aliquo terminorum conclusionis propositæ. secundum, ne detur signum consequenti, ut homo est omne animal. Consequens autem hoc loco appellatur prædicatum, & antecedens subiectum terminorum conclusionis. tertium si sumere velitis consequens minoris termini; ommittite consequens maioris. quartum, si extraneum sit accipiendum; uni terminorum sit proprium, alij oppositum. Quintum, si accipiatis antecedens maioris termini, reijcite antecedens minoris. unde antecedentia consequentia, & repugnantia propria, & propinqua, & non remota eligenda sunt. Sextum est, ut sint naturæ conclusionis propositæ, quæ si sit ex terminis ut frequenter; media antecedentia, consequentia, & repugnantia sint ut frequenter. Septimum, consequentia non eligatis adeo uniuersalia, ut omnia amplexentur, ut genera generalissima: ex his enim arguetur ex puris affirmat. in secunda figura. Quatuor igitur habet partes hoc caput. in prima proponit quo pacto media possimus inuenire, ubi ait [quomodo autem idonei erimus] in secunda ostendit media inueniendа aut communicare cum terminis propositi, aut omnino dissentire: & idcirco præcognosci oportere ea quæ prædicantur, & quæ subijciuntur, & quot sint, & qualia. De his igitur scribit [omnium igitur quæ sunt] in tertia describit loca ex quibus haurire possimus tanquam ex fonte media, siue prop. siue rationes appelletis, ibi [oportet ergo propositiones] in quarta docet quæ sint obseruanda, dum media eligimus, & sunt septem præcepta: primum ibi notat

[oportet

oportet autem eligere] *secundum* [*similiter au-* *eligendum*] *tertium* [*quando autem ab aliquo*] *quartum* [*quæ autem in vnoquoque*] *quintum* [*ne-* *e autem in uniuersale*] *sextum* [*sumendum au-* *m*] *septimum* [*amplius quæ omnibus.*]

SECTVM SECVNDVM.

De abundantia propositionum, inuentioneque medij syllogistici.

Quo pacto inueniendæ sint propositiones. Caput. 28.

QVomodo autē idonei erimus semper syllogizare ad propositum, & per quam uiā sumemus circa vnumquodq; principia, nunc dicendum: non enim solùm fortasse oportet generationem considerare syllogismorum: sed & potestatem habere faciēdi. Omnium igitur quæ sunt, hæc quidem sunt talia, ut de nullo alio prædicentur verè uniuersaliter: ut Cleon, & Callias, & quod singulare, & sensibile: de his autem alia: nam & homo, & animal uterque horum est. Illa verò & ipsa quidem de alijs prædicantur: de illis autem alia prius non prædicantur: alia autem & ipsa de alijs, & de his alia, vt homo de Callia, & de homine animal. Quòd ergo quædam eorum quæ sunt, de nullo nata sint dici, palàm: nam sensibilium penè unumquodque est huiusmodi, vt de nullo prædicetur, nisi ut secundum accidēs: dicimus enim quandoque, album illud Socratem esse, & hoc ueniens Calliam. Quòd autem in sursum pergentibus stetur quandoque, rursum

sum dicemus: nunc autem sit hoc positum: de ijs ergo prædicatum aliquod non est demonstrare, nisi secundum opinionem, sed hæc de alijs, neque singularia de alijs, sed alia de ipsis. Quæ autem in medio sunt, manifestum quòd utrunque cōtingit: nam & hæc de alijs, & alia de his dicuntur: & penè rationes, & considerationes sunt maxime de his. Oportet ergo propositiones circa unumquodque horum sic sumere supponētem ipsum, primum & definitiones, & quęcunque propria sunt rei: deinde post hoc quæcunque sequuntur rem. Et rursum quę res sequitur, & quæcunque non contingunt ipsi inesse: quibus autem ipsa non contingunt, non sumendum; eò quòd conuertitur priuatiua. Diuidendum autem est & eorum quæ sequuntur, quæcūque in eo quod quid est, & quę cunque ut propria, & quæcunque ut accidētia prædicantur: & horum quæ secundum opinionem, & quæ secundum veritatem: quāto enim plurium talium abundauerit quis, citius inueniet conclusionem: quantò autem veriorum, magis demonstrabit. Oportet autem eligere nō quæ sequuntur aliquam, sed quęcunque totam rem sequuntur: ut non quod aliquem hominē, sed quod omnem hominem sequitur: per uniuersales enim propositiones fit syllogismus. Cùm autem est indefinitum; incertum, si uniuersalis est propositio: cùm verò definitū; manifestum. Similiter autem eligendum & quæ ipsum sequitur totum propter dictam causam. Ipsum autem quod sequitur, non est sumendum totum sequi: dico ut hominem omne animal: aut musicam, omnem disciplinam, sed simpliciter solùm sequi, quemadmodum & prætendimus:

us: etenim inutile alterum, & impossibile: ut mnem hominem esse omne animal, vel iustiam, omne bonum: sed cui consequens est, in lo omni esse dicitur. Quando autem ab aliuo continetur subiectum, cuius consequentia portet sumere; quæ vniuersale quidem sequũtur, vel non sequuntur, non eligendum in his: sumpta enim sunt in illis: quæcũque enim animal, & hominem, sequuntur, & quæcunque nõ animali insunt similiter. Quæ autem in unoquoque sunt propria, sumendum: sunt enim quædam speciei propria præter genus: necesse est enim diuersis speciebus propria quædam inesse. Neque autem uniuersale eligendum ijs quæ sequitur quod continetur: vt animal ijs q̃ sequitur homo: necesse est enim si hominem sequitur animal, & hæc omnia sequi: conueniẽtiora autem hæc hominis electioni. Sumenda autem & quæ plerunque sequuntur ea quæ cõsequuntur: nam & problematibus quæ plerunque: & syllogismus ex propositionibus, quæ plerunque, aut omnibus, aut aliquibus: similis ẽm est uniuscuiusque cõclusio principijs. Amplius quæ omnibus sequentia sunt, non eligendum: non erit syllogismus ex ipsis. ob quam autẽ causam in sequentibus erit manifestum.

ANNOTATIONES.

Et per quam uiã sumamus circa unumquodq; principia] .i. *per quam uiam, siue per quæ loca accipiamus principia mediaue ad quoduis propositum commoda.* [*sensibile*] *alij legunt Quod secundum unumquodque* [*vterque horum est*] *.s. quæ prædicantur* [*Illa uerò & ipsa*] *.i. alia sunt quæ de alijs prædicãtur,*

tur, de illis verò nulla, vt genus generaliss. [sensibilium] .i. singularium, siue indiuiduorum [album illud] .s. quod uideo [quòd autem in sursum pergentibus stetur quandoque] .i. quòd ab indiuiduis ad genera suprema veniatur, ultra quæ progredi non possimus, supponendum est. [de his ergo] .s. generaliss. nō potest demonstrari aliquod, quod de his prædicetur, nisi secundum imaginationem, [quæ autem in medio sunt] .s. ut animal, & homo, [utrunque contingit] .i. prædicantur, & subijciuntur. [& penè rationes, & considerationes &c.] .i. de his sequitur omnis syllogistica oratio, & consideratio. dixit Arist. Penè; quoniam aliquando fiunt extrema, media in syllogismo, sed rarò. [oportet ergo supponentem ipsum] .i. oportet habere propositum, siue thema, siue problema, siue subiectum, siue quæstionē propositam appelletis [propositiones circa vnumquodque horum sic sumere] .i. qui velit inuenire media ex supra dictis .s. quæ prædicantur, & quæ subijciuntur, hoc pacto. [primum definitiones, & quæcunque propria sunt rei] .i. oportet supponere, & scire quid sit prædicatum, quid subiectum propositi thematis; vt homo est animal, quid est homo, & quid est animal. & si quis horum terminorum sit singularis; ut Socrates est homo; scire oportet descriptionem Socratis, in qua Socratis proprietates continentur. Dixit Rei .s. de qua agitur, & est subiectum, & prædicatum propositæ cōclusionis, quare definitiones rerum, descriptiones, & proprietates sunt noscendæ. atque hę rem comitantur. [deinde quæcunque sequuntur rem] à locis igitur definitionum, ac proprietatum prædicati, & subiecti, & utriusque simul primum media sumetis, siue rationes, deinde ab his, quæ sequuntur, hoc est, quæ prædicantur .s. de maiori termino conclusionis, uel de minori. [Et rursum quæ res sequitur] i. ac præterea ea, de quibus

maior

or terminus, vel minor conclusionis prædicatur, dicuntur antecedentia, & illa consequentia hoc spore. [& quæcunque non contingunt ipsi inesse] quæcunque sunt extranea, siue repugnantia. [quis autem ipsa non contingunt, non sumendum] hoc, accepto illo, quod rei non inest, non oportet quærere illud, cui res non inest: illud enim nec etiam rei est, ut palam fit ex conuersione vniuersalis negatiæ. [diuidendum autem est & eorum quæ sequuntur &c.] i. consequentia, siue ea quæ prædicantur, sic diuidamus, ut alia sint essentialia, alia accidentalia: & accidentalium alia propria, alia communia: & communium alia secundum opinionem, alia secundũ ueritatem. [inueniet conclusionem] .i. assequetur propositum [magis demonstrabilis] .i. efficiet syl. demonstratiuum: is enim constat ex ueris, ut dicemus in lib. 1. poster. [non quæ sequuntur aliquam] i. consequẽtia particularia, siue ea, quæ prædicantur particulariter, sed uniuersalia ut animal non de aliquo homine, sed de omni homine prædicatur. [per uniuersales enim] hoc est, ex utraque prop. uniuersali, uel altera saltem fit syl. utilis. [cum autem est indefinitum] .i. absque signo est prop. incertum est, an prop. sit uniuersalis, vel particularis. [& quæ ipsum sequitur totum] i. antecedentia uniuersalia cum signo, ut omnis homo est animal. [ipsum autem, quod sequitur] .i. consequens [non est sumendum totum sequi] .i. nõ est dicendum cum signo uniuersali, ut homo est omne animal. [sed simpliciter solum sequi] . i. absque signo esse consequens. [etenim inutile alterum, & impossibile] ut si dicatis, omnis homo ẽ omnis animal uerbum Omne est inutile, ac superfluum, & sermo est impossibilis, & falsus. [Sed cui consequens est, in illo omni esse dicitur] .i. sed illud habeat verbum. Omne, cui est consequens, & hoc est antecedens, ut Omnis

nis homo est animal. [*quando autem ab aliquo continetur subiectum, cuius consequentia &c.*] *sic verba struantur. cum subiectum, siue minor terminus propositi thematis, cuius consequens est eligendum, continetur ab aliquo, ut homo ab animali; non eligendum est consequens, uel repugnans, quod sit etiam consequens, uel repugnans prædicati, siue maioris termini.* [*sumpta enim sunt in illis*] *.i. quicquid enim est consequens, uel repugnans prædicati, est quoque & subiecti* [*quæcunque enim animal, & hominem &c.*] *hoc est, nam quæcunque sunt consequentia animalis, sunt & consequentia hominis* [*& quæcunque non animali insunt similiter*] *.i. sic & quæcunque sunt repugnantia animalis, sunt & hominis.* [*Quæ autem in unoquoque &c.*] *quidam sic legunt. Quæ autem in unoquoque sunt propria, sumenda, nõ extranea, hoc est, ad eligendum extraneum subiecti, uel prædicati propositæ conclusionis, debet eligi extraneum, quod sit uni termino proprium, alij uerò oppositum.* [*neque autem uniuersale eligendum his quæ sequitur &c.*] *hoc est, si uelimus eligere antecedens prædicati pro medio; non debemus eligere antecedens subiecti.* [*sumenda autem & quæ plerunque &c.*] *.i. eligenda sunt ea quæ consequuntur plerunque, non semper.* [*quæ omnibus sequentia sunt*] *.i. genera generaliss.*

Argumentum & diuisio in cap. 29.

Locos inuentos aptat Arist. ad modos syl. descriptos in tribus figuris, & inquit, si propositum sit uniuersale affir. medium accipietis, quod sit consequens subiecti, & antecedens prædicati propositæ rei. Appellat Arist. ut diximus consequens id, quod prædicatur, & continet, & antecedens id, quod subijcitur,

titur, & continetur. Erit syl. in primo modo primæ fig. qui est Barbara. Si proposita conclusio sit particularis affir. medium sit antecedens ad utrunque terminum conclusionis. & fient syl. in Darapti, Datisi, & Disamis. Si conclusio sit uniuersalis neg. in Celarent, uel in Cesare; medium sit extraneum, ac repugnans ad prædicatum, & consequens ad subiectũ. sed in Camestres sit repugnans ad subiectum, & consequens ad prædicatum. Si verò conclusio sit particularis neg. medium sit antecedens ad subiectum, & repugnans ad prædicatum, & hoc in Felapton, Brocardo, & Ferison. si indirectè conclusio inferenda sit particularis affir. medium sit antecedens subiecti, & consequens prædicati. Declarat præterea Aristo. ea quæ dixit, cum his literis A. B. C. D. E. F. G. H. Prædicatum conclusionis propositæ sit A. consequens B. antecedens C. repugnans D. Subiectum uerò sit E. consequens F. antecedens G. repugnans H. Si igitur idẽ fuerit C. hoc est, antecedens prædicati, & F. quod est consequens subiecti; potest conclusio fieri, quòd E. sit A. affirmatiuè uniuersaliter. hæc exempli gratia. cætera legamus. Habet autem hoc caput duas partes. prima applicat ad modos syllog. locos descriptos; deinde explicat literis. Locos autem quatuor modis considerat, primo si conclusio inferenda sit uniuersalis affir. atque his uerbis [construere ergo uolentibus] secundo particularis affir. ibi [si autem non quòd omni] tertio uniuersalis neg. sic [quando autem nulli oporteat] quarto particularis neg. hoc modo [si autem alicui non inesse] Deinde literis primum explicat locos hoc pacto [Magis autem fortasse] secundo loco ostẽdit per literas, quo pacto se habere debeat medium ad inferendam conclusionem uniuersalem affir. ibi [si ergo eidem aliquid] postea ad particularem affir. sic [si autem C. & G. idem] præterea ad

vniuersalem neg. in prima fig. [si autem F. & D. sint idem] in secunda, ut in Camestres [Rursus si B. & H. idem] præter hæc ad particularem neg. in tertia fig. [si autem G. & D. idem] post hæc ad particularem affir. indirectè [si uerò G. & B. idem] Ex his repetit locos medij accipiendi [Manifestum ergo, &] & proximos magis, quàm remotos, & uniuersales potius, quàm particulares ibi [oportet autem & sequentium] Secunda pars huius capitis recitat ea, quæ docuit Arist. de medij inueniendi ratione sufficere, & breui his uerbis repetit [Palam autem, quòd per tres terminos] deinde ostendit alios locos inutiles esse sic [Manifestum autem, quòd & aliæ considerationes] ac primus inutilis est [ut si sequentia utrunque] secundus [aut quæ sequitur A] tertius [aut rursum quæcunque] postea explicat primum esse inutilem [nam si sequentia sint eadem] secundum [si autem ea, quæ sequitur A] tertium [si autem quæcunque] præterea opinionem eorum confutat ad confirmationem propriam, qui aiebant ad medij inuentionem inspici oportere consequens subiecti, & consequens prædicati, quæ si sint contraria; conclusio uniuersalis nega. uel particularis. confutat autem duabus rationibus. inquit autem [Palam autem & quæ eadem] ratio prima est [primum quidem quoniam] secunda [deinde & in quibus accidit] literis uerò explanat ibi [ut si B. & F. sint contraria.]

Quo pacto inuenienda sunt media in omni syllogismorum genere, construendiq; syllogismi. Cap. 29.

COnstruere ergo volentibus aliquid de aliquo toto, eius quidem, quod construitur, inspiciendum ad subiecta, de quibus ipsum dicitur:

titur: de quo autem oportet prædicari, quæcunque hoc sequuntur: si enim aliquod horum sit idem; alterum alteri necesse est inesse. Si autem non quòd omni, sed quòd alicui, quæ sequitur vtrunque: si enim aliquod horum idem fuerit; necesse est alicui inesse. Quando autem nulli oporteat inesse, cui quidem oportet non inesse, ad sequentia subiecti: quod autem oportet non inesse, inspiciendum ad ea quæ non contingunt illi adesse. Aut conuersim cui quidem oportet non inesse, ad ea quæ non contingunt eidem adesse: quod verò non inesse inspiciendum ad sequentia. Nam si hæc sint eadem vtrorumque; nulli contingit alteri alterum inesse: fit enim quandoq; quidem in prima figura syllogismus, quãdoque autem in media. Si autem alicui non inesse, cui quidem oportet non inesse, quæ consequitur: quod verò non inesse, quę non possibile est illi inesse: si enim aliquid horũ sit idem; necesse est alicui non inesse. Magis autem fortasse erit sic vnumquodque eorum, quę dicta sunt, manifestum. Sint enim sequentia quidem A, in quibus B: quæ autem ipsum sequitur in quibus C: quæ autem non contingunt ei inesse, in quibus D: rursum autem ipsi E quæ quidem insunt, in quibus F: quæ autem ipsum sequitur in quibus G: quæ autem non contingunt eidem inesse, in quibus H.

Si ergo eidem aliquid eorum quæ sunt C, alicui eorum quæ sunt F; necesse est A, omni E inesse: nam F quidem, omni E, C autem omni A, quare omni E inest. Si autem C & G idem; necesse est alicui E inesse A: nam id quod est C, A: id verò quod est G, E omne consequitur. Si autem F & D sint idem; nulli E inerit A ex prosyllogismo:

mo: quoniam enim conuertitur priuatiua, & F ei quod est D idem, nulli F inerit A: F autem omni E. Rursus si B & H idem; nulli E inerit A: nã B, A quidem omni: ei autem in quo E, nulli inerit: idem enim erat ei quod est H, B: H autẽ nulli E inerat. Si autem G & D idem; A alicui E nõ inerit: nam ei quod est G, non inerit A, quoniã neque D: G autem sub E est, quare alicui E non inerit. Si autem G & B idem; conuersus erit syllogismus: nam G, inter omni A, nam B ei quod est A: E autem ei quod est B, idem enim erat ei quod est G: A autem ei quod est E, omni quidẽ non necessarium est inesse, alicui autem necessarium: eò quòd conuertatur uniuersale prædicatiuum, in particulare. Manifestum ergo, ꝙ ad prædicta perspiciendum utrinque in unaquaque quæstione: per hæc enim omnes syllogismi. Oportet autem & sequentium, & quibus sequitur singulum, ad prima, & uniuersalia maximè inspicere: ut equidẽ magis ad K F, quàm ad F solum: A autem ad K C magis, quàm ad C solum. Si enim ei quod est K C inest A; & ei qđ est F inest, & ipsi E: si verò hoc non sequitur A; possibile est id quod est F sequi. Similiter autem & in quibus idem sequitur, considerandum: nã si primis, & ijs quæ sub ipsis sunt, sequitur: si autem non his, & ijs quæ sub ipsis sunt possibile. Palàm autem, quòd per tres terminos, & duas propositiones consideratio, & per prædictas figuras syllogismi omnes: monstratur enim omni quidem E inesse A, quando eorum quæ sunt C & F, idem quiddam sumitur: hoc autem erit medium, extremitates autem A & E: fit enĩ prima figura. Alicui autem, quando C & G sumitur idem: hoc autem postrema figura: medium

enim

enim fit G. Nulli verò, quando D & I idem: sic autem & prima figura, & media: prima quidem quoniam, nulli F inest A: si quidem conuertitur priuatiua: F autem, omni E. Media autem, quòd D A quidem nulli: E autem omni inest. Alicui autem non inesse, quando D & G idem fuerit: hæc autem postrema figura: nam A quidem nulli G inerit, E uerò omni G: manifestum igitur est, quòd per prædictas figuras omnes syllogismi: & quòd non eligēdum quæcunque omnibus sequuntur; eò quod nullus fiat syllogismus ex ipsis: nam construere quidem non omnino erat ex sequentibus: priuare autem non contingit per ea, quæ omnibus sequuntur: oportet enim huic quidem inesse, illi uerò non inesse. Manifestum autem quòd, & aliæ considerationes quæ secundum electiones, inutiles ad faciendum syllogismum. Vt si sequentia utrunque eadē sint, aut quæ sequuntur A, & quæ non contingit E inesse: aut rursum quæcunque non possibile est utrisque inesse: non enim fit syllogismus per hæc. Nam si sequentia sint eadem, ut B & F, media fit figura prædicatiuas habens utrasque propositiones. Si autem ea quæ sequitur A, & quæ non contingit E, ut C, & H, prima erit figura priuatiuam habens propositionem ad minorem extremitatem. Si autem quæcunque non contingunt utrique ut D & H: priuatiuæ utræque propositiones erunt, uel in prima figura, uel in media. sic autem nullo modo erit syllogismus. Palam autem & quæ eadem, sumēdum secundum considerationem, & non quæ diuersa, uel contraria: primum quidem quoniā medij gratia, inspectio: medium autem non diuersum, sed idem oportet sumere. Deinde & in

quibus accidit fieri syllogismum quod sumantur contraria, aut non contingentia eidem inesse, in prædictos omnia reducuntur modos: vt si B & F sint contraria, aut nō contingat eidem inesse: erit enim his sumptis syllogismus, quòd E. nulli inest A; sed non ex ipsis, sed ex prędicto modo: nam B, A quidem omni, E autem nulli inerit: quare necesse est B, idem esse alicui eorum, quæ sunt H. Rursum si B G non possint idē adesse; erit, quòd alicui E non inerit A: nam & sic media erit figura: nam B A quidem omni, G uerò nulli inerit. quare necesse est G idem esse alicui eorum quæ sunt D: nam non contingere G & B eidem inesse, nihil differt, aut G alicui D idem esse. omnia enim sumpta sunt in D, quæ non contingunt A inesse. Manifestum ergo, ꝙ ex istis quidem inspectionibus nullus fit syllogismus: & si B & F sint cōtraria, idem esse B, alicui H, & syllogismus semper fieri per hæc. Accidit ergo sic inspicientibus considerare uiam aliam necessariam, eò ꝙ quandoque latet identitas horum quæ sunt B & H.

ANNOTATIONES.

Construere ergo volentibus aliquid de aliquo toto] .i. *si quis uelit conclusionem conficere uniuersalem affir.* [*inspiciendum est ad subiecta eius, quod construitur*] .i. *ad prædicatum, & subiectum conclusionis* [*de quibus ipsum dicitur, de quo autem &c.*] .i. *& eligere antecedens prædicati, & consequens subiecti, quæ sint idem* [*alterum alteri &c.*] .i. *necessario sequitur conclusio affir.* [*sed quod alicui, quæ sequitur utrunque*] .i. *ad conclusionem particularem affir. medium sic antecedens utriusque .s. subiecti, & prædicati.*

ti. [Quoniam autem nulli oporteat inesse] .i.quando conclusio uniuersalis neg. sit inferenda [cui oporteat inesse] .i.quando conclusio uniuersalis neg. sit inferenda [cui oportet non inesse, ad sequentia subiecti] i.medium sit consequens subiecti [quod autem &c.] .i.& repugnans prædicati [aut conuersim, cui quidē oportet] .i.contrà medium sit repugnans subiecti, & consequens prædicati. [si autem alicui non inesse] .i. si conclusio sit efficienda particularis neg. [cui quidem oportet non inesse quæ consequitur] .i. medium sit antecedens subiecti [quod vero non inesse &c.] .i.& repugnans prædicati. [sint sequentia A. in quibus B.] .i.cum A. sit prædicatum propositæ conclusionis; B. sit consequens. [quæ ipsum sequitur, in quibus C.] .i. & C. sit antecedens. [quæ non contingunt ei inesse, in quibus D.] .i.repugnans sit D. [ipsi E. quæ insunt, in quibus F.] .i.E. subiectum, & F. consequens sit subiecti. [quæ ipsum sequitur in quibus G.] .i.G. sit antecedens [quæ non contingunt inesse, in quibus H.] .i. H. sit repugnans. [si ergo eidem aliquid &c.] .i.si C. antecedens prædicati, & F. consequens subiecti sint idē [necesse est A. omni E. inesse] i. fiet hæc cōclusio. Omne E. est A. [si autem C. & G. idem] .i.si antecedens prædicati, & subiecti sint idem [necesse est alicui E. inesse A.] .i.conclusio erit, Aliquod E. est A. [nam id quod est C. A. &c.] .i.nam omne C. est A. omne C. est E. igitur aliquod E. est A. [si autem F. & D. idē] .i.si repugnans prædicati, & consequens subiecti sint idem [nulli E. eueniet A. ex prosyl.] .i.nullum E. erit A. ex prosyl. sic per primum secundæ fig. Nullum A. est D. omne F. est D. ergo nullum F. est A. sed, si nullū F. est A. & omne E. est F. nullum E. erit A. hic fit prosyl. in secunda. si autem conuertatur maior, Nullum A. est D. & dicatur, Nullum D. est A. fit syl. in prima fig. Et quando ait Arist. Nullum E. erit A. ex

Z 4 *prosyl.*

prosyl. significat syl. non fieri in prima fig. per hanc regulam immediatè, sed per conuersionem huius, Nulli A. est D. [Alicui E. non inerit] .i. conclusio erit particularis neg. talis, Aliquod E. non est A. [si autem G. & B. idem] .i. si antecedens prædicati, & consequens subiecti sint idem [conuersus erit syl.] . i. fiet syl. particularis, ut Aliquod E. est A. indirectè conclusus in prima fig. hoc est, per conuersionem conclusionis uniuersalis affir. quæ directè hoc pacto sequitur. Omne B. G. est E. omne A. est B. G. ergo aliquod E. est A. directè enim sequitur quòd omne A. sit E. Sed conuertitur conclusio. [oportet autem & sequentium &c.] .i. si debeat eligi medium, quod sit consequens subiecti, & antecedens propinquius prædicati, sit E. prædicatum, A. subiectum: F. consequens subiecti, K. antecedens prædicati. sit idem F. & K. si duo erunt, uel plura consequentia subiecti, & antecedentia prædicati; eligatur id, quod prædicato sit propinquius; [quando eorum, quæ sunt C. & F. idem quiddam sumitur] .i. quando ex C. & F. quæ sunt antecedens, & consequens, sed idem accipitur medium. [Alicui autem] .i. particularis autem conclusio erit. [quando C. & G. sumitur idem] .i. quando antecedens prædicati, & antecedens subiecti idem eligitur. [medium sit G.] .i. medium sit antecedens subiecti. [nulli verò, quando D. & F. idem] .i. conclusio erit uniuersalis neg. quando repugnans prædicati, & consequens subiecti sunt idem. [alicui autem non inesse, quando D. & G. idem fuerit] .i. conclusio erit particularis neg. quando repugnans prædicati, & antecedens subiecti sint idem. [quæcunque omnibus sequuntur]. i. medium, quod sit consequens terminorum omnium conclusionis [construere] .i. concludere affirmatiuè [priuare] .i. concludere negatiuè [si sequentia sint eadẽ] .i. si medium eligamus quod sit consequens & maio-

ris, & minoris termini conclusionis. [aut qua sequitur A. & qua non contingit E. inesse] .i. aut quod sit consequens maioris termini, & repugnans minoris. [& non qua diuersa, vel contraria] quoniam. s. medium est unum, & non plura. quare erit inuestigandum ut unum, & idem [ut si B. & F.] .i. si consequens minoris, & maioris termini sint contraria, aut repugnantia, sic fiet syl. omne A. est B. nullum E. est B. nullum igitur E. est A. sed non ex ipsis. s. contrarijs, uerùm ex uno contrariorum, quod est consequens prædicati, siue maioris termini, & repugnans subiecti, siue minoris. unde ait [necesse est B. idem esse alicui eorum, quæ sunt H.] & subdit [ei B. G.] .i. antecedens maioris, & minoris [aut G. alicui D. idem esse] Græci volunt sic legi. H. idem esse alicui eorum, quæ D.

Argumentum, & diuisio in cap. 30.

Omnis syl. siue ostensiuus, siue ad impoßibile, siue alius prædicta methodo, ac arte conficitur: nam eadem conclusio syllogizari potest per utrunque. differunt tamen: quoniam syl. ostensiuus constat ex propositionibus ueris, & qui est ad impoßibile, ex una uera, & altera falsa. sic syl. a transumpto potest concludi, in quo accipitur antecedens, consequens, & extraneum non principalis conclusionis, sed illius, ad quã probandam se transfert arguens. qua probata infert conclusionem primariam, sed in syl. secundum æqualitatem in subiectis oportet inspicere ad medium, quod conuertatur cum minori termino ad conclusionem uniuersalem affir. uel neg. in tertia figura. Fiũt quoque eadem ratione syl. ex propositionibus modalibus, præter quàm quod in syl. de inesse medium sumitur, quod actu inest, vel non inest: in modalibus uero,

quod

quod poßibile est inesse, vel non inesse. Caput igitur has habet partes. prima proponit, ubi legitur [Eodem autem modo] secunda explicat, quæ est [ut quoniam A. nulli E. inest] tertia differentiam inter ostensiuum syl. & eum, qui ad impoßibile est, habet his uerbis. [Differt autem ostensiuus] quarta ostendit hanc artem syl. conficiendorum esse in syl. ex hypothesi sic [In alijs autem syl.] quinta exponit in syl. modalibus ibi [eodem autem modo.]

De syllogismis assertorijs, ad impoßibile, & reliquis, qui ex hypothesi. Cap. 30.

EOdem autem modo se habent & qui ad impossibile deducunt syllogismi, cum ostensiuis: nam & ipsi fiunt per ea, quæ sequuntur, & quibus sequitur utrunque. Et eadem consideratio in utrisque: nam quod monstratur ostensiuè, & per impossibile est syllogizare, & per eosdem terminos, & quod per impossibile, & ostensiuè. Vt quòd A, nulli E inest: ponatur enim alicui inesse: ergo quoniam B omni A, A autem alicui E, & B alicui E inerit: sed nulli inerat. Rursum quòd alicui inest A: si enim nulli E inest A, E autem omni G, nulli G inerit A, sed omni inerat. Similiter autem est in alijs propositis: semper enim erit in omnibus per impossibile ostensio ex sequentibus, & quibus sequitur utrunque. Et unoquoque proposito eadem consideratio & ostensiuè uolenti syllogizare, & ad impossibile ducere: nam ex eisdem terminis utræque demonstrationes. Vt si ostensum est nulli E inesse A: quoniam accidit & B alicui E inesse; quod est impossibile. Si sumptum sit E quidem nulli B, A autem omni B inesse, manifestum est

enim quòd nulli E inerit A. Rursum si ostensiuè syllogizatum sit A, inesse nulli E: suppositis inesse per impossibile mõstrabitur nulli inesse. similiter autem & in alijs. In omnibus enim necesse est ijs qui per impossibile communem aliquem sumere terminum alium à subiectis, ad quem erit mendacij syllogismus: quare cõuersa ea propositione, altera autem similiter se habente, ostensiuus erit syllogismus per eosdem terminos. Differt autem ostẽsiuus ab eo, qui ad impossibile: quoniam in ostẽsiuo secundùm ueritatem ambæ propositiones ponũtur: in eo autem qui ad impossibile, falsa una. hæc verò erũt magis manifesta persequentia, quando de impossibili dicemus: nunc autem tantum nobis sit manifestum: quòd ad hæc perspiciendum, & ostensiuè volentibus syllogizare, & ad impossibile deducere. In alijs autem syllogismis quicunque sunt ex hypothesi, vt quicunque secundum transumptionem, aut secundum qualitatem in subiectis, non in prioribus, sed in transsumptis erit consideratio, modus autem inspectionis idem: considerare autem oportet, & diuidere quot modis sunt ex hypothesi: monstratur ergo unumquodque propositorum sic. Est autem & alio modo quædam syllogizare horum, ut vniuersalia per particularem inspectionem ex hypothesi. Si enim C & G eadem sint, solum G autem sumatur E inesse, omni E inerit A: & rursum si G & D eadem, solum autem de G prædicetur E quòd nulli E inerit A: manifestum ergo quòd sic inspiciendum. Eodem autem modo & in necessarijs, & in cõtingentibus: nam eadem consideratio, & per eosdem terminos erit, eodemque ordine & contingentis, & inesse syllogismus.

gismus. Sumendum autem & in cõtingentibus & quæ non insunt, inuisibilia autem inesse: ostẽ sum est enim, quòd & per hæc fit contingentis syllogismus. similiter autem se habebit & in alijs prædicationibus.

ANNOTATIONES.

Per ea, quæ sequuntur, & quibus sequitur utrunque] .i. per antecedentia, & consequentia. [quod mõstratur ostensiuè] .i. qui concluditur ostensiuè. [in alijs propositis] .i. in alijs, quæ ad concludendum proponuntur. [ut si ostensum est nulli E. inesse A. quoniam accidit & B. alicui E. inesse, quod est impoßibile] .i. si conclusum sit ostensiuè, nullum E. eße A. & velimus per impoßibile demonstrare; accipiamus oppositũ cum aliquo noto; concludemus falsum sic. Omne A. est B. & est uerum. Aliquod E. est A. & hoc est hypothesis, siue suppositio. Ergo aliquod E. est B. quod est apertè falsum. quare hypothesis est falsa, & oppositum est verum, quod est, Nullum E est A. [mẽdacij syllogismus] dicitur syl mendacij is, qui est ad impoßibile; eo quòd falsum concludit. [quòd ad hæc perspiciendum] .i. ad eadem antecedentia consequentia, & repugnantia: [in alijs autem syl. &c.] i. omnes alij syl. ex hypothesi sic fiunt, ut syl. ex hypothesi, qui sunt secundum transumptionem, & qui sunt secundũ qualitatem in substantijs. & fit in his inspectis secũdum artem prædictam non quo ad principales conclusiones, hæc etenim ex hypothesi acceptæ sunt: sed quo ad conclusiones, in quibus redimus super principales conclusiones: tales enim syllogizatæ sunt, [est autem & alio modo quædam syl.] accipiatur antecedens subiecti conuertibile ei, ut si debeat syllogizari. Omne C. est A. & accipiatur antecedens utriusque idem,

quod

quod est C.G. si antecedens G. conuertatur ei, quod est C. non solum particularis, sed etiam uniuersalis conclusio syllogizari potest hoc pacto. Omne C. G. est A. omne E. est C. ergo omne E. est A. sic syllogizatur uniuersalis neg. si idem sit antecedens subiecti, & repugnans prædicati, supposito quòd antecedens subiecti sit conuertibile subiecto, [sumendum autem & in cõtingentibus &c.] .i. accipiendum autem in contingẽtibus ea quæ non insunt, sed possunt inesse.

Argumentum, & diuisio in cap. 31.

Fit igitur omnis syl. hac methodo, & ratione, inspicienda. s. antecedentia, consequentia, & repugnantia. est communis ad medium inueniendum circa philosophiam, & quamlibet artem, & disciplinam. non tamen semper eodem modo sumendum est medium, sed alio ad conclusionem uniuersalem, alio ad particularem. Verùm ad probanda principia alicuius scientiæ non utimur hac arte, sed sensu, memoria, & experiẽtia. Quare hoc caput tres habet partes, prima ex dictis concludit hanc unam esse uiam syl. conficiendorum, his verbis [Manifestum ergo] secunda uiam eandem esse de omnibus ibi [ergo methodus quidem ab omnibus] tertia aduertit hanc methodum non sufficere ad principia alicuius scientiæ sumenda, sed sumi debere à sensu, memoria, & intellectu, & ait [secundum singulum autem.]

Quòd omnium scientiarum syllogismi superioribus præceptis efficiantur. *Cap.* 31.

MAnifestum ergo ex prædictis, quòd non solum possibile est per hanc viam fieri omnes syllogismos, sed etiam quòd per aliam impossibile.

possibile. Omnis enim syllogismus ostensus, est quod per aliquam prædictarum figurarum fit: has autem non contingit per alia constitui: quã per sequentia, & quæ sequitur vnumquodque: ex his enim propositiones, & medij sumptio: quare nec syllogismum possibile est fieri p alia. Ergo methodus quidem de omnibus eadem est & circa philosophiam, & circa artem, & quamlibet disciplinam. Oportet enim quæ insunt, & quibus insunt circa vnumquodque colligere, & his quam plurimis abũdare, & hoc per tres terminos considerare destruentem quidem sic, cõstruentem vero sic: & secundum veritatem quidem, ex ijs quæ secundùm veritatem scripta sunt inesse: ad dialecticos autem syllogismos, ex propositionibus quæ sunt secundum opinionem. Principia autem syllogismorũ vniuersaliter quidem dicta sunt, & quomodo se habeant, & quomodo oportet inquirere ea: quatenus non aspiciamus ad omnia quæ dicuntur, neque eadem construentes, & destruentes, neq; construentes de omni, aut de aliquo, destruentes ab omnibus, aut ab aliquibus, sed ad paucio ciora, & determinata. Secundum singulum autẽ eorum quæ sunt eligere: vt de bono, aut disciplina. Propria autem in vnaquaque sunt plurima, quare principia quidem, quæ sunt circa vnumquodque, experimento est cognoscere, dico autem vt astrologicam quidem experientiã, astrologicæ disciplinæ: sumptis enim sufficienter apparentibus, sic inuentæ sunt astrologicæ demonstrationes. Similiter autem & circa quãlibet aliam se habet & artem, & disciplinam. Quare si sumantur quæ insunt circa vnumquodque, nostrum erit iam demonstrationes promptè

ptè declarare: si enim nihil secūdum historiam omittatur eorum quæ subtiliter, & verè insunt rebus, habebimus de omni (cuius quidem non est demonstratio) hanc inuenire, & demonstrare: cuius autem non nata est demonstratio, hoc facere manifestum. Vniuersaliter ergo quo oportet modo propositiones eligere, penè dictū est: per diligentiam autem pertrāsiuimus in eo negotio, quod circa dialecticam est.

ANNOTATIONES.

Ex his enim propositiones, & medij sumptio] .i. *ex consequentibus, & antecedentibus accipitur medium, & componuntur propositiones.* [*ergo methodus de omnibus eadem est*] .i. *hæc ratio medij inueniendi est communis scientijs speculatiuis, arti, siue practicæ, & actiuæ, &* [*quamlibet disciplinam*] .i. *scientiam moralem.* [*destruentem sic, construentem verò sic*] .i. *in conclusione, siue syl. affirm. aliàs accipiendum est medium, quàm in nega.* [*& secundum veritatem &c.*] *i. in demonstratiuo legantur media demonstratiua, & vera, in dialectico dialectica, & probabilia.* [*Principia syl.*] *i. termini, propositiones, & figuræ* [*quatenus non aspiciamus ad omnia, quæ dicuntur, &c.*] *i. non omnia indifferenter inspiciamus, quando aliqua conclusio proposita est, sed quædam pauca, & determinata: nec inspiciemus eadem, si affir. sit, vel neg. conclusio, vniuersalis, vel particularis.* [*Secundum singulum autem eorum, quæ sunt, &c.*] *i. diuersæ sunt habendæ considerationes, ad propria principia inuestiganda in vnaquaque re. & via fit per sensum. ex multis autem sensibus fit memoria vna, atque ex multiplicata memoria fit experimentum, quod hoc loco est collatio secundum rationem*

multorum acceptorum, & memoria mandatorum; vt ex his commune aliquid innotescat, quod vniuersale sit, quare propria principia circa vnamquamque scientiam experimento accipiuntur. [*Secundum historiam*] *.i. secundum narrationem veritatis;* [*quæ subtiliter*] *quoniam propria principia adeo propinqua sunt rei, vt facilè discernantur* [*verè*] *quia verè, & necessario rei insita est.*

Argumentum, & diuisio in cap. 32.

Senserunt antiqui diuisionem generis in species, & accidentium, siue syl. diuisiuum plurimum conferre ad medij inuentionem: sed eorum sententia est falsa: si quidem diuisio est syl. imbecillis, qui principium petit, uel non concludit propositum, nec definitionem de definito: fieret enim aut principij petitio, aut communior sequeretur conclusio, quàm esset proposita. Habet autem hoc caput tres partes. Prima in genere negat diuisionem vtilem esse ad medij inuentionem, vbi incipit. [*Quoniam autem*] *secunda demonstrat eam non concludere definitionem de definito, sic* [*primum autem idem*] *tertiam ait nec præterea concludere aliud prædicatum, vt genus, proprium, uel accidens, ibi* [*manifestum est autem.*]

De diuisione, & eius syllogismo. Cap. 32.

QVòd autem diuisio per genera, parua quædam particula est dictę methodi facilè est videre est enim diuisio velut infirmus syllogismus: nam quod oporteat quidem ostendere, petitur: syllogizatur vero semper aliquid superiorū. Primum autem idem hoc latuit omnes vtentes ea, & suadere conati sunt, quòd

esset possibile de substantia demonstrationem fieri,& de eo quod est quid.quare neque quòd contingebat syllogizàre eos qui diuìdunt,intellexerunt:neque quod contingebat sic,quemadmodum diximus. Ergo in demonstrationibus quidem cum oporteat quid syllogizare; oportet mediū per quod fit syllogismus minus semper esse,& non vniuersaliter de prima extremitate.Diuisio autem contrarium vult: nam vniuersalius sumit medium. Sit enim animal quidem in quo A,mortale autem in quo B, & immortale in quo C,homo verò cuius terminum oportet sumere in quo D.omne ergo animal accipit aut mortale, aut immortale, hoc autem est quicquid erat A,omne esse aut B aut C.Rursus hominem semper,qui diuidit,ponit animal esse,quare de D.sumit A esse:ergo syllogismus quidem est,quòd D,aut B, aut C, omne erit: quare hominem,aut mortalem, aut immortalem oportet sumere:nam mortale quidem,aut immortale esse necessarium est animal: mortale aũt nō necessarium est:sed petitur. Hoc autē erat quod oportebat syllogizare. Et rursus quî ponit A quìdem animal mortale, in quo autem B pedes habens, ìn quo autem C, non habens pedes,hominem verò D:similiter sumit A quidem,aut in B aut in C esse:omne enim animal mortale aut pedes habens, aut pedes non habens est:de D aũt A:nam hominē animal mortale sumpsit esse: quare habens pedes vel non habens pedes esse animal,necesse est hominē: pedes autem habens non necesse est,sed sumit hoc autem erat quod oportebat rursum ostendere.Et ad hunc modum semper diuidentibus, vniuersale quidem accidit eis medium sumere

de quo oporteat ostendere, & differentias, & extremitates, in fine autem quod hoc est homo, aut quicquid erat quod quaeritur, nihil dicunt manifestum, quare necessariũ est esse: etenim aliam viam faciunt omnem: non quidem contingentes idoneitates, opinantes esse. Manifestum est autem quòd neque destruere hac via est neque de accidente aliquid, aut de proprio syllogizare, neque de genere, neque de quibus ignoretur vtrum hoc modo, aut illo sic habet: vt putas ne diameter sit symeter, vel asymeter? si enim sumat quod omnis longitudo est symetros, vel asymetros, diameter autem longitudo syllogizatum est quod symeter, vel asymeter est diameter. Si autem sumetur incommensurabile; quod oportebat syllogizare, sumetur, non ergo est ostendere: nam via quidem hæc: per hanc autem non est ostendere symetrum, uel asymetrum, in quo A, longitudo: B autem symeter, aut asymeter: diameter C. Manifestum est igitur quod neque ad omnem consideratioñe congruit inquisitionis modus, neque in quibus maximè videtur conuenire, in his est vtilis. Ex quibus ergo demonstrationes fiunt, & quomodo, & ad quę perspiciendum secundum vnumquodque propositum, manifestum ex dictis.

ANNOTATIONES.

Diuisio per genera] *hæc diuisio ponebatur ab alijs demonstrare definitionem*. [*petitur*] *.i. eadem est ratio, & conclusio* . [*syllogizatur aliquid superiorum.*] *i. syllogizatur aliquid communius eo, quod debet syllogizari* . [*ac si esset possibile de substantia demonstrationem fieri, & de eo &c.*] *i. ac si possent*

per

per diuisionem substantialem rei definitionem demonstrare: nesciebant enim diuisionem non syllogizare, sed petere principiũ. & , si syllogizetur, conclusio fit communior, quam fuerat propositum. [fit enim animal in quo A. &c.] hoc est. fit propositum syllogizandi hanc definitionẽ. Homo est animal mortale pedes habens. Primum sic ratiocinatur. Omne animal aut est mortale, aut immortale. Sed homo est animal. igitur est mortalis, vel immortalis: non enim sequitur alterum horum, sed ambo. quòd si unum, ut mortale; petitur quod est in principio: nam accipitur quod propositum est probari, & non probatur. [& rursus qui ponit A.] secundò ratiocinatur, quòd accepto, quòd homo sit animal mortale, sic aliam partem. Omne animal mortale est habens pedes, vel non habens. Sed homo est animal mortale. Habet igitur pedes, uel non habet. Sed habet. quod non est syllogizatum, verum accipitur absque probatione [vniuersale accidit eis medium sumere, de quo &c.] i. qui utuntur ratiocinatione diuisiua, fit, ut accipiant medium communius, quàm maior extremitas: animal enim quod est medium communius est, quàm animal mortale, quod est maius extremum. & addit, quòd de aliquo sicut de specie oportebat per dictam diuisionem ostendere differentias, tanquàm maiores extremitates.

Argumentum, & diuisio in cap. 33.

Oratio syllogistica primum reducenda est in duas propositiones. deinde uidendum est, an una propositio sit maior, & alia minor, & una uniuersalis, & alia particularis. Postea si in syl. desit altera propositionum: ac tandem si quid desideretur, & est addendum, uel superfluum sit, & est amouendum adeo, quòd ad duas deueniamus prop. sed aliquando facilè

cognofcitur defectus, & exceffus, quandoque difficulter. facilè, quando non fequitur conclufio neceffariò: difficulter, quando fequitur; vt, non interempta fubftantia, non interimitur fubftantia. fed partibus fubftantiæ interemptis interimitur fubftantia. igitur partes fubftantiæ funt fubftantia. In hoc fequitur conclufio neceffariò, fed non eft fyl. quia maior non eft uniuerfalis. Sed erit, fi dicamus. Omnia, quibus interemptis interimitur fubftantia, funt fubftantia. Partes uerò fubftantiæ funt huiufmodi, igitur funt fubftantia. Aliud exemplum. Si homo eft; animal eft: fi animal eft; fubftantia eft: quare, fi homo eft; fubftantia eft. Conclufio fequitur neceßariò, & tamen non fyllogiftica. Sed hoc pacto reducitur. Omne id, quo pofito ponitur animal, eft fubftantia. Sed homine pofito ponitur animal. igitur homo eft fubftantia. Habet uero caput duas partes. Prima eft propofitum. [Quomodo autem reducemus] fecundum eft propofiti explanatio, quæ eft [primum ergo oportet,] & hac in quatuor diuiditur partes, quæ funt quatuor præcepta tradita. Primum legitur [primum ergo oportet tentare] fecundum [deinde confiderare] tertium, [& fi non ambæ] quartum [confiderandum autem,] & hanc partem duobus exemplis declarat. Primum eft [ut fi fumatur] fecundum [rurfum fi cum eft homo.]

SECTVM

SECTVM TERTIVM.

De Syllogismorum resolutione.

Quo pacto syllogistica omnes rationes in aliquam prædictarum figurarum sint reducenda. Cap. 33.

QVomodo autem reducemus syllogismos in prædictas figuras,(dicendũ erit post hæc restat enim consideratio hęc, si enim & generationem syllogismorum inspiciamus, & inueniẽdi habeamus potestatem, amplius autẽ factos reducamus in prædictas figuras, finem habebit quod ex principio propositum est: accidet etiam simul, quæ prædicta sunt confirmari, & manifestiora esse, quod sic se habẽt, per ea quæ nunc dicenda sunt. Oportet enim omne quod verum est ipsum sibijpsi manifestum esse omnino. Primùm ergo oportet tentare duas propositiones accipere syllogismi facilius enim maiora diuidere, quàm minora: maiora autem cõpositiora sunt, quam ea ex quibus componũtur. Deinde considerare, vtra in toto, & utra in parte. Et si non ambę sumptæ sint; eum qui ponit alteram aliquoties enim vniuersalem protendentes, eam quæ in hac est, non sumunt, neque scribentes, neque interrogantes: aut has quidem ꝑtendunt, per quas autem hæc concludunt, omittunt: alia verò vanè interrogant. Considerandũ autem si quid superfluum sumptum sit, & si qd necessarium omissum: & hoc quidem ponendum, illud verò auferendum, donec veniat quis ad duas propositiones, sine his enim non est reducere

ducere sic interrogatas orationes. In aliquibus ergo facile est videre quod minus est: aliqui vero latent, & videntur quidem syllogizare, eò ꝙ necessarium quid accidit ex ijs quę posita sunt. Vt si sumatur, non substantia interempta substantiam non interim: ex quibus autem est, interēptis, & quod ex eis est corrumpi. His enim positis, necessarium est substantiæ partem esse substantiam: non tamen syllogizatum est per ea quæ sumpta sunt, sed desunt propositiones. Rursum si cum est homo, necesse est esse animal: & cùm est animal, substantiam: & cùm est homo necesse est esse substantiam, sed nōdum syllogizatum est: non enim se habent propositiones vt diximus. Fallimur autem in talibus, eo quod necessarium quiddam accidat ex his quæ posita sunt, quoniam & syllogismus, necessariū est; in plus autem est necessarium, quam syllogismus: nam omnis syllogismus necessarium: necessariū autem non omne syllogismus. Quare non (si qd accidat positis quibusdam) statim tentandum est reducere, sed primùm sumendum est duas propositiones.

ANNOTATIONES.

Syllogismos] .i. *orationes syllogisticas* [*ipsum sibi ipsi manifestum*] *idest confessum*, *&* *consentiens*. [*uera in toto*, *&* *uera in parte*] .i. *altera maior*, *altera minor*, *uel altera uniuersalis*, *altera particularis*, [*&* *si non ambæ sumptę*] .i. *syllogizans proferat maiorem*, *&* *taceat minorem*, *uel contrà*. [*facilè est uidere quod minus*] .i. *facile defectus potest conspici*. [*eo quod necessarium quid accidit ex his*, *quæ posita sunt*] *idest ex datis propositionibus necessario sequitur*

tur conclusio. [*ex quibus autem est, &c.*] *idest, sed partibus substantiæ interemptis interimitur substantia.* [*sumpta sunt*] *propositiones sunt.* [*desunt propositiones,*] *scilicet maior.* [*fallimur autem, &c.*] *idest quando credimus orationes esse syllogisticas, ex eo quod conclusio ex propositionibus sequatur necessario, decipimur.* [*in plus autem est necessarium, quàm syl.*] *quidam sic exponunt. conclusionem sequi necessario se habet in plus, & communior est, quàm syl.*

Argumentum, & diuisio in Cap. 34.

Repertis propositionibus quemadmodum docuit Arist. sumendi sunt tres termini, quorum medius si in maiore sit subiectum, in minore prædicatum; reducitur oratio ad primam fig. si in utraque sit prædicatum; ad secundam: si sit subiectum; ad tertiam. nec ulla oratio dicetur syllogistica, nisi idem frequenter dicatur, hoc est, nisi medius terminus bis sumatur. Habet autem caput tres partes. prima sic proponit [*Deinde sic diuidendum*] *secunda propositum explicat in prima, secunda, & tertia fig.* [*si ergo subijciatur*] *tertia epilogum quẽdam facit his uerbis* [*quoniam autem habemus.*

De resolutione in terminos. *Cap.* 34.

DEinde sic diuidendum in terminos. Medium autem ponendum terminorum, qui in utrisque propositionibus dicitur: necesse est enim medium in utrisque esse in omnibus figuris. Si ergo subijciatur, & prædicetur medium: aut ipsum quidem prædicetur, aliud verò de illo abnegetur; prima erit figura. Si autem & prædicetur, & negetur ab aliquo; media erit figura:

Si uerò alia de illo prædicentur, aut hoc quidem prædicetur, illud uero ab illo negetur; postrema: sic enim se habuit in postrema figura medium. similiter autem etsi non uniuersales sint propositiones; nam est eadẽ determinatio medij. Manifestum igitur, quòd in qua oratione non dicitur idem frequenter, non fit syllogismus: non enim sumptum est medium. Quoniã autem habemus quod propositorum in unaquaque figura clauditur, & in qua uniuersale, & in qua particulare; manifestum est, quòd non ad omnes figuras perspiciendum, sed in unoquoque proposito ad propriam. Quæcunque uerò in pluribus concluduntur, medij positione cognoscimus figuram.

ANNOTATIONES.

Nisi idem frequenter dicatur] .i. *nisi medius terminus bis sumatur.*[*non ad omnes figuras perspiciẽdum*] .i. *in superioribus definitum est in qua figura unaqueque oratio concluditur, & potest per ipsum propositum syllogizandum perpendi in qua figura syllogizari debet, vt vniuersalis affirmatiua in prima fig.*

Argumentum & diuisio in Cap. 35.

Sed & terminorum recta positio efficit, ut syl. videatur bonus, & non est: vel quoniam nulla propositionum est uniuersalis: ut Aristomenes intelligibilis semper est; sed Aristomenes est Aristomenes intelligibilis, igitur Aristomenes semper est; vel quoniam termini uniformes non sumuntur, de quo in sequenti. Caput tres habet partes. prima proponit duo impedi-

menta ibi [Frequenter ergo falli] secunda declarat secundum impedimentum duobus exemplis sic [ut si A. de B.] postea concludit [Hæc ergo fallacia.]

De necessario, & de deceptione iuxta similitudinem positionis terminorum. Cap. 35.

FRequenter ergo falli accidit circa syllogismos propter necessarium, quemadmodum dictum est prius: aliquoties autem propter similitudinem positionis terminorum: quod non oportet latere nos. Vt si A de B dicitur, & B de C: uidebitur enim sic se habentibus terminis esse syllogismus: non fit autem neque necessarium quicquam, neque syllogismus. Sit enim in quo A, semper esse, in quo autem B, intelligibilis Aristomenes: in quo autem C, Aristomenes: verum est autem A inesse B, semper enim est intelligibilis Aristomenes: sed & B de C. nam Aristomenes est intelligibilis Aristomenes: A autē nō inest C, corruptibilis est enim Aristomenes: non igitur fiebat syllogismus sic se habentibus terminis, sed oportebat uniuersaliter A B sumi propositionem: hoc uero falsum quod putabat, omnem intelligibilem Aristomenē semper esse: cùm Aristomenes sit corruptibilis. Rursum sit in quo quidem C, Micalus: in quo autem B, musicus Micalus, in quo autem A, corrūpi cras. Verum est ergo B de C prædicari: nam Micalus, est musicus Micalus: sed & A de B: corrumpetur enim cras musicus Micalus: A autem de C falsum: hoc autem idem est priori: non enim uerum est vniuersaliter, Micalus musicus quoniam corrumpetur cras. Hoc autem non sumpto non erat syllogismus. Hæc ergo fallacia

sit in eo quòd penè: ut enim nihil differat dicere hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse; concedimus.

ANNOTATIONES.

Propter necessarium] .i. *quia orationis textura eã habet necessitatem, ut credatur syllogismus, & non est.* [*propter similitudinem positionis terminorum*] .i. *quoniam termini sic sunt dispositi, ut in syl. tamen non fit syl. cum maior propositio non sit uniuersalis:* [*Aristomenes*] *hic, & Micalus auditores fuere Platonis,* [*Hæc ergo fallacia fit in eo, quòd penè &c.*].i. *deceptio fit in eo, quòd penè est eadem dispositio terminorum, nec differt nisi quòd desideratur nota uniuersalis.*

Argumentum, & diuisio in cap.56.

Secundum impedimentum, siue fallacia est hæc, quòd sæpe aliqua oratio non syllogizatur; eo quòd termini non rectè disponuntur secundum locutionem, hoc est, non sunt uniformes in propositionibus, & in conclusione, sed in altera parte sunt abstracti, in altera uerò concreti. ex. g. Nulli ægritudini inest sanitas. sed omnis homo ægritudinis est susceptibilis. ergo nullus homo est sanus. sic in prima fig. in secunda, & tertia exempla legantur. Caput hoc tres continet partes. prima est propositum, ut [*Frequenter autem mentiri*] *secunda id explicat sic* [*ut si H quidem*] *& explicatio est in tribus figuris.* [*tertia repetit quod proposuerat, & inquit*] [*Palam ergo quòd.*]

De

De ecthesi terminorum, seu de fallacia, cum termini diuersimodè in propositionibus assumuntur.
Caput. 36.

FRequenter autem mentiri euenit: eò quòd non bene exponuntur secundùm propositionem termini: ut, si A quidem sit sanitas, B autem ægritudo, C verò homo: verum est enim dicere, quòd A, nulli B cõtingit inesse: nulli enim ægritudini sanitas inest: & rursum quòd B inest omni C: omnis enim homo susceptibilis est ægritudinis: uidebitur ergo accidere nulli homini contingere sanitatem inesse. Huius autem causa est; quòd non bene exponuntur termini secundùm locutionem; quoniam transsumptis ijs, quæ sunt secundùm habitudines, non erit syllogismus. Vt si pro sanitate quidem ponatur sanum, pro ægritudine autem ægrum: nõ enim verum est dicere, quòd non contingit ægrotanti inesse sanum esse: hoc autem non sumpto, nõ fit syllogismus, nisi contingentis. Hoc autem non impossibile; contingit enim nulli homini inesse sanitatem. Rursum in media figura similiter erit falsum. Nam sanitatem ęgritudini quidem nulli, homini verò omni contingit inesse: quare nulli homini ægritudo. In tertia autem figura secundùm cõtingere accidit falsum: etenim sanitatem, & ægritudinem, & disciplinam, & ignorantiam, & omnino contraria, omni eidem contingit inesse: sibi verò inuicem impossibile, hoc autem confessum in prædictis: cum enim eidem plura contingerent inesse; contingebant & sibi inuicem. Manifestum igitur, quòd in omnibus his fallacia fit propter termi-

norum expositionem: transsumptis enim his, quæ sunt secundùm habitudines, nihil fit falsum. Palàm ergo quòd secundùm huiusmodi propositiones semper est secundum habitum pro habitu sumendum, & ponendum terminū.

ANNOTATIONES.

Frequenter autem &c.] .i. sæpe fit deceptio, quando termini accipiuntur nunc concreti, nunc abstracti. [transsumptis his, quæ sunt secundum habitudines] vocat Arist. terminos abstractos eos, qui dixit secundum habitudines: concretos autem, qui ab his sumuntur, unde ait mutatis abstractis in concretos terminos. [quod est secundum habitum, pro habitu sumendum] .i. oportet sumere abstracta pro abstractis, & non concretis, & concreta pro concretis, & non pro abstractis.

Argumentum & diuisio in cap. 37.

Non semper medius terminus fit simplex uerbum, siue uox, sed aliquando oportet sumere definitionem uel descriptionem: quoniam medio non est nomen impositum, & sæpe dum inuestigamus simplicia uerba in syllogismis decipimur: ut triangulus habet duos rectos. Aequicrurus est triangulus. quare habet duos rectos. concluditur primum de ultimo per medium simplex, quod est triangulus. Sed si deberet primum, siue maiorem de medio, non habemus terminum simplicem pro medio: duo enim rectè per se triangulo insunt, & non per aliud. Præterea non semper oportet maiorem terminum prædicari de medio, nec medium de minori in recto, sed tot modis, quot uarij sunt casus. unde ex obliquis fit syl. ut ex rectis perbellè: in

prima

primâ enim figura si maior sit terminorum rectorũ, minor obliquorum sequitur conclusio obliquorum: ut omnis sophia est disciplina. boni est sophia. ergo boni est disciplina. sic si maior sit de obliquo, minor de recto: ut, omnium contrariorum eadem est disciplina. bonum & malum sunt contraria. quare boni, & mali eadem est disciplina. sic si utraque, ut, cuius est disciplina, illius est genus. sed boni est disciplina. boni igitur est genus. In secunda fig. ex obliquis fit conclusio de recto: ut, nullius generationis est motus. sed uoluptatis est motus, itaque voluptas non est generatio ut tertia: ut, Deo non est tempus opportunum. Deo est æstus. æstus igitur non est tempus opportunum. Habet autem caput duas partes. prima ostendit terminos uoces simplices esse minimè oportere, his uerbis [Non oportet autem terminos] secunda demonstrat uoces, siue uerba posse ut in recto, sic in obliquo casu syllogizari in prima, secunda, & tertia figura, ibi [inesse autem primum medio.]

De ecthesi terminorum compositorum, & obliquorum syllogismi. Cap. 37.

NOn oportet autem terminos semper quærere nomine exponi; sæpè enim erunt orationes, quibus non ponuntur nomina: quare & difficile erit reducere huiusmodi syllogismos, aliquoties autem & falli accidet propter huiusmodi inquisitionem: ut quòd immediatorum erit syllogismus. sit enim A duo recti, B autem triangulus, C verò æquicrurus: ergo ei quod est C, inest A propter B. ei uerò quod est B, non iterum propter aliud: per se enim triangulus habet duos rectos. quare non erit medium eius q̃d est A B, cùm sit demonstrabile. Manifestum eñ

quod

quòd medium non sic semper est sumendum, vt hoc aliquid: sed aliquando ut orationem, qđ accidit & in prædicto Inesse autem primum medio, & hoc postremo nō oportet sumere, ut prædicentur semper ad se inuicem similiter, & primum de medio, & hoc de postremo: & in non inesse similiter, sed quoties dicitur esse & verū dicere, hoc toties arbitrari oportet significare & inesse. Vt quòd contrariorum una est disciplina: sit enim A, unam esse disciplinam, B autem contraria sibijnuicem: A ergo inest B, nō quòd contrariorum unam esse eorum disciplinā, sed quòd verum est dicere de ipsis unam esse eorū disciplinam.

A. vna scientia.——————B. contraria.

Accidit autem quandoque primum de medio dici; medium autem de tertio non dici: ut si sophia est disciplina, boni autem est sophia: cōclusio, quòd boni est disciplina; & non, bonum quidem est disciplina, sophia autem est disciplina. Quandoque autem medium quidem de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur: vt si qualis omnis est disciplina, aut contrarij. Bonum autem est & contrarium, & quale: conclusio quidem, quòd boni est disciplina. Nō est autem bonum disciplina, neque quale, neque contrarium: sed omnium, disciplina. Non est autem bonum disciplina, neque conclusio secundum rectum, neque quale, neque contrarium: sed bonum hæc. Est autem quandoque neque primum de medio, neque hoc de tertio: primū de tertio quandoque quidem dicto, quādoque autem non dicto. Vt si cuius est discipli-

na,

na, huius est genus, boni autem est disciplina: conclusio, quod boni est genus. Prædicatur autem nullum de nullo: si autem cuius est disciplina, genus est hoc, boni autem est disciplina, cõclusio, quòd bonum est genus: ergo de extrémo quidem prædicatur primum, de se autem inuicem non dicuntur. Eodem autem modo & non inesse sumendum; non enim semper significat non inesse hoc huic: non esse hoc, hoc: sed aliquando non esse hoc huius, aut huic: ut ꝙ non est motionis motus, aut generationis generatio, voluptatis autem est, non ergo uoluptas generatio. aut rursus quòd risus est signum: signi autem non est signum. quare non est signum risus: similiter antem & in alijs, in quibus interimitur propositum: eò quòd dicitur aliquo modo ad id genus. Rursum quòd occasio non est tempus opportunum: Deo enim occasio quidẽ est, tempus autem opportunum non est: eò ꝙ nihil sit Deo conferens: terminos enim ponendum est occasionẽ, & tempus opportunum, & Deum: propositio autem sumenda secundum nominis casum: simpliciter enim hoc dicimus de omnibus, quòd terminos quidem semper ponendum secundum declinationes nominũ, vt homo, aut bonum, aut contraria, aut hominis, aut boni, aut contrariorum. propositiones autem sumendum secundum cuiusque casus, aut enim quoniam huic vt æquale, aut quoniã huius vt duplum, aut quoniam hoc vt feriens, vel videns, aut quoniam hic vt homo, animal aut si quolibet modo aliter cadit nomen, secundum propositionem: inesse autem hoc huic, & verum esse hoc de hoc, toties sumendum, quoties prædicamenta diuisa sunt, & hæc aut ali-

quo

tum toties contingit inesse subiecto, quoties prædicata sunt diuersa, & quoties possunt variari modi prædicandi secundum diuersitatem casuum, & hoc secundum quid, uel simpliciter, id est secundum terminos complexos, uel incomplexos considerandum est.

Argumentum, & diuisio in cap. 38.

Verba medij in propositionibus reduplicata in prima figura aptanda sunt maiori termino: ut, boni est disciplina, inquantum bonum, iustitia est bonum, iustitia igitur est disciplina inquantum bonum. si enim medio adderetur, ut, iustitia est bonum inquantum bonum; ea propositio esset falsa: cum sensus sit, iustitia est omne bonum. quod est falsum: siquidem plura sunt bona alia. Verum ad conclusionem reduplicatiuam oportet sumere medium cum reduplicatione. sit conclusio, bonum est disciplinatum in eo quòd honestum, sic syllogizari debet. Omne ens est disciplinatum in eo quòd honestum. bonum est ens. igitur bonum est disciplinatum in eo quòd honestum. Habet caput duas partes. prima docet quo modo fiat reduplicatio medij ibi [Reduplicatum autem] secunda vbi est reduplicatio minoris [Non est autem eadem positio terminorum.

De anadiplosi, & thesi syllogismorum, hoc est, de geminatione, & positione.

Caput 38.

REduplicatum autem in propositionibus ad primam extremitatem ponendum, non ad medium: dico autem vt si fiat syllogismus quod iustitiæ est disciplina quoniam bonum, quoniam bonum ad primam extremitatem ponendum.

Sit.n. A disciplina quoniam bonum, in quo autem B bonum, in quo autem C iustitia. ergo verum est A de B prædicari. Nam boni est disciplina quoniam bonum. Sed & B de C, nam iustitia quiddam bonum est. sit ergo fit resolutio. Si autem ad B ponatur, quoniam bonum: nõ erit: nam A quidem de B verum erit, B autem de C non erit verum: nam bonum quoniam bonum prædicari de iustitia falsum est, & non intelligibile. Similiter autem, & si salubre ostendatur quoniam disciplinatum est in eo quod bonum: aut hircoceruus, opinabilis in eo quod existẽs: aut homo corruptibilis in eo quod sensibile: in omnibus enim prædicatis ad extremum reduplicationem ponendum. Non est autem eadẽ positio terminorum, quando simpliciter quidẽ syllogizatum fuerit, & quando hoc aliquid, aut quo, aut quomodo. Dico autem, vt quando bonum disciplinatum ostensum erit, & quando disciplinatum quoniam bonum. Sed simpliciter quidem disciplinatum ostensum est, mediũ ponendum ens: si autem quoniam bonum; quid ens. sit enim A disciplina quoniam quid ens, in quo autem B, ens quid: in quo autem C, bonũ: verum est ergo A de B prædicari. erat enim disciplina alicuius entis, quoniam quid ens, sed & B de C, nam in quo C, ens quod quare & A de C, erit ergo disciplina boni quoniam bonũ: erat enim quid ens propriæ substantiæ signum. Si autem ens medium positum sit, & ad extremum ens simpliciter, & nõ quid ens dictum sit; non erit syllogismus, quòd est disciplina boni quoniam bonum, sed quoniam ens: vt si sit in quo A disciplina quoniam ens, in quo B, ens, in quo C, Bonum. Manifestum igitur, quòd in par

ticularibus

ticularibus syllogismis sic sumendum terminos.

ANNOTATIONES.

Simpliciter] .i. sine reduplicatione. Intelligit per bonum minorem terminum, qui est subiectum conclusionis. uocat disciplinatum maiorem terminum absque reduplicatione: disciplinatum inquantum bonum maiorem terminum cum reduplicatione minoris: Ens medium: quid ens medium contractum per reduplicationem minoris. Aiunt quidam reduplicationem fieri aut causæ gratiæ, aut concomitantiæ. si cum gratia; semper addi oportet alicui alteri à prædicato: terminus enim reduplicans significat esse causa inhærentiæ prædicati principis ad subiectum. si concomitantiæ causa; tunc prædicatum potest reduplicari.

Argumentum, & diuisio in cap. 39.

Pro perfectiori reductione syllogismorum septẽ præcepta dat Arist. sex in hoc capite, septimum in sequẽti primum, pro termino minus noto, vel oratione minus nota sumi debet terminus, vel oratio magis nota. secundum, propositiones sint uniuersales, vel particulares: concluditur enim ex uniuersalibus, non ex particularibus. Tertium, exempla semper vera non sint: sed uti licet falsis quo ueris, nisi sequatur quid inconueniens. Quartum, syllogismi, qui sese comprobant, possunt in diuersis fieri figuris. Quintum, ad conficiendum syl. inspice conclusionem, quæ si sit uniuersalis; non potest construi in tertia fig. si affirmatiua, non in secunda, sed in prima. Sextum, ad destruendam definitionem sufficit interimere partem definitionis: ut, aqua est potus bibendus; atque non esse po-

tum. Septimum in sequenti. Caput autem diuiditur in sex partes, prima continet primum præceptum his uerbis [oportet autem accipere] secunda secundum ibi [non est autem] tertia tertium sic [non oportet autem] quarta quartũ [non lateat autem] quinta quintum, ubi ait [quoniam autem] sexta sextum, cum inquit [Et ad definitione.]

Pro debita resolutione præcepta.
Caput 39.

OPortet autem accipere quæ idem possunt nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomẽ, & orationem, & semper pro oratione nomẽ suscipere: facilior est enim terminorum expositio, vt si nil differt dicere suspicabile opinabilis non esse genus, aut non esse idem quiddam suspicabile quod opinabile: nam si idem est quod significatur, pro oratione dicta, suspicabile, & opinabile terminos ponendum. Quoniam verò non est idem, voluptatem esse bonum, & esse voluptatem quod bonũ; nõ similiter ponẽdum terminos: sed si est syllogismus quòd voluptas quod bonum; terminũ ponendum quod bonum: si autem ꝙ bonum, bonum: similiter autem & in alijs. Non est autem idem neque esse, neque dicere ꝙ cui, B inest, huic quoque omni, A inest: & dicere, si cui omni B inest, & A inest omni: nihil enim prohibet B inesse C, non autem omni; vt, sit B pulchrum quid, C autem album. si igitur alicui albo inest pulchrum quid; verum est dicere ꝙ albo inest pulchrum, sed non omni fortasse. Si ergo A inest B, non omni autem de quo B (neque si omni C, inest B, neque si solùm alicui non) necesse

se est ei quod est C, inesse A, non quia non omni, sed nec inesse ei, quod est C. Si autẽ de quocunque B dicatur, verè huic omni inest A; accidet, vt de quo omni B dicitur, de eo omni & A dici. Si autem A dicitur de omni, de quo B dicatur; nihil prohibet ei quod est C, inesse B, non omni autem A, aut non inesse omnino. In tribus igitur terminis manifestum est, ꝙ de quo B quidem omni & A dicitur, hoc est de quibuscũque B dicitur de omnibus dicitur & A: &, si B quidem de omni, & A similiter: si autem non de omni; non necesse est A inesse omni. Non oportet autem arbitrari propter expositionem accidere aliquod inconueniens: non enim laboramus in eo quod aliquid sit hoc, sed quemadmodum geometer pedalem, & rectam hanc esse & sine latitudine dicit, quę non est: sed nõ sic vtitur, vt eis syllogizans. Omnino enim, quod non est vt totum ad partem, & aliud ad hoc vt pars ad totum, ex nullo talium ostendit demonstrator, neque enim fit syllogismus. Expositione autem sic utimur, ut & sentiat qui discit discentes: non enim sic ut sine his non possibile sit demonstrare, quemadmodum ex quibus est syllogismus. Nõ lateat autem nos, quod in eodem syllogismo, non omnes conclusiones per unam eandem figuram sunt, sed hæc quidem per hãc, illa uero per aliam. Palam ergo, quod & resolutiones sic faciendæ. Quoniam autem non omne propositum in omni figura, sed in unaquaque dispositæ; manifestũ est ex conclusione, in qua figura sit quærendum. Et ad definitiones orationum quæcunque ad unum quiddam sunt argumentatæ, in eorum quæ insunt termino, ad quod argumentatum est, ponendum terminum, &

non totam orationem : minus enim contingit perturbari propter longitudines : vt, si quis aquam ostendit, ꝙ est humidus potus, potum, & aquam terminos ponendum.

ANNOTATIONES.

[Oportet autem accipere] .s. ad plenam notitiam permutare. [quod bonum] est cum reduplicatione. [nõ similiter] .i. non æquè. [non est autem idem neque esse, neque dicere] .i. non est idem neque re ipsa neque oratione [propter expositionem] .i. positionem terminorum : non enim utimur his ad syllog. sed ut cognoscat discens per has quid vel de quibus syllogizandũ sit. [ad unum quiddã sunt argumentatæ &c.] .i. quæcunque ad unum aliquid redarguunt eorum, quæ sunt in definitione, ad quod redargutum est.

Argumentum, & diuisio in cap.40.

Septimum præceptum est. syl. ex hypothesi non reducuntur ad aliquam figuram in eo quòd hypothetici: ut, si quis concederet hanc contrariorum non est eadem disciplina, probato, quòd contrariorum non est eadem potestas; à transumpto opponens probaret, ꝙ contrariorum non est eadem potestas, in ea probatione infert conclusionem per syl. ostensiuum, ratione cuius syl. ex hypothesi dicitur syl. resolubilis in duas propo. & tres terminos. sed illa non est conclusio principalis, sed quæ infertur ex illa conclusione probata: ut, si hæc probata sit, omnium contrariorum non est eadem potestas; tunc infertur cum consensu respondentis, omnium contrariorum non est eadem disciplina per syl. à transumpto. Sic syl. ad impossibile licet videntur syllogisticus, & resolubilis in duas prop. &

tres

tres terminos, tamen ad conclusionem intentam precedit non syllogisticè, sed ex suppositione. differt autem syl. ad impossibile ab alijs, qui sunt hypothetici: quoniam in hypo. semper concluditur aliquid præter conclusionem primò intentam, non in syl. ad impossibile hoc oportet.

De resolutione syllogismorum ad impossibile, & in hypothesi. Caput. 40.

AMplius autem ex hypothesi syllogismos non est tentandum reducere: nam non est ex ijs quæ posita sunt reducere: non enim per syllogismum ostensi sunt, sed ad placitum concessi sunt omnes. Vt, si quis ponat, si una quædam potestas non sit contrariorum; neque disciplinam esse unam: Deinde disputet, quòd nõ est una potestas contrariorum: ut sanatiui, & ægrotatiui: simul enim idem erit sanatiuum, & ægrotatiuum. Quòd autem non est omnium cõtrariorum una potestas, ostensum est, sed quòd disciplina non una, non est ostensum, quamuis confiteri sit necesse, at non ex syllogismo, uerùm ex hypothesi: hoc igitur non est reducere, quòd non una potestas est: hic enim fortasse erat syllogismus: illud autem hypothesis. Similiter autem in his, qui per impossibile concluduntur: nam neq; hos est resoluere, sed ad impossibile quidem reductionem, est: syllogismo enim monstratur: alterum autem non est: nam ex hypothesi concluditur. Differunt autem à prædictis: quoniam in illis quidem oportet prius confiteri, si debet concedere: ut si ostendatur, una potestas contrariorum, & disciplinam esse eandem: hic autem, & non prius confessi conce-

dunt; eò quòd manifestum sit falsum: ut posita diametro symetro; eò quòd imparia esse æqualia paribus. Plures autem & diuersi terminantur ex conditione, quos prospicere oportet, & notare aptè. Quæ ergo horum differẽtiæ, & quotiens fiunt, qui ex hypothesi, postea dicemus: nunc autem tantum sit nobis manifestum ꝙ nõ est resoluere in figuras huiusmodi syllogismos: & ob quam causam diximus.

Argumentum & diuisio in cap. 41.

Syl. uniuscuiusque figuræ sic inter se reducuntur. syl. in prima figu. negatiui ad secundam fig. per conuersionem reducuntur, affirmatiui non; quia non est conclusio affir. in secunda fig. sed omnes secundæ præter Barocum ad primam. Particulares primæ fig. ad tertiam. tertiæ uerò excepto Brocardo; quia maior nõ conuertitur, reducuntur ad primam. Inter modos secundæ Festino ad tertiam & est Ferison per conuersionem utriusque prop. inter modos tertiæ Felapton, & Ferison ad Festino in secunda. Diuiditur caput in tres partes. in prima reducit Arist. syl. primæ ad syl. secundæ ibi [Quæcunque autem] in secunda syl. primæ ad syl. tertiæ, ubi ait [Rursus qui in tertia] in tertia syl. secundæ ad tertiam, & tertiæ ad secundam, ubi le. itur [Eorum autem qui in media sunt fig.

De reciproca reductione syllogismorum unius figuræ in aliam. Caput 41.

QVæcunque autem in pluribus figuris monstrantur proposita, si in altera syllogizetur, est reducere syllogismum in alteram: vt eum, qui in prima est, priuatiuum, in secunda

cũda figura: & eum, qui in media eſt, in prima. Non omnes autem, ſed quoſdam: erit autem in ſequentibus manifeſtum. Si enim A nulli B, B autem omni C, A nulli C, ſic ergo prima figura: ſi autem conuertatur priuatiua; media erit. Nā B A quidem nulli, C autem omni inerit. Similiter autem, & ſi non vniuerſalis, ſed particularis ſit ſyllogiſmus: vt ſi A quidem nulli B, B autem alicui C, conuerſa enim priuatiua, media erit figura. Eorum autem ſyllogiſmorum, qui ſunt in ſecunda figura, vniuerſales quidem reducentur in primam figuram; particularium autem alter ſolum. Inſit enim A, B quidem nulli, C verò omni, conuerſa priuatiua, prima erit figura: nā B quidem nulli A, A autem omni C inerit. Si autem prædicatiuum quidem ſit ad B, priuatiuum autem ad C; primus terminus ponendus eſt C, hoc enim nulli A, A autem omni B, quare nulli B inerit C, ergo & B nulli C: conuertitur enim priuatiua. Si autem particularis ſit ſyllogiſmus, quando priuatiuum quidem erit ad maiorē extremitatem; reſoluetur in primam figuram; vt, ſi A nulli B, B autem alicui C, cōuerſa enim priuatiua; prima erit figura: nam B quidem nulli A, A autem alicui C. Quando verò prædicatiuum; non reſoluetur: vt, ſi A quidem omni B, C uerò non omni: non enim ſuſcipit conuerſionem A B: neque; cùm ſit, erit ſyllogiſmus. Rurſus qui in tertia quidem ſunt figura, non reſoluuntur omnes in primam: qui autem ſunt in prima, omnes in tertiam. Inſit enim A quidem omni, B, B autem alicui C. ergo, quia conuertitur particularis prędicatiua; inerit & C alicui B: A verò omni B inerat. quare ſit tertia figura. Et ſi priuatiuus ſit ſyllogiſmus; ſimiliter: cōuertitur enim

par-

particularis affirmatiua: quare A quidem nulli B: C autem alicui inerit. Eorum autem syllogismorum, qui sunt in postrema figura, unus tantùm nō resoluitur in primam, quando non vniuersalis ponitur priuatiua: alij autem omnes resoluuntur. Prædicentur enim de omni C, & A & B: ergo conuertetur C ad vtrunque particulariter: inerit ergo A, alicui B: quare erit prima figura. Siquidem A omni C, C verò alicui B, & si A quidem omni C, B autem alicui C, eadem ratio: conuertitur enim ad B. C. Si autem B quidem omni C, A autem alicui C, primus ponendus B, inerit B, omni C, C autem alicui A, quare B, alicui A: quoniam autem conuertitur particularis; & A alicui B inerit. Et si priuatiuus sit syllogismus vniuersalibus terminis; similiter sumēdum. Insit enim B omni C, A autem nulli C: ergo alicui B inerit C, A autem, nulli C: quare erit medium C. Similiter autem & si priuatiua quidem sit vniuersalis, prædicatiua autem particularis: nam A quidem nulli C, C autem alicui B inerit. Si autem particularis sumatur, priuatiua non erit resolutio: vt si B quidem omni C, A autem. Alicui, C: non est conuersa enim B, C vtræque propositiones erunt particulares: Manifestum autem, quòd ad resoluēdum ad seinuicem figuras, quæ ad minorem extremitatem est propositio, conuertēda in vtrisque figuris: hac conuersa, transitio fit. Eorum autem, qui in media sunt figura, alter quidem resoluitur, alter uerò non resoluitur, in tertiam: nam cùm sit vniuersalis priuatiua; resoluitur. Si enim A nulli quidem B, alicui autem C, vtraque similiter conuertitur ad A: quare B quidem nulli A, C verò alicui, medium ergo A. Quando autem A omni

B, C

B,C autem alicui non insit;nõ fit resolutio:neu tra enim propositionum ex conuersione vniuer salis.Qui autem ex tertia sunt figura, resoluentur in mediam,quando fuerit vniuersalis priuatiua:vt,si A nulli C,B autem alicui,aut omni C: nam C,A quidem nulli:B autem alicui inerit. Si autem particularis sit priuatiua,non resoluetur non enim suscipit conuersionem particularis negatiua.Manifestu m ergo , quod iidem syllogismi non resoluuntur in his figuris, qui nec in primam resoluebantur : Et quod in primam figuram reductis syllogismis , isti soli syllogismi per impossibile claudũtur.Quomodo ergo oportet syllogismos reducere,& quod resoluũtur figuræ in seinuicem,manifestum ex dictis.

Argumentum, & diuisio in cap.42.

Propositis affir.cum prædicato infinito , & negat. cum finito differunt; ut homo non est albus , & homo est non albus:nam,sicut differunt,Possibile est Socratem ambulare,& possibile est Socratem non ambulare; sic duæ dicta. deinde non est idem,esse non æquale, & non esse æquale : quoniam non æquali subiacet inæquale,& æquali nihil. postea propositionem affir. cum prædicato infinito sequitur.aliquid, quod non sequitur neg.cum finito; velut,hoc est lignum non album sequitur hæc.hoc est lignum: sed non hæc. hoc non est lignum album. Conueniunt autem:quoniam sicut hoc est album,& hoc non est album, de quolibet uera esse possunt ; sic hoc est non album , & hoc non est non album. & sicut affirmatiuam cum prædicato finito sequitur neg,cum infinito: sic neg. cum finito affirmatiua cum infinito. unde prop.quorum termini sunt infiniti ; conueniunt cum neg. in quibus affirmatiua infert

fert neg. cum prædicato opposito: ut hoc est inæquale; igitur non est æquale. Differunt autem uniuersales cum prædicato finito, & infinito à particularibus: quoniam si prædicatum conueniat subiecto pro aliquibus suppositis, & aliquibus non; ambæ uniuersales erunt falsæ, & particulares ueræ: ut, si quædam animalia sint alba, & quædam non; sunt hæ falsæ. Omne animal est album, & omne animal non est album, & particulares ueræ. Quare hoc supposito, affirmatiua cum prædicato infinito non syllogizatur ut neg. cum finito: neg. enim concluditur in Celarent, & affir. in Barbara. uerùm affirm. cum prædicato infinito concluditur ut affir. cum prædicato finito. Quapropter ad maiorem notitiam quatuor notantur canones. primus est. si ad antecedens sequatur consequens; ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedentis: quoniam oppositum consequentis sequitur ad oppositum antecedentis, uel stat cum antecedente. sed non stat: nam oppositum consequentis repugnat consequenti: quare & antecedenti. Secundus est. ad oppositum antecedentis non sequitur oppositum consequentis. Tertius. oppositum consequentis non stat cum antecedente. Quartus, oppositum antecedentis potest stare cum consequente. Sed ad secundum canonem fit instantia: nam esto, quòd A. & B. contradicant, C. & D. ex altera parte. si ad C. sequatur A. ad B. contradictorium consequentis sequitur D. sumatur igitur contradictorium consequentis, & eius oppositi. s. A, & B. & sit F. & oppositum antecedentis, & oppositi eius, idem, C. & D. & sit H. si igitur ad C. sequatur A. ad F. sequitur H. Quòd, si ad F. sequatur H. ad D. sequitur B. sed D. ponebatur contradictorium primi antecedentis, C. & B. contradictorium consequentis A. quare ad oppositum antecedentis sequitur oppositum consequentis. Verùm respondetur

detur, quòd non una est negatio duorum oppositorum, sunt ponebatur F. uel H. sed sunt duæ negationes: vnā negatio huius, hoc est bonum, est, hoc non est bonum. & negatio huius, hoc non est bonum, est, non hoc non est bonum, uel hoc est bonum. Habet autem hoc caput tres partes. prima comparat affirmatiuam de prædicato infinito ad neg. de prædicato finito, & secatur in quatuor. primum est [Differt autem in construendo] deinde [habent autem ordinem] postea [similiter autem se habent] demum [in pluribus autem] secunda pars dat diuersum modum syllogizandi affir. & neg. relatus sic [Quoniam autem palam] tertio continet quatuor canones, & instantiam, & responsum, ubi legitur [simpliciter autem quando.]

De syllogismis ex propositionibus infinitis & priuatorijs: ac ipsarum & simplicium consequentijs. Caput. 42.

DIffert autem in construendo, vel destruendo opinari, aut idem, aut diuersum significare, nō esse hoc, & esse non hoc: vt non esse album, ei quod est esse non album, non enim idē significant: nec est negatio eius, quæ est, esse album, ea, quæ est, esse non album, sed non esse album. Ratio autem huius hæc est, similiter enim se habet possibile est ambulare, ad possibile est non ambulare, ei quæ est, esse album, ad esse nō album: & scit bonum, ad scit non bonum: nam scit bonum, vel sciens bonum, nihil differt: neq; potest ambulare, vel est potens ambulare: quare & opposita, non potest ambulare, & non est potens ambulare. Si igitur non est potens ambulare, idem significat, & est potens non ambulare, ipsa simul inerunt eidem; nam idem potest ambulare,

bulare,& non ambulare:& idem sciens bonum & non bonum est. Affirmatio autem, & negatio non sunt oppositę simul in eodem. Quemadmodum ergo non idem est, non scire bonum, & scire non bonum, nec esse non bonum, & non esse bonum idem: nam proportionalium, si alterũ sit, & alterum: nec esse non æquale, & non esse ęquale idem, huic enim quod est non æquale, subiacet aliquid, & hoc est inæquale, illi verò nihil: eò quòd æquale quidem, vel inæquale non omne est, æquale autem, vel non æquale omne. Amplius est non album lignum, & non est album lignum, non simul sunt: si enim est lignum non album; erit lignum: quod autem, non est album lignum, non necesse est esse lignum. Quare manifestum est, quòd non est eius quod est bonum, est non bonum, negatio: si ergo de omni vno vel affirmatio, vel negatio vera: si non est negatio; palàm, quòd affirmatio aliquo modo erit: affirmationis autem omnis, negatio est: & huius ergo est non bonum, ea quæ est, non est non bonum.

Enun-

Enunciationum simplicium, an infinitarum, sit transpositarum per varia exempla dispositio.

Propositio affirmatiua simplex. Et album.	Propositio negat. simplex. Non est albũ.
Negatiua infinita, seu transposita. Non est album.	Affirmatiua infinita, seu transposita. Est non album,

Exemplum manifestius.

Affirmatiua simpl. in minus. Est æquale.	Nega. simplex in plus. Non est æquale.
Neg. trãsposita in plus. Non est nõ æquale.	Affir. transposita in minus. Est non ęquale.

Exemplum manifestius apposito subiecto ipsi propositioni.

Affirmatiua simplex. Lignum est album.	Negatiua simplex. Lignum nõ est album.
Negatiua infinita. Lignũ nõ est nõ albũ.	Affirmatiua infinita. Lignũ est non album.

Habent antem ordinem hunc adinuicem: sit esse quidem bonum in quo A, non esse autem bonum in quo B, esse aurem nõ bonum in quo C sub B, non esse autem non bonum in quo D, sub A, omni ergo inerit aut A, aut B: & nulli eidem, & omni aut C, aut D, nulli eidem: & cui

C in-

C inest, necesse est B omni inesse. Si enim verũ est dicere, quòd est non album, & quòd non est album, verum: impossibile est enim simul esse album, & esse non album: aut esse lignum album, & esse lignum non album: quare si nõ affirmatio; & negatio inerit. Ei autem quod est B, non semper C: quod enim omnino non est lignum, neque lignum erit album, nec non album. Econuerso autem cui inest A, & D omni inest: aut enim C, aut D: quoniam autem non possunt simul esse non album, D inerit: nam de eo quod est album, verum est dicere, quòd non est non album. De D, autem nõ omnino A erit: nam de eo quod omnino non est lignũ, non uerum est dicere A, quod est lignum album: quare D uerum est, & A non verum quoniam est lignum album. Palam autem, quòd & A, & nulli C eidem insunt: B, & D contingit eidem alicui inesse.

Propositionum simplicium, & infinitarum seu transpositarum ordo, ac consequentiæ.

A.		B.
Est bonum.	*Omni alterum: nulli ambo.*	Non est bonum.

Ad affirmatiuam sequitur, negatiua; & non è contra.

Repu. gnant. Simul stant.

Ad affirmatiuam sequitur, negatiua, & non è contra.

D.		C.
Nō ē nō bonum.	*Omni alterum: nulli ambo.*	Est non bonum.

Similiter autem se habent & priuationes ad prædicationes eadem positione: sit enim æquale, in quo A, non æquale in quo B: inæquale, in quo C: non inæquale, in quo D.

Propositionum simplicium, ac priuatoriarum ordo, ac consequentiæ.

A. Est æquale. — *Omni alterum : nulli ambo.* — B. Non est æquale.

Ad hanc alia sequitur, & non è contra.

Repu- gnant.

Simul stant.

Ad hanc alia sequitur, & non è contra.

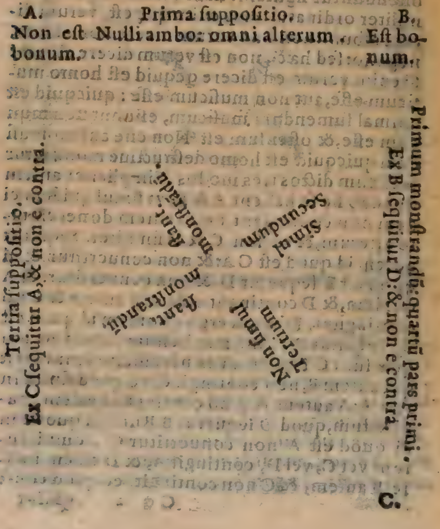
D. Non est inæquale. — *Omni alterum: nulli ambo.* — C. Est inæquale.

In pluribus autẽ, quorum his quidem inest, illis verò non inest, idem, negatio quidem similiter vera fit, quòd non sunt alba omnia, aut, quod non est album vnumquodque, at quòd est non album vnumquodque; aut quod omnia sunt non alba, falsum est. Similiter autem & eius, quæ est omne animal album, non hæc (est non album omne animal) negatio, ambæ enim falsæ;

falsæ: sed est, non omne animal album. Quoniã autem palam quod aliud significat est nõ albũ, & non est album, & illa quidem affirmatio, hæc verò negatio, manifestum quod non est idem modus monstrandi vtrunque, vt quoniam quicquid est animal, non est album, aut contingit non esse album, & quod verum dicere non album: hoc enim est esse non album. Sed verum quidem dicere, est album, siue non album, idẽ modus. Constructiuè enim ambæ per primam ostenduntur figuram: nam verum ei quod est similiter ordinatur: eius enim quę est, verum dicere album: non hæc verum dicere non album, negatio: sed hæc, non est verum dicere album: Si enim verum est dicere qcquid est homo musicum esse, aut non musicum esse: quicquid est animal sumendnm musicum, esse aut non musicum esse, & ostensum est. Non esse autem musicum quicquid est homo destructiuè monstratur secũdum dictos tres modos. Simpliciter autem quando sic se habent A & B, vt simul quidem eidem non contingant, omni autem de necessitate alterum, & rursum C & D similiter. Sequitur autem id quod est C A: & non conuertitur, & id quod est B sequetur D, & non conuertitur. & A quidem, & D contingũt eidem: B autem & C nõ contingunt. Primum ergo quoniam id quod est B, sequitur D: hinc manifestum, quod eorum quæ sunt C D alterum ex necessitate omni inest qui autem B, non contingit C, eò quod simul infert A: A autem, & B nõ contingunt eidem. manifestum, quod D sequetur B. Rursum quoniam ei quod est A non conuertitur C, omni autem vel C, vel D, contingit A, & D eidem inesse. B autem, & C non contingit: eò quod consequitur

quitur A id quod est C: accidit enim quiddam impossibile. Manifestum est ergo, quod nec B ei quod est D conuertitur, eò quod contingit simul ad inesse.

Simplicium, ac transpositarum propositionum ordo, ac consequentia in terminis ignotis: mutato tamen à prioribus terminorum ordine: nos autem clarioris intelligentiæ gratia, notos etiam terminos apposuimus.

C.			D.
Est non bonum.	Nulli ambo: omni alterũ. Secunda suppositio.		Non est nõ bonũ

Accidit autem aliquoties in huiusmodi terminorum ordine falli: eo quod opposita non sumãtur recte, quorum necesse est omni alterum inesse. Vt si A, & B non cõtingunt simul eidem, necesse est autem inesse cui alterum, alterum: & rursus C, & D similiter, cui autem C omni seni sequitur A, accidet enim cui D, B inesse ex necessitate. quod falsum est: si sumatur enim negatio, eorum, quæ sunt A B, ea quæ est in quibus F, & rursus eorum quæ sunt C D, ea quæ in quibus G. necesse est igitur omni inesse uel A, uel F, aut enim affirmationem, aut negationem, & rursum, aut C, aut G, affirmatio enim, & negatio. & cui C, omni A subiacet: quare cui F, omni hoc quod est G. Rursum quoniam eorum quæ sunt F B, omni alterum: & eorum, quæ sunt G D, similiter. Sequitur autem G id quod est F & id quod est D sequitur B: hoc enim scimus. Si ergo A id quod est C: & id quod est D. sequetur B. hoc autem falsum. econtrario enim erat in his (quæ sic se habent) consequentia. Non enim fortasse necessarium omni inesse, aut A, aut F, nec F, aut B: non enim est negatio eius quod est A hoc quod est F: nam boni non bonum negatio: non autẽ est idem hoc quod est non bonum, ei quod est neque bonum, neque non bonum: similiter autem & in C D, nam negationes quæ sumptæ sunt, duæ sunt.

Primi Priorum Analyticorum Aristotelis, finis.

ARISTOTELIS
Priorum resolutoriorum.

Liber Secundus.

SVMMA LIBRI.

De Potentijs, impotentijsq́; syllogismi, de ipsi Annexis.

De Potentijs syllogisticis.

ARGVMENTVM, ET diuisio in cap. I.

Syllogismorum modi vniuersales affir. vel neg. possunt plures proferre conclusiones: itemq; particulares affir. sed neg. unam tantùm. Esto substantia, maior terminus. quicquid est sub substantia, usque ad indiuidua omnia sunt substãtia: sit minor, Socrates, qui & est substantia. medius potest sumi quicquid est à suprema substantia ad Socratem. & hic medius terminus quandoque accipietur sub minori termino, quandoque sub medio: atque hoc pacto una conclusio per plura media potest inferri, vel maior propositio plures conclusiones conficere, & eò magis si conuertantur termini. Caput verò duas habet partes. prima habet epilogum eorum, quæ in primo lib. scripsit Arist.

bis

his verbis [in quot ergo figuris] secunda diuiditur in duas. prima docet, quo modo syl. primæ fig. plura concludant, sic [Quoniam autem alii] secunda secundæ fig. ibi [In secunda autem figura.]

Qui syllogismi plures possint concludere conclusiones. Cap. I.

IN quot ergo figuris, & p̧ quales, & quot propositiones, & qñ, & qũo fit syllogismus, amplius autem ad quæ perspiciẽdũ cõstruenti, & destruenti, & qũo oporteat quęrere de p̧posito f m unãquãq, artẽ amplius aũt p̧ quã uiã sumemus, quæ in singulis sunt principia, iam pertransiuimus. Quoniã autem alij quidem syllogismorũ sunt uniuersales, alij verò particulares: uniuersales quidem omnes semper plura syllogizant, particularium autem prædicatiui quidem plura, negatiui uerò cõclusionem solam: nam aliæ quidem propositiones conuertuntur: priuatiua uerò non conuertitur. Conclusio uerò aliquid de aliquo est: quare alij quidem syllogismi plura syllogizant. Vt si A ostensum sit omni, aut alicui B inesse: & B alicui A necessarium est inesse, & si nulli B inesse A, & B nulli A: hoc autẽ aliud est A priore. Si autem A alicui B non insit; non necesse est & B alicui A non inesse: contingit enim omni A inesse. Hæc ergo communis omnium causa uniuersalium, & particularium. Est autem de vniuersalibus, & aliter dicere: quæcũque enim aut sub medio, aut sub conclusione sunt, omnium erit idem syllogismus; si illa qui

dem in medio, hæc verò in conclusione ponantur: ut si A B conclusio per C, quæcunque sub B, aut sub C sunt, necesse est de omnibus dici A: nam D si in toto B, & B in A, & D erit in A. Rursum si E in toto C, & C in toto A: & E in toto A erit. Similiter autem, & si priuatiuus sit Syllogismus. In secunda autem figura quod sub conclusione erit, solum erit syllogizare, vt si A sit nulli B, & omni C: conclusio quòd nulli C inest B. Si autem D sub C est, manifestum, quòd non inest ei B: ijs autem quæ sunt sub A, quoniam B non inest, non palam est per syllogismum, etsi non inest B, ei quod est E, si est E sub A: sed D inesse quidem B, nulli C, per syllogismum ostensum est: nō inesse uero A hoc quod est B, indemonstratum sumptum est: quare nec per syllogismum accidit B non inesse E. In particularibus autem, eorum quidem quæ sub conclusione sunt, non erit necessarium: Non enim fit syllogismus, quando ea sumpta fuerit particularis, eorum autem quæ sunt sub medio, erit omnium, veruntamen non erit per syllogismū: vt si A omni B, & B alicui C: nam eius quod sub C est positum, nón erit syllogismus: eius verò quod sub B erit, sed non propter eum, qui prius factus est syllogismum. Similiter autem & in alijs figuris: nam eius quidem quod sub conclusione est, non erit: alterius verò erit: verùm non per syllogismum, eo quòd & in vniuersalibus ex indemonstrata propositione, quæ sunt sub medio ostendebantur, quare neque hic erit, vel & in illis.

ANNOTATIONES.

A. B. C.] maior terminus, minor, & medius. D. sunt medij sub B. reperti. E. sunt medij sub C. [indemonstratum sumptum est] .i. non palam fit per syl. B. maiorem terminum remoueri ab his, quæ sub medio continentur; quanquàm re vera remouetur. unde ait conclusionem illam scilicet nullum C. est B. ostensam esse per syl. sed maior indemonstrata accipitur.

Argumentum, & diuisio in cap. 2.

Sicut syl. constituuntur ex utraque prop. uera; sic ex utraque falsa, uel altera uera, altera falsa, ex utraque uera sequitur conclusio, & non falsa: duæ enim contradictoriæ essent simul ueræ: nam illud falsum non repugnaret uero. Sed ex vtraque falsa, uel altera fit conclusio quandoque vera quia est, sed non propter quid: siquidem in qualibet figura, & in singulis modis ex utraque falsa in toto, uel in parte, vel altera, sequitur conclusio uera. uerùm maior in prima figura non sit prorsus falsa, ac minor uera: aliàs conclusio uera non sequeretur.

Quòd ex falsis in prima figura verum colligatur. Cap. 2.

Est ergo sic se habere, vt veræ sint propositiones, p quas fit syllogismus, est autem vt falsæ, est verò vt hęc quidem vera, illa autem falsa conclusio autem aut vera, aut falsa ex necessitate. Ex veris ergo non est falsum syllogizare, ex falsis autem verum, tamen non propter quid, sed quia: nam eius qui est propter quid, non ex

falsis syllogismus: ob quam autem causam, in sequentibus dicetur. primùm ergo quòd ex veris non possibile falsum syllogizare, hinc manifestum. Si enim cũ est A, necesse est esse B: si non est B, necesse est A non esse: si ergo verum est A, necesse est & B verum esse, aut accidit idẽ simul & esse, & non esse, hoc autem impossibile. Non autem quoniam ponitur A vnus terminus accipiatur contingere vno aliquo existente, ex necessitate aliquid accidere: non enim potest: nam quod accidit ex necessitate, conclusio est: ꝑ quæ autem fit: ad minimum tres sunt termini, duo autem interualla, & propositiones. Si ergo verum est cui omni inest B, & A: cui autẽ C, & B: cui C, necesse est A inesse: & non potest hoc falsum esse: simul enim erit idem, & non erit: ergo A vt vnum positum est duas propositiones colligere. Similiter autem se habet & in priuatiuis: non enim est ex veris ostendere falsum. Ex falsis autem est verum syllogizare, & vtrisque propositionibus falsis, & vna: hæc autẽ non vtralibet contingit, sed secunda: si quidem totam sumamus falsam: non tota autem sumpta, est vtralibet. Insit enim A omni C, ei autem quod est B nulli nec B insit C: contingit autem hoc, ut nulli lapidi aĩal. & lapis nulli homini: si igitur sumatur A, omni B: & B, omni C: A, omni C inerit: quare ex vtrisque falsis vera est conclusio, omnis enim homo animal. Similiter autem & priuatiuũ: insit enim C nulli, nec A, nec B: A autẽ B omni: vt si eisdem terminis sumptis, medium ponatur homo lapidi enim nec animal, nec homo nulli inest: homini autem omni animal: quare si cui quidem omni inest, sumamus nulli inesse: cui verò non inest, omni inesse: ex

falsis

falsis vtrisque vera erit conclusio. Similiter autem ostendetur, & si in aliquo vtraque falsa sumatur. Si autem altera ponatur falsa prima quidem tota falsa existente vt A B, non erit conclusio vera: B C autem erit. Dico autem totam falsam quod contrariam veræ, vt si quod nulli inest omni sumptum est. aut si quod omni, nulli inesse. Insit enim A, B nulli: B autem omni C: si ergo B C quidem propositionem sumamus veram, A B autem falsam totam, & omni, B, inesse A, impossibile est A C conclusionem veram esse: nulli enim inerat A earum quæ sunt C: si quidem cui B nulli, B autem omni C. Similiter autem nec si A, omni B inest: & B, omni C, sumpta sit autem B C quidem vera propositio: A B autem falsa tota, & nulli, cui B, inest A, conclusio falsa erit: omni enim C, inest A, siquidem cui B omni, & A: B autem omni C. Manifestum ergo, quò prima tota sumpta falsa, siue affirmatiua, siue priuatiua, altera autem vera, non fit vera conclusio. Non tota autem sumpta falsa: erit: nam si A, C quidem omni inest, B autem alicui: B autem omni C: ut animal, cygno quidem omnia: albo autem alicui, album autem omni cygno si sumatur A omni B, & B omni C: A omni C inerit verè: omnis enim cygnus, animal. Similiter autem & si priuatiua sit A B: possibile est enim A B quidem alicui inesse, C verò nulli: B autem omni C: ut animal alicui albo, niui verò nulli: album verò omni niui: si ergo sumatur A quidem, nulli B: B autem, omni C: A nulli C inerit. Si autem A B quidem propositio tota sumatur vera, B C autem tota falsa, erit syllogismus verus: nihil enim prohibet A, & B & C omni inesse: B autem nulli C, vt quæ-

cunque

cunq; eiusdem generis sunt species non subalternæ: nam animal & homini, & equo inest: equus autem nulli homini inest: si ergo sumatur A omni B: & B omni C: conclusio vera erit, tota falsa B C propositione. Similiter autem cum vniuersalis priuatiua est A B propositio contingit enim A neq; B, neq; C nulli inesse: & B nulli C: vt ex alio genere speciebus diuersum genus: nam animal nec musicæ, nec medicinę inest, neque musica medicinæ sumpta, ergo A quidem nulli B, B autem omni C: vera erit conclusio. Et si non tota falsa sit B C, sed in aliquo: etiam sic erit conclusio vera. Nihil.n. prohibet A, & B & C toti inesse, B autem alicui C: vt genus speciei, & differentiæ: nam animal homini omni, & omni gressibili: homo autem alicui gressibili, & non omni: si ergo A omni B, & B omni C sumatur: A omni C inerit, quod quidem erat verum. Similiter autem cùm priuatiua est A B propositio: contingit enim A nec B, nec C nulli inesse: B vero alicui C. at genus ex alio genere speciei, & differentiæ: nam animal nec sapientiæ nulli inest, nec contemplationi: sapientia verò alicui contemplationi: si ergo sumatur A, nulli B: B autem omni C: nulli C inerit A: hoc autem erat verum. In particularibus autem syllogismis contingit & prima propositione tota falsa existēte, altera autem vera, veram esse conclusionem, & A B in aliquo falsa existente, B C autem vera, & A B quidem vera, particulari autem falsa: & vtrisque existentibus falsis. Nihil enim prohibet A, B quidem nulli inesse: C autem alicui, & B alicui C inesse; vt animal nulli niui; albo autem alicui inest, & nix albo alicui: si ergo ponatur medium nix, primum autem

tem animal, & sumatur A quidē toti B inesse, B autem alicui C, A B tota falsa, B C autem uera: & conclusio vera. Similiter autem & cum priuatiua est A B propositio: possibile est enim A, B quidem toti inesse: C autem alicui non inesse, B verò alicui C inesse; vt animal homini quidem omni est, album autem aliquod non sequitur, homo verò alicui albo inest, quare si medio posito homine, sumatur A nulli B inesse, & B alicui C, vera fit conclusio: cùm sit tota falsa A B propositio. Et si in aliquo sit falsa A B propositio, B C uera existente: erit conclusio uera. Nihil enim prohibet A, & B, & C, alicui inesse: B autē alicui C: ut animal alicui pulchro, & alicui magno: & pulchrum alicui magno inest. Si ergo sumatur A omni B, & B alicui C: & A B quidem ꝓpositio in aliquo falsa erit, B, C autem uera: & conclusio uera. Similiter autem & cum priuatiua est A B propositio: nam ijdem erunt termini, & similiter positi ad demonstrationem. Rursum si A B quidem vera, B C autem falsa; vera erit conclusio. Nihil enim ꝓhibet A quidem toti inesse B, C autem alicui: & B nulli C inesse. Vt animal, cygno qdem omni, nigro autem alicui, cygnus vero nulli nigro: quare si sumat A omni B, & B alicui C, vera erit conclusio, cum sit falsa B C. Similiter autem & priuatiua sumpta A B propositione: possibile.n. A B quidem nulli: C autem alicui non inesse, & B nulli C: vt genus ex alio genere speciei & accidenti eius speciebus; nam animal quidem numero nulli inest albo, verò non alicui; numerus autē nulli albo: si ergo medium ponatur numerus, & sumatur A quidem nulli B, B autem alicui C, A alicui C non inerit: quod fuit verum

cum

cum A B quidem sit propositio vera, B C aũt falsa. Et si in aliquo sit falsa A B, falsa autem & B C erit conclusio vera. Nihil.n.prohibet A, alicui B, & alicui C inesse vtriq;, B autem, nulli C: vt si B sit contrarium ipsi C, & ambo accidẽtia eidem generi: nã animal alicui albo, & alicui nigro inest, album autem nulli nigro inest: si ergo sumatur A omni B, & B alicui C: vera erit conclusio. Et priuatiua quidem sumpta A B, similiter: Nã iidem termini, & similiter ponentur ad demonstrationem. Et ex vtrisque falsis, erit conclusio vera. Possibile est enim A, B quidẽ nulli C autem alicui inesse: B vero nulli C. Vt genus ex alio genere speciei, & accidenti speciebus eius, animal enim numero quidem nulli, albo verò alicui inest, & numerus nulli albo. Si ergo sumatur A, omni B: & B alicui C: conclusio quidem vera, ꝓpositiones verò ambæ falsæ. Similiter autem & cum priuatiua est A B. Nihil enim prohibet A, B quidem toti inesse: C autem alicui non inesse, & neque B, nulli C: vt animal cygno quidem omni, nigro autem alicui nõ inest: cygnus vero nulli nigro quare si sumatur A nulli B: B autem alicui C: A alicui C non inerit: ergo conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ.

ANNOTATIONES.

Non propter quid, sed quia] .i. *non quòd prop. sint causa ueri, sed una extremitas aliis non sit* *cum est A. necesse est esse B.*] .i. *cum est antecedens; necessario est cõsequens: sit enim A. antecedens hoc loco, & B. consequens.* [*nõ autem quoniam ponitur A. &c.*] *hoc est, ex una prop. cathegorica non sequitur syl. sed*

ex duabus saltem. [insit enim A. omni C. &c.] sic cõstruatis. omnis lapis est animal, sed omnis homo est lapis, omnis igitur homo est animal. in Barbara est syl. in Celarent, Nullus homo est animal omnis lapis est homo, igitur nullus lapis est animal. [similiter autem ostendetur si in aliquo] i. aliqua parte, ut omne animal est homo. [non tota autem sumpta falsa &c.] i. si maior sit falsa in parte, & minor uera; conclusio erit uera: ut, omne animal est album, omnis autem cygnus est animal. quare omnis cygnus est albus. in Celarent. Nullum album est animal. omnis autem nix est alba, igitur nulla nix est animal. [si autem A B. &c.] i. si maior sit in toto uera, & minor falsa; sequitur conclusio uera: ut, omnis homo est animal, & omnis equus est homo. igitur omnis equus est animal. in Cela. Nulla medicina est anima, omnis autem musica est medicina igitur nulla musica est animal. [& si non tota falsa sit] i. si maior uera, sed minor falsa in parte sit; sit conclusio uera. [Nihil autem prohibet &c.] sic in Darii construatis syl. omnis nix est animal, quoddam autem album est nix. igitur quoddam album est animal. in Ferio, Nullus homo est animal, sed quoddam album est homo. igitur quoddam album non est animal. [& si in aliquo &c.] in Darii si maior sic partim falsa: ut, omne pulchrum est animal, aliquod nigrum est pulchrum. aliquod igitur nigrum est animal. [Rursum si A. B. uera &c.] i. si maior sit uera, & minor falsa: ut, omnis cygnus est animal, aliquod nigrum est cygnus. ergo aliquod nigrum est animal. in Ferio, Nullus numerus est animal, aliquod album est numerus igitur aliquod album non est animal. [Et si in aliquo sit falsa A. B.] i. maior prop. & minor: ut in Darii, omne album est animal, aliquod magnum est album; ergo aliquod nigrum est animal. in Ferio, nullum album est animal,

aliquod

aliquod nigrum est album, ergo aliquod nigrum non est animal.

Argumentum in cap.3.

ANNOTATIONES.

In media autem figura &c.] .i. ex utraque prop. in toto, vel in parte falsa, vel una vera, & altera falsa sequitur conclusio uera in modis uniuersalibus, & particularibus. [si enim A. nulli B. &c.] i. in Celaret si ambæ prop. sint omnino falsæ; sit conclusio uera: ut, omnis lapis est animal, & nullus homo est animal. igitur nullus homo est lapis. In camestres: ut, omnis lapis est animal, sed nullus homo est animal quare nullus homo est lapis. [Rursum si altera tota &c.] .i. si maior sit tota falsa, & minor uera: ut, nullus equus est animal, & omnis homo est animal. igitur nullus homo est equus. [Et si altera in aliquo posita &c.] .i. si maior sit in parte falsa: ut, nullum album est animal, omnis coruus est animal, ergo nullus coruus est albus. [Et si affirmatiua quidem &c.] .i. si maior sit affir. in parte falsa: ut, omne albū est animal, nulla pix est animal. igitur nulla pix est alba. [Et si utraque prop. &c.] s. sint in parte falsæ: ut, omne album est animal, nullum nigrum est animal. igitur nullum nigrum est album. [manifestum est autē & in particularibus &c.] .s. si maior sit tota falsa, & minor uera: ut, nullus homo est animal. & aliquod album est animal: ergo aliquod album non est homo. sic in Festino, in Baroco autem. Omne inanimatum est animal, aliquod album non est animal. igitur aliquod album non est inanimatum. [Et uniuersali quidem uera &c.] .i. & quando maior est uniuersalis uera, & minor falsa: ut in Festino, nullum inanima-

tum

tum est animal. Sed quidam numerus est animal, ergo quidam numerus non est inanimatus. In Baroco: omnis homo est animal, aliquod possibile non est animal. unde & non est homo. [*manifestum est autem &c.*] *i. quandoque utraque prop. sint falsa, sequitur conclusio uera, ut in Festino, nullus homo est animal, quaedam disciplina est animal. quaedam igitur disciplina non est homo. In baroco, Omnis disciplina est animal; quidam homo non est animal, . igitur quidam homo nō est disciplina.*

Quòd colligatur uerum ex falsis in secunda figura: Cap. 3.

IN media autem figura omnino contingit per falsa verum syllogizare, & vtrisque propositionibus totis falsis sumptis, & hac quidem vera, illa tota falsa, vtralibet falsa posita, & si vtræque in aliquo falsæ, & si hæc quidem simpliciter vera, illa autem in aliquo falsa: & in vniuersalibus, & in particularibus syllogismis, Si enim A, B quidem nulli inest, C autem omni: vt lapidi animal quidem nulli, homini autem omni: si contrariæ ponantur propositiones, & si sumatur A, B quidem omni, C vero nulli: ex falsis totis propositionibus erit vera conclusio. Similiter autem & si A inest, B quidem omni, C vero nulli: nam idem erit syllogismus. Rursum si altera quidem tota falsa, altera autem tota vera. Nihil enim prohibet A, & B, & C omni inesse: B autem nulli C, vt genus non subalternis speciebus. Nam animal & equo omni, & homini inest, & nullus homo equus. Si ergo sumatur animal huic quidem omni, illi vero nulli inesse: hæc quidem erit falsa, illa vero tota vera,

ra,& concluſio vera, ad quodlibet poſito priuatiuo.Et ſi altera in aliquo falſa, altera autem tota vera: poſſibile eſt enim A, B quidem alicui ineſſe: C autem omni: & B,nulli C, vt animal albo quidem alicui,coruo autem omni, album verò nulli coruo. Si ergo ſumatur A B quidem nulli,C autem toti ineſſe, A B quidem propoſitio in aliquo falſa eſt, A C autem tota vera, & concluſio vera,& tranſpoſita quidem priuatiua, ſimiliter. Nam per eoſdem terminos demonſtratio. Et ſi affirmatiua quidem propoſitio in aliquo falſa, priuatiua autem tota vera: nihil enim prohibet A, B quidem alicui ineſſe,C autem toti non ineſſe,& B nulli C: vt animal albo quidem alicui, pici autem nulli,album verò nulli pici: quare ſi ſumatur A toti B ineſſe: C autem nulli: A B quidem in aliquo falſa,A C autem tota vera,& concluſio vera. Et ſi vtræq; propoſitiones in aliquo falſæ, erit concluſio vera: poſſibile eſt enim A & B, & C alicui ineſſe, B autem nulli C, vt animal, & albo alicui,& nigro alicui,album verò nulli nigro:ſi ergo ſumatur A B quidem omni,C aũt nulli,ambæ quidem propoſitiones in aliquo falſæ, concluſio autem vera: ſimiliter autem tranſpoſita priuatiua per terminos. Manifeſtum autem & in particularibus ſyllogiſmis: nihil enim prohibet A,B quidem omni,C autem alicui ineſſe, & B,alicui C non ineſſe: vt animal omni homini,album autem alicui, homo verò alicui albo non inerit. Si ergo ponatur A, B quidem nulli ineſſe, C autem alicui ineſſe, vniuerſalis quidē propoſitio tota falſa,particularis autem vera,& concluſio vera. Similiter autem & affirmatiua & ſumpta A B: poſſibile eſt enim A. B quidem

 nulli,

nulli, C autem alicui non inesse, & B alicui C non inesse, vt animal nulli inanimato, albo autem alicui: & inanimatum non inerit alicui albo. Si ergo ponatur A, B quidem omni, C verò alicui non inesse: A B quidem propositio vniuersalis tota falsa, A C autem vera, & conclusio vera. Et vniuersali quidem vera posita, minori autem particulari falsa: nihil enim prohibet A, nec B, nec C nullum sequi, & B, alicui C non inesse: inesse: vt animal nulli numero nec inanimato, & numerus aliquod inanimatum non sequitur. Si ergo ponatur A, B quidem nulli, C autem alicui, & conclusio vera, & vniuersalis propositio vera: particularis autem falsa. Affirmatiua autem vniuersali similiter posita: possibile est enim A & B, & C toti inesse, B autem aliquod C non sequi: vt genus speciem, & differentiam. Nam animal omnem hominem, & totum gressibile sequitur: homo verò non omne gressibile: quare si sumatur A, B quidem toti inesse, C autem alicui non inesse, vniuersalis quidem propositio vera, particularis falsa, conclusio autem vera. Manifestum autem quoniã ex vtrisque falsis erit conclusio vera: siquidem contingit A & B & C, huic quidem omni, illi verò nulli inesse: B verò aliquod C non sequi: nã sumpto A B quidem nulli, C autem alicui inesse, propositiones quidem ambæ falsæ, conclusio autem vera. Similiter autem & cum prædicatiua fuerit vniuersalis propositio, particularis autem priuatiua: possibile est enim A, B quidem nullum, C autem omne sequi, & B alicui C non inesse: vt animal disciplinam quidem nullam, hominem autem omnem sequitur disciplina verò non omnem hominem. Si ergo sumatur A

B quidem toti inesse, C autem aliquod non sequi, propositiones quidem falsæ, conclusio autem vera.

ANNOTATIONES.

Nihil enim prohibet &c.] s. in Darapti ex utraque prop. in toto falsa fit conclusio vera: ut, omne inanimatum est homo, & omne inanimatum est greßibile. igitur aliquod greßibile est homo. In Felapton. Nullus cygnus est animal, sed omnis cygnus est niger. quare aliquod nigrum nō est animal. [Et si in aliquo sit vtraque falsa &c.] in Darapti sc. Omne album est animal, & omne album est pulchrum. ergo aliquod pulchrum est animal. In Felapton Nullum album est pulchrum. sed omni album est animal. quare aliquod animal non est album. [Similiter autem & hac &c.] i. si maior falsa, & minor vera: vt in Felapton. Nullus cygnus est animal, omnis cygnus est albus. igitur aliquod album nō est animal. [Similiter autem si B. C.] i. si minor sit tota falsa, & maior vera: ut in Felapton. Nullus cygnus est inanimatus, & omnis cygnus est niger. igitur aliquod nigrum nō est inanimatum. [Et si utraque assumantur &c.] si maior. s. sit tota falsa, & minor vera in Darapti: ut, omnis cygnus est niger, & omnis cygnus est animal. igitur aliquod animal est nigrum. Et contrà: ut, omnis cygnus est animal, & omnis cygnus est niger. ergo aliquod nigrum est animal. [Rursum hac quidem toto &c.] i. si una sit in parte falsa, & alia vera: ut in Darapti. Omnis homo est pulcher, & omnis homo est bipes, igitur aliquod bipes est pulchrum: [Et cum hæc priuatina &c.] i. in Felapton: ut, nullus homo est pulcher,

& omnis homo est bipes. ergo aliquod bipes non est pulchrum. Et, nullus homo est cygnus, & omnis homo est albus. igitur aliquod album non est cygnus [causa autem: quoniam &c.] non sequitur uerum ex falsis ex necessitate, sed quia, siue per accidens. & quando aliquid sequitur ad aliud, cum sit, uel non sit consequens; necesse est antecedens esse, uel non esse. [Dico autem cum sit A. album &c.] .i. si falsum inferret uerum propter quid, siue ex necessitate; ad duo contradictoria sequeretur idem: ut si ad A esse albũ sequatur B. esse magnum, & idem sequatur ad A non esse album; etiam sequitur B. non est magnum; ergo A. non est album, & si A. non est album; ergo B. est magnum.

Quòd ex falsis verum identidem colligatur in tertia figura. *Cap. 4.*

ERit autem & in postrema figura per falsas totas, & in aliquo vtraq;, & altera quidem vera, altera autem falsa: & hæc quidem in aliquo falsa, illa autem tota vera: & econuerso, & quotquot modis aliter pcssibile est transumere propositiones. Nulli enim prohibet nec A, nec B, nulli C inesse, A autem alicui B inesse: vt nec homo, nec gressibile, nullum inanimatum sequitur: homo autem alicui gressibili inest: si ergo sumatur A & B, omni C inesse, propositiones quidem totæ falsæ, conclusio autem vera. Similiter autem & cum hæc quidem est priuatiua, illa vero affirmatiua. Possibile est enim B quidem nulli C inesse, A autem omni, & A alicui B non inesse, vt nigrum nulli cygno, animal autem omni, & animal nõ omni nigro: quare si sumatur B quidem, omni C, A vero nul

si: A, alicui B non inerit: & conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ. Et si in aliquo fuerit vtraque falsa, erit conclusio vera: nihil enim prohibet & A, & B alicui C inesse, & A alicui B: vt album, & pulchrum alicui animali inest, & album alicui pulchro: si ergo ponatur A, & B omni C inesse: propositiones quidem in aliquo falsæ, conclusio autem vera. Et priuatiua A C posita, similiter: nihil enim prohibet A quidem alicui C nõ inesse, B verò alicui inesse: & A non omni B inesse, vt album alicui animali non inesse. Pulchrum autem alicui inest, & album non omni pulchro: quare si sumatur A quidem nulli C, B autem omni, vtræque propositiones quidem in aliquo falsæ, conclusio autem vera. Similiter autem & hæc quidem tota falsa, illa verò tota vera sumpta. Possibile est enim A & B, omne C sequi: & A alicui B non inesse: vt animal & album, omnem cygnum sequitur, & animal non omni inest albo. positis igitur his terminis, si sumatur B quidem toti C inesse, A verò toti non inesse, B C quidem tota erit vera, A C autem tota falsa, & conclusio vera. Similiter autem & si B C quidem falsa, A C autem vera: nam hi quidem termini ad demõstrationem: nigrum, inanimatum, cygnus. Sed & si vtræque assumantur affirmatiuæ: nihil.n. prohibet B quidem omne C sequi, A autem toti C non inesse, & A alicui B inesse: vt omni cygno animal: nigrum verò nulli cygno: & nigrum inest alicui animal: quare si sumatur A & B omni C inesse, B C quidem tota vera, A C autem tota falsa, & conclusio vera. Similiter autem & A C sumpta vera, nam per eosdem terminos demonstratio. Rursum hac quidem tota

vera existente, illa verò in aliquo falsa: possibile est enim B quidem omni C inesse, A autem alicui C, & alicui B: vt bipes quidem omni homini, pulchrum non omni, & pulchrum alicui bipedi inest. Si ergo sumatur A & B, toti C inesse, B C quidem, tota vera: A C autem in aliquo falsa, conclusio autem vera. Similiter autem & A C quidem vera: B C autem falsa in aliquo sumpta: transpositis enim ijsdem terminis erit demonstratio. Et cùm hæc quidem est priuatiua, illa verò affirmatiua: quoniam possibile est B quidem toti C inesse, A autem alicui C: & quando sic se habeant, non omni B inesse A. Si ergo assumatur B quidem toti C inesse, A autem nulli: priuatiua quidem in aliquo falsa, altera autem tota vera, & cõclusio erit vera. Rursum quoniam ostensum est, quòd cùm A quidem nulli C inest, & B alicui, euenit A alicui B non inesse: manifestum igitur quod & cum A C tota est vera B C autem in aliquo falsa, contingit conclusionem esse veram: si enim sumatur A quidem nulli C, B autem omni: A C quidem tota vera, B C autem in aliquo falsa.

Manifestum autem & in particularibus syllogismis, quòd omnino per falsa erit verum: nam ijdem termini sumendi, & quando vniuersales fuerint propositiones: in prædicatiuis quidem prædicatiui, in priuatiuis autem priuatiui: nihil enim differt cum nulli inerat, vniuersaliter sumere inesse, & si alicui inerat, vniuersaliter sumere ad terminorum positionem; similiter autem & in priuatiuis. Manifestum igitur quando sit conclusio falsa, necesse est ea ex quibus est oratio, falsa esse aut omnia, aut aliqua: quando autem vera, non necesse est verum esse neq;

aliquod quidem, nec omne. Sed est cùm nullum sit uerum eorum, quæ sunt in syllogismis, & conclusionem similiter esse veram, non tamen ex necessitate. Causa autem: quoniam quando duo sic se habent adinuicem, ut cùm alterum sit, ex necessitate esse alterum: hoc cum non sit quidem, nec alterum erit: cùm autem sit, nō necesse est esse alterum: idem autē cum sit, & non sit, impossibile ex necessitate esse idem. Dico autem cùm sit A album, B esse magnum ex necessitate, & cum non sit A album, B esse magnū ex necessitate, quando enim cùm hoc sit (ut A) album, illud necesse est (ut B) esse magnum: cū autem sit B magnum, C non esse album: necesse est si A sit album, C non esse album. Et quando duobus existentibus, cùm alterum sit, necesse est alterum esse: hoc autem cùm non sit, necesse est A non esse: cum ergo B non sit magnū, A non potest album esse: cùm uerò A non sit album, necesse est B magnum esse: accidit ex necessitate cùm B magnum non sit, idem B esse magnum: hoc autem impossibile: nam si B non est magnum, A non erit album ex necessitate: si ergo cùm non sit A album, B erit magnum, accidit si B non est magnum, B esse magnum, ut per tria.

Argumentum in cap. 5.

Huius generis est syl. circularis. sumantur tres termini æquiualentes, veluti homo, risibile, & animal rationale mortale. Ex his construatur syl. huius conclusio potest fieri maior prop. & maior, conclusio, vel minor: & minor maior, uel conclusio: ut in Barbara; omnis homo est animal rationale mortale. Sed omne risibile

sibile est homo. igitur omne risibile est animal rationale mortale: conclusio hac sit maior. & minor addatur sic. sed omnis homo est risibilis. igitur omnis homo est animal rationale mortale. & hac sit maior, uel minor. & hoc pacto ex qualibet prop. fit conclusio, & ex conclusione prop. Verùm in Celarent non syllogizatur circulariter prop. affir. nec in Darii, & Ferio prop. uniuersales: quia argumētum eßet ex utraque prop. particulari: sed particulares.

De circulari ostensione in prima figura.
Cap. 5.

Circulo autem, & ex seinuicem ostendere est per conclusionem, & econuerso prædicationem alteram sumētem propositionem, concludere reliquam, quam sumpserat in altero syllogismo: ut si oportuit ostendere, quòd A inest omni C, ostēdat autem per B: rursus si mōstret, quòd A inest B: sumens A quidem inesse C, C autem B; & A inerit B, prius autem econuerso sumpsit B inesse C: aut si quoniam B inest C, oporteat ostendere, si sumat A de C, quæ fuit conclusio, B autem de A esse: prius autem sumptum est econuerso A de B. Aliter uerò nō est ex seinuicem ostendere, siue enim aliud medium sumetur, non circulo: nil enim sumitur eorundem: siue horum quiddam, necesse est alterum solum: nam si ambo, eadem erit conclusio, at oportet diuersam esse. In ijs igitur quæ non conuertuntur, ex indemōstrata altera propositione fit syllogismus: non enim est demonstrare per hos terminos; quoniam medio inest tertium, aut primo medium. In ijs autem quæ conuertuntur, erit omnia monstrare per seinuicem.

uicem. Vt si A, & B, & C conuertuntur sibijnuicem. Ostendatur enim A C per medium B: & rursum A B per conclusionem, & per A C propositionem conuersam. Similiter autem & B C, & per conclusionem, & per A B propositionem conuersam. Oportet autem & C B, & B A propositionem demonstrare: nam his demonstratis vsi sumus solis. Si ergo sumatur B omni C inesse, & C omni A; syllogismus erit eius quod est B ad A. Rursus si sumatur C omni A inesse, & A omni B, necesse est C inesse omni B. In vtrisque ergo syllogismis C A propositio sumpta est indemonstrata, nam aliæ probatæ erant: quare si hanc ostenderimus, omnes erunt approbatæ per seinuicem: si ergo sumatur C omni B, & B omni A inesse: vtræque propositiones demonstratæ sumuntur, & C necesse est inesse A. Manifestũ est ergo quoniam in solis ijs quæ conuertuntur, circulo & per seinuicem contingit fieri demonstrationes: in alijs verò quemadmodum prius diximus. Accidit autem & in ijs eodem quod monstratur uti ad demonstrationem: nam C de B, & B de A monstratur sumpto C de A dici: C autem de A per has ostenditur propositiones: quare cõclusione utimur ad demonstrationem. In priuatiuis autem syllogismis hoc modo monstratur ex seinuicem: sit B quidem omni C inesse: A autem nulli B: conclusio autem quòd A nulli C. Si ergo rursum oporteat cõcludere quòd A nulli B: quod prius sumptum erat, erit A quidem nulli C, C autem omni B: sic enim econuerso propositio. Si autem quoniam B inest C oporteat concludere; non iam similiter conueniendum A B: C nam eadem propositio est B nulli A, & A nulli B inesse.

se, sed sumendum, cui A nulli inest, huic B omni inesse. Sit enim A nulli C inesse, quod quidē fuit conclusio, cui autem A, nulli: B si sumatur, omni inesse: necesse est ergo B, omni C inesse: quare cùm sint tria, unumquodque conclusio est facta, & circulo demonstrare: hoc est conclusionem sumentem, & econuerso alteram propositionem, reliquam syllogizare. In particularibus autem syllogismis uniuersalem quidem propositionem non est demonstrare per alias, particularem autem est: quoniam autem non est demōstrare uniuersalem, manifestum: nam uniuersale monstratur per vniuersalia; conclusio autem non est vniuersalis: oportet aūt ostendere ex conclusione & altera propositione. Amplius omnino non fit syllogismus conuersa propositione: nam particulares fiunt utræque propositiones. Particularem autem est: ostendatur enim A de aliquo C per B, si ergo sumatur B, omni A, & conclusio maneat: B alicui C inerit: fit enim prima figura, & est A medium. Si autem sit priuatiuus syllogismus, uniuersalē quidem propositionem non est ostendere, pp hoc quod prius dictum est: particularem (si simpliciter cōuertatur A B: quemadmodum & in uniuersalibus) non est: per assumptionē autem est, ut cui A, alicui non insit, B alicui inesse: nam aliter se habentibus non fit syllogismus: eo q̄ negatiua est particularis propositio.

ANNOTATIONES.

Aliter verò non est &c.] .i. non contingit circulariter syllogizare accipiendo alium terminum à terminis prioris syl. nec priores prop. [*ostendatur enim A*

C, per

C. per medium B. &c.] sic componatis. omne A. est C, omne B. est A. igitur omne B. est C. & hæc conclusio fiat maior: ut, omne B. est C. sed omne A. est B. igitur omne A. est C. quare sex modis circulariter formatur hisdem terminis syl. cum duæ sint prop. & conclusio, & singulæ duos ob: ineant terminos conuertibiles inter se. [sit B. quidem omni C. &c.] i. in Celarent sic. nullum B. est A. sed omne C. est B. igitur nullum C. est A. & sit maior sic. nullum C. est A. & conuertantur termini minoris sic. sed omne B. est C. igitur nullum B. est A. Minor autem sic syllogizetur. Cui nulli inest lapis, huic omni inest rationale. sed nullus homo est lapis. igitur omnis homo est rationalis.

Argumentum in Cap. 6.

In Cesare, & Camestres non potest prop. affir. circulariter syllogizari: quoniam argumentum efficit ex utraque neg. nisi uerteretur in affirm. uel hypotheticam. Sed neg. syllogizatur. In Baroco, & Festino propos. uniuersalis non potest circulariter concludi, sed particularis.

De eadem in secunda figura.
Caput 6.

IN secunda autem figura affirmatiuam quidē non est ostendere per hunc modum: priuatiuam autem est. Ergo prædicatiua quidem non ostenditur, eò quòd non sunt utræque propositiones affirmatiuæ: nam conclusio priuatiua. prædicatiua autem ex utrisque ostendebatur affirmatiuis. Priuatiua autem sic ostenditur, insit & A omni B: C autem nulli, conclusio quòd B nulli C. si ergo sumatur B omni A inesse, & nulli

li C; necesse est A, nulli C inesse: fit enim secũda figura, mediũ B. Si autem A B priuatiua sumpta sit, altera uerò prædicatiua; prima erit figura: nam C quidẽ omni A, B autem nulli C, quare B nulli A, ergo nec A, B. medium C. ergo per conclusionem quidem, & vnam propositionem non fit syllogismus. assumpta autem altera, erit. Si autem non uniuersalis sit syllogismus, quæ in toto quidem est propositio, non ostenditur, propter eaudem causam, quam quidem diximus, & prius, quæ autem in parte ostẽditur quando vniuersalis sit prædicatiua. Insit enim A, omni B, C autem non omni. conclusio B C, si ergo sumatur B, omni A, C autem non omni, conclusio A, alicui A non inerit medium B. Si autem est vniuersalis priuatiua; non ostenditur A propositio, conuersa A B: accidit enim utrasque aut alteram propositionem fieri negatiuam. quare non erit syllogismus: sed similiter ostendetur quemadmodum & in uniuersalibus, si sumatur cui B, alicui non inest, A alicui non inesse.

Argumentum in cap. 7.

In modis uniuersalibus tertiæ fig. nulla propositionum potest circulariter syllogizari: quoniam non concluditur uniuersaliter. In particularibus potest prop. particularis. Ex dictis cognoscimus prop. primæ fig. syllogizari per primam, & per tertiam fig. ut neg. per primam, & affir. per tertiam: Deinde in secunda fig. syl. uniuersalem fieri per tres fig. particularem per primam, & secundam: tertiò omnem ostensionem propos. tertiæ fig. fieri per tertiam fig. quartò in secunda & tertia fig. non fieri syl. circulares perfectos: non enim infertur

infertur altera propositio in propria forma, sed eius conuertens.

De Eadem in tertia figura. *Caput. 7.*

IN tertia autem figura, quando vtræque propositiones vniuersaliter sumentur, non contingit ostendere per se inuicem. Nam vniuersalis quidem ostenditur per vniuersalia: in hac autem cõclusio semper est particularis, quare manifestum, quòd omnino non contingit ostendere per hanc figuram vniuersalem propositionẽ. Si autem hæc quidẽ vniuersalis sit, illa verò particularis; quandoque quidem erit quandoque verò non erit quando ergo vtreque prædicatiuæ sumantur, & vniuersalis sit; ad minorem extremitatem erit: quando vero ad alteram: non erit. Insit enim A omni C, B autem alicui C, conclusio A B. Si ergo sumatur C, omni A inesse cõuersa vniuersali, & A inesse B, quod erat conclusio, C quidem ostensum est alicui B inesse, B autem alicui C, non est ostensum. quamuis necesse est si C alicui B, & B alicui C inesse: sed non idem est hoc illi, & illud huic inesse: sed assumendum est, si hoc alicui illi: & alterum alicui huic, hoc autem sumpto iam non fit ex cõclusione, & altera propositione syllogismus. Si autem B quidem omni C, A autẽ alicui A erit ostẽdere A C. quando sumatur C quidem omni B inesse A autem alicui; nam si C omni B inest, A aũt alicui B: necesse est A alicui C inesse: mediũ B. At cũ fuerit hæc predicatiua quidem, illa verò priuatiua: vniuersalis autem prædicatiua, ostendetur altera. Insit enim B omni C: A autem alicui non insit: conclusio, quòd A alicui B non

B non ineſt. Si ergo aſſumatur C B omni ineſſe: inerat autem & A non omni B neceſſe eſt A alicui C non ineſſe, medium B. Cùm autem priuatiua vniuerſalis ſit, non oſtenditur altera niſi ſicut in prioribus, ſi ſumatur cui hoc alicui non ineſt, alterum alicui ineſſe: vt ſi A nulli, C, B autem alicui: concluſio, quòd A alicui B non ineſſe. Si ergo ſumatur cui, A alicui, non ineſt eiſdem C alicui ineſſe, neceſſe eſt C alicui B ineſſe, aliter autem non eſt conuertentem vniuerſalem propoſitionem oſtendere alteram nullo enim modo erit ſyllogiſmus. Manifeſtũ igitur quòd in prima quidem figura per ſeinuicem eſt oſtenſio: & per primam, & per tertiam figuram fit: nam cum prædicatiuã quidem eſt concluſio, per primam: cum autem priuatiua, per poſtremam: ſumitur enim cui hoc nulli, alterum omni ineſſe. In media autem, cùm vniuerſalis eſt quidem ſyllogiſmus & per ipſam, & per primã figuram, & per poſtremam: cum autem particularis, & per ipſam, & per poſtremã. In tertia verò per ipſam, omnes. Manifeſtum etiam quòd in media, & in tertia, qui non per ipſas fiunt ſyllogiſmi, aut non ſunt ſecundum eam quæ circulo eſt oſtenſionem, aut imperfecti ſunt.

Argumentum, in cap. 8.

Si conuerſiuè ſyllogizare nobis ſit opus; primum ſyl. habeamus: vt, omne B. eſt A. ſed omne C. eſt B. igitur omne C. eſt A. Hunc ſi vertere oporteat; ſumamus concluſionem modo contradictorio, vel contrario: vt, igitur non omne C. eſt, A. vel nullum C. eſt A. deinde accipiamus alteram prop. ſiue maiorem, ſiue mino-

minorem loco minoris, & alteram loco conclusionis: ut sed omne C. est B. uel, sed omne B. est A. quare non omne B. est A. vel nullum B est A. aut non omne, vel nullum C. est B. unde altera prop. est conclusio, quæ quoniam ei aufertur; cum omne prius haberet; dicitur interimi. In prima figura primus modus conuersiuè syllogizatur, si conclusionem contraria nota accipiamus, & minorem contrariam concludimus in Camestres vel maiorem in Felapton. Sed maior in Barbara non potest interimi per contrarium, sed in tertia fig. solum, in qua omnis conclusio est particularis. Idem dicendum est in Celarent. In particularibus autem modis si sumamus conclusionem contradictoriam; possumus concludere contradictoriè alteram prop. sed non contrariè: si quidem eorum conclusiones non obtineant contrarium. Sed subcontrarium conclusionis quæ est particularis cum maiore uniuersali infert subcontrarium minoris: sed non interimitur: quoniam duæ subcontrariæ possunt simul stare. Sed non potest sumi cum minore: ambæ enim prop. euaderent particulares.

De syllogismo conuersiuo. Caput 8.

CONuertere autem est transponentem conclusionem facere syllogismum: quoniam vel extremum medio non inerit, vel hoc postremo: necesse est enim conclusione conuersa, & altera remanēte propositione, interimi reliquā nam si erit, & conclusio erit. differt autem opposite, aut contrariè conuertere conclusionem: non enim fit idem syllogismus vtralibet conuersa palam autem hoc erit per sequentia. Dico autem opponi quidem: omni inesse non omni, & alicui nulli: contrariè autem omni, nulli, & alicui, non alicui inesse.

Prima

Prima figura.

Sit enim ostensum A de C, per medium B: si igitur sumatur A nulli C inesse, omni autem C, nulli C inerit B, & si A quidem nulli C, B autem omni C, A non omni B, & non omnino nulli: non enim ostendebatur vniuersale per tertiam figuram. Omnino autem eam, quæ est ad maiorem extremitatem propositionem, nõ est destruere vniuersaliter per conuersionem: semper enim interimitur per tertiam figuram: necesse enim ad postremam extremitatem vtrasque sumere ꝑpositiones. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter: ostendatur enim A nulli C inesse per B: ergo si sumatur A omni C inesse, nulli autem B nulli C inerit B. Et si A & B omni C: A alicui B, sed nulli inerat. Si autem oppositè conuertatur conclusio, & alij syllogismi oppositi, & non vniuersales erunt: fit enim altera propositio particularis, quare conclusio erit particularis. Sit enim prædicatiuus syllogismus & conuertatur sic. ergo si A, non omni C, B autẽ omni, B non omni C. Et si A quidem non omni C, B aut omni A, non omni B, Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: nam si A alicui A inest, B autem nulli: B alicui C non inerit, & non simpliciter nulli: & si A quidem alicui C, B autem omni quemadmodũ in principio sumptum est, A alicui B inerit. In particularibus autem syllogismis quando oppositè conuertitur cõclusio, interimuntur vtræque propositiones: quando verò contrariè, neutra: non enim iam accidit quemadmodum in vniuersalibus interimere deficiente conclusione secundum cõuersionem,

 sionem,

sionem, sed nec omnino interimere. Ostēdatur enim A de aliquo C per B: ergo si sumatur A nulli C inesse, B autem alicui C, A alicui B non inerit, & si A nulli C, B autem omni, nulli C inerit B, quare interimentur vtrçque. Si autem cõtrarie conuertantur, neutra. Nam si A alicui C non inest, B autem omni, B alicui C non inerit: sed nondum interimitur quod ex principio: cõtingit enim alicui inesse, & alicui non inesse: vniuersali autem sublato A B, omnino non fit syllogismus. Si enim A quidem alicui C non inest B autem alicui inest, neutra propositionum vniuersalis est. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: si enim sumatur A, omni C inesse, interimuntur vtræque si autem alicui neutra: demonstratio autem eadem.

Argumentum in cap. 9.

In modis secundæ figu. maior non potest interimi per suam contrariam: id enim esset in tertia figu. in qua non concluditur uniuersaliter: uerùm potest interimi per contradictoriam: unde in Cesare minor interimitur per suam contrariam in Celarent, & per contradictoriam in Ferio. maior autem interimitur in Darapti, sumendo contrariam conclusionis, & minorem pro maiore, uel in Datisi sumendo contradictorium conclusionis. In Camestres minor interimitur per suam contrariam in Barbara, & per contradictoriam in Darij: maior uerò per contradictoriam in Felapton, accipiendo contrarium conclusionis cum minore loco maioris: in Brocardo, sumendo contrarium conclusionis. In Festino minor interimitur in Celarent, maior in Disamis: in Baroco minor in Barbara, & maior in Brocardo.

De syllogismo conuersiuo in secunda figura.
Caput. 9.

IN secunda autem figura eam quidem, quæ est ad maiorem extremitatem, propositionē, non est interimere contrariè, quolibet modo conuersione facta, semper erit conclusio in tertia figura, vniuersalis autem non fuit in hac syllogismus, alteram autem in hac interimemus, similiter conuersione. dico autem similiter si cōtrariè quidem conuertitur, contrariè, si oppositè, oppositè. Insit enim A omni A, C autem nulli, conclusio B C. Si ergo sumatur B, omni C inesse, & A B maneat, A omni C inerit: fit enim prima figura. Si autem B omni C, A autem nulli B, A non omni B, figura postrema. Si autem oppositè conuertatur B C: A B quidem similiter ostendetur, A C autem oppositè: nam si B alicui C, A autem nulli C, A alicui B nō inerit. Rursum si B alicui C, A autem omni B, A alicui C, quare oppositus fit syllogismus. Similiter autē ostendetur, & si econuerso se habeant propositiones. Si autem particularis est syllogismus, cōtrariè quidem conuersa conclusione neutra ꝓpositionum interimitur, quemadmodum nec in prima figura, oppositæ autem, vtræque: Ponatur enim A, A quidem nulli inesse, C autem alicui conclusio B C. Si igitur ponatur B alicui C inesse, & A B maneat, conclusio erit, quoniam A alicui C non inest: sed nō interimitur quod ex principio, cōtingit enim alicui inesse, & nō inesse. Rursum si B alicui C, & A alicui C, non erit syllogismus: neutrum enim vniuersale eorum quæ sumpta sunt, quare non interimitur A

B. Si autem opposite conuertatur, interimuntur vtraque: non si B omni C, A autem nulli B, nulli C A. erit autem alicui. Rursum si B omni C, A autem alicui C, alicui B. A. eadem autem demõstratio, & si vniuersalis sit prædicatiua.

Argumentum, in cap. 10.

Si contrarium conclusionis, accipiamus in tertia figura nulla prop. potest conuersiuè syllogizari: esset enim contraria illa particularis, quæ maior esse non potest in prima, nec in secunda figu. si verò contradictorium; quælibet prop. potest interimi: ut in Darapti maior interimitur in Celarent, & minor in Cesare. in Felapton minor interimitur in Barbara per suam contrariam, & minor in Camestres: sed in Disamis maior in Ferio, & minor in Cesare: in Brocardo maior in Barbara, & minor in Baroco: in Ferison denique maior in Darij, & minor in Camestres. Prop. igitur in prima figu. interimuntur per secundam, & tertiam, maior per tertiam, & minor per secundam: in secunda per primam, & tertiam, maior per tertiam, & minor per primam: in tertia maior per primam, & minor per secundam.

De syllogismo conuersiuo in tertia figura.
Caput. 10.

IN tertia verò figura quando contrariè quidẽ cõuertitur conclusio, neutra propositionum interimitur secundum nullum syllogismorum: quando autem opposite, vtraque in omnibus. Sit enim ostensum A alicui B inesse, medium autem sumptum C, & sint vniuersales propositiones si ergo sumatur A alicui B non inesse, B autem

tem omni C, non fit syllogismus eius quod est A de C. Neque si A B alicui non inest, C autem omni, non erit eius quod est B C syllogismus. Similiter autem o enderur, & si non vniuersales sint propositiones: aut enim vtraque necesse est particulares esse per conuersionem, aut vniuersalem ad minorem extremitatem fieri: sic autem non fiet syllogismus nec in prima figura, nec in media. Si autem opposite conuertantur propositiones, interimuntur vtræque: nam si A nulli B, B autem omni C: A nulli C. Rursum si A, B quidem nulli, C autem omni, B nulli C. Et si altera nō sit vniuersalis, similiter: si enim A nulli B, B autem alicui C: A alicui C non inerit. Si autē A quidem nulli, C autem omni nulli C. B. Similiter & si priuatiuus sit syllogismus: ostendatur enim A alicui B nō inesse, sit autem prędicatiua quidem B C: A C autem negatiua: sic enim fiebat syllogismus. Quando igitur contrarium sumitur conclusioni, non erit syllogismus: nam si A alicui B, B autem omni C: non fit syllogismus eius quod est A & C. Neque si A alicui B, nulli autem C, non fuit eius quod est A, B & C syllogismus: quare non interimuntur propositiones. Quando vero oppositum, interimuntur: nam si A omni B, & B omni C, A omni C: sed nulli inerat. Rursum si A omni B, nulli autem C, B nulli C, sed omni inerat. Similiter autem monstratur: & si non vniuersales sint propositiones: sit enim A C, vniuersalis, & priuatiua: altera autem particularis, & prædicatiua: ergo si A quidem omni B, B autem alicui C, A alicui C accidit: sed nulli inerat. Rursum si A omni B, nulli autē C, & B nulli C: Si autem A alicui B, & B alicui C, non fit syllogismus. Ne-

que si A alicui B, & nulli C: nec sic. Quare illo quidem modo interimuntur: sic autem non interimuntur propositione. Manifestum est ergo ex ijs quæ dicta sunt, quomodo conuersa conclusione in vnaquaque figura fit syllogismus: quando contrariè propositioni, & quando opposité. Et quoniam in prima quidem figura per mediam, & postremã fiunt syllogismi: & quæ quidem ad minorem extremitatẽ, semper per mediam interimitur: quæ verò ad maiorem, per postremam. In secunda autem, per primam, & postremam: quæ quidem ad minorem extremitatem, semper per primam figuram: quæ verò ad maiorem, per postremam. In tertia verò, per primam, & per mediam: & quæ quidem ad maiorem per primam semper: quæ verò ad minorem, per mediam semper. Quid ergo est conuertere, & quomodo in vnaquaque figura, & quis sit syllogismus, manifestum.

Argumentum in cap. I I.

Is est syl. per impoßibile, qui procedit ex contradictorio prop. à respondente negatæ cum altera apertè vera ad inferendam conclusionem manifestè falsam: ex cuius falsitate infertur falsitas alicuius prop. & ex illius falsitate ueritas conclusionis probandæ, negatur & quandoque conclusio. Ex. gra. syl. hunc sic construatis. Omne animal mouetur. Sed omnis homo est animal. igitur omnis homo mouetur. Respondeat quis negans uel alteram prop. uel conclusionem: uos illam negatam repetitote cum nota contradictoria, uel contraria. Esto quòd conclusio tantum negetur, & prop. approbentur, dicetis sic. Non omnis, uel nullus homo mouetur. Sed omnis homo est animal, igitur

non

non omne animal mouetur. uerùm hoc est impoßibile. quare, & illud scilicet conclusio negata. Eodem modo arguendum est ad impoßibile si maior, uel minor negetur. Fit syl. ad impoßibile, ut conuersiuus: differunt tamen: quoniam in conuersiuo sumitur contradictoria conclusionis, in eo qui est ad impoßibile contradictoria propositionis negatæ. quare omnis pro po. potest per impossibile syllogizari in aliquo modo, & figura, cuius contradictoria potest esse prop. Itaque in prima figu. uniuersalis affirm. non potest per impoßibile syllogizari: quoniam eius contradictoria non potest esse maior, quæ est particularis. Sed particularis affir. in Celarent; accipiendo contradictorium eius pro maiore cum minore apertè uera. Sic uniuersalis nega. syllogizatur per impoßibile in Darij, dum accipimus eius contradictorium pro minore: & particularis nega. in Barbara, si accipiamus eius contradictorium pro maiore, non autem contrarium: si quidem non explicetur propositum: duæ enim contrariæ possunt simul esse falsæ.

De syllogismo per impossibile. Cap. 11.

PEr impossibile autem syllogismus ostenditur quidem, quando contradictio ponitur conclusionis, & assumitur altera propositio. Fit autem in omnibus figuris: simile enim est conuersioni. Veruntamen differt in tantum, quoniam conuertitur quidem facto syllogismo, & & sumptis vtrisque propositionibus. Deducitur autem ad impossibile non confesso opposito prius, sed manifesto quoniam est verum. Termini vero similiter se habẽt in vtrisque, & eadem sumptio vtrorumque: vt si A inest omni B, me-

dium autem C : si supponitur A non omni, vel nulli B inesse, C vero omni, quod fuit verum, necesse est C B aut nulli, aut non omni inesse: hoc autem impossibile, quare falsum est quod suppositum est, verum ergo oppositum: similiter autem in alijs figuris, quæcunque enim cõuersionem suscipiũt, & per impossibile syllogismum.

Prima figura.

Ergo alia quidem proposita omni ostenduntur per impossibile in omnibus figuris: vniuersale autem prædicatiuum in media quidem, & in tertia monstratur: in prima autem non mõstratur. Supponatur enim A nõ omni B, aut nulli inesse, & assumatur alia propositio, vtrolibet modo, siue A omni inest C, siue B omni D, (sic enim erat prima figura) si ergo supponatur A non omni B inesse, non fiet syllogismus quomodolibet sumpta propositione. Si autem nulli B, D quidem assumatur, syllogismus quidẽ erit falsi, non ostenditur autem propositum: nam si A nulli B, B autem omni D, A nulli D. hoc autẽ sit impossibile. falsum, igitur ẽ nulli B inesse A: sed non si nulli falsum, omni verum. Si autem C A assumitur, non fit syllogismus, nec quando supponitur non omni B, inesse A: quare manifestum quoniam omni inesse, non ostenditur in prima figura per impossibile. Alicui autem, & nulli, & non omni ostenditur. Supponatur. n. A nulli B inesse, B autem sumptũ sit, omni, aut alicui C, ergo necesse est A nulli, aut non omni C inesse. hoc autem impossibile. Sit enim verũ, & manifestum, quoniam omni C inest A: quare si hoc falsum, necesse est A alicui B inesse. Si

autem

autem ad ſumatur altera propoſitio, non erit ſyllogiſmus, neque quando ſubcontrarium cõcluſioni ſupponitur vt alicui non ineſſe: manifeſtum ergo quoniam oppoſitum ſumẽdum eſt. Rurſum ſupponatur A alicui B ineſſe, ſumptũ autem ſit omni A: neceſſe eſt igitur C alicui B ineſſe, hoc autem ſit impoſſibile: quare falſum quidem ſuppoſitum eſt: ſi autem ſic, verum eſt nulli ineſſe. Similiter autem & ſi priuatiua ſumpta ſit C A. Si autem ad B ſumpta ſit propoſitio non erit ſyllogiſmus. Si autem contrariorũ ſupponatur, ſyllogiſmus erit, & impoſſibile, non tamen oſtenditur quod eſt propoſitum: ſupponatur enim A, omni B, & C ſumptum ſit omni A: ergo neceſſe eſt C omni B ineſſe, hoc autem impoſſibile: quare falſum eſt omni B ineſſe A: ſed nondum erit neceſſarium, ſi nõ omni, nulli ineſſe. Similiter autem & ſi ad B ſumatur altera propoſitio: nam ſyllogiſmus quidem erit, & impoſſibile, interimitur autem hypotheſis: quare oppoſitum ſupponendum. Ad oſtendendum autem non omni B ineſſe A, ſupponendum omni ineſſe, nam ſi A, omni B & C omni A omni B inerit C: ſi ergo hoc impoſſibile, falſum quod ſuppoſitum eſt ſimiliter autem & ſi ad B, ſumpta ſit altera propoſitio. Et ſi priuatiua ſit C A, ſimiliter: nam & ſic fit ſyllogiſmus. Si autem ad B ſumpta ſit priuatiua, nihil oſtẽditur. Si autem non omni, ſed alicui ineſſe ſupponatur, nõ oſtẽditur quoniam non omni, ſed quoniam nulli: ſi enim A alicui B, C autem omni A, alicui B inerit C: ſi ergo hoc impoſſibile, falſum eſt alicui B ineſſe A, quare verum nulli: hoc autem oſtẽſo, interimitur verum: nam A alicui quidem B inerat, alicui, vero non inerat. Amplius autem

non iam propter hypothesim accidit impossibi le, falsa enim erit: siquidem ex veris non est fal sum syllogizare. nunc autem est vera: inest.n. A alicui B: quare non supponendum alicui in- esse, sed omni. Similiter autem & si alicui B non inest A, ostendemus, si enim idem est alicui non inesse, & non omni inesse, eadem in vtrisque demonstratio. Manifestum ergo quoniam non contrarium, sed oppositum supponendũ in om- nibus syllogismis: sic enim necessarium erit & axioma probabile: nam si de omni vel affirma- tio, vel negatio, ostenso quoniam non negatio, necesse est affirmationem veram esse: rursum si non ponam veram esse affirmationem, con- stat veram esse negationem: contrariam vero neutro modo contingit ratum facere: neque enim necessarium si nulli falsum, omni verum: neque probabile vt sit alterum falsum, quoniã alterum verum. Manifestum ergo quoniam in prima figura alia quidem proposita omnia ostẽ duntur per impossibile: vniuersale autem affir matiuum non ostenditur.

Argumentum, in cap. 12.

Omnes prop. in secunda fig. possunt syllogizari per impossibile: ut uniuersalis affirma. in Baroco, si po- namus eius contradictorium pro minore: & particu- laris affir. in Camestres, si pro minore: & uniuersa- lis neg. in Festino, & particularis negat. in Cesare, e- tiam pro minore.

De

De syllogismo per impossibile in secunda figura. Caput. 12.

IN media autem figura, & postrema, & hoc ostenditur. ponatur enim A non omni B inesse. sumptum sit autem omni C inesse A, ergo si B quidem non omni inest A, C autem omni, nõ omni B inest C: hoc autem impossibile. Sit enim manifestum quoniam omni B inest C: quare falsum quod suppositum est, verum est ergo omni inesse. Si autem contrarium supponatur, syllogismus quidem erit ad impossibile, non tamẽ ostenditur quod propositum est: si enim A nulli B, omni autem C, nulli B, C: hoc autem impossibile: quare falsum est nulli inesse: sed non si hoc falsum, uerum omni. Quando autem alicui B inest A, supponatur A nulli B inesse, C autem omni insit: necesse est ergo C nulli B inesse: quare si hoc impossibile, necesse est A, alicui B inesse. Si autem supponatur alicui non inesse, eadem erunt quæ in prima figura. Rursum supponatur A alicui B inesse, C autem nulli insit: necesse est igitur C, alicui B non inesse: sed omni inerat: quare falsum quod suppositum est, nulli ergo B inerit A. Quando autem non omni B inest A, supponatur omni inesse, C autem nulli: necesse est ergo C, nulli B, inesse: hoc autem impossibile, quare uerum est non omni inesse. Manifestum ergo, quoniam omnes syllogismi fiunt per mediam figuram.

Argumentum in cap. 13.

In tertia fig. potest qualibet conclusio syllogizari per

per impossibile, velut vniuersalis affir. in Brocardo, sumendo eius contradictorium pro maiore cum una uniuersali manifestè vera: sic particularis affirm. in Ferison: sed vniuersalis neg. in Datisi, accipiendo eius contradictorium pro minore, & particularis negat. in Brocardo.

De syl. per impossibile in tertia figura.
Cap. 13.

SImiliter autem & per ultimam. Ponatur enim A alicui B non inesse, C autem omni B: ergo A alicui C non inerit: si ergo hoc impossibile, falsum alicui nõ inesse: quare verum est omni. Si verò supponatur nulli inesse, syllogismus quidem erit, & impossibile, non ostenditur autem quod propositum est: si enim contrarium supponatur: eadem erunt quæ in prioribus. Sed ad ostendendum alicui inesse, eadem sumenda est hypothesis: nam si A nulli B, C autem alicui B, A non omni C: si ergo hoc falsum, verum est A alicui B inesse. Quando autem nulli B inest, A supponatur alicui inesse, sumptum sit autem & C omni B inesse, ergo necesse est A alicui C inesse: sed nulli inerat; quare falsum est alicui B inesse A. Si autem supponatur omni B inesse A, non ostenditur propositum: sed ad ostendendum non omni inesse, eadem sumenda hypothesis: nam si A omni B, & C alicui B, A inest alicui C: hoc autem non fuit, quare falsum est omni inesse: si autem sic verum nõ omni. Si autem supponatur alicui inesse: eadem erunt quæ & in ijs, quæ prius dicta sunt. Manifestum ergo quoniam in omnibus per impossibile syllogismis, oppositum supponendum. Palàm

Iam autem & quoniam in media figura ostenditur quodammodo affirmatiuum, & in postrema uniuersale.

Argumentum in cap. 14.

Differt autem syl. ad impoßibile ab ostensiuo bifariam: primum enim in ostensiuo unam prop. ueram, & alteram falsam esse non est necesse, sed ambæ possunt esse ueræ, in eo autem, qui est ad imposs. necessariò una est vera, & altera falsa: deinde conclusio semper est falsa, non in ostensiuo. Conueniunt tamen: quoniam conclusio syllogizata per impoßibile potest syllogizari ostensiuè, dum accipiamus contradictorium conclusionis syl. mendaciũ & alteram prop. ad inferendam contradictoriam hypothesis: ut si aliqua affir. syllogizetur per impoßibile in prima fig. syllogizabitur ostẽsiuè in tertia: si neg. in secunda. Sic omnis affir. in secunda syllogizata per impoßibile; syllogizatur ostensiuè in prima, neg. in tertia. Item omnis propositio affir in tertia syllogizatur in prima, neg. in secunda: ut particularis affir. syllogizata per imposs. in Celarent syllogizatur in Disamis, neg. in Darij syllogizatur in Camestres: particularis neg. in Barbara, syllogizatur in Baroco: vniuersalis affir. in Baroco, syllogizatur in Barbara: & particularis affir. in Camestres, syllogizatur in Darij: & uniuersalis neg. in Festino, syllogizatur in Celarent: particularis neg. in Cesare, syllogizatur in Ferio: uniuersalis affirm. in Brocardo, syllogizatur in Barbara: particularis affirm. in Ferison, syllogizatur in Darij. uniuersalis neg. in Datisi, syllogizatur in Cesare: particularis neg. in Brocardo, syllogizatur in Baroco.

Quo ostensiua, & quæ ad impossibile ducit demonstratio, differant. Cap. 14.

DIffert autem quæ ad impossibile demõstratio, ab ea quæ est ostensiua, eò quòd ponat quod uult interimere, deducens ad confessum falsum: ostensiua autem incipit ex confessis positionibus veris. Sumunt ergo utræque duas propositiones confessas: sed hæc quidem harum, alteram verò contradictionem conclusionis. Et hinc quidem non necesse est notam esse conclusionem, neque prius opinari quoniam est, aut non est: illinc uerò inesse est, quoniam non est. Differt autem nihil affirmatiuam, uel negatiuam esse conclusionem: sed similiter se habet in utrisque. Omnis enim quæ ostensiuè concluditur, & per impossibile mõstrabitur: & quæ per impossibile, ostensiuè, & per eosdem terminos, non autem in eisdem figuris. Nam quando per impossibile syllogismus fit in prima figura, quod verum est, in media erit, aut in postrema: priuatiuum quidem in media, prædicatiuum autem in postrema: quando autem syllogismus in media fit, quod verum est erit in prima figura in omnibus propositionibus: quando autem in postrema syllogismus, quod verum est, erit in prima, & in media: affirmatiua quidem in prima, priuatiua autem in media.

Prima figura.

Sit enim ostensum A nulli, aut non omni B per primam figuram, ergo hypothesis quidem erat alicui B, inesse A: C autem sumebatur A quidem

quidem omni, B autem nulli: sic enim fiebat syllogismus ad impossibile. Hoc autem media figura, si C A quidem omni, B autem nulli inest & manifestum ex his quoniam B, nulli inest A. Similiter autem & si non omni ostensum sit inesse: nam hypothesis quidem est omni B A inesse: C autem sumebatur A quidem omni, B autẽ non omni: & si priuatiua sit sumpta C A: similiter etenim sic fit in media figura. Rursum sit ostensum alicui B inesse A, ergo hypothesis quidem est nulli inesse: B autem sumebatur omni C inesse, & A uel omni, uel alicui C: sic eñ erit impossibile. hoc autem postrema figura: si A & B, omni C: & manifestum ex his, quia necesse est A, alicui B inesse: similiter autem & si alicui C, sumatur inesse B uel A.

Secunda figura.

Rursum in media figura ostensum sit A omni B inesse: ergo hypothesis quidem fuit, non omni B, inesse A. sumptum est autem A omni C & omni B: sic enim erit impossibile: hoc aũt prima figura: si A omni & C omni B. Similiter autẽ & si ostensum sit alicui inesse: nam hypothesis quidem fuit, nulli B inesse A: sumptum est autẽ A omni C, & C alicui B. Si autem priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidem A alicui B inesse: sumptum est autem A nulli C & C omni B: quare fit prima. Et si non uniuersalis sit syllogismus, sed A alicui B ostensum sit nõ inesse similiter: nam hypothesis quidem omni B inesse A: sumptum est autem A nulli C: & C alicui B: sic enim prima figura.

Tertia figura.

Rursum in tertia figura ostensum sit A inesse omni B: ergo hypothesis quidem fuit nō omni B inesse A: sumptum est autem C omni B, & A omni C, sic enim erit impossibile: hoc autem prima figura. Similiter autem & si in aliquod sit demonstratio: non hypothesis quidem erit nulli B inesse A: sumptum est autem C alicui B, & A omni C. Si autem priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidem A alicui B inesse: sumptum est autem C A quidem nulli, B autem omni: hoc autem media figura. Similiter autem, & si non uniuersalis sit demonstratio, nam hypothesis quidem erit omni B, inesse A, sumptum est autem C A quidem nulli, B autem alicui: hoc autem media figura. Manifestum ergo quoniam per eosdem terminos, & ostensiuè est demonstrare vnumquodque propositum, & per impossibile. Similiter autem erit, & cum sint ostensiuè syllogismi, ad impossibile deducere in terminis sumptis, quando opposita propositio conclusioni sumpta fuerit: nam fiunt ijdem syllogismi ijs, qui sunt per conuersionem: quare statim habemus & figuras per quas unumquodque erit. Palàm ergo, quoniam omne propositum ostenditur per utrosque modos, & per impossibile, & ostensiuè, & non contingit separari alterum ab altero.

Argumentum in Cap. 15.

Syl. ex oppositis uidetur ea loquendi forma, quam Rhetorici circunductionem appellant: veluti si dicamus.

mus. Quanquàm omnis disciplina est studiosa; tamen nulla est. Hic Arist. ad syl. deducit, quem uocat ex oppositis. Quatuor autem sunt oppositiones secundum affirmationem, & neg. prima est oppositio uniuersalis affir. & uniuersalis neg. secunda uniuersalis affir. & particularis neg. tertia uniuersalis neg. & particularis affir. quarta particularis affir. & particularis neg. quæ potius est verbis, quàm reipsa. In prima autem fig. fieri non possunt syl. ex oppositis in modis affir. syl. etenim affirm. constituitur ex vtrisque propos. affir. & hæ non sunt opposita: nec in neg. quoniam non idem subijcitur, & prædicatur in prop.

De ratiocinatione ex oppositis.
Caput. 15.

IN qua autem figura est ex oppositis propositionibus syllogizare: & in qua non est, sic erit manifestum. Dico autem oppositas esse propositionès secũdum locutionem quidem quatuor: ut omni, nulli: & omni, & non omni: & alicui & nulli: & alicui, & non alicui inesse. Secundum ueritatem autem tres, nam alicui & non alicui secundum locutionem opponuntur solum. Harum autem contrarias quidem uniuersales: omni, nulli inesse: ut omnem disciplinã esse studiosam nullam esse studiosam: Alias verò oppositas,

Prima figura.

In prima igitur figura non est ex oppositis propositionibus syllogismus, neque affirmatiuus, neque negatiuus. affirmatiuus quidem, quoniã

oportet utrasque affirmatiuas esse propositiones: oppositæ autem affirmatio, & negatio: priuatiuus autem, quoniam oppositæ quidem idē de eodem prędicant, & negant: in prima autem medium non dicitur de vtrisque, sed de illo quidem aliud negatur: idem autem de alio prædicatur: hæ vero non opponuntur.

Argumentum in cap. 16.

In secunda autem fig. po'est fieri syl. ex oppositis contrarijs, & contradictorijs per se, & per accidens: per se in Camestrès sic. Omnis disciplina est studiosa, sed nulla disciplina est studiosa. ergo nulla disciplina est disciplina. per accidens uerò: ut, omnis disciplina est studiosa, nulla autem medicina est studiosa. nulla igitur medicina est disciplina. In modis particularibus ut in Festino sic. Nulla disciplina est opinio. sed quædam medicina est opinio. itaque aliqua medicina non est disciplina.

De ratiocinatione ex oppositis in secunda figura. Caput. 16.

IN media autem figura, & ex oppositis, & ex contrarijs contingit fieri syllogismum. Sit enim bonum quidem, in quo A: disciplina autem, in quo B & C: si ergo omnem disciplinam studiosam sumpsit, & nullam: A inest omni B, & nulli C: quare B nulli C: nulla ergo disciplina, disciplina est. Similiter autem & si omnem sumens studiosam disciplinam. medicinam uerò non studiosam sumpsit: nam A B quidem omni, C autem nulli: quare aliqua disciplina non erit disciplina: Et si A C quidem omni, B autem

nulli:

nulli: est autem B quidem disciplina, C autem medicina, A uero opinio: nullam enim disciplinam opinionem sumens, sumpsit aliquam disciplinam esse opinionem. Differt autem a priore in terminis conuerti: nam prius quidem ad B, nunc autem ad C affirmatiuum. Et si sit nō uniuersalis altera propositio, similiter: semper enī medium est, quod ab altero quidem negatiuè dicitur, de altero uerò affirmatiuè. Quare contingit opposita quidem perfici, non autem semper neque omnino: sed sic se habeant, quę sunt sub medio; vt vel eadem sint, vel totum ad partem, aliter autem impossibile: non enim erunt propositiones ullo modo, neque contrariæ, neque oppositæ.

Argumentum in cap. 17.

In tertia autem fig. non fit syl. ex propo. oppositis in modis affir. sed in neg. ut in Ferison. Nulla medicina est disciplina, & quædam medicina est disciplina]. quare aliqua disciplina non est disciplina. vnde in modis uniuersalibus neg. fit syl. ex contrariis, in particularibus ex contradictoriis. idcirco autem sex sunt obseruanda. primum, prop. non sint subcontrariæ: sunt enim particulares, ex quibus nihil sequitur: secundum, ut prop. concedantur; necesse est vtrunque prosyllogizari, vel vnum assumi, & alteram prosyllogizari. Tertium, cum tres re vera sint modi oppositionis, duo contradictorii; & unus contrarius; ideo sex modis contingit opposita combinari: nam si prop. sint contrariæ; vel maior est vniuersalis affirm. & minor uniuersalis neg. uel contrà: & sic in contradictoriis. Quartum, differt syl. ex oppositis à syl. ex falsis: quoniam in his semper conclusio est vera, in illis falsa.

Quintum, nihil differt in syl. ex oppositis inferre conclusionem contrariam, vel contradictoriam propositioni concessæ à respondente: supponebatur enim tanquàm vera. Sextum, prop. syl. ex oppositis non possũt per unum syl. concludi, nisi maior statim assumatur cum utraque parte contradictionis quo ad prædicatum. &, si non concludantur ambo opposita; necesse est unum concedi, & alterum concludi, vel ambo inferri per plures syl. Exempl. primi est. Omne animal est album, & non album. sed omnis homo est animal. igitur omnis homo est albus, & non albus. Exemplum secundi; ut si hæc concedatur: omnis disciplina est opinio. syllogizatur hoc pacto eius contradictoria. nulla medicina est opinio, sed quædam disciplina est medicina: quare, aliqua disciplina non est opinio.

De syllogismo ex oppositis in tertia figura. Caput. 17.

IN tertia verò figura affirmatiuus quidem syllogismus nunquam erit ex oppositis propositionibus: propter causam dictam, & in prima figura. Negatiuus autem erit syllogismus, & uniuersalibus, & non uniuersalibus terminis. Sit enim disciplina in quo B, & C, medicina autem in quo A: si ergo sumat omnem medicinam disciplinam, & nullam medicinam: disciplinam B omni A sumpsit, & C nulli A: quare erit aliqua disciplina non disciplina. Similiter autem & si non uniuersaliter sumpta sit A B propositio: nam si est aliqua medicina disciplina: & rursum nulla medicina disciplina, accidit disciplinam aliquam non esse disciplinam. Sunt autem uniuersaliter quidem sumptis terminis, contrariæ propositiones; si autem particularis altera

fit, oppositæ. Oportet autem ſcire quoniam con tingit oppoſita ſic ſumere, quemadmodum diximus, omnem diſciplinam ſtudioſam eſſe, & rurſum nullam, aut aliquam non eſſe ſtudioſam quod nō ſolet latere: erit autem per alias interrogationes ſyllogizare alteram, & quemadmodum in topicis dictum eſt, ſumere. Quoniam autem affirmationum oppoſitiones ſunt tres, ſexies accidit oppoſita ſumere, aut omni, & nulli: aut omni, & non omni: aut alicui, & nulli. & hoc conuerti in terminis, ut A omni B, & nulli C: aut omni C, & nulli B: aut huic quidem omni, illi uerò non omni: & rurſum hoc conuerti ſecundum terminos: ſimiliter autem & in tertia figura: Quare manifeſtum eſt & quoties, & in quibus figuris contingit per oppoſitas propoſitiones fieri ſyllogiſmum. Manifeſtum eſt quoniam ex falſis eſt verum ſyllogizare, quemadmodum dictum eſt prius. ex oppoſitis autem non eſt: ſemper enim contrarius ſyllogiſmus fit rei (ut ſi eſt bonum, non eſſe bonum: aut ſi animal non animal) eo quòd ex contradictione eſt ſyllogiſmus, & ſubiecti termini, aut ijdē ſunt: aut hic quidem totum, ille autem pars. Palam autem quoniam in paralogiſmis nihil prohibet fieri hypotheſeos contradictionem: vt ſi eſt impar, non eſſe impar: nam ex oppoſitis propoſitionibus, contrarius erit ſyllogiſmus: ſi ergo ſumpſerit hoc modo: hypotheſeos erit contradictio. Oportet autem conſiderare, quoniam ſic quidem non eſt contraria cōcludere ex uno ſyllogiſmo (ut ſit concluſio quoniam nō eſt bonum, bonum aut aliud quiddam tale) niſi ſtatim huiuſmodi propoſitio ſumatur: ut omne animal eſſe album, & non album, hominem au-

tem animal: sed uel assumere oportet contradictionem: ut quoniam omnis disciplina opinio, & non opinio: deinde sumere, quoniam medicina disciplina quidem est, nulla autem opinio: quemadmodum redargutiones fiũt: uel ex duobus syllogismis. Quare esse quidem contraria secundum veritatem quæ sumpta sunt, non est alio modo quàm hoc, quemadmodum dictum est prius.

Argumentum in cap. 18.

Petere principium est non ostendere propositum. idq; contingit quatuor modis. primò quando non syllogizatur.i.ponitur aliquid absque probatione. secundò si quid ostendatur per ignotiora: tertiò si per æquè ignota: quartò quando prius ostenditur per posterius. Verùm petitio principij est duplex: quædam statim, quædam non statim. statim, quando idem re, & nomine assumitur ad seipsum probandum: ut, A. est. igitur A. est. non statim, quando assumitur aliquod non idoneum ad probandum propositum: quin potius aduersum, uel superfluum: ut, si A. ostendatur per B. & B. per C. & tamen A. sit aptum ostendi per C. uel si quis probet lineas paralellas: quoniam inter se non concurrunt, non est petitio principij statim: lineæ enim paralellæ non concurrunt, est antecedens & aptum ostendi per hoc consequens. Hæ lineæ sunt paralellæ: velut si sic arguimus. Lineæ sunt paralellæ; ergo non concurrunt. & non concurrunt; ergo sunt paralellæ. quare cum hæ lineæ sint paralellæ; sunt paralellæ. Ceterùm in prima fig. petitur principium si maior sit magis dubia quàm conclusio in Barbara: quoniam ex conclusione, & minore conuertibili syllogizabitur maior, ac tandem maior per se ipsam. Deinde quando minor

est æquè dubia, uel magis quàm conclusio, si termini maioris conuertantur. & sic in celarent, & alijs modis aliarum fig. sed petitio principij in demonstratiuis, & dialecticis differt: nam in demonstratiuis petitur principium secundum ueritatem, in dialecticis secundum opinionem.

De Impotentijs syllogisticis.

De petitione principij. Cap. 18.

IN principio autem petere, & accipere est quidem, ut in genere sumere in eo, quod nõ est demonstrare propositum. Hoc autem accidit multipliciter: nam & si omnino non syllogizatur, & si per ignotiora, aut similiter ignota, & si per posteriora quod prius est: demonstratio enim ex prioribus, & notioribus est. Horum ergo nullum est petere quod ex principio est: sed quia hæc quidem nata sunt per se cognosci, illa uerò per alia (nam principia quidem per se: quæ autem sub principijs, per alia) quando quod non per se notum est, per se aliquis conatur ostendere, tunc petit quod ex principio est hoc autem est sic facere quidem ut statim postulet id quod propositum est. Contingit autem & transgredientes & ad alia, eorum quę nata sunt per illa ostendi per hæc monstrare quod ex principio est: ut si A ostendatur per B, & B per C, C autem natum sit ostendit per A: accidi enim idem A per se demonstrare eos, qui sic syllogizant, quod faciunt qui parallelas arbitrantur scribere: latent enim ipsi seipsos talia sumen-

tes quæ non ualent demonstrare, cum non sint parallelæ.

Quare accidit sic syllogizantibus unumquod que esse dicere si est vnumquodque: sic autem omne erit per se notum: quod est impossibile. Si ergo aliquis dubitat assumpto dubio quoniã A inest C, similiter & quoniam B, petat autem A inesse B, nõdum manifestum si quod in principio est, petat, sed quoniam non demonstratur manifestum: non enim est principium demonstrationis, quod similiter est incertum. Si autem B ad C sic se habet vt idem sit: aut manifestum quod conuertuntur, aut inest alterum alteri, q̃d in principio est petit: nam & quoniam A inest B, per illa monstrabit si conuertantur: nunc autem hoc prohibet, sed non modus. Si autẽ hoc faciat, quod dictum est faciet, & conuertet per tria: similiter autem & si B sumat inesse C, quod similiter incertum sit, ut & si A inest C, nõdum quod ex principio petit, sed neque demonstrat. Si autem idem sit A, & B, aut eo quod conuertũtur, aut eo quod A sequitur C: quod est B, quod ex principio est petit propter eandem causam: nam ex principio quid valet, prius dictum est à nobis: quoniam per se monstrabitur quod non est per se manifestum. Si ergo est in principio petere per se monstrare, quod non per se est manifestum: hoc autem est non ostendere quando similiter dubitatur quod monstratur, & per q̃d monstratur: uel eo quod eadem eidem, vel eo quod idẽ eisdem inesse sumitur: in media quidem figura, & tertia utrorumque continget similiter quod est in principio petere: in prædicatiuo quidem syllogismo & in tertia figura, & in prima: negatiuè autem quando eadem ab eo

dem,

dem,& non similiter utræque propositiones: similiter autem & in media, eò quòd non cõuertuntur termini secundum negatiuos syllogismos. Est autem in principio petere in demonstrationibus quidem, quæ secundum veritatem sic se habent: in dialecticis autem, quæ secundùm opinionem.

Argumentum in cap. 19.

Non propter hoc accidere falsum fit in syl. ad impoßibile, & non in ostensiuo: ex falsitate enim conclusionis infertur falsitas alicuius prop. deinde siqua prop. remoueatur; non remanet nisi enthimema. quare non propter hoc accidere falsum dicitur propos. superflua in syl. ad impoßibile nihil faciens ad inferendam conclusionem. itaque si ex falsitate conclusionis inferatur falsitas huius prop. committitur defectus ille, qui non est propter hoc accidere falsum. quare, si conclusio sit, Impoßibile est aliquod spatium pertransire, vt hypothesis, seu non propter hoc accidere falsum fit hæc. Diameter non est asymeter: & arguatur sic. Diameter non est asymeter non contingit infinita pertransire, in quolibet spatio sunt infinita; ergo non contingit aliquod spatium pertransire; conclusio est falsa, igitur & aliqua prop. ut Diameter non est asymeter. quapropter uera est. diameter est asymeter. secundò quando hæc prop. conuenit cum conclusione per aliquem terminum, ut per literas explanat Arist. Et in syl. qui habet conclusionem falsam fit propter falsum prius assumptum & non propter verum: nam, si conclusio est falsa; aliqua prop. est falsa. Et si respondens ignoret conclusionem opponentis; non concedat prop. uno termino communicantes. si sciat; opponens efficiat, ne concedat duas prop. communicãtes in uno termi-

termino, & dispositus in modo, & figura ea, ex qua possit inferri conclusio illa. Contrà opponens celet conclusionem, & si plura habeat media; incipiat à remotiori.

De non propter hoc accidere falsum. *Caput. 19.*

NOn propter hoc autem accidere falsum (quod sæpè in disputationibus solemus dicere) primum quidem est in ijs qui ad impossibile syllogismis: quando ad contradictionẽ est huius quod monstratum est, ea quæ ad impossibile. Nam neque qui non contradicit, dicit non propter hoc, sed quoniam falsum est aliquid positum, priorum: neque in ostensiua: non enim ponit quod contradicit. Amplius autem quando interimitur aliquid ostensiuè per A B C non est dicere quoniam non propter quod positum est factus est syllogismus: nam non propter hoc fieri tunc dicimus, quando interempto hoc nihilominus perficitur syllogismus, quod non est in ostẽsiuis: interempta enim propositione: nec qui ad hanc est, erit syllogismus. manifestũ igitur quoniam in ijs qui ad impossibile sunt, dicitur non propter hoc, & quando sic se habet ad impossibile quæ ex principio ut ex hypothesis, ut cum sit uel, cum non sit hæc, nihilominus accidit impossibile. Ergo manifestissimus quidem modus est non propter suppositionem esse falsum quando ab hypothesi inconiunctus est à medijs syllogismus ad impossibile, quod dictũ & in Topicis: quod enim non est causa, ut causam ponere, hoc est. Et si uolens ostendere quoniam asymeter est diameter, conetur Zenonis

ratione quoniam non est moueri, & ad hoc inducat impossibile: nullo enim modo cõtinuum est falsum locutioni, quæ est ex principio. Alius autem modus, si continuum quidem sit impossibile hypothesi, non tamen propter illa accidat: hoc autem possibile est fieri, & in hoc quod superius, & in hoc quod inferius sumenti continuum: ut si A ponatur inesse B, B autem C, C verò D, hoc autem sit falsum B inesse D: nam (si ablato A, nihilominus B inest C, & C D) non erit falsum propter eam quæ ex principio ex hypothesi. Aut rursum si quis in superiori sumat continuum, ut si A quidem B, E autem A, F uero E, falsum autem sit F inesse A: nam & sic nihilominus erit impossibile, interempta quę est ex principio hypothesi. Sed oportet ad eos qui ex principio terminos, copulare impossibile: sic enim erit propter hypothesin. Vt inferiori quidem, sumenti continuum ad prędicatum terminum: nam si impossibile est A inesse D: interempto A, non amplius erit falsum. In superiori autem de quo prædicatur. nam si F nõ possibile est inesse B, interempto B, non amplius erit impossibile: similiter autem & cum priuatiui sint syllogismi. Manifestum ergo quoniam cùm impossibile non ad priores terminos, non propter positionem accidit falsum. An nec sic semper propter hypothesin erit falsum? nam si non ei quod est B, sed ei quod est K positum est inesse A, K autem C, & hoc D, & sic manet impossibile: similiter autem & in sursum sumenti terminos: quare (quoniam cùm est, & cum non est hoc, accidit impossibile) non erit propter positionẽ, aut cum non est hoc, nihilominus fieri falsum. Nec sic sumendum ut alio positiuo accidat impossibile;

possibile: sed quando ablato hoc, idem per reliquas propositiones concluditur impossibile: eò quòd idem falsum accidere per plures hypotheses nihil fortasse inconueniens est: ut parallelas contingere, & si maior est qui interius est, eo qui exterius, & si triangulus habet plures rectos duobus.

Argumentum in cap. 20.

Quare elenchi notitiam habemus ex syl. elenchus enim potest fieri ex duabus affir. vel vna affir. & altera neg. quemadmodum & syl. & si conclusio ei, quod concessum est à respondente contradicat; iam est elenchus: nam elenchus addit supra syl. quod sit syl. contradictionis. itaque si respondens non concedat affirmatiuā, non potest fieri elenchus; cum ex pueris neg. nihil sequatur. Et si respondens non concedat propos. aliquam uniuersalem; non potest esse elenchus: siquidem ex puris particularibus nihil sequatur.

De falsa ratiocinatione, catasyllogismo, hoc est corratiocinatione, & elencho. Cap. 20.

Falsa autem oratio fit propter primum falsum, aut enim ex duabus propositionibus, aut ex pluribus omnis est syllogismus. ergo si ex duabus quidem, harum necesse est alteram, aut etiam utrasque esse falsas, nam ex ueris nō erat falsus syllogismus: si uero ex pluribus (vt sic quidem per A B, hoc autem per D F G) horum erit aliquid superiorum falsum, & pp hoc oratio, nā A & B p illa cōcluduntur, quare pp illorum aliquid, accidit conclusio, & falsum.

De eo quod est non ratiocinari.

Vt autem non cathasyllogizetur, obseruandum quãdo sine conclusionibus interrogat orationem, ut non detur bis idem in propositionibus, eò quod scimus, quoniam sine medio syllogismus non fit: medium autem est, quod plerunque dicitur. Quomodo autem oportet ad unamquanque conclusionem obseruare medium, manifestũ est, eò quòd scitur quale in unaquaque figura ostenditur: hoc autem nos non latebit, eo quòd uidemus quomodo submittimus orationem. Oportet autem quod custodire præcipimus respondentes, ipsos argumentantes tẽtare latere, hoc autem erit, primum quidem si conclusiones non prius syllogizent, sed sumptis necessarijs non manifestæ sint. Amplius autem si non propinqua interrogãt, sed quàm maximè longè media, ut si sit opportunum concludere A D E F, media B C D E, oportet ergo inquirere si A, B, & rursum non si B, C, sed si de C, deinde si B C, & sic reliqua, & si per unum medium sit syllogismus, A medio incipere: maximè enim sic latebit respondentem.

De Redargutione.

Quoniam ergo habemus quando, & quomodo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestum & quando erit, & quando non erit elẽchus, nam omnibus affirmatiuis, uel permutatim positis responsionibus (ut hacquidem affirmatiua, illa uerò negatiua) contingit fieri elenchum, erit enim syllogismus, & sic in illo modo

se

se habentibus terminis, quare si id quod positum est, contrarium sit conclusioni, necesse est fieri elenchum, nam elenchus, syllogismus contradictionis est. Si uerò nihil affirmetur, impossibile est fieri elenchum, non enim erat syllogismus, cum omnes termini erant priuatiui, quare nec elenchus, nam si elēchus, necesse est syllogismum esse, cum autem est syllogismus, non necesse est elenchum esse. Similiter autem si nihil positum sit secundum responsionem uniuersaliter, nam eadem erit definitio syllogismi, & elenchi.

Argumentum, In cap. 21.

Potest quis decipi in cognitione terminorum, & prop. dupliciter, aut si quid opinetur esse in aliqua rerum coniugatione, & non sit, aut si sit, non eo modo, uel ordine, quo existimat. quare sicut aliquid dicitur sciri tripliciter; sic & ignorari, nam dicitur aliquid sciri in uniuersali, quando cognoscitur aliqua prop. ex terminis communibus constituta, ex qua illud potest deduci. secundò scitur in propria forma, quando scitur aliqua conclusio ex terminis specialibus constituta. Tertiò scitur aliquid in actu, quando illud actualiter consideratur, & in habitu, quando quis considerare pōt. Hoc mō contingit opinari contraria dupliciter, primò cum inconuenienti, vt si quis opinetur aliquid esse malum, & illud idem esse bonum. vnde crederet bonum esse malum, & bonum esse bonum.

De

De fallacia secundum opinionem.
Caput. 21.

ACcidit autem quãdoque (quemadmodum in positione terminorum fallebamur)& secundùm opinionem fieri fallaciam, vt si contingat idem pluribus principaliter inesse, & hoc quidem latere aliquem, & putare nulli inesse, illud autem scire, ut insit A B & C per se, & hæc omni D similiter, si igitur B quidem putet omni A inesse, & hoc D C autẽ nulli A, & hoc omni D, eiusdem secundum idem habebit disciplinam, & ignorantiam. Rursum si quis fallatur circa ea quæ sunt ex eadem coniugatione, ut si A inest B, hoc autem C, & C D, opinetur autem A inesse omni B, & rursum nulli C. Simul enim sciet, & non opinabitur inesse: ergo nihil aliud existimat ex ijs, quam scit, hoc nõ opinari, scit enim aliquo modo quoniam A iuest C per B, velut in uniuersali hoc quod est particulare, quare quod aliquo modo scit, hoc omnino existimat non opinari, quod est impossibile. In eo autem quod prius dictum est, si uon ex eadem coniugatione sit medium, secundum utrunque quidem mediorum ambas propositiones non possibile est opinari, ut A B quidem omni, C autem nulli: hæc autem utraque, omni D: accidit autem aut simpliciter, aut in aliquo cõtrariam sumere primam propositionem. si enim cui B inest omni, A opinatur inesse, B autem D nouit, & quoniam A D nouit: quare si rursum cui C nulli, putat A inesse: cui B alicui inest, huic non putat A inesse, quòd autem omni putat cui B. Rursum alicui nõ putare cui B, aut simpliciter

aut

aut in aliquo contrarium est, sic ergo non contingit opinari. Secundùm utrunque autem unà, aut secũdùm alterum utrasque, nihil prohibet A omni B, & B D: & rursum A, nulli C. Nam similis huiusmodi fallacia; ueluti fallimur circa particularia, ut si A omni B inest, B autem omni C, A omni C inerit: si ergo aliquis nouit quoniã A cui B, inest omni, nouit & quoniam ei quod est C, sed nihil prohibet ignorare C quoniã est, ut si A quidem duo recti, in quo autem B triangulus, in quo uero C sensibilis triangulus: opinabitur enim aliquis non esse C: sciens quoniã omnis triãgulus habet duos rectos, quare simul sciet, & ignorabit idem, nam scire omnem triãgulum quoniam duobus rectis, nõ simplex est: sed hoc quidem uniuersalem habet disciplinã, illud uero singularem. Si ergo in uniuersali nouit C, quoniam duobus rectis, in singulari autem non nouit, quare non habebit contrarias. Similiter autem est quæ in Menone est oratio, quoniam disciplina est reminiscentia, nũquam enim accidit præscire quod singulare est: sed simul inductione sumere particularium disciplinam, uelut recognoscentes. Nam quædam sciẽtes, statim scimus: ut quoniam duobus rectis, si scimus quoniam triangulus: similiter autem & in alijs. Ergo uniuersali quidem speculamur particularia, propria autem non scimus: quare contingit & falli circa ea: uerum nõ contrariè, sed habere quidẽm uniuersalem, decipi autem particulari. Similiter autem in prædictis: non enim contraria quæ est secundum medium, ei quæ est secundum syllogismum disciplinæ, nec quæ est secundum utrunque mediorum opinatio: nihil enim prohibet scientem, & quo-

niam

niam A toti B ineſt,& rurſum hoc toti C, putare non ineſſe C: ut quoniam omnis mula ſterilis, & hæc mula, putare hanc habere in utero, non enim ſcit quoniam A,C qui non cōſpicit, quod eſt ſecundum utrunque Quare manifeſtum quoniā & ſi hoc quidem nouit, illud uerò non nouit, falletur, quod habent uniuerſales, ad particulares diſciplinas: nullum enim ſenſibilium cum extra ſenſum ſit,ſcimus:nec ſi ſentientes fuerimus,ſcimus, niſi ut in uniuerſali, & in eo quod habet propriam diſciplinam, ſed non in eo quod eſt in actu. Nam ſcire tripliciter dicitur,aut vt vniuerſali,aut vt propria, aut vt in actu: quare & decipi totidem modis: nihil ergo prohibet & ſcire,& deceptum eſſe circa idem: verumtamen non contrariè. quod accidit & ei,qui ſecundum vtranque ſcit propoſitionum, & non pertractauit prius: nam opinās in vtero habere mulam, non habet ſecundum actum diſciplinam, neque propter opinionem fallaciam contrariam diſciplinæ: ſyllogiſmus enim eſt contraria fallacia in vniuerſali. Qui autem opinatur quod bonum eſſe, eſt malum eſſe: idem opinabitur bonum eſſe,& malum. Sit enim bonum eſſe in quo A, malum autem eſſe in quo B: rurſum bonum eſſe in quo C: quoniam igitur idem opinatur & B,& C,& eſſe C B opinabitur: & rurſum B eſſe A ſimiliter: quare & C A: nam quemadmodum ſi erat verum de quo C B,& de quo B A,& de quo C A verū erat: ſic & in opinatione. Similiter autem & in eo quod eſt eſſe. nam cum idem ſit C & B, & rurſum B & A,C idem erit: quare & opinatione ſimiliter: ergo hoc quidem neceſſarium ſi quis det primum. Sed fortaſſe illud falſum opinari

aliquem, quod malum esse est bonum esse, nisi secundum accidens, multipliciter enim possibile est hoc opinari: perspiciendum autem hoc melius.

Argumentum in cap. 22.

Si maior terminus, & minor inter se conuertantur; necesse est quoque medium conuerti cum illis. atque id in Barbara: in alijs autem non est uerum. Secundò si duo contraria, vt genitum, & ingenitum ex vna parte sint, duo ex alia, ut corruptibile, & incorruptibile; si prima conuertantur cum secundis; etiam secunda cum primis. Tertiò si aliqua duo conuertantur inter se, ut genitum, & corruptibile; sic & eorum opposita, ut ingenitum, & incorruptibile. Quartò si quid prædicetur vniuersaliter de duobus, & de nullis alijs, & illa duo de illo; est rationale de omni homine, & de omni risibili; si illa duo conuertantur inter se, vt homo, & risibile; & tertium quoque, vt rationale. Quintò si duo prædicata dicantur vniuersaliter de eodem subiecto, & vnum eorum conuertatur cum subiecto; & alterum pradicabitur uniuersaliter de ipso. termini sint rationale, homo, & risibile. Sextò si sint duo opposita, ut A. & B. vnum eligendum ut A. alterum fugiendum, ut F. alia sint duo opposita, eligendum vt D. fugiendum ut B. si A. iunctum cum C. sit magis eligendum, quàm cum B. A. simpliciter est magis eligendum, quàm D.

De Annexis Syllogismo.

De conuersionibus terminorum. *Cap. 22.*

QVando verò conuertuntur extremitates, necesse est & medium conuerti ad vtranque: si enim A de C, per B est, si conuertitur, & inest cui A omni C, & B A conuertitur, & inest cui A omni: B per medium C. & C B conuertitur per medium A. Et in non esse itidem: vt si B inest C, A verò non inest B, neque A inerit C. Si ergo B conuertatur ad A: & C ad A conuertetur, sit enim B nulli A inexistens, ergo neque C, omni enim C inerat B: & si B conuertitur ad C, & A conuertetur ad C: nam de quocunque om nino B, & C. Et si C ad A conuertitur, & B conuertetur ad A: cui enim B inest, & C: cui autem C: A non inest: & solum hoc à conclusione incipit, alia autem non similiter: vt in prædicatiuo syllogismo. Rursum si A & B conuertuntur, & C & D similiter, omni autem necesse est A aut C inesse: & B & D sic se habebunt, vt omni, alterum insit: quoniam enim cui A, B: & cui C, D omni autem A aut C, & non simul: manifestum quoniam & B aut D omni, & non simul: vt si ingenitum, incorruptibile: & incorruptibile, ingenitum: necesse est quod factum est corruptibile, & corruptibile factum esse: duo enim syllogismi constituti sunt.

A. Conuertuntur. B.
Ingenerabile. Incorruptibile.

Omni alterum, nulli simul. Omni alterum, nulli simul.

C. Conuertuntur. D.
Generabile. Corruptibile.

Rursum si omni quidem, A vel B, & C vel D: simul aũt nõ insunt: si conuertitur A & C, & B & D conuertetur. Nam si alicui non inest B, cui D, palam quoniam A inest: si autem A, & C. cõuertuntur enim: quare simul C & D: hoc autem impossibile.

A. Omni alterum, B.
Ingenerabile. nulli simul. Generabile.

Conuertuntur. Conuertuntur.

C. Omni alterum, D.
Incorruptibile. nulli simul. Corruptibile.

Quãdo autem A toti B & C inest, & de nullo

lo alio prædicatur, ineſt autem & B, omni C: neceſſe eſt A & B conuerti: quoniam enim de ſolis B C dicitur A, prædicatur autem B & idem de ſe & de C: manifeſtum quoniam de quibus A, & B dicetur omnibus, verũ & de A. Rurſum quando A & B, toti C inſunt: conuertitur autẽ C B: neceſſe eſt A, omni B ineſſe: quoniã enim omni C, A: C autem B, eò quòd conuertuntur: & A omni B inerit. Quando autem duo fuerint oppoſita: vt A magis eligendum ſit quàm B, cũ ſint oppoſita, & D quàm C ſimiliter, ſi magis eligeuda ſunt A C quam B D: A magis eligendum quàm D. Similiter enim ſequendum A, & fugiendum B, appoſita enim: & C ei quod eſt D: nam & hæc opponuntur: ſi ergo A ei quod eſt D ſimiliter eligẽdum, & B ei quod eſt C fugiendum, vtrunque enim vtrique ſimiliter fugiendum eligendo: quare & hæc ambo A C, ijs quę ſunt B D, quoniam autem magis, non poſſibile ſimiliter: nam & B D ſimiliter erunt. Si autem D magis eligendum quàm A, & B quam C minus fugiendum: nam quod minus eſt minori opponitur: magis autem eligendum, eſt maius bonum, & minus malum, quàm minus bonum, & maius malum. Vniuerſum igitur B D magis eligendum, quàm A C, nunc autem non eſt ergo magis A eligendum, quàm D: & C ergo minus fugiendum quam B.

Sanitas.	Aegritudo.
A.	B.
D.	C.
Diuitiæ.	Paupertas.

Si ergo eligat omnis amans secundum amorem A sic se habere, vt concedere, & non concedere in quo C, aut concedere in quo D, & non tale esse vt concedere in quo B, manifestum quoniam A huiusmodi esse, magis eligendum est quàm concedere: ergo diligi quàm conuentio magis eligendum secũdum amorem: magis ergo amor est amicitia, in quàm conuenire. Si autem maximè huius, & finis hæc: ergo conuenire aut non est omnino, aut diligendi gratia: nam & alię concupiscentię & artes, sic fiunt.

Velle gratificari. Nolle gratificari.

A. B.

D. C.

Poſſe gratificari. Non poſſe gratificari.

Quomodo ergo ſe habent termini ſecundum conuerſiones, & in eo quod magis fugiendum, vel magis eligendum ſit, manifeſtum eſt.

ANNOTATIONES.

Conuertuntur] *ea hoc loco conuerti dicuntur, quæ de ſe inuicem vniuerſaliter prædicantur.* [*vt A. magis eligendum ſit, quàm B.*] *Codex quidam habet. Vt A. & B. A. eligibilius.* [*Sanitas, Aegritudo, &c.*] *hoc exemplum ſcribit Burana.*

Argumentum, in cap. 23.

Non ſolum ſyl. dialectici, & demonſtratiui ſunt in tribus figuris, ſed & rhetoricæ argumentationes. Inductio autem eſt argumentum, cuius concluſio habet terminum maiorem, vt animal, minorem concluſionis, ut hominem, medium ut Socratem. uel ſit A. lon

gæuum, B. choleram non habens, & C. singulare longæuum, ut hic equus, & arguamus. Hic, & ille equus, & asinus, & ceruus sunt longæui. sed omne animal choleram non habens est equus, asinus, & ceruus. quare omne animal choleram non habens est longæuum. Et aduertamus singularia loco medij produci. In prima figu. sic fit. Omne quod est ille equus, asinus, & ceruus est longæuum. Sed omne animal choleram non habens est equus, &c. Itaque sunt longæui. Differt syl. ab inductione: quoniam inductio est probatiua prop. immediatarum, & syl. mediatarum: deinde inductio ostendit maiorem terminum de medio, & syl. de minori per medium. qua propter syl. procedit ex prioribus secundum naturam, inductio ex posterioribus natura, sed notioribus quo ad nos.

De epagoge, id est, inductione, & syll. inductiuo. Cap. 23.

QVoniam autem non solum dialectici, & demonstratiui syllogismi per prædictas fiunt figuras, sed & rhetorici, sed & simpliciter quæcunque fides est, & secundum vnamquamque artem, nunc erit dicendum. Omnia enim credimus per syllogismum aut ex inductione: ergo si inductio quidē est, & ex inductione syllogismus per alteram extremitatem medio syllogizare. Vt si eorum quæ sunt A C, medium sit B, per C ostendere A inesse B: sic enim facimus inductiones. Vt sit A longæuum, in quo autem B cholerā non habere, in quo vero C singulare lōgæuum, vt homo, equus, & mulus; ergo toti B inest A; omne enim quod sine cholera est, longæuum: sed & B non habere choleram, omni inest C: si ergo conuertatur C ei quod est B, & non transcendat

scendat

scendat medium, necesse est E inesse B. Ostensum enim est prius quoniam si duo aliqua eidē insunt, & ad alterū eorū conuertatur extremū, quoniam verso & alterum inerit prædicatorū. Oportet autē intelligere C ex singularibus omnibus compositum: nam inductio per omnia. Syllogismus autem huiusmodi est primæ, & immediatæ propositionis: quarum enim est medium, per medium est syllogismus: quarum verò non est, per inductionem. Et quodam modo opponitur inductio, syllogismo: nam hic quidē per medium, extremum de tertio ostendit: illa autē per tertiū, extremū de medio. Ergo natura quidem prior, & notior per mediū syllogismus: nobis aūt manifestior, qui est per inductionem.

Argumentum in cap. 24.

Exemplum ostendit maiorem terminum de medio per aliquod, quod simile sit minori, uel de minori per medium. ut, Athenienses pugnare contra Thebanos malum est. ergo affines pugnare contra affines malum est. uerùm Phocenses contra Thebanos pugnare, est affines contra affines pugnare. quare Phocenses pugnare contra Thebanos malum est. Vnde exemplum est argumentatio, cuius antecedens non se habet ad consequens, ut pars ad totum, nec ut totum ad partem, sed ut pars ad partem, idest quòd unum particulare probatur per aliud particulare per simile in ipsis repertum. Differt autem inductio ab exemplo, quòd inductio procedit ab omnibus singularibus ad uniuersale; & exemplum à singulari ad singulare. deinde inductio ostendit maiorem terminum de medio per minorem, exemplum per aliquod simile minori termino.

De

De paradigmate, hoc est, exemplo. Cap. 24.

EXemplum autem est, quando medio extremum inesse ostenditur per id, quod est simile tertio. Oportet autem & medium tertio, & primum simili notius esse, inesse. Vt sit A malū, B autem contra confines inferre bellum, in quo autem C Athenienses contra Thebanos, in quo autem D. Thebanos contra Phocenses. Si ergo volumus ostendere quoniam Thebanis pugnare malum est, sumendum contra quoniam confines pugnare est malum: huius autem fides ex similibus, vt quoniam Thebani contra Phocenses. Quoniam ergo contra confines malum, contra Thebanos autem, contra confines est: manifestum quoniam contra Thebanos pugnare malum. Quoniam ergo B, C & D inest, manifestum vtrunque enim est contra confines inferre bellum: & quoniam A, D: Thebanis enim non fuit utile contra Phocenses bellum. Quoniam autem A inest B, per D ostendetur: eodem autem modo & si per plura similia fides fiat, medij ad extremum. Manifestum ergo quoniam exemplum est neque vt totum ad partem, neq; vt pars ad totum: sed vt pars ad partem, quando ambo quidem insunt sub eodem, notum autem alterum. Et differt ab inductione, quoniā hæc quidem ex omnibus indiuiduis ostēdebat inesse extremum medio, & ad extremum non copulabat syllogismum: hoc autem & copulat, & non ex omnibus ostendit.

Argu-

Argumentum, in cap. 25.

Deductio fit, quando maior est nota, & minor dubia, æquè tamen credibilis, aut magis, quàm conclusio. Fit autem duobus modis: primò quando minor est magis credibilis, quàm conclusio: ut, omnis disciplina est docibilis. iustitia est disciplina. igitur iustitia est docibilis. Secundò quando minor indiget medijs paucioribus, quàm conclusio ad probationem: ut, omne æquale rectæ lineæ potest quadrari. Sed circulus est æqualis rectæ lineæ. quare potest quadrari. ad minorem probandam sat est probare, quòd quarta pars circuli, & quarta pars quadrati sunt æquales. Sed ad probandè conclusione plura requiruntur. Verum, si neque minor esset credibilior conclusione, neque paucioribus indigeret medijs, & est immediata, non est deductio, sed demonstratio.

De apagoge, deductioneq́ue. *Cap. 25.*

Deductio autem quando medio quidem primum palàm est inesse: postremò autē medium dubium quidem, similiter autem credibile, aut magis conclusione. Amplius, si pauciora sunt media postremo & medio, omnino enim propinquius esse accidit scientiæ. Vt sit A docibile, in quo B disciplina, C iustitia: ergo disciplina quoniam docibilis, manifestum: iustitia autem si disciplina, dubium. Si igitur similiter aut magis credibile sit B C quam A C, deductio est: propinquius enim scientiæ, per quod assumpserint A, C, disciplinam prius non habentes. Aut rursum si pauciora media sint B C: nam & sic propinquius est scientiæ. Vt si D sit quadrāgulare,

gulare, in quo autem E rectilineum, in quo F circulus: si ergo eius quod, est E F, vnum solum sit medium, per lunares figuras æqualem fieri rectilineo circulum, propinquius erit scientiæ.

Quãdo autem neque credibilius est B C, quã A C, neque pauca media: non dico deductionẽ neque quando immediata est B C: disciplina enim quod eiusmodi est.

Argumentum, in cap. 26.

Instantia est propositio propositioni contraria, & differt à prop. contra quam fit instantia: etenim propo. contra quam fit instãtia, semper est uniuersalis. Instantia autem potest esse uniuersalis, uel particularis. unde omnis instantia fit in prima, aut tertia fig. ut omnium contrariorum eadem est disciplina. arguitur per instantiam sic. Nullorum oppositorum est eadem disciplina. Sed omnia contraria sunt opposita. itaque nullorum contrariorum eadem est disciplina. In tertia fit particularis hoc pacto. Noti, & ignoti non est eadem disciplina. Sed notum, & ignotum sunt contraria. ergo contrariorum non est eadem disciplina. Sic fit instantia contra prop. neg. uniuersaliter in prima figu. & particulariter in tertia. quare ad instandum uniuersaliter, sat est medium, quod est superius ad subiectum prop. contra quam fit instantia, & inferius ad prædicatum. & hoc pacto est in prima figu. Ad particulariter uerò instandum sufficit medium, quod est infer us ad utranque, & in tertia figu. non autem fit in secunda: quoniam si prop. contra quam debemus instare, esset neg: eius contraria, uel contradictoria non posset concludi in secunda. deinde instantia debet statim nota esse. Sed in secunda figu. longo indigemus sermone. Tamen si instantia la

tè capiatur pro syl. instantiuo tam euidente, quàm in euidente; potest fieri in secunda. Instantia tandem in genere dicta fit per syl. ex hypothesi, ueluti per syl. ad impossibile, per locum ab oppositis, & per locum ab auctoritate.

De instantia. Cap. 26.

INstantia autem propositio propositioni contraria. Differt autem à propositione: quoniā contingit quidem instantiam esse in parte: propositionem verò aut omnino nō contingit, aut non in vniuersalibus syllogismis. Fertur autem instātia duobus modis, & per duas figuras: duobus modis quidem, quoniā aut vniuersalis, aut particularis omnis instantia: per duas autem figuras, quoniam oppositæ feruntur propositioni opposita autem in prima, & tertia figura perficiuntur solis. Nam quando postulatur omni inesse, instamus quoniam nulli, aut quoniam alicui non inest. Horū autem nulli quidem ex prima figura: alicui autem non ex postrema. Vt sit A vnam esse disciplinam, in quo B contraria: ponit ergo vnam esse contrariorum disciplinā: aut quoniam omnino non est eadem oppositorum instant. Contraria autem opposita: quare fit prima figura. Aut quoniam noti, & ignoti nō vna: hæc autem tertia. Nam secūdum tertiam notum, & ignotum contraria quidem esse, verum: vnam autem esse eorum disciplinam, falsum. Rursum in priuatiua propositione similiter: cum postulat enim non esse contrariorum vnam disciplinam, aut quoniam omnium oppositorum, aut quoniam cōtrariorum aliquorum est eadem disciplina, dicimus, vt sani, & ægri: ea

go omnium quidem ex prima, aliquorum vero ex tertia figura. Simpliciter autem in omnibus vniuersaliter quidem instantibus, necesse est ad id quod vniuersale, est proposito contradictionem dicere: vt si non vnam existimet contrariorum omnium, dicere oppositorum vnam: sic autem necesse est primam esse figuram: mediū enim fit vniuersale, ad hoc quod ex principio: quod autem ad hoc in parte est vniuersale, dicitur propositio: vt noti, & ignoti non eandem: nā contraria vniuersale, ad hæc: & fit tertia figura: medium enim in parte sumptum, vt notum, & ignotum. Nam ex quibus est syllogizare contrarium, ex ijs & instātias conamur dicere: quare & ex his solis figuris ferimus, nam in his solis oppositi syllogismi: per mediam enim figuram non fuit affirmare. Amplius autem & si sit, oratione indiget plurima, quæ est per mediam figuram: vt si non concedant A inesse B, eo quod non sequitur hoc C: hoc enim per alias propositiones manifestum: non oportet autem instantiam conuerti ad alia, sed statim manifestam habere alteram propositionem. Quapropter & signum ex sola hac figura non est. Perspiciendum autem & de alijs instantijs, vt de ijs quę sunt ex contrario, & simili, & secundum opinionem &, si particularem ex prima, vel priuatiuam ex media possibile est sumere.

Argumentum in cap.27.

Enthymema est syl. ex icosibus, & signis. Icos est propositio probabilis, illud enim quo ut in pluribus facto aliud factum est, vel quo non facto, aliud non est factum; est propositio probabilis. sed icos est quid. tale.

tale. quare est prop. probabilis: vt diligere amantes. Signum autem est prop. demonstratiua, vel necessaria: illud enim quo facto, aliud necessariò fit, est propos. necessaria, signum uerò est huius generis. unde est prop. necessaria. signa autem sunt triplicia, quadam enim cum terminis conclusionis conuertuntur, ex quibus fiunt enthymemata in prima fig. Enthymemata autē unam tantum prop. accipiunt; ut in prima fig. Hac mulier lac habet; igitur peperit. Quadam sunt excedentia terminos conclusionis. ex his fiunt enthymemata in secunda fig. ut, Hæc mulier est pallida; igitur peperit. Hic syl. videtur esse in secunda fig. sed non est: constat enim ex ambabus prop. affir. Quadam tandem sunt inferiora ad terminos conclusionis, ex quibus fit Enthymema in tertia fig. ut, Pittacus est studiosus, itaque est sapiens studiosus. Enthymema autem primæ fig. est insolubile: nam, si maior addatur; fit syl. in prima fig. alia uerò facilè soluuntur: si enim addatur una prop. non adhuc fit syl. sed arguitur ex utrisque affir. in secunda fig. ut, omne, quod peperit, est pallidum, hac mulier est pallida. ea igitur peperit. vel ex particularibus in tertia fig. Verùm signa differunt, quæ enim sunt primæ fig. dicuntur iudicia, siue vestigia, siue prodigia; cum maximè faciunt scire. quæ vero in aliis fig. signa tantum.

De Eicote, hoc est, consentaneo signo, indicio, & enthymemate. Cap. 27.

Eicos autem, & signum, non idem est, sed eicos, quidem est propositio ꝓbabilis. Quod enim ut in pluribus sciunt sic factum, uel non factum, aut esse, vel non esse, hoc est eicos: ut ordine inuidentes, vel diligere amantes. Signum autem.

autem uult esse propositio demonstratiua, vel necessaria, uel probabilis: nam quò existēte est, vel quo facto prius, vel posterius res, signum est vel fuisse, vel esse, Enthymema ergo est syllogismus imperfectus ex eicotibus, & signis. Accipitur autem signum tripliciter, quoties & mediū in figuris: aut enim ut in prima aut in media, aut ut in tertia. Vt ostendere quidem parientem esse, quòd lac habeat, ex prima figura: medium enim lac habere, in quo A: parere B, lac habere mulier in quo C. Quoniam autem sapiētes, studiosi: nam Pittacus est studiosus: per postremam, in quo A studiosum, in quo B sapientes, in quo C Pittacus. Verùm igitur A & B de C prædicari: sed hoc quidem non dicunt quia notum sit: illud vero sumunt. Peperisse autem quoniam pallida, per mediam figuram uult esse, quoniam enim sequitur parientes pallor, sequitur autem & hanc: ostensum esse arbitrantur quoniam peperit. pallor in quo A, parere in quo B, mulier in quo C Ergo si una quidem dicatur propositio, signum fit solùm: si autem & altera sumitur syllogismus. Vt Pittacus liberalis: nam ambitiosi liberales: Pittacus autem ambitiosus. Aut rursus, quoniam sapientes boni, Pittacus autem bonus, sed & sapiens: sic ergo fiunt syllogismi. Verùm quidem per primam figuram insolubilis, si verus sit: vniuersalis enim est. Qui autem per postremam, est solubilis, etsi uera sit conclusio, eò quòd non uniuersalis: est in tertia, nec ad rem syllogismus: non enim si Pittacus est studiosus, propter hoc & alios necesse est esse sapientes. Qui verò per mediam figuram est, semper, & omnino solubilis: nunquam enim syllogismus fit, sic se habentibus terminis.

nis. Non enim si quæ peperit pallida, pallida autem & hæc, necesse est parere hãc: ergo uerum est quidem in omnibus figuris, differentias autem habent iam dictas. An igitur sic diuidendum signum? horum autem medium indicium sumendum: nam indicium dicunt esse quod scire facit: tale autem maximè medium: An verò quæ quidem ab extremitatibus signa dicenda, quæ autem ex medio indicium? probabilissimum enim & maximè verum est, quod est per primam figuram.

Argumentum in cap. 28.

Indicia autem sunt, quæ cognoscere naturas rerũ faciunt. ad inuentionem uero indiciorum, siue prodigiorum supponitur duplices esse paßiones, alias naturales, quæ transmutant corpus, & animam, ut ira, & concupiscentia, alias, quæ animam tantum transmutant. secundò supponitur, quod vnius paßionis non est nisi unum signum. vnde duo præcepta sunt nobis obseruanda. primum est, si alicui insit una tantum paßio, vt leoni fortitudo, si velimus signum cognoscere illius paßionis; debemus in aliis speciebus inspicere, quænam pars fortitudinem significet, ut in homine habere magnas summitates erit signum fortitudinis in leone. Secundum est, si duæ paßiones alicui insint, & nõ nisi vnum appareat signum; si velimus scire, cuius paßionis sit signum illud inspiciamus subiectum aliquod, in quo est una harum paßionum, vt, si velimus scire signum fortitudinis in homine, qui est fortis, & liberalis; inspiciamus leones quænam habeant fortitudinis signa. atque id erit magnas habere summitates. tale signum potest esse medium in

prima fig. quoniam conuertetur cum maiori termino, idem cum passione.

De syllogismo physiognomico, siue de cognoscenda natura. Cap. 28.

NAturas autem cognoscere possibile est, si quis concedat simul transmutare corpus, & animam, quæcunque sunt naturales passiones: discens enim aliquis fortasse musicam, trāsmutauit secundùm quid animam, sed non earum quæ natura nobis insunt, hæc est passio, sed ut iræ, & concupiscentiæ, & naturalium motionum. Si igitur & hoc det, & vnum vnius signū esse, & possumus sumere propriam unuscuiusque generis passionem, & signum poterimus naturas cognoscere. Si enim est propriè alicui generi indiuiduo inexistens passio, vt si leonibus fortitudo, necesse est & signum esse aliquod: compati enim sibijnuicem positū est, & sit hoc magnas summitates habere, quod & alijs generibus non totis contingit. Nam signū sic proprium est, quoniam totius generis propria passio est, & non solius proprium, sicut solemus dicere. Erit ergo & in alio genere hoc, & erit fortis homo, & aliquod aliud animal, habebit ergo signum, unum enim unius erat. Si ergo hæc sunt, poterimus talia signa colligere in ijs animalibus, quæ solum unam passionem habent aliquam propriam, unaquæque autem habet signum, & quoniam unum habere necesse est, poterimus naturas cognoscere. Si uerò duo habet propria totum genus, ut leo fortè & communicatiuum: quo modo cognoscemus utrum utrius sit signum, eorum signorum quæ

propriè

propriè sequuntur? An si & alij alicui non toti ambo & in quibus non totis utrunque: quando hoc quidem habet, illud autem non? nam si fortis quidem, liberalis autem non, habet autem duorum hoc, palàm quoniam & in leone hoc signum fortitudinis. Est verò naturas cognoscere in prima quidem figura, eò quòd medium priori extremitati conuertitur, tertiam autem transcendit, & non conuertitur, ut si fortitudo A, summitates magnas habere in quo B, C autem leo: ergo cui C, B omni, sed & alijs: cui autem B, A omni, & non pluribus, sed conuertitur: si autem non, non erit vnum, vnius signum.

Secundi Libri Priorum Analyticorum Aristotelis Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM Principis Posteriorum resolutoriorum

Liber Primus.

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De demonstrationis essentia, conditionibusq; ad eam requisitis. De differentia demonstrationum quod seu quia, & propter quid. Quæ figura aptior sit demonstrationi. De ignorantiæ speciebus quæ in scientiis accidunt. Finitos esse demonstratiuarum propositionum terminos. De demonstrationum uariis speciebus, ac earum inter se comparatione. De uariis demum theorematibus ad demonstrationem conferentibus.

ARGVMENTVM, & paraphr. comp.

Omnis doctrina, & disciplina intellectiua fit ex cognitione quadam, quæ antea nobis inerat. atque hæc cognitio p̃cedens est duplex: altera simplex, altera composita. simplex est in duplici differentia: quædam præcognoscimus, quòd sint, quædam, quid eorum nomen significet. composita est, quando prænoscimus, quòd sint, & quid significent. quare tres sunt præcognoscẽdi modi, duo simplices, & tertius compositus. duplex præterea est ordo in præcognitione: aliquid enim præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore: aliquid verò simul tempore, sed est prius natura, ut singularia, quæ sub uniuersalibus continentur. tamen antequàm ratiocinatio facta sit, est confusa cognitio: partim scitur, partim nescitur. in genere, ac uniuersali scitur, in particulari non.

Omnem doctrinam, omnemq; disciplinam intellectiuam ex præexistenti fieri cognitione. Quot sunt præcognitionem modi, quæque ea quæ præcognoscuntur. Dubitationem solutio circa hanc propositionem contingentium. Cap. I.

OMNIS doctrina, & omnis disciplina intellectiua: ex præexistenti fit cognitione. Manifestum, autẽ hoc speculantibus in omnibus: mathematicæ enim scientiæ p̄ hunc modum fiunt, & aliarum unaquęque artium. Similiter autẽ & circa orationes quę per syllogismos, & quę per inductionẽ;

vtræque enim per prius nota faciunt doctrinã: hæ quidem accipientes tanquàm à notis, illę verò monstrantes vniuersale, per id (quod manifestum est) singulare. Similiter autem, & rhetoricæ persuadent, aut enim per exempla, quod est inductio: aut per enthymemata, quod quidem est syllogismus. Dupliciter autem est necessarium præcognoscere: alia namque qa sunt præopinari necesse est: alia verò quid est quod dicitur, intelligere oportet, quædam autē utraque. Vt quoniam quidem omne aut affirmare, aut negare verum est, quòd est: triangulum autem quòd hoc significat: sed unitatem utraque, & quid significat quidem, & quod est: non enim similiter horum unumquodque manifestum est nobis. Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam: vt quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus quorum habent cognitionem: quod enim omnis triangulus habeat tres angulos duobus rectis æquales, præsciuit: quod vero hic qui est in semicirculo triãgulus sit simul inducens cognouit. Quorundam enim hoc modo disciplina est, & non per medium, ultimum cognoscitur, ut quæcunque iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo. Antè quam autem sit inducere, aut accipere syllogismum, quodam quidem modo fortasse dicendum est scire, modò autem alio, non: quod enim nesciuit si est, simpliciter, hoc quodammodo sciuit quòd duos habet rectos simpliciter: sed manifestum est quòd sic quidem scit, quoniam vniuersaliter sciuit, simpliciter autem non scit: si vero non; Menonis ambiguitas cõtinget: aut enim nihil discet, aut

qua

quæ nouit. Non enim ficut quidam conantur foluere, dicendum eft: nunquid fciuifti omnem dualitatem quoniam par eft, aut non? dicente autem, attulerant quandam dualitatem, quam non opinatus eft effe, quare neque parem. Soluunt enim dicentes non cognofcere omnem dualitatem parem effe, fed quam fciunt quod dualitas fit. Attamen fciunt quidem cuius uerè demonftrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni cuius vtique fciunt quòd triangulus, aut quod numerus fit, fed fimpliciter de omni numero, & triangulo: neque enim una propofitio accipitur huius quod quem tu nofti numerum, aut quod tu nofti rectilineum, fed de omni. Sed nihil (vt opinor) prohibet quod difcit quis: fit vt fcire, fit etiam vt ignorare: inconueniens enim non eft, fi fcit quodam modo quod difcit: fed fi hoc modo, vt inquantum difcit, & fcit.

ANNOTATIONES.

Omnis doctrina, & omnis difciplina] *nomen doctrinæ, & difciplinæ ad cognitionis acquifitionem attinet; doctrina enim eft actio eius, qui aliquid cognofcere facit, difciplina uerò eft receptio cognitionis ab alio.* [*Intellectiua*] *.i. intellectus, & non fenfus, nec imaginatiuæ uis.* [*& non per medium ultimum cognofcitur*] *illa, quæ habent cognitionem fui uniuerfalis funt fingularia; cum inter fingularia, & fpeciem nullum medium poßit reperiri.* [*fimpliciter*] *.i. propria fcientia, actu, & re uera.*

Argumentum in cap. 2.

Verùm scire arbitramur re vera, cum causam cognoscimus, propter quam res est, & quòd causa sit illius, nec aliter se habere poßit. scire igitur est causam rei cognoscere, sed & est per demonstrationem intelligere: demonstratio enim est syl. faciens scire. vnde ex his intelligimus demonstrationem constare ex primis, veris, immediatis, prioribus, notioribus, causisq; conclusionis: ex veris: quoniam quod non est, nescitur. ex primis; quoniam conclusio perfectè scitur, quando in prop. indemonstrabiles resoluitur mediatè, vel immediatè. Ex causis: quoniam rem cognoscimus planè, cum causam cognoscimus. Ex prioribus, & notioribus: procedit enim ex causis, quæ priores sunt effectibus. sed prius, aut notius duplex existit: alterum secundum naturam, ut uniuersalia sunt singularibus priora secundum naturam; alterum quo ad nos, quæ sunt singularia. Præterea demonstratio est ex immediatis: quia ipsa est ex primis: idem enim est primum, & immediatum. sed propositio immediata est, quæ non est altera prior, id est, carens medio, per quod poßit ostendi. hæc diuiditur in positionem, & dignitatem. Positio est propositio, quam non contingit demonstrare in illa saltem scientia, in qua est positio, & non est necesse quemlibet docendum eam habere. Dignitas verò est propositio, quam non contingit demonstrare, & est necesse quemlibet edocendum eam habere. Sed positio alia est suppositio, alia definitio. suppositio enuntiat aliquid de aliquo affirmando, vel negando. sed definitio neque affirmat, neque negat. Ex dictis habemus principia, siue prop. in demonstratione magis esse notas, quàm conclusionem: conclusio enim scitur per eas: deinde necesse esse magis

credere

cedere propositionibus, quàm conclusioni: quoniam magis scire eas oportet: praeterea nihil esse debere magis notum, quàm opposita principiorum esse falsa: nam qui dubitat e de falsitate unius oppositorum, dubitet de ueritat alterius. Sed nemo dubitet de veritate principiorum, quare nec de falsitate oppositorum.

Quid sit Scire, quid demonstratio, & quae conditiones ad eius propositiones requirantur. Quid sit propositio, Immediatum principium, ac eorum species. Propositiones magis quàm conclusionem credēdas esse. Caput. 2.

SCire autem opinamur vnumquodque simpliciter, sed non sophistico modo, qui est secundum accidens, cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, quòd illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere. Manifestum igitur est, quòd huiusmodi aliquid scire sit: nanque non scientes, & scientes quidem opinantur ipsi sic se habere: scientes autem etiam habent scientiam. Quare cuius simpliciter est scientia, hoc est impossibile aliter se habere. Si quidem igitur & alius est sciendi modus, posterius dicemus. Dicimus autem scire, & per demonstrationem intelligere. Demonstrationem autem dico, syllogismum epistemonicon, id est, facientem scire: sed epistemonicon dico, secundùm quem (in habendo ipsum) scimus. Si igitur est scire, vt posuimus; necesse est demonstratiuam scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, causisque conclusionis. Sic eñ principia erunt propria eius, quod demonstratur:

tur: nam syllogismus quidem erit & sine his: demonstratio autem non erit: non enim faciet scientiam. Vera quidem igitur oportet esse: quoniam quod non est, non est scire: vt quòd diameter sit symeter. Ex primis autem, & indemonstrabilibus est, quia non sciet, non habens demonstrationem ipsorum: scire enim, quorum demõstratio est non secundùm accidens, est habere demonstrationem. Causas quoque, & notiora oportet esse, & priora. Causas quidem, quoniam tunc scimus, cùm causam cognoscimus: & priora, si quidem causæ sunt: & notiora, non solùm altero modo intelligendo, sed in sciendo quòd sunt. Priora autem, & notiora dupliciter sunt: non enim idem est natura prius, & ad nos prius: neque notius natura, & nobis notius. Dico autem ad nos priora, & notiora, propinquiora sensui. Simpliciter autem priora, & notiora, quæ longius sunt. Sunt autem longinquissima quidem, vniuersalia maximè. Proxima autem, singularia: & opponuntur hæc ad seinuicem. Ex primis autem est, quod ex proprijs principijs est: idem enim dico primum, & principium. Est autem principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, quæ non est alia prior. Propositio autem est enunciationis altera pars vnum de uno. Dialectica quidem, est similiter accipiens quamlibet. Demonstratiua autem, determinatè alterum, quòd verum est. Enũciatio autem, contradictionis quælibet pars. Contradictio autem, est oppositio, cuius non est medium secundùm se. Pars autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo est, affirmatio est. Quæ verò est aliquid ab aliquo, negatio est. Immediati autem princi-

pij syllogistici, positionem quidem dico: quam non est monstrare, nec necesse est habere docendum aliquid: quam uerò necesse est habere quemlibet docendum, dignitatem. Sunt enim quædam huiusmodi: hoc enim maximè in huiusmodi consueuimus nomen dicere. Positionis autem, quæ quidem est quamlibet partium enunciationis accipiens, vt dico aliquid esse, aut non esse, suppositio est. Quæ verò sine hoc, definitio est: definitio enim positio quædam est. Ponit enim arithmeticus vnitatem, indiuisibile esse secundum quantitatem, suppositio autem non est: id enim quod quid est vnitas, & esse unitatem, non idem est. Quoniam autẽ oportet credere, & scire rem, in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem: est autem hic eò quòd ea sunt, ex quibus est syllogismus; necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed & magis. Semper enim propter quod unumquodque est, illud magis est: vt propter quod amamus, illud magis amicum est. quare si quidem scimus propter prima, & credimus, & illa scimus, & credimus magis: quoniam propter illa, & posteriora. Non potest autem credere magis quæ non scit: quæ non contingit neque sciens, neque melius dispositus quàm si contigerit sciens: accidet autem hoc nisi aliquis præcognouerit propter demonstrationem credentium: magis enim necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam, quàm cõclusioni. Debentem autem habere scientiam per demonstrationem, non solùm oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quàm ei quod demonstratur, sed neque aliud

ipsi credibilius esse, neq; notius oppositis principijs: ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis: siquidem oportet simpliciter scientem, immutabilem esse.

Argumentum in cap. 3.

Antiqui circa ipsum scire quidam dicebant principiorum esse scientiam: nam si quam scimus conclusionem; eam scimus per aliqua principia & nobis nota, aut procederetur in infinitum. quod fieri non potest. alij vero asserebant principia sciri per demonstrationem: sicut enim conclusio scitur per principia; sic principia per conclusionem. Verùm ait Arist. aliqua sciri sine demonstratione: quoniam principia prima demonstrari non possunt, & tamen absque demonstratione sciuntur: nam principia cognoscimus in eo, quod terminos cognoscimus. deinde non potest fieri demonstratio circularis, primò quoniam demonstratio procedit ex notioribus, & non potest aliquid esse prius, & notius se ipso. quod eueniret, si demonstratio esset circularis. secundò in demonstratione circulari fit regressus super alterum principiorum. sed conclusio non potest demonstrare nisi secundum quòd est per tale principium demonstrata. quare id principiũ per se ipsum demonstraretur. Tertiò circularis demonstratio non fit ut diximus in lib. 2. Priorum, ex terminis conuertibilibus, qui cum pauci sint; per hos non est facienda demonstratio. præterea nec ex uno aliquid sequitur syllogisticè.

Opi-

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonstrationem tollunt, & eorum qui omnium demonstrationem esse ponunt. Caput. 3.

QVibusdam autem igitur propter id, quod oportet prima scire, non uidetur scientia esse: quibusdam autem esse quidem, omnium tamen demonstrationes esse, quorum neutrum, neque verum, neque necessarium. Ponentes autem non esse omnino scire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquam non sint vtique scientes posteriora propter priora, quorum non sint prima, rectè dicentes; impossibile enim est infinita pertransire: & si stent, & sint principia hæc, ignota esse, cùm demonstratio non sit ipsorum, quod quidem dicunt esse scire solum si verò nõ est prima scire, neque quę ex eis sunt, est scire neque simpliciter, neque propriè, sed ex conditione, si illa sint. Hi autem de eo quod quidem est scire, sic confitentur: per demõstrationem enim esse solum: sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet, contingit enim circulo fieri demonstrationẽ, & ex ijs quæ sunt adinuicem. Nos autem dicemus neque omnem scientiam demonstratiuam esse, sed immediatorum esse indemonstrabilem: & quòd hoc necessarium sit, manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora, ex quibus est demonstratio, stant autem aliquando immediata, hæc quidem indemõstrabilia necesse est esse: & hoc igitur sic dicimus, & non solùm scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus, inquantum terminos cognoscimus. Circulo autem

tem quòd impossibile sit demonstrare simpliciter, manifestum est: siquidem ex priorib. oportet demonstrationem esse, & notioribus, impossibile enim est eadem sibijnuicem simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, vt hæc quidem ad nos, illa verò simpliciter: quo certè modo inductio facit notum. Si autem sic est, nō vtique erit simpliciter scire bene definitū, sed dupliciter. An nō simpliciter altera demonstratio sit ex nobis notioribus? Accidit verò dicentibus circulo demonstrationem esse, nō solùm quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quàm quoniam hoc est, si hoc est: sic autem facile est demōstrare omnia. Manifestum autem est quòd hoc accidit tribus terminis positis: per multos enim, aut per paucos reflectere dicere nihil differt: per paucos autem, aut per duos. Cùm enim sit A, sit ex necessitate B: hoc autem cùm sit, & C. cùm igitur A sit, erit & C: si igitur cum sit A, necesse est B esse. hoc autem cum sit, A est. Hoc enim erit circulo, ponatur autem A, in quo C: B igitur cùm sit, A esse dicere, est & ipsum C dicere, esse. Hoc autem dicere est, quoniam cum sit A, est C: C autem ipsi A idem est: quare accidit dicere, circulo dicentes esse demonstrationem nihil aliud nisi cùm sit A, est A: sic autem omnia demonstrare leue est. At verò neque hoc possibile: nisi in ijs quæ alternatim se consequuntur, sicut sunt priora. Vno quidem igitur posito ostensum est, quod nequaquàm necesse aliquod esse alterum. dico autem vno, quoniam nec termino uno, nec positione una posita: ex duabus autem positionibus primis, & minimis, siquidem contingit & syllogizare. Si igitur & A ipsi B, & C sequatur, & hæc adinuicem,

tem, & ipsi A: si quidem igitur contingit ex alternis monstrare omnia quæsita in prima figura: sicut ostensum est in ijs, qui de syllogismo sunt. Ostensum est autem, quòd in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis: quæ autem non mutuò prædicantur, nequaquã est demonstrare circulo: quare qm̃ pauca quidem huiusmodi in demonstrationibus sunt, manifestum est quòd vanum quidem, & impossibile sit dicere ex ijs, quæ sunt adinuicem, esse demonstrationem, & propter hoc contingere omnium esse demonstrationem.

Argumentum in cap. 4.

Quoniam autem conclusio demonstrationis est necessaria, & non potest sciri nisi ex necessarijs. itaque ex necessarijs constat. ad quorum cognitionem agendum est de omni, quid sit, quid per se, & quid vniuersale. De omni dico, quod omne, & semper sit, vt homo omnis, & semper est animal. Per se autem quatuor sunt modi. primus, quando prædicatum est definitio, vel pars definitionis subiecti vt in triangulo inest linea per se, & in linea punctum: nam ipsorum substantia ex his est. secundus, quando subiectum est definitio, vel pars definitionis subiecti, hoc est, quando proprio prædicatur de subiecto: ut rectum, & circulare de linea, par, & impar de numero. Tertius quando id, quod dicitur per se, non dicitur de aliquo subiecto, per quod existat, cuiusmodi sunt primæ substantiæ. & hic modus appellatur modus essendi per se. Quartus est, quando aliquid fit alterius gratia: tunc id, propter quid fit, est causa effectus per se, si verò propter illud non fiat; est causa per accidens: ut interfectio est causa per se interitus: aliquis enim

interit propter interfectionem. sed si quis ambulet, ut corruscatio fiat; si fiat, ambulatio est causa per accidens. Duo primi modi eo quòd faciunt scire, & sunt prop. necessariæ, insunt in demonstratione. Vniuersale tandem est de omni, per se, & secundum quòd ipsum. i. conuertibiliter se habens cum subiecto. per se, & secundum quòd ipsum sunt idem, sed non conuertibiliter: per se enim in plus se habet.

Demonstrationis propositiones veras esse, veritate necessaria. Quid sit id, quod dicimus. De omni, quid per se, quid Vniuersale. Cap. 4.

QVoniam autem impossibile est aliter se habere id, cuius est scientia simpliciter: necessarium vtique erit id esse scibile, quod est secundum demonstratiuam sciētiam. Demōstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem: ex necessarijs itaq; syllogismis est demonstratio. Accipiendum igitur est ex quibus & qualibus demonstrationes sunt: primum quidem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem hoc dico, quod utique est non in quodam quidem, in quodam autem non, neque quod aliquando quidem, aliquando vero non: vt si de omni homine animal, si verum est quidem dicere hominum, verum est & dicere animal: & si nunc alterum, & alterum: & si in omni linea punctum, similiter est: signum autem est: nanque instantias sic ferimus: vt de omni etiam interrogati, aut si in quodam non, aut si aliquando non. Per se autem sunt, quæcunque sunt in eo quod quid est: vt triangulo

gulo inest linea, & punctum lineæ: substantia enim ipsorum ex his est, & in ratione dicenti quid est, insunt: Et quibuscunque eorum quæ insunt ipsis, ipsa in ratione insunt quid est mon stranti. vt rectum inest lineæ, & circulare, & par, & impar numero, & primum, & composi- tum, & isopleurũ & altera parte longius, & quæ omnibus his insunt, in ratione quid est dicẽte, illinc quidem linea, hinc verò numerus: simili- ter & in alijs huiusmodi: unicuique per se esse dico: quæcunque verò neutraliter insunt, acci- dentia sunt: ut musicum, aut album animali. Amplius, quod non de subiecto, alio quodam dicitur, vt ambulans, aut album, cùm & alte- rum quiddam sit ambulans, & album. substan- tia autem, & quęcunque hoc aliquid signifi- cant, non alterum aliquid sunt, quàm quod quidem sunt: quæ quidem igitur non de subie cto alio sunt, per se dico quæ verò de subiecto, accidentia. Item alio modo quod quidem pro pter ipsum inest vnicuique, per se dico: quod verò non propter ipsum, accidens est: ut si am- bulãte corruscauit, accidens est, non enim pro- pter id quod ambulauit, corruscauit: sed acci- dens dicimus hoc. Si verò propter ipsum per se: vt si aliquid interfectum interijt, secundum in- terfectionem, quoniam propter id quod inter- fectum est interijt, sed non quod accidat inter- fectum interire. Quæ ergo dicuntur in sim- pliciter scibilibus per se sic sunt, sicut esse præ- dicatis, aut inesse, propter ipsaque sunt & ex ne cessitate: non enim contingunt non inesse, aut simpliciter, aut opposita: ut lineæ, aut rectum, aut obliquum, & numero aut par, aut impar: est enim contrarium, aut priuatio, aut contra-

dictio in eodem genere, vt par, aut impar in numeris secundum quod consequitur: quare si necesse est affirmare, aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse. De omni quidem, & per se, sed determinatum sit hoc modo. Vniuersale autem dico, quod cum de omni sit, & per se est, & secundum quod ipsum est. Manifestum igitur est quòd quæcunque sunt vniuersalia, ex necessitate insunt rebus. Per se autem, & secundùm quod ipsum est: vt per se lineæ inest punctum, & rectitudo: & nanque secundum quod linea est, & triangulo secundum quod triangulus est, insunt duo recti: etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est. Vniuersale autem est tunc, cùm in quolibet & primo monstretur, vt duos rectos habere, neque cuilibet figuræ inest vniuersaliter, & tamen est monstrare de figura quod duos rectos habet, sed non de figura qualibet. nec vtitur qualibet figura monstrans: quadrangulus enim figura quidem est, non habet autem duobus rectis æquales: sed isoscheles habet quidē quodlibet duobus rectis æquales, sed non primum, sed triāgulus prius. Quodcunque igitur primum monstratur duos habere rectos, aut quodcunque aliud, huic primo inest uniuersale: & demonstratio per se huius uniuersalis est, aliorum autem quodam modo, & nō per se, neque isoschelis est vniuersaliter, sed in plus.

Argumentum, in cap. 5.

Sed circa aßignationem vniuersalis possunt tria euenire errata. primum est, si sub aliquo superiori sit vnum singulare tantum, & singularia aßignetur pas-

sio

sio superioris. Secundum si qua passio insit pluribus differentibus specie, quorū superiori non est nomē impositum; si contingat demonstrare passionem superioris de aliquo eorum tanquàm de subiecto primo. Tertium, si passio inferioris demonstretur de superiori, tanquàm de primo eius subiecto. Quocirca ut recta fiat uniuersalis assignatio; hæc duo sunt præcipienda. primum. si qua duo subiecta sint penitus idem; si aliqua passio demonstretur de vno tanquàm de subiecto primo; potest etiam demonstrari de alio tanquàm de prius subiecto. Secundum. si qua passio pluribus insit subiectis, & velimus scire, cui insit tanquàm subiecto primo; videndum est, quo illorum posito, ponatur passio, & quo remoto, remoueatur: quoniam illud est subiectum.

Quo pacto contingat hallucinatio circa vniuersale primum, quoque modo ipsum uerè cognoscatur. Caput. 5.

OPortet autem non latere quoniam multoties contingit peccare, & non esse quod demonstratur primū vniuersale, secundùm quod videtur demonstrari uniuersale primum: oberramus autem hac deceptione, cùm aut aliud nihil sit accipere à superiori extra singulare, vel singularia: aut si sit quidem, sed innominatum sit quidem in differentibus specie rebus: Aut contingat esse sicut in parte, totum in quo mōstratur: jis enim quæ sunt in parte, inest quidē demonstratio, & erit de omni: sed tamen non huius erit primi vniuersalis demonstratio: dico autem huius primi secundum quod huius demonstrationem, cùm sit primi uniuersalis. Si ergo aliquis monstrabit quidem quòd rectè nō

Intercidant: videbitur vtique huius effe demon ftratio, propter id quod in omnibus eft rectis: non autem eft: nifi quidem (quoniam fic æquales fint) fiat hoc, fed fecundum quod quomodolibet æquales. Et fi triangulus non effet alius quàm ifofcheles: fecundum quod ifofcheles videretur vtique ineffe. Et proportionale quod commutabiliter eft, fecundum quod numeri funt, & fecundum quod lineæ, & fecundùm quod folida, & fecundum quod tempora funt, quemadmodum demonftratum eft aliquando feorfum: contingens autem de omnibus vna demonftratione monftrari: fed propter id quod non eft nominatum aliquid fecundũ quod hæc omnia vnum funt, numeri, longitudines, tempora, folida, & fpecie differentia: feorfum abinuicem accepta funt: nunc autem uniuerfale monftratur. Non enim fecundum quod lineæ funt, aut fecundum quod numeri, inerat: fed fecundùm quod hoc eft, quod uniuerfale fupponunt effe. Propter hoc nec fi aliquis monftret vnumquemque triangulum demonftratione, aut vna, aut altera, quod duos rectos habet vnufquifque, ifopleuron feorfum, & fcalenon, & ifofcheles: nondum cognouit triangulum quòd duos rectos habet, nifi fophiftico modo, neque vniuerfaliter triangulum, ne quidem fi nullus eft præter hæc triangulus alter: non enĩ fecũdum quod triangulus eft, cognouit, neque omnem triangulum, fed fecundum numerum, fecundùm fpeciem autem non omnem, etfi nullus eft quem non nouit. Quando ergo non nouit vniuerfaliter, & quando nouit fimpliciter, manifeftum eft, quoniam fi idem erit triangulo effe, & ifopleuro, aut vnicuique, aut omnib.

fi uerò

si verò non idem, sed alterum, est autem secundum quod est triangulus, non nouit. Vtrum autem secundum quod est triangulus, aut secundum quod est isoscheles insit, & quando de hoc est primum & vniuersale; cuius est demonstratio, manifestum est, quando remotis insit primum, vt isoscheli æneo triangulo, insunt duo recti, sed æneum esse, remoto, & isoscheles, sed non figura, aut termino, sed non primis. quo igitur primo? si itaque triangulo, est, & secundum hoc inest, & alijs, & huius vniuersalis est demonstratio.

Argumentum in cap. 6.

Ex dictis igitur perspicuum fit demonstrationem constare ex propositionibus per se: constat enim ex necessarijs. Sed omne necessarium est per se, uel per accidens: non per accidens: cum accidentia non sint necessaria: igitur per se, ac præterea demonstratio est ex prop. per se. Sed demonstratio est ex necessarijs: quoniam eius conclusio est necessaria, & impoßibilis, ut aliter se habeat. nec potest sciri nisi ex necessarijs. Et stultè agunt ij, qui existimant se inuenisse principia demonstrationis, & sumunt prop. probabiles: scire enim non fit per tales propro. nec per medium contingens scitur conclusio: si quidem hæc scitur, per rationem propter quid, illud uerò est fallax. Et quàmquàm necessarium non demonstratur nisi ex necessarijs; tamen syllogizatur ex non necessarijs, quemadmodum uerum ex non ueris. Sed ex necessarijs non syllogizatur nisi necessarium, sicut ex ueris nisi uerum. quare omnis demonstratio scitur per medium necessarium, unde constat ex prop. per se, & necessarijs, & eius conclusio est necessaria, nec potest sciri per medium contingens.

Demonstrationem ex necessarijs, & propositionibus per se esse. Cap. 6.

SI igitur est demonstratiua scientia, & ex necessarijs principijs: quod enim scitur, nō potest se aliter habere: quæ autem per se sunt, necessario insunt rebus: hæc enim insunt in eo quod quid est, quibusdam autem hæc insunt in eo quod quid est, prædicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse est inesse. Manifestum est igitur, quòd ex huiusmodi quibusdam vtrique fit: demonstratiuus syllogismus: omne enim aut sic inest, aut secundum accidens: accidentia autem necessaria nō sunt. Aut igitur sic dicendum, aut principium ponentibus, quòd demonstratio necessaria sit, & si demonstretur non aliter habere posse: ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum. Ex veris quidem est, & non demonstrantem syllogizare: ex necessarijs autem non est, sed aut demonstrantem: hoc enim proprium iam demonstrationis est. Signum autem est quòd demonstratio ex necessarijs sit, quoniam & instantias sic ferimus ad opinantes demonstrare, quoniam non sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut orationis causa. Manifestum autem ex ijs est, & quoniam stulti qui opinati sunt accipere bene principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophistæ quoniam scire, scientiam est habere: non enim, quod probabile est aut non, principium est, sed primum in genere circa quod demonstratur, & verum non omne proprium: Quòd autem ex necessarijs oportet esse syllogismum, manifestum ex his

est,

est, si enim non est habens, rationem propter quid existente demonstratione, non est sciens: sit autem vtique vt, quod A de C ex necessitate esse, B autem medium per quod demonstratum est non ex necessitate, non sciuit propter quid: non enim est hoc, propter medium. hoc quidem contingit non inesse, conclusio autem necessaria. Amplius si aliquis nescit, nunc habens rationem, & saluatus est, & salua re, nec oblitus est, neque prius sciuit: corrumpetur autem vtique medium nisi sit necessarium: quare habebit quidem rationem saluus, salua re, nescit autem: nec ergo prius sciuit: si verò non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit vtique erit possibile, & contingens: sed est impossibile, sic se habentem scire. Cùm igitur conclusio quidem ex necessitate est, nihil prohibet medium non esse necessarium, per quod monstrata est: est enim necessarium, & ex non necessarijs syllogizare: sic & verum ex non veris. cum autem medium ex necessitate est, & conclusio ex necessitate, sicut ex veris verum, est semper. Sit enim A de B ex necessitate, & hoc de C, necesse est ergo, & A, C inesse: sed cum non ex necessitate sic conclusio, neq; medium necessarium esse possibile est: sit enim A in C non ex necessitate inesse, in B autem A, & hoc in C ex necessitate, & A ergo in C, ex necessitate erit: sed non esse supponebatur.

Quoniam igitur si scit demonstratiuè, oportet ex necessitate inesse, manifestum quoniam & per medium necessarium oportet habere demonstrationem aut non sciet: neque enim propter quid, neque quia: quare necesse est illud esse: sed aut opinabitur, nesciens, si opinabatur

non necessarium tanquam necessarium, aut neque opinabitur similiter, siue quoniam sciat per media, siue propter quid, & per immediata. Accidentium autem non per se quomodo definitum est, per se quidem non est scientia demonstratiua, non enim est ex necessitate monstrare conclusionem: accidens enim contingit non esse, de tali autem dico accidente. Et tamen ambiget fortasse aliquis, cuius causa hæc oportet interrogare de his, si non necesse est conclusionem esse: nihil enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem oportet autem, interrogare non tanquam necessarium esse propter interrogata, sed quod dicere necesse est illa dicenti, & verè dicere si veræ sunt quæ insunt.

Argumentum in cap.7.

Vt noscamus ex quibus fiat demonstratio; septem conclusiones, siue præcepta sunt obseruanda. Primum, demonstratio constat ex prop. uniuersalibus: quoniam per se, & secundum, quòd ipsum. Secundum, qui demonstrat non descendat de genere in genus: tria enim sunt in demonstratione, subiectum scilicet, paßio, & dignitas. Medium autem debet esse eiusdem generis, siue conuertibile cum extremis. quod non esset, si de una scientia in aliam se conferret, ut de Arithmetica in Geometriam. quare nulla scientia demonstret paßionem alterius per proprium medium, nisi sit subalternata, nec consideret accidentia subiecti, veluti Geometer non debet lineę pulchritudinem inspicere. Tertium, necesse est conclusionem demonstrationis esse perpetuam: infertur enim ex prop. vniuersalibus, ex quibus non sequitur nisi necessarium.

sarium. Quartum corruptibilium non est demonstratio, neque scientia: demonstratio enim est ex vniuersalibus. quare nec definitio est corruptibilium: quoniam est principium demonstrationis, aut tota demonstratione positio differens, aut conclusio demonstrationis. Nec de Lunæ defectu, pluuia, & ventis sunt demonstrationes: de his enim non habemus scientiam nisi per prop. necessarias. Quintum, demonstratio propter quid non debet constitui ex principijs communibus: quoniam constat ex his, quæ faciunt scire secundum, quòd ipsum: nam medium conuerti debet cum extremis. Sextum, demonstratio est ex proprijs; cum non sit ex communibus. Septimum, nulla scientia habet demonstrare sua principia: etenim scientia procedit ex prioribus, & notioribus. In scientia autem nihil est notius, & prius, quàm eius principia.

Demonstrationem ex ijs, quæ per se sunt, & ex perpetuis esse, neque licere ex alio genere transcendentem monstrare. Cap. 7.

QVoniam autem ex necessitate sunt circa vnumquodque genus quæcunque per se sunt, & secundum quod vnumquodque est: manifestum est, quòd de ijs, quæ sunt per se, scientificæ demonstrationes, & ex talibus sunt: accidentia enim non necessaria sunt. Quare non necessarium, conclusionem scire propter quid sit, neque si semper sint, non per se autem: vt sunt per signa syllogismi, hoc enim per se, non per se sciet, neque propter quid propter qnid autem scire: est per causam scire: propter hoc ipsum ergo oportet, & tertio medium, & primum medio inesse. Non ergo est ex alio genere descendentem, demonstrare

re vt geometricum in arithmeticam. Tria enim sunt in demonstrationibus, vnum quidem quæ demonstratur conclusio: hoc autem est, quod inest alicui generi per se. Vnum autem, dignitates. Dignitates autem sunt, ex quibus est demonstratio. Tertium autem genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia ostendit demonstratio. Ex quibus igitur demonstratio fit, contingit eadem esse. Quorum autem genus alterum est, sicut arithmeticæ, & geometricæ, non est arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinibus accidentia, nisi magnitudines numeri sint (hoc autem quomodo contingit in quibusdam posterius dicetur) sed arithmetica demonstratio semper habet genus circa quod fit demonstratio, & aliæ similiter. Quare aut simpliciter necesse est idē esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio descendere, aliter autem quoniam impossibile, manifestum est: ex eodem enim genere necesse est vltima, & media esse: si nanque non sunt per se accidentia erunt. Propter hoc geometriç non est demonstrare quod contrariorum vna scit scientia, sed neque quod duo cubi sit vnus cubus, neque alterius scientiæ. qđ alterius est: sed aut quæcunque sic se habent ad inuicem, vt quod alterum sit sub altero, vt perspectiua ad geometriam, & cōsonantia ad arithmeticam. Neque si aliquid inest lineis non secundum quod lineæ sunt, & non inquantum ex proprijs principijs, vt si pulcherrima linearum recta est, aut si contrario modo se habeat circulari, non enim secundum quod proprium ipsarum genus est, sed inquantum commune quoddam. Manifestum autem est, & si sint, propositiones

tiones vniuersales ex quibus est syllogismus, quod necesse est, & conclusionem perpetuam esse huiusmodi demonstrationis, & simpliciter (vt est dicere(demonstrationis.

Non est ergo demonstratio corruptibilium, neque scientia simpliciter, sed sic est sicut secũdum accidens, & non vniuersali ipsius est: sed aliquãdo, & sic cùm autem ita sit necesse est alteram non vniuersalem esse propositionem: & corruptibilem: corruptibilẽ quidem quoniam & conclusio est: non vniuersalem autem quod hoc quidem erit, hoc autem non erit ex quibus est: quare non est syllogizare vniuersaliter, sed quoniam nunc est. Similiter se habet de definitione, quoniam quidem est definitio aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differentes, aut conclusio quædam demõstrationis. Eorum autem quæ sepè fiunt, sunt demonstrationes, & scientię (vt lunæ defectu)manifestum est, quoniam secundum quod huiusmodi sunt, semper sunt: inquantum autem nõ semper secũdum partem sunt. Sicut autem defectus est, similiter & in alijs. Quoniam autem manifestum est quod demonstrare vnumquodquę non est; sed aut ex vnumquodque principiorum, si id quod demonstratur sit secundum quod est illud non autem est scire hoc quidem si ex veris, & in demonstrabilibus monstretur & immediatis: est enim sic monstrare sicut Brison tetragonismon: secundum commune enim monstrant rationes huiusmodi quod, & alteri inest: vnde & in alijs conueniunt hæ rationes non congeneis. Non itaque secũdum illud scit, sed secundum accidens. non enim conuenit demonstratio & in aliud genus. Vnumquodq; autem

tem scimus non secundum accidens; cum secũdum illud cognoscimus, secundum quod ex principijs illius inquantum illud est, vt duobus rectis æquales habere cui inest per se quod dictum est, ex principijs illius. Quare si per se & illud inest cui inest, necesse est medium in eadẽ proximitate esse. si vero non sit, sed sicut harmonica per arithmeticam, huiusmodi autem demonstrantur quidem similiter, sed differũt. Nã ipsum quidem quia, alterius quidem sciẽtiæ est. subiectum enim genus alterum est, sed propter quid, est superioris, cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestum est quod non sit demõstrare vnumquodque simpliciter, aliter quã ex proprijs vniuscuiusque principijs, sed horum principia, habent commune. Si autem manifestum, hoc manifestum, & quoniã non est vniuscuiusque propria principia demonstrare: erunt enim illa omnium principia. & scientia eorum domina omnium; & nanque scit magis ex superioribus causis sciens: ex prioribus enim scit, cũ non ex causatis sciat causis: quare si magis scit, & maximè, & scientia illa erit & magis, & maxime. Sed demonstratio non conuenit in aliud genus aliter quam, vt dictum est geometricæ in machinatiuas, aut perspectiuas, & arithmeticæ in harmonicas. Difficile autem est nosse si ex vtriuscuiusque principijs scimus, aut non quod quidem est scire: opinamur autem hoc, si habeamus ex veris aliquibus syllogismum & primis scire, sed hoc non est, sed congenea oportet esse primis.

Argu-

Argumentum, in cap. 1.

Cum igitur demonstratio ex proprijs constet; non est transeundum de genere in genus. unde principia, cum vera sunt; non contingit ea demonstrare. Sed alia sunt propria, ut in Geometria, linea est longitudo sine latitudine, cuius extremitates sunt duo puncta. & dicuntur complexa, & quædam incomplexa, ut linea. alia uerò sunt communia secundum analogiam, quæ possunt contrahi ad diuersas scientias; velut hoc principium. si ab æqualibus æqualia demas, contrahitur ad Geometriam per terminum hunc, qui est magnitudo: & ad Arithmeticam per terminum, qui est numerus. quare de omnibus principijs præsupponitur quid est, de materialibus præcognoscitur, quia est, de alijs autem demonstratur. Quare scientiæ speciales utuntur principijs communibus, quibus ignoratis, ignorantur propria, non tamen in sua communitate manentibus, sed contractis. Principia verò communia sunt ea, circa quæ scientia speculatur, & de quibus præcognoscitur quid est, & quia est; vt Arithmetica quid est, & quia est de unitatibus, Geometria de lineis. Et, cum tria sint in demonstratione, dignitas scilicet, paßio, & subiectum; non in scientiæ cuiusq; principio narrantur si nota sint, sed semper præsupponi ea oportet. Idcirco dignitas à suppositione, & petitione differt tribus modis: quoniam dignitas est principium notum per se, non autem suppositio, nec petitio, quæ exteriori indigent ratione. Deinde contra dignitatem non contingit instare, sed contra suppositionem, & petitionem. Verùm inter se differunt suppositio, petitio quæstio, & definitio: nam suppositio est propositio, quam discens sumit tanquam probabilem: & dicitur suppositio quo ad discentem, non autem simpliciter.

Petitio

Petitio est propositio, cui neque discens assentit, nec dissentit. Quæstio est propositio, de qua discens contrariam habet opinionem. Differt autem suppositio a definitione: siquidem suppositio est propositio vera dicēs esse, vel non esse, quæ subordinatur cōceptui complexo ex qua conclusio infertur. non autem talia poßidet definitio. Præterea omnis suppositio vel petitio est sicut totum, uel pars, hoc est proposi. vniuersalis, vel particularis, non quidem definitio. At verò primum, principium non ingreditur demonstrationem ostensiuam, ut id, Impoßibile est idem affirmari, & negari de eodem, non ingreditur demonstrationem ostensiuam: nam id esse ex parte alicuius termini; veluti ex maiore, omnis homo est animal, uel non animal, Callias est homo: igitur est animal, uel non animal. sed negatio sumpta cum affirmatione nihil facit ad ueritatem prop. sed aliquid ad illatione. Quare tale principium non conuenit cum demonstratione ostensiua, sed cum ea, quæ est ad impoßibile, in qua ostendītur unam propo. esse uerum, quoniam contradictoria est falsa. Tandem omnes scientiæ particulares utuntur principijs communibus non ut de illis aliquid demonstrantes, sed ut de his per qua de eiusdem generis sunt conuertibile cum extremis, quod non esset, si de una scientiam in aliam se conferret ut de Arithmetica in Geometriam. quare nulla scientia demonstret paßionem alterius per proprium medium, nisi sit subalternata, nec consideret accidentia subiecti, ueluti Geometer non debet lineæ pulchritudinem inspicere. Tertium, necesse est conclusionem demonstrationis esse perpetuam: infertur enim ex propo. uniuersalibus, ex quibus non sequitur nisi necessarium. Quare tum, corruptibilium non est demonstratio, neque scientia: demonstratio enim est ex uniuersalibus. quare nec definitio est corruptibilium; quoniam est principium de-

monstrationum

monstrationis, aut tota demonstratione positio differens, aut conclusio demonstrationis. Nec de Luna defectus, pluuia, & uentis sunt demonstrationis: de his: enim non habemus scientiã nisi per prop. necessarias. Quintum, demonstratio propter quid non debet constitui ex principijs communibus: quoniam constat ex his, quæ faciunt scire secundum quòd ipsum: nam medium conuerti debet cum extremis. Sextum demõstratio est ex proprijs; cum non sit ex communibus. Septimum, nulla scientia habet demonstrare sua principia: etenim sciẽtia procedit ex prioribus, & notioribus. in scientia autem nihil est notius, & prius, quàm eius principia.

Demonstratiuarum scientiarum principia, alia esse communia, alia propria, quæ ea sint, & quo pacto præcognoscantur: Quæ ve sit inter Dignitates, Suppositiones, Petitiones, Definitiones differentia. Cap. 8.

DIco autem principia in vnoquoque genere illa quæ quoniam sint non contingit demonstrare. Quid quidẽ igitur significent, & prima, & quæ sunt ex primis, accipiendum: q̃d aũt principia quidem necesse est accipere, alia vero demõstrare: vt quid vnitas, aut quid rectum, & quid triangulus, esse autem vnitatem accipere, & magnitudinem altera verò monstrare. Sunt autem quibus vtuntur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria uniuscuiusque scientię, alia vero communia. Communia vero secũdum analogiam, quoniam vtile est quantum cũque est in eo, quod est sub scientia, genere. Propria principia quidem: vt lineam esse eiusmodi & rectum.

tus, aut cubus: Geometria verò quid irrationale, aut inflecti, aut cōcurrere, quòd autem sint, demonstrant per communia, & ex ijs quæ demonstrantur, & Astrologia similiter. Omnis em demonstratiua scientia circa tria est, quæcunque esse ponuntur. Hæc autem sunt genus, cuius per se passionum speculatiua est, & quæ cōmunes dicuntur dignitates, ex quibus primis demonstrant, & tertium passiones, quarum qd significet vnaquæque, accipit. Quasdam tamen scientias nihil prohibet quædam eorum despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum quoniam est: non enim similiter manifestum est, quoniam numerus sit: & quod calidū, & frigidum: & passiones non est recipere quid significent, si sint manifestæ, sicut neque communia non recipit quid significent quòd est æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum est: sed nihil minus natura tria hæc sint, circa quod demonstrat, & quæ demonstrat, & ex quibus. Non est autem suppositio, neque petitio, quod necesse est propter seipsum esse, & uideri necesse est: nō est enim ad exterius orationem demonstratio: sed ad eam quæ est in anima, quoniam neque syllogismus: semper enim est instare ad exterius orationem, sed ad interius orationem non semper. Quæcunque ergo quidem demonstrabilia esse accipit ipse non demonstrans, hæc si quidem quæ videntur accipiat, discenti suppositio, & non est simpliciter suppositio, sed ad illum solum: si verò neque vnius opinionis, aut contraria est, accipiat, idē petit. Et in hoc differt suppositio, & petitio: est enim petitio in contrarium discentis opinionis aut quodcunque aliquis demonstrabile cum

sit,

sit, accipiat: & vtatur non demonstrans. Termini igitur non sunt suppositiones, nihil enim esse aut non esse dicunt: sed in propositionibus sunt suppositiones. Terminos solum intelligere oportet, hoc autem non est suppositio, nisi & audire aliquis suppositionem esse dicat: sed quibuscunque existentibus in eo quod illa sunt: fit conclusio. Neque autem Geometra falsa supponit, sicut quidam affirmant, dicentes, q̃d oportet non falso vt Geometram, mentiri autem dicentem lineam esse vnius pedis, quæ non est vnius pedis, aut rectam lineam, non rectam existentem: sed Geometra nihil secundum hanc lineam concludit: quam ipse posuit, sed quæ per hæc ostenduntur. Amplius: Petitio, & suppositio omnis, aut sicut totum est, aut in parte: termini autem neutrum horum. Species quidem igitur esse, aut vnum aliquid extra multa non necesse est esse, si demonstratio erit: esse tamen vnum de multis verum dicere, necesse est. Non enim erit vniuersale nisi hoc sit. Si vero vniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio: oportet itaque aliquod vnum, & idem de pluribus esse non æquiuocum. Non contingere autem idem simul affirmare, & negare, neque vna recipit demonstratio, sed aut si indigeat monstrare conclusionem sic: ostenditur autem accipientibus primum de medio q̃d verum, negare autem non verum: medium autem nihil differt esse, & non esse accipere, similiter autem & tertium: si enim assignetur de aliquo hominem, verum est dicere: & si nõ hominem, verum: sed si solum hominem animal esse: omne, non animal autem non. Erit enim verum dicere Calliam, siue non Calliam esse ani-

 mal:

mal: non animal autem, non. Causa autem est quòd primum non solùm de medio dicitur, sed de alio, propter id quod de pluribus; quare neque si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt. Commune autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demõstratio, accipit: & hoc neque semper vniuersaliter, sed quantum sufficiens est, sufficiens autem est in genere: dico autem in genere, ut circa quod genus demonstrationes fert: sicut dictûm est prius. Communicant autem omnes scientiæ secundùm communia: communia autem dico, quibus vtuntur tanquam ex eis demõstrantes, sed non ex quibus demonstrant neque quod demonstrant. Et dialectica quidem de omnibus, etsi aliqua uniuersaliter tentet monstrare communia, vt quod est affirmare omne, aut negare, aut quod est æqualia ab æqualibus demere, aut talium quælibet: sed dialectica non est definitorum sic quorundam, neque generis alicuius vnius, non enim interrogaret: demonstrantem autem non est interrogare, propter id quòd oppositorum esse non monstrat idem. Ostensum autem est hoc in ijs, quæ de syllogismo.

Argumentum in cap. 9.

Cum unaquaque scientia proprias habeat propositiones; & proprias habet interrogationes: illud enim quod prius erat interrogatio, fit postea propositio. Vnde non omnis interrogatio est vnius scientiæ, ut Geometriæ, nec scientia illa probat eius principia, nec omnia interrogat, nec ad omnia respondet, nec cum alijs principijs disputat, nisi per accidens. Et in-

terrogatio

terrogatio illa non est illius scientiæ, quæ facit ignorantiam, uel prauè docet. Differt porrò scientia demonstratiua à dialectica: quoniam in demonstratiua non fit paralogismus, seu deceptio, in dialectica fit. in demon. non fit instantia nisi vniuersalis, in dialectica uniuersalis, & particularis, in demon. non semper obseruatur forma syllogistica, sed in dialectica. in demon. est facilior resolutio; quia fit solum in verum, & in conuertibilia, in dialectica aliquando in uerum & aliquando in falsum, sed facilius est resoluere pauca in vnum, quàm plura. Tandem syl. dialectici possunt augeri per diuersa media, non autem demonstratiui, qui quanquàm possunt augeri in latus sumendo plures minores extremitates sub medio, vel sub minori.

Quæ interrogationes scientiarum sint propriæ, & quæ non sint scientiales. Mathematicarum scientiarum commendatio, & quo pacto syllogismus ampliari possit, assumendo, & in directum, & in latus.

Caput. 2.

SI autem idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis, propositiones autem sunt secundùm unamquanque sciētiam, ex quibus est syllogismus: secundùm unāquanque erunt utique aliquæ interrogationes scientiales, ex quibus qui est secundùm unamquanque, proprius fit syllogismus. Manifestum itaque quod non omnis interrogatio Geometrica erit, neque medicinalis: similiter autem & in alijs. sed ex quibus aut monstratur aliquid de quibus Geometrica est, aut quod ex eisdem monstratur Geometriæ, vt visibilia: similiter au-

rem & in alijs. Et de ijs quidem & rationem ponendam esse ex geometricis principijs & conclusionibus: sed principiorum rationem non ponendam esse geometræ secundùm quod est geometra: similiter autem & in alijs scientijs. Neque omne est utique unumquenque scientem interrogandum, neque secundùm omne interrogatum esse respondendum de vnoquoque: sed quæ sunt secundum scientiam determinata. Si autem disputet cum geometra, secundùm quòd est geometra: sic manifestum est quòd & bene, si ex ijs aliquid demonstret: si verò non, non bene: Manifestum autem est quòd non arguit geometram, sed aut secundùm accidens. Quare non utique erit in non geometricis de geometria disputandum: latebit enim prauè disputans: similiter autem & in alijs se habet scientijs. Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes, non ne sunt & non geometricæ? Et quæ sunt secundùm unamquanque scientiam, & quæ secundum ignorantiam qualis geometrica est? Et vtrum qui secundum ignorantiam syllogismus, qui est ex oppositis syllogismus, an paralogismus? Secundum geometriam autem, aut ex alia arte vt musica, est interrogatio non geometrica: de geometrica autem, vt adinuicem parallelas concurrere opinari, geometrica quodam modo est, & non geometrica alio modo: dupliciter enim hoc est sicut arithmon: alterum quidem non geometricum est in non habendo, alterum vero in prauè habendo: & ignorantia hæc quæ est ex eius principijs, contraria est. In doctrinis autem non est similiter paralogismus, quia medium semper est dupliciter: etenim

tenim de hoc omni, & hoc iterum de alio dicitur omni: quod autem prædicatur, non dicitur omne. Hæc autem sunt vt est videre in intellectu, sed in orationibus latet: vtrum omnis circulus figura sit: si scribatur autem manifestum est. Quid autem, sint ne carmina circulus? manifestum quoniam non sunt. Non oportet autem instantiam in ipsum ferre si sit propositio inductiua, sicut enim neque propositio est, quæ non est in pluribus, non enim erit in omnibus: ex vniuersalibus autem syllogismus manifestum est quod neque instantia est: eædem enim sunt propositiones, & instantiæ: quàm enim fert instantiam, hæc fiet vtique propositio demonstratiua, aut dialectica. Contingit autem quosdam non syllogisticè dicere propter id quod accipiunt vtriusque consequentia: ut & Cæneus facit, quod ignis in multiplicata analogia fit: & nanque ignis cito generatur, sicut dicit: & hæc est analogia. Sic autem non est syllogismus: sed si velocissima analogia sequitur multiplicatā & ignem velocissima in mutatione analogia. Aliquando quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquando uerò contingit, sed non uidetur. Si autem esset impossibile ex falsis verum monstrare, facile vtique esset resoluere: conuerterentur enim ex necessitate. Sit enim A ens: hoc autem cùm sit, ea utique sunt quæ noui quoniam sunt ut B: ex his igitur monstrabo quoniam illud est. Conuertuntur autem magis quę sunt in mathematicis, quoniam nullum recipiunt accidens (& in hoc differunt ab ijs, quæ sunt in dialogis) sed diffinitiones. Augentur autem non per media, sed in assumendo, ut A de B, hoc autem de C. itèm hoc de D, & hoc

in infinitum & in latus, vt A de C, & de E, vt est numerus quantus, vel infinitus. Hoc aūt in quo sit A, numerus impar quantus, in quo B, numerus impar in quo C; est & itaque A de C, & est par quātus numerus in quo sit D, par numerus in quo est E, est ergo A de E.

ANNOTATIONES.

Secundum omne] *alij legunt Ad omne, vel tacent Secundum.* [*non ne sunt & non Geometricæ:*] *alij legunt, sunt sanè & non Geometricæ.* [*qualis Geometrica est?*] *aliàs, aliqua Geometrica est.* *siue doctrinis*] *aliàs, in Mathematicis* [*in orationibus*] *alij legunt, in rationibus. vide 1. Elen. cap. 9.* [*ut A. de C. & de E*] *Ioan. Gram. ait legendum esse; ut A. de B. & de D.*

Argumentum, in cap. 10.

Demonstratio quia est, & propter quid dupliciter differt: nam demonstratio quia, est per causam remotam, vel ab effectu ad causam: sed demon. propter quid est per causam propinquam, & à causa ad effectum. per causam remotam est, si quis demonstret parietem non respirare: quoniam non est animal: nam non esse animal est causa remota non respirandi. quod si esset causa propinqua; animal esset causa propinqua respirandi. quod est falsum: siquidem non omnia animalia respirant, sed ea solum quæ pulmonem habent. id autem patet: quia, si negatio est causa negationis; & affirmatio affirmationis: ut, si immodicè esse calidum, vel frig. est causa non sanandi; esse modicè cal. uel frig. est causa sanandi. Fieri debet talis demonstratio in secunda fig. in Camestres: ut, omne

respi-

respirans est animal. Sed nullus paries est animal. igitur nullus paries est respirans. Eodem pacto confirmatur syl. In Scythia non sunt sibillatores; quia ibi non sunt uites. Ab effectu ad causam: ut, Planetæ sunt prope nos; quoniam non scintillant. nam scintillare est effectus eius, quod est esse prope nos. Fit propter quid sic. Planetæ non scintillant; quia sunt prope nos. Sic propter quid; Luna est circularis figuræ; quoniam augetur, & imminuitur circulariter. Cæterum demonstratio propter quid pertinet ad scientiam subalternantem, & quia est ad subalternatam: ut Geometria est scientia subalternans respectu Perspectiuæ, & Arithmetica Musicæ. quare hæ scientiæ sic se habent, vt vna earum consideret speciem, aliam genus, hoc est, subiectum scientiæ subalternantis contrahitur ad subiectum subalternatæ per differentiam accidentalem. Sed & demonstratio propter quid fit in scientia subalternata latè capta: etenim respectu unius esse potest subalternans, & respectu alterius subalternata. Fiunt etiam tales demon. in scientijs disparatis, veluti in Medicina, & Geometria: nam medicus cognoscit quia est huius conclusionis, Vulnera circularia tardius sanantur, quàm ob longa. sed Geometer cognoscit talem propter quid.

De demonstratione propter quid, & quia est, de eiusq; speciebus ac differentijs.
Caput. 10.

SEd quia differt, & propter quid, scire: primum in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per immediata fiat syllogismus: non enim accipitur prima causa: sed quæ propter quid scientia, est secundum primam causam. Alio modo si per immedia-

ta quidem, sed non per causam, sed per conuertentia, & per notius: prohibet enim nihil æquè prædicantium, notius aliquando esse non causa: quare per hanc erit demonstratio. Vt quòd propè sint planetæ, per illud quod non scintillare: sit in quo C planetæ, in quo B non scintillare, in quo A propè esse: verum igitur est de C, B dicere, planetæ enim non scintillant: sed & A de B, non scintillans enim propè est. Hoc autem accipitur per inductionem, aut per sensum: necesse ergo A ipsi C inesse: quare demonstratum est quod planetæ propè sunt. Hic ergo syllogismus non est propter quid, sed quia: non enim ex eo quod non scintillant propè sunt, sed propter illud quod propè sunt, non scintillant. Possibile est autem & per alterum, alterum monstrare: & erit propter quid demonstratio: ut sit C planetæ, in quo B propè esse, A non scintillare: est igitur B in C, quod est nõ scintillare: quare & in C, & erit propter quid syllogismus: accepta enim est prima causa. Iterum sic lunam demonstrant quod quidem circularis: sit per incrementa: si enim quòd augetur circulare quidem sit, augetur autem sic luna: manifestum quoniam circularis: sic igitur ipsius quia, factus est syllogismus: ecõuerso autem posito medio, ipsius propter quid syllogismus fit. Non enim propter augmenta ipsius, circularis est: sed quia circularis est, accipit augmenta huiusmodi. Luna sit in quo C, in quo B sic augmentum, sit in quo A circulare. In quibus autem media non conuertuntur, & est notius quod nõ est causa; quia monstratur: sed & propter quid, non. Amplius in quibus medium extra ponitur: etenim in his non propter quid: sed ipsius quia demonstratio

ſtratio: non enim dicitur cauſa. Vt propter quid nō reſpirat paries, quia non eſt animal: ſi enim non reſpirandi cauſa eſt hoc, oportet eſſe animal cauſa reſpirandi. Vt ſi negatio cauſa eſt ipſius non eſſe, affirmatio cauſa eſt ipſius eſſe: ſicut ſi ſine menſura eſſe calida, & frigida, cauſa eſt non ſanandi: & menſura huius cauſa erit ſanandi. Similiter autem, & ſi affirmatio eſt cauſa ipſius eſſe, & negatio ipſius non eſſe. In his autem ſic demonſtratis non contingit quod dictum eſt: non enim omne animal reſpirat. Syllogiſmus autem huius cauſæ eſt in media figura: ut ſit A animal, in quo B reſpirare, in quo C paries: in quo B quidem igitur omni, eſt A: omne enim reſpirans eſt animal. in C autem nullo: quare neque B in C nullo eſt: non igitur reſpirat paries, Comparantur autem huiuſmodi cauſæ ſecundum excellentiam dictis: hoc autem eſt plurimum diſtans medium dicere, ſicut enim illud eſt quod Anacharſidis: quòd in Scythis non ſunt ſibilatores, neque enim vites. Secundum igitur eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem: hæ differentiæ ſunt ipſius quia, ad eum qui propter quid eſt ſyllogiſmum. Alio autem modo differt propter quid ab ipſo quia: quod eſt per aliam ſcientiam utrunque ſpeculari. Huiuſmodi autem ſunt, quæcunque ſic ſe habent adinuicem, quòd alterum ſub altero eſt: vt perſpectiua ad geometriam, & machinatiua ad ſtereometriam, & harmonica ad arithmeticam, & apparentia ad aſtrologiam. Ferè quidem vniuocæ ſunt harum quædam ſcientiarum, ut aſtrologia, mathematica, & quæ naualis eſt, & harmonica, & mathematica, quæ eſt ſecundùm auditum. Hic enim

ipſum

ipsum quia, sensibilium est scire: sed propter quid, mathematicorum. Hi enim habent causarum demonstrationes, & frequenter nesciũt ipsum quia: sicut illi vniuersale considerantes, sæpè quædam singularium nesciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæc quæcunque alterum quiddam sunt secundùm substantiam, & utuntur speciebus. Mathematicę enim circa species sunt, nõ enim de subiecto aliquo: si enim de aliquo subiecto geometrica sunt, sed non sunt secundùm quod geometrica sunt. Habet autem se ad perspectiuam sicut hæc ad geometriam, & alia ad istam, ut id quod est de Iride ipsum quidem quia est scire physici, sed propter quid perspectiui, aut simpliciter, aut secundum disciplinam. Multæ autem, & non sub seinuicem scientiarum, habent sic: ut medicina ad geometriam quod enim uulnera circularia tardius sanantur, medici est scire quia, propter quid autem, geometræ.

Argumentum in cap. 11.

Prima figura maximè facit scire: in ea enim sunt demonstrationes mathematicæ, quę sunt omnium certissimæ, & ferè omnes demõstrationes propter quid, & potest concludi definitio de definito, nec indiget aliis figuris, sed aliæ perficiuntur per eam. Sed sicut sunt aliquæ propositiones affirm. mediatæ, & aliquæ immediatæ, sic aliquæ negatiuæ mediatæ, & aliquæ immediatæ. negatiua mediata dicitur tripliciter; primò quando subiectum continetur, & prædicatũ nõ in ut, nullum corpus est quantitas. Secundò quando prædicatum est in aliquo, & subiectum non in ut, nulla substantia est caliditas. Tertiò quando ambo extrema

continentur sub diuersis ; ut, nullum animal est calliditas.

Primam figuram maximè scientiæ esse accommodatam.
Cap. 11.

Figurarum autem faciens scire maximè, prima est: mathematicę enim scientiarum per hanc demonstrationes ferunt : vt arithmetica, & geometria, & perspectiua : & ferè est dicere quæcunque propter quid speculari faciunt considerationem: aut enim omnino, aut sicut frequentius, & in plurimis per hanc figuram (qui est propter quid)fit syllogismus: quare & ꝓpter hoc erit maximè faciens scire: ꝓprijssimũ enim scire, propter quid speculari. Postea ipsius quid est scientiam, per hanc solam venari possibile est. In media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, sed ipsius quod quid est scientia affirmationis est. in vltima autem fit, quidem, sed non vniuersaliter, sed quod quid est, vniuersalium est: non enim quodammodo est animal bipes homo. Amplius hæc quidem illis nihil indiget: illę autem per hanc densantur, & augmentantur quousq; vtique ad immediata veniant: manifestum igitur est, quod maximè propria scientiæ est prima figura. Sicut autem A esse in B contingit indiuisibiliter, sic & non esse possibile est: dico autem indiuisibiliter esse, vel non esse, eò quod non est aliquid eorum medium: sic enim non erit secundum aliud esse. Cum igitur aut A aut B in toto aliquo sit, aut etiam ambo, non contingit A in B primo non esse. Sit enim A in toto C igitur si B non est in toto C (potest enim A quidem esse in quodã toto, sed

B non esse in hoc) syllogismus erit quod non sit A in B : si enim A quidem omni est C, in B autē nullo est, in nullo B est A. Similiter autem & si B in aliquo toto est, vt in D : D enim in omni B est, in A autem nullo D: quare A in nullo B erit per syllogismum. Eodem autem modo demonstrabitur & si vtraque in toto aliquo sit. Quod autem contingit B non esse in quo toto est A, aut iterum A in quo est B: manifestum est ex coordinationibus, quęcunque non commutantur adinuicem : si enim nihil eorum quæ sunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorum quæ sunt in B E F, A autem in toto G. sic coordinatione existente : manifestum est quod B non erit in G, commutarētur enim coordinationes: similiter autem est & si B in toto aliquo est. Si verò neutrum sit in toto aliquo nullo, nō sit autem A in B, necesse est indiuisibiliter non esse: si enim erit aliquod medium, necesse est alterum horum in quodam toto esse : aut enim in prima figura aut media erit syllogismus: si quidem igitur in prima figura, B erit in toto aliquo affirmatiuam enim ad hoc oportet fieri propositionem. Si verò in media, vtrunque contingit: ad vtrunque enim posito priuatiuo, erit syllogismus: cùm autem vtraque priuatiua sit, nō erit : manifestum igitur est, quod contingit & aliud in alio non esse indiuisibiliter : & quando contingit & quomodo diximus.

Argumentum, in cap. 12.

Igitur aliquæ sunt propositiones mediatæ, & aliquæ immediatæ, per quas potest fieri ignorantia, quæ duplex est: altera prauæ dispositionis, altera puræ negationis.

rationis: ignorantia praua dispositionis est deceptio facta per syllogismum, & potest fieri dupliciter. Primò cum quis assentit falso, tanquàm vero absque ratione. Et non fit nisi uno modo. Secundò cum assentit falso tanquàm vero per aliquam rationem, & id multipliciter; cũ multis modis fiat syllogismus ignorantiæ, vt per conclusiones perspicuum fiet. quarum prima est. Vniuersalis [illegible] immediata potest concludi per syllogismum ignorantiæ ex vtrisque propo. falsis in toto, uel in parte, uel ex minore falsa, & maiore uera, sed non contrà. Prima pars perspicua sic fit per terminos, vt per litteras Arist. fecit. Omnis quantitas est substantia; sed omnis quantitas est qualitas: omnis ergo quantitas est substantia. secunda conclusio. Vniuersalis negatiua immediata falsa potest concludi ex vtrisque prop. falsis, uel altera in prima figura: vt nulla albedo est color; omnis autem nigredo est albedo: nulla igitur nigredo est color: unde si maior esset uera; minor non: maior enim extremitas negaretur de minori, & affirmaretur de medio. Tertia conclusio. Vniuersalis negatiua immediata falsa non potest concludi ex utrisque prop. in toto falsis, sed in parte, uel altera falsa in secũda figura: quoniam cum conclusio sit falsa, & immediata; eius contraria erit uera, & idem non poterit affirmari de uno extremo, & negari de altero.

De ignorantia dispositionis & negationis, & syllogismo imperitia eorum, quæ primò, immediatèque insunt,

Cap. 12.

IGnorantia autem nõ secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta: est quidem per syllogismum facta deceptio. Hæc autẽ in

In ijs, quę insunt primo, aut non insunt, contingit dupliciter: aut enim est cum simpliciter accipiat esse, uel non esse, aut cum per syllogismũ accipiat opinionem: simplicis quidem ergo opinionis simplex deceptio, sed quæ est per syllogismum, plures sunt. Non sit enim A in nullo B indiuisibiliter. ergo si syllogizet A esse in B medium accipiens C, deceptus erit per syllogismum. Contingit igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum esse falsam: si enim neque A in nullo C; erit neque C in nullo B erit: accepta autem vtraque e contrario, vtræque enim erunt falsæ. Potest autem sic se habere C ad A, & ad B, quod neque C sub A sit, neque in B vniuersaliter: B quidem impossibile sibi est esse in aliquo toto; primum enim dictum est in ipso A, B non esse: A autem non necesse est omnibus inesse, quæ sunt C vniuersaliter: quare vtræque falsæ sunt. Sed alteram contingit veram accipere, non tamen quamlibet contingit, sed quæ est A C, nam C B propositio semper falsa erit, propter id quod C, in nullo B est: sed quæ est A C potest; vt si A & in C, & B indiuisibiliter est: cum enim primum prædicetur idem de pluribus: neutrum in neutro erit. Differt autem nihil, neque si non indiuisibiliter insit: ipsius quidem esse igitur deceptio per ista, & sic fit solum: non enim erat in alia figura ipsius esse syllogismus, qui vero ipsius non esse, in prima figura, & in media est: primum igitur dicamus quot modis in prima fit: & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit igitur vtrisque falsis: vt si A & in B, & in C indiuisibiliter sit: si enim accipiatur A in C nullo esse, C autem in omni B, falsæ sunt propositiones.

Con-

Contingit autem & altera falsa, & hac quacunque contingente: potest enim quæ est A C vera esse, quæ vero B C falsa, sed quæ est A C vera, quoniam non in omnibus quæ sunt, inest A sed quę est C B falsa esse, quoniam impossibile est esse in B C, in quo nullo est A: non enim etiam vera erit, quæ est A C propositio: simul autem & si sint vtræque veræ, & cõclusio vera erit, sed & etiam quæ est C B: contingit veram esse cum altera sit falsa, vt si B in C sit, & in A, necesse est enim alterum sub altero esse: quare si accipiatur A in nullo C esse, falsa erit propositio: palã igitur quoniam & cum altera sit falsa, & in vtrisque, falsus syllogismus erit. Sed in media quidem figura totas propositiones esse vtrasq; falsas non contingit, cum enim in omni B, A sit, nihil erit accipere quod in altero erit omni, in altero verò nullo erit: oportet autem sic in media figura accipere propositiones, & quod in hoc quidem sit, & quod in hoc nõ sit si quidem erit syllogismus: si igitur accipiantur sic falsæ, palàm quod contrariæ econuerso se habebunt, hoc autem impossibile est. In aliquo autem vtrãque propositionem nihil prohibet falsam esse, vt si C in A, & in B aliquo est: si enim A in omni C accipiatur esse, B autem in nullo falsæ, quidem vtræque propositiones, non tamen totæ, sed in aliquo, ecõuerso autẽ posito priuatiuo, similiter. Alteram autem falsam, & quamlibet contingit: quod enim est in A omni, & in B est: si igitur accipiatur in A quidem toto esse C, in B autem toto non, esse quæ quidem est C A erit vera, sed quę est C B falsa. Iterum quod in B nullo est, neque in A omni erit: si enim in A est, & in B: sed non inerat: si igitur accipiatur C in

toto quidem A esse, in B autem nullo quidem quæ est B propositio vera est, altera verò falsa. Similiter autem fit transposito priuatiuo: quod enim in nullo est A, neque in B nullo erit: si igitur accipiatur C in toto quidem A, non esse, in B autem esse toto, quæ quidem est A C propositio vera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni B est in nullo accipere A esse, falsum est: necesse enim est si in omni B, & in quodam A esse: si igitur accipiatur in omni quidem B esse C, in A autem nullo, quæ quidem est C, B, vera erit, quæ autem est A C, falsa. Manifestum igitur quod vtrisque falsis, & altera solum erit syllogismus deceptiuus in indiuisibilibus.

Argumentum in cap. 13.

Sed ad mediatas. quarta conclusio in ordine. Vniuersalis negatiua falsa, & mediata non potest concludi per medium proprium ex utrisque falsis, sed ex maiore in prima figura: minor enim debet esse eadem in syllog. ignorantiæ, & syl. vero, ex maiore autem falsa sic. Nullum animal est substantia; sed omnis homo est animal: igitur nullus homo est substantia. Quinta conclusio. Vniuersalis neg. mediata falsa potest syllogizari per medium non proprium ex utrisque falsis, uel ex maiore vera, & minore falsa. Non proprium intelligitur alienum ab extremis. Sexta in secunda figur. Vniuersalis negatiua falsa non potest concludi ex vtrisque in toto falsis, sed ex altera falsa. Septima. Vniuersalis affirma. falsa, & mediata non potest syllogizari per medium proprium in prima figura ex vtrisque falsis, sed ex maiore. Octaua. Vniuersalis affir. falsa, & mediata potest syllogizari

ri per medium nō proprium in prima figura ex utrisque falsis, uel altera falsa.

De syllogismo imperitiæ eorum quæ insunt immediatæ.
Cap. 13.

IN ijs autem, quæ non indiuisibiliter insunt, aut non insunt, cum quidem per proprium medium falsitatis fiat syllogismus, non possibile est falsas vtrasque esse propositiones, sed solum quæ ante maius extremum. Dico autem proprium medium per quod fit contradictionis syllogismus: ut enim A in B per medium C quoniam igitur necesse est quæ est C: B affirmatiuā accipi syllogismo facto: manifestum quod semper hæc est vera. non enim conuertitur: sed quę est A C falsa, hac enim conuersa, econtrario fit syllogismus. Similiter autem est, & si ex alia coordinatione accipiatur medium: vt D, si & in toto A, & de B prædicatur omni, necesse est eam (quæ quidem est D B) propositionem manere, alteram autem conuerti. Quare hæc quidem semper vera, illa verò semper falsa, & fere huiusmodi deceptio, eadem est ei quæ fit per proprium medium. Si verò non per proprium medium fiat syllogismus, cum quidem sub A sit medium, in B autem nullo est, necesse est vtrasque falsas esse; sumendæ enim econtrario sunt quàm vt se habeant propositiones, si debeat syllogismus esse: sic autem acceptis vtræque fiunt falsæ: vt si A quidem in toto D est, D autem in nullo B: conuersis enim ijs syllogismus erit, & propositiones vtræque falsæ. Cum verò non sit sub A medium vt D, quæ quidem est A D vera

erit, quæ verò est D B falsa: quæ enim est B D vera est, quia non erit in A D: quæ vero est D B falsa, quia si esset vera, & conclusio esset vera, sed falsa erat. Sed per mediam figuram facta deceptione, vtrasq; quidem non contingit falsas esse propositiones totas: cum enim sit B quidem sub A, nihil contingit in hoc quidem omni, in illo autem nullo esse: sicut dictum est, & prius. Altera verò potest esse falsa, & quæcunque contingit, si enim C & in B, & in A est, si accipiatur in A quidem esse, in B verò non esse, quæ quidem A C vera erit, altera autem falsa. Item si in B accipiatur C esse, in A autem nullo est, quæ quidem est C B vera erit, altera autem falsa: si quidem igitur priuatiuus sit deceptionis, syllogismus, dictum est, quando, & per quæ erit deceptio. Si verò sit affirmatiuus, tunc cum per proprium medium, impossibile est vtrasque esse falsas: necesse est enim quæ est C B manere, si quidem erit syllogismus sicut dictum est, & prius, quare C A semper erit falsa, hæc enim est conuersa. Similiter autem est & si ex alia ordinatione accipiatur medium, sicut dictum est, & in priuatiua deceptione: necesse enim est, quæ quidem est D B manere, quę verò est A D conuerti: & hæc deceptio eadem est priori. Cum verò sic non per proprium: si quidem sit D sub A, hæc quidem erit vera, altera verò falsa: potest enim A in pluribus esse, quæ non sunt sub seinuicem. Si uerò non sit D sub A, hæc quidem semper manifestum est quoniam est falsa: affirmatiua enim accipiatur, quæ verò est D B, contingit & veram esse, & falsam: nihil enim prohibet A quidem in nullo D esse, D autem in omni B: ut animal in scientia, scientia autem, ut in

musica neque utique A in nullo D, neque D in nullo B esse; manifestum igitur est, quoniam cum non sit medium proprium, & vtręque possunt simul esse falsæ, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri secundum syllogismum deceptiones, & in alijs quæ sunt sine medio, & in ijs quæ sunt per demonstrationem, manifestum est.

Argumentum In Cap. 14.

Sed pro ignorantia puræ negationis describitur talis conclusio. Deficiente sensu alicuius sensibilis deficit illius scientia: quoniam omne quod scitur per demonstrationem, aut aliàs mediatè, uel immediatè; scitur per inductionem: nam, nisi per inductionem possumus uniuersalia speculari. sed inductio deficiente sensu non potest haberi: quare nihil potest sciri, & quanquam principia mathematica abstrahunt à motu, & materia sensibili secundum rationem; non tamen secundum rem; cum de rebus sint sensibilibus.

Si sensus à natura deficit, & scientiam propriorum sensibilium illius deficere. Caput. 14.

MAnifestum est autem, & si aliquis sensus defecerit, necesse est aliquam scientiam deficere, quam impossibile est accipere: si quidem discimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio ex vniuersalibus: inductio autem ex ijs, quæ sunt particularia. Impossibile autem est vniuersalia speculari, nisi per inductionem, quoniam & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductionem no-

ta facere, si quis vult nota facere: quia sunt in vnoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quod huiusmodi unumquodque est. Inducere autem non habentes sensum, impossibile est: singularium enim sensus est: nõ enim contingit accipere ipsorum scientiam: neque enim est ex vniuersalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

Argumentum in cap. 15.

Antequam quæstiones super statum prædicatorũ moueantur, quatuor sunt nobis supponenda. primum. omnis syllog. cõstruitur ex tribus terminis, & duabus prop. Secundum. affirmatiua non concluditur nisi ex affirmatiuis propos. negatiua verò concluditur per vnam affir. & alteram negatiuam. Tertium, si aliqua prop. demonstrationis sit mediata, debet demonstrari donec veniamus ad immediatam, non solum secundum opinionem, vt in dialecticis, sed secundum veritatem. Quartum ea, quæ prædicantur, alia per se, alia per accidens prædicantur. his suppositis tres mouentur quæstiones. Prima est. vtrum accepto infinito subiecto contingat ascendendo accipere infinita prædicata. Secunda, utrum accepto supremo prædicato contingat descendere accipiendo infinita subiecta. Tertia, vtrum extremis determinatis contingat media esse infinita.

Syllogismum omnem ex tribus constare terminis, maiori, minori, ac medio: & hos in infinitum tã in propositionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire nõ posse. Cap. 15.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & quidem monstrare possibilis est: quoniam

niam A est in C, propter id quod est in B, & hoc in C. Sed priuatiuus est quidem alteram propositionem habens; quoniam est aliquid aliud in alio, alteram autem quoniam non est. manifestũ igitur est, quòd principia, & quæ suppositiones sunt dicta hæc sunt: accipientem enim hæc sic, necesse est monstrare: vt quod A sit in C per B: iterum autem quòd A sit in B per aliud mediũ, & quod B sit in C similiter. Secundum igitur opinionem syllogizantibus, & solum dialecticè, manifestum est, quòd hoc solum intendẽdum, si ex quibus contingit maximè probabilibus fiat syllogismus. Quare & si est aliquid in veritate eorum, quæ sunt A B medium: videtur autem non esse per hoc syllogizans, syllogizat dialecticè. Ad veritatem autem, ex ijs quæ sunt oportet intendere, habet autem se sic. Quoniam autem est quod ipsum quidem de alia prædicatur, non secundum accidens: dico autem secundum accidens: vt album aliquando dicimus illud esse hominem, non similiter dicentes & hominem album, cùm enim non sit alterum, aliquod album est: album autem est homo, quoniam accidit homini esse album: sunt igitur quę dam huiusmodi, quæcunque secundum se prædicantur. Si igitur C huiusmodi quòd ipsum quidem nõ in alio sit, in hoc autem B sit primo, & non per aliud medium: iterum E de D sit, & similiter & hoc in B, nunquid igitur hoc necesse est stare, an contingit in infinitum ire? Et iterum si de A quidem nihil pręDicatur per se, A autem in F est primo, medium autem in nullo priori, & F in A, & hoc in B, nunquid & hoc stare necesse est? an & hic contingit in infinitum abire? Differt autem hoc à priori intantum,

quoniam hoc quidem est nunquid cōtingit incœpturum ab huiusmodi quod in nullo est altero, sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire: alterum autem incœpturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, in deorsum intendentem si contingit in infinitum ire? Amplius, media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis? dico autem vt si A in C sit, medium ipsorum sit B, ab ipso autem B, & ab A altera, sed horum alia, nunquid & hæc in infinitum contingit abire? an impossibile est? est autem hoc quidem intendere idem & si demōstrationes in infinitum veniunt: & si est demonstratio omnis rei, an adinuicem concludantur. Similiter autem dico C in priuatiuis syllogismis, & propositionibus: vt si A non inest B nulli, aut primo, aut est aliquid medium, cui priori non inest A, aut si sit C quod omni B inest, & iterum hoc non etiam alij priori, ut si A est quod sit in omni B: nanque in his aut infinita sunt, in quibus non est in prioribus, aut statur. Sed in conuertibilibus non similiter se habet: non enim est in æquè prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut ultimò: omnia enim ad omnia sic similiter se habent, siue sunt infinita de ipso prædicata, siue utraque sunt dubitata infinita: nisi similiter conuerti contingat: sed hoc quidem sicut accidens, illud verò sicut prædicatum.

Argumentum, in cap. 16.

Hæ quæstiones non habent locum in terminis conuertibilibus; si quidem hi non habent suprà, neque

infrà.

infrà, & si sit status in affirmatiuis; erit & in negatiuis: quia accepta negatiua mediata, vel immediata est status, vel potest demonstrari per unam affirmat. & unam negat. vnde negatiua est med. vel immed.

De terminatis extremis, summo, imoq; media non esse infinita. *Cap. 16.*

QVoniam igitur media non contingit infinita esse: si in sursum, & deorsum stent prædicata, manifestum est. Dico autem sursum quidem, quod vniuersale magis est: deorsum autem, quod particulare est. Si enim A prædicante de C, infinita sunt media, in quibus B: manifestum est quod continget utrique: vt ab A in deorsum alterũ de altero contingit præ dicari in infinitum; antequam enim in C ueniat, infinita sunt media: & ab C in sursum infinita, antequàm in A veniat: quare si hæc impossibilia sunt, & ipsius A & C impossibile est infinita esse media. Neque enim si aliquis dicat quòd hæc quidem, quæ A B C contingentia sunt adinuicem, ut & non sint media, illa uero non esse accipere: nihil differt: quodcunque enim accipio eorum quæ sunt B, erunt ab A aut C infinita media. An non a quo iam prima sint infinita siue statim, siue non statim, nihil differt? quæ enim sunt post hæc, infinita sunt.

Argumentum in Cap. 17.

Et cum non sit processus in infinitum in affirmatiuis; erit etiam status in negatiuis, ut in prima figu

nam si fiat talis syl. nullum corpus est quantitas. sed omnis homo est corpus: nullus igitur homo est quantitas. maior est mediata, & demonstratur hoc pacto nulla substantia est quantitas; sed omne corpus est substātia, quare nullum corpus est quantitas. & cum maior sit immediata; ibi est status in secunda figura. omnis homo est corpus; nulla quantitas est corpus: nulla igitur quantitas est homo. minor est mediata, & hoc modo demonstratur Omne corpus est substantia, nulla autem quantitas est substātia, ergo nulla quantitas est corpus. & sic status est in minore. in tertia fig. nullum animal est quantitas; sed omne animal est corpus: igitur quoddam corpus non est quantitas. maior est mediata. itaque sic potest demonstrari. nullus homo est quantitas; sed omnis homo est animal: igitur aliquod animal non est quantitas. status est in maiore, cum sub homine nihil sumi possit. ad tertiam quaestionem, quae est vtrum extremis determinatis contingat media esse infinita. non contingit: quoniam nunquàm potest ab infimo subiecto ad supremum praedicatum perueniri, nec contrà: cum impossibile sit infinita pertransire.

Propositionis negatiuae mediatae media, quibus reuocetur ad immediatam, non esse infinita. Cap. 17.

MAnifestum autem & in priuatiua demonstratione quoniam statur, si quidem in praedicatiua statur in utrisque. Sit enim non contingens neque in sursum ab ultimo in infinitum ire (dico autem in quo statur, quod ipsum quidem in alio nullo est: sed in illo aliud ut C) neque à primo in vltimum. Dico autem primum, quod ipsum quidem de alio, sed de illo nullum

aliud

aliud dicitur: si igitur hæc erunt, manifestum quòd & in negatione stabitur. Tripliciter autem monstratur non esse: aut enim in quo quidem est C,B, inest omni, sed in quo est B nulli, inest A. ipsum igitur B C, & semper alterū spacium necesse est ire ad immediata: prædicatiuum enim est hoc spacium. Sed alterum manifestum est, quòd si in alio non est priori, vt in D, hoc indigebit in omni B esse: & si iterum A in alio priore quàm D non fuerit: illud indigebit in omni D esse: quare quoniam in deorsum stat viæ, & quæ in sursum stabit, & erit aliquid in quo primo non erit A. Item si B quidem in omni A, in C autem nullo, A in C nullo erit. Iterum hoc si oportet monstrare, manifestum est, quòd aut per superiorē modū sursum monstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus quidem igitur dictus est: secundus autem demōstrabitur. Sic autem vtique monstrabitur: ut quòd D in B omni est, in C autem nullo: si necesse est aliquid esse in B, & iterum si hoc in C non erit, aliud verò in D est quòd in C non est: igitur quoniam esse semper superiori stat, stabit & non esse. Tertius autem modus est: si A B omni insit, C verò in nullo B sit, non in omni C, in quo est A. Iterum autem hoc superius dicta, aut similiter demonstrabitur. Illis igitur modis statur. Si verò sic est, iterum accipietur B in C esse, in quo C non in omni E, & hoc iterum similiter. Quoniam autem suppositum est stare, & in deorsum, manifestum est quòd stabit & quod in C non est. Manifestum autem est quoniam & si non vna via monstretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquādo verò ex secunda, aut ex tertia, quoniam &

sic

sic stabitur: finitę enim sunt viæ. Finita autem finitè sumpta pluries, necesse est finiri omnia. Quod quidem igitur in priuatione si quidem & inesse statim, manifestum est.

Argumentum in cap. 18.

Verum in prædicatis essentialibus non est processus in infinitum: nihil enim cognosci per definitionem posset, cum in definitione necesse sit ponere omnia prædicata, vel saltem resoluere, donec ueniamus ad unū irresolubile. Quò verò ad ea, quæ prædicantur per accidens: alia prædicantur ut subiectum de accidente, ut homo de albo, vel accidens de accidenti. vt album deambulat. Sed quædam per se prædicantur, vt accidens de subiecto. at quæ per se prædicantur, alia per modum quantitatis, alia qualitatis, & alia aliorum accidentium, alia tandem per modum substantiæ, & in quid, quæ indicant quidditatem rei. hinc patet opinionem Platonis ideas ponentis separatas à singularibus esse fal'sam. & si genera, & species sunt, monstra sunt; id est nihil. vnde nihil ad demonstrationem conferent. ad quæstiones in prædicatis affir. dicitur, quòd est status, quia omnia prædicata sunt substantialia, vel accidentalia in quibus est status, cum omnia reducantur ad decem prædicamenta. sed & in circularibus est status; quia prædicata per se non prædicantur circulariter de eorum subiectis. sic in mediis demonstratiuis est status; quia nullus scit conclusionem per demonstrationem, nisi cognoscat propositiones. sic in prædicatis per se est status; nam cum in secundo mōdo subiectum sit de definitione prædicati, si essent infinita prædicata; idem esset de definitione infinitorum. item prædicata secundi modi conuertitur cum eorum prædicatis. sed in terminis conuertibili-

bus

bus non est processus in infinitum. nec in primo modo; quia talia prædicata sunt de definitione subiecti. unde, si essent infinita, essent de definitione eiusdem. & nihil contingeret sciri.

Propositionis affirmatiuæ mediatæ media non esse infinita. Cap. 18.

SEd quod in illis qui quidem logicè speculantur: sic manifestum fit. In ijs quidem igitur quę quidem in eo quod quid est prædicantur, manifestum est: si est enim definire, aut si notũ est quòd quid erat esse, infinita autem non est transire: necesse est finiri in eo quòd quid est prædicatiua. Vniuersaliter autem sic dicimus: est enim verè dicere album ambulare, & magnũ illud lignum esse: & iterum lignum magnum esse, & hominem ambulare, sed alterum est sic dicere: aut illo modo: cùm enim album quidem esse dico quod cui accidit album esse, lignum est: sed non quòd subiectum ligno, album sit, & nanque neque quod album est, neque quod quidem album aliquod est, factum signum est: quare non est aliter quàm secundum accidẽs: cùm autem lignum album esse dico, non quòd aliquod alterum sit album: illi autem accidit lignum esse, vt cùm sic musicum album esse dico: tunc enim quoniam homo est albus, cui accidit esse musicum, dico: sed lignum est subiectum, quod quidem & factum est, non cùm alterum aliquid sit quàm quod quidem lignum est, aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere, sit sic dicere prędicari, sed illo modo, aut nullo modo prædicari, aut prædicari quidẽ non simpliciter, sed secundum accidens prędicatur,

catur: est autem tanquam album quidem quod prædicatur, sed sicut lignum est de quo prędicatur. Supponatur ergo prędicatum prædicari semper de quo prędicatur simpliciter, sed non secundum accidens. sic enim demonstrationes demonstrant. quare in eo quod quid est, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de vno prędicabitur. Amplius, substantiam quidem significantia: quod quidem illud est, aut aliquod illud quidem significant de quo prędicantur. Quæcunque verò non substantiam significant, sed de aliquo subiecto dicũtur, quod non est, neque quod illud est, neq; quod quidem illud aliquid est, accidentia sunt: ut de homine album. Neque enim est homo, neque quod quidem album est, neque quod quidem album est aliquid, sed animal forsan: quod quidem enim animal est: homo est. Quęcunque verò non substantia significant, oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse quid albũ: quod non cum alterum aliquod sit, album est. Species enim valeant, & genera, monstra enim sũt: & si sint, nihil ad rationem sunt: demonstrationes enim de huiusmodi sunt. Amplius, si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impossibile est æquè prædicari ad inuicem sic: sed verum quidem contingit dicere sic: æquè autem verè prędicari non contingit. An enim sicut substantia prędicabitur, aut vt genus, aut vt differentia prædicari? hæc autem ostẽsa sunt, quoniam non erunt infinita, neque in sursum, neque in deorsum: vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum est: neque animal de homine, hoc autem de Callia, hoc autem de

alio

alio in eo quod quid est: substantiam enim omnem est definire huiusmodi: infinita autem non est transire intelligētem: quare neq; in sursum neque in deorsum infinita sunt: illam enim nō est definire, de qua infinita prędicantur. Sic igitur genera adinuicem non æqualiter prædicantur: erit enim ipsum, quod quidem ipsum aliquid est, neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, nisi secundum accidens prędicabitur: omnia enim hęc accidunt, & de substantiis prædicantur, sed quoniam neque in sursum, infinita sunt: de vnoquoque enim prædicatur quod significat aut quantum aliquid, aut quale aliquid aut huiusmodi quæ sunt in substantia: hæc autem finita sunt, & genera prædicamentorum finita: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut vbi, aut quando. Suppositum autem est vnum de vno prędicari, ipsa autem de ipsis quæcūq; nō ad aliquid sunt, prædicari non dicimus: accidentia enim sunt omnia: sed hæc quidem secundum seipsa, alia verò secundum alterum modum. Hęc autē omnia de subiecto quodam prędicari dicimus, accidēs autem non esse subiectum aliquod, nihil enim taliū ponimus esse, nō quod alterum aliquod esse dicitur, sed ipsum de aliis, & alia quidē de alio, neq; in sursum: ergo vnum de vno, neq; in deorsum esse dicetur, de quibus enim dicuntur accidētia; quęcunq; in substantia vniuscuiusq; sunt: hęc autem non sunt infinita: sed sursum ipsa quoque & accidentia utraque non infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primùm prædicetur, & de hoc aliud: & hoc stare, & esse aliquid quod non amplius, neque de alio priori, neque de illo aliud prius prædicetur.

tur. Vnus quidem igitur modus demonstrationis, dicitur hic. Adhuc autem alius, si de quibus priora quædam prædicantur, est horum demonstratio: quorum autem est demonstratio, neque potius habere possibile est ad ipsa, quàm scire, neque scire est sine demonstratione: si autem hoc per hæc sit notum. Hæc autem nescimus, neque melius habemus ad ipsa, quàm scire neque per hæc notũ sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neque ex suppositione, necessariũ est stare prædicationes mediorum: si enim non steterint, sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio: quare si infinita nõ impossibile est pertransire, quorum est demonstratio, hęc non sciemus per demonstrationem. Si igitur neque melius habemus ad ipsa quàm scire, non erit scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logicè quidem igitur ex his utique aliquis credat: de eo quod dictum est. Analyticè autem manifestum est per hæc velocius, neque in sursum, neque in deorsum infinita prædicata contingit esse in demonstratiuis scientijs de quibus intentio est: demonstratio enim est ex his quæcunque ipsa quidem insunt secundum seipsa rebus: secundum seipsa verò dupliciter: quæcunque enim in illis insunt in eo, quod quid est, & in quibus ipsa in eo, quod quid est insunt ipsis: vt in numero impar, quod inest quidem numero, est autem ipse numerus in ratione ipsius: & iterum multitudo, aut diuisibile, in ratione numeri: horum autem neutra contingit infinita esse, neque ut impar numeri. Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti hoc si est primum numerus, erit

ijs quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in uno, neque in sursum erunt infinita: at verò necesse est omnia inesse primo, ut numero, & in illis numerum: quare conuertibilia erunt, sed non excedentia. Neque tamen quæcunque sunt in eo quod quid est, neque hæc infinita sunt neque esset definire: quare si prædicata per se quidem omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt, stabunt utique in sursum, quare & in deorsum: si autem sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum sēper sunt finita. Si verò hoc est: manifestum iam est, & demonstratio non quòd necesse est principia esse, & non omnium esse demonstrationē, quod quidem diximus quosdam dicere iuxta principium: si enim principia sunt, non omnia sunt demonstrabilia, neque in infinitnm possibile ire: esse enim horum quodlibet, nihil est aliud, quam esse nullum spacium sine medio, & indiuisibile, sed omnia diuisibilia. Intus enim immittendo terminum, sed non assumendo, demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitum contingit ire, contingit vtique duorū terminorum infinita esse interius media: sed hoc impossibile est, si prædicationes steterint in superius, & in inferius: quòd autem stent, monstratum est logicè prius, analyticè verò nunc.

Argumentum in cap. 19.

Ex his, quæ dicta sunt, tria inferuntur. Primum est. non omne illud, quòd inest pluribus, & non uni per alterum, inest ei s per aliquod commune; quia esset processus infinitus, genus autem inest primò, & immediatè speciebus, & non uni per alterum, & tamen non inest

sne st per aliquod commune. vnde uerum est solum in passionibus. Secundum, cuiuslibet conclusionis demonstrabilis tot sunt elementa siue propositiones uniuersales immediatæ, quot sunt media. Tertium, in nulla demonstratione medium est extra extrema; nam in demonstrationibus medium conuertitur cum extremis. uerũ ut reducamus propositiones mediatas ad immediatas, si sint affir. necesse est capere aliquid, quod prius prædicetur de subiecto, quàm prædicatum illius propositionis: si negatiua; medium est capiendum, à quo prius remoueatur altera extremitatem.

Quo pacto mediatæ propositiones ad immediatas deduci possint. *Cap.* 19.

MOnstratis autem his, manifestum est si aliquid idem insit duobus, ut A & in C, & in D, non de prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni: quod non semper secũdum cõmune aliquid inerit: ut isoscheli, & scaleno, æquales duobus rectis habere: secundum commune aliquid inest: secundum enim quòd figura quædam sunt, & non secũdum alterum. Hoc autem non semper sic se habet. Sit enim B secundum quod A, in C & D, erit manifestum igitur, quòd B in C D secundum aliud commune est, & illud secundum alterum: quare duorũ terminorum medij infiniti vtique inciderunt termini, sed hoc est impossibile. secundum igitur aliquid commune inesse, nõ necesse est sem per idem pluribus, quoniam quidem erunt im mediata spatia. In eodem tamen genere, & ex eisdem atomis necesse est terminos esse: si quidem ijs quæ per se sunt, erit commune: non em erat ex alio genere in aliud genus descendere

quæ

quæ demonstrantur. Manifestum est autem q̃m & cum A in B sit, si quidem est aliquid medium, est demonstrare quod A in B sit, & elementa huius sunt hæc & tot, quot media sunt: immediatæ enim propositiones sunt elementa, aut omnes, aut uniuersales: si uerò non est medium, nõ amplius erit demonstratio, sed in principia uia est hæc. Similiter autem erit & si A in B non sit, si quidem enim aut medium est, aut prius cui non inest, erit demonstratio. Si verò non sit medium, non est demonstratio, sed principia, & elementa sunt tot, quot sunt termini: horũ enim propositiones, principia demonstrationis sunt: & sicut quædam principia sunt indemonstrabilia, quod sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo: sic quòd non erit hoc illud, neque quòd sit hoc in illo. Quare hæc quidem esse aliquid, alia non esse aliquid, erunt principia. Cùm ergo indigeat monstrare aliquid, accipiendum quod de B primum prædicetur. Sic C, & de hoc similiter A, & sic semper eunti nunquam extra, erit propositio, neque si esse ipsius A accipiatur ut demonstretur, sed semper medium densetur, quouisque indiuisibilia fiant, & vnum: est autem unũ, cum immediatum fiat: & vna propositio simplex est immediata: & quemadmodum in alijs est principium simplex, hoc autem non idem vbique est, sed in graui quidem vncia, in melodia autem diesis, aliud autem in alio: sic est in syllogismo vnum, propositio immediata: in demonstratione autem, & scientia, intellectus. In ostensiuis igitur syllogismis eius quod est, nihil cadit extra. Sed in priuatiuis, vbi quidem quod oportet esse, nihil cadit extra hoc: vt si A in B per C non inest: si enim in B quidem omni C,

est autem A in nullo C. Iterum si indigeat quod in C, A nullo sit: medium accipiendum est ipsius A & C: & sic semper procedet. Si verò indigeat monstrare quod D in E non sit, eò quòd est C in D quidem omni, in E autem nullo, aut non in omni E: nunquam extra cadit: hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neque a quo oportet, neque quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.

Argumentum in cap. 20.

Cum demonstratio alia sit vniuersalis, alia particularis, alia affir. alia neg. alia ostensiua, alia ad impossibile; primò dubitatur, vtrum demonstratio vniuersalis sit potior particulari: secundò, an affir. sit potior negatiua. tertiò, an ostensiua, quàm ad impossibile. quò ad primum, demonstratio particularis videtur potior ob tres rationes. prima est, quia magis facit scire, quàm vniuersalis; nam perfectius est scire in particulari: qui enim scit Coriscum esse musicum, scientiam habet maiorem de Corisco, quàm qui scit hominem esse musicum. omitto, quod particularis facit scire secundum quod ipsum. magis igitur facit scire. Secũda ratio est, particularia verius sunt, quàm vniuersalia: nam vniuersalia aut nihil sunt, aut posterius. tertia, demonstratio vniuersalis dat causam errandi, vt cum demonstratur hæc passio proportionaliter commutari de quantitate, datur occasio credendi, quod subiecto illi quantitas corrispondeat aliquid, quod non sit linea, nec numerus, nec singularis quantitas: particularis autem non dat occasionem errandi. Cæterùm dicendum est demonstrationem vniuersalem esse potiorem, quàm particularem: etenim quò ad primam sicut demonstratio particularis demonstrat passionem

ssionem subiecti particularis secundum quod ipsum, ita vniuersalis paßionem subiecti uniuersalis, de subiecto secundum quod ipsum. at, cum scire secundum quod ipsum sit uerius, quàm non secundum quòd ipsum; demonstratio vniuersalis magis facit scire. quò ad secundam, vniuersale est magis ens, quàm particulare: nam quàm particularia supponunt, tam supponit vniuersale. ad tertiam dicitur, quod propter demonstrationem vniuersalem non oportet opinari vniuersalia esse extra animam, sed terminos vniuersales. vnde quòd vniuersalis sit potior particulari, septem rationibus probatur. & prima est. demonstratio uniuersalis facit scire propriã paßionẽ de suo subiecto p causam propriã, cui inest; sed particularis non: igitur vniuersalis est potior particulari. secunda, vniuersalis resoluit vsque ad vltima, non particularis; quoniam contingit quærere, quia paßio inest subiecto nam perfectius est scire per ultima, vt patet in causa finali. veluti si quæratur, cur venit iste ad forum? respõdetur, vt argentum recipiat. cur? ut debitori reddat. cur? vt iustẽ agat, hæc est vltima causa finalis. sic in formali. Tertia ratio vniuersalis, quæ facit scire de primo subiecto minus accedit ad infinita, quàm particularis. uniuersalis igitur potior est particulari, nam finita sunt magis scibilia, quàm infinita. Quarta est, vniuersalis facit scire uniuersale, & particulare; sed particularis particulare. Quinta, vniuersalis procedit ex immediatis, & propinquioribus primis principijs, quàm particularis. Sexta uniuersalis procedit ex prop. potioribus, quàm particularis: prouenit enim ex vniuersalibus, quæ faciunt scire particulare, & vniuersale. Septima vniuersalis procedit per medium, quod est intelligibilius, & remotius a sensu, quàm particularis.

Quod demonstratio uniuersalis præstantior sit particulari. Cap. 20.

CVm autem sit omnis demõstratio, alia quidem vniuersalis, alia verò particularis, & hæc quidem cathegorica, illa verò priuatiua, dubitabitur qualis potior sit: similiter autem & de ea, quę demonstrare dicitur, & deducenti ad impossibile demonstratione. Primùm quidem igitur intendamus de vniuersali, & particulari. ostendentes autem hoc, & de ea quæ demonstrare dicitur, & quæ est ad impossibile, dicemus. Videbitur igitur fortassis vtique quibusdam sic intendentibus, quòd particularis est potior: si enim secundùm quam magis scimus demonstrationem, potior demonstratio est: hæc enim virtus demonstrationis. magis autem scimus vnumquodque cum ipsum cognoscimus secundum ipsum, quàm secundùm aliud: vt musicum Coriscum, quando cognoscemus, quòd Coriscus musicus est, quàm quòd homo musicus sit. Similiter autem & in aliis. Sed vniuersalis quoniam aliud, non quoniam ipsum fortasse demõstrat, vt quoniam isoscheles habet tres angulos ęquales duobus rectis, non quoniam isoscheles sed quoniam triangulus: sed particularis quoniam ipsum est: si igitur potior est quæ est secũdum ipsum: huiusmodi autem est particularis, & vniuersali magis, & potior vtique secundum partem demonstratio erit. Amplius, si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc de quo demonstrat, & quandam naturam esse hanc in ijs quæ sunt (vt trianguli præ

ter

ter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros) potior autem est quę est de esse, quàm de non esse, & propter quam errabitur: est autem vniuersalis huiusmodi (procedentes enim demonstrant vniuersale quemadmodum de eo quod est proportionale vt quod sit tale: erit proportionale quod neque linea, neque numerus, neque solidum, neque planum est, sed præter hæc aliquid) si igitur vniuersalis magis hæc est, & de eo quidem quod est minus, vniuersalis quam particularis, & facit opinionem falsam: indignior vtique erit vniuersalis particulari. Et primum quidem nihil magis in vniuersali quàm in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, non est secundùm quod est isoscheles, sed secundùm quod triangulus est: cognoscens quoniam isoscheles habet tres inquantum ipsum est, minus cognouit, quàm cognoscens quoniam triangulus est: & omnino si non quidem secundũ quod sit triangulus, & postea monstrat, non erit vtiq; demonstratio: si verò sit cognoscens vnumquodque secundum quòd vnumquodque est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, & eadem ratio & non secundum æquiuocationem triangulus est, & inest omni triangulo quod est duobus rectis æquales habens: non vtique est triangulus inquantum isoscheles, sed isoscheles secundum quòd triangulus huiusmodi habet tres angulos. Quare vniuersaliter sciens magis cognouit secundum quod est, quàm particulariter: potior est ergo vniuersalis, quàm particularis. Amplius, si quidem sit quædam ratio vna, & non æquiuocatio: vniuersale erit vtique nil minus secundum partem quibusdam;

sed magis est, quantò incorruptibiliora sunt illis: quæ verò secundum partem sunt corruptibilia magis. Amplius, nec vna necessitas est opinari aliquid esse hoc præter hæc, quoniam ostēdunt vnum nihil magis, quàm in alijs quæcunque non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut agere: si ergo, non demonstratio, causa est, sed audiens. Amplius, si demonstratio est syllogismus demonstratiuus qui fit causæ & propter quid, vniuersale magis causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est: vniuersale autem primum: causa ergo vniuersale est, quare & demonstratio dignior est: magis enim causæ est vniuersale, & eius quod propter quid est. Amplius, vsque ad hoc quærimus propter quid: etenim tunc opinamur scire, cum nō sit aliquid aliud quàm hoc aut quod fiat, aut quod fit: finis enim & terminus vltimus iam sic est, vt cuius causa venit? vt accipiat argentum. Hoc autem est quatenus reddat cui debuit. Hoc autem vt non iniustè agat, & sic procedentes cum non sit amplius propter quid, nec alterius causa, propter hoc sicut propter finem dicimus venire, & esse, & fieri, & tunc est scire maximè propter quid venit: si igitur se habet similiter & in omnibus causis, & quæ sunt propter quid: in ijs autem quæcunque sic sunt causæ, sicut quæ est eius causa sic scimus maximè: & in alijs igitur tunc maximè scimus, cum non amplius sit hoc quoniam aliud est: cum igitur cognoscimus quidem, quòd quatuor qui extra sunt, æquales sunt, quoniam isoscheles: adhuc deest propter quid isoscheles? quia triangulus: & hoc, quia est figura rectis lineis contenta. Si autem hoc non amplius propter quid a-

liud.

liud, tunc maximè scimus: uniuersale est autem tunc, vniuersalis igitur potior. Amplius, quantocunque vtique magis secundùm partes est, in infinita cadit: vniuersale autem in simplex, & in finem: sunt autem secundùm quòd infinita non scibilia, sed secundùm quòd finita scibilia sunt, secundùm utique quòd uniuersalia magis scibilia sunt, quàm quæ sunt secundùm partem demonstrabilia: ergo magis uniuersalia. De magis demonstrabilibus autem, magis est demonstratio, simul enim magis ad aliquid sunt: dignior igitur uniuersalis est, quoniam quidem & magis demonstratio est. Amplius, si magis eligenda est secundùm quàm hoc & aliud, quā illa secundùm quàm hoc solum cognouit: vniuersale autem habens, cognouit particulare, hoc autem, vniuersale non sciuit: quare & sic vtique magis eligenda erit uniuersalis. Amplius autem & sic. Vniuersale enim magis scire est eo quod est per medium demonstrare, cùm propius sit principio: proximè autem immediatum est: hoc autem est principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, quæ magis ex principio ea, quæ minus est, certior est demonstratio: est autem huiusmodi uniuersalis magis, dignior utique erit uniuersalis: vt si oportet monstrare A de D, media autem sint in quibus est B C, magis autem sursum sit B quàm C. quare si per B magis est uniuersalis: sed eorum quæ dicta sunt, quædam Logica sūt. Maximè autem manifestum est quòd uniuersalis magis præcipua sit, quoniam propositionum quidem hanc priorem habentes, scimus quodammodo, & posteriorem & habemus potētia: vt si aliquis cognouerit quòd omnis triangulus

habeat tres duobus rectis æquales, sciuit quodammodo & quòd isoscheles duobus rectis potentia sit, & si non cognouit isoschelem quòd triangulus sit: hanc autem habens propositionem, nullo modo uniuersale cognouit, neque potentia, neque actu. Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensu perficitur. Quòd igitur vniuersalis dignior sit particulari, tot nobis dicta sint.

Argumentum in cap. 21.

Ad secundum dubium dicitur, quòd demonstratio affir. potior est negatiua, vt patet quinque rationibus. Prima affir. paucioribus indiget, quàm negat. quia affir. solùm indiget affirmatiuis. neg. verò indiget affir. & neg. Secunda, affir. procedit ex affir. Sed affirmatiuæ potiores sunt negatiuis, nam affir. habet vim concludendi affir. & neg. neg. autem negatiuam solùm. Tertia neg. indiget affir. & non contra. Quarta, principia demonstrationis affirm. sunt priora, & notiora principijs negatiuæ: nam esse potius est, quàm non esse. Quinta, illud est prius, a quo non conuertitur subsistendi consequentia, sed licet sequatur in demonstratione, est prop. neg. igitur est aliqua affir. non tamen sequitur contrà, ergo affir. prius est neg. ac præterea potior.

Quòd demonstratio affirmatiua præstantior euadat negatiua, atque ad scientiam magis idonea sit. Cap. 21.

QVòd autē demonstratiua sit dignior priuatiua, hinc manifestum est: sit enim hæc demonstratio dignior (alijs eisdem existentibus)

ftentibus) aut ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim notæ sunt similiter velocius cognoscere p hæc erit: hoc autem appetibilius est. Ratio autem propositionis quod melior sit ex minoribus, vniuersaliter est sic: si enim contingit similiter cognita esse media, priora autem notiora sunt. Sit autem per media demonstratio eorum, quæ sūt B C D quod A in E sit: altera autem demonstratio quòd A in D sit per B C, similiter igitur se habet hoc quòd A in D sit, & quòd A ĩ E sit: sed quòd A in D sit prius est, & cognoscibilius, quā quòd A in E: per hoc enim illud demonstratur: credibilius autem est per quod. Et quæ per pauciora demonstratio, potior, alijs eisdem existentibus: utrçque quidem per terminos tres, & propositiones duas monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa uerò & esse, & non esse aliquid: per plura itaque, quare indignior est. Amplius, quoniam ostensum est impossibile per vtranque priuatiuarum propositionum fieri syllogismum: sed oportere quidem huiusmodi esse vnam, aliam uerò quoniam est. Amplius, præter hoc oportet & hoc accipere, prædicatiuas enim augmentata demonstratione necesse est fieri plures, priuatiuas autem impossibile plures una in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse A in quibus est B, in C autem omni sit B: si igitur opus est rursus augere utrasque propositiones, medium inijciendum est: huius quidem A B sit D, sed B C sit E: E igitur manifestum est prędicatiuum esse, sed D de B quidem prædicatiuum, A autem de D tanquam priuatiuum ponitur: D enim de omni B: sed A oportet in nullo D esse: fit ergo vna priuatiua propositio.

tio. Idem autem modus est, & in alijs syllogismis. semper enim medium prædicatiuorū terminorum, prædicatiuum in vtraque est, sed priuatiui in altera priuatiuum necesse est esse: quare hæc vna huiusmodi fit propositio, aliæ uero prædicatiuæ. Si igitur notius est per quod demonstratur, & credibilius, demonstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam, hęc autem per illam non demonstratur: prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior itaque erit. Amplius, si principium syllogismi propositio uniuersalis sit immediata, est autem vt in monstratiua prædicatiua: in priuatiua autem, negatiua propositio uniuersalis, affirmatiua autem negatiua prior, & notior (per affirmatiuam enim negatiua nota) & prior affirmatiua est, sicut esse prius est non esse. Quare potius est principium monstratiuæ, quam priuatiuæ: dignioribus autem principijs utitur dignior. Adhuc principalior est: sine enim monstratiua non est priuatiua. Quòd quidem prædicatiua, priuatiua dignior sit, manifestum est.

Argumentum in cap. 22.

Ad tertium dubium dicitur, quòd demonstratio ostensiua potior est demonstratione ad impossibile: siquidem ostensiua procedit ex duabus propositionibus veris, & necessarijs, ea quæ est ad impossibile prouenit ex opposito alterius propositionis negatæ cum vna vera ad falsam inferendam, ex cuius falsitate fit regressus ad falsitatem illius propositionis, ex cuius falsitate infertur veritas conclusionis. vnde hoc pacto probatur. demonstratio ostensiua procedit ex prop. quæ se habent ad conclusionem, vt totum ad partem:

tem: ea verò, quæ est ad impossibile prouenit ex posterioribus secundum naturam, quia ostensiua est potior ea, quæ est ad impossibile.

Demonstrationem ostensiuam potiorem esse ea, quæ ducit ad incommodum. *Caput. 22.*

ET ad impossibile ducente: oportet autem scire quæ differentia sit ipsarum. Si igitur A in nullo B, in C autem omni, B: necesse est in nullo C esse A: sic igitur acceptis, ostẽsiua priuatiua erit demonstratio, quoniam A in C non erit, quæ verò est ad impossibile sic se habet, si opus est demonstrare quod A in B non sit: accipiendum est A esse in B, & B in C: quare accidit A in C esse. Hoc autem sit notum, & concessum quod ipsum est impossibile esse: non igitur possibile est A in B esse. Si ergo B in C concessum est inesse, A in B impossibile est esse: termini igitur similiter ordinantur. Differt autem quo, qualis sit notior priuatiua propositio: vtrũ igitur quia A B non inest, an quia A C: cùm igitur est conclusio notior quoniam non est, quod est impossibile, sit demonstratio: cùm autem in syllogismo sit, demonstratiua est. Natura autem prior est, quæ est quòd A in B non sit, quàm A in C non sit: priora enim conclusione sunt, ex quibus est conclusio: est autem quæ est A in C non esse, conclusio: A autem in B ex quibus est conclusio. Non enim si contingit remoueri aliquid, hoc conclusio est, illa autem ex quibus sunt: sed hoc quidem ex quo syllogismus est, vtique sic se habet, ut aut sicut totum ad partẽ, aut ut pars ad totum se habet: sed quæ sunt A

G, & A B propositiones, non sic se habent adinuicem. Si igitur ex dignioribus, & credibilioribus dignior est: sunt autem utræque ex non esse aliquid, credibiles, sed hæc quidem ex priori, illa uerò ex posteriori: potior utique simpliciter erit ea, quæ est ad impossibile, priuatiua demonstratio: quare & hac dignior prædicatiua. Manifestum est ergo quòd & ea quæ est ad impossibile, potior est.

Argumentum in cap. 23.

Et quemadmodum vna demonstratio altera potior est, sic una scientia potest dici certior altera tribus modis. Primò illa est certior, quæ facit scire, quia est, & propter quid, de conclusione, quàm illa, quæ facit solum scire, quia est. Secundò illa, quę est de non subiecto, hoc est de subiecto non concreto certior est illa, quæ est de subiecto concreto, ut arithmetica est certior harmonica. Tertiò illa, quæ est de subiecto, in cuius ratione pauciora includuntur, est certior, quàm illa, in qua plura, ut arithmetica, quæ est de vnitate, certior est geometria, quæ est de puncto, pũctum enim addit ad vnitatem, nam habet positionem in cõtinuo. sed vna scientia est quæ est vnius generis subiecti, quod habet partes, passiones, & principia: diuersa autem, quorum sunt diuersa principia: nã oportet omnes propositiones mediatas ad immediatas reduci, & hæ reducuntur ad subiectum attributionis. ab illo igitur subiecto scientia dicitur vna. quod autem plures demonstrationes ad eandem spectent scientiam, patet: eadem enim conclusio potest demonstrari per diuersa media subordinata, & etiam non subordinata, ut hac, latans transmutatur, potest sic demonstrari, omne mouens transmutatur; sed latans est mouẽs: ergo

ergo lætans transmutatur. & sic. Omne quiescens trãsmutatur; sed lætans est quiescens: ergo lætans transmutatur. ad eandem igitur scientiam possunt plures demonstrationes pertinere.

Quæ scientia certior, quæ vna, quæ altera: & quod eiusdem plures esse posse demonstrationes. Caput. 23.

CErtior autem est scientia, scientia & prior: quæ ipsius quia, & propter quid eadem est quàm non, extra eam quæ est propter quid. Et quæ non est de subiecto, ea quę est de subiecto: vt arithmetica, harmonica. Et quæ est ex minoribus, ea quę ex appositione: ut arithmetica, geometria: dico autem ex additione, vt vnitas substantia est sine positione. punctum autem substantia posita: hoc autem ex appositione. Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, quæcunque ex primis componitur, & partes sunt aut passiones horum, quæ sunt per se. Altera autem scientia est ab altera, quarumcunque principia neq; ex eisdem, neque ex alteris sunt. Huius autem est signum, cùm indemonstrabilia ueniant: oportet enim in eodem genere esse cum ijs quæ demonstrantur: signum autem est & huius, cùm demonstrabilia per ipsa in eodem genere sunt, & proxima. Plures autem demonstrationes eiusdem possibile est esse, non solum ex eodem ordine accipiendi non continuum medium (vt eorum quæ sunt A B, C & D & E) sed ex altero: ut sit A trãsmutari, in quo autem D moueri, sed lætari sit in quo B, & iterum E quiescere: verum igitur est & D de B, & A de D prædicari: lætans enim mouetur, & quod moue

tur

LI

tur transmutatur: iterum A de E, & E de B, verum prædicari: omnis enim lætans quiescit, & quiescens transmutatur: quare per altera media, & non ex eodem ordine syllogismus est: non tamen est neutrum de neutro dici mediorum. Necesse est enim idem E alicui utraque inesse: intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Argumentum in cap.24.

Verum eorum, quæ sunt à casu, & fortuna, non est scientia; quoniam omnis demonstratio est de necessarijs: & casualia, & fortuita sunt contingentia. deinde per sensum non potest haberi scientia: etenim sciētia est de vniuersalibus, quæ sunt ubique, & semper; sensus de his, quæ sunt hic, & nunc. Secundo scientia est cognitio propter quid conclusionis, quæ non potest haberi a sensu; nam si quis esset supra Lunam, & uideret terram interpositam inter Solem, et Lunam; adhuc quæreret propter quid vniuersaliter Luna eclypsatur. Tertio uniuersale est honorabilius, quàm singulare. vnde vniuersale est prima causa passionum in singularibus. non est tamen negandum, quod sensus non requiratur ad scientiam, sed quod scientia non est notitia sensitiua. itaque sensus aliquo modo ordinatur ad scientiam: quoniam de quibusdam quærimus propter quid, quæ si uideremus, non quæremus; ut, si uideremus poros, qui sunt in uitro, non quæremus propter quid vitrum est transparens.

Non

Non esse scientiam fortuitorum, neque in sensuum functione. Cap. 24.

SEd eius quòd est à fortuna non est scientia per demonstrationem. Neque enim sicut necessarium, neque sicut frequenter quod est à fortuna, sed extra hoc fit: sed demonstratio alterius horum. Omnis enim syllogismus aut per necessarias, aut per eas quæ sunt tanquam frequenter propositiones: & siquidem propositiones necessariæ sunt, & conclusio erit necessaria: si uerò sint sicut frequenter: & conclusio huiusmodi. Quare si id quod est à fortuna, neque est sicut frequenter, neqne necessarium: neque vtique erit ipsius demonstratio. Neque per sensum est scire: si enim est sensus talis huius, & non huius alicuius: sed sentire hoc aliquid est necesse, & ubi, & nunc. Vniuersale autem quod est in omnibus, impossibile est sentire: neque enim hoc aliquid est, neque nunc, neque vbi, neque enim vtique esset uniuersale: quod enim semper est, & vbique vniuersale dicimus esse: quoniam igitur demonstrationes vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est quod neque scire per sensum est. Sed manifestum quoniam si esset sentire triangulum, quod duobus rectis haberet æquales angulos: quæreremus utique demonstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire enim necesse est singulariter: scientia autem est in cognoscendo uniuersale. Vnde & si super lunam essemus. & videremus obiectam terram, non vtique sciremus causam defectus: sentiremus enim quoniam deficeret, sed

non

non propter quid omnino: non enim uniuersalis, sensus, sed ex considerare hoc multoties accidere vniuersale venantes, demonstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus vniuersale, manifestum est. Vniuersale autem honorabile, quoniam ostendit causam: quare de huiusmodi vniuersalis honorabilior est sensibus & cognitione quorumcunque altera causa est: sed de primis alia ratio est. Manifestum igitur est quòd impossibile sit sentiēdo scire aliud demonstratorum: nisi aliquis dicat sentire, scientiam habere per demonstrationem. Sunt tamen quædam reducta ad sensus defectum in propositis: quædam enim si videremus, non utique quæreremus. Sed non tanquam scientes in uidendo, sed tanquam habentes uniuersale ex eo quòd videmus: vt si vitrum foratum videremus, & lumen pertransiens, manifestum vtique erit & propter quid illuminat, propter id quod videremus quidē seorsum in unoquoque: intelligere autem simul est, quoniā in omnibus sic est.

Argumentum, in cap. 25.

Sed impossibile est omnium syl. eadem esse principia: nā syl. alij sunt ueri, alij falsi. Verorum principia sunt uera, at falsorum falsa. Secundò conclusiones falsæ possunt esse contrariæ inter se. Sed conclusionum contrariarum princ. sunt contraria. Tertiò diuersorum generum diuersa sunt principia. Sed multi fiunt syl. de diuersis generibus. Quartò si omnium syl. verorum eadem essent princ. id uerum esset de prin. communibus. Sed hæc sunt diuersa in eo, quòd capiuntur in syl. factis in diuersis scientijs: nam non ingrediuntur

in demonſtrationem, niſi ſint propria ad certum genus. Quintò princ. non ſunt multò minora concluſionibus, ſed concluſiones diuerſæ: ergo & princ. Sextò princ. alia ſunt neceſſaria, alia contingentia; non igitur omnium ſyl. eadem ſunt princ. Septimò geometria, & medicinæ diuerſa ſunt princ. octauum ſi omnium concluſionum eadem eſſent prin. ex ſingulis princip. demonſtraretur qualibet concluſio.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem principia eſſe poſſe. Cap. 25.

EAdem aũt eſſe principia omnium ſyllogiſmorum impoſſibile eſt: primum quidem logicè ſpeculantibus: hic enim veri ſunt ſyllogiſmi, alij autem falſi. Et ſi enim ſit verùm ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc fit: vt ſi A de C verum ſit, medium autem B falſum: neque enim A in B, neque B in C: ſed ſi harum media accipiantur propoſitionum, falſæ erunt: ex eo quod omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris: altera autem ſunt vera & falſa. Poſtea neque falſa ex eiſdem ſunt: eſt enim falſa adinuicem, & contraria, & impoſſibilia ſimul eſſe: vt iuſtitiam eſſe iniuſtitiam, aut timorem audaciam, aut hominem equum, aut bouem, aut æquale, maius & minus. Ex oppoſitis autem ſic eſt, neque enim verorum eadem principia omnium ſunt: altera enim multorum genere principia ſunt, & neque conueniunt: vt vnitates punctis non conueniunt: hæ enim non habent poſitionem, illa autem habent. Neceſſe autem eſt, aut in media conuenire, aut in ſurſum, aut deorſum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum. Sed neq; eum

munium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur: dico autem communia, vt omne affirmare, aut negare: genera enim eorum quæ sunt, altera sunt, & alia quidem in quantitatibus, alia vero in qualitatibus sunt solum, cum quibus demonstrantur per communia. Amplius, principia non multò minora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immissi termini sunt. Adhuc conclusiones sunt infinitæ, & termini autem finiti. Amplius, principia hæc quidem ex necessitate, illa contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile est eadem principia esse, aut finita: cum infinitæ sint conclusiones. Si verò aliter quodammodo dicat quis, quòd hęc quidem geometriæ, illa verò numerorum, illa autem medicinæ: quid vtique erit aliud quod dicitur, nisi quòd sunt principia scientiarum diuersa? sed eadem dicere derisio est, quoniam eadem eisdem eadem erunt: omnia namque sic fiunt eadem. At verò neque, quod est ex omnibus demonstrare quodlibet, est quærere omnium esse eadem principia: multum enim insipiens est. Neque enim in manifestis doctrinis hoc fit, neque in resolutione hoc est possibile: immediatæ enim propositiones sunt principia: altera autē conclusio fit accepta propositione immediata. Si autem dicat aliquis primas immediatas propositiones eadem esse principia: vnā in vnoquoque genere est. Si verò neque ex omnibus ut opus est demonstrari contingit quodlibet, neque sic ex altero tanquam, erunt vniuscuiusq; scientiæ altera: relinquitur quòd proxima sint principia omnium, & ex his quidem hęc, ex illis autem

tem

tem illa. Manifestum autem, & hoc est, quoniam non cõtingit: monstratum est enim quod altera principia genere sunt differentium genere. Principia enim duplicia sunt, ex quibus, & circa quod. ex quibus quidem igitur, communia sunt: quæ autem sunt circa quod, propria sunt, vt numerus, magnitudo.

Argumentum in Cap. 26.

Verum pro comparatione scientiæ ad alios habitus intellectuales ponuntur duæ conclusiones. Prima est scientia, & scibile differunt ab opinabili, & opinione: scientia enim est uniuersalium, & necessariorum, opinio autem contingentium aliter se habere. Secunda, intellectus differt à scientia, & opinione; quoniam intellectus est propo. indemonstrabilium, scientia, & opinio non: intel. & scientia sunt circa necessaria, & opinio est possibilium aliter se habere. Sed de his dubitatur primo, utrum idem possit sciri, & opinari; nam aliquis scit per demonstrationem id, quod poterat ante dubitare, & opinari. Secundo cur scientia non sit opinio? non est autem: quoniam, si haberemus notitiam conclusionis per medium necessarium; haberemus scientiam; sed habemus per medium contingens: unde habemus opinionem. Sed ad primum dubium dicimus, quod eiusdem aliquo modo est scientia, & opinio, ueluti tanquàm scibilis, & opinabilis remotissimi. Sed eiusdem non potest esse scientia, & opinio tanquàm scibilis propinqui. Quocirca comparatio scientiæ ad alios habitus attinet ad Philosophum moralem.

Quòd scientia, & scibile, ab opinatione, & opinabili discrepent. Cap. 26.

SCibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione: quoniam scientia vniuersalis, & pernecessaria est: necessarium autem non contingit aliter se habere. Sunt autem quædam vera, quæ cõtingit aliter se habere: manifestum est igitur, quod circa hæc, scientia non est, essent enim vtique impossibilia aliter se habere. At verò neque intellectus: dico enim intellectus principium esse scientiæ, neque scientia indemonstrabilis: hæc autem est acceptio immediatæ propositionis: verus enim est intellectus, & scientia, & opinio: & quid per hæc dicitur. Quare relinquitur opinionem esse circa verum quidem, aut falsum: contingens autem est & aliter se habere. Hoc autem est acceptio immediatę propositionis, & non necessariæ. Certum autem est sic apparentibus: opinio ei incertum est: & natura huiusmodi est. Adhuc autem nullus arbitratur opinari, cum opinetur impossibile aliter se habere, sed scire: sed quando esse quidem sic, sed tamen aliter, nihil prohibet, & tũc opinari, tanquam huiusmodi quidem opinionem esse, necessariam autem scientiam.

Quomodo est igitur non idem opinari, & scire? & quare non erit opinio scientia, si quis posuerit omne quod scit contingere opinari? consequitur enim hic quidem sciens, ille uerò opinans per media, quousque ad immediata ueniat: quare si ille quidem sciuit, & opinans sciuit: sicut enim & quia opinari, & propter quid: hoc autem medium est. An si quis sic arbitrabitur

tur

tur non contingentia aliter se habere, sicut se habent definitiones, per quas sunt demonstrationes: non opinabitur, sed sciet: si autem vera quidem esse, non tamen hæc ipsis inesse secundum substantiam, & secundum speciem, opinabitur, & non sciet verè: & quia & propter quid, si quidem per immediata opinabitur: si verò non per immediata opinabitur, solum ipsum quia opinabitur. Eiusdem autem opinio, & sciētia non pęnitus est: sed sicut vera, & falsa eiusdem quodammodo est, sic & scientia & opinio dicunt quidam eiusdem esse, inconuenientia acciđūt, appetere aliaque & non opinari quæ opinatur falsè. Quoniam autem idem multipliciter dicitur est aūt sicut contingit, est aūt vt non cōmensurabilem enim diametrum esse verè, opinari inconueniens est: sed quod diameter (circa quam sunt opiniones) idem: sic eiusdem est, sed quod quid erat esse, vnicuique secundum rationem non est idem. Similiter autem & scientia, & opinio eiusdem est: hæc enim sic animalis est, quod non est contingere non esse animal, sed illa quidem quæ est cōtingere: vt si hæc quidem quod hominis quidem est, illi vero hominis, quidem, non autem quod quidem hominis est: idem enim est: quia homo: hoc autem sicut non idem. Manifestum autem ex his est, quod neque opinari simul idem, & scire contingit: simul enim haberet vtique opinionem aliter haberet vtique opinionem aliter habendi, & non aliter idem quod quidem non contingit: in alio enim vnumquodque esse contingit eiusdem, sicut dictū est: sed in eodem nihil sic potest esse, haberet enim opinionem simul, vt quod homo esset secundum quod est animal: hoc enim fue-

rit non contingere esse non animal: & non secundum quod animal: hoc enim sicut continge re. Reliqua autem quomodo oportet distribuere in rationem, & intellectum, & scientiam, & artem, & prudentiam, & sapientiam: hæc quidem Physicę est, illa vero Ethicæ speculationis magis.

Argumentum in cap. 27.

Solertia autem est quædam subtilitas inueniendi medium in non perspecto tempore, & confert ad demonstratorem, qui procedit per ultimas causas; nam qui cognoscit causas medias, facile cognoscit ultimas: Solertiam autem declarat Aristo tribus exemplis. Primum est: aliquis uidens lunam semper esse luminosam uersus solem, statim intelligit propter quid hoc est, quia illuminatur à sole. Secundo si aliquis uideat diuitem disputantem cum paupere, & statim intelligat id contigisse, quoniam diues mutuo dedit pecuniam pauperi, quam non restituit, talis dicitur solers. Tertiò si quis uidens duos inimicos, qui facti sunt amici, si statim intelligat, quod id eueniat; quoniam facti sunt inimici alicuius tertij, is dicitur solers.

De solertia. Cap. 27.

Solertia autem, est subtilitas quædam in non perspecto tempore medij. Vt si aliquis vidēs quod luna splendorem semper habet ad solem, statim intellexit propter quid hoc sit, quia propter id quod illustratur à sole: aut disputantem cum diuite, cognouit quoniam commodatū est aut ppter id quod amici sunt, quia inimici eiusdem

dem sunt. Omnes enim causas medias vidēs cognouit & vltima splēdidum esse ad solem, sit in quo A lucere à sole A, luna C · in est igitur lunæ quidem ipsi C, B, quod quidem est lucere à, sole ipsi autem B, A quod est ad hoc esse splendidum, à quo splendet: quare & ipsi C inest A per B.

ARISTOTELIS POSTERIORVM resolutoriorum

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De quatuor mediis quaesitis, si est, quid est, quod seu quia est, & propter quid. Quomodo quid est monstretur, ac ad demonstrationem se habeat. Definitionem esse per causam. De diuisione causarum, & quae mutuo concurrant, & quae non, & quomodo illarum possit esse demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotae quo pacto venentur. Pariter quomodo causae uenentur. Postremo de cognitione, ac differentia principiorum indemonstrabilium.

Argumentum in cap. 1.

Tractat Arist. de quaestionibus verè scibilibus. hae aequales sunt numero his, quae verè scimus. Sed quatuor scimus, si est, quid est, quia est, & propter quid est. itaque quatuor sunt quaestiones. Sed quaestio si est, & quia est differt; quoniam si est, quaerit de esse simpliciter, non autem quia est.

In disciplinis quatuor quæri solent, & hæc omnia medij quæsita sunt: Et quid sit huius libri propositum.
Cap. I.

Quæstiones æquales sunt numero ijs quæcunque vere scimus. Quærimus autem quatuor: quia, propter quid, si est, & quid est. Cum enim vtrum hoc insit, aut hoc quærimus, in numerũ ponentes vt vtrum sol deficiat, aut non ipsum quia quærimus. Signum autem huius: inuenientes enim quia deficit, pausamus: & si in principio sciremus quia deficeret, non quæreremus vtrum. Cũ autem sciamus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, vt scientes quia deficit sol, & quia mouetur terra: & propter quid deficit, & propter quid terra mouetur: quærimus hæc qdem sic. Quædam autem alio modo quærimus: vt si est, aut non est Centaurus, aut Deus: hoc autẽ si est, aut non, simpliciter dico: sed non si albus est, aut non. cognoscentes autem quoniam est, quid est quærimus, vt quid igitur est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quę inuenientes scimus: hæc & tot sunt.

Argumentum, in cap. 2.

Vnde omnis quæstio quærit, si medium est? nam omnis quæstio quærit si est medium, aut quid est medium: nam primò quærimus quia est, aut si est simpliciter, aut in parte; ut, utrum luna sit, aut non, uel luna deficiat, uel augeatur, & tunc quæritur si est medium.

dium. Sed, cum quæritur quid est, aut propter quid est; quæritur quid est medium: ambæ enim quærunt quid est medium; ut quid Eclypsis lunæ? est defectus luminis ob interpositionem terræ inter solem, & lunam, & propter quid est Eclypsis lunæ? propter interpositionem terræ inter solem, & lunam. itaque omnis quæstio est quæstio medij; si quidem omnis quæstio est eius, quo inuento cessat omnis dubitatio. cessat autem medio inuento; nam si quis tempore Eclypsis uideret lunam eclypsari ob terram interpositam, non quæret utrum luna eclypsetur, aut propter quid eclypsatur: & quanquàm per unam notitiam sensitiuam non potest haberi scientia: nam ex parti. Sæpè sensatis colligitur unum uniuersale.

Omnem quæstionem medij esse. *Cap. 2.*

QVærimus autem, cùm quærimus quia est, aut si est simpliciter, vtrum sit medium ipsius, aut non: cum autem cognoscẽtes aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter iterum propter quid quærimus, aut quid est: & tũc quærimus quid sit medium. Dico autem quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter: in parte quidẽ vt vtrum deficit luna, aut augetur: si enim est aliquid, aut non est aliquid in huiusmodi quærimus: simpliciter autem, si est, aut non est luna, aut nox. Contingit itaque in omnibus quæstionibus quærere, aut si est mediũ, aut quid est medium causa enim, est medium: in omnibus autem hæc quæritur, vt vtrum deficit, luna vtrum est aliqua causa aut non, post hæc scientes quia est aliqua, quid igitur hęc sit, quærimus. Causa enim ipsius esse non hoc: aut hoc:

ſed ſimpliciter ſubſtantiam, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum quæ ſunt per ſe, aut ſecundum accidens medium eſt. Dico autem ſimpliciter quidem ſubiectum: vt lunam, aut terrā, aut ſolem aut triangulum: quid autem eſſe defectum, æqualitatem, aut inæqualitatem: ſi in medio ſit, aut non. in omnibus enim his manifeſtū eſt, quod idem ſit quod quid eſt, & propter quid eſt. Vt quid eſt defectus? priuatio luminis à luna à terrę obiectu. Propter quid eſt defectus, aut propter quid deficit luna? propter defectum luminis obiecta terra. Quid eſt conſonantia? ratio numerorum in acuto, & graui: & propter quid conſonat acutum graui? propter id quod rationem habet numerorum & graue & acutū. Vtrū eſt conſonare acutum & graue? Vtrum ſit in numeris ratio eorum? Accipientes autem quia eſt, quid igitur eſt ratio, quærimus. Quod autem ſit medij quæſtio oſtenditur quandocunq; medium eſt ſenſibile: quærimus enim non ſentientes, vt de defectu ſi eſt. Si vero eſsemus ſuper lunam, non vtique quæreremus, neque ſi ſit, neque propter quid ſit, ſed ſimul manifeſtū vtique eſſet vtrunque, ex eo enim quod ſentimus, & vniuerſale factum eſt nobis notum. Senſus enim quod nunc obijcitur, & manifeſtum eſt quod nunc deficit: ex his autem vniuerſale vtique factum eſt. Sicut igitur diximus, quod quid eſt ſcire idem eſt, & propter quid eſt hoc autem aut eſt ſimpliciter, & non eorum quæ inſunt aliquid eſt, aut quæ inſunt vt quoniam duo recti ſunt aut quoniam maius, aut minus eſt. Quod igitur omnia quæ quæruntur medij quæſtio ſint, manifeſtum eſt.

Argumentum, in cap. 3.

Vt cognoscamus, quo pacto, quod quid est potest sciri de definito, scribit Aristo. has conclusiones, quarum prima est. Non cuiuslibet est definitio, cuius est demonstratio: eorum enim est demonstratio, quæ neque universaliter, neque affirmatiuè dicuntur. Sed horum non est def. cum ea prædicentur de definito universaliter, et affirmatiuè: deinde in omnibus modis primæ figuræ præter primum, vel secundum concluditur particulariter, & particularium non est def. præterea quoniam aliquid scitur per demonstrationem, quod non potest sciri per def. & contra. tandem solius substantiæ, & incomplexorum est def. & multorum aliorum est demonstratio: non igitur omnis est demonstratio, cuius est defi. nam solius substantiæ est defi. non demonstratio, & illud, quod natum est sciri per demõstrationem sciretur sine demonstratione; sed consequens est falsum. ac præterea def. sunt princ. demonstrationum, quæ sunt indemõstrabilia, alias iretur in infinitum. Tertia conclusio. Eiusdem non est def. & demon. defe. enim est terminorum de prædicamento substantiæ, & demonstratio conclusio, & præsupponit quid est. Deinde in demonstratione ostenditur aliquid de aliquo, non in def. ut non animal de bipede neque figura de plano. Præterea differt scire quid est, & quia est. Sed defi. facit scire quid est, & demonstratio quia est. Quarta conclu. defi. & demonstratio differunt.

Disceptatio quod demonstratio, & definitio non eiusdem sint.
Cap. 3.

QVomodo autē quod quid est demōstratur, & quis modus introductionis, & qd est definitio, & quorū, dicemus primu oppo nētes de ipsis. Principium autem sit futurorum quod quidem sit maximè proprium habitis rationibus. Dubitabit autem aliquis, vtrum sit idē & secundum idem definitione scire, & demonstratione scire, aut sit impossibile. Definitio.n. ipsius quod quid est esse videtur: quod autem quid est omne vniuersale, & prædicatiuum est: syllogismi autem sunt, alij quidem priuatiui, alij vero non vniuersales: sicut in secunda figu ra priuatiui omnes sunt, in tertia vero non vni uersales. Postea neque eorum quæ in prima figura prædicatiuorum omnium est definitio: vt quoniam omnis triangulus tres duobus rectis habet æquales. Huius autem ratio est, quoniam scire, demonstrabile est demonstrationem habere, quare si in talibus est demonstratio est, manifestum quod non vtique erit eorum definitio. Sciet enim vtique aliquis & secundum definitionem, non habens demonstrationem: nihil enim prohibet non simul habere, sufficit autem fides ex inductione. nihil enim definientes aliquādo cognoscemus, neque eorum, quę per se sunt, neque quæ secundum accidens. Amplius, si definitio substantiæ quædam cognitio est: huiusmodi manifestum est quod non sint substantiæ: quoniam quidem igitur nō est definitio omnis cuius est demonstratio, manifestū est.

est. Quid autem cuius est definitio: nunquid oĩs demonstratio est? aut non? vna quidem iam ratio, & de hoc eadem est: vnius enim inquãtum vnum, est vna scientia; quare si vtique: scire demonstrabile est demonstrationem habere, accidit quoddã impossibile: definitionem enim habens sine demonstratione sciens. Amplius. Principia demonstrationum sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratũ est prius: aut enim erunt principia demonstrabilia: & principiorũ principia, & hoc in infinitum abibit: aut primæ definitiones erunt indemõstrabiles. Sed vtrum sit non omnis eiusdem, sed alicuius eiusdem sit definitio, & demonstratio an impossibile sit: non enim eiusdem demõstratio, cuius est definitio: definitio quidem ipsius quid est, & substantię est, sed demonstrationes omnes videntur supponere, & accipientes quod quid est: vt mathematicæ quid vnitas, & quid impar, & similiter aliæ. Amplius. Omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, vt quia est, aut non est: in definitione autem nihil alterum de altero prædicatur: vt neque quod animal de bipede neque hoc de animali, neque de plano figura, neque enim est planum figura, neque figura planum. Amplius, alterũ quod quid est, & quia monstrare: definitio enim quid est ostendit; sed demonstratio quia est hoc de hoc, aut non est, Alterius autem altera demonstratio est, nisi sit tanquam pars quædã totius (hoc autem dico, quod ostensum est duobus rectis ęquales habere de Isoschele, si omnis ostensus est triangulus, pars enim hoc est: illud totum) hæc autem adinuicem non se se habent sic: & quia est, & quid est: non enim alterum est alterius

rius pars. Manifestum itaque quoniam neque cuius definitio, omnis huius demonstratio: neque cuius omnis sit demonstratio, & huius omnis sit definitio, quare omnino eiusdem nullius contingit vtraque habere. Manifestum est itaque quod neque definitio, & demonstratio, neque idem erunt, neq; alterum in altero: & nanque subiecta similiter se haberent. Hæc ergo vsque huc addubitata sunt.

Argumentum in Cap. 4.

Quinta, quid est non potest demonstrari de eo, cuius est in eo, quod quid est per syl. reduplicatiuum. ad cuius probationem quatuor supponuntur. Primum, omnis demonstratio ostendit aliquid de aliquo per medium. Secundum, quod quid est est proprium illius, cuius est. Tertium, quod quid est modos recipit de eo, cuius est, in eo quod quid est. Quartum, quod quid est conuertitur cum eo, cuius est. Verum quod quid est non possit demonstrari per syl. reduplicatiuum, probatur: quoniam uel propositiones essent sine reduplicatione, unde non sequeretur conclu. reduplicatiua, uel cum reduplicatione, & fieret petitio princ. cum in minore prædicatur def. de definito, cum hac reduplicatione in eo quod quid est, ut omnis numerus se ipsum mouens est causa uiuendi in eo quod quid est. Sed anima est numerus se ipsum mouens in eo quod quid est. Igitur est causa uiuendi, in eo quod quid est. Petitio princ. est in minore; quoniam cum sit una tantùm quidditas, quod assumitur, deberet probari.

Sylo-

Syllogismo duplicante similiter & per diuisionem confecto, non demonstrari quid est, de eo cuius est. Cap. 4.

IPsius autem quid est utrum syllogismus sit, & demonstratio aut non, sicut nunc ratio suppo suit: Syllogismus enim aliquid de aliquo monstrat per medium: sed quid est, proprium quidẽ est, & in eo quod quid est prædicatur: hoc autẽ necesse est cõuerti. Si enim ipsi C, proprium est A: manifestum quod & ipsi B: & hoc ipsi C, quare omnia sunt adinuicem: at vero & si A in eo quod quid est omni B inest, & vniuersaliter B de omni C, in eo quod quid est dicitur, necesse est A in eo quod quid est de C dici: si uerò non sic accipit aliquis duplicans, non necesse erit A in eo quod quid est prædicari de C: sed si A de B in eo quod quid est, non autem B de quocũque in eo quod quid est: ipsum autem quid est utraque habebũt: de hoc erit vtique & B de C in eo quod quid est. Si igitur, quod quid est & quid erat esse utraque habent, in medio termino erit prius quod quid erat esse: & omnino si est monstrare quid est homo, sit C homo, A uerò quod quid est, siue animal bipes, siue aliquid aliud: si ergo syllogizatur A B C, necesse est A de omni B prædicari: huius autem erit alia media ratio, quare & hoc erit quod quid est homo: accipit igitur quod oportet ostendere, etenim B est qđ quid est hominis. Oportet autem in duabus propositionibus, & primis, & immediatis considerare: maximè enim manifestum quod dicitur, fit. Per conuersionem quidem igitur monstrantes quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodli-

quodlibet eorum quæ sunt, quod est ex principio petunt: vt si quis putet animam esse eandem sibijpsi causam viuendi, hoc autem numerum eundem seipsum mouentem, necesse est enim petere, animam hoc esse quod numerum esse se ipsum mouentem sic sicut idem. Non enim si consequitur A, B, & hoc, C: erit in ipso C, A quod erat esse: sed verum erit dicere C solum. Neque si est A quod quid est, & de B prædicatur omni: & nanque animalis esse, prædicatur de hominis esse: verum enim est de omni hominis esse, animalis esse, sicut & de omni homine, animal: sed non sic sicut vnum esse. Si quidem igitur non sic accipiat, non syllogizatur quòd A sit in C, quod quid erat esse, & substantia: si uerò sic accipiat, prius erit accipiens in C, quoniam est, quod quid erat esse B: quare non demonstratum est: quod enim erat in principio accepit.

Argumentum in cap. 5.

Sexta conclu. est, quodquid est non est demonstrabile de eo, cuius est in eo quod quid est per syl. diuisiuum: is enim non potest concludi quodquid est: unde conclu. non sequitur uera ex prop. ueris, nisi concedatur diuisio sufficiens: vt, si quis probet, quòd homo sit animal: quia est animatus, uel inanimatus. sed non est inanimatus, igitur est animal. conclu. non sequitur, nisi diuisio concedatur bona. deinde licet per def. possit aptè ostendi quodquid est; non tamen in eo quodquid est, cum in diuisione possit aliquid apponi, quod non est necessarium, aut auferri quod est necessarium.

Oo Neque

Neque idem effici posse per diuisionem syllogismo. Cap. 5.

AT verò neque per diuisionem via est syllogizare, sicut in resolutione circa figuras dictũ est. Nequaquam enim necesse fit rem illam esse, cum hæc sint, sed sicut neque inducens demõstrat: non enim oportet conclusionem interrogare, neque in concedendo esse, sed necesse est esse cum sint illa: & si non dicat respondes, utrũ homo animal est, aut inanimatum? postea accipit animal, non syllogizat: iterum omne animal, aut gressibile aut aquaticum, accipit gressibile, & hominem esse totũ animal gressibile, nõ necesse erit ex dictis, sed accipit & hoc: differt autem nihil in multis, aut in paucis sic dicere: idem enim est. Non syllogisticus quidem igitur & vsus fit sic procedentibus: & de contingentibus syllogizari. Quid enim prohibet & hoc verum quidem omne esse de homine, non tamen quid est neque quod quid erat esse ostendens. Amplius quid prohibet aut apponere aliquid, aut auferre, aut excellere substantias? hæc quidem igitur dimittuntur. Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quod est consequenter diuisionem facere quęsitum prius, & nihil relinquere: hoc autẽ necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil relinquit: indiuiduum enim specie oportet esse. Sed syllogismus tamen non inest, sed si quidẽ alio modo cognoscere facit, hoc quidem non fuit inconueniens: neque enim inducens fortè demonstrãt, sed tamen ostendit aliquid. Syllogismum autem non dicit, ex diuisione eligens definitionem

nitionem: ſicut enim in concluſionibus quæ ſi-
e mediis ſunt, ſi aliquis dicat quoniam his exi-
tentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interro
gare propter quid ſit: ſic & in diuiſis terminis: vt
quid eſt homo? animal mortale, pedes habens,
bipes, ſine pennis Propter quid ſcit vnamquam
que appoſitionem? & dicet enim & monſtrabit
diuiſione: ſicut opinatur quod omne animal
aut mortale, aut immortale ſit, huiuſmodi au-
tem oratio omnis, non eſt definitio. quare quam
uis diuiſione monſtrauit: ſed tamen definitio,
non ſyllogiſmus fit.

Argumentum in cap. 6.

Septima quodquideſt non poteſt demõſtrari de eo, cuius eſt per def. cum peteretur prin. aſſumendo id, quod deberet probari, & ad conclu. inferendam non oportet ſumere def. ſyl. quare nec definitionem definitionis. Octaua, quodquideſt non poteſt demonſtrari de eo, cuius eſt per def. contrarij. Nona, non poteſt demonſtrari per inductionem; quia peteretur prin.

Non monſtrari definitionem, ſumendo definitionem definitionis, neque definitione contrarij neque alio quouis modo.
Caput. 6.

SEd vtrum ſit demonſtrare quod quid eſt, ſecũ
dum ſubſtantiam ex conditione accipientẽ
quod quid erat eſſe: quod eſt ex ijs, quę ſunt in
eo quod quid eſt proprijs, hæc autẽ in eo quod
quid eſt ſola, & propria eſt omne: hoc enim eſt
eſſe illi. An iterum accepit quod quid erat eſſe
& in hoc? neceſſe eſt enim per medium mon-

strare. Amplius, sicut neque in syllogismo accipitur quod quid ex syllogizare, semper enim tota, aut pars est propositio, ex quibus est syllogismus, sic neque quodquid est esse, oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc à positis esse. Et ad dubitantem an syllogizatum est, an nõ est hoc? obuiandum, quoniam: hoc enim erat syllogismus: & adhuc quod nec quod quid erat syllogizatum est, quoniam vtique: hoc enim positũ est nobis quod quid erat esset: quare necesse & sine eo quod quid est, sit Syllogismus: aut quod quid erat esse syllogizare aliquid. Et si ex conditione monstret, vt si malo inest diuisibile esse: in contrario est contrarium esse, in quibuscunque est aliquid contrarium: bonum autem malo contrarium est, & indiuisibile diuisibili: est itaque boni & indiuisibile esse. Etenim hic accipiens quod erat esse, monstrat. Accipit autem ad demonstrãdum quod quid erat esse, alterum tamen sit. Etenim in demonstrationibus est hoc quidem de hoc, sed nõ ipsum, neque cuius est eadem ratio: & conuertitur. Ad vtrosq; autem, & secundum diuisionem demonstrãtem, & ad sic syllogismũ: est eadem dubitatio propter quid est homo animal gressibile bipes, sed non animal & bipes: ex acceptis enim neque vna necessitas est vnum fieri quod prędicatur, sed vtique sicut idem homo erit & musicus, & grammaticus.

Argumentum, in cap. 7.

Tandem quodquid est non scitur per def. & tria supponuntur. primum, quia est scitur ante quid est saltem quid rei, licet non quid nominis; potest enim quis scire quid nominis Tragelaphi, sed nescit Tragelaphum,

um esse. Secundum, non eodem modo scitur quod id est, & quia est; quid est enim scitur definitiuè, quia est demonstratiuè. Tertium, scientiæ ante demonstrationem quia est supponunt def. terminorum, s suppositis probatur conclusio quatuor rationibus, prima est. si quid est sciretur definitiuè, cum ante demonstrationes supponantur definitiones; sequeretur quodquidest sciretur ante quidest, quòd per demonstrationem scitur. secunda, idem est quid est, & propter quid est. sed def. non facit scire propter quid est: neque igitur quid est. tertia omnis oratio explicans nomen faceret scire quodquid est. Sed hoc est falsum: quoniam accidentium esset quodquid est, & non entium. & tota historia Troiana esset quodquid est. sed hæc sunt inconuenientia. Quarta ratio est. per illud non scitur quodquid est, quod præsupponitur in scientia; sed definitiones terminorum in scientiis præsupponuntur: igitur quodquidest non scitur definitiuè.

Contendit quid est non posse monstrari.

Caput. 7.

QValiter igitur definiens demonstrabit substantiam, aut quod quid est? neque enim sicut demonstrans ex certis, manifestum esse faciet, quòd necesse est cum sint illa, alterum aliquid esse. Demonstratio enim hoc est, neq; sicut inducēs per singularia, cum manifesta sint: quoniam omne sic est, eo quòd nihil aliter est. Non enim quid est demonstrat, sed quoniam est, aut non est. Quis igitur est alius modus reliquus? non enim demonstrabit sensu, aut digito. Amplius, quomodo monstrabit quod quid est homo? necesse est enim scientem quid est homo, aut aliud quodcunque, scire quia est.

Quod enim non est, nullus scit quod quid est, sed quid significat: oratio quidem, aut nomen cum dico tragelaphus: quid autem est tragelaphus, impossibile est scire. At verò si demonstrabit quid est, & quia est, & qualiter eadem ratione demonstrabit: definitio enim vnum aliquid, & demõstratio: id autem qđ est quid est homo, & esse hominem, aliud est. Postea per demõstrationem dicimus necessarium esse demonstrare omne quia est, nisi substantia sit: esse autem non substantia vlla est: non enim est genus, quod est: demõstratio itaque erit quia est, quod quidem & nunc faciunt scientiæ: quid enim significat triangulus accipit geometra: quia autem est, demonstrat.

Quid igitur monstrabit definiens, quid est triangulus? sciẽs itaq; aliquis definitione quid est, si est non sciet, sed impossibile. Manifestum est & secundum modos terminorum, quod nõ monstrat definientes, quia est. si enim & ex medio aliquod æquale; sed propter quid est quod definitur, & propter quid est circulus quęritur: esset enim vtique & montis ęnei dicere ipsum: neq; enim quia possibile sit esse quod dicitur, assignant termini, neq; ꝙ illud est, cuius dicũt esse definitionem: sed semper licèt dicere & propter quid. Si ergo definiens monstrabit aut quid est, aut quid significat nomen: sed nõ est vllo modo eius quod quid est, erit vtique definitio ratio nominis, idem significans, sed non conueniens est. Primum quidem quia & non substantiarum esset definitio, & eorum quę nõ sunt: significare enim est, & quæ non sunt. Amplius, omnes orationes definitiones erunt: esset enim vtiq; nomen ponere cuilibet orationi; quare

quare terminis vtique disputabimus om- & Ilias definitio erit. Amplius, neque vna ntia demonstrat vtique, quia hoc nomen quod quid est esse ostendit, neque igitur nitiones hoc assignant. Ex his igitur neque nitio & syllogismus idem videtur esse, ne- eiusdem syllogismus & definitio. adhuc au quòd neque definitio nihil demonstrat, ne monstrat, neque quod quid est, neq; defi- ne, neque demõstratione cognoscere est.

Argumentum in Cap. 8.

uare videtur, quòd neque def. nec demonstrati- lantur, quia terminus eius quodquid est habet conclu. prima, quid est potest demonstrari de eo r est per aliud quodquid est, sed non in eo quod est: quoniam aliquod definitũ habere potest plu- ef. quarum una demonstratur de definito per n. & is modus arguendi est dialecticus.

Quid est, monstrari per aliud quid est.
Cap. 8.

rum autem speculandum est quid eorum itur benè, & quid non benè, & quid est de io: & eius quod quid est, nunquid quodam o est demonstratio, aut nullo modo. Quo- n (sicut diximus) idem est scire quod quid & scire causam ipsius si est: ratio autem s est, quoniam est aliqua causa, & hæc, aut em, aut alia est: & si vtique alia est, aut de- strabilis est, aut indemonstrabilis. Si igitur lia, & contingit demonstrari: necesse est iam causam esse, & in figura prima mon-

strari: vniuersale enim, & prędicatiuum est qđ demonstratur. Vnus quidem modus nunc exquisitus est per aliud quod quid est monstrare: horum enim quod quid esse necesse est mediũ esse quid est, & propriorum proprium. Quare hoc quidem monstrabit, illud verò non eorum quod quid erat esse eiusdem rei. Hic quidem igitur modus quòd non sit demonstratio dictũ est prius: sed est syllogismus logicus ipsius quid est.

Argumentum in cap. 9.

Secunda, sicut impoßibile est cognoscere propter quid, nisi cognoscatur quia est; sic quid est non cognoscendo si est; quanquàm rectè contrà: veluti si sciatur eclypsis Lunæ propter interpositionem terræ inter Solem, & Lunam; statim scitur, quòd Luna eclypsatur, sic arguens. Omne carens lumine ob interpositionem terræ inter Solem, & Lunam eclypsatur. sed Luna est huius generis. igitur eclypsatur. vel si cognoscamus tonitru esse sonum in nube ob inclusionẽ ignis, statim sciemus, quod tonitruus est.

De quid est, & quod est. *Cap. 9.*

QVo autem modo contingat dicemus, iterum dicentes ex principio. Sicut enim propter quid quærimus, habentes quia est: aliquando autem & simul manifesta fiunt: sed neque prius propter quid possibile est cognoscere quam quia: manifestum est quod similiter & quod quid erat esse non sine quia est: impossibile est enim scire quid est, ignorantes si est. Hoc autem si est aliquando quidẽ,

sed

d secundùm accidens habemus, aliquando
erò habentes quid ipsius rei: vt tonitruum,
uoniam sonus quidam est nebularum: & de-
ctum, quoniam priuatio quædam luminis: &
ominem, quoniam animal quoddam est: &
nimam, idem seipsum mouens. Sed quęcunq;
uidem secundum accidens scimus quia sunt,
ecesse est illa nullo modo se habere ad quid
t: neque enim quia sunt, scimus: quærere au-
m quid est, non habentes quia est, non nihil
ærere est: secundum quęcunq; autem habe-
us quid facile est: quare quemadmodum ha-
emus quia est, sic habemus & ad qd est. Quo-
m igitur habemus aliquid, quod quid est: pri
ũ quidem sit defectus, in quo A: luna in quo
oppositio terræ in quo B: vtrum quidem defi
t, an non? B quærere est, nunquid est, aut nō.
oc autem nihil differt quęrere, quàm si est ra
o ipsius: & si sit hoc, & illud dicimus esse: aut
rius contradictionis est ratio: vtrum haben-
duos rectos, aut non habendi? Cum autem
ueniamus simul ipsum quia, & propter quid
mus, si per media sit: si verò non, quia sci-
us, propter quid autem non. Si ergo luna C,
efectus A, luna plenam, vmbram non posse fa
re, nullo nostrum in medio existente mani-
sto, in quo B: si ergo in C est B, quod est non
osse facere vmbram, cum nullus nostrum in
edio sit, in hoc quidem A, quod est deficere,
uia deficit manifestum est, sed propter quid,
ondum: sed quia defectus quidem est scimus:
uid autem est, nescimus. Cum autem manife
am est quia A in C sit, sed propter quid est?
ærere B quidem est, vtrum obiectio, aut con-
ersio lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem
ratio

ratio alterius termini: vt in his, ipsius A: est.n. defectus, obiectio terrę. Quid autem est tonitruus? ignis extinctio in nube. Propter quid tonat? propter extingui ignem in nube. Sit nubes C, tonitruum A, extinctio ignis B: in C igitur nube est, B extinguitur enim in ipsa ignis: huic autem inest A, & est ratio B, ipsius A primi termini: si autem iterum huius aliud medium sit, ex reliquis erit rationibus. Vt igitur accipitur quid est, & sit notum, dictum est. Quare syllogismus quidem ipsius quod quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamen est per syllogismum & demonstrationem: quare neque sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est causa alia: neque est demonstratio ipsius, sicut & in dubitationibus diximus.

Argumentum in cap. 10.

Quare definitionum alia quid rei, alia quid nominis. quid rei quædam dicit quid tantùm, quædam propter quid, quædam quid & propter quid. prima potest esse conclusio demonstrationis, vt tonitru est sonus factus in nube. secunda, prin. demonstrationis, vt tonitru fit extinctione ignis in nube. tertia est tota demonstratio positione differens, ut tonitru est sonus factus in nube propter extinctionem ignis in ea.

De definitione quid est, & propter quid. *Cap.* 10.

Est autem quorundam quædam causa altera, quorundam autem non est quare manifestum quoniam eorum quę sunt quid est, alia quidem sine medio, vt principia sunt: quæ quia

sunt,

...t,& quę quid sunt, supponere oportet, aut ...o modo facere manifesta: quod quidē arith...eticus facit. Et nanque quid est vnitas suppō ...,& quia est: sed habentium medium, & quo ...n est quædam altera causa substantiæ, & ip...s esse: est per demonstrationem (sicut dixi...s) ostendere, non demonstrare. Defini... autem quoniam quidem, ratio ipsius quod ...d est, manifestum est quoniam aliqua erit ...o ipsius quod quidem significat nomen, aut ...o altera, nomina ponens: vt quid significat ...od quid est, secundum quòd triangulus est, ...od quidem habentes quia est, quærimus pro... quid est: difficile autem sic est accipere ... nescimus quia sunt: causa autem dicta est ...s difficultatis: quia neque si est, neque si nō ...scimus: sed aut hoc secundum accidēs. Ora... autem una est dupliciter, hæc quidem con...ctione, vt Ilias: alia verò vnum de vno ostē...s non secundum accidens: vna quidem igi... terminus est termini, quæ dicta est. Alius ... terminus est oratio demonstrans propter ... est: quare prior significat quidem, demon... autem non. Quæ verò posterior est, mani...um est quoniam erit vt demonstratio eius ...d quid est, positione differt à demonstratio... Differt enim dicere propter quid tonat, & ... est tonitruus, dicet idem sic quidem, pro...id quod extinguitur ignis in nubibus. quid ...onitruus? sonus extinctionis ignis in nu... Quare eadem oratio alio modo, & alio ...ur: & sic quidem demonstratio continua, ...tem definitio. Amplius est terminus toni... sonus in nubibus: hæc autem est quæ est ... quid est, demonstrationis conclusio. quæ

autem

autem est immediatorum definitio, positio est ipsius quid est, & indemonstrabilis: est ergo definitio vna quidem oratio eius quod quid est, indemonstrabilis, vna verò syllogismus ipsius quid est: casu differens à demonstratione: tertia verò est quæ est ipsius quid est, demonstrationis conclusio. Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio, & quomodo non est: & quorum est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est monstrat, & quomodo non, & quorum est, &, quorum non: adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & qualiter non contingit.

Argumentum in cap. 11.

Cæterum idem contingit demonstrari per plures causas; etenim cum quatuor sint, quælibet potest esse medium demonstrationis: nam per tale medium scitur conclu. sed scire opinamur, cum causam rei credimus cognoscere; itaque medium demonstrationis est causa. causa autem sunt quatuor. prima dicitur quod quid erat esse, hoc est formalis. Secunda quæ aliquid primò mouet, id est efficiens, tertia cuius gratia, per quam alia tanquàm per medium demonstrantur, i. finalis. quarta, quæ cum sit, necesse est aliud esse, & hæc est materialis. differt finalis ab efficiente; quoniã efficiẽs est prima uia generationis, & quò ad esse, finalis uerò est prima in intentione. quare eadem conclu. potest demonstrari per plures causas, ueluti lumẽ diffunditur per pellem lucernæ diaphanam, tãquàm per causam materialem, sed per causam finalem de-

monstra-

monstratur, ne lædamus pedem noctu. præterea extinguitur ignis in nube tanquàm per causam materialem, sed per causam finalem demonstratur, ne lędamus pedem noctu. præterea extinguitur ignis in nube tanquàm per causam materialem: per finalem; ut animæ horrescant. Sed verè vt seruētur uiuentia. in naturalibus eadem concl. demonstratur per causam finalem, cum natura agat propter finem, & per materialem; multa enim eueniunt ex necessitate materiæ. sed duplex est necessitas, naturalis. s. velut cum lapis mouetur deorsum, & violenta, ut cum sursum proijcitur. ea vero, quæ sunt ab intelligentia, non fiunt à casu, vel à fortuna: nam quæ fiunt à prudentia, vel ab arte, fiunt propter finem, non autem alia. Sed vt applicemus medium causale ad causatum describuntur aliquæ cōclu. & prima est. per causam necessariam, & sufficientem potest demonstrari causatum, tam secundum esse, quàm secundum fuisse, vel fore: nam sequitur terra interponitur inter Solem, & Lunam. igitur eclypsis Lunæ est. idem dicendum est de tempore præterito, & de futuro. deinde si aqua indurata est; crystallus erit.

De causarum distinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum possit esse demonstratio. Cap. 11.

QVoniam autem scire opinamur cum sciamus causam: causæ autem quatuor sunt: una quidem quod quid erat esse, vna verò cum hoc sit, necesse est hoc esse. altera autem quæ aliquid primo mouit, quarta verò cuius gratia, omnes hæ per medium monstrāt. Et hoc enim quod cum sit hoc, necesse est esse, vna quidem accepta propositione non est, duabus

duabus autem ad minus, hoc autem est, cum vnum medium habeant: hoc ergo uno accepto, conclusionem necesse est esse. Manifestum est autem & sic, propter quid est rectus in semicirculo? aut quo existente, rectus est? sit ergo rectus in quo A, media duorum rectorum in quo B, qui est in semicirculo in quo C: ipsius A igitur rectum esse in C, qui est in semicirculo. causa est B, hoc enim ipsi A æquale est: qui verò est C, ipsi B. duorum enim rectorum dimidium est: existente igitur dimidio duorum rectorum, A in C: hoc autem erat in semicirculo rectum esse. Hoc autem idem est ei, quod quid erat esse: cuur hoc significaret oratione: at verò & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media. Hoc autem propter quid Medorũ bellum factum est Atheniensibus? quę causa est præliari Athenienses? quoniam in Sardes cum Erethrijs commiscerunt: propter hoc enim motum est. Primum sit bellum in quo A, priores cõmittentes in alios B, Athenienses C: est igitur B in C, prius enim est committere Atheniensibus: A autem in B, debellauerunt enim prius iniustos, est itaque in B A, debellari prius incipientes. B autẽ in C, siue in Atheniensibus, priores enim inceperunt: medium itaque hic causa primùm mouens. Quoruncunque vero causa est cuius gratia: vt propter quid ambulat? vt sanus fiat. propter quid domus est? vt saluentur vasa. Hoc quidem gratia huius quod est sanari, illud verò gratia huius quod est saluari: & propter quid oportet post cœnam ambulare: & cuius gratia oportet, nihil differt. Sit ambulare post cœnam, in quo C: non eminere cibos, in quo B: sanari in quo A: sit igitur in eo quod est

post

post cœnam ambulare, esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris, & hoc esse sanũ: videtur enim inesse ipsi ambulare quod est C, B non eminere cibos: in B autem A, hoc quod est sanatiuum? quæ igitur causa est, in C quod A sit, quod est gratia cuius? B non eminere: hoc autem est sicut illius ratio. A enim sic reddetur, propter quid B inest C? quoniam hoc est sanari, hoc sic habere. Oportet autem commutare rationes, & sic singula magis apparebunt. Generationes autem econtrario hic & in causis secundùm motum: ibi enim medium oportet primùm fieri: hic autem ipsum C extremũ, vltimum autem gratia cuius. Contingit autem idem & gratia cuius esse & ex necessitate: vt per lucernæ pellem lumen egredi, etenim ex necessitate disgreditur, quòd in parua est partibilius: & per maiores poros, si quidem lumen fit disgrediendo: & gratia cuius, vt non offendamus. nonne igitur si esse contingit, & fieri, contingit? sicut si tonat extincto igne, necesse est sizire, & sonare: & (quemadmodum Pythagorici dicunt) minarum causa ijs qui sunt in tartaro, quatenus timeant. Plurima autem huiusmodi sunt, & maximè in ijs quæ natura subsistunt: & in constantibus hæc quidem propter hoc natura facit: illa verò ex necessitate. Necessitas autem est duplex: hæc quidem secundùm naturam, & aptitudinem: hæc verò violenta, & contra aptitudinem: sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum fertur, sed nõ propter eandem necessitatem. Sed in ijs quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo quod per se frustra est, vt domus aut effigies: neque ex necessitate sunt: sed pro-

pter hoc. Alia verò à fortuna sunt, vt sanitas, & salus, maximè in quibuscunque contingit, & sic & aliter: cum non à fortuna generatio fit. Quare finis bonus alicuius gratia fit, aut natura, aut arte: à fortuna autem nihil propter aliquid fit. Eadem autem causa est & in ijs quæ fiunt, & in factis, & futuris, quæ verè est ijs quæ sunt: medium enim causa est, veruntamen in ijs quæ sunt, & quæ est: in ijs autem quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris futura. Vt propter quid factus est defectus: propter id quod in medio facta est terra: fit enim propter id quod fit: erit autem & propter id quod erit in medio: & est autem propter id quod est. Vt quid est crystallus: accipiatur quoniam aqua congelata est. Aqua in quo C, congelata in quo A, causa media in quo B: defectus caloris penitus, est igitur in C quidem, B: in hoc autem congelatum esse, quod est in quo est A: fit autẽ crystallus, cùm fiat B. factus est autem, facto: erit autem futuro B. Sic quidem igitur causa, & cuius causa est, simul fit cùm fit, & est, cùm est: & in eo quod factum est, & in futuro eodem modo.

Argumentum in Cap. 12.

Secunda conclu: si causa sit necessaria, & non sufficiens; ab effectu ad causam valet demonstratio, & non contrà; causa enim est necessaria, sed inter primum esse causæ, & primum esse totale causati est tempus inter medium, quanquàm continuo post causam sit causatum: potest enim dici in tempore intermedio causa est, sed non causatum est, veluti domus facta est ex lapidibus; igitur lapides sunt parati, non tamen

meū contrà. quare quando causa est, & causatum, reueniendum est ad immediata, sed non quando causa est priori sunt enim infinita media.

Quo pacto ipsum propter quid differat ab his, quæ fiunt simul, aut non simul per circulum, aut non per circulum, semper, aut frequenter. Cap. 12.

N ijs autem, quæ non simul sunt, nunquid sunt in continuo tempore? sicut videtur nobis alia eorum causa esse: vt facti esse altera facta, & futuri futura: & eius quod fit: si aliquid anteà factum est. Est igitur a posterius facto, syllogismus: principium autem, & horum quæ facta sunt, vnde & in ijs quæ fiunt similiter: à priori autem non est, vt quoniam hoc factum est: quòd hoc posterius factum est: & in futuro similiter est: neque enim infinito aut finito erit tempore. quare quoniam hoc verum est dicere factum esse, hoc verum est dicere factum esse posterius. In medio autem falsum esset dicere, hoc iam altero facto: eadem autem ratio est & in futuro. Neque quoniam hoc factū est, hoc erit: medium enī simul genitū oportet esse, factorum factum, futurorum futurum, cum ijs quæ fiunt, fieri: cum ijs quæ sunt, esse: sed futurum esse, & esse, non contingit simul esse genitum. Amplius, neque infinitum contingit esse tempus medium, neque finitum: falsum enim erit dicere in medio. Speculandum ergo quid est continens, vt post id quod factum est, sit fieri in rebus, an manifestum est quòd non continuum cum facto esse, quod fit? neque factum cum post facto esse? termini enim sunt

atomi: sicut igitur neque sunt puncta adinuicẽ copulata, neque quæ facta sunt: vtraque enim indiuisibilia sunt. Neque igitur quod fit cum eo quod factum est, propter idem: quod enim fit; diuisibile est: quod autem factum est, indiuisibile est. Sicut igitur linea ad punctũ se habet: sic quod fit, ad quod factum est: sunt enim infinita facta in eo quod fit. manifestum autem magis est in uniuersalibus: de motu oportet dicere de his. De eo igitur quomodo cum eo quod consequenter fit generatione se habeat media causa, intantum acceptum sit: necesse enim & in his medium, & primam immediata esse: ut A factum, quoniam C factum est: posterius autem C factum, A autem prius: principiũ igitur est C, propter id quod proximum est ipsi nunc, quod est principium temporis: sed C factum est, si D factum est: cùm igitur D factum est, necesse est & A factum esse: causa autem est C, D enim facto necesse est C factum esse: C autem facto, necesse est A prius fuisse. Si autem accipiens aliquod medium, stabit alicui immediatum: an semper extrà cadet propter infinitum? non enim continuum factum cum facto, quemadmodum dictum est: sed incipere tamen est necesse à medio, & ab ipso nunc primo. Similiter autem est & in eo quod erit: si enim verum est dicere quoniam erit D, necesse est prius verum dicere quoniam A erit: huius autem causa est C, siquidem enim D erit, prius C erit: si verò C erit, prius A erit. Similiter autem & infinita est decisio & in his: non enim erunt quæ erunt continua adinuicem: principium autem & in his sine medio accipiẽdum est. Habent autem sic se in operibus, si fa-

ta est domus, necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc propter quid est: quoniam necesse est fundamentum factum esse, si quidem & domus facta est: si verò fundamentum est, prius lapides esse, factos necesse est: iterum si erit domus, similiter prius erunt parietes (demonstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius.

Argumentum in cap. 13.

Tertia conclu. in his, quæ sunt secundum generationem circularem, potest fieri demonstratio circularis, ut si pluue; terra erit madida: &, si erit madida; fuerunt nubes, &, si fiant nubes; pluuet. non tamen est eadem pluuia numero, sed specie. quarta conclus. ad demonstranda ea, quæ fiunt ut frequenter, non est sumendum medium, vt semper, quia diceretur semper de extremitatibus, sed accipiatur, vt frequenter.

In iis quæ circulo gignuntur, demonstrationem esse circularem. Cap. 13.

QVoniã aũt videmus in ijs quæ fiunt, circulo quãdã generationẽ esse, & contingit hoc eẽ: si quidẽ consequãtur adinuicem mediũ & termini: in his.n. conuerti est: ostensum autem est hoc in primis quòd conuertuntur cõclusiones: circulo aũt hoc est. In operibus aũt uidetur sic: depluta terra, necesse si uaporẽ fieri: hoc autem facto, nubem, hac autem facta aquam, hac uero facta, necesse est terrã deplutam esse. Hoc autem erat ex principio, quare circulo circuiuit: cum enim unum horũ quod-

libet est, alterum est: & cũ illud, alterum: & cũ hoc, primum. Sunt aũt quædam quæ fiũt vniuersaliter: semper. n. & in omni aut sic se habent, aũt fiunt. alia verò quidem semper nõ, sed sicut frequẽter sunt; ut nõ oĩs homo masculus habet barbã, sed est sicut frequẽter. Taliũ igitur necesse est & mediũ sicut frequenter esse. Si. n. A de B prædicatur vniuersaliter, & hoc de C vniuersaliter necesse est, & A de C semp, & de oĩ prædicari. hoc. n. est vniuersaliter, & de oĩ, & semper: sed suppositũ est sicut frequẽter esse: necesse est ergo mediũ sicut frequẽter esse qđ est in quo B, erunt ergo & eorum principia frequenter sine medio, quæcũque in plurimũ sic sunt, aũt fiunt.

Argumentum in cap. 14.

Ad inueniendum autem quodquid est per viam diuisionis fiat diuisio talis. eorum quæ sunt in plus quàm definitum, alia sunt in genere definiti, alia extra genus, vnde ad definitionem speciei specialissimæ describuntur duæ cõditiones, quarum prima est. quodlibet eorum, quæ ingrediuntur def. debet esse in plus, quàm definitum, non tamen esse extra genus eius, sed prædicari de eo essentialiter. secunda, talia prædicata tanta sint, vt aggregatum conuertatur cum defini to. ad defi. autem generis subalterni, primò accipiatur genus, vt diuidatur in species, & hæ definiãtur, & id, quod erit commune in illis def. erit differentia an def. generis subalterni, & genus aßignabitur primo loco: vt, linea est quantitas habens longitudinem absque latitudine, & profunditate; genus est quantitas: longitudo est differentia. valet ad colligendas partes def. is est processus, de quo duo sunt obseruanda. Primum, non fiat inordinatus situs, adeoq; præponenda

ponenda post ponantur; multum enim differt, si dicas homo est animal mansuetum bipes, & homo est bipes animal mansuetum. secundum non diuidatur genus per differentias remotas; non enim acciperentur omnes partes def. nam ad perfectam def. accipiantur differentiæ immediatæ, & non accidentales. in def. igitur sumantur ea, quæ prædicantur essentialiter de definito, & ordinentur inter se, & nihil omittatur de his, quæ necessaria sunt ad definitionem. & hoc fiat, si totum aggregatum conuertatur cum definito. Sed ad inueniendam eam per viam resolutionis videndum est, in aliquibus singularibus ipsius definibilis, in quo sunt similia, & in alijs, in quo conueniant. & si definitum conueniat cum illis per eandem proprietatem, habebit unam def. omnibus illis communem. si uerò non conueniat; non habebit, veluti an magnanimitatis vna sit def. inspicere oportet Hectorem, Aiacem, & Alciden magnanimos; quia non possunt ferre iniurias, & Alex. & Socratem magnanimos dictos: æquo enim animo tulerunt prospera, & aduersa. & cum illis non conueniat magnanimitas per eandem proprietatem; fit, ut magnanimitatis non una erit def. sed duæ, & prima est, magnanimitas est non tolerantia iniuriarum. secunda, est constantia in prosperis, & aduersis.

De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignota quo pacto veniuntur. Cap. 14.

QVomodo quidem fit, quod quid est in terminis assignandum, & qualiter demonstratio, aut definitio fit ipsius, aut non, dictum est prius. Quomodo autem oportet venari in eo quod quid est prædicantia, nunc dicemus. Eorum igitur, quæ insunt semper vnicui-

que, quędam se extendunt in plus, non tamen extra genus: dico autem in plus esse, quæcunq; insunt quidem vnicuique vniuersaliter, at verò & alij: vt est aliquid quod omni trinitati inest, sed & non trinitati: sicut quod est, inest trinitati, sed & non numero: sed impar inest omni trinitati, & in plus est, & nanque ipsi quinario inest, sed non extra genus: quinarius quidem numerus est: nullum autem extra numerum, impar est. Huiusmodi igitur accipienda sunt vsque ad hoc, quousque tot accipiantur primum, quorum vnumquodque in plus sit: omnia autem non in plus: hanc enim necesse est substantiam rei esse. Vt trinitati inest omni, numerus impar, primus vtrobique: & sicut quod est non mensurari numero, & sicut non componi ex numeris. Hoc itaque iam trinitas, est numerus impar primus: & sic primus. Horum enim vnumquodque, illa quidem imparibus omnibus insunt, vltimum autem & dualitatis omnia autem nulli. Quoniam autem ostensum à nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt in eo quod quid est prædicantia: vniuersalia autem necessaria sunt: trinitati autem, & cuilibet alij sic accipiuntur in eo, quod quid est accepta, sic ex necessitate quidem erit trinitas hæc. Quod autem substantia sit, ex his manifestum est: necesse est enim nisi hoc sit, trinitatis esse, vt genus aliquod esse: hoc aut nominatum est, aut non nominatum: erit igitur in plus quàm trinitati inexistens. concessum enim hujusmodi sit esse genus, ut quod in sit quidem secundum potentiam in plus: si igitur nulli inest alii quàm atomis trinitatibus, hoc vtiq; erit trinitatis esse: supponatur enim hoc substantia

vniuſ-

vniuscuiusque esse, quæ in atomis ultimum prę dicatum: quare similiter & alij cuilibet, sic demonstratorum quidem, illi esse erit. Congruum autem est cum totũ aliquod negocietur aliquis, de partiri genus in atoma specie prima, ut numerum in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum definitiones accipere tentare, ut rectæ lineæ, & circuli, & recti anguli. Post hæc autem accipientem quod genus sit, ut utrum quantitatum, aut qualitatum, proprias passiones speculari per communia prima: cõpositionis enim ex atomis conuenientia, ex definitionibus erunt manifesta, propterea quod principium est omnium definitio, & quod simplex est: & simplicibus per se inesse conuenientia solis, aliis autẽ secundum illa. Sed diuisiones quæ sunt secundum differentias, utiles sunt ad hoc sic adeundum: ut tamen monstrant, dictum est prius. Vtiles autem erunt sic vtique solum ad colligendũ quod quid est: & uidebitur vtique nihil monstrare, sed mox decipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliqs sine diuisione. Differt autem aliquid primum & posterius prędicamẽtorum prædicari: ut est dicere animal mansuetum, bipes, uel bipes animal mansuetũ, si enim omne ex duobus est, & unum quid sit animal mansuetum iterum ex hoc & differentia, homo aut quodlibet unum sit, necesse est diuidẽtẽ petere. Amplius, nihil relinquendum in eo quod quid est, sic solummodo contingit: cum enim primum accipiatur genus, si quidem alicuius inferiorum aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc: ut non omne animal, aut totum pennatum est, aut diuisum pennis: sed pennatũ, animal omne. Huius enim differentia hęc

est. Prima autem differentia est animalis, in quā omne animal incidit. Similiter autem & vnoquoque aliorum, & in ijs quæ extra genera, & quæ sub ipsis sunt: ut in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo omnis est piscis. Sic igitur vadenti promptum est scire quoniam nihil relictum est: aliter autē, relinquere necesse est, & non scire. Nihil autem oportet definientem & diuidentem omnia scire quæ sunt, & tamen impossibile dicunt esse quidam, differentias cognoscere quæ sunt ad vnumquodque non cognoscentem vnumquodque: sine autem differētijs non esse vnumquodque scire: A quo enim nō differt, idem esse huic. A quo autem differt, alterum ab hoc. Primùm quidem hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam, alterum est: multæ enim sunt differentiæ in eisdem specie, sed non secundum substantiam, neque per se. Postea cum accipiantur opposita, & differentia, & quòd omne incidit hinc aut inde, & accipiat in altero quòd quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire de quibuscunque prædicantur aliis differentiæ. Manifestum enim est, quòd si sic uadens ueniat in hæc, quorum non est amplius differentia, habebit rationem substantiæ: omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita quibus nihil interest, non est petitio, necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si quidem illius differentia est. Ad probandum autem terminum per diuisiones, tria oportet coniecturare, ut accipiantur prædicata in eo quòd quid est, & hæc ordinatè quid primum est, aut secundum: & quoniam hæc omnia sint. Est autem vnum horum & primum per id quod possumus, sicut ad accidens

syllo-

syllogizare, quoniam est & per genus probare. Ordinare autem sicut oportet, erit: si primum accipiat: hoc autem erit si accipiatur quod omnibus sequitur, illi autem non omnia: necesse est enim aliquod esse huiusmodi: accepto autẽ hoc, iam idem in inferioribus modus: secundũ enim aliorum primum erit, & tertium cõtinuorum: remoto enim quod est sursum, continuũ aliorum primum erit: similiter autẽ & in aliis. Quòd autem omnia hæc sint, manifestũ ex hoc quod recipimus: primùm quidem secundùm diuisionem, quoniam omne aut hoc, aut illud est: est autem hoc, & iterum huius totius differẽtiã: extremi autem non amplius esse differentiam, vel etiam statim cum ultima differentia a toto non differre specie. Hoc manifestum enim est, quoniam neq; plus hoc opponitur. Omnia enim in eo quod quid est accipiuntur horum, neque deficit nihil, aut enim genus, aut differentia vtique erit: genus quidem igitur est primum, & cum differentijs hoc acceptum est: differentiæ autem omnes habentur, non enim amplius est posterior: specie enim vtique differret, & vltimum: hoc autem dictum est non differre. Quærere autem oportet intendentem in similia, & indifferẽtia, primum quid omnia idem habeãt: postea iterum in altera, qua in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsis quidem idem specie, ab illis autem altera: cùm in his accipiatur quid omnino idẽ, & in aliis similiter: in acceptis iterum intendendum est si idem sit, quousque in unam conueniant rationem: hæc enim erit definitio. Si uerò non uadit in vnam, sed in duas, aut plures: manifestum est, quod vtique non est unum aliquod quod prædicatur,

sed

sed plura. Vt dico, si quid est magnanimitas quę rimus: intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus quid habeant vnum omnes inquãtum sunt huiusmodi. Vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax: quid unum omnes habent? non tolerare iniuriari. Hic enim dimicauit, ille insaniuit, hic aũt interfecit seipsum. Iterum idem est in alteris, ut Lysandro, & Socrate, si iam indifferentes esse, & fortunati, & infortunati, hæc duo accipiens intendas quid idem habẽt, aut impassibilitas quę est circa fortunas, aut non tolerantia cùm iniuriantur: si uerò nulllum sit commune; duæ species erunt vtique magnanimitatis. Semper enim est omnis definitio uniuersalis: non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans.

Argumentum in cap. 15.

Nec credamus singularium esse defi. sed vniuersalium; facilius enim est definire manus commune, quàm magis; cum in magis communi plures lateant æquiuocationes, quas oportet definientem vitare. uitet etiam metaphoram; cum per eam def. non debeat dari.

Species facilius, quàm genera finiri. *Cap.* 15.

FAcilè autem est magis singulare definire, q̃ vniuersale, vnde oportet a singularibus in uniuersalia ascendere. Et nanque æquiuocationes magis latent in uniuersalibus quàm indifferentibus. Sicut autem in demonstrationibus opor-

oportet syllogizari inesse, sic & in terminis clarum: hoc autem erit, si per ea quæ secundum vnumquodque dicuntur, sit in unoquoque genere definiri separatim: vt simile non omne, sed in coloribus & figuris: & acutum, quod est in voce: & sic in commune erit ire, timentem ne æquiuocatio cōtingat. Si autem non oportet disputare in metaphoris, manifestum est, neque definire metaphoris, neque quæcunque dicuntur in metaphoris: disputare enim erit necesse in metaphoris.

Argumentum in cap. 16.

Verum ad inueniendum medium propter quid, leguntur quatuor conclu. prima, ad tale medium inueniendum in genere uniuoco nominato oportet illud in plures diuidere species, & inspicere quid sit eis commune; illud enim poterit demonstrari de speciebus per genus, veluti diuiso animali in brutum, & hominem, si uelimus ostendere hanc passionem, dormiens, uel uigilans de bruto; sumendum est illud medium animal. secunda, si tale genus uniuocum non sit nominatum ad demonstrandam passionem communem de eius speciebus, sumendum est aliquod accidens conuertibile cum illo genere: ut, ad demonstrandam hāc passionem, quæ est habere duos ventres, vel non habere dentes in superiori mandibula, sumendum est pro medio hoc habere cornua. tertia concl. ad passionem analogam demonstrandam de aliquibus, sumendum est medium analogicè conueniens illis, ut ad demonstrandam hanc, non contingere molles partes, quæ analogicè conuenit sepiæ, ossi, & spinæ, sumendum est hoc medium durities, quòd conuenit illis analogicè. quarta, multarum conclusionum potest esse idem medium

dium in genere contractum per diuersas differẽtias speciales, ac praeterea eiusdem concl. possunt esse plura media ordinem non habentia: veluti, si quaeratur propter quid in fine mẽsis Nilus, uel humor aquae sit, respondetur; quoniam finis mensis est magis pluuialis. & cur est pluuialis? quia luna deficit.

Quo pacto problemata venentur cum diuisione, tum etiam proportione. Cap. 16.

VT habeamus proposita, eligere oportet decisiones, & diuisiones: sic autem eligere secũdum subiectum genus commune omnium. Vt si animalia sint quae considerantur, qualia omni animali insunt: acceptis autem his, reliquorũ primo qualia omni sequãtur: ut si hoc est auis, qualia omni sequantur auem, & sic semper illi proxima. manifestum enim est quoniam habẽbimus iam dicere propter quid insunt sequentia ijs quae sunt sub communi: ut propter quid homini, aut equo insunt. Sit autem animal in quo A, B autem sequentia omni animali: in quibus autem sunt C, D, E, sicut quaedam animalia; manifestum igitur est propter quid est B in D, propter A enim: similiter autem & in aliis, & semper in alijs eadem est ratio. Nũc quidem secundum ea quae assignantur communia nomina, dicimus. Oportet autem non solùm in his considerare, sed & si aliud aliquid uidetur commune existens accipientem: postea quibus hoc inhaereat, & qualia huic sequantur: vt cornua habentibus habere ventres, & non utrobique dentes esse: item habere cornua quibus sequitur: manifestum enim propter quid in illis est quod dicitur, propter id enim quod cornua habent,

bent, ineſt. Amplius, alius modus eſt ſecundum analogum eligere: vnum enim accipere nō eſt idem, quod oportet uocare ſepiam, & ſpinam, & os: ſunt autem quæ ſequuntur & his: tanquam natura vna huiuſmodi exiſtente. Eadem autem propoſita ſunt, quæ quidem idem mediū habent, vt quoniam omnia contrarij ſtatus: horum autem quædam genere eadem ſunt, quæcunque habent differentias, ex quo aliorum aut aliter ſunt: vt propter quid reſonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris: omnia enim hæc quidem vnum propoſitum ſunt genere: omnia enim repercusſio ſunt, ſed ſpecie altera. Alia autem ex eo quòd medium quidem ſubalternum medium eſt, differunt propoſitum: vt propter quid Nilus finiente menſe magis fluit? propter id quòd hybernior eſt finiens menſis, propter quid autem hybernior eſt finiens menſis? propter id quòd luna deficit, hæc enim ſic ſe habent adinuicem.

Argumentum in cap. 17.

Circa autem prædicta oriuntur duæ quæſtiones, quarum prima eſt, vtrum ex cauſato ſequatur cauſa, ſiue contrà. reſpondetur, ſi unius cauſati ſit una cauſa ſufficiens; ex cauſato ſequitur cauſa, & contrà: ueluti, eclypſis lunæ eſt; terra igitur interponitur inter Solem, & lunam. deinde ſi unius effectus ſint plures cauſæ, quarum qualibet per ſe ſit ſufficiēs ſic eſſe cauſati; ex cauſato non ſequitur cauſa, ſed cōtrà. ſecunda quæſtio, vtrum unius conclu. demonſtrabilis unum ſit medium, per quod poßit demonſtrari, an plura. reſpondetur per duas concluſ. quarum prima

ma est. si demonstratio sit secundum quòd ipsum & potissima; unius conclus. erit unum medium propter quid, & potissimum, per quod talis conclu. poterit demonstrari; quoniam demonstratur per def. subiecti, quæ solum est una. sed si demõstratio sit ex prop. quæ non sunt secundum quod ipsum; una & eadem concl. potest demonstrari per diuersa media.

Quo modo causæ & effectus se habeant inter se, & quo pacto causæ venentur: & an vnius effectus plures sint causæ. Cap. 17.

DE causa autem, & cuius causa est dubitabit aliquis: nunquid cùm causatum est, & causa est, ut si folia fluunt, aut deficit luna: & causa deficiendi, uel folia cadendi erit: ut si huius est lata habere folia: deficiendi autem, terram in medio esse. Si enim non, aliqua alia erit causa ipsorum: si uero causa sit, & causatum simul: ut si in medio est terra, deficit, aut si latum est folium, folia fluunt: si autem sic est, simul vtique erunt, & demonstrabuntur per inuicẽ. Sit enim folium fluere in quo A, latum autem folium in quo B, vitis uero in quo C, si igitur in B est A, omne enim latum folium habens folio fluit: C autem inest B, omnis enim vitis habet lata folia: & A in C est, omnis vitis folio fluit: causa est B medium. Sed & quoniam latis foliis uitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare, sit enim D latum quidem folium E autẽ folio fluere, uitis uero in quo F, in F igitur est E, etenim folio fluit omnis uitis: in E autem D est: omne enim fluens folio, latum est folium habens: omnis itaque uitis latum est folium habens: causa autem est folio fluere. Si autem non contingit

causas

causas esse adinuicem, causa enim prius est eo cuius est causa, & deficiendi quidem est causa, terram esse in medio: eius autem quod est in medio terram esse, non est causa deficere. Si igitur per causam demonstratio est, propter quid est: si uero non per causam ipsius, quia quoniã quidem terra in medio est cognouit, propter quid autem non. Quòd autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc, deficiendi manifestum est: in ratione enim deficiendi, inest quod est in medio: quare manifestum est quod per hoc, illud cognoscetur: sed non hoc, per illud. An contingit unius plures esse causas? & nanque si est idem de pluribus primis prædicari primo: sit A in B primo existens, & in C alio primo & hoc sit in D, hoc uerò sit in E, erit itaque A in D, & in E: causa autem quod A sit in D quidem, B, in E, aũt, C, quare cum causa sit, necesse est rem omnem esse: sed res cũ sit, nõ necesse est esse omne quodcũq; sit causa: sed causam quidem necesse est esse: non tamen omnem. An si semper uniuersale propositum, & causa totum quiddam est, & cuius est causa uniuersale? ut folio fluere in toto quodam determinatum est: & si species ipsis sint: uniuersaliter igitur aut plantis, aut huiusmodi plantis: quare & medium æquale oportet esse in his, & cuius est causa, & conuerti: ut propter quid arbores folio fluunt: si ergo propter densitatem humidi, siue folio fluit arbor, oportet densitatem: siue densitas est non in qualibet, sed in arbore: est folio fluere. Vtrum autem contingat non eandem esse causam eiusdem in omnibus, sed alteram, an non? an si quidem per se demonstretur, aut non secundum signum aut accidens?

non potest esse: ratio enim extremi, medium: si verò non sic contingit; est autem & cuius causa, & cui, cōsiderare secundū accidens, non tamen uidentur proposita esse: Si autem non, similiter se habebit medium: si quidem sunt æquiuoca æquiuocum mediū est: si verò sicut in genere, similiter se habebit: vt propter quid commutabiliter, analogum: alia enim est causa in numeris, & in lineis, & eadem quidem inquantum lineæ, alia: inquantum autem habens augmentum huiusmodi, eadem: sic in omnibus. Similē autem esse colorem colori, & figurā figurę, aliā esse causam alij: æquiuocum enim est simile in his: hic quidem est fortassis secundum analogiam habere latera & æquales angulos, in coloribus autem vnū sensum esse, aut aliquid aliud huiusmodi: quæ autem secundum analogiam sunt eadem, & medium habent secundum analogiam.

Habet autem sic cōsequi causa adinuicem, & cuius est causa, & cui est causa: vnumquodq; quidem accipienti, & cuius est causa in plus est: vt quatuor æquales qui sunt extra, in plus sunt quam triangulus, aut quadrangulus, in omnibus autem vt in æqualibus est: quæcunque.n. quatuor æquales qui sunt extra: & medium similiter est. Est autem medium ratio primi extremi, ex quo omnes scientiæ per definitionem fiunt: vt folio fluere similiter sequitur uiti, & excellit: & ficui, & excellit, sed non omnia, sed æqualia sunt: si vero accipias primum medium, ratio fluendi folijs est: erit enim primùm quidem in altera medium, quoniam huiusmodi sunt omnia: deinde huius medium quoniam succus densatur, aut quidam aliud huiusmodi.

Quid autem eſt folio fluere? denſari in contractu ſeminis ſuccum. In figuris autem ſic aſſignabit quęrentibus conſecutionem cauſæ, & cuius eſt cauſa: ſit A quidē in B omni: B autem in uno quoque eorum, quæ ſunt D, in plus autē: B igitur vniuerſale vtique ipſis inerit D: hoc autē dico vniuerſale, quod non conuertitur: primum autem vniuerſale, cui vnumquodque quidem non conuerttiur, omnia autem cōuertuntur, & non excedūt: ipſis D igitur cauſa ipſius A, eſt B, oportet itaque A in plus quàm B extendi: ſi vero non, quid magis cauſa erit hoc illius? Si igitur in omnibus E eſt A, erunt aliquid illa vnum omnia aliud quàm B: ſi enim nō, quomodo erit dicere quoniam in quo eſt E, ſit A, omni: in quo autem A, non omni ſit E: propter quid enim nō erit cauſa aliqua vt A ſit in omnibus D? ſed numquid & quæ ſunt E, erunt aliquod vnum? conſiderare oportet hoc, & ſic C: cōtingit igitur eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non eiſdem ſpecie: vt longæ vitæ quadrupedia, non habere choleram cauſa eſt volatilia: autem ſicca eſſe, aut altera aliqua: ſi autem in atomum non ſtatim veniunt, & nō ſolum vnum medium, ſed plura, & cauſæ plures ſunt. Vtrum autem cauſa mediorum, quod ad vniuerſale primum eſt, aut quod ad ſingulare ſingularibus? Manifeſtum igitur eſt ea eſſe, quæ proxima vnicuiq; cui cauſa eſt primum enim ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cā: vt in D, ſit quod eſt A, cauſa eſt C, in D, quidem igitur eſſe A, cauſa eſt C, in C autem B in hoc autē eadem eſt. De ſyllogiſmo igitur & de demōſtratione quidque vnumquodque eſt & quomodo ſit: manifeſtum eſt: ſimul autem & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

Argumentum in cap.12.

Quomodo autem principia demonstrationum sint sumenda, tres quæstiones mouentur, & prima est, quo pacto principia indemonstrabilia sint nobis cognita. secunda, quis habitus est, quo cognoscimus ea; non enim cognoscuntur per demonstrationem, sicut conclu. tertia utrum notitia principiorum sit nobis inuenta. has quæstiones soluit philosophus per quatuor conclusiones. prima est, notitia principiorum non inest nobis à natura; quoniam talis notitia est certissima: si quidem oportea: magis credere principijs, quàm conclusioni. sed actu non habemus notitiam certissimam de aliquo; nec tamen latet. secunda, talis actualis notitia non acquiritur per doctrinam: fieret enim ex cognitione aliquorũ principiorum magis notorum. sed principia non habent alia principia notiora. tertia cõclu. à natura inest nobis potentia ad aßentiendum illis principijs, vnde omnibus animalibus innata est potentia, per quam possunt iudicare de sensibilibus præsentibus, & hanc appellamus sensum, quare animalium sensum habentium, quædam sunt sine memoria, & hæc nullam habent notitiam, nisi præsentia sint sensibilia: quædam cum memoria, & horum alia habent intellectum, vt homines, alia nõ, ut quædam bruta. quocirca principium uniuersale hoc pacto fit nobis notum. Primum habemus notitiam sensitiuam de aliquo sensibili: ut, iste ignis est calidus, & hanc memoria mandamus, deinde alium ignem, quem seruamus quoque. vnde, quando videmus alium ignem calidum iudicamus, quanquàm per experientiam non sentimus. postea componimus prop. vniuersalem: vt, omnis ignis est calidus, & hanc vocamus principium artis. quarta conclu. notitia principiorum non fit in nobis

nobis ex aliŭ euidentioribus principŭs, sed mediante sensu, memoria, & experimento; nam ex sensu fit memoria, ex memoria experimentum, & ex experimento principium artis. sed quamuis potentia sensitiua sit vniuersalis; tamen actus sentiendi est singularis. habitus autem, quo cognoscuntur principia, nō est scientia; quia scientia habetur per demōstrationem, non principia. quare habitus, quo cognoscuntur princ. non est scientia, sed intellectus.

Quomodo principia cognoscantur, & quis principiorum sit habitus. *Cap.* 18.

DE principijs autem qualiter fiunt cognita, & quis cognoscēs habitus, hinc est manifestum, dubitantibus primùm. Quòd quidem igitur non contingit scire per demonstrationē, non cognoscentem prima principia immediata, dictum est prius: immediatorum autem cognitionem utrum eadem est, an non eadem, dubitabit vtique aliquis.

Et vtrum scientia in vtroque est, an non: an huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit. Et utrùm cùm non insint habitus, fiant: an cùm insint, lateant. Si quidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. contingit enim certiores habere cognitiones demonstratione, & latere: si autem accipiamus non habētes prius: qualiter vtique cognoscamus. & addiscamus ex non præexistenti cognitione: impossibile enim est, sicut in demōstratione diximus. Manifestum igitur est quā neque habere possibile est, neque ignorantibus, & neque non habentibus habitum fieri. Necesse est itaque habere quandam quidem potentiam: non huiusmodi

autem habere, quæ est his honorabilior secundum certitudinem. Videtur autem hæc omnibus in esse animalibus: habent enim connaturalem potentiam iudicatiuam, quam vocant sensum. Cum insit autem sensus in iis quidem animalium fit mansio sensibilis, in aliis autem non fit. in quibuscunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quę non fit: nec est in his cognitio extra quod sentiunt: in quibus autem inest sentientibus, habere vnum quiddam in anima: multis quidem factis huiusmodi, iam differentia quædam fit vt in his quandam fit fieri rationem ex talium memoria: in aliis verò non. Ex sensu igitur fit memoria sicut dicimus: ex memoria autem multoties eiusdem facta experimentum. multæ enim memoriæ numero, experimentum est vnum: ex experimēto aut ex omni quiescente vniuersale in anima: vno præter multa (quid cum in omnibus vnum fit illud idem) artis principium, & scientiæ: si quidem igitur circa generationem, artis est. Si vero circa ens, scientiæ. Neque igitur insunt determinati habitus, neque ab alijs fiunt notioribus, sed à sensu.

Vt in pugna euersione facta vno stante, alter stetit, postea alter, quousque in principium veniant? anima autem huiusmodi, cum sit talis vt possit pati hoc stante. Quod autem dictum est ante, sed non clare dictum est, iterum dicamus. Stante enim vno indifferentium, primum quidem in anima vniuersale est: & nanque sentire quidem singulare, sensus autem vniuersalis est, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his statur, quousque vti impartibilia stent & vniuersalia: vt huiusmodi animal, quousq; animal

mal: & in hoc similiter. Manifestum igitur est, quoniã nobis prima, inductione cognoscere necessarium est: & nanque & sensus sic vniuersale facit.

Quoniam autem circa intelligentiam habituum quibus verum dicimus, alii quidem semper veri sunt: alii recipiunt falsitatem: vt opinio, & ratio: vera autem sunt semper scientię & intellectus, & nihil est scientia certius aliud genus quam intellectus: principia autem demonstrationibus notiora sunt: scientia autem omnis cum ratione est: principium scientia quidem non vtique erit. Quoniam autem nihil verius contingit esse scientia quam intellectũ: intellectus vtique erit principiorum. Ex his cõsiderationibus & quoniam demonstrationis principium non demõstratio: quare neque sciẽtiæ scientia: si igitur nullum aliud præter scientiam habemus genus verum intellectus vtique erit scientię principium: & principium quidem principii erit vtiq; omne autem similiter se habet ad rẽ omnem.

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM Principis Topicorum

LIBER PRIMVS.

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De ratiocinandi speciebus, eiusq; partibus, ac eius instrumentis.

ARGVMENTVM, in cap. I.

Propositum est nobis inuenire compendiosam artem, a qua facilè poterimus de omni re proposita ratiocinari, siue syllogizare. & cum syllogismus alius sit demonstratiuus, de quo alias egimus, alius dialecticus, qui ex probabilibus est, alius litigiosus, qui ex his, quæ uidentur probabilia, & non sunt, constat: & falsi-

falsigraphus, qui fit ex principijs alicuius scientiæ malè intellectis, hoc tempore nobis tractãdum est de dialectico, qui ex probabilibus consistit. Probabilia autẽ sunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, & hiis maximè notis. in hac scientia non datur exacta ratio rerum, sed crassa minerua.

Quid intendit, & quæ ratiocinandi species. Cap. I.

PROPOSITUM quidem negotij est methodum inuenire, per quam poterimus syllogizare de omni proposito problemate ex probabilibus, & ipsi disputationem sustinentes, nihil dicemus repugnans. Primum igitur dicendum, quid est syllogismus, & quæ eius differentiæ, quomodo sumatur dialecticus syllogismus: hunc enim quærimus secundum propositum negotium. est itaque syllogismus oratio in qua positis quibusdam, aliquid aliud à positis ex necessitate accidit, per ea quæ posita sunt. Demonstratio vero est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, eius quæ circa ipsa est, cognitionis principiũ sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Sunt autem vera & prima, quæ non per alia, sed per seipsa fidem habent. Non enim oportet in disciplinaribus principijs inquirere propter quid, sed secundum vnumquodque principiorum ipsum per se esse fidem. Probabilia autem sunt quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapiẽtibus: & his vel omnibus, vel plurimis, uel maxi-

ximè familiaribus, & probatis. Litigiosus autem est syllogismus ex ijs, quæ uidentur probabilia, non sunt autem. Et qui ex probabilibus quidem, aut ex ijs quæ videntur probabilia, est apparens. Non enim omne quod videtur probabile, est probabile: nihil enim eorum, quæ dicuntur probabilia in superficie, habet omnino phãtasiam velut circa litigiosarum disputationum principia accidit se habere: statim enim sæpius etiam eis qui parua videre possunt manifesta est in his falsitatis natura. Ergo prior quidem eorum, qui dicti sunt litigiosi syllogismi, etiam syllogismus dicatur: reliquis vero litigiosus quidem syllogismus: syllogismus autem non: eò quòd videtur quidem ratiocinari, ratiocinatur autem minimè. Amplius autem præter omnes, qui dicti sunt, syllogismos, ex ijs, quæ sunt circa aliquas disciplinas peculiaria fiunt paralogismi: quemadmodum in Geometria, & huic cognatis accidit se habere. Videtur autem hic modus differre à dictis syllogismis: nam neque ex veris, & primis colligit falsigraphus, neque ex probabilibus: nam sub definitionē non cadit: neque enim quæ omnibus videtur sumit, neque quæ pluribus, neque sapientibus, & his, neque omnibus, neque plurimis, neque probatissimis: sed ex peculiaribus quidem disciplinæ sumptis, non veris autem syllogismum facit; nam eò quòd aut semicirculos describit non vt oportet, aut lineas quas ducit, non ut ducendæ sunt, paralogismum facit falso scribens. Species igitur syllogismorum, vt figuraliter sit complecti: sint quæ dictæ sunt, summatim autem dicendo de omnibus prædictis, & de his quæ postea sunt dicenda, intantum nobis determina-

tum

tum sit: eò quòd de nullo eorum exactam ratio nem assignare deligimus, sed aliquantulum figuraliter de his volumus pertransire, omnino sufficiens arbitrantes esse secundum propositũ methodum, posse cognoscere quomodo vnum quodque illorum se habet.

Argumentum in cap. 2.

Hæc valet ad exercitationes, obuiationes, & disciplinas philosophicas. ad exercitationes; quoniam possumus facilè arguere de quolibet proposito: ad obuiationes; quoniam possumus respondere de proprijs principijs disciplinæ ad ea quæ nobis videntur non bene dici. ad philosophicas disciplinas; si quidem per eam possumus arguere ad utranque partem contradictionis. & dialectico sufficit, quod nihil omittat de medijs ad conclusionem probandam, vel improbandam necessarijs, ut orator non semper uincit suadendo, quanquàm disertus est, neque medicus semper sanat; sed sat est, quòd nihil omittant ad persuadendum, vel sonandum.

Ad quot vtilis Dialectica, differendique disciplina. Caput 2.

Consequens autem est ex ijs quę dicta sunt dicere ad quot, & qua vtile sit hoc negotium. Est autem ad tria: ad exercitationes, ad colloquia, ad eas, quæ secundum Philosophiam sunt disciplinas. Quod igitur ad exercitationem sit vtile ex his perspicuum est: methodum enim habentes facile de proposito argumentari poterimus. Ad colloquia uero, eò quòd multorum annumerantes opiniones, non ex extraneis, sed

ex propriis doctrinis sermocinabimur ad eos transmutantes, quicquid non bene videntur nobis dicere. Ad secundùm philosophiam autem disciplinas: quòd potentes ad vtraque dubitare facile in singulis intuebimur verum, & falsum; præterea autem ad prima eorum, quæ in vna quaq; disciplina sunt principia. Nam ex propriis secundum propositam disciplinam principiis, impossibile est dicere aliquid de ipsis, eo q prima principia sunt omnium: per ea verò, quę sunt circa singula probabilia, necesse est de illis trãsigere. Id autem proprium, maximè ue peculiare Dialecticę est. nam cùm sit inquisitiua, ad omnẽ methodorum principia viam habet. habebimus autem perfectè methodum, quando perinde habebimus ac in Rhetorica, & Medicina, & huiusmodi facultatibus: hoc autem ex ijs, quæ contingunt facere, quia eligimus. Nam neq; Rhetor omni ex modo persuadebit, neque Medicus sanabit: sed si ex ijs, quæ cõtingunt nihil omiserit, sufficienter eum disciplinam habere dicemus.

Argumentum in cap. 3.

Sed dialecticæ conclusiones, vel propositiones, & problemata sunt numero æqualia; fiunt enim ex æqualibus prædicatis, quæ sunt quatuor; nam omnis prop. aut problema est terminus, siue definitio, proprium, genus, & accidens.

Ex quibus, & quot, disceptatio Dialectica constet. Caput. 3.

PRimum igitur considerandum ex quibus est methodus: si quidem sumpserimus ad quot,

quot,& quæ,& ex quibus orationes, & de quibus syllogismi,& quomodo his abundemus, habebimus sufficienter propositum. Sunt autem numero æqualia,& eadem ea, ex quibus orationes,& de quibus syllogismi: fiunt enim orationes ex propositionibus: de quibus autē syllogismi fiunt problemata sunt.Omnis autem propositio, & omne problema, aut proprium,aut genus, aut accidens indicat: etenim differentia, cum sit generalis, cum genere ordinanda est. Quoniam autem proprium hoc quidem quid est esse significat,illud autem nō significat, diuidatur proprium in vtrasque prædictas partes,& vocetur illud quod quid erat esse significat,terminus: reliquum vero secundum communem de ipsis assignatam nominationem nuncupetur proprium. Manifestum igitur ex ijs,quæ dicta sunt,ꝙ secundum præsentem diuisionem, quatuor omnia accidit fieri,aut proprium, aut terminum,aut genus,aut accidens. Nemo autem nos opinetur dicere, quod vnūquodq; horum secundum se dictum propositio, uel problema est,sed quod ex his & problemata,& propositiones fiunt. Differunt autem problema, & propositio modo: nam, cùm sic dicitur, putasne animal gressibile bipes, definitio est hominis, & putasne animal genus est hominis? propositio fit. Si autem,vtrum animal gressibile bipes definitio est hominis,an non? problema fit. Similiter autem & in aliis. Quare merito æqualia numero problemata, & propositiones sunt: nam ab omni propositione problema efficies mutās modum.

Argu-

Argumentum in cap. 4.

Proprium est duplex, aliud indicat, quid est esse rei, & uocatur terminus, siue definitio. aliud non indicat, & uulgò dicitur proprium. differt propositio dialectica à problemate; nam problema est interrogatio vtriusque partis contradictionis; ueluti, vtrum animal rationale sit definitio hominis, nec ne. propositio autem dialectica est interrogatio unius partis; vt, an animal rationale sit definitio hominis. definitio autem est oratio indicans quid est esse rei, & sumitur pro nomine, & pro oratione complexa. huic scilicet definitioni annectuntur idē, & diuersum: etenim circa idem, & diuersum definitione est magnus labor ad problema definitionis. proprium uulgare est, quòd soli inest, & reciprocè prædicatur de re. genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quòd quid est: ut, quid est homo, respondetur animal. generi autem annexa sunt idem & diuersum genere; terminantur enim cum genere; nam si animal est genus hominis, & bouis; homo, & bos sunt idem genere.

De Termino, Proprio, Genere, & Accidente. *Caput. 4.*

Dicendum autem, quid Terminus, quid Proprium, quid Genus, quid Accidens. Est autem terminus quidem oratio quid erat esse significans. Assignatur autem aut oratio pro nomine, aut oratio pro oratione: possibile est enim & eorum, quæ sub oratione significantur, quædam definiri. Quicunque autem quodlibet modo nomine assignationem faciunt, manifestum

quo

quoniam non assignant ij rei definitionem, eo ꝙ omnis definitio oratio quædam est: accomodatum tamen termino, & huiusmodi ponendũ est: vt quod honestum est, decens. Similiter autem & vtrum idem sensus, & disciplina, an diuersum: etenim circa definitiones, vtrum idẽ, an diuersum, plurima fit immoratio. Simpliciter autem accommodata termino omnia dicantur, quę sub eadem disciplina cum definitionibus continentur. Quod autem omnia quę nũc dicta sunt, huiusmodi sunt manifestum ex his. Ponẽtes enim quod idem, & quod diuersum disputare, eodem modo, & ad definitiones argumentari facile poterimus: nam ostendentes quod non idem est, interimentes erimus definitionem, non tamen conuertitur quod nunc dictum est: non enim sufficiens est ad astruendũ definitionem ostendere idem esse: attamen ad destruendum, sufficiens est ostendere quod non idem est. Proprium autem est, quod non indicat quid est esse, soli autem inest, & conuersim prædicatur de re: vt proprium est hominis Grammatices esse susceptiuum. Nam si homo est & Grãmatices susceptibilis est: & si Grammatices susceptiuum est, & homo est. Nemo enim proprium dicit, quod contingit alij inesse, ut homini dormire, neque si forsitan per aliquod tempus inest soli. Si autem forte dicatur aliquid talium proprium, non simpliciter: aliquando: vel ad aliquid dicetur: nam ex dextris quidem esse, aliquando proprium est. Bipes autem ad aliquid proprium est dictum: ut homini ad equum, & canem. Quod autem eorum quæ contingunt alij inesse, nullum conuersim prædicatur, manifestum est: non enim necessarium est si quid

dor-

dormi, hominem esse. Genus autem est, quòd de pluribus, & differentibus specie in eò quòd quid est prædicatur. In eò quòd quid prædicari ea dicuntur, quæcunque conuenit eum, qui interrogatus est, reddere quid est, quod propositum est: quemadmodum de homine conuenit eum, qui interrogatus est, quid est, quod propositum est, dicere quod animal. Generi autem accommodatum est, vtrum in eodem genere aliud alij, an in altero sit. Nam & huiusmodi sub eandem methodum cadit cum genere: disputantes enim quod animal genus hominis, simpliciter & bouis disputantes erimus; quoniã hæc in eodem sunt genere: si autem alterius quidem ostendamus quod genus est, alterius autem quod non est, disputantes erimus: quoniã non in eodem genere hęc sunt. Accidens autem est, quod nihil horum est, neque definitio, neque proprium, neque genus, inest autem rei. Et quod contingit inesse cuiuis vni, & eidem & non inesse: vt sedere contingit inesse alicui eidem, & non inesse, similiter autem & album: nam & idem nihil prohibet quandoque album, quandoque non album esse. Est autem accidentis definitionum secunda melior: nam cum dicitur prima, necessarium est si debet quis intelligere, præscire quid est terminus, & genus, & proprium: secunda autem perfecta est ad cognoscendum, quid est quod dicitur per se. Annectantur autem accidenti. & quæ ad se inuicem sunt comparationes quolibet modo ab accidente dictæ: vt vtrum honestum, an quod confert, expetibilius: & vtrum quę est secundum virtutem, an quæ secundum uoluptatem suauior vita, & si quid aliud similiter his est dictum: in omnibus

nibus enim talibus vtri magis prædicatum acci dit, quæstio fit. Manifestum est autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri, vt sedere cum sit accidens, quando quis solus sedet, tunc aliquando proprium erit: solo uero sedente, ad non sedentes proprium: quare & ad aliquid, & aliquã do nihil prohibet accidens proprium fieri, simpliciter autem proprium non erit.

Argumentum in cap. 5.

Porrò accidens est duplex, quòd non est neque definitio, neque proprium, neque genus, sed rei inest, & est id, quòd contingit inesse, & non inesse. huic annexa est comparatio secundum magis, & minus; ut, hoc non est eligendum; quoniam non est magis eligendũ. at uerò genus, proprium, & accidens ad definitionem reducuntur, veluti si hoc non est proprium illius; quia non inest illi soli; nec genus: quia non inest essentialiter, nec accidens: quoniam non inest ei, ita nõ est definitio illius.

Quòd cætera prædicata aliquid claudant eorum, particulari. Cap. 5.

NOn lateat autem nos, quoniam quæ ad proprium, & genus, & accidens omnia dicuntur, & ad definitiones conueniet dici. Ostendentes enim quoniam non ei soli inest, quod est sub definitione (quemadmodum & in proprio) aut quoniam non genus quod assignatum est in definitione, aut quoniam non inest aliquid eorum, quæ in definitione dicta sunt, quod quidẽ & in accidente dici potest, interimentes erimus

mus definitionem. Quare secundum prius assignatam rationem omnia erunt quodammodo definitioni accõmodanda, quæ numerata sunt. Sed non propter hoc vnam in omnibus vniuersalem methodum quærendum, neque enim facile inuenire hanc est: & si inueniatur, omnino obscura, & insuauis plane fuerit ad propositum negotium. Propria verò in vnoquoque terminatorum generum assignata methodo, facile ex ijs quę circa unumquodque propria sunt, decursus propositi fieri possit. Quare vniuersaliter figura quidem, quemadmodum dictum est prius, diuidendum est: reliquorum autem ea, quę maximè sunt singulis peculiaria; annectendum, definitioni & generi accommodata ea nuncupantes: penè autem adiuncta sunt, quæ dicta sunt ad singula.

Argumentum in cap. 6.

Verum eadem dicuntur tripli. numero. s. quæ eodem nomine appellantur, specie, quæ sunt sub eadem specie, & genere, quæ sub eodem genere. & quanuis aqua eiusdem fontis magis conueniant accidentaliter, quàm diuersorum fontium; non tamen essentialiter. itaque non sunt plures modi, qui ad idem pertineant, quàm idem genere, specie, & numero. Sed idē numero est maximè idem. & triplex existit, numero scilicet, nomine, vel definitióne ut uestis, & tunica, homo & animal greßibile bipes. idem proprio, vt homo, & disciplinæ capax, & idem accidenti, ut Socrates, & sedens. sed idem accidenti, & idem numero idem sunt quandoque; ignorato enim nomine alicuius solemus ipsum circumscribere per accidentia.

Quod

Quot modis idem dicatur. Cap. 6.

PRimum autem omnium de eodem determinandum, quoties dicitur. Videbitur autem idem, vt figuraliter sit sumere, tripliciter diuidi. Numero enim, aut specie, aut genere idem solemus appellare. Numero quidem, quorum nomina plura, res autem una: vt indumentum, & vestis. Specie autem quæ cum sint plura, indifferētia sunt secundum speciem: vt homo homini, equus equo: nam huiusmodi specie dicuntur eadem, quæcunque sub eadem specie sunt. Similiter autem & genere eadem, quęcunq; sub eodē genere sunt: vt equus & homo. Videbitur autem ab eodem fonte aqua, quæ eadem dicitur, habere aliquam differentiam præter dictos modos: non tamen, sed & huiusmodi in eodē ordinetur ijs quę secundum vnam speciem quoquomodo dicta sunt: omnia talia cognata, & affinita sibi inuicem videntur esse. Nam omnis aqua omni aquæ eadem specie dicitur, eo quòd habeat quandam similitudinem: ab eodem autem fonte aqua quæ eadem dicitur, nullo alio differt, quam eo quòd vehementior sit similitudo. quare non separamus idem ab iis quæ secūdum vnam speciem quoquomodo dicuntur. Maximè autem indubitanter quod vnum est numero, idem ab omnibus videtur dici. Solet autem & hoc assignari multipliciter: proprijssimè autem, & primo, quando nomine, vel termino idem assignatum fuerit: vt vestis indumento, & animal gressibile bipes, homini. Secundum autem, quando proprio: ut disciplinæ susceptibile homini, & quod natura sursum fertur, igni.

Tertium verò, quando ab accidente: vt sedens, vel musicum Socrati: omnia enim hæc vnum numerò volunt significare. Quod autem verum sit quod nunc dictum est, ex transsumentibus nuncupationes maximè quis discat: sæpe enim præcipientes nomine vocare aliquem sedentiũ, transsumimus, quando fortè is non intelligit cui præceptum facimus, tanquam ab accidente ipso magis intelligente: & iubemus sedentem, vel disputantem vocare ad nos, manifestum quod vt eundem opinantes, & secundum nomen, & secundum accidens significare. Ergo idem quemadmodum dictum est, tripliciter diuidatur.

Argumentum, in cap.7.

Et prædicta quatuor prædicata reducuntur ad aliquod decem prædicamentorum: singula enim prædicantur in quid, quantum, & quale, & alia. & prædicari in quid est cuiuslibet prædicamenti; sicut enim animal prædicatur in quid de homine, sic magnitudo de linea, & color de albedine.

Omnem disputationem dialecticam esse ex termino proprio, genere, aut accidente, & vbi illa reperiantur. Cap.7.

QVoniam autem ex prius dictis sunt orationes, & per hæc, & ad hæc vna quidem fides est per inductionem. Si enim quis consideret vnamquanque propositionum, & problematum, apparebit aut à termino, aut à proprio, aut à genere, aut ab accidente facta. Alia autem fides per syllogismum: necesse est enim

enim omne quod de aliquo prædicatur, aut cõuersim de re prædicari, aut non: & si conuersim prędicatur, terminus erit, uel proprium. Nam si significat quid est esse, est terminus: si autem non significet, proprium: hoc enim erat proprium, quod conuersim prædicatur, non significans quid est esse. Si autem non conuersim prædicatur de re, aut ex ijs quæ in definitione subiecti dicuntur est, aut non: & si est ex ijs quæ in definitione dicuntur, genus, aut differentia erit, eo quòd definitio ex genere, & differentijs est: si uerò ex ijs non est, quæ in definitione dicuntur, palàm est quoniam accidens erit: nam accidens dicebatur, quod neque terminus, neque genus, neque proprium, inest autem rei. Post hæc autem oportet determinare genera prædicamentorum, in quibus sunt dictæ quatuor differentiæ: sunt hæc autem numero decem: quid est, quantum, quale, ad aliquid, ubi, quando, situm esse, habere, facere, pati. Semper enim accidens, & genus, & proprium, & definitio in vno prædicamentorum horum erit: nam omnes ab his propositiones, aut quid est, aut quale est, aut quantũ, aut aliorum aliquod prædicamentorum significant. Manifestum est autem ex eisdem, quoniam quòd quid est significans, quandoque quidem substãtiam significat, quandoque autem quale, quandoque vero aliquod aliorum prædicamentorũ: nam quando posito homine dixerit quòd positum est hominem esse, vel animal: & quid est dicit, & significat substantiam: quando colore albo posito dixerit ꝙ positum est album esse, vel colorem, quid est dicit, & quale significat. Similiter autem & cubitali magnitudine posi-

ta dixerit quòd positum est cubitalem esse magnitudinem, & quid est dicit, & quantum significat: similiter autem & in alijs. Vnumquodque enim talium, siue idem de eodem dicatur, siue genus de hoc, quid est significat: quando autem de alio, nō quid est significat, sed quantum, aut quale, aut aliquod aliorum prædicamentorum. Quare de quibus sunt disputationes, & ex quibus, hæc & tot sunt. Quomodo autē sumemus, & per quæ copiosi erimus, post hæc dicendum.

Argumentum in Cap. 8.

Prop. igitur dialectica est ratio probabilis omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, & his omnibus, aut pluribus, aut maximè notis, non extranea. Propo. enim quæ sapientibus videntur, ponendæ sunt, nisi contrariæ sint opinionibus plurium. at uerò multiplices sunt prop. dialecticæ: aliæ enim sunt per se probabiles, ut, omnis mater filium diligit: aliæ similes probabilibus, ut, si probabile sit, quòd omnium contrariorum est eadem disciplina, & omnium eorum est idem sensus: &, si grammatica est una, & musica est una. aliæ contrariæ sunt probabilibus, & harum quædam protenduntur secundum contradictionem, ut, amicis oportet benefacere, & non malefacere: aliæ non, ut amicis oportet benefacere, & malefacere. & harum si una est probabilis, & altera quoque aliæ sunt probabiles, quæ ponuntur ab expertis in aliqua scientia.

De propositione Dialectica. *Cap. 8.*

PRimum igitur determinetur quid est propositio dialectica: & quid problema dialecticū.

Non

Non enim omnem propositionem, nec omne problema, dialecticum ponendum: nullus enim offeret, qui mentem habeat, quod nulli videtur. nec proponet quod omnibus est manifestum vel plurimis: nam hæc quidem non habent dubitationem: illa autem nemo ponet. Est autem propositio dialectica, interrogatio probabilis aut omnibus aut plurimis, aut sapientibus, & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè familiaribus nō inopinabilis. Ponet enim aliquis quod videtur sapientibus, nisi id contrarium sit multorum opinionibus. Sunt autem propositiones dialecticæ, & ea quæ probabilibus sunt similia, & contraria ijs quæ videntur esse probabilia secundum contradictionem protensa, & quæcunque opiniones sunt secundum artes inuentas. Si enim probabile est eandem esse contrariorū disciplinam, & sensum eundem esse contrariorum probabile apparebit: & si vnam numero Grammaticem esse, & Tibicinariam vnam: si autem plures Grammaticas, & plures Tibicinarias: omnia enim similia & cognata hæc videntur esse. Similiter autem & ea quæ probabilibus sunt contraria secundum contradictionem protensa, probabilia videntur: si enim probabile est quod oportet amicis benefacere, & quòd non oportet amicis malefacere, probabile est: est autem contrarium quidem, quòd oportet malefacere amicis, secundum contradictionem, autem, quòd non oportet amicis malefacere. Similiter autem & si oportet amicis benefacere, inimicis non oportet: est autem & hoc secundum contradictionem contrarium: nam contrarium est quòd oportet inimicis benefacere. Similiter autem & in alijs. Probabile autem & in

similitudine apparet etiam contrarium de contrario: vt si oportet amicis benefacere, & inimicis oportet male: apparebit & contrarium hoc quod ē amicis benefacere, ei quod inimicis male. Vtrum autem secūdum veritatem se habeat, an non, in ijs quæ de contrario dicentur, ostendere. Palàm autem quoniam & quæcunque opiniones secundum artes sunt dialecticæ propositiones sunt. Ponet enim aliquis ea, quæ videntur ijs, qui in eis probati sunt: vt de his quidem quæ in Geometria, vt Geometer, de illis autem quæ in Medicina, vt Medicus.

Argumentum, in cap. 9.

Problema verò dialecticum est speculatio tendens ad electionem, & fugam, uel ad veritatem, & scientiam, & quædam sunt, de quibus nullo modo opinamur; alia de quibus sapientes aduersantur uulgaribus: alia, de quibus vulgares inter se dissentiunt. positio autem est opinio alicuius celeberrimi extranea; ut, quòd omnia moueantur, uel quòd omnia sint unū. sed omnis positio est problema, non contrà. nec omne problema est dialecticum; quòd enim mouetur per defectum rationis non est dialecticum: nec per sensum; qui enim dubitat, utrum deos uenerari, & parentes obseruare deceat, necne, non sunt rationibus conuincendi, sed uerberibus plectendi: item utrum nix sit alba, nec ne.

De problemate dialectico, & positione dialectica. *Cap.* 9.

PRoblema autem dialecticum est speculatio intendens vel ad electionem, & fugam, vel

ad veritatem,& ſcientiam,aut per ſe, aut vt adminiculans ad aliquid aliud talium, de quo aut neutro modo opinantur, aut contrarie pleriq; ſapientibus, aut ſapientes pleriſque, aut vtriſque ijdem eiſdem. Quædam enim problematum vtile eſt ſcire tantum ad eligendum, vel fugiendum, vt vtrum voluptas ſit eligenda,an nō? Quędam autem ad ſciendum tantum,vt vtrum mundus æternus ſit,an non?Quędam vero ipſa per ſe quidem ad neutrum horum, adminiculātia autem ſunt ad aliqua talium.Pleraque enim ipſa quidem per ſe non volumus cognoſcere, ſed aliorum gratia,vt per illa aliud quippiam cognoſcamus? Sunt autem problemata,& de quibus contrarij ſunt ſyllogiſmi: dubitationem.n. habent; vtrum ſic ſe habent, an non ſic, eo qđ de vtriſq; ſunt rōnes ſuaſibiles. Et de quibus rationem non habemus,cum ſint magna, difficile arbitrantes eſſe propter quid aſſignare: vt vtrum mundus ſit æternus,an non: nam huiuſmodi quæret aliquis.Problemata ergo,& propoſitiones (vt dictum eſt) determinata ſint. Poſitio eſt opinio admirabilis alicuius familiarium ſecundum philoſophiam: vt quod non eſt contradicere, quemadmodum dixit Antiſthenes·& quod omnia mouentur ſecundum Heraclitum: aut quod vnum eſt ens, quemadmodum Meliſſus dixit(nam de quouis contraria opinionibus proferente, curam habere ſtultum eſt) aut de quibus orationem habemus contrariam opinionibus: vt quoniam nō omne quod eſt,vel factum eſt,vel æternum, quemadmodum ſophiſtæ dicunt. Nam muſicum, grammaticum eſſe, neque factum, neque eſſe ęternum. Hoc enim & ſi alicui non videatur, videbitur vtique, eo

quod rationem habeat suasibilem. Est igitur & positio quidem problema, non autem omne problema positio, eo quòd quædam problematum talia sunt, de quibus neutro modo opinabimur. Quòd autem est & positio problema, manifestum est: necesse est enim ex iis quę dicta sunt, aut plures sapientibus circa positionem dubitare, aut utroslibet sibimet, eo quòd opinio quædam admiranda positio est. Penè autem nunc omnia dialectica problemata, positiones vocantur. Differat autem nihil quomodolibet dictum: non enim nomen effingere volentes diuisimus sic ea, sed vt non lateant nos, cũ quędam eorum sunt differentiæ. Non oportet autem omne problema, nec omnem positionem considerare, sed quam dubitabit aliquis eorum, qui ratione egent, & non pœna, vel sensu. Nam qui dubitant, vtrum oporteat deo honorare, & parentes diligere, an non, pœna indigent: qui verò vtrum nix alba, an nõ, sensu. Neque verò quorum propinqua est demonstratio, neque quorum valde longè: nam illa quidem non habent dubitationem, hęc autem magis quam secundum facultatem exercitatiuam.

Argumentum, in cap. 10.

Species autem argumentationis dialecticæ sunt duæ, syl. s. & inductio, quid sit syl. diximus in primo libro priorum. inductio autem est à singularibus ad vniuersale progressus; veluti, gubernator nauis eruditus est eligendus, sic auriga; ergo omnis in aliqua arte eruditus est eligendus. differt inductio a syl. inductio enim est planior ad sensum, & pluribus communior,

munior, syl. autem est uiolentior, & ad contradicen dum efficacior.

De speciebus Differendi, dialecticaq; Disputationis. Cap. 10.

Determinatis autem his oportet diuidere, quot dialecticarũ disputationũ sunt species. Est autẽ inductio quidẽ hæc, illa autem syllogismus. syllogismus quidẽ quid est, dictũ est prius. Inductio vero est à singularibus ad vniuersalia accessio: vt si est gubernator eruditus, optimus, & auriga: & omnis, qui est eruditus in vno quoque, optimus. Est autem inductio verisimiliter, & clarior, & secundum sensum notior, & pluribus communis: syllogismus autem valentior, & contradicentes efficacior. Ergo genera, de quibus disputationes, & ex quibus, quemadmodum ante dictum est, determinata sint.

Argumentum in cap. 11.

Instrumenta, quæ nos reddant copiosos ad syllogizãdum, sunt quatuor, propositionum scilicet sumptio, multiplicis distinctio, differentiarum inuentio, & similitudinis consideratio, quæ omnia tria reducuntur ad sumptionem prop. qui enim scit distinguere bonũ in honestum, utile, & delectabile, potest has tres prop. sumere, hoc est, honestum est bonum, utile est bonum, & delectabile est bonum. sic qui cognoscit differentiam inter sensum, & disciplinam; quoniam amittens sensum, non potest naturaliter eum recuperare, sed qui amittit disciplinam, potest, ac præterea qui considerat similitudinem, quam habet sanatiuum ad sanitatem, & euchimum ad euchimiam, potest sumere

mere has duas prop. sanatiuum potest habere sanitatem, & euchimum euchimiam. tria igitur instrumenta reducuntur ad prop. sumptionem.

De instrumentis, quibus syllogismorum copiam nobis ad differendum suppeditamus.
Caput. II.

INstrumenta autem, per quæ abūdemus syllogismus, sunt quatuor. Vnum quidem, propositiones sumere. Secundum autem, quotupliciter vnumquoque dicitur, posse distinguere. Tertiū, differentias inuenire. Quarum autem similitudinis consideratio. Sunt autem & modo quodam tria horum propositiones. Est enim vnumquodque eorum propositionem facere, vt quod eligēdum est honestum, vel delectabile, vel utile: & ꝙ differt sensus à disciplina, eo ꝙ amittēti eam possibile est rursum sumere, illum autē impossibile. Et quoniam similiter se habet salubre ad sanitatem, & habile ad bonam habitudinem. Est autem prima propositio, ab ijs, quæ multipliciter dicuntur, secunda à differentijs, tertia uerò à similibus.

Argumentum in cap. 12.

Pro qua primò ponuntur decem considerationes, quarum prima est, quòd sumendæ sunt prop. apparentes omnibus, aut pluribus, aut sapientibus. Secunda, contrariæ probabilibus, & id capiendo contrarietatem ex parte subiecti, vel prædicati, uel modi enunciandi. Tertia, prop. probabiles secundum artem. Quarta, contrariæ similes probabilibus, ut sicut contrariorum est eadem disciplina, sic contrariorum est

idem

idem sensus: & sicut visus intus fit suscipiendo: sic auditus, & alij sensus. Quinta, respicere oportet descriptiones, de quibus disputamus, vt propositiones probabiles faciamus. Sexta, respiciamus prop. à doctis prolatas, in scientia, in qua disputamus. Septima, consideratio fiat hæc. conclusionum, uel problematum alia sunt ethica; ut, utrum oporteat legibus magis obedire, quàm parentibus: alia Logica; ut, utrum contrariorum sit eadem disciplina: alia Physica: ut, utrum mundus sit æternus. Octaua, & nona respiciat prop. siue concl. Physicas, & Logicas. Decima, sint uniuersales, vt, omnium propositorum est eadem disciplina.

De Sumptione propositionum. Caput. 12.

ERgo propositiones quidē eligendum quotquot modis determinatum est in propositione: aut omnium opiniones proponenti, aut plurium, aut sapientum, & horum, vel omnium vel plurimorum, vel notissimorum, aut etiam contrarias apparentibus, & quæcunque opiniones secundum artem sunt: at oportet protendere contrarias apparentibus probabilibus secundum contradictionem, quemadmodum dictum est prius. Vtile autem est facere eas in eligendo non solum quæ sunt probabiles, sed & similes eis, vt quòd contrariorum idem est sensus: nam & scientia contrariorum est eadem. Et quòd videmus suscipientes aliquid, non emittentes: nam & in alijs sensibus sic est, nam & audimus suscipientes aliquid, non emittentes, & olfacimus eodem modo, similiter autem & in alijs. Amplius, quæcunque in omnibus, vel plurimis

videntur,

uidentur, sumendum ut principium, & apparentem positionem: nam ponunt qui non conspiciunt, in aliquo non sic. Eligere autem oportet & ex scriptis disceptationibus. Descriptiones autem facere in vnoquoque genere supponentes seorsum, vt de bono, aut de animali, & de bono omni, incipientem à quid est. Annotare autem & singulorum opiniones, ut quod Empedocles quatuor dixit elementa corporum esse: ponet enim aliquis, quod ab aliquo probato dictum est. Sunt autem (ut figuraliter sit complecti) propositionum, & problematum partes tres: nam aliæ sunt morales propositiones, aliæ naturales, aliæ rationales. Morales quidem huiusmodi, ut utrum oporteat parentibus magis, an legibus obedire, si dissentiant. Rationales vero, vt vtrum contrariorum eadem disciplina, an non. Naturales autem, ut utrum mundus sit æternus, nec ne. Similiter autem & problemata. At verò quales sint singulæ earum, quæ dictæ sunt, definitione quidem non facile assignare est de ipsis. Est autem ea, quæ per inductionem est, assuetudine tentandum cognoscere vnamquanque earum, secundum prædicta exempla consideranti. Ad philosophiam igitur, secundum ueritatem de his negotiandum, dialectico autem modo, ad opinionem. Sumendæ autem quam maximè uniuersales propositiones omnes, & una facienda multæ, ut quòd oppositorum eadem disciplina, deinde quòd ad aliquid. Eodem modo & ipsæ rursum diuidendæ, quousque cótingere potest diuisio: ut quod boni, & mali, & albi, & nigri, & frigidi, & calidi: similiter autem & in alijs. De propositionibus igitur sufficiant prædicta.

Argu-

Argumentum in cap. 13.

Sed pro multiplicis distinctione quindecim describuntur considerationes, & prima est. si propositum, siue conclusio disputanda diuersa habeat contraria, diuersis nominibus, vel eodem nomine nuncapata; est multiplex. secunda, si conclusio uno modo habeat contrarium, & altero non; est multiplex. tertia, si inter propositum, & eius contrarium uno modo sit mediũ, & alio non; est multiplex. quarta, si uno modo sit unum contrarium, & altero aliud; est multiplex. quinta, si uno modo sit unicum medium, & alia plura; est multiplex. sexta si contradictorium conclusionis sit multiplex; & conclu. quoque. septima, si priuatiuè oppositum conclu. sit multiplex, & conclusio quoque. octaua, si principale sit multiplex; & casus ab eo descendens est multiplex; ut, sicut sanatiuum est multiplex, ita & sanitas. nona, si una uox significet res diuersorum prædicamentorum; ut bonum in cibis, & in medicina, est æquiuocum. decima, si quid ponatur in diuersis generibus non subalternis; esset æquiuocum, & multiplex; ueluti, acutum in uoce, & in sapore. undecima, si contrarium conclusionis est in diuersis generibus, & conclu. quoque: quoniam si unum contrariorum multipliciter dicitur; & reliquum etiam. duodecima, si quid conueniat alicui non ratione differentiæ definitiuæ; est multiplex; ut, acutum in visu, & in voce. decimatertia, si quid conueniat aliquibus, quæ non sint comparabilia; id est multiplex. quartadecima, si differentia significat res diuersorum generum; est multiplex. quintadecima, si conclusio uno modo sit genus, & alio differentia; est multiplex.

De Multiplici distinctione. Cap. 13.

IPsum autem quotupliciter negotiandum est, non solum quæcunque dicuntur secundum alium modum. sed & rationes eorum tentandū assignare, vt non solum quod bonum alio quidem modo dicitur iustitia, & fortitudo, habile autem, & salubre, sed quod & illa quidem eo quod ipsa qualia quædam sunt, hæc autem eo quod effectiua alicuius, & non eo quòd qualia quædam sunt. similiter autem & in alijs. Vtrum autem multipliciter, aut uno modo specie dicitur, per hæc considerandum. Primum quidem in contrario perspiciendum, si multipliciter dicitur, siue specie, siue nomine dissoluet. Quædam enim statim & nominibus alia sunt, vt acuto in uoce contrarium est graue in magnitudine autem obtusum: patet igitur, quòd contrarium acuto multipliciter dicitur: si autem hoc, & acutum. Nam secundum vtrunque horum aliud erat contrarium: non enim idem acutum erit obtuso, & graui contrarium, vtrique autem acutum contrarium. Rursum graui voce quidem contrarium acutum, magnitudine autem leuè: quare multipliciter graue dicitur, eo quod & contrarium. Similiter autem & pulchro, & quidem quod in animali turpe: ei vero, quod est in domo, perniciosum: quare æquiuocum pulchrum. In quibusdam autem nominibus quidem nullo modo dissonat, specie autem manifesta in eis statim differentia est: ut in claro, & obscuro: vox enim clara, & obscura dicitur. Similiter autem & color. Ergo nominibus quidem nihil dissonāt, specie

cie autem manifesta in eis statim differẽtia est: non enim similiter & color clarus dicitur, & vox clara: manifestum autem id est, & per sensum: nam eorum, quæ eadem sunt specie, idem sensus: vt clarum, quod est in uoce, & colore, non eodem sensu iudicamus, sed hoc quidem visu illud autem auditu. Similiter autem & acutum, & obtusum in humoribus, & in magnitudinibus, sed hoc quidem tactu, illud autem gustu. Nam neque hæc dissonant nominibus, neque in seipsis, neque in contrarijs: obtusum enim est contrarium vtrique. Amplius, si huic quidem est aliquid contrarium, illi autem simpliciter nihil: vt ei, quæ est à potu delectationi, ea, quæ est à siti tristitia, contrarium: ei autem, quę est ab eo quod est considerare quod diameter est costæ incommensurabilis, nihil: quare multipliciter delectatio dicitur. Et ei quidem quæ est secundum mentem amare, odisse contrarium est: ei autem quæ est secundum corporalem actum, nihil: manifestum ergo quoniam amare æquiuocum. Præterea in medijs. Si huic quidem est aliquid medium, illi autem nihil. Aut si vtrisque quidem est, non idem autem: vt clari, & obscuri in coloribus quidem aliquid est medium, fuscum in voce autem nihil. At si forte raucum, quemadmodum quidam dicunt raucam vocem, medium esse: quare æquiuocum clarum: similiter & obscurũ. Insuper si horum quidem plura media, illorum autem vnum, vt in claro, & obscuro. Nam in coloribus plura media, in uoce autem vnũ, raucum. Rursum in eo quod secundum contradictionem opponitur considerandum: si multipliciter dicitur. Nam si hoc multipliciter dicitur,

tur, & quod huic opponitur multipliciter dicetur. Vt non videre multipliciter dicitur, vnum quidem non habere visum, alterum autem nō operari visu. Si autem hoc multipliciter dicitur, necessarium est & videre multipliciter dici, vtrique enim non videre opponitur: vt ei quidem, quod est non habere visum, habere: illi autem quod non est operari visu operari. Amplius, in his quæ secundum priuationem, & habitum dicuntur: perspiciendum. Si enim alterum multipliciter dicitur, & reliquum: si sensibile multipliciter dicitur, & secundum animam & corpus, & insensibile multipliciter dicetur, & secundum animam & corpus. Quod autem secundum priuationem & habitum opponuntur, quæ dicta sunt manifestum: eo quod nata sint vtrunque sensum habere animalia, & secūdum animum, & secundum corpus: Amplius autem in casibus considerandum: Nam si iustè multipliciter dicitur, & iustum multipliciter dicetur secundum vtrunque enim iustorum est iustum: vt si iustè dicitur, & secundum sui cognitionem iudicare, & vt oportet: similiter, & iustum. Eodem autem modo & si salubre multipliciter dicitur, & salubriter multipliciter dicetur. vt si salubre dicitur hoc quidem sanitatis effectiuum, illud autem conseruatiuum, quoddam verò significatiuum: & salubriter vel effectiuè, vel conseruatiuè, vel significatiuè dicetur. Similiter autem & in alijs, quando ipsum multipliciter dicetur: & si casus, ipsum. Considerandа autem & genera secundum nomen prædicationum, si eadem sint nominibus. Nam si non eædem, manifestum est, quoniam æquiuocum est quod dicitur: vt bonum in cibis quidem effe

tiuum est voluptatis, in medicina autem effe-
tiuum sanitatis, in anima vero qualem esse: vt
castam vel fortem, vel iustam: similiter autem
& in homine, aliquoties autem & quando, vt
in tempore bonum (bonum enim dicitur in
tempore) plerunque autem quantum in me-
diocri (dicitur enim & mediocre bonum) quare
te æquiuocum bonum. Similiter autem & can-
didum: in corpore equidem color, in voce autem
bene audibile. Similiter autem & acutum;
non enim similiter idem in omnibus dicitur:
nam vox acuta quidem velox (sicut dicunt, qui
secundum numeros armonici sunt) angulus
autem acutus, qui minor est recto: gladius ve-
ro, qui est anguli acuti. Considerand a etiam &
genera eorum, quæ sunt sub eodem nomine, si
diuersa, & non subalterna sunt: vt equus, hoc
autem animal, & hoc vas: diuersa enim, quæ se
cundum nomen est horum ratio: nam hoc
quidem animal, quid significat, illud vero vas,
quale quid. Si autem subalterna sint genera,
non necessarium diuersas esse rationes: vt cor
ui animal, & auis genus est: quando autem co
uum dicimus auem esse & animal, quid dici-
mus eundem esse: quare vtraque genera de eo
dem prædicantur. Similiter autem & quando
animal volatile bipes coruum dicimus, auem
dicimus eandem esse: & sic ergo vtraque gene-
ra de coruo prædicantur, & ratio eorum. In
non subalternis generibus non accidit hoc: ne
que enim quādo vas dicimus, animal dicimus:
neque quando animal, vas. Considerandum au
tem non solum si in proposito diuersa sunt ge-
nera, & non subalterna: sed & in contrario. Si
enim contrarium multipliciter dicitur, manife

stum quoniam & propositum. Vtile autem ad definitionem inspicere, quæ de composito fit: vt candidi corporis, & candidæ vocis: nam sublato proprio, eandem rationem oportet relinqui. Hoc autem non accidit in æquiuocis, ut in ijs quæ nunc dicta sunt: nam hoc quidem erit corpus habens talem colorem. illud autem vox bene audibilis, sublato igitur corpore, & uoce non, idem in vtraque relinquitur: at oportet si vniuocum esset candidum, quod in vtraque dicitur esse idem. Sæpe autem & in ipsis definitionibus latet assequens æquiuocum. quapropter & in definitione considerandum, vt si quis significatiuum, vel effectiuum sanitatis, quod moderate se habet ad sanitatem, dicat esse, non refutandum: sed inspiciendum quid moderatè quidem secũdum vtrumque dixit: vt si hoc quidem tale significant, vt facere sanitatem, illud autem tale, vt significare qualis quidem sit habitus. Adhuc si non comparabilia sunt secũdum magis, & minus, vel similiter: vt clara vox, clara vestis: & acutus humor, & acuta vox: hæc enim neque similiter dicũtur clara, vel acuta, neque magis alterum: quare æquiuocum clarum, & acutum: nam vniuocum omne, comparabile: aut enim similiter dicetur, aut magis alterum. Quoniam autem diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ species sunt, & differentiæ, vt animalis, & scientiæ (diuersæ enim horum differentiæ) cõsiderandum, si quæ sub eodem sunt nomine diuersorum generum, & non subalternorum diuersæ differentiæ sint, vt acutum vocis, & magnitudinis: differt enim vox à voce, eo quod acuta sit: similiter & magnitudo à magnitudine: quare æquiuocum acutum:

: diuersorum enim generum, & non sub-
norum diuersæ differentiæ sunt. Rursum
eundem, quæ sunt sub eodem nomine, di-
æ differentiæ sunt: vt coloris qui est in cor-
ous, & in melodijs. Nam eius, qui est in cor
ous, congregatiuum, & disgregatiuum vi-
eius verò, qui in melodijs, non eædem dif-
ntiæ: quare æquiuocum color: nam eorun-
eædem differentiæ. Amplius, quoniam spe
nullius est differentia, inspicere oportet, si
m, quæ sub eodem sunt nomine, hoc qui-
species est, illud autem differentia: ut cla-
quod in corpore quidem, species coloris,
autem in voce, differentia. Differt enim
voce, eo quòd clara sit. De eo igitur, quod
iplicitér dicitur, per hæc, & huiusmodi
iciendum.

Argumentum in cap. 14.

*ad inuentionem differentiarum leguntur duæ
lerationes, & prima est. inspiciendum est ad ea,
int eiusdem generis, in quo differunt; ut insti-
fortitudine: secunda ad ea, quæ sunt diuerso-
generum præsertim si non multùm differant;
nim difficile est inuenire differentiam, ut in-
lifferat sensus à scientia. pro similitudinis an-
nsideratione duo describuntur, primum, inspi-
sunt ea, quæ sunt diuersorum generum propi*
*m, utrum unum sic se habeat ad aliud, sicut al-
; ut, sicut se habet disciplina ad disciplinatum,
sus ad sensatum. Secundò, inspicienda sunt ea,
int in eodem genere, & si quid idem inueniatur,
milia. Usus autem horum instrumentorum est,
multiplicis distinctio confert ad propositum oste-*

dendum, deinde ut fiat disputatio ad rem, & non ad nomen: tertiò cum quis sciat multipliciter distingui: non potest decipi. Inuentio autem differentiarum primò est utilis ad syllogismos de eodem, & diuerso, quoniam qui ostendit aliqua differre, is declarat illa non esse eadem: deinde valet ad definitionem, unumquodque enim definitur per differentias proprias, cum quibus ab alijs separatur. Similitudinis uero consideratio primo ualet ad inductionem, quoniam in inductione ex singularibus infertur uniuersale per aliquod simile in ipsis repertum. secundo est utilis ad syl. hypotheticos, quoniam in syl. à transumpto ex uno infertur alterum propter eorum similitudinem. tertio ualet ad definitionem; quoniam in definitione semper primo loco ponitur aliqu d in quo multa conueniunt, ut, idem est tranquillitas in mari, & serenitas in aere, nam utraque est quies. & punctum, & vnitas sunt idem, quia utrunque est principium.

De differentiarum inuentione. Similium consideratione, & vtilitatibus Instrumentum.
Caput. 14.

Differentias autem in ipsis generibus ad se inuicem perspiciendum: vt quo differt iustitia à fortitudine, & prudentia a temperantia: hæc enim omnia ex eodem genere sunt, ex uirtute. Et ex alio ad aliud, vt in ijs quæ non nimium differunt: in quo differt sensus à scientia: nam in ijs quæ multum differunt, manifestæ sunt omnino differentiæ. Similitudinem autem considerandum in ijs quæ sunt in diuersis generibus: vt sicut alterum ad alterum quidem, sic aliud ad aliud: vt sicut scientia ad scibile, sic sensus ad sensibile: & vt alterum in

altero

altero aliquo sic aliud in alio: vt quemadmodum visus in oculo, mens in anima, & vt tranquillitas in mari, serenitas in aere: utrunque enim quies. Maximè autem in ijs, quæ multum distant exerceri oportet. facile enim in reliquis poterimus similia inspicere. Considerandum autem & ea, quæ sub eodem sunt genere, si qd inest omnibus idem: vt homini, & equo, & cani: nam si inest aliquid eis idem, in eo sunt similia. Vtile autem ipsum quidem, quod quotupliciter dicitur, considerasse, ad dilucidita tem: maximè autem quis sciet quid ponatur, manifesto facto quotupliciter dicitur. Et ad fieri secundum rem eandem, & non ad nomẽ syllogismos: si enim immanifestum sit quotupliciter dicitur, contingit non ad idem etiam qui respondet, & qui interrogat, ferre intellectum: manifesto autem quotupliciter dicitur, & ad quid ferens ponat, ridiculus videbitur interrogans esse, si non ad hoc sermonem faciat. Vtile etiam, & vt non falsa ratione decipiamur, sed decipiamus potius: nam scientes quotupliciter dicitur non allucinabimur, sed sciemus si non ad idem sermonem faciat is, qui interrogat, & ipsi interrogantes poterimus apparenti ratiocinatione fallere, nisi is qui respondet agnoscat quotupliciter dicitur. Hoc non omnibus semper possibile, sed quando fuerint eorũ, quæ multipliciter dicuntur, alia quidem vera, alia autem falsa. Est autem proprie non conueniens modus hic dialecticæ: quare omnino vitanda dialecticis huiusmodi ad nomen disputatio, nisi quis aliter non possit de proposito disserere. Differentias autem inuenire vtile, & ad syllogismos de eodem, & diuerso, & ad cognoscendum

scendum quid est vnumquodque. Quod autem ad syllogismos de eodem, & diuerso vtile, manifestum: inuenientes enim differentiam propositorum quamlibet ostendentes erimus, quoniam non idem. Ad cognoscendum autem quid est vnumquodque, eo quòd propriam substantiæ cuiusque rationem, ijs quæ circa vnumquodque sunt, accommodatis differentijs separare solemus. Similitudinis autem consideratio vtilis est ad inductiuas rationes, & ad syllogismos ex suppositione, & ad assignationem definitionum. Ad inductiuas quidem rationes, eo quòd circa singula in similibus inductione, vniuersale existimamus inducere: non enim facile est inducere ignorantes similia. Ad syllogismos ex suppositione, eo quòd probabile est quemadmodum in vno similium se habet, sic & in reliquis. quare ad quodcunque eorum facultatem habebimus disputãdi, profitebimur quẽadmodum in his se habet, sic & iu proposito habere. id enim ostendentes, & propositum ex suppositione ostendentes erimus: supponentes enim quomodo in his se habet, sic & in proposito se habere demonstrationem faciemus. Ad definitionum autem assignationẽ, eo quod potentes conspicere quid in vnoquoque idem, non dubitabimus ad quid oporteat genus, cùm definiemus propositum, collocare: nam communium quod maximè in eo quod quid prædicatum, genus erit. Similiter autem in multo distãtibus vtilis ad definitiones similitudinis consideratio: vt quod quidem tranquillitas in mari, & serenitas in aere: utrunque enim quies. & quoniam punctum in linea, & vnitas in numero: vtrunque enim principium: quare commune in

omnibus genus assignantes, arbitrabimur non extraneè definire. Penè autem & definientes sic solent assignare. nam & vnitatem principium numeri dicunt esse, punctum principium lineæ. manifestum igitur quoniam ad commune vtrorumque genus collocant. Instrumēta itaque, per quæ sunt syllogismi, hæc sunt: loci autem, ad quos utilia sunt prędicta, ij sunt, qui dicendi sunt.

Aristotelis libri primi Topicorum, finis.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De locis absolutis accidentis siue ad refellendum, destruendumq́; , siue ad asserendum, construendumq́;.

ARGVMENTVM, in cap. I.

In hoc libro secundo tractat Arist. de proble. accidentis, & de problematibus simplicis inhærentiæ. sed in genere proble. alia sunt vniuersalia, alia particularia, alia affir. siue constructiua, alia negatiua, siue destructiua. ac prius vniuersalia sunt tractanda; communiora enim sunt. & ex vniuersalib. negatiua prius, quàm affir. destructiua enim pertinent ad opponentem, qui vt plurimum conatur probare negatiuã partem, sed inter prob. illa accidentis sunt difficillima; nam in accidentibus licet quandoque consequentia valeat ab inesse ad esse; non tamen semper: tum enim sequitur albedo inest Aethiopi; igitur æthiops est albus. in aliis autem consequentia semper valet ab ines-

se

se ad esse; etenim sequitur animal rationale inest homini; homo igitur est animal rationale. in his proble. duo possunt errata committi, alterum est mentiri, alterum transgredi propositam locutionem, veluti si appellamus hominem platanum.

De problematibus uniuersalibus, & in quibus prædicatis inesse, & esse conuertuntur.
Cap. I.

SVNT autem problematum hæc quidem vniuersalia, illa vero particularia: vniuersalia quidem, vt omnis voluptas bonum est, & nulla voluptas bonum: particularia vero, vt aliqua voluptas bonum, & aliqua uoluptas non bonum. Sunt autem ad vtraque genera problematum communia vniuersalia: & constructiua, & destructiua. Ostendētes enim quod omni inest, & quod alicui inest ostendētes erimus: similiter autem & si quod nulli inest ostenderimus, & non omnī inest ostendentes erimus. Primum ergo de vniuersalibus destructiuis dicendum, eo quòd communia sint huiusmodi ad vniuersalia, & particularia, & quia magis positiones afferant eo quod inest, quam non: disputantes autem destruant.

Est autem difficillimum conuerti ab accidente propriam nominationem: nam aliquo modo & non vniuersaliter in solis contingit accidentibus. A definitione enim, & proprio, & genere necessarium est conuerti: vt si inest alicui animal gressibile bipes esse, cōuertentem verum erit dicere, quoniam illud animal gressibile bipes est. Similiter autem à genere: nam si animal inest

ineſt alicui, animal eſt. Eodem autem modo & in proprio eſt: ſi enim alicui ineſt grammatices ſuſceptiuum eſſe, grammatices ſuſceptiuum erit. Nam nihil eorum contingit ſecundũ quid ineſſe, vel non eſſe: ſed ſimpliciter vel ineſſe, vel non ineſſe. In accidentibus autem nihil prohibet ſecundum quid ineſſe, vel albedinem, vel iuſtitiam. Quare non ſufficit oſtendere, quoniã ineſt albedo, vel iuſtitia, ad oſtendendum quòd albus, vel iuſtus eſt: nam habet dubitationem, quoniam ſecundum quid albus, vel iuſtus eſt, quapropter non neceſſarium eſt in accidentibus conuerti. Determinare autem oportet & peccata, quæ ſunt in problematibus: nè ſunt duo, vel in eo quod falſum dicunt, uel in eo quod trangrediuntur poſitam locutionem. Falſum etenim dicentes, & qui quod non ineſt, ineſſe alicui dicunt, peccant: & qui extraneis nominibus res appellant (vt platanum hominem) tranſgrediuntur poſitam nominationem.

Argumentum in cap. 2.

Quò autem ad probl. accidentis, ſi quis aſsignet aliquid aliorum prædicatorum ineſſe, vt accidens; probl. eſt deſtruendum: veluti, ſi quis aßignet coloratum accidere albo, vel ambulationem moueri; mala eſt aßignatio: à nullo enim genere denominatiuè prædicatio de ſpecie dicitur, ſed genus de ſpecie vniuocè prædicatur. Quantum attinet ad probl. ſimplicis inhærentiæ, alia tractantur per locos intrinſecos, alia per extrinſecos. per intrinſecos à ſubſtantia, ſcribuntur aliquæ conſiderationes. ac prima eſt per locum à toto ſiue vniuerſali; nam diſputans videat, an prædi-

catum

catum insit omni, vel nulli: & tunc inspiciat, si sit instantia in speciebus, ac præterea in indiuiduis. si sit; destruendum est probl. si non; construendum est, exẽpli gratia sit probl. siue conclu. disputanda, vtrum omnium oppositorum sit eadem disciplina. inspiciamus species oppositorum, & indiuidua; facilius enim est inspicere pauca, quàm plura. si non sit instãtia; construendum est: si sit; destruendum. secunda consideratio, siue locus sumitur a def. nam, si quod prædicatum aßignetur inesse subiecto; consideremus, an talis def. conueniat subiecto. si conueniat; construendum est probl. si non; destruendum: vt, vtrum Deus iniustè agat. Oportet videre quid sit agere iniustè, & est alteri sponte nocere. sed, quia Deus nulli nocet; idcirco non iniustè agit. pro hoc loco tria sunt præcipienda. primum in def. nomen notius debet poni loco ignotioris. secundum si qua conclusio uniuersalis disputanda habeat instantiam, & velimus per ipsam aliquid probare; accipienda est cum instantia: nam instantia quærit argumentum respondentis. tertium in def. vtendum est nominibus, vt plures; loquendo enim est ut plures, sciendum verò vt pauci: veluti, sanatiuum est perfectiuum sanitatis, vt multĩ dicunt: sed vtrum sit dicendum, est vt medicus. tertius locus inspiciat ad multiplex, & primò secũdum æquiuocationem: ut, si quòd verbum sit æquiuocum, & lateat respondentem; potest secundum unum sensum construi, & secundum alium destrui. si nõ lateat; opponens debet distinguere, deinde construere, vel destruere: vt, vtrum omne opportunum sit expediens; verbum expediens est distinguendum, cum sit æquiuocum: dicitur enim expediens utile, & honestum deinde possunt construi quæstiones, vel destrui. si uero multiplex sit amphibologicum, & lateat respondẽtem; primum debemus distinguere. &, si uelimus cõstruere;

struere; inspiciamus significatum, secundum quem prædicatum inest subiecto: si destruere; significatum, secundum quem non inest: veluti, vtrum disciplina sit una plurium; distinguendum est, quoniam potest esse una plurium, unius ut finis, & alterius ut medij ad finem: itaque ad construendum sat est aliquem construere sensum, ad destruendum ostendamus, quod nullo horum modo disciplina est una. uerum quò ad locum attinet a transumptione si quid inesse scribatur alicui sub ignoto nomine, transferamus ad notum, vt inuestigare possimus. Quartus locus est à genere ad speciem: vt, si contraria assignentur inesse alicui speciei; videndum est, vtrum insint generi eiusdem speciei; & construendum est probl. si non; destruendum est: ut, si uelimus uidere, an iustum insit ipsi sentire; videndum an insit ipsi iudicare: eoquod iudicare est genus ad sentire: nam qui sentit, iudicat. deinde si quid assignetur generi; uideamus, an insit speciei. si sit; construendum est: si non; destruendum. vnde aduertamus, si genus prædicetur; oportet aliquam speciem eius de eodem prædicari. deinde quæ habent aliquod genus, necesse est habere aliquam speciem eius generis. præterea de quo prædicatur genus denominatiuè, de eo prædicatur aliqua species denominatiuè: vt, si anima mouetur; necesse est aliqua specie motus moueri. Quintus locus est ab antecedente, & consequente, qui quasdam habet considerationes, & prima est, si velimus construere consequẽs; debemus primò construere antecedens; antecedente enim constructo, & probato, consequens erit probatum. secunda si velimus destruere antecedens; debemus primò destruere consequens: destructo enim consequente, antecedens destruitur. tertia assignando cõsequens, vel antecedens, inspiciamus tempus, ueluti, vtrum antecedens possit esse verum in aliquo tempore

ve sine consequente; & malè est aßignatum pro antecedente: vt, si nutriri pro antecedente scribatur ad augeri; mala est aßignatio: nam animalia semper nutriuntur, sed non semper augentur. Aduertat autem opponens, vt ducat respondentem ad id, quod est sibi magis notum, & hoc faciat, quando respondens negat id, quod est necessarium, vel apparens saltem ad propositum ostendendum. Oportet secundo opponentem cauere, ne assignet antecedens difficilius ad probandum, quam sit consequens: mala enim esset assignatio. Ad problemata, siue conclusiones disputandas per locos extrinsecos, legũtur hæc, ac primùm. Verum quædam insunt ex necessitate, quædam ut in pluribus, & quædam ut ad utrumlibet. ex his accipiamus tria præcepta. primum, si aliquid insit vt in pluribus, & assignetur inesse ex necessitate: conclu. est confutanda; nam quod necessario inest, semper inest. secundò, si quid insit ut in paucioribus, & assignetur inesse vt in pluribus; est confutanda: vt, an homines sint magna ex parte boni; arguendum est, quòd non, sed mali magna ex parte, pauci vero boni. vnde si respondens non egerit modum, per quem prædicatum inest subiecto, opponens contra eum instet, perinde ac si modum illum tractaßet. tertio si quis assignet idem sibiipsi accidere; conclusio est cõfutanda: ut si quis assignet voluptatem illam, quæ diuiditur in gaudium, iocunditatem, & lætitiam accidere lætitiæ: probl. est destruendum.

Loci problematum, quòd quicquàm insit, vel non insit. Cap. 2.

VNus autem locus est inspicere, si quid secundum aliquem alium modum inest, accidens assignauit. Peccatur autem maximè id circa ge-

nera

nera. Vt si quis albo dicat accidere colorem esse: nō enim albo colorem esse accidit, sed genus eius color est. Contingit autem & secundum nominationem determinare eum qui ponit: vt quod accidit iustitiæ virtutem esse. Sæpe autem & cum non determinet, manifestum quòd genus vt accidens assignauit: vt si quis albedinem colorari dixerit, vel ambulationem moueri: à nullo enim genere denominatiuè prædicatio de specie dicitur, sed omnia vniuocè genera de speciebus prædicātur: nam & nomen, & rationem generum suscipiunt species: qui igitur coloratum dixit album, neque genus assignauit, quoniam denominatiuè dixit, neq; vt propriū, vel vt definitionem: nam difinitio, & propriū nulli alij inest, sunt autē colorata, & pleraque aliorum, vt lignum, lapis, homo, equus: manifestum igitur quoniam, vt accidens assignauit. Alius locus est inspicere ea, quibus inesse aut omnibus, aut nulli dictum est: & considerare secundum species, & non in infinitis. Nam transitu magis, & in paucioribus consideratio: oportet autem considerare, & incipere à primis, deinde consequenter vsque ad indiuidua: vt si oppositorum eandem disciplinam quis dixerit esse, perspiciendum si eorum quæ sunt ad aliquid, & contrariorum, & quæ secundum priuationem & habitum, & quæ secundum cōtradictionem dicuntur, eadem sit disciplina: & si in his nondum manifestum est. rursum ea diuidendum vsque ad indiuidua: vt si iusti vel iniusti, vel dupli, vel dimidij: vel cæcitatis, vel visus: vel esse, vel non esse. Nam si in aliquo ostendatur quòd non eadem, interimentes erimus problema: similiter autem & si nulli inest: iste autem

tem

tem locus conuertitur ad construendum,& destruendum. Si enim in omnibus videatur cum diuisionem proferimus, vel in pluribus, postulandum est autem vniuersaliter ponere, aut instantiam ferre in aliquo non sic esse: nam si neutrum horum faciat, absurdus apparebit, qui non ponet. Alius est, definitiones facere accidentis, & eius cui accidit, aut vtriusque de vtroque, aut alterius: deinde considerare si quid non verum in definitionibus, perinde ac verum sumptum sit. Vt si est Deum iniustitiam facere, quid iniustitiam facere: si enim nocere sponte, manifestum, quoniam non est Deum iniustitiam facere, non enim contingit nocere Deum: & si inuidus sit studiosus, quis inuidus, & quæ inuidia. Nam si inuidia est tristitia in apparenti prosperitate alicuius proborum, manifestum est, quòd studiosus non est inuidus, prauus enim esset: & si indignans inuidus, quis vterque eorum: sic enim manifestum erit vtrũ verum, an falsum sit quod dictum est. vt si inuidus quidem sit qui tristatur in bonorum prosperitatibus. indignans autem, qui in malorũ prosperitatibus tristatur, manifestum quòd nõ erit inuidus indignans. Sumere autem & pro iis (quę in definitionibus sunt) nominibus definitiones, & non desistere donec ad notum deuentum sit: nam sæpe cum tota quidem definitio assignata, non manifestum est quod quæritur: pro aliquo autem eorum, quæ in definitione sunt, nominum, definitione dicta manifestum fit. Amplius, problema propositionem sibi facientem instare? Nam instantia erit argumentum ad positionem. Est autem locus hic penè idem ei, quo considerare quibus inesse, vel

omni-

omnibus vel nullis dictum eſt, differt autem modo. Amplius, determinare quæ oportet dicere, vt plures, & quæ non. Vtile enim & ad cōſtruendum, & ad deſtruendum: vt quod nominationibus quidem res nuncupādum vt plures: quæ autem ſunt talia nec, an non talia, non amplius attendendum ad plures. Vt ſalubre quidem dicendum effectiuum ſanitatis, ceu plures dicunt, vtrum autem propoſitum effectiuum ſit ſanitatis, an non, non amplius vt plures dicendum, ſed vt Medicus. Amplius ſi multiplicetur dicatur, poſitum autem ſit quoniam ineſt, aut quoniam non ineſt: alterum monſtrare eorum quæ multipliciter dicuntur, ſi non vtraque contingat. Vtendum autem in ijs quæ latent: nam ſi non lateat multipliciter dictum, inſtabit quoniam non monſtratum eſt id quod ipſe dubitabat, ſed alterum. Hic autem locus conuertitur & ad conſtruendum, & ad deſtruēdum: nam conſtruere volentes oſtendemus quoniam alterum ineſt, ſi nō ambo poterimus: deſtruentes autem quoniam non ineſt alterum oſtendemus, ſi ambo non poterimus, veruntamen deſtruenti quidem nihil oportet ex conceſſione diſputare neque ſi omni, neque ſi nulli dictum ſit ineſſe, nam ſi oſtenderimus quoniam non ineſt quodcunque id ſit, interimentes erimus omni ineſſe: ſimiliter autem & ſi vni oſtenderimus ineſſe, interimemus nulli ineſſe. Conſtruentibus autem præconfitendum, quod cuiuis, ineſt omni ineſt, ſi veriſimile ſit poſtulatum. Non ſufficit enim ad oſtendendum quod omni ineſt, in vno diſputaſſe: vt ſi hominis anima immortalis eſt, propter hoc anima omnis immortalis: quare præconfitendum, quod ſi quæcun-

que anima immortalis, omnis immortalis: hoc autem non semper faciendum, sed quando nō facile possumus communem in omnibus vnā rationem dicere: quemadmodum Geometer, quod triangulus duobus rectis ęquos habet tres angulos. Si autem non lateat quod multipliciter dicitur, diuisum quotupliciter dicitur, & interimendum, & construendum. Vt si decens est vtile, aut honestum tentandum ambo construere, vel interimere de proposito: vt quod honestum: & quod vtile, vel quod neque honestum, neque vtile. Si autem non contingat vtraque, alterum ostendendum: annotato quod hoc quidem est, illud autem non: eadem autem ratio: etiam si plura sint in quę diuiditur. Rursum quæcunque non secundum æquiuocationem dicuntur multipliciter, sed alio modo. Vt disciplina vna plurium, vt finis, aut vt eius quod ad finem: vt medicina eius quod sanitatem facit, vt quod cibat, aut vt amborum finium velut contrariorum eadem disciplina (nihil enim magis finis alterum altero:) aut ut eius quod per se est, & eius quod per accidens: Et per se quidem quod triangulus duobus rectis æquales habet tres angulos per accidens autem quod æquilaterus: quoniam enim accidit triangulo æquilaterum triangulum esse, per hoc cognoscimus quod duobus rectis æquales habet. Si ergo nullo modo contingit eandem esse plurimū disciplinam, manifestum quoniam omnino non contingit esse; aut si aliquo modo contingit, manifestum quod contingit. Diuidere autem quotupliciter vtile: vt si voluerimus construere, talia præstatuenda sunt quæcunque contingunt, & diuidendum in ea tan-

tum, quæcunque vtilia sunt ad construendum: si autem destruere quæcunque non contingũt, reliqua vero omittenda. Id autem faciendum in ijs cum latuerit quotupliciter dicuntur, & esse hoc quidem huius, aut, non esse ex eisdem locis astruendum: vt disciplinam, huius quidem aut vt finis, aut vt eorum quæ sunt ad finem, aut vt eorum quæ sunt secundum accidens, vel rursum non esse aliquid secundum aliquem dictorum modorum, eadem autem ratio, & in desiderio, & quæcunque alia dicuntur plurium. Est enim desiderium huius aut vt finis, vt sanitatis: aut vt eorum quæ sunt ad finem, vt medicinæ conficiendæ, aut vt eorum quæ sunt secundum accidens, vt in vino amicum dulce, non quia vinum, sed quia dulce est: nam per se dulce desiderat, vinum autem per accides: si enim austerum fit, non amplius desiderat: per accidens ergo desiderabat. Vtilis autem locus hic, & in ijs quæ sunt ad aliquid: pene enim talia ea, quæ ad aliquid sunt. Amplius transferre ad euidentius nomen. Vt pro exacto in opinione clarum, & pro curiositate cupiditas superfluarum rerum: euidentiori enim facto quod dictũ est, bene argumentabilis est positio. Est autem hic locus ad vtrunque communis: ad construẽdum, & ad destruendum. Ad ostendendum autem contraria circa idem inesse considerandum in genere. Vt si volumus ostendere, quod est circa sensum rectitudo, & peccatum: sentire quidem iudicare est, iudicare autem est rectè: & non rectè, & circa sensum erit rectitudo, & peccatum: nunc ergo ex genere circa speciem demonstratio fit: nam iudicare est genus sentire: qui nãque sentit, aliquo modo iudicat. Rursum,

ex ſpecie generi: quęcũque enim ſpeciei inſunt, & generi. Vt ſi diſciplina praua eſt, & ſtudioſa, & diſpoſitio praua, & ſtudioſa: nam diſpoſitio, diſciplinæ genus. Primus autem locus falſus eſt ad conſtruendum, ſecundus autem verus: non enim neceſſarium quæcunque generi inſunt, & ſpeciei ineſſe: nam animal eſt volatile, & quadrupes, homo autem non: quæcunque vero ſpeciei inſunt neceſſario & generi: ſi enim homo ſtudioſus, & animal ſtudioſum eſt. Ad deſtruendum autem & primus quidem verus, ſecũdus autem falſus: quęcunque enim generi nõ inſunt, neque ſpeciei: quæcunque vero ſpeciei non inſunt, non neceſſe eſt generi non ineſſe. Quoniam autem neceſſarium de quibus genus prædicatur, & ſpecierum aliquam prædicari: & quæcunque habent genus, vel denominatiue dicũtur à genere, & ſpecierum aliquam habere neceſſe eſt, vel denominatiue ab aliqua ſpecierũ dici. Vt ſi de aliquo diſciplina prædicatur, & Grãmatica, vel muſica, vel aliqua diſciplinarum aliarũ prędicabitur, & ſi aliquis habet diſciplinã, vel denominatiue à diſciplina dicitur, & Grammaticam habebit, aut muſicam, aut aliquã aliarum diſciplinarum, vel denominatiue ab aliqua earum dicetur, vt Grammaticus, vel muſicus: ſi igitur aliqd dictũ à genere quoquomodo, vt animam moueri conſiderandum eſt ſi ſecundum aliquam ſpecierum motus contingit animam moueri, vt augeri, vel minui, vel corrũpi, vel generari, aut quæcunque aliæ motus ſpecies ſunt: nam ſi ſecundum nullam, manifeſtum eſt quod non mouetur. Hic autem locus communis ad vtrunque, & ad conſtruendum, & ad deſtruendum: ſi enim ſecundum aliquam ſpeciem mo-

uetur, perspicuum est: quoniam mouetur, & si secundum nullam specierum mouetur, manifestum quod non mouetur. cum autem facultas non adsit argumentationis ad positionem, intẽdendum ex definitionibus aut quę sunt propositæ rei vel quæ videantur, & si non ab vna, etiam à pluribus. Facile enim definientibus argumentari erit: nam ad definitiones facilis argumentatio. Considerandum autem in proposito, quoniam existẽte necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Construere quidem volenti, quo existente propositum erit ex necessitate: nam si illud ostendatur esse & propositum ostensum erit: destruere autem volenti, quid est si propositum est: nam si ostenderimus consequens propositum non esse, interimentes erimus propositum. Amplius, ad tempus inspiciendum si alicubi dissonat. Vt si quod nutritur, dixerit quis ex necessitate augeri: nutriuntur enim semper animalia, augentur autẽ non semper. Similiter autem & si scire dixerit quis reminisci: hoc enim præteriti temporis est, illud autem præsentis, & futuri: scire enim dicimur præsentia, & futura, vt quoniam erit Solis defectus, reminisci autem non contingit aliud quam præteritum. Amplius sophisticus modus ducere ad id, ad quod plurimam habemus argumentorum facultatem. Hoc autem erit quandoque quidem necessarium, quandoque autem apparens necessarium: quandoque autẽ neq; apparens, neq; necessarium quidẽ, qñ negante eo qui rñdet aliquid vtiliũ ad positionẽ ad illud rationes facit: contingit autem id talium esse ad quæ copiosam argumentorum facultatem habemus, similiter autem: & quando

indu-

inductionem, ad aliquid per positũ faciens, interimere conatur: hoc enim interempto, & propositum interimitur. Apparens autem necessarium est, quando videtur quidem vtile, & accõmodum positioni, non est autem ad id quod fiũt disputationes, siue negante eo qui disputationem sustinet, siue ab inductione probabili, per positionem ad idem factam interimere conetur id ipsum: reliquum vero quando nec necessarium est apparens ad id ad quod fiunt disputationes, & sine causa accidit redarguere respondentem. Oportet autem deuitare postremum dictorum modum: omnino enim semotus, & extraneus videtur esse à dialectica. Quare oportet & respondentem non grauiter ferre, sed ponendo quæ non vtilia sunt ad positionem significare quæcunque non videntur, ponit tamen: nam magis perplexos esse vt plurimum contingit eos, qui interrogant, quando omnia huiusmodi ab eis posita fuerint, si non concludunt. Amplius, omnis qui dixit vnumquoduis, quodam modo multa dixit: eo quod plura vni cuique ex necessitate consequentia sunt (vt qui hominem dixit esse & quod animal est dixit, & quod animatum, & quod bipes, quodque mentis, & disciplinæ susceptiuum) quare quouis vno consequentium interempto, interimitur & quod in principio est: cauere autem oportet in huiusmodi: difficilioris assumptionem facere. Nam quandoque facile est consequens interimere, quãdoque id ipsum propositum. Quibuscunque autem necesse est alterum tãtum inesse, vel non inesse, vt homini ægritudinem, vel sanitatem: si ad alterum facile poterimus disputare quod inest, vel non inest, & ad reliquum fa-

esse poterimus. Hoc autem conuertitur ad vtrũque: ostendentes enim quod inest alterum, quod non inest reliquum ostendentes erimus: si autem quod non inest ostendamus, reliquum inesse ostendentes erimus: manifestum igitur ꝙ ad vtrunque vtilis hic locus est. Amplius argumentari transferendo nomen in orationem: cum longe magis consentaneum visum fuerit transsumere quam vt ponitur nomen. Vt magnanimus non fortem (vt ponitur) sed magnũ animum habentem: quemadmodum fidentem, bona sperantem. Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus. quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam sortitus est studiosam: ipsam enim vnicuique esse genium. Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt ex necessitate, aliæ autem vt in pluribus, alię vero vtrumlibet, si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur; aut quod vt in pluribus, ex necessitate: aut ipsum, aut contrarium ei quod est in pluribus semper dat locum argumentationis. Nam, si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur, manifestum quoniam non omni dicit inesse, cum insit omni: quare peccauit: siue, quod vt in pluribus dicitur, ex necessitate dixit, omni dixit inesse, cum non insit omni: similiter autem & si contrarium ei quod in pluribus est, ex necessitate dixit, semper enim in paucioribus dicitur contrarium ei, quod est vt in pluribus. vt si vt in pluribus praui homines, boni in paucioribus, quare multo magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse: similiter autem & si quod vtrumlibet est, ex necessitate dixit, vel vt in pluribus: neque enim ex necessitate vtrumlibe,

libe,

libet, neque vt in pluribus: contingit autem & si non determinans dixerit verum vt in pluribus an ex necessitate dixit: sit autem res vt in pluribus disputare. vt si ex necessitate is dixerit. Vt si prauos exhęredandos dixit esse, non determinans, tãquam ex necessitate is dixerit, disputare. Amplius, & si idem sibi accidens posuerit vt alterum, eò quod alterum sit nomen. Quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates, in gaudium, & iucunditatem, & lætitiam: hæc enim omnia eiusdem (id est voluptatis) nomina sunt: si ergo aliquis gaudere, ei quod est lætari ponat accidere, idem vtrique sibiipsi dicet accidere.

Argumentum in cap. 3.

Deinde in hoc capite fiat alia diuisio, veluti, contraria possunt inter se complecti sex modis. primo quando ambo prædicantur de duobus contrarijs & hoc dupliciter. Primo; vt, amicis oportet benefacere, & inimicis malefacere. Secundo, amicis oportet malefacere & inimicis malefacere. Deinde quando ambo contraria de eodem prædicantur subiecto, & hoc dupliciter. Primo amicis oportet benefacere, & amicis malefacere. Secundo inimicis oportet benefacere, & inimicis malefacere. Tertio quando idem prædicatur de utrisque contrarijs, & hoc dupliciter. primo amicis oportet benefacere, & inimicis malefacere: secundo amicis oportet malefacere, & inimicis malefacere, unde duodecim existunt prop. & coniugationes sex, inter quas prima non opponitur secundæ, nec tertia quartæ: sicut enim in illis complexionibus vna pars eligenda est, & altera refutanda, sic in alijs. ex hac diuisione tres habemus animaduersiones. prima,

si quod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, cui insit contrarium prædicati; destruendum est problema; cum impossibile sit contraria simul esse. Secunda, si quod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, ad quod sequuntur contraria, uel contradictoria; confutandum est probl. ut, si ideæ separatæ sunt in nobis, destruendum est: essent enim mobiles, cum nos moueamur. tertia, si quod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, & habeat contrarium; uidendum est, an possit contrarium eius inesse: &, si non; confutandum est probl. ueluti amicitia, non opponitur odio; si quidem illa sit in appetitu concupiscibili, hoc uero in irascibili. uerum si ad tractanda probl. inspiciamus ea, quæ opposita sunt, quo ad consequentias; scribuntur quatuor animaduersiones. Prima, si qđ prædicatũ assignetur inesse alicui subiecto; uideamus, an cõtradictoriũ subiecti dicatur de cõtrario prædicati per consequentia è contrario: &, si fit; construendum est: si non, destruendum: vt, si bonum est suaue; non suaue erit non bonum. Secunda, si consequens sequatur ad antecedens; uideamus, an ad contrarium antecedẽtis sequatur contrarium consequentis: ut, si iustitia est virtus; iniustitia est vitium, & ualet consequentia in ipso in contrarijs, non autem è contrario, nisi contraria se habeant per modum totius, & partis: ut, bona dispositio est sanitas; igitur ægritudo est mala dispositio. Tertia, si quid sequatur ad aliud, videamus an ad priuatiuè oppositum antecedentis sequatur priuatiuè oppositum consequentis: etenim consequentia erit bona: si non; mala: ut, si risus est sensus; cæcitas est insensibilitas sensus uisus, & ualet consequentia in ipso in priuatiuis oppositis, sed non contra. Quarta in relatiuis oppositis valet consequentia in ipso: vt, si duplum est multiplex; sub duplum erit sub multiplex: valet in relatiuis se-

eundum esse, & non secundum dici: vt, non sequitur, scibile est sensibile; igitur sensus est scientia. Sed ad terminanda probl. siue quæstiones simplicis inhærentiæ per alios locos sumuntur quindecim considerationes. Prima, & secunda à coniugatis. Prima est, si quod coniugatorum construatur, vel destruatur cum aliquo; videamus, an alia se habeant eodem pacto secundum coniugationem: ut, si iustum sit studiosum; iustitia erit virtus, & quòd iustè fit, studiosè fit. Secunda, si coniugatum prædicatum de coniugato; contrarium prædicati prædicabitur: de contrario subiecti; vt si bonum est suaue, malum erit triste. Tertia per locum à generatione, & quorum generationes sunt bonæ, vel corruptiones, ipsa sunt bona, vel mala, & itidem in efficientibus, & corrumpentibus.

De eisdem terminandis problematibus, loci alij. Caput. 3.

QVoniam autem contraria connectuntur quidē sibi inuicem sex modis, contrarietatē aūt faciunt quadrupliciter complexa: oportet accipere contraria quocunque modo vtile fuerit & destruenti, & construenti. Quod autem sex modis complectuntur manifestum: nam vtrunq; contrariorum vtrique cōtrariorum connectitur, hoc autem dupliciter, vt amicis benefacere, & inimicis male: vel ecōuerso, amicis male, & inimicis bene: aut quando vtraque de vno: dupliciter autem & hoc vt amicis benefacere, & amicis male, vel inimicis benefacere, & inimicis male, aut vnum de vtrisque, & hoc quoque dupliciter, vt amicis bene & inimicis bene: vel amicis male & inimicis male. Primæ autem duæ dictę complexiones

inest alicui, animal est. Eodem autem modo & in proprio est: si enim alicui inest grammatices susceptiuum esse, grammatices susceptiuum erit. Nam nihil eorum contingit secundũ quid inesse, vel non esse: sed simpliciter vel inesse, vel non inesse. In accidentibus autem nihil prohibet secundum quid inesse, vel albedinem, vel iustitiam. Quare non sufficit ostendere, quoniã inest albedo, vel iustitia, ad ostendendum quòd albus, vel iustus est: nam habet dubitationem, quoniam secundum quid albus, vel iustus est, quapropter non necessarium est in accidentibus conuerti. Determinare autem oportet & peccata, quæ sunt in problematibus: nè sunt duo, vel in eo quod falsum dicunt, uel in eo quod trangrediuntur positam locutionem. Falsum etenim dicentes, & qui quod non inest, inesse alicui dicunt, peccant: & qui extraneis nominibus res appellant (vt platanum hominem) transgrediuntur positam nominationem.

Argumentum in cap.2.

Quò autem ad probl. accidentis, si quis assignet aliquid aliorum prædicatorum inesse, vt accidens; probl. est destruendum: veluti, si quis aßignet coloratum accidere albo, vel ambulationem moueri; mala est aßignatio: à nullo enim genere denominatiuè prædicatio de specie dicitur, sed genus de specie vniuocè prædicatur. Quantum attinet ad probl. simplicis inhærentiæ, alia tractantur per locos intrinsecos, alia per extrinsecos. per intrinsecos à substantia, scribuntur aliquæ considerationes. ac prima est per locum à toto siue vniuersali; nam disputans videat, an prædi-

catum

catum insit omni, vel nulli: & tunc inspiciat, si sit instantia in speciebus, ac praeterea in indiuiduis. si sit; destruendum est probl. si non; construendum est, exẽpli gratia sit probl. siue conclu. disputanda, vtrum omnium oppositorum sit eadem disciplina. inspiciamus species oppositorum, & indiuidua; facilius enim est inspicere pauca, quàm plura. si non sit instãtia; construendum est: si sit; destruendum. secunda consideratio, siue locus sumitur a def. nam, si quod praedicatum aßignetur inesse subiecto; consideremus, an talis def. conueniat subiecto. si conueniat; construendum est probl. si non; destruendum: vt, vtrum Deus iniustè agat. Oportet videre quid sit agere iniustè, & est alteri sponte nocere. sed, quia Deus nulli nocet; idcirco non iniustè agit. pro hoc loco tria sunt praecipienda. primum in def. nomen notius debet poni loco ignotioris. secundum si qua conclusio vniuersalis disputanda habeat instantiam, & velimus per ipsam aliquid probare; accipienda est cum instantia: nam instantia quaerit argumentum respondentis. tertium in def. vtendum est nominibus, vt plures; loquendo enim est ut plures, sciendum verò vt pauci: veluti, sanatiuum est perfectiuum sanitatis, vt multi dicunt: sed vtrum sit dicendum, est vt medicus. tertius locus inspiciat ad multiplex, & primò secũdum aequiuocationem: ut, si quòd verbum sit aequiuocum, & lateat respondentem; potest secundum vnum sensum construi, & secundum alium destrui. si nõ lateat; opponens debet distinguere, deinde construere, vel destruere: vt, vtrum omne opportunum sit expediens; verbum expediens est distinguendum, cum sit aequiuocum: dicitur enim expediens utile, & honestum deinde possunt construi quaestiones, vel destrui. si vero multiplex sit amphibologicum, & lateat respondẽtem; primum debemus distinguere. &, si uelimus cõstruere;

struere; inspiciamus significatum, secundum quem prædicatum inest subiecto: si destruere; significatum, secundum quem non inest: veluti, vtrum disciplina sit una plurium; distinguendum est, quoniam potest esse una plurium, unius ut finis, & alterius ut medij ad finem: itaque ad construendum sat est aliquem construere sensum, ad destruendum ostendamur, quod nullo horum modo disciplina est una. uerum quo ad locum attinet a transumptione si quid inesse scribatur alicui sub ignoto nomine, transferamus ad notum, vt inuestigare possimus. Quartus locus est à genere ad speciem: vt, si contraria assignentur inesse alicui speciei; videndum est, vtrum insint generi eiusdem speciei, & construendum est probl. si non; destruendum est: ut, si uelimus uidere, an iustum insit ipsi sentire; videndum an insit ipsi iudicare: eo quod iudicare est genus ad sentire: nam qui sentit, iudicat. deinde si quid assignetur generi; uideamus, an insit speciei. si sit; construendum est: si non; destruendum. vnde aduertamus, si genus prædicetur; oportet aliquam speciem eius de eodem prædicari. deinde quæ habent aliquod genus, necesse est habere aliquam speciem eius generis. præterea de quo prædicatur genus denominatiuè, de eo prædicatur aliqua species denominatiuè: vt, si anima mouetur; necesse est aliqua specie motus moueri. Quintus locus est ab antecedente, & consequente, qui quasdam habet considerationes, & prima est, si velimus construere consequens; debemus primò construere antecedens; antecedente enim constructo, & probato, consequens erit probatum secunda si velimus destruere antecedens; debemus primò destruere consequens: destructo enim consequente, antecedens destruitur. tertia assignando consequens, vel antecedens, inspiciamus tempus, ueluti, verum antecedens possit esse verum in aliquo tempo-

ve sine consequente; & malè est assignatum pro antecedente: vt, si nutriri pro antecedente scribatur ad augeri; mala est assignatio: nam animalia semper nutriuntur, sed non semper augentur. Aduertat autem opponens, vt ducat respondentem ad id, quod est sibi magis notum, & hoc faciat, quando respondens negat id, quod est necessarium, vel apparens saltem ad propositum ostendendum. Oportet secundo opponentem cauere, ne assignet antecedens difficilius ad probandum, quam sit consequens: mala enim esset assignatio. Ad problemata, siue conclusiones disputandas per locos extrinsecos, legũtur hac, ac primùm. Verum quædam insunt ex necessitate, quædam ut in pluribus, & quædam ut ad utrumlibet, ex his accipiamus tria præcepta. primum, si aliquid insit vt in pluribus, & assignetur inesse ex necessitate: conclu. est confutanda; nam quod necessario inest, semper inest. secundò, si quid insit ut in paucioribus, & assignetur inesse vt in pluribus; est confutanda: vt, an homines sint magna ex parte boni; arguendum est, quòd non, sed mali magna ex parte, pauci vero boni. vnde si respondens non egerit modum, per quem prædicatum inest subiecto, opponens contra eum instet, perinde ac si modum illum tractasset. tertio si quis assignet idem sibiipsi accidere; conclusio est cõfutanda: ut si quis assignet voluptatem illam, quæ diuiditur in gaudium, iocunditatem, & lætitiam accidere lætitiæ: probl. est destruendum.

Loci problematum, quòd quicquàm insit, vel non insit. Cap. 2.

VNus autem locus est inspicere, si quid secundum aliquem alium modum inest, accidens assignauit. Peccatur autem maximè id circa ge-

nera. Vt fi quis albo dicat accidere colorem ef-fe: nõ enim albo colorem effe accidit, fed genus eius color eft. Contingit autem & fecundum nominationem determinare eum qui ponit: vt quod accidit iuftitiæ virtutem effe. Sæpe autem & cum non determinet, manifeftum quòd genus vt accidens affignauit: vt fi quis albedinem colorari dixerit, vel ambulationem moueri: à nullo enim genere denominatiuè prædicatio de fpecie dicitur, fed omnia vniuocè genera de fpeciebus prædicãtur: nam & nomen, & rationem generum fufcipiunt fpecies: qui igitur coloratum dixit album, neque genus affignauit, quoniam denominatiuè dixit, neq; vt propriũ, vel vt definitionem: nam difinitio, & propriũ nulli alij ineft, funt autẽ colorata, & pleraque aliorum, vt lignum, lapis, homo, equus: manifeftum igitur quoniam, vt accidens affignauit. Alius locus eft infpicere ea, quibus ineffe aut omnibus, aut nulli dictum eft: & confiderare fecundum fpecies, & non in infinitis. Nam tranfitu magis, & in paucioribus confideratio: oportet autem confiderare, & incipere à primis, deinde confequenter vfque ad indiuidua: vt fi oppofitorum eandem difciplinam quis dixerit effe, perfpiciendum fi eorum quæ funt ad aliquid, & contrariorum, & quæ fecundum priuationem & habitum, & quæ fecundum cõtradictionem dicuntur, eadem fit difciplina: & fi in his nondum manifeftum eft, rurfum ea diuidendum vfque ad indiuidua: vt fi iufti vel iniufti, vel dupli, vel dimidij: vel cæcitatis, vel vifus: vel effe, vel non effe. Nam fi in aliquo oftendatur quòd non eadem, interimentes erimus problema: fimiliter autem & fi nulli ineft: ifte au

tem

tem locus conuertitur ad construendum,& destruendum. Si enim in omnibus videatur cum diuisionem proferimus, vel in pluribus, postulandum est autem vniuersaliter ponere, aut instantiam ferre in aliquo non sic esse: nam si neutrum horum faciat, absurdus apparebit, qui non ponet. Alius est, definitiones facere accidentis,& eius cui accidit, aut vtriusque de vtro que, aut alterius: deinde considerare si quid non verum in definitionibus, perinde ac verum sumptum sit. Vt si est Deum iniustitiam facere, quid iniustitiam facere: si enim nocere sponte, manifestum, quoniam non est Deum iniustitiam facere, non enim contingit nocere Deum: & si inuidus sit studiosus, quis inuidus, & quæ inuidia. Nam si inuidia est tristitia in apparenti prosperitate alicuius proborum, manifestum est, quòd studiosus non est inuidus, prauus enim esset: & si indignans inuidus, quis vterque eorum: sic enim manifestum erit vtrũ verum, an falsum sit quod dictum est. vt si inuidus quidem sit qui tristatur in bonorum prosperitatibus. indignans autem, qui in malorũ prosperitatibus tristatur, manifestum quòd nõ erit inuidus indignans. Sumere autem & pro iis (quę in definitionibus sunt) nominibus definitiones, & non desistere donec ad notum deuentum sit: nam sæpe cum tota quidem definitio assignata, non manifestum est quod quæritur: pro aliquo autem eorum, quæ in definitione sunt, nominum, definitione dicta manifestum fit. Amplius, problema propositionem sibi facientem instare? Nam instantia erit argumentum ad positionem. Est autem locus hic penè idem ei, quo considerare quibus inesse, vel omni-

omnibus vel nullis dictum est, differt autem modo. Amplius, determinare quæ oportet dicere, vt plures, & quæ non. Vtile enim & ad cōstruendum, & ad destruendum: vt quod nominationibus quidem res nuncupādum vt plures: quæ autem sunt talia nec, an non talia, non amplius attendendum ad plures. Vt salubre quidem dicendum effectiuum sanitatis, ceu plures dicunt, vtrum autem propositum effectiuum sit sanitatis, an non, non amplius vt plures dicendum, sed vt Medicus. Amplius si multiplicetur dicatur, positum autem sit quoniam inest, aut quoniam non inest: alterum monstrare eorum quæ multipliciter dicuntur, si non vtraque contingat. Vtendum autem in ijs quæ latent: nam si non lateat multipliciter dictum, instabit quoniam non monstratum est id quod ipse dubitabat, sed alterum. Hic autem locus conuertitur & ad construendum, & ad destruēdum: nam construere volentes ostendemus quoniam alterum inest, si nō ambo poterimus: destruentes autem quoniam non inest alterum ostendemus, si ambo non poterimus, veruntamen destruenti quidem nihil oportet ex concessione disputare neque si omni, neque si nulli dictum sit inesse, nam si ostenderimus quoniam non inest quodcunque id sit, interimentes erimus omni inesse: similiter autem & si vni ostenderimus inesse, interimemus nulli inesse. Construentibus autem præconfitendum, quod cuiuis, inest omni inest, si verisimile sit postulatum. Non sufficit enim ad ostendendum quod omni inest, in vno disputasse: vt si hominis anima immortalis est, propter hoc anima omnis immortalis: quare præconfitendum, quod si quæcun-

que

que anima immortalis, omnis immortalis: hoc autem non semper faciendum, sed quando nõ facile possumus communem in omnibus vnã rationem dicere: quemadmodum Geometer, quod triangulus duobus rectis ęquos habet tres angulos. Si autem non lateat quod multipliciter dicitur, diuisum quotupliciter dicitur, & interimendum, & construendum. Vt si decens est vtile, aut honestum tentandum ambo construere, vel interimere de proposito: vt quod honestum: & quod vtile, vel quod neque honestum, neque vtile. Si autem non contingat vtraque, alterum ostendendum: annotato quod hoc quidem est, illud autem non: eadem autem ratio: etiam si plura sint in quę diuiditur. Rursum quæcunque non secundum æquiuocationem dicuntur multipliciter, sed alio modo. Vt disciplina vna plurium, vt finis, aut vt eius quod ad finem: vt medicina eius quod sanitatem facit, vt quod cibat, aut vt amborum finium velut contrariorum eadem disciplina (nihil enim magis finis alterum altero:) aut ut eius quod per se est, & eius quod per accidens: Et per se quidem quod triangulus duobus rectis æquales habet tres angulos per accidens autem quod æquilaterus: quoniam enim accidit triangulo æquilaterum triangulum esse, per hoc cognoscimus quod duobus rectis æquales habet. Si ergo nullo modo contingit eadem esse plurimũ disciplinam, manifestum quoniam omnino non contingit esse, aut si aliquo modo contingit, manifestum quod contingit. Diuidere autem quotupliciter vtile: vt si voluerimus construere, talia præstatuenda sunt quæcunque contingunt, & diuidendum in ea tan-

ex specie generi: quęcũque enim speciei insunt, & generi. Vt si disciplina praua est, & studiosa, & dispositio praua, & studiosa: nam dispositio, disciplinæ genus. Primus autem locus falsus est ad construendum, secundus autem verus: non enim necessarium quæcunque generi insunt, & speciei inesse: nam animal est volatile, & quadrupes, homo autem non: quæcunque vero speciei insunt necessario & generi: si enim homo studiosus, & animal studiosum est. Ad destruendum autem & primus quidem verus, secũdus autem falsus: quęcunque enim generi nõ insunt, neque speciei: quæcunque vero speciei non insunt, non necesse est generi non inesse. Quoniam autem necessarium de quibus genus prædicatur, & specierum aliquam prædicari: & quæcunque habent genus, vel denominatiue dicũtur à genere, & specierum aliquam habere necesse est, vel denominatiue ab aliqua specierũ dici. Vt si de aliquo disciplina prædicatur, & Grãmatica, vel musica, vel aliqua disciplinarum aliarũ prędicabitur, & si aliquis habet disciplinã, vel denominatiue à disciplina dicitur, & Grammaticam habebit, aut musicam, aut aliquã aliarum disciplinarum, vel denominatiue ab aliqua earum dicetur, vt Grammaticus, vel musicus: si igitur aliqd dictũ à genere quoquomodo, vt animam moueri considerandum est si secundum aliquam specierum motus contingit animam moueri, vt augeri, vel minui, vel corrũpi, vel generari, aut quæcunque aliæ motus species sunt: nam si secundum nullam, manifestum est quod non mouetur. Hic autem locus communis ad vtrunque, & ad construendum, & ad destruendum: si enim secundum aliquam speciem mo-

uetur, perspicuum est: quoniam mouetur, & si secundum nullam specierum mouetur, manifestum quod non mouetur. cum autem facultas non adsit argumentationis ad positionem, intẽdendum ex definitionibus aut quę sunt proposita rei vel quæ videantur, & si non ab vna, etiam à pluribus. Facile enim definientibus argumentari erit: nam ad definitiones facilis argumentatio. Considerandum autem in proposito, quoniam existẽte necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Construere quidem volenti, quo existente propositum erit ex necessitate: nam si illud ostendatur esse & propositum ostensum erit: destruere autem volenti, quid est si propositum est: nam si ostenderimus consequens propositum non esse, interimentes erimus propositum. Amplius, ad tempus inspiciendum si alicubi dissonat. Vt si quod nutritur, dixerit quis ex necessitate augeri: nutriuntur enim semper animalia, augentur autẽ non semper. Similiter autem & si scire dixerit quis reminisci: hoc enim præteriti temporis est, illud autem præsentis, & futuri: scire enim dicimur præsentia, & futura, vt quoniam erit Solis defectus, reminisci autem non contingit aliud quam præteritum. Amplius sophisticus modus ducere ad id, ad quod plurimam habemus argumentorum facultatem. Hoc autem erit quandoque quidem necessarium, quandoque autem apparens necessarium: quandoque autẽ neq; apparens, neq; necessarium quidẽ, quñ negante eo qui rñdet aliquid vtiliũ ad positionẽ ad illud rationes facit: contingit autem id talium esse ad quæ copiosam argumentorum facultatem habemus, similiter autem: & quando

indu-

inductionem, ad aliquid per positũ faciens, interimere conatur: hoc enim interempto, & propositum interimitur. Apparens autem necessarium est, quando videtur quidem vtile, & accōmodum positioni, non est autem ad id quod fiũt disputationes, siue negante eo qui disputationem sustinet, siue ab inductione probabili, per positionem ad idem factam interimere conetur id ipsum: reliquum vero quando nec necessarium est apparens ad id ad quod fiunt disputationes, & sine causa accidit redarguere respondentem. Oportet autem deuitare postremum dictorum modum: omnino enim remotus, & extraneus videtur esse à dialectica. Quare oportet & respondentem non grauiter ferre, sed ponendo quæ non vtilia sunt ad positionem significare quæcunque non videntur, ponit tamen: nam magis perplexos esse vt plurimum contingit eos, qui interrogant, quando omnia huiusmodi ab eis posita fuerint, si non concludunt. Amplius, omnis qui dixit vnumquoduis, quodam modo multa dixit: eo quod plura vnicuique ex necessitate consequentia sunt (vt qui hominem dixit esse & quod animal est dixit, & quod animatum, & quod bipes, quodque mentis, & disciplinæ susceptiuum) quare quouis vno consequentium interempto, interimitur & quod in principio est: cauere autem oportet in huiusmodi: difficilioris assumptionem facere. Nam quandoque facile est consequens interimere, quãdoque id ipsum propositum. Quibuscunque autem necesse est alterum tãtum inesse, vel non inesse, vt homini ægritudinem, vel sanitatem: si ad alterum facile poterimus disputare quod inest, vel non inest, & ad reliquum fa-

esse poterimus. Hoc autem cōuertitur ad vtrūque: ostendentes enim quod inest alterum, quod non inest reliquum ostendentes erimus: si autem quod non inest ostendamus, reliquum inesse ostendentes erimus: manifestum igitur ꝙ ad vtrunque vtilis hic locus est. Amplius argumentari transferendo nomen in orationem: cum longe magis consentaneum visum fuerit transumere quam vt ponitur nomen. Vt magnanimus non fortem (vt ponitur) sed magnū animum habentem: quemadmodum fidentem, bona sperantem. Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus. quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam sortitus est studiosam: ipsam enim vnicuique esse genium. Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt ex necessitate, aliæ autem vt in pluribus, aliç vero vtrumlibet, si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur; aut quod vt in pluribus, ex necessitate: aut ipsum, aut contrarium ei quod est in pluribus semper dat locum argumentationis. Nam, si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur, manifestum quoniam non omni dicit inesse, cum insit omni: quare peccauit: siue, quod vt in pluribus dicitur, ex necessitate dixit, omni dixit inesse, cum non insit omni: similiter autem & si contrarium ei quod in pluribus est, ex necessitate dixit, semper enim in paucioribus dicitur contrarium ei, quod est vt in pluribus. vt si vt in pluribus praui homines, boni in paucioribus, quare multo magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse: similiter autem & si quod vtrumlibet est, ex necessitate dixit, vel vt in pluribus: neque enim ex necessitate vtrumlibe,

libe,

libet, neque vt in pluribus: contingit autem & si non determinans dixerit vtrum vt in pluribus an ex necessitate dixit: sit autem res vt in pluribus disputare. vt si ex necessitate is dixerit. Vt si prauos exhęredandos dixit esse, non determinans, tãquam ex necessitate is dixerit, disputare. Amplius, & si idem sibi accidens posuerit vt alterum, eò quod alterum sit nomen. Quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates, in gaudium, & iucunditatem, & lætitiam: hæc enim omnia eiusdem (id est voluptatis) nomina sunt: si ergo aliquis gaudere, ei quod est lætari ponat accidere, idem vtrique sibiipsi dicet accidere.

Argumentum in cap. 3.

Deinde in hoc capite fiat alia diuisio, veluti, contraria possunt inter se complecti sex modis. primo quando ambo prædicantur de duobus contrarijs & hoc dupliciter. Primo; vt, amicis oportet benefacere, & inimicis malefacere. Secundo, amicis oportet malefacere & inimicis malefacere. Deinde quando ambo contraria de eodem prædicantur subiecto, & hoc dupliciter. Primo amicis oportet benefacere, & amicis malefacere. Secundo inimicis oportet benefacere, & inimicis malefacere. Tertio quando idem prædicatur de utrisque contrarijs, & hoc dupliciter. primo amicis oportet benefacere, & inimicis malefacere: secundo amicis oportet malefacere, & inimicis malefacere, unde duodecim existunt prop. & coniugationes sex, inter quas prima non opponitur secundæ, nec tertia quartæ: sicut enim in illis complexionibus vna pars eligenda est, & altera refutandã, sic in alijs. ex hac diuisione tres habemus animaduersiones. prima;

si quod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, cui insit contrarium prædicati; destruendum est problema; cum impossibile sit contraria simul esse. Secunda, si quod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, ad quod sequuntur contraria, vel contradictoria; confutandum est probl. ut, si ideæ separatæ sunt in nobis, destruendum est: essent enim mobiles, cum nos moueamur. tertia, si quod prædicatum assignetur inesse alicui subiecto, & habeat contrarium; uidendum est, an possit contrarium eius inesse: &, si non; confutandum est probl. veluti amicitia, non opponitur odio; si quidem illa sit in appetitu concupiscibili, hoc uero in irascibili. verum si ad tractanda probl. inspiciamus ea, quæ opposita sunt, quo ad consequentias; scribuntur quatuor animaduersiones. Prima, si qđ prædicatũ assignetur inesse alicui subiecto; uideamus, an cõtradictoriũ subiecti dicatur de cõtrario prædicati per consequentia è contrario: &, si sit; construendum est: si non, destruendum: vt, si bonum est suaue; non suaue erit non bonum. Secunda, si consequens sequatur ad antecedens; uideamus, an ad contrarium antecedẽtis sequatur contrarium consequentis: ut, si iustitia est virtus; iniustitia est vitium, & ualet consequentia in ipso in contrariis, non autem è contrario, nisi contraria se habeant per modum totius, & partis: ut, bona dispositio est sanitas; igitur ægritudo est mala dispositio. Tertia, si quid sequatur ad aliud, videamus an ad priuatiuè oppositum antecedentis sequatur priuatiuè oppositum consequentis: etenim consequentia erit bona: si non; mala: ut, si risus est sensus; cæcitas est insensibilitas sensus ui-sus, & ualet consequentia in ipso in priuatiuis oppositis, sed non contrà. Quarta in relatiuis oppositis ualet consequentia in ipso: vt, si duplum est multiplex; sub duplum erit sub multiplex: valet in relatiuis se-

cundum

cundum esse, & non secundum dici: vt, non sequitur, scibile est sensibile; igitur sensus est scientia. Sed ad terminanda probl. siue quæstiones simplicis inhærentiæ per alios locos sumuntur quindecim considerationes. Prima, & secunda à coniugatis. Prima est, si quod coniugatorum construatur, vel destruatur cum aliquo; videamus, an alia se habeant eodem pacto secundum coniugationem: vt, si iustum sit studiosum; iustitia erit virtus, & quòd iustè fit, studiosè fit. Secunda, si coniugatum prædicatum de coniugato; contrarium prædicati prædicabitur: de contrario subiecti; vt si bonum est suaue, malum erit triste. Tertia per locum à generatione, & quorum generationes sunt bonæ, vel corruptiones, ipsa sunt bona, vel mala, & iisdem in efficientibus, & corrumpentibus.

De eisdem terminandis problematibus, loci alij.
Caput. 3.

QVoniam autem contraria connectuntur quidē sibi inuicem sex modis, contrarietatē aūt faciunt quadrupliciter complexa: oportet accipere contraria quocunque modo vtile fuerit & destruenti, & construenti. Quod autem sex modis complectuntur manifestum: nam vtrunq; contrariorum vtrique cōtrariorum connectitur, hoc autem dupliciter, vt amicis benefacere, & inimicis male: vel ecōuerso, amicis male, & inimicis bene: aut quando vtraque de vno: dupliciter autem & hoc vt amicis benefacere, & amicis male. vel inimicis benefacere, & inimicis male: aut vnum de vtrisque, & hoc quoque dupliciter, vt amicis bene & inimicis bene: vel amicis male & inimici male. Primæ autem duæ dictæ complexiones

nes non faciunt contrarietatem: nam id, quod est amicis bene facere, ei quod est inimicis male facere, non est contrarium, vtraque enim eligenda sunt vel eiusdem moris: neque id quod est amicis male, ei quod est inimicis bene: nam & hæc vtraque fugienda, & eiusdem moris. Non videtur autem fugiendum fugiendo contrarium esse, nisi hoc quidem secundum superabundantiam, illud autem secundum defectum dictum sit. nam superabundantia fugiendorum videtur esse: similiter autem & defectus. Reliqua vero quatuor omnia faciunt contrarietatem: nam id, quod est amicis benefacere, ei quod est amicis male, contrarium: nam à contrario more sunt, & illud quidem eligendum, hoc autem spernendum. similiter autem & in alijs. Nam in vnaquaque coniugatione vnum eligendum, & alterum fugiendum: illud quidem boni moris, hoc autem praui. Manifestum igitur ex ijs quæ dicta sunt, quod eidem plura contraria accidunt fieri: nam ei, quod est amicis benefacere, id quod est inimicis benefacere, & id quod est amicis male, contrarium est. Similiter autem & aliorum singulis quibusque eodem modo considerantibus, duo contraria apparebunt: accipere igitur contrariorum quodcunque, erit ad positionem vtile. Amplius si est aliquid contrarium accidenti, considerandum est, si inest ei cui dictum est accidens inesse. Nam si hoc inest, illud non inerit: impossibile enim simul contraria eidem inesse. Aut si quid tale dictum est de aliquo, quod cum sit, necesse est contraria inesse: vt si ideas in nobis quis dixerit esse. Nã & moueri, & quie-

quiescere easdem accidet, & etiã sensibiles, & insensibiles esse: nam videntur ideæ quiescere, & immobiles, & intelligibiles esse ijs, qui ponunt ideas esse: attamen, cùm sint in nobis, impossibile est immobiles esse. nam motis nobis, necessarium est & quæ in nobis sunt omnia simul moueri. manifestum autem quoniam & sensibiles, si in nobis sunt: nam per sensum, qui circa visum est, eam quæ in vnoquoque est formam cognoscimus. Rursum, si positum est accidens, cui est aliquid contrarium, considerandum si & contrarij susceptiuum, quod accidentis est; nã idem contrariorũ susceptiuũ: vt si odiũ hærere iræ q. d. dixerit, erit odiũ in furoris specie, illic enim ira. inspiciendum igitur si & contrarium in furoris specie, an in concupiscentia: nam si non, sed in concupiscibili est, non cohæret odium iræ. Similiter autem & si concupiscibile ignorare dixerit: nam erit & disciplinæ susceptiuum, siquidem & ignorãtiæ: quod quidem non videtur concupiscibile susceptiuum esse disciplinæ. Destruenti ergo, quemadmodum dictum est, vtendum: astruenti vero quod inest quidem accidens nõ vtilis locus, quod autem contingit inesse vtilis. Ostendentes enim quod non susceptiuum est contrarij, ostendentes erimus quod neq; inest accidens, neque contingit inesse: si autem ostenderimus quod inest contrarium, aut quod susceptiuum est contrarij, nondum ostẽdentes erimus quod & accidens inest, sed quod contingit inesse in tantum solum ostensum erit. Quoniam autem oppositiones sunt quatuor, considerandum ex contradictionibus, econuerso ex consequentia, & interimenti, & construenti: sumere

autem

autem est inductione. vt si homo, animal, non animal, non homo: similiter autem & in alijs. Hic enim econuerso consequentia: nam hominem animal sequitur, non hominem autem, nō animal, nequaquam, sed econuerso, non animal, non homo. In omnibus igitur tale est existimandum. vt si bonum suaue: & non suaue, non bonum, si autem non hoc, nec illud. similiter autem & si non suaue, nō bonum: bonum, suaue. Manifestum igitur quòd vtrunque conuertitur, quæ secundum contradictionem est consequentia econuerso facta. In contrarijs autem considerandum si contrarium contrarium sequatur, an contra seipsa consequentia, an econuerso, & interim enti, & construenti. Sumere autem & talia est ex inductione quantum vtile est, contra ipsum consequentia est, vt in fortitudine, & timiditate. nam illa quidem sequitur virtus, hanc autem vitium: & illam quidem sequitur eligendum, hanc autem fugiendum: igitur contra seipsa & horum consequentia: contrarium enim eligendum fugiendo: similiter autem & in alijs. Econuerso autem consequentia, vt bonam quidem habitudinem sanitas sequitur, malam autem habitudinem ægritudo nequaquā, sed ęgritudinem mala habitudo: manifestū igitur quoniam ecōuersò in his consequentia fit. Raro autem econuerso accidit in contrariis, sed in pluribus in seipsa consequentia: si ergo neque contra seipsa contrarium sequitur cōtrarium, neq; econuerso, manifestum quoniam neque eorum quæ dicta sunt alterum sequitur alterum: si autē in contrarijs, & in ijs quæ dicta sunt necesse alterum sequi alterum. Similiter autem contra

rijs,

rijs,& in priuationibus,& habitibus respiciendum. Veruntamē nō est in priuationibus econuerso: sed contra seipsa consequentiam necessarium est semp fieri: veluti visum sequi sensum, cæcitatem autem insensibilitatem: opponitur enim sensus insensibilitati, vt habitus & priuatio: nam illud horum quidem habitus, hoc autem priuatio est. Similiter autem habitui & priuationi, & in ijs quæ sunt ad aliquid: vtendum, contra seipsa enim, & horum consequentia, vt si triplum, multiplum, & subtriplum sub multiplum dicitur: dicitur enim triplum quidem ad subtiplum, multiplum autem ad submultiplum. Rursus, si scientia, opinio: & scibile opinabile: & si visus sensus, & visibile sensibile. Instantia, quod non necesse est in ijs, quæ sunt ad aliquid, consequentiam fieri, quemadmodū dictum est: nam sensibile scibile est, sensus autem non est scientia. Non tamen vera instantia videtur esse multi enim non dicunt sensibilium esse scientiam. Insuper autem ad contrarium non minus vtile quod dictum est, vt quod sensibile non est scibile, neq; enim sensus scientia. Rursus in coniugatis, & in casibus: & interimenti, & construenti. Dicuntur autem coniugata huiusmodi, vt iusta, & iustus iustitiæ, & fortia, & fortis fortitudini. Similiter autem effectiua, & conseruatiua, coniugata illi cuius sunt effectiua, & conseruatiua, vt sanatiua sanitatis, habituatiua habitudinis; eodem autē modo & in alijs: coniugata igitur talia solent dici. Casus autem, vt iuste, & fortiter, & sanatiue, habituatiue, & quæcunque eodem modo dicuntur. Videntur autem & quæ sunt secundum casus, coniugata esse, vt iustè iustitiæ, &

forti-

fortiter fortitudini. Coniugata autem dicuntur secundum eandem coniugationem omnia, vt iustitia, iustus, iustum, iustè: manifestum igitur quoniam vno quouis ostenso eorum, quæ secundum eandem coniugationem dicuntur, vt bono, vel laudabili: & reliqua omnia ostensa sunt: vt si iustitia ad laudabilium, & iuste, iustus, iustum laudabilium: dicetur autē iuste & laudabiliter secundum eundem casum, nam à laudabili quemadmodum iuste à iustitia. Considerandum autem non solum in eo quod dictum est, sed & in contrario contrarium. Vt quod bonum non ex necessitate suaue, neque enim malum triste: aut si hoc, & illud: & si iustitia scientia, & iniustitia ignorantia: & si quod iuste est, scienter & experienter est, quod iniuste est, ignoranter & inexperienter est: si autem hæc non, nec illa, velut in hoc quod nunc dictum: nam magis vtique apparebit quòd iniuste experienter, quam inexperienter. hic autem locus dictus est prius in contrariorū consequentijs, nihil enim aliud nunc ostendimus, quam contrarium sequi contrarium. Amplius in generationibus, & corruptionibus, & effectiuis, & corruptiuis, & interimenti & astruenti. Quorum enim generationes bonæ sunt & ipsa bona sunt: & si ipsa bona sunt, & generationes bonæ: si autem generationes malæ, & ipsa mala. in corruptionibus autem econtrario nam, si corruptiones bonæ, ipsa mala: si autem corruptiones malæ, ipsa sunt bona. Eadem ratio & in effectiuis, & corruptiuis, quorū enim effectiua bona, & ipsa bona: quorum vero corruptiua bona, ipsa mala.

Argu-

Argumentum in cap.4.

Quarta inspicit similia, an simili modo se habeāt; ut, si visum habere sit videre; auditum habere erit audire. Quinta est etiam à simili, in quo non solùm inspiciendum est vnum, sed multa; plerumque enim aliqua in vno conueniunt, & in altero differunt, vt contingit plura scire, intelligere verò non plura. Sexta à maiori. Si quod prædicatum, assignetur inesse alicui subiecto; videamus, an ad ipsum sumptum cum aduerbio magis sequatur prædicatum; vt, si voluptas sit bona; maior voluptas erit magis bona. Septima ab eodem sumpta est, si duo prædicata adeo se habeant ad idem subiectum, vt vnum eorum videatur magis inesse, quàm alterum, id, quod magis uidetur inesse, non inest, nec id, quod minus: &, si id quod minus; & illud quod magis. Octaua similis est. Si vnum prædicatum se habeat ad duo subiecta, ita vt magis videatur vni inesse, quàm alteri, si primo non inest; nec secundo. Nona ab eodem loco sumitur. Si duo prædicata se habeant ad duo subiecta, adeo quòd vnum magis videatur inesse subiecto, quā alterum, si primum primo non insit; nec secundum secundo. Decima per locum à simili est. Si duo prædicata similiter se habeant ad vnum subiectum; si vnum inest ei, & alterum. Vndecima ab eodem loco Si vnum prædicatum similiter se habeat ad duo subiecta; si uni inest, & alteri. Duodecima quoque est. Si duo prædicata similiter se habeant ad duo subiecta; si primum inest primo, & secundum secundo. Decimatertia inspiciat ea, quæ videntur inesse, & insunt, si quid appositū alicui faciat ipsum tale, cum prius non esset; ipsum est tale. Decimaquarta, si quod appositum faciat ipsum magis tale; est magis tale.

Deci-

Decimaquinta, si quid insit alicui cum aduerbio magis; inerit etiam absque magis. Valent hæ considerationes ad construendum, sed non ad destruendum. Legitur tandem consideratio tum dialectica, tum sophistica, quæ est, si quid inest secundum partem sufficientem denominare suum totum, inest & simpliciter: &, si non simpliciter; inest secundum partem temporis, uel loci insufficientem: ut, non sequitur: aliqui sunt liberales, vel casti à natura; igitur sunt studiosi: aut, contingit aliquid non corrumpi; igitur non corrumpitur: aut, ægris confert diæta; diæta igitur confert: aut, in aliquo loco est tantum vnum; igitur est tantùm vnum: aut, expedit medicari, quando quis ægrotat; igitur expedit medicari: aut, bonum est mactare patrem in tribulis; igitur bonum est mactare patrem.

Ex Similibus, Appositione, Magis, Minus, Simpliciter, & secundum Quid, loci. Cap. 4.

RVrsum in similibus si similiter se habent: Vt si disciplina vna pluriũ, & opinio: & si visum habere est videre: & auditum habere est audire: similiter autem & in alijs, & in his quæ sunt, & in ijs quæ videntur. Vtilis autem hic locus ad vtrunque: nam si in aliquo similium sic se habet, & in alijs similibus: si autem in aliquo non, nec in alijs similibus. Considerandũ autem & in vno, & in pluribus si similiter se habet. Aliquoties enim dissonat: vt si scire est cogitare, & multa scire est multa cogitare. hoc autem non verum, contingit enim plura scire, cogitare autem non: si autem non hoc, nec illud quod in vno, quod scire est cogitare: Amplius, ex minus & magis. Sunt autẽ eius, quod

est

est magis, loci quatuor. Vnus quidem si magis sequitur magis: vt si voluptas bonum, & magis voluptas, magis bonum: & si iniuriam facere, malum, & magis iniuriam facere, magis malũ. Vtilis aũt ad vtrunque hic locus: nã si sequatur ad subiecti incrementum, accidentis incrementum, quemadmodum dictum est, manifestum quod accidit: si autem non sequatur, non accidit: hoc aũt inductione sumendum. Alius, vno de duobus dicto, si cui magis vř inesse nõ inest, nec cui minus: & si cui minus vř inesse inest, & cui magis. Rursum duob. de vno dictis: si quod magis videtur alij inesse non inest, neque quod minus, aut si quod minus videtur inesse inest, & quod magis. Amplius, duobus de duobus dictis, si quod alteri magis videtur inesse nõ inest, nec reliquum reliquo: aut si quod minus videtur alteri inesse inest, & reliquum reliquo. Amplius, ex eo quod similiter inest, vel videtur inesse, tripliciter: quemadmodum in eo quod magis: vt in posterioribus tribus dictis locis dicebatur. Siue enim vnum quoddam duobus similiter inest, aut videtur inesse, si alteri non insit, nec alteri: si autem alteri inest, & reliquo. Siue duo eidem similiter, si alterum non insit, nec reliquum: si autem alterum, & reliquum. Eodem autem modo & si duobus duo similiter insunt: nam si alterum alteri non inest, nec reliquum reliquo: si autem inest alterum alteri, & reliquum reliquo: ex eo igitur quod est magis, & minus: & quod est similiter tot modis contingit argumentari. Amplius autem ex appositione, si alterum ad alterum appositum faciat bonum, vel album, cum non fuerit prius album, vel bonum, quod appositum est,

erit album, vel bonum, quale re vera & totum facit. Amplius aũt, si id, ad quod est appositũ aliquid, facit magis tale, quale erat: & ipsum erit eiusmodi: similiter aũt & in alijs. Vtilis aũt non in omnibus hic locus, sed in quibus ipsius magis crementum accidit fieri. Iste vero locus non conuertitur ad destruendum: nam si non facit quod appositum est, bonum, nondum manifestum, si ipsum non bonum. Nam bonum malo appositum, non ex necessitate bonum totum facit, nec album nigro, nec dulce amaro. Rursum si quid magis, & minus dicitur, & simpliciter inest. Quod enim bonum vel album non est, neq: magis & minus bonum vel album dicetur: nam malum de nullo magis, vel minus bonũ, sed magis malum, vel minus dicetur. Non conuertitur aũt hic locus ad destruendum: multa enim eorum quæ non dicũtur magis, simpliciter insunt: nam homo non dicitur magis, & minus, sed nõ propter hoc non est homo.

Eodem autem modo cõsiderandum, & in ijs quæ secundum quid, & quando, & vbi. Nam si secundum quid contingit, & simpliciter contingit. similiter autem & quando, & vbi: nam quod simpliciter est impossibile, neque secundum quid, neque secundum vbi, neque secundum quando contingit. Instantia: quoniam secundum quid quidem sunt natura studiosi, vt liberales, vel casti, simpliciter autem non sunt natura studiosi: nam nullus natura prudens. Similiter autem & quando contingit corruptibilium aliquid non corrumpi, simpliciter autem non contingit corrumpi. Eodem autem modo & vbi expedit quidem tali obseruantia victus vti, vt in morbosis locis: simpliciter autem non expedit.

expedit. Adhuc autem, alicubi quidem vnum tantum possibile est esse, simpliciter autem nō possibile vnum tantum esse. Eodem autem modo & alicubi bonum est quidem patrem sacrificare, vt in Tribalis, simpliciter autem non bonum. an in hoc quidem non vbi significat, sed quibusdam? nihil enim refert vbicunque sint vbique enim erit eis bonum in Tribalis. Rursus quidem expedit medicari, vt quando ægrotat, simpliciter autem non. An neque hoc quando significat, sed in eo quod afficitur aliquo modo? nihil enim refert quandocunque, dummodo sic affectus sit. Simpliciter autem est, quod nullo addito dicis quod bonum est, aut contrarium: vt patrem sacrificare non dicis bonum esse, sed quibusdam bonum esse: non ergo simpliciter bonum: sed Deos honorare bonum dicis nihil addens: simpliciter enim bonum est. Quare quod nullo addito videtur esse honestum, vel turpe vel aliquid talium, simpliciter dicetur.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER TERTIVS.

SVMMA LIBRI.

De locis Comparationum, qui accidentibus adscribuntur: & de plerisque locis absolutis accidentis.

Argumentum in cap. 1.

Disseruit Arist. de locis communibus ad quæstiones propositas confirmandas, vel dissoluendas; nunc se confert ad loca, siue dignitates explicandas, quæ possint confirmare, vel destruere probl. siue quæstiones accidentales, siue quæ de accidentibus agunt. loca autem sunt comparatiua, cum quibus possumus argumẽtari de accidentibus. sed quoniam comparabilium alia multum inter se distant, alia parum, de his; scribit, quæ parum distant; difficile enim est cognoscere, quod eorum sit eligibilius. Primus locus igitur sit, quod diuturnius est, aut firmius magis est eligẽdum. Secundus, id, quòd magis eligit vir prudens, aut probus, aut recta lex, aut circa singula periti, aut quæ plures, vel omnes. Tertius, id, quod magis est utile,

uel

vel bonum ; vt, si melior sit disciplina Philosophica, quàm Arithmetica. Quartus, abstractum est eligibilius, quàm concretum; ut, iustitia, quàm iustum. Quintus, eligendum est magis id, quod est per se, quàm id, quod per aliud. Sextus, & id, quod per se, quàm quod per accidens. Septimus, & id, quod causa boni, quàm quod per accidens. Octauus, id, quod per accidens, quam id, quod est causa mali. Nonus id, quod simpliciter est bonum, quam non simpliciter. Decimus, id, quod est natura eligibilius. Vndecimus, quod melius, & honorabilius. Duodecimus, quod melioris est proprium. Decimustertius, quod in melioribus, vel prioribus, uel honorabilioribus est melius. Decimusquartus finis potius, quam quæ sunt ad finem. Decimusquintus, & duorum quod propinquius est fini. Decimussextus, quòd ad uitæ finem pertinet, quam quod ad aliud. Decimusseptimus, & possibile impossibili est eligibilius. Decimusoctauus effectiuum melioris finis. Decimusnonus finis finem superans, ut fœlicitas sanitatem. Vigesimus, id quod propter se honorabilius, & laudabilius; ut amicitia diuitijs.

De Meliorum, Eligibiliorumq; problematum locis. Cap. I.

VTRUM autem eligibilius, aut melius duorum, pluriumve, ex his perspiciendum. Primum autem determinetur, quod considerationem facimus non de plurimum distantibus, & magnam adinuicem differentiam habentibus (nullus enim dubitat, utrum fœlicitas, an diuitiæ expetibiliores) sed de ijs, quæ propinqua sunt, & de quibus dubitamus, vtrum

oporteat apponere magis, eo quòd nullam uidemus alterius ad alterum præeminentiam? Manifestum igitur in his quod ostensa vna præeminentia, vel pluribus, constituetur intelligentia, quòd id eligibilius est, quod eorum est præeminens. Primum igitur quod diuturnius stabiliusve, eligibilius eo quod minus huiusmodi. Et quod magis eligit prudens, vel bonus vir, vel lex recta, vel studiosi circa singula delecti quatenus tales sunt, vel in vnoquoque genere periti, vel quæcunque plures, vel omnes, vt in medicina vel ædificatoria, quæ plures medicorum vel omnes vel quæcunque omnino plures, vel omnes, vel omnia, vt bonum, omnia enim bonum appetūt. Oportet autem ducere ad id quod fuerit vtile, quod dicendum est. Est autem simpliciter quidem melius, ac eligibilius, quod secundum meliorem disciplinam: alicui autem, quod secundum propriam. Deinde quod idipsum quod est (eo quod non) in genere est: vt iustitia iusto. Nam illa quidem in genere bono, hoc autem non, & illa idipsum quod est, bonum est, hoc autem nō. nam mihi dicitur idipsum quod genus est, quod non est in genere. Vt albus homo non est id quod color. similiter autem & in alijs. Et quod propter se eligendum, eo eligendo quod propter aliud eligibilius. Vt sanum esse quam exercitari: illud enim propter se eligendum, hoc autem propter aliud. Et quod per se, eo quod per accidens. Vt amicos iustos esse, eo quòd inimicos: illud enim per se eligendum, hoc autem per accidens eligimus. Nam inimicos iustos esse secundum accidens eligimus, vt nihil nobis noceāt. Est autem hoc idem ei quod ante hoc, differt autem modo: nam amicos qui-

dem

dem iustos esse, propter se eligimus, & si nihil nobis debeat fore, quamuis apud Indos sint inimicos aut propter alterum, vt nihil nobis noceant. Et quod causa boni per se, eo quod per accidens causa. Quemadmodum virtus, fortuna: nam illa quidem per se, hæc autem per accidens est causa bonorum, & si quid aliud huiusmodi. Similiter autem & in contrario. Nam quod per se est causa mali, fugibilius est eo quod per accidēs, vt vitium quàm fortuna: nam illud quidem per se malum, fortuna autem per accidens. Et quod simpliciter bonum, eo quod alicui eligibilius, vt sanum fieri, quam incidi. nam hoc quidem simpliciter bonum, illud autem alicui indigentium incisione. & quod natura est, eo quod non natura. vt iustitia, iusto: illud enim natura, hoc autem acquisitiuum. Et quod meliori, & honorabiliori inest, eligibilius: vt Deo, quam homini: animæ, quàm corpori. Et quod melioris proprium, melius quam quod peioris. Vt quod Dei, quàm quod hominis: nam secundum communia vtriusque nihil differunt ab inuicem, proprijs autem alterum alteri differentijs supereminet. Et quod in melioribus, vel prioribus, vel honorabilioribus, est melius. Vt sanitas robore, & pulchritudine: nam illa quidem in humidis, & siccis, & (vt simpliciter dicatur) ex quibus prius constitutum est animal, hęc verò in posterioribus: nam robur in neruis, & ossibus: pulchritudo autem membrorum quædam commensuratio videtur esse. Et finis ijs quæ sunt ad finem eligibilior videtur esse. Et duorum, quod propinquius est fini. Et omnino quod ad vitę finē, expetibilius quam quod ad aliud aliquid: vt quod ad fœlicitatem

contendit, quam quod ad prudentiam: nam quod ad fœlicitatem contendit, eligibilius. Et possibile impossibili. Amplius, cum duo sint effectiua, cuius finis melior, & ipsum melius. Cum autẽ sit effectiuum, & finis: ex proportione, quando pluri superat finis finem quam ille proprium effectiuum. Vt fœlicitas pluri superat sanitatẽ, quam sanitas salubre: quare effectiuum felicitatis melius sanitate: nam quantum felicitas superat sanitatem, tantum & effectiuum fœlicitatis, salubre superat: sanitas autem salubre minus superabat, quare plus superat effectiuum fœlicitatis salubre, quam sanitas salubre: quapropter effectiuum fœlicitatis melius sanitate. manifestum igitur, quòd eligibilius effectiuum fœlicitatis, quàm sanitas: nam idem plus superat. Amplius melius est quod propter se, & honorabilius, & laudabilius. Vt amicitia diuitijs, & iniustitia sanitate, & robore: nam illa quidem propter se honorabilium, hæc vero nõ propter se, sed propter aliud: nullus enim honorat diuitias propter se, sed propter aliud: amicitiam vero propter se, & si nihil nobis debeat aliud ab ea esse.

Argumentum in cap. 2.

21. Quæ consequuntur maius bonum 22. quæ consequuntur minus malum 23. plura bona paucioribus sunt eligibiliora 24. quæ cum voluptate magis, quam quæ sine voluptate 25. cum lætitia magis, quam cum tristitia. 26. in illo tempore, in quo plus ualet, eligibilius est. 27. quod in omni tempore, vel in pluribus est utilius; ut iustitia fortitudine 28. id, quod reliquum est. 29. id, quod est corruptio alterius, vel abiectio est eligibi-

eligibilius. 30. quod propinquius est bono. 31. quod meliori est similius. 32. quod magis nobile est. 33. & quod difficilius acquiritur. 34. & quód magis proprium. 35. & quod magis est a malis remotum. 36. & quod melius, & simpliciter bonum est, vt homo quam equus. 37. & optimum optimo 38. & id, de quo possunt amici participare. 39. & quæ ad amicum agere malumus. 40. & quæ sunt circunstantia, quam necessaria, & melius est bene uiuere, quam uiuere. 41. & quod non est ab alio exquirere. 42. & quód sine aliquo potest esse. 43. & quod nobis magis videtur. 44. & quod minus increpamus, vt amissio nummorum, quam filiorum 45. & id, pro cuius absentia non molestè ferentes magis increpandum.

Alij eiusdem problematis locis.
Cap. 2.

AMplius, quando duo aliqua fuerint valde sibimetipsis similia, & non poterimus præeminentiam aliquam conspicere alterius ad alterum, videndum ex ijs quæ sequũtur. Nam cum consequens est maius bonum, hoc eligibilius. si autem sint consequentia mala, cui consequens minus malum, hoc eligibilius. Nam cum vtraque sint eligenda. nihil prohibet molestum aliquid sequi: dupliciter autem ab eo quod sequitur consideratio, nam & prius, & posterius sequitur: vt addiscentem ignorare prius, scire autem posterius: melius autem vt plurimum, quod posterius sequitur. sumendum igitur eorum quæ sequuntur quodcunque fuerit vtile. Amplius, plura bona paucioribus, vel simpliciter, vel quando altera alteris insunt, vt pauciora in pluribus. Instantia, si alicubi, alterum alterius

gratia

gratia. nihil enim eligibiliora vtraque quam vnum: vt sanum fieri, & sanitas: quàm sanitas, eo quòd sanum fieri propter sanitatem eligimus. Et non bona, bonis nihil prohibet eligibiliora esse, vt fœlicitatem: & aliud aliquid quod non est bonum, iustitia & fortitudine. Et eadem cũ voluptate magis, quàm sine voluptate: & eadē cum indolentia, quam cum tristitia. Et vnumquodque in quo tempore magis valet in hoc et eligibilius. Vt carentia tristitiæ in senectute magis, quàm in iuuentute: magis enim in senectute valet. Secundum hæc autem, & prudentia in senectute eligibilior: nemo enim iuuenes eligit duces, eo quòd non constat eos prudētes esse. Fortitudo autem è contrario: in iuuentute enim magis necessaria secundum fortitudinem operatio: similiter autem & in temperātia, magis enim iuuenes quàm senes concupiscentijs molestantur. Et quod in omni tempore, vel in pluribus vtilius. Vt iustitia, & temperantia, fortitudine: nam ille semper, hæc autem aliquando vtilis. Et quod, cùm omnes haberemus, nihil altero indigeremus, quàm quod cùm haberemus, indigeremus reliquo. Vt in iustitia & fortitudine: nam non si omnes essent iusti, nihil vtilis fortitudo, si verò omnes essent fortes, vtilis iustitia. Amplius ex corruptionibus, & abiectionibus, & generationibus, & sumptionibus, & contrarijs. Quorum enim corruptiones malæ, ipsa eligibiliora: similiter autem & in abiectionibus, & in contrarijs: nam si abiectio, vel contrarium fugibilius est, ipsum eligibilius: in generationibus autem, & sumptionibus è cōtrario. Quorum enim sumptiones, & generationes eligibiliores, ipsa quoque eligibiliora.

Alius

Alius autem locus eſt. Quod propinquius bono, melius, atque eligibilius. Et quod ſimilius eſt bono, vt iuſtitia iuſto. Et quod meliori eorum eſt ſimilius, quemadmodum Aiacem Vlyſſe dicunt aliqui meliorem eſſe, eo quod ſimilior eſt Achilli. Inſtantia huius eſt, quod non verum ſit: nihil enim prohibet non qua oratione optimus eſt Achilles, eadem ſimiliorem eſſe Aiacem, cum erit alter quidem bonus, non ſimiliter autem. Conſiderandum autem ſi & in ridiculoſioribus ſit ſimile: vt ſimia homini quam equo, cum non ſit ſimilis: nõ enim eſt ſimia melior, ſimilior tamen eſt homini. Rurſum in duobus: ſi hoc quidem meliori, illud autem peiori eſt ſimilius erit melius quod meliori eſt ſimilius. Habet autem & hoc inſtantiam: nihil.n. prohibet hoc quidem meliori parum ſimile eſſe, illud autem peiori valde: vt ſit Aiax quidem Achilli parum, Vlyſſes autem Neſtori valde: vt ſi hoc quidem meliori in peioribus: illud autẽ peiori in melioribus: vt equus, aſino, & ſimia homini. Et quod maximè inſigne, eo quod minus tale. Et quod difficilius: magis enim amamus, cùm habemus, quod non eſt facile adipiſci. Et quod magis proprium, eo quod communius. Et quod malis incommunius: nam magis eligendum quod nulla moleſtia ſequitur, quam quod ſequitur. Amplius, ſi hoc illo melius, & omnino optimum eorum, quæ in hoc, melius eo quod in altero optimum. Vt ſi melior eſt homo quàm equus, & optimus homo optimo equo melior. Et ſi optimum optimo melius, & ſimpliciter hoc illo melius: vt ſi optimus homo optimo equo melior, & ſimpliciter homo, ſimpliciter equo melior. Amplius, ea quæ volumus

amicos participare, eligibiliora, quam quæ nō. Et quæ ad amicum agere malumus, quam quæ ad quemlibet, illa eligibiliora. Vt iustè agere, & benefacere, magis quam videri, nam amicis benefacere volumus magis quam videri: quibuslibet autem è conuerso. Et quæ sunt ex circunstantia necessarijs meliora, aliquando autē & eligibiliora. Melius enim quàm viuere bene viuere: bene autem viuere est ex circunstantia: ipsum autem viuere est necessarium. Aliquando antem meliora non etiam eligibiliora: non enim si meliora, necessario quod eligibiliora: philosophari si quidem melius quam lucrari, sed non magis eligendum. indigenti necessarijs. Ex circunstantia autem est, quando existentibus necessarijs, alia quædam adijciuntur bonorum. Fere autem fortasse eligibilius quod necessarium est, melius autem quod ex circunstantia. Et quod non est ab alio exquirere, quam quod est, & ab alio. Quale sustinet iustitia ad fortitudinem. Et si hoc quidem sine illo eligendum, illud autem sine hoc non. Vt potestas sine prudentia non eligenda, prudentia vero sine potestate eligenda. Et duorum, si alterum negamus, vt reliquum videatur nobis inesse: illud eligibilius, quod volumus nobis videri inesse. Vt laborem diligere nos negamus, vt ingeniosi esse videamur. Amplius, pro cuius absentia minus increpandi sunt moleste ferentes, hoc magis eligendum. Et pro cuius absentes non moleste ferentem magis increpandum: intelligibilius.

Argumentum in cap.4.

40.& quod habet propriam virtutem, est eligibilius.47.& quod eam magis habet.48.& id, quod facit bonum.49.& id, quod magis facit, aut melius, aut principalius.50.& ea, quorum casus, vsus, & operationes sunt magis eligendæ, ipsa sunt magis eligenda, vt si quod iustè fit, melius est, quam id quod fortiter fit, iustum erit melius, quam forte.51.& id, quod magis bonum est, quam minus.52.& id, quod eligibilius, vt virtus sanitate. 53 & id, cuius causa sumus, vt amicitia est eligibilior pecunia. 54.& id, quod adiunctum reddit aliud magis eligendum. 55.& id, quod appositum ad minus bonum facit totum magis bonũ. 56.& id, quod ablatum facit reliquum minus bonum. 57.& id, quod per se, quam quod per gloriam, ut sanitas est eligibilior pulchritudine.58.& id, quod per se, & propter gloriam.

Alij Meliorum, Eligibiliorumque loci. Cap. 3.

AMplius eorum, quæ sunt sub eadem specie, quod habet propriam virtutem, eo quod non habet. vtrisq; autem habentibus, quod magis habet eligibilius. Amplius, si hoc quidẽ facit bonum illud cui adest, illud autem non facit: quod facit, eligibilius. Quemadmodum calidius quod calefacit, eo quod non. Si autem vtrunque facit, quod magis facit, aut quod melius, & principalius facit bonum: vt si hoc quidem animam, illud autem corpus. Amplius autem à casibus, & vsibus, & actionibus, & operibus, & hæc ac illis. Sequuntur enim sese inuicem:

eem: vt fi quod iufte eft eligibilius quàm quod fortiter, & iuftitia fortitudine eligibilior: & fi iuftitia quam fortitudo eligibilior, & quòd iufte, quàm quòd fortiter: fimiliter autem & in alijs. Amplius fi aliquo eodem hoc quidem maius bonum eft, illud autem minus: magis eligendum maius, aut fi maiore maius fuerit alterum. Sed & fi duo quædam vno aliquo fint eligibiliora: quod longe eligibilius, eo quod minus eft eligendum, eligibilius. Amplius, cuius eft fuperabundantia eligibilior, & ipfum eligibilius. Vt amicitia pecunijs: nam eligibilior fuper abundantia amicitiæ, quàm pecuniarum. Et id cuius magis eliget quis vt ipfe fibi caufa fit, quàm cuius alter. Vt amicos pecunijs. Amplius, ex appofitione fi eidem appofitũ aliquid, quod totum eligibilius facit. Cauere autem oportet extendere ad ea, in quibus altero quidẽ appofitorum vtitur cõmune, vel alio quolibet modo cooperatiuum eft, reliquo autem non vtitur, neque cooperatiuum eft, vt ferra, & falce cum arte fabrili: nã eligibilior ferra confociata, fimpliciter autem nõ eligibilior. Rursũ, fi minori appofitum aliquid, quod totum maius facit. Similiter autem, & ex ablatione: quo enim ablato ab eodẽ, quod reftat eft, minus, illud maius erit, quod ablatum, reliquum minus facit. Et fi hoc quidem propter fe, illud autem propter gloriam eligendum. Vt fanitas pulchritudine: terminus autem eius, quod eft ad gloriã, quo nullo confcio, non ftuderet ineffe. Et fi hoc quidem propter fe, & propter gloriam eligendum: illud autem propter alterum tantum. Et vtrumuis magis propter fe honorandum, hoc & melius, & eligibilius. Honorabilius vtiqꝫ fuo

sit

rit secundum se, quod cum nihil aliud debeat esse, propter se eligimus magis. Amplius, diuidendum quoties quod eligendum est dicitur, & quorum gratia: vtilis, vel honesti, vel delectabile. Nam quod ad omnia, vel ad plura est vtile, eligibilius fuerit eo, quod non sic. Si autem eadem utrisque insunt, vtri magis in sint considerandum. Vt vtrum delectabile, an honestum, an vtile magis. Rursum, quod propter melius eligibilius. Vt quod propter virtutem, quàm quod propter delectationem. Similiter autem, & in fugiendis. Nam magis est fugiendum, quod magis impedit virtutes, vt ęgritudo turpitudine: nam & voluptatis, & eius, quod est studiosum esse, prohibentior est ægritudo. Amplius ex similitudine monstrari potest fugiendum, & eligendum qood propositum est. Nam minus eligendum huiusmodi, quod æquè & eligeret aliquis, & fugeret: altero quod eligendum est tantum ad se inuicem igitur comparationes (quemadmodum dictum est) faciendum.

Argumentum in cap. 4.

59. & id, quod est per se magis honorandum. 60. & id, quod est vtile ad omnia, vel ad plura 61. & id, quod delectabilius, honestius, aut vtilius. 62. & quod melioris gratia 63. & quod minus fugiendum. 64. & si quod sit honorabilius ex eo honorabile est eligendum. Et quæcunque valent ad destruendum, uel construendum probl. vniuersale, valent & ad particulare; nam si quis ostendat aliquid inesse omni; & id inest alicui. Et locus ab oppositis, casibus, coniugatis, generatione, & corruptione valent ad terminanda probl.

probl. particularia; vt, si quis ostendat generationem alicuius esse bonam, ostendet & illud esse bonum. Praeterea si quid in aliquo genere videatur magis esse tale, quam aliud in alio genere; si non fuerit tale, nec reliquum. deinde ad problema particulare non solùm accipiantur ea, quae sunt in diuersis generibus; sed & quae in eodem; ut, si disciplina est bona, & ostendatur prudentiam non esse bonam; nec disciplina bona erit, à maiori. Postea probl. particularia possunt tractari per hypothesin; vt, si ponamus, quod si sit in hoc; erit & in reliquo, & qui utitur hypothesi ad probandum probl. particulare, probat cum vniuersale; vt, si quis concedat, quod si praedicatum insit alicui, inerit etiam alteri; ostendet, quod inerit omni. verum probl. indefinitum potest solum confutari per cõtradictorium, & confirmari per vniuersale, & particulare; vt, si quis ostendat omnem voluptatem esse bonam, ostẽdit voluptatem esse bonam, & si aliquam voluptatem esse bonam, voluptatem etiam esse bonã. Et si sit cum determinatione una; interimitur duobus modis, ut una uoluptas est bona, potest confutari per vniuersalem negatiuam. Et si sit cum duabus determinationibus; confutatur tripliciter, si cum tribus; quatrupliciter; ut, tantum una uoluptas est bona, confutatur sic, nulla uoluptas est bona, & non una uoluptas est bona, & non tantum una uoluptas est bona. Cum tribus quatrupliciter, sola prudentia quae est una uirtus est scientia, sic destruitur, omnis virtus est scientia, & nulla uirtus est scientia, & aliqua alia virtus a prudentia est scientia, & prudentia non est scientia. tandem si a parte subiecti probl. ponatur terminus communis; inspiciamus inferiora illius termini, &, si praedicatum insit alicui probl. construitur. si sit terminus communis; inspiciamus inferiora illius. & si quod inferius insit subiecto probl. construitur.

struitur. quare ad ueritatem particularis sufficit ueritas unius.

De eligendis, & fugiendis documenta, & loci communes. Cap. 4.

IDem autem loci vtiles, & ad demonstrandũ quoduis eligendum, & fugiendum. Nam auferre solum eam oportet (quæ ad alterum est) præeminentiam: si enim quod honorabilius, eligibilius, & honorabile eligendum, & si quod vtilius, eligibilius: & vtile eligendum, similiter autem & in alijs quæcunque huiusmodi habẽt comparationem. In aliquibus autem statim secundum eam, quæ ad alterum est comparationem: quod eligendum vtrumque, vel alterum dicimus. Vt quando hoc quidem natura bonũ, illud autem non natura bonum dicimus: nam quod natura bonum, manifestum quoniam eligendum est. Sumendum autem quam maxime uniuersales locos de eo, quod est magis & minus: nam sic sumpti, ad plura utiles erunt. Fieri autem potest, vt eorum, qui dicti sunt, quosdam uniuersales magis quis faciat parum transmutans secundum appellationem. Vt quod natura tale, eo quod non natura tale, magis tale. Et si hoc quidem facit, illud aut non facit quod hẽt tale cuicunque insit: magis tale quod interdũ facit tale quam quod non facit. si autem vtrũque facit, quod magis facit tale. Amplius, si eodem aliquo hoc quidem magis, illud autem minus tale. Et si hoc tali magis tale, illud uero nõ tali tale, manifestum quoniam primum magis tale. Amplius ex additione: si eidem additum, aliquod totum magis tale facit. Aut si ei quod

minus est tale additum totum magis tale facit. Similiter autem & ex ablatione: nam quo ablato reliquis reliquum, minus tale, ipsum magis tale. Et quæ contrarijs sunt impermixtiora, magis talia. Vt albius quidem nigro impermixtius. Amplius, præter ea quę dicta sunt prius quod magis suscipit propriā propositi rationē. Vt si albi est ratio color disgregatiuus uisus: albioris est color magis disgregatiuus uisus. Si autē particulariter, & non uniuersaliter problema ponatur, primum quidem dicti vniuersaliter cōstructiui, vel destructiui loci omnes vtiles. Vniuersaliter enim interimentes, vel cōstruentes, & particulariter monstramus: nam, si omni inest, & alicui: & si nulli inest, nec alicui. Maximè autem opportuni, & communes loci, qui sunt ex oppositis, & coniugatis, & casibus. Nam similiter probabile est existimare, si omnis uoluptas bonum, & tristitiam omnem malum esse, & si aliqua uoluptas bonum, & tristitiam aliquā esse malum. Item, si aliquis sensus non est potestas, & insensibilitas quædam non est impotentia, & si quoddam opinatum disciplinatum, opinio quædam disciplina: rursum, aliquod iniustorum bonum, & iniustorum aliquod malum: & aliquod eorū, quæ iniustè malum, & aliquid eorum, quæ iniustè bonum: & si quoddam delectabile fugiendum, & delectatio quædam fugienda: secundum hæc autem & si aliquod delectabile vtile, delectatio quædam utilis. Et in corruptiuis autem & generationibus, & corruptionibus similiter. Nam si aliquod corruptiuum delectationis vel disciplinæ bonum est, erit quædam delectatio, vel disciplina malorū; similiter autem & si corruptio quædam disci-

plinæ

plinæ bonorum, vel generatio malorum, erit quædam disciplina malorum. Vt si obliuisci quæ quis turpia egit bonorum est, vel reminisci malorum, erit scire quæ quis turpia egit, malorum, similiter autem & in alijs: in omnibus enim similiter probabile. Amplius, ex eo quod est magis & minus, & similiter: si enim magis quidem eorum quæ sunt ex alio genere aliquid tale, illorum autem nihil est, neque quod dictũ est erit tale. Vt si magis quidem disciplina quædam bonum, quam voluptas: nulla autem disciplina bonum, nec uoluptas: bonum erit: & ex eo quod est similiter quidem & minus eodẽ modo. Nam erit & interimere, & cõstruere: veruntamen ex eo quod est similiter, vtraque: ex minus autem, construere solum, destruere aũt non: si enim similiter potestas quædam bonũ, & disciplina: est aũt quędã potestas, bonũ & disciplina: si autem nulla potestas bonum, nec disciplina: si autem minus quædam potestas bonum, quàm disciplina: est autem quædam potestas bonum, & disciplina: at verò, si nulla potestas bonum, non necesse est & disciplinam nullã esse bonum: manifestum igitur, quoniam construere solum ex eo quod minus est. Non solum autem ex alio genere est destruere, verũ & ex eodem: dum sumit quis quod maximè tale est. Vt si positum est disciplina quædam bonum, ostendatur autem quoniam prudentia non bonum, nec alia vlla erit, quia nec quæ maximè videtur. Amplius, ex suppositione similiter postulantem si vni, & omni inesse, vel nõ inesse. Vt si hominis anima immortalis, & alias: si autem hæc non, nec alias. Si igitur inesse alicui positum est, ostendendum quoniam alicui

non inest, nam cõsequetur per hypothesin nulli inesse: si autem alicui non inesse positum est, ostendendum quoniam inest alicui: nam & sic consequetur omnibus inesse. Manifestum igitur est, quod hypothesi vtitur, facit problema vniuersale, particulariter positum: nam particulariter confitentem vniuersaliter postulabit confiteri, eo quòd vni, & omni similiter postulauerit inesse. Cùm autem indefinitum est problema, vno modo destruere contingit, Vt si dixerit voluptatem bonum esse, vel non bonũ, & nihil aliud quicquam determinauerit: nam, si aliquam voluptatem dixerit bonum esse, ostẽdendum vniuersaliter quòd nulla, si debeat interimi propositum: similiter autem & si aliquã dixerit voluptatem non esse bonum, ostendendum vniuersaliter quòd omnis, aliter verò non contingit interimere: nam, si ostenderimus, quoniam est quædam voluptas bonum, vel nõ bonum, nondum interimitur propositum. Manifestum igitur quoniam interimere quidẽ vno modo dicitur, construere autem dupliciter: siue enim uniuersaliter ostenderimus, quòd omnis voluptas bonum, siue quod est quędam uoluptas bonum, ostensum erit quod propositum est. Similiter autem & si oporteat disserere, quòd est quædam voluptas non bonum. si ostenderimus quòd nulla bonum, vel quòd quędam non bonum, ostendentes erimus vtrunque & vniuersaliter, & particulariter, quòd est quædam uoluptas non bonum. Cùm autẽ determinata fuerit positio, dupliciter interimere erit. Vt si ponãtur alicui quidem inesse voluptati bonum esse, alicui autem non inesse: nam siue omnis ostendatur uoluptas bonum, siue nulla, interemptum

ptum

ptum erit propositum. Si autem unam solam voluptatem posuerit bonum esse, tripliciter contingit interimere. Nam ostendentes quod omnis, vel nulla, vel quod plures quam vna bonū, interimentes erimus quod propositum est. In pluribus vero positione determinata (vt ꝙ prudentia sola est virtutum scientia) quadrupliciter est interimere. Nam ostenso, ꝙ omnis uirtus scientia, vel quod nulla, vel quod & alia aliqua, vt iustitia, vel quod eadem prudentia non scientia, interemptum erit propositum. Vtile autem & inspicere in singularibus, in quibus inesse aliquid vel non, dictum est, quemadmodum in vniuersalibus problematibus. Amplius autē & in generibus inspiciendum, diuidenti secundum species, vsque ad indiuidua, sicut prius dictum est. Nam si omni appareat inesse, siue nulli multa proferenti, postulandum vniuersaliter confiteri, aut ferre instantiam in aliquo nō sic. Amplius, in quibus possibile est, aut specie, aut numero determinare accidens, inspiciendum si nullum horum inest. Vt quod tempus non mouetur, nec est motus, annumeranti quot sunt species motus: nam, si nulla earum inest tempori, manifestum quoniam non mouetur, nec est motus: similiter autem & quod anima non est numerus: diuidenti quoniam omnis numerus, aut impar, aut par: nam si anima neque impar, neque par, manifestum quod non est numerus, ad accidens igitur per talia, & hoc modo argumentandum.

Aristotelis libri. 3. Topicorum, finis.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER QVARTVS.

SVMMA LIBRI.

De locis quibusdam generis: simul atque de differentiæ locis perpaucis.

Argumentum in Cap. I.

Scribit Arist. de probl. in quibus agitur de genere, & differentia alicuius rei, ac primùm construit probl. generis per locos intrinsecos, deinde per extrinsecos. vnde ad terminanda generis probl. primò ponuntur animaduersiones destructiuæ, siue confutatiuæ, postea constructiuæ. destructiuæ sunt undecim. prima, consideretur, si assignetur in concl. disputanda aliquid esse genus alicuius, utrum prædicetur de omnibus inferioribus eius: &, si non; confutetur. secunda, si genus non prædicetur in quid de specie, sed in quale. tertia, si genus, & species non ponantur in eodem prædicamento. quarta, si genus participet speciem; quoniam species debet de genere participare. quinta, si species prædicetur de eo, de quo non prædicatur genus. sexta, si nulla species assignata sit de genere assignato. septima, si species prædicetur de pluribus, quam genus. octaua, si genus, & id cui fuerit assigna-

signatum de aequalibus praedicentur. nona, si genus assignatum praedicetur solum de differentibus numero.

Problematum generis aliquot loci. Cap. I.

POST haec autem de ijs, quae ad genus, & proprium, inspiciendũ. sunt autem haec elementa eorũ, quae sunt ad terminos, & his ipsis raro considerationes fiunt disputantibus. Si ergo ponatur genus alicuius existentium, primum quidem inspiciendum ad omnia, quae cognata sunt ei, quod dicitur, si de alio non praedicatur: quemadmodum est in accidente. vt si voluptatis, bonum ponatur genus, si aliqua voluptas non bonũ. Nam si hoc, manifestum est, quoniam non genus bonum voluptatis: nam genus de omnibus quae sunt sub ipso speciebus prędicatur. Deinde si non in eo quod quid est praedicatur, sed vt accidens. Quemadmodum album de niue, de anima, à seipso agitatum. Neq; enim nix id ipsum quod est, album: quapropter non est genus album niuis: neque anima idipsum quod est, agitatum: nam accidit ei moueri, quemadmodum & animali frequenter & ambulare, & ambulãs esse. Amplius agitatum non quid est, sed quid faciens, vel patiens significare videtur. similiter autem & album: non enim quid est nix, sed quale quid est indicat: quare neutrum horum in eo quod quid est praedicatur. Maximè autem in acęcidentis definitione inspiciendum, si aptatur ad dictum genus. Vt ad quae nunc dicta sunt: contingit enim quippiam mouere seipsum, & non:

similiter autem & album esse, & nõ: quare neutrum horum genus, sed accidens, eo quod accidens dicimus, quod contingit idem inesse alicui, & non. Amplius, si non in eadem diuisione est genus, & species, sed hæc quidem substantia, illud autem quale: aut hoc quidem aliquid, illud autem quale. Vt nix quidẽ, & cygnus substantia, album autem non substantia, sed quale: quare non est genus album niuis, neque cygni. Rursum disciplina quidem ad aliquid bonum autem, & pulchrum quale: quare non est genus pulchrum, vel bonum disciplinæ: nam genera eorum, quæ sunt ad aliquid, & ipsa ad aliquid oportet esse: vt in duplici. etenim multiplex est genus duplicis, & ipsum eorũ, quę sunt ad aliquid est. Vt vniuersaliter autẽ dicatur, in eadẽ diuisione oportet genus esse speciei: nam, si species substantia, & genus: & si quale quippiam species est, & genus quale quippiam: vt si album quale quippiam, & color. Similiter autem & in alijs. Rursum si necesse fuerit, vel si contingerit genus participare quod positum est in genere. Terminus autẽ eius, quod est participare, est suscipere participati rationẽ manifestum igitur, quoniam species quidem participant genera, genera autem species non. nam species suscipit generis rationem, genus autem speciei non. considerandum igitur si participat, vel contingit assignatum genus participare speciem: vt si quis entis, vel vnius, genus quippiam assignauerit, accidet enim genus participare speciem: nam de omnibus, quę sunt ens, & unum prædicantur, quare & ratio eorũ. Amplius, si de aliquo assignata species uera est, genus autem non. Vt si ens, aut scibile opinabilis

lis

lis genus ponatur: nam de non ente opinabile prædicabitur: multa enim non entia opinabilia sunt, at quod ens, vel scibile non prædicatur de non ente, manifestum: quare non est genus ens, neque scibile, opinabilis: nam de quibus species prædicatur, & genus oportet prædicari. Rursum, si nullã specierum contingit participare quod positum est in genere. Nam impossibile est participare genus, quod nulla specierum participat, nisi aliqua secundum primam diuisionem specierum sit, illæ autem genus solum participãt: si igitur motus genus voluptatis, considerandum si neque corruptio, neque alteratio voluptas, neque vllus reliquorũ, qui assignari solent motum. manifestum enim, quoniam nullam specierum participabit, quare neque genus, eo quod necessarium est quod genus participat, & specierum aliquam participare: quare non erit species motus voluptas, neque indiuiduorum, neque eorum quicquã, quæ sub specie motus sunt: nam & indiuidua participant speciem, & genus: vt quidam homo, & hominem participat, & animal. Amplius, si de pluribus dicitur quã genus quod in genere positum est. Vt opinabile, quam ens: nam & ens, & non ens, opinabile: quare non erit opinabile species entis: de pluribus enim semper genus, quam species prædicatur. Rursus, si de æqualibus genus & species dicuntur. Vt si eorum, quæ omnia consequuntur hoc quidem speces, illud autem genus ponatur: quemadmodum ens, & vnum: omne enim ens, & vnum. quare neutrum neutrius genus eo quod de æqualibus dicuntur, Similiter autem & si primum, & principium ad se inuicem ponantur: nam & princi-

pium

pium, primum, & primum principium: quare aut vtraque quæ dicta sunt idem sunt, aut neutrum neutrius genus. Elementum autem est ad omnia huiusmodi, quod de pluribus genus quã species, & differentia dicitur: de paucioribus.n. etiam differentia dicitur quam genus. Vidētur autem & si alicuius indifferentium specie non sit genus quod dictum est genus: vel non videatur. Construenti autem si est alicuius, idē enim omnium indifferentium specie genus: si igitur vnius monstretur, manifestum quoniam omnium: & si vnius non manifestum quoniã nullius: vt siquis insecabiles ponens lineas, indiuisibile genus earum dicat esse, nam linearum habentium diuisionem non est, quod dictum est genus, cum sint indifferentes secundum speciē indifferentes enim subinuicem secundum speciem rectę lineæ omnes.

Argumentum in cap.2.

Decima, si superiora generis assignati non prædicentur de eo, cuius est assignatio. undecima, & ultima, si genus, uel aliquod superius eius participet speciem. Ad construendas uero, siue confirmandas conclusiones tria considerantur. primum si genus assignatum prædicetur in quid de specie; erit bene assignatum. secundum, si omnia superiora generis prædicentur de specie in quid. tertium, si def. generis prædicetur de specie, & de contentis sub ea. Quantùm autem ad differentias attinet, decem & tria animaduertuntur. primò, si quis ponat differentiam pro genere, vt rationale pro animali. secundò, si ponantur sub genere. 3. si genus sub specie, vt animal sub homine. 4. si quis

si quis ponat dif. sub specie; quoniam differentia de æqualibus, vel pluribus prædicatur.

De Genere loci alij. *Cap. 2.*

COnsiderandum autem & si quod aliud genus est assignatæ speciei, quod neque continet assignatum genus, neque sub illo est. Vt si quis iustitiæ scientiam ponat genus: est enim virtus genus, & neutrum generum reliquum continet: quare non erit scientia genus iustitiæ. Videtur enim, quando species vna sub duobus generibus est, alterum ab altero contineri. Habet autem dubitationem in quibusdam quod huiusmodi est: nam videtur quibusdam prudentia, & uirtus, & scientia esse, & neutrũ genus à neutro contineri: non tamen ab omnibus conceditur prudentiam scientiam esse. Si igitur quis admittat quod dictum est verum esse, attamen subalterna, vel sub eodem ambo fieri quæ eiusdem sunt genera necessarium videbitur esse, quemadmodum, & in virtute & in scientia accidit: vtraque enim sub eodem genere sunt: nam vtrunque eorum habitus, & dispositio est. Considerandum igitur, si neutrũ est in assignato genere. Si enim neque subalterna sunt genera, neque sub eodem ambo, non erit quod assignatum est genus. Considerandũ autem & genus assignati generis, & sic semper superius genus, si omnia prædicantur de specie & si in eo quod quid est prædicantur. Nam omne superius genus prædicari oportet de specie in eo quod quid est: si ergo alicubi dissonet, manifestum, quoniam non est genus quod assignatum est. Rursum, si genus participat speciẽ,

vel ipsum, vel aliquod superiorum generum: Nam nullum superiorum participat quod inferius est. destruenti igitur quemadmodum dictum est vtendum, astruenti autem si confiteatur quidem inesse speciei quod dictũ est genus, at vt genus inest dubitetur, sufficit ostendere aliquid superiorum generum in eo quod quid est, de specie prædicari. Vno enim in eo quod quid est prędicato, omnia, & superiora illius, & inferiora si prædicantur de specie in eo quod quid est prædicabuntur: quare, & assignatum genus in eo quod quid est prædicabitur: quod autem vno in eo quod quid est prædicato, omnia etiam reliqua (si prædicantur) in eo quod quid est prædicabuntur, per inductionẽ sumendum Si autem simpliciter inesse dubitetur assignatum genus, nec sufficit ostendere aliquod superiorum generum in eo quod quid est de speciei prædicari, vt si ambulationis genus quispiam assignauit lationem, non sufficit ostendere quod motus est ambulatio, ad ostendendum quod latio est, eo quod & alij motus sunt: sed ostendendum, quod nullum participiat ambulatio eorum quæ sunt secundum eandem diuisionem, nisi lationem: nam necesse est quod genus participat, & specierum aliquam participare secundum primam diuisionem: si enim ambulatio neque augmentationem, neque diminutionem, neque alios motus participet, manifestum quoniam lationem participabit: quare erit genus latio ambulationis. Rursum, de quibus species, quæ posita est vt genus prędicatur, considerandum si & assignatum genus in eo quod quid est de ipsis eisdem prædicatur de quibus & species: similiter autem si omnia

quæ

quæ ſupra genus ſunt. Nam ſi alicubi diſſonat, manifeſtum, quoniam non eſt genus quod aſſignatum eſt, ſi enim eſſet genus, omnia & ſuperiora illius, & ipſum, in eo quod quid eſt prædicarentur de ijs, de quibus & ſpecies in eo quid eſt, prædicatur: deſtruenti igitur vtile, ſi non prædicetur genus in eo quod quid eſt de quibus & ſpecies prædicatur: aſtruenti autem ſi prædicetur in eo quod quid eſt, vtile: accidet enim genus & ſpeciem de eodem in eo quod quid eſt prædicari: quare & idem ſub duobus generibus ſit: neceſſe eſt igitur ſubalterna genera eſſe. Si igitur oſtendatur quod volumus genus aſtruere non eſſe ſub ſpecie: manifeſtum quoniam ſpecies ſub hoc erit: quare oſtenſum erit, quoniam genus hoc. Conſiderandæ autem & rationem generum, ſi aptantur ad aſſignatam ſpeciem, & ad participantia ſpeciem. Neceſſe eſt enim generum rationes prædicari de ſpecie, & de ijs, quæ participant ſpeciem: ſi igitur in aliquo diſſonet, dilucidum, quoniam non eſt genus quod aſſignatum eſt. Ruiſus, ſi differentiam vt genus aſſignauit. Vt ſi immortale, genus Dei: nam differentia eſt animalis immortale, eo quod animalium alia mortalia, alia immortalia: manifeſtum igitur quoniam peccant, nullius enim differentia eſt genus. Quod autem hoc verum: manifeſtum: nulla enim differentia ſignificat quid eſt, ſed magis quale quid, vt greſſibile, & bipes. Et ſi differentiam in genere poſuit tanquam ſpeciem. Vt imparem quidem numerum: differentia ei im numeri impar, & non ſpecies eſt: neque uidetur participare differentia genus: nam omne

quod

quod participat genus, vel species, vel indiuiduum est, differentia autem neque indiuiduum neque species: manifestum igitur quoniam non participat genus differentia, quare neque impar species erit, sed differentia, quoniam non participat genus. Amplius, si genus in specie posuit. Vt contiguitatem idipsum quod est continuitatem: aut mixtum idipsum quod est temperamentum: aut (vt Plato definiuit) lationem secundum locum mutationem: non enim necessarium contiguitatem continuitatem esse, sed è conuerso, continuitatem contiguitatem: non enim omne contiguum continuatur, sed quod continuatur, contiguum est: similiter autem & in alijs: nam neque mixtura omnis, temperamẽtum: nam siccorum mixtura non est temperamentum, neque secundum locum mutatio omnis, latio: nam ambulatio non videtur latio esse: penè enim in ijs quæ inuoluntariè locum ex loco permutant, dicitur latio, quemadmodum inanimatis accidit: manifestum autem, quoniã, & de pluribus species dicitur quam genus in assignatis cum oporteat è contrario fieri. Rursum, si differentiam in specie posuit. Vt immortale idipsum quod est Deum, nam accidit de æqualibus aut pluribus quam speciem dici: differentia autem semper de æqualibus, aut pluribus quam species dicitur. Amplius, si in differentia genus posuit. Vt colorem idipsum quod est congregatiuum, aut numerum quod impar. Et si genus vt differentiam dixit. Possibile est enim aliquem talem suscipere positionẽ vt temperantiæ, mixturam differentiam, aut lationis secundum locum mutationem: inspiciẽdum autem omnia quæ sunt huiusmodi, per ea

dem

dem communicant enim loci: de plurib. enim genus quam differentiam oportet dici, & non participare differentiam. Sic autem assignato, neutrum eorum, quæ dicta sunt, possibile est accidere. nam & de paucioribus dicetur, & participabit genus differentiam. Rursum, si nulla differentia generis prædicatur de assignata specie, nec genus prædicabitur. Vt de anima, neque impar, neque par prædicatur. quare nec numerus. Amplius, si prius est natura species, & simul interimit genus: videtur enim cõtrarium. Amplius si contingit relinquere dictum genus, uel differentiam (vt animam, moueri opinionẽ: verum, & falsum) neutrũ erit dictorũ genus, vel differentia. Videtur enim genus & differentia sequi quandiu fuerit species.

Argumentum in cap. 3.

5. si species participet aliquid de contrario generis. 6. si species sit æquiuoca ad genus. 7. si species penatur prior genere. 8. si nulla dif. generis prædicetur de eo, cuius fuerit assignatum. 9. si species possit amittere genus, vel differentiam. 10. si species prædicetur de eo, de quo non prædicatur genus. 11. si genus non habeat nisi unam speciem, nec natum sit plures habere. 12. si genus prædicetur transumptiuè de specie. 13. si quis ponat genus sub differentia, ut numerum sub impari.

De genere loci alij. Cap. 3.

INspiciendum autem & si quod in genere positum est, participat aliquid contrarium generi, aut si contingit participare. nam idem con-

contraria simul participabit, eo quod ipsum genus quidem nunquam relinquit: participia autem & contrarium, aut contingit participare.

Amplius, si quippiam communicat species, quod impossibile est omnino inesse ijs quę sunt sub genere. Vt si anima vitæ communicat, numerorum autem nullum possibile est viuere, non erit species numeri anima. Cōsiderandum autem & si æquiuoca sit species generi elementis vtenti, ijs quæ dicta sunt ad æquiuocum. Vniuocum enim genus, & species. Quoniam inspiciendum autem omnis generis plures species inspiciendum si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam si non est, manifestum quoniam non erit genus omnino, qđ dictum est. Considerandum etiam est, si quod translatitiè dictum est, vt genus assignauit. Vt temperantiam consonantiam. nam omne genus propriè de speciebus prædicatur: cōsonantia verò de temperantia non propriè, sed translatitie: omnis enim consonantia in sonis. Amplius, si sit contrarium speciei aliquid, considerandum. Est autem multipliciter consideratio. Primum quidem si in eodem genere cōtrarium speciei, cùm non sit contrarium generi: oportet enim contraria in eodem genere esse, si nihil sit contrarium generi. Cum autem est contrarium generi, considerandum si contrarium in contrario. Necesse est enim contrarium in contrario esse, si sit contrarium quidem generi: manifestum autem est vnumquodque eorum per inductionem. Rursum si omnino in nullo genere quod speciei est contrarium, sed idipsum genus. Vt bonum, nam ipsi hoc non in genere,

nere, nec contrarium huius in genere erit, sed ipsum genus, quemadmodum in bono & malo accidit: neutrum enim horum in genere, sed vtrunque eorum genus. Deinde considerandū si contrarium est alicui & genus, & species: & horum quidem est aliquid medium, illorum autem non. Nam si generum est aliquid mediū, & specierum: & si specierum & generum: vt in virtute, & vitio: & iustitia, & iniustitia: vtroꝗue enim est aliquid medium. Instantia huius, quoniam sanitatis & ægritudinis nihil est medium: mali autem & boni aliquod mediū. Amplius, si est quidem aliquid vtrisque mediū & speciebus, & generibus: non similiter autē, sed horum quidem. secundum negationem, illorum vero vt subiectum. probabile enim similiter & in vtrisque. Vt in virtute & in vitio, iustitia & iniustitia: vtrisque enim secundum negationem medium. Amplius, quando non est contrarium generi: considerandum non solū si contrarium in eodem genere, sed & medium. In quo enim extrema, & medium, vt in albo & nigro: nam color genus & horum, & mediorū colorum omnium. Instantia, quoniā defectus quidem & superabundantia in eodē genere (in malo enim ambo) mediocre autem, cum sit medium horum, non in malo, sed in bono est. Considerandum etiam, si genus quidem contrarium est alicui, specie, autem nulli. Nam si genus est contrarium alicui, & species: quemadmodum virtus & vitium, & iustitia & iniustitia: similiter autem & in alijs consideranti, manifestum videtur esse. Instantia, in sanitate & ægritudine: simpliciter enim sanitas ægritudini contraria: aliqua autem ægritudo, cum sit

species ægritudinis: nulli contrarium: vt febris & ophthalmia, & unumquodque aliorum. Interimenti igitur tot modis inspiciendũ: si enim non insint quæ dicta sunt, manifestum autem non esse genus quod assignatum est. Construenti vero tripliciter: primum quidem si contrariũ speciei sit in dicto genere, cum non sit contrarium generi. Nam si contrarium in hoc, manifestum, quoniam & quod propositum est. Amplius, si medium in dicto genere. Nam in quo medium, & extrema. Rursum, si sit & contrarium quidem generi, considerandum est, & si contrarium in contrario. Nam si sit, manifestum quod & propositum in proposito.

Argumentum in cap. 4.

Et hæc quò ad considerationes per locos intrinsecos sumptas. sed per extrinsecos leguntur aliquæ alia, quarum quædam respiciunt contraria, quædam generationes, & corruptiones, quædam coniugata, quædam priuatiuè opposita, quædam contradictoria, quædam relatiuè opposita, quædam actum, & habitum, quædam moralia, & hæc omnia destructiua. & primum quantum ad contraria attinet, scribuntur octo. primum, si genus non habens contrarium habeat speciẽ, quæ habeat contrarium, illud contrarium debet esse in eodem genere cum specie. 2. si genus habeat contrarium, contrarium speciei debet esse in contrario generis. 3. si contrarium speciei non sit in genere aßignato, sed genus; aßignatio est mala. 4. si genus, & species habeant contrarium, generis sit medium, & speciei: habet tamen instantiam; boni enim & mali est medium, non autem sanitatis, & morbi. 5. inter genus, & eius contrarium debet esse medium, vt inter speciem,

speciem, & eius contrarium. 6. medium debet poni in eodem genere cum extremis. 7. si genus habeat contrarium, & species non; est mala assignatio. est tamē instantia, quoniam morbus est contrarius sanitati; sed febris contrarium non habet. 8. si contrarium speciei non insit in eodem, vel alio genere, vel medium non sit eiusdem generis; mala est assignatio. Quantum ad coniugata si principale sit genus, principalis concretum prædicati, erit genus ad concretum subiecti, sic similia. quò verò ad generationes, & corruptiones, si terminus significās generationem, vel corruptionem assignetur esse genus alicuius; videndum est, an ea, quæ descendunt à prædicato sint genera eorum, quæ veniunt a subiecto. quò ad priuatiuè opposita scribuntur duo præcepta. primum, si priuatiuè oppositum speciei sit in eodem genere; mala est assignatio. secundum, si prædicatum sit genus ad subiectum priuatiuè oppositum; prædicati erit genus ad priuatiuè oppositum subiecti. quantum ad contradictoria, si prædicatum sit genus ad subiectum contradictorium; subiecti erit genus ad contradictorium prædicati: ut, si suaue sit bonum; non bonum erit non suaue. quò verò ad relatiuè opposita describuntur septem præcepta. primum, si species dicatur ad aliquid, genus verò non; est mala assignatio. 2. si species non dicatur ad idem cum genere, est mala assignatio. 3. omnia superiora speciei debent ad idem dici cum specie. 4. species, & genus debent ad idem dici sub eodem casu; est tamen instantia de contrario, & diuerso. 5. si genus, & species ad idem dicantur sub eodem casu; est bona assignatio. 6. si genus, & eius correlatiuum dicantur ad conuertentiam; est mala assignatio. 7. si oppositum speciei sit in opposito generis; est bona, vnde relatiua sunt triplicia: quædam enim semper insunt his, ad quæ referuntur, ut habitus, & dispositio in habitu-

alicuius vsus est actus, & vti agere, & vsum esse egisse. Si autem sit priuatio id, quod opponitur speciei, duobus modis est interimere. Primum quidem si in assignato genere est oppositum. Aut enim simpliciter in nullo genere eodem priuatio, aut non in vltimo: vt si visus in vltimo genere est, sensu: cæcitas non erit sensus. Secundo autem, si & generi, & speciei opponitur priuatio, non est autem oppositum in opposito: nec quod assignatum est, in assignato erit. Interimenti igitur, quemadmodum dictum est, vtendum. Construenti autem vno modo: nam si oppositum in opposito, & propositum in proposito erit. Vt si cæcitas insensibilitas quædam, & visus sensus. Rursum, in negationibus considerandum è conuerso, quemadmodum in accidente dicebatur. Vt si delectabile quod bonum, quod non bonum non delectabile: nam si non ita se habet, erit contra, non bonum delectabile: at impossibile est, si bonum genus est delectabilis, esse quicquam non bonum delectabile: nam de quibus genus non prædicatur, nec specierum vlla. & construenti etiam similiter inspiciendum, nam si non bonum, non delectabile, delectabile bonum: quare genus bonum, delectabilis. Si autem sit ad aliquid species, considerandum si & genus ad aliquid. Nam si species ad aliquid, & genus, vt in duplici, & multiplici: vtrunque enim ad aliquid. Si autem genus ad aliquid, nõ necessario & species. Nã disciplina ad aliquid, grammatica autem non. An nec quod prius dictum est verum videbitur: nam virtus ipsum quod bonum, & ipsum quod honestum: & virtus quidem ad aliquid, bonum vero & hone-

stum non ad aliquid, sed qualia. Rursum, si non ad idem dicitur species, & secundum se, & secundum genus. Vt si duplum dimidij dicitur duplum, & multiplum dimidij oportet dici: si autem non, non erit multiplum genus dupli. Amplius, si non ad idem: & secundum genus dicitur, & secundum omnia genera.
Nam si duplum dimidij multiplum est, & abundans dimidij dicetur, & simpliciter secundnm omnia superiora genera ad dimidium dicetur. Instantia: quod non necesse est secundum se, & secundum genus ad idem dici: nam scintia scibilis dicitur: habitus autem, & dispositio non scibilis, sed animæ. Rursum, si similiter dicitur genus, & species secundum casus. Vt si alicui, aut alicuius, aut quolibet modo aliter dicitur: nam vt species, & genus, velut in duplo, & in superioribus: alicuius enim & duplum, & multiplum: similiter autem & in scientia, alicuius enim & hæc, & genera: vt dispositio, & habitus. Instantia autem, quod aliquoties non fit: nam differens, & contrarium alicui, diuersum autem, cùm sit genus horum, non alicui, sed ab aliquo: diuersum enim dicit ab aliquo. Rusum, si similiter ad alquid secundum casus dicta, non similiter conuertuntur. Quemadmodum in duplo, & multiplo: vtrunque enim horum alicuius: & idem etiam secundum conuersionem dicitur: alicuius enim & dimidium, & submultiplum. Similiter autem & in disciplina, & opinione: nam & hæ alicuius, & conuertitur: similiter & disciplinatum, & opinabile aliquis: si igitur in aliquo non similiter conuertitur, manifestum est non esse genus alterum alterius. Rursum, si non ad
æqua-

æqualia ſpecies, & genus dicitur. Similiter enim, & æqualiter vtrunq; videtur dici, quemadmodum in dono & donatione: nam & donum alicuius alicui dicitur, & datio alicuius & alicui dicitur: eſt autem datio genus doni, nam donum, datio eſt irreddibilis. In aliquibus autem non accidit ad æqualia dici: nam duplum alicuius duplum. abundans autem & maius alicuius & aliquo: omne enim abundans, & maius aliquo abundat, & alicuius abundat: quare non ſunt genera, quæ dicta ſunt dupli, eo quòd non ad æqualia dicuntur ſpecie, aut non vniuerſaliter verum, ad æqualia ſpeciem & genus dici. Videndum autem & ſi oppoſiti eſt oppoſitum genus: Vt ſi dupli multiplum, & dimidij ſubmultiplum: oportet enim oppoſitum oppoſiti genus eſſe: ſi igitur ponat aliquis ſcientiam idipſum quod eſt, ſenſum, oportebit & ſcibile id quod eſt ſenſibile eſſe, ſed non eſt: non enim omne ſcibile ſenſibile: nam intelligibiliū quædam ſcibilia: quare non eſt genus ſenſibile ſcibilis: ſi autem hoc non, neque ſenſus ſcientiæ. Quoniam autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, alia quidem ex neceſſitate in eis, aut circa ea ſunt, ad quæ dicuntur, vt diſpoſitio, & habitus, & commenſuratio (in alio enim nullo poſſibile eſt eſſe quæ dicta ſunt, quàm in eis, ad q̄ dicuntur:) alia autem non neceſſe eſt quidem in eis eſſe, ad quæ dicuntur, contingit autem, quemadmodum ſcibile eſt in anima (nihil enī prohibet ſui ſcientiam habere animam, non neceſſarium autem poſſibile eſt enim & in alio eſſe hanc eandem) alia vero ſimpliciter non contingit in eis eſſe, ad quæ dicuntur (vt contrarium in contrario: neque ſcientiam ſcibili, niſi

fit scibile anima, vel homo:) considerare igitur oportet si quis in genere ponat quod tale est, in non tali. Vt si memoriam immansionem scientiæ dicat: nam omnis immansio in mente, & circa illud: quare & scientiæ immansio, in scientia: memoria igitur in scientia, eo quòd immansio, scientiæ est: hoc autem non contingit: memoria enim omnis in anima. Est aūt quì dictus est locus & accidens cōis: nihil enim refert, memoriæ genus immansionem dicere, aut accidere illi hoc: nam si quouis modo est memoria, immansio scientiæ, eadem aptabitur de ipsa ratio.

Argumentum in cap. 5.

Quò ad actum, & habitum scribit sex consideranda. 1. si habitus ponatur genus actus, mala est assignatio. itaque sensus non est genus motus. 2. si habitus ponatur genus potentiæ sequentis ipsum; idcirco abstinentiæ iræ non est genus mansuetudinis. 3. si habitus ponatur species alicuius consequentis, quod est prius eo tempore; est mala assignatio. illa igitur non est genus tristitiæ, sed tristitia est causa iræ. 4. si genus, & species non sint nata fieri circa idem; est mala assignatio, vnde timor non est genus tristitiæ; quoniam est in animositate, & tristitia in concupiscibili. 5. si species participet genus secundum quid; est mala assignatio. 6. si genus sit pars integralis speciei. Quantum ad moralia leguntur quindecim considerationes. & prima est, si quis ponat aliquid fugiendum sub posse; est mala assignatio. itaque male agere non est genus ad posse praua agere; quoniam Deus, & studiosus possunt praua agere, qui tamen non sunt mali. 2. si quis ponat potestatem sub parte eligibili, malè assignat

gnat; cum potestas sit eligenda propter actum. 3. si quid sit in pluribus generibus, & in vno collocetur; est assignatio mala. 4. si differentia assignetur esse genus. 5. si passio assignetur esse genus subiecti. 6. si passio generis assignetur esse genus.

De re eadem loci alij. Cap. 5.

Rursum, si habitum in actu posuit, aut actu in habitu, non est genus quod tale est. Vt si sensum, motum per corpus: nam sensus habitus, motus autem actus. Similiter autem, & si memoriam habitum contentiuum opinionis dixerit: nam nulla memoria habitus, sed magis actus. Peccant autem & qui habitum in consequentem potentiam ordinant. Vt mansuetudinem, continentiam iræ: & fortitudinem, & iustitiam, timorum, & lucrorum continentiam: nam fortis, & mansuetus, perturbatione vacans dicitur, continens autem, qui perturbatur, sed non ducitur: fortasse igitur talis potentia sequitur vtrunque, vt si perturbetur, non ducatur: verum continere non hoc est, hunc quidem fortem, illum autem mansuetum esse: sed omnino perturbari ab huiusmodi nihil. Aliquoties autem & quod sequitur, quouis modo; vt genus ponunt. Vt tristitiam, iræ: & opinionem, fidei: vtraque enim prædicta sequuntur quidem quodam modo assignatas species, neutrum autem eorum genus est: nam qui irascitur, contristatur, priore in eo tristitia facta. non enim ira tristitiæ, sed tristitia iræ causa est: quare simpliciter ira non est tristitia. Secundum autem hæc, neque fides opinio; contingit enim eandem opinionem etiam

etiam non credentem habere: non contingere autem hoc, si fides esset species opinionis: non enim contingit idem amplius permanere, si ex specie omnino permutatum sit: quemadmodum nec idem animal quandoque hominem esse, & quandoque non. Si quis autem dicat ex necessitate opinantem etiam fidem habere, de æqualibus opinio, & fides dicetur: quare neque sic erit genus: de pluribus enim oportet dici genus. Videndum autem & in aliquo eorum nata sint vtraque fieri. In quo enim species, & genus, vt in quo album, & color, & in quo Grammatica, & disciplina: si igitur verecundiam timorem dixit, aut iram tristitiam, non accidit in eodem speciem & genus esse: nam verecundia quidem in rationali, timor in irascibili, at tristitia in concupiscibili: nam in hoc, & voluptas, ira autem in irascibili: quare non sunt genera, quæ assignata sunt, eo quòd non in eodem cum speciebus nata sunt: similiter autem & si amicitia in concupiscibili, non erit voluntas quædam: omnis enim voluntas in rationali. Vtilis autem hic locus, & ad accidens, & id cui accidit: in eodem enim accidens, & cui accidit: quare nisi in eodem videatur, manifestum quoniam non accidit. Rursum, si secundum quid species dictum genus participat: non enim uidetur secundum quid participari genus. Nam non est homo secundum quid animal, neque grammatica, secundum quid disciplina: similiter autem & in alijs. Considerandum igitur si in aliquibus secundum quid participatur genus, vt si animal, quod sensibile vel visibile dicitur. nam secundum quid sensibile,

vel

vel visibile animal: secundum corpus enim sensibile, & visibile, secundum animam autem non. quare non erit genus, corpus visibile, & sensibile animalis. Latent autem quandoque, & totum in parte ponentes. Vt animal, corpus animatum: nullo enim modo pars de toto prædicatur: quare non erit genus corpus animalis, eo quod pars est. Videndum autem si quid vituperandorum, aut fugiendorum in potestate, aut potente posuit. Vt Sophistam, vel calumniatorem, vel furem eum, qui possit aliena latenter surripere: nemo enim prædictorum in eo quod possit, aliquid horum, talis dicitur: Potest enim & Deus, & studiosus, praua agere: non sunt autem huiusmodi: nam omnes praui secundum electionem dicuntur. Amplius, omnes potestates eorum sunt, quæ sunt eligenda, nam prauorum potestates eligendæ, eo quod Deum, & studiosum habere dicimus eas, potentes enim dicimus eos esse, praua agere: quare nullius vituperabilis erit genus potestas. Si autem non, accidet vituperandorum quiddam eligendum esse: nam, erit quædam potestas vituperabilis. Et si quid propter se honorabilium vel eligibilium, in potestate, vel potente, vel effectiuo posuit. Nam omnis potestas, & omne potens, aut effectiuum, propter aliud eligendum. Aut si quid eorum, quæ sunt in duobus generibus, vel pluribus in altero posuit. Quædam enim non est in vno genere ponere, vt fraudulentum, aut calumniatorem: neque enim qui eligit, impotens autem, neque qui potest, at non eligens, calumniatori, aut fraudulentus, sed qui vtraque hæc habet. quare non ponenda sunt in vno genere,

sed

sed in vtroque eorum quæ dicta sunt. Amplius, aliquoties è conuerso, genus quidem vt differentiam, differentiam autem vt genus assignant. Vt stuporem, superabundantiam admirationis, & fidem vehementiam opinionis, nam neque superabundantia, neque vehementiam genus, sed differentia: videtur enim stupor admiratio esse superabundans: & fides, opinio vehemens, quare genus admiratio, & opinio est: superabundantia autem, & vehementia differentia. Amplius, si quis superabundantiam, & uehementiam, vt genera assignet, inanimata fidem facient, & stupefacient: nam cuiusque vehementia, & superabundantia illi adest, cuius est superabundantia, & vehementia: si ergo stupor superabundantia est admirationis, aderit admirationi: quare admiratio stupefaciet. similiter autem & fides aderit opinioni, si vehementia quidem opinionis est: quare opinio fidem faciet. Amplius, accidet sic assignanti vehementiam vehementem dicere, & superabundantiam superabundantem: est enim quædam fides vehemens: si ergo fides vehementia est, vehementia erit vehemens: similiter autem & stupor quidam & superabundans: si ergo stupor est superabundantia, superabundantia erit superabundans: videtur autem neutrum horum, quemadmodum nec disciplina disciplinatum, nec motus motum. Quandoque autem peccant, & passionem in genere eius quod passum est ponentes. Vt immortalitatem vitam sempiternam dicentes esse: passio enim vitæ & accidens immortalitas uidetur esse. ꝙ autem verum sit quod dicitur, manifestũ fit, si quis admittat aliquem ex mortali fieri immor-

mortalem : nullus enim dicit aliam vitam esse sumere, sed accidens aliquod, vel passionem huic eidem aduenire: quare non genus vita, immortalitatis. Rursum, si passionem cuius est passio, illius genus dicit esse. Vt spiritum aerē motum : magis enim motus aeris, spiritus : nam aer idem permanet, & quando mouetur, & quando stat; quare non est omnino aer spiritus : esset enim & non moto aere spiritus, siquidem idem aer permanet, qui quidem erat spiritus : similiter autem, & in alijs huiusmodi. Si igitur, & in hoc oportet admittere, ꝙ aer motus est spiritus, non tamen de omnibus huiusmodi est assignandum, de quibus non uerificatur genus, sed de quibuscunque vere prædicatur assignatum genus : nam in quibusdam non videtur verificari, vt in luto, & niue: nam niuem dicunt esse aquam coagulatam, lutum autem terram humido temperatam: est autem neque nix aqua, neque lutum terra: quare neutrum assignatorum generum erit genus : oportet enim genus verificari semper de omnibus speciebus : similiter autem neque vinum est aqua putrefacta (sicut Empedocles dicit, in ligno putruit vnda) nam simpliciter non est aqua.

Argumentum in cap. 6.

7. si quod nullius est genus, assignetur esse genus. 8. si quis assignet id, quod sequitur ad omnia esse genus ab illa. 9. si genus assignatum sit in specie. 10. si genus sit æquiuocum. 11. si genus, & species habeant contraria, quorum vnum se habeat vt melius, & alterum vt peius, si melius loco peioris locetur; assignatio est

est mala. 12. si species eodem modo se habeat ad duo genera, quorum vnum est melius altero, si ponatur sub peiori; mala est assignatio. 13. si genus suscipiat magis, & minus; etiam & species. 14. si duo genera cõparantur ad eandem speciem, & vnum magis videatur esse genus, quàm alterum, si primum non est genus; nec secundum. 15. si duæ species æquè se habeãt ad duo genera, si vnum eorum est genus; & reliquum. & hæc de considerationibus destructiuis. Constructiuæ autem sunt, vt si quid assignetur esse genus; necesse est ipsum de pluribus dif. specie prædicari in quid. deinde si abstractum est genus abstracti; & concretum concreti: Tandem aduertamus, si quid sequatur ad aliud, & non conuertibiliter, quamuis difficile sit patefacere, quod non sit genus; non tamen est necesse, vt sit genus; non ens enim sequitur ad omne, quod fit; ut, sequitur. domus fit; ergo non est; vel domus est non ens; attamen non ens non est genus respectu illius. idq; verum est in rebus permanentibus, sed non in successiuis.

De Genere loci alij. *Cap. 6.*

AMplius, si omnino quod assignatum est, nullius est genus. Manifestum enim, quoniam neque eius, quod dictum est. Considerandum autem ex eo quod nihil eorum differt specie, quæ participant assignatum genus. Vt nihil alba differunt specie, ipsa à se inuicem: omnis autem generis sunt species differentes: quare nullius erit album genus. Rursum, si quod omnia sequitur, genus, vel differentiam dixit. Plura enim sunt, quæ omnia sequuntur: vt ens, & vnum eorum sunt, quæ omnia sequuntur. si igitur ens, genus assignauerimus, manifestum,

quo-

quoniam omnium erit genus, eo ꝙ prædicatur de eis: de nullo enim genus quam de speciebus prædicatur, quare & vnum species erit entis. accidit ergo de omnibus, de quibus genus prædicatur, & speciem prædicari, eo quod ens, & vnum de omnibus simpliciter prædicantur: oportet autem de paucioribus speciem prædicari. Si aũt quod omnia sequitur differentiam dixit, perspicuum quoniam de æqualibus, vel de pluribus differentia, quam genus dicetur. Nam, si & genus omnia sequitur, de æqualibus si vero non omnia sequatur genus, de pluribus differentia dicetur quàm ipsum genus. Amplius si in subiecta specie est, quod assignatum genus dicitur. Vt album in niue: quare manifestum quoniam non erit genus: de subiecta enim specie solum genus diciur. Considerandum autem etiam est, si non vniuocum sit genus speciei. Nam de omnibus speciebus uniuocè genus prædicatur. Amplius, quando existente & speciei, & generi contrario, si quod melius contrariorum est, in peiori genere possit. Nam accidet reliquum in reliquo esse, eo quòd contraria in contrarijs generibus: quare quod deterius est, in meliori erit: at videtur melioris, & genus melius esse. Et si eodem similiter ad vtraque se habente, in peiore, & in meliore genere ponit. Vt animam ipsum quod est agitationem, aut agitatum: nam pari modo eadem statiua, & agitatiua esse uidetur: quare si melius statio, in hoc oportet genere ponere. Amplius, ex magis, & minus. Destruenti quidem, si genus suscipit magis, species autẽ non suscipit, neque ipsa, neque quod ab ipsa dicitur: vt si virtus suscipit magis, & iustitia,

&

& iustus, dicitur enim iustus magis alter altero: si igitur assignatum quidem genus magis suscipit, species autem non suscipit, neque ipsa, neque quod ab ipsa dicitur, non erit quidem assignatum genus. Rursum, quod magis videtur, vel similiter, non est genus: manifestum, quoniam nec quod assignatum est. Vtilis autem hic locus in talibus maxime, in quibus plura videntur de specie in eo quod quid est prædicata, cum non determinatum est, neque promptum nobis est dicere, quodnam eorum genus: vt de ira, tristitia, & opinio paruipendentiæ, in eo quod quid est prædicari videtur, contristatur enim iratus, & opinatur paruipendii. Eadem autem consideratio, & in specie ad aliud aliquid comparanti. Nam si quod magis, aut similiter videtur esse in assignato genere, non est in genere, manifestum, quod neque assignata omnino species erit in genere: interimenti igitur quemadmodum dictum est, vtendum. Astruenti verò si quidem suscipit magis quod assignatum est genus, & species, non vtilis locus: nihil enim prohibet vtrorumque suscipientium non esse alterum alterius genus nam bonum & album suscipit magis, & neutrũ neutrius genus. Generum autem, & specierum ad se inuicem comparatio, vtilis: vt si similiter hoc, & hoc genus: si alterum genus, & alterum: similiter autem & si quod minus, & quod magis: vt si continentiæ, magis potestas, quàm virtus genus, virtus autem genus, & potestas. Eadem autem & de specie conuenit dici: nam si similiter hoc, & hoc propositi species: si alterum species, & reliquum: & si quod minus videtur species est, & quod magis. Amplius, ad

con-

construendum: perspiciendum si de quibus assignatum est genus, in eo quod quid est prædicatur: cùm non sit vna assignata species, sed plures, & differentes. Nam manifestum quoniam erit genus. Si autem in assignato species est, considerandum, & si de alijs speciebus genus in eo quod quid est prædicatur. Nam, rursus accidet de pluribus, & differentibus idem prædicari. Quoniam autem videtur in quibusdã, & differentia in eo quod quid est de speciebus prædicari, separandum est genus & differentia, vtenti ijs quæ dicuntur elementis. Primum quidem, quoniam genus de pluribus dicitur quam differentia. Deinde, quoniam secundum eius (quod quid est) assignationem, magis cõuenit genus, quàm differentiam dicere. Nam, qui animal dicit hominem, magis indicat quid est homo, quã qui gressibile. Et quoniam differentia quidem qualitatem generis semper significat, genus autem, differentiæ non. Nam qui dicit gressibile, quiddam animal dicit: qui verò animal dicit, non dicit quale quiddam gressibile: differentia igitur à genere sic separãda. Quoniam autem videtur Musicum, qua Musicum est, sciens esse: & Musica scientia quædam est, & si ambulans eo quòd ambulat mouetur, ambulatio motus quidem est: considerandũ in quo genere vult quippiam construere secundum dictum modum: ut si scientiam ipsam quod est fidem: si sciens quatenus scit, fidit: manifestum.n. quoniam sciẽtia fides quædam erit: eodẽ autem modo, & in alijs huiusmodi. Amplius, quoniã quòd sequitur aliquid semper, & non conuertitur, difficile est separare, ꝙ non sit genus, si hoc quidẽ illud sequitur omne, illud verò hoc non omne. Vt trãquil-

litatem quies, & numerum diuisibile, è cõuerso autem non: nam diuisibile non omne numerus, neque quies omnis, tranquillitas: ipso quidem est vtendum, vt genere quod est semper cõsequens, cùm non conuertatur alterum. cùm autem alterum se extendit non in omnibus, obsequendum. Instantia autem huius: quoniam nõ ens sequitur omne quod fit (nam quod fit, non est) non conuertitur (non enim omne quod non est, fit) attamen non est genus non ens eius quod fit: simpliciter enim non sunt non entis species.

De genere igitur quemadmodum dictum est, transeundum.

Aristotelis libri quarti Topicorum finis.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER QVINTVS.

SVMMA LIBRI.

De modis, & locis Proprij: necnon de nonnullis locis communibus omnibus quæsitis, quæ ab Oppositis, aut à Simili, aut ab eo, quod est Magis, & Minus, & æquale, aut à Casibus, & Coniugatis, aut à generatione, & corruptione sumuntur.

De modis Proprij. *Cap. I.*

VTRVM autem proprium, an non proprium est quod dictum est, per hæc considerandum. Assignatur autem proprium aut per se, & semper, aut ad aliud, aut aliquando. Per se quidem, vt hominis, animal mansuetum natura: ad aliud autem, vt animæ ad corpus: quoniam illa quidẽ imperare nata, hoc autem parere: semper autem, vt Dei, animal immortale: aliquando vero, vt alicuius hominis ambulare in gymnasio,

Sunt autem proprij, quod ad alterum assignatum est, aut duo problemata, aut quatuor. Nam si de hoc quidem assignatum quippiam fuerit, de illo vero negatum idipsum, duo dũtaxat problemata fiunt: quemadmodum hominis ad equum proprium est quod bipes est: nam & q̃d homo non bipes est, argumentabitur quispiam, & quod equus bipes: vtrunque autem remouetur proprium. Si autem de vtroque vtrunque assignatum fuerit, & de vtroque negatum: quatuor problemata erunt: vt hominis proprium ad equum, quòd ille quidem bipes, hic autem quadrupes est: nam, & quod homo non bipes est, & quòd esse quadrupes natus est, argumentari est, & quòd equus bipes, & quòd non quadrupes, possibile est argumentari: quolibet igitur modo ostenso, interimitur, quod propositum est. Est autem per se quidem proprium, quod ad omnia assignatur, & ab omni separat (quemadmodum hominis animal mortale disciplinæ susceptiuum) ad aliquod autem, quod non ab omni, sed ab aliquo statuto determinat (vt virtutis ad disciplinam: quoniam illa quidem in pluribus, hæc in rationali solo, & in habentibus rationem nata est fieri) semper autem, quod secundum omne tempus verificatur, & nunquàm relinquitur (quemadmodum animalis ex anima & corpore compositum esse) aliquod verò, quod secundum aliquod tempus verificatur, & non ex necessitate semper consequitur: vt alicuius hominis ambulare in foro. Est autem ad alterum proprium assignare: differentiam dicere, aut in omnibus, & semper, aut vt multum, & in plurimis. Et in omnibus quidem, & semper, quemadmodum hominis

minis proprium ad equum. quoniam bipes: nam homo quidem omnis, & semper est bipes: equus autem nullus est bipes, & nunquam: vt multum autem & in plurimis, quemadmodū rationalis proprium principare ad concupiscibile, & irascibile, eo quod illud quidem imperat, hæc autem parent: nam neque rationale semper imperat, sed quandoque illi imperatur: neque concupiscibili, & irascibili semper imperatur, sed imperant quandoque, cùm fuerit hominis anima flagitiosa. Propriorum autem ea maximè Logica sunt, quæ per se, & semper, & quæ ad aliud. Nam eius quod ad aliud est proprium, plura problemata sunt: quemadmodum diximus, & prius: nam aut duo, aut quatuor ex necessitate fiunt problemata, plures autem orationes fiunt ad hæc: quod autem per se est, & semper ad multa est argumentari, & ad plura tempora obseruare: quod per se quidem ad multa: nam ad vnumquodque eorum quæ sunt, vtpote cui oportet inesse proprium: quare si non ab omni separat, non erit bene assignatum proprium: quod autem semper, ad plura tempora est obseruare, & siue non inest, siue non infuerit, siue non inerit, non erit proprium. Quòd verò aliquando, ad illud (quod nunc dicitur) tempus, consideramus: non igitur sunt rationes ad ipsum plures. Logicum autem est problema, ad quod rationes fiunt & crebræ quidem, & bonæ. Ad aliud igitur proprium dictum, ex ijs quæ sunt de accidente locis inspiciendum, si huic quidem accidit, illi uerò non. De ijs autem, quæ semper, & quæ per se, per hæc considerandum.

De locis Proprij. Cap. 2.

PRimum quidem an nō bene assignatum est proprium, an bene. Eius autem, quod est nō bene, aut bene, est vnum quidem, si non per notiora, aut per notiora positum est propriū: destruenti quidem, si non per notiora: at construenti, si per notiora. Eius autem quod non per notiora est, hoc quidem si omnino ignotius positum est propriū, quod assignauit, illo cuius proprium dixit. Non erit bene positum proprium: nam propter notitiam proprium facimus: discendi enim causam, & proprium, & definitiones facimus: per notiora igitur accipiendum: sic enim magis erit sufficienter cognoscere: vtputa qui ponit ignis proprium esse simillimum animæ, ignotiore, quàm ignis utitur anima: magis enim scimus quid est ignis, quàm quid anima: non igitur erit bene positum proprium ignis, simillimum animæ. Aliud autem, si non notius est hoc huic inesse. Oportet enim non solum notius esse re, sed & huic inesse, notius esse: nam qui non scit si huic inest, neque si illi soli notius inest cognoscit: quare cū quoduis horum acciderit, obscurum fit proprium: vt quia qui ponit ignis proprium, in quo primo anima nata est esse, ignotiore vtitur quā sit ignis eo, quod ignotius est, si in hoc est anima, & si in hoc primo est: non erit itaque bene positum proprium ignis, in quo primo anima nata est esse. Construenti autem, si per notiora positum est proprium, & si per notiora secundum vtrunque modum. Erit enim bene secundum hoc positum proprium: nam constructiuorum locorum

eorum eius quod bene, alij quidem secundum hoc solum, alij autem simpliciter monstrabunt quod bene : vt quia qui dixit animalis propriũ sensum habere per notiora, & notius, assignauit proprium secundum vtrunque modũ: quare erit bene assignatum secũdum hoc animalis proprium, sensum habere. Deinde destruenti quidem, si quod nominum quæ in proprio sunt assignata multipliciter dicitur, vel etiã tota oratio plura significat. Non enim erit bene positum proprium, vt quoniam sentire multa significat, vnum quidem sensum habere, alterum autem sensu vti: non erit animalis propriũ bene positum quod natum est sentire: quapropter non vtendum est, neque nomine, quod multipliciter dicitur, neque oratione, quæ plura significet: quia quod multipliciter dicitur, obscurum facit quod dictum est, dubitante eo qui debet argumentari, quodnam dicit eorũ, quę multipliciter dicuntur: nam proprium discēdi gratia assignatur Amplius autem ad hoc necessariũ est redargutionem aliquã fieri cum sic assignãt proprium quando in diffidente quispiam conficiet syllogismum, de eo quod multipliciter dicitur. Construenti autem, si non plura significat, neque nominum quippiam, neque tot oratio. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia neque corpus plura significat, neque mobilissimum in superiorem locum: neque totum quod ex his compositum est erit: bene positum secundum hoc ignis proprium corpus mobilissimum in superiorem locum. Deinde destruenti quidem si multipliciter dicitur illud, cuius proprium assignatur: non determinatur autem cuius eo-

rum ponatur proprium. Non enim bene erit assignatum proprium. ob quas autem causas non immanifestum est ex ijs quæ prius dicta sunt:, nam eadem accidere necessarium est, vt quia scire hoc plura significat: vnum enim scientiã habere hoc, alterum autem scientia vti hoc, aliud vero scientiam esse huius, aliud autem sciẽtia vti huius, nõ erit eius quod est scire hoc, bene assignatum proprium nullum, non determinato, cuius horum ponitur proprium. Construenti vero, si non dicitur multipliciter hoc cuius proprium ponitur, sed est vnum, & simplex. Erit enim bene positum secundũ hoc proprium: vt quia homo simpliciter dicitur erit bene positum secundum hoc hominis proprium, animal mansuetum natura. Deinde destruenti quidem, si frequenter dictum est idem in proprio (sæpe enim latent hoc facientes & in proprijs, quemadmodum in terminis) non erit bene positum quod hoc sustinet, proprium. Cõturbat enim audientem, quod frequenter dicitur, obscurum igitur necessarium est fieri, & præter id nugari videntur. Eueniet autem frequenter idem dicere duobus modis, vno quidem, quando nominauerit frequenter idem: vt si quis proprium assignet ignis, corpus tenuissimũ corporum hic enim frequenter dixit corpus. Secundũ autem, si quis assumat orationes pro nominibus: vt si quis reddat terræ proprium, substantiam, quæ maximè corporum secundum naturam fertur in inferiorem locum: deinde assumat pro corporibus, huiusmodi substantias: vnum enim & idem est corpus, & huiusmodi substantia. erit ergo hoc modo substantia frequenter dicta, quare neutrum erit bene po-

situm

ſitum proprium. Conſtruenti verò ſi nullo vtitur frequenter nomine eodem. Erit enim ſecundum hoc bene aſſignatum proprium, vt quia qui dixit hominis proprium, animal diſciplinæ ſuſceptiuum, non vſus eſt frequenter eodem nomine: erit vtique ſecundum hoc bene aſſignatum hominis proprium. Deinde deſtruenti quidem, ſi tale aliquid aſſignauit in proprio nomen, quod omnibus inſit. Inutile enim erit, quod non ſeparat ab aliquo: quod autem in proprijs dicitur, ſeparare oportet: quemadmodum & quæ in terminis: non igitur erit bene poſitum proprium: vt quia qui poſuit ſcientiæ proprium opinionem indiſſuaſibilem à ratione, vnum exiſtens tali aliquo vſus eſt proprio (vno inquam) quod omnibus ineſt nòn erit vtique bene poſitum ſcientiæ proprium. Aſtruenti autem, ſi nullo vſus eſt communi, ſed quod ab aliquo ſeparat, erit bene poſitum ſecundum hoc proprium. Vt quia qui dixit animalis proprium animã habere, nullo vſus eſt communi: erit ſecundum hoc bene poſitum proprium animalis, animam habere. Deinde deſtrueti quidem ſi plura propria aſſignat eiuſdem, non determinans quòd plura ponit. Nõ enim erit bene poſitum proprium: nam quemadmodum nec in terminis oportet prçter eam, quæ indicat ſubſtantiam orationem, adiungere quippiam pluſculũ, ſic nec in proprijs præter eam, quæ facit proprium quod dictum eſt, orationem, quicquam coaſſignandum: inutile enim ſit eiuſmodi, vt quia qui dixit propriũ ignis, tenuiſſimum, & leuiſſimum, plura aſſignauit propria (vtrunque enim de ſolo igne verum eſt dicere) non erit bene poſitum propriũ

ignis

ignis, corpus subtilissimum, & leuissimum. Astruenti vero si non plura eiusdem propria assignanit, sed vnum: erit enim secundum hoc bene positum proprium, vt quia qui dixit humidi proprium, corpus quid in omnem figurã diducitur, vnum assignauit proprium, & non plura, erit secundum hoc bene positum humidi proprium. Deinde destruenti quidem, si eodẽ vsus est cuius proprium assignauit, aut eorum quæ sunt illius aliquo. Non enim erit bene positum proprium: nam discendi gratia assignatur proprium: idẽ autem eidem similiter ignotum est: id autem quod aliquid eorum est quæ sunt eius, posterius: non igitur est notius: quare non fit vt per hoc quisquam magis quippiã discat: vt quia qui dixit animalis proprium, substantiam, cuius species est homo, aliquo vsus est eorum quæ sunt animalis, non erit bene positum proprium. Construenti autem si neque eodem, neque eorum quæ sunt ipsius aliquo vtitur. Erit enim bene secundum hoc positum proprium: vt quia qui posuit animalis propriũ ex anima & corpore compositum esse, neque eorum quæ sunt ipsius aliquo vsus est, erit vtique bene secundum hoc assignatum animalis proprium. Eodem autem modo & in alijs considerandum est, quænam non faciunt, aut faciunt notius. Destruenti quidẽ aliquo vsus est, aut opposito, aut opposito, aut omnino simul natura: aut posteriore aliquo. Non enim erit positum proprium: nam oppositum simul natura, quod autem simul natura, & posterius, nõ efficit notius: vt quia qui dixit boni proprium, quod malo maximè opponitur, opposito est vsus boni: non erit profecto bene assignatum

boni

boni proprium. Construenti autem, si nullo vsus est, neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium, vt quia qui posuit disciplinæ proprium, opinionem maximè facientem fidem, nullo vsus est, neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore: erit secundum hoc bene positum disciplinæ proprium. Deinde destruenti quidem, si nou quod semper sequitur proprium assignauit, sed id quod fit quandoque non proprium. Non enim erit bene pronunciatum proprium: nam neque in quo deprehendimus inesse ipsũ, de hoc & nomen ex necessitate verificatur, neque in quo deprehenditur nõ inesse, de hoc ex necessitate non dicetur nomen: quare non erit bene positum proprium. Amplius autem ad hęc neque quando quisquam assignauerit propriũ, erit manifestum si inest: si quidem tale est, ut quod ipsum relinquere possit: non igitur erit clarum esse proprium, vt quia qui posuit animalis proprium moueri quandoque, vel stare tale, assignauerit proprium quod fit quandoque nõ proprium, nequaquam erit bene positum proprium. Astruenti verò, si quod ex necessitate semper est proprium assignauerit. Erit enim bene positum secundum hoc proprium, vt quia qui posuit virtus proprium quod habentem facit studiosum, quod semper sequitur, proprium assignauit: erit vtique secuudum hoc bene assignatum virtutis proprium. Deinde destruenti quidem si quod nunc proprium est assignans: non determinauerit quod non proprium assignat. Non enim erit bene positum proprium: primum quidem quia quod præter consuetudi

nem

nem fit omne semper determinatione indiget: solent autem vt plurimũ omnes, quod semper sequitur proprium assignare. Secundo autem, quia immanifestos est qui non determinauerit, si quod nunc est proprium voluerit ponere: nõ igitur danda est obiurgationis occasio, vt quia qui posuit alicuius hominis propriũ sedere cũ aliquo homine, quod nunc proprium est posuit, non bene prodrium assignabit, si non determinans dixerit quod nunc. Construenti autem, si nunc proprium assignans determinando posuit, quod nũc proprium posuerit, erit enim bene positum secundum hoc propriũ: vt quia qui dixit cuiusdam hominis proprium ambulare nunc alicubi, distinguens posuit hoc, bene erit positum proprium. Deinde destruenti quidem si tale assignauit proprium, quod manifestum non est aliter inesse quàm sensu, nõ enim erit bene positum proprium: nam omne sensibile extra sensum factum, manifestum est latẽs enim est si adhuc inest, eo quod sensu solũ cognoscitur. Erit autem verum hoc in ijs, quæ nõ ex necessitate semper consequũtur. Vt quia qui posuit Solis proprium, astrum quod fertur super terram lucidissimum: talis vsus est in proprio (super terram inquam ferri) quod sensu cognoscitur: non vtique erit bene Solis assignatum proprium, immanifestum enim erit cum occidet Sol, si adhuc feratur, super terram, eo quod nos tunc deseruimus sensum. Construenti vero si tale assignauit proprium, quod nõ sensu est manifestum: aut cum sit sensibile, ex necessitate inesse manifestum est erit enim secundum hoc bene positum proprium. Vt quia qui posuit superficiei proprium quod primum colo-

ratum eſt,ſeu ſcibili quidem aliquo vſus eſt(coloratum eſſe inquam)tali quidem quod manifeſtum eſt ineſſe ſemper : erit ſecũdum hoc bene aſſignatum ſuperficiei proprium. Deinde deſtruenti quidem, ſi terminum vt proprium aſſignauit. Non enim erit bene poſitum proprium : nã non oportet indicare quod quid eſt eſſe, proprium: vt quia qui dixit hominis proprium animal greſſibile bipes, quod quid eſſe ſignificans aſſignauit hominis proprium, non vtique erit hoc hominis proprium bene aſſignatum. Conſtruenti autem,ſi quod conuerſim quidem prædicatur aſſignauit proprium : non autem quod quid eſt eſſe indicans, erit enim ſecundum hoc bene aſſignatum proprium : vt quia qui poſuit hominis proprium, animal manſuetum natura, quod conuerſim quidem prædicatur, aſſignauit proprium,non quod quid eſt quidem indicans: erit ſecundum hoc bene aſſignatum proprium hominis. Deinde deſtruenti quidem ſi non quippiam in quid eſt ponens, aſſignauit proprium. Oportet enim in proprijs quemadmodum in terminis, primum aſſignari genus, deinde ſic iam addere reliqua,& ſeparare: quare quod non hoc modo poſitum eſt proprium, non erit bene aſſignatum: vt quia qui dixit animalis proprium animam habere, non poſuit quicquam in quo vt in quid,eſt animal,non erit bene poſitum animalis proprium. Conſtruenti vero ſi quis quippiam, quod in quid eſt ponens eius,cuius proprium aſſignauit, reliqua adiungit. Erit enim ſecundum hoc bene aſſignatum proprium: vt quia qui poſuit hominis propriũ animal diſciplinæ ſuſceptibile, quippiam quod in quid eſt ponens,aſſignauit proprium:erit ſecundum

cundum hoc bene positum proprium hominis. Vtrum igitnr bene, an non bene assignetur proprium, per hæc inspiciendum. Vtrum vero proprium est omnino quod dictum est, an non proprium ex ijs considerandum. Nam simpliciter construentes proprium quod bene positum est, loci idem erunt ijs qui proprium omnino faciunt: in illis igitur dicentur. Primum ergo destruenti quidem inspiciendum ad vnumquodque eorum cuius proprium assignauit. Vt si nulli inest, aut si non de hoc quidem verificatur, aut si non est proprium cuiusque eorum secundum illud cuius proprium assignauit, non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia de Geometra non verificatur indeceptibilem esse ab oratione (nam decipitur Geometer cum pseudographiam facit) non erit hoc scientis proprium, non decipi ab oratione. Construenti autem si de omni verificatur, & qua de hoc verificatur: erit enim propriũ, quod positum est esse proprium. vt quia animal disciplinæ susceptiuum de omni homine verificatur & qua homo, erit hominis proprium animal disciplinæ susceptiuum. Est autem locus hic destruenti quidem, si non de quo nomen & oratio uerificatur, & si non de quo oratio, & nomen verificatur. Construenti autem, si de quo nomen, & oratio, & si de quo oratio, & nomen prædicatur. Deinde destruenti quidem, si non de quo oratio, & nomen verificatur: & si non de quo nomen, & oratio verificatur, non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia animal quidem disciplinę susceptiuum verificatur de Deo homo autem non prædicatur, non erit homi-

nis

nis proprium, animal disciplinæ susceptiuum. Construenti aūt si de quo oratio, & nomē prædicatur: & si de quo nomen, & oratio prædicatur: erit.n.proprium quod positum est esse proprium, vt quia de quo animam habere verificatur animal, & de quo animal animam habere: erit animam habere animalis proprium. Deinde destruenti quidem, si subiectum, proprium assignauit eius, quod in subiecto esse dicitur. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium, vt quia qui posuit proprium subtilissimi corporis, ignem, subiectum assignauit prædicari proprium, non erit ignis corporis subtilissimi proprium: propter hoc autem nō erit subiectum eius, quod in subiecto esse dicitur proprium, eò ꝙ idem esset plurium, & differētium specie proprium: nam eidem plura quædam discrepantia specie insunt, de solo dicta: quorum erit omnium proprium quod subiectum est, si quis hunc in modum ponat proprium. Cōstruēti vero, si quod in subiecto est assignauit proprium subiecti. erit enim proprium quod positum est non esse propriū: siquidem de solo prædicatur (vt dictum est) proprium, vt quia qui dixit terræ proprium corpus grauissimum specie, subiecti assignauit proprium, ꝙ de sola dicitur re, & vt proprium prædicatur, erit terræ proprium recte positum.

Deinde destruenti quidem, si secundùm participationem assignauit proprium. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: nam quod secundum participationem in est, ad quod quid est esse conducit: erit autem huiusmodi differentia quædam de aliqua specie dicta: vt quia qui dixit hominis proprium gressibile

bile bipes, secundum participationem assignauit proprium: non erit vtique proprium hominis gressibile bipes. Construenti autem, si non secundum participationem assignauit propriũ, nec quod quid est esse indicans, conuersim prædicata re. Erit enim proprium quod positum est esse proprium, vt quia qui posuit animalis proprium quod natum est sentire, neque secundũ participationem assignauit proprium, neque quod quid est indicans conuersim re prædicata, erit vtique quod sentire natum est, animalis proprium. Deinde destruenti quidem, si nõ contingit simul inesse proprium, sed vel posterius, vel prius quàm idipsum nomen: Non enim erit proprium quod positum est esse proprium, aut nunquam, aut non semper: vt quoniam contingit alicui prius fore, & posterius, ambulare per forum quàm quòd homo; non erit ambulare per forum hominis proprium, aut nunquam, aut non semper. Construenti autem, si simul ex necessitate semper inest, cùm neque terminus, neque differentia sit. Erit enim proprium, quod positum est forsitan non esse proprium: vt quia animal disciplinæ susceptiuum: simul ex necessitate semper est, & id quod est homo, cum neque differentia sit, nec terminus, erit animal disciplinæ susceptiuum hominis proprium.

Deinde destruenti quidem, si eorundem quæ eadem sunt, non est idem proprium. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium, vt quia non est proprium prosequendi, apparere quibusdam bonum, neque eligendi fuerit vtique proprium apparere quibusdam bonum. idem enim est prosequendum & eligendum.

Con-

Construenti si eiusdem quatenus idem proprium. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium. Vt quoniam hominis, quà homo dicitur proprium tripartitam animã habere & terrigenæ quatenus terrigena est, erit proprium tripartitam animam habere. Vtilis autem locus hic & in accidente: nam ijsdẽ in eò quòd eadem sunt eadem oportet inesse, vel nõ inesse. Deinde destruenti quidem, si eorum quę sunt eadem specie: non idẽ semper specie proprium est. Neque enim eius quod dictum erit proprium: quod positum est esse proprium: vt qua idem est specie homo & equus: non semper autem equi est proprium stare à se, nec hominis erit proprium moueri à se. Idẽ enim est specie moueri, & stare à se quatenus vtriq; eorum vt animal est accidit. Construenti vero, si eorũ quę sunt eadem specie, idem semper specie sit proprium. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium: vt quia hominis est proprium, esse gressibile bipes, & auis erit proprium, esse volatile bipes: vtrũque enim horum est idem quatenus illa quidem sub eodem sunt genere species, cùm sint sub animali, hæc autem vt generis differentiæ animalis. Hic autem locus: falsus est: quando alterum quidem eorum quæ dicũtur vni alicui soli inest speciei alterum vero inest pluribus, quemadmodum gressibile quadrupes. Quoniam autem idem & diuersum multipliciter dicitur, labor est sophisticè assumẽti vnius assignare, & solius alicuius proprium: nam quod inest alicui cui accidit aliquid: & accidenti inerit sumpto cum eo cui accidit: vt quod inest homini, & albo homini inerit, si fuerit albus homo: & quod albo homini

inest, inerit & homini. Calumniabitur autem aliquis multa propriorum, quod subiectū id aliud est quod secundum se facit, aliud autē cum accidente: vt aliud quidem hominem esse dicet, aliud vero album hominem. Amplius autem diuersum faciens habitum, & quod secundum habitum dicitur: nam quod habitui inest & ei quod secundum habitum dicitur inerit, & quod ei (quod secundum habitū dicitur) inest & habitui inerit: vt quoniam sciens secundum scientiam dicitur affici, non inerit scientiæ proprium indissuasibile à ratione: nam & sciens indissuasibilis erit à ratione. Construenti autem dicendum quoniam non est diuersum simpliciter id cui accidit, & accidēs cùm eò cui accidit sumptum, sed aliud dicitur, eò quòd diuersum sit ipsius esse: non enim idem est homini esse, quòd sit homo, & albo homini esse, quod sit albus homo. Præterea autem considerandum est ad casus dicenti, quod neque sciens est indissuasibile à ratione, sed indissuasibilis à ratione neque scientia indissuasibile, sed indissuabilis à ratione: nam ei qui omnino instat, omnino est aduersandum. Deinde destruenti quidem, si quod natura inest volēs assignare: hoc modo ponit secundum locutionē, vt quod semper inest significet. Videbitur enim moueri posse qđ positum est proprium esse, vt quia qui dixit hominis proprium bipes, vult quidem quod natura inest, assignare: significat autem locutionem quod semper inest, non erit hominis proprium bipes: non enim omnis homo est duos pedes habens. Construenti aūt, si vult quod natura inest proprium assignare, & locutione hoc modo significat. Non.n. mouebitur secundum hoc pro-

prium : vt quia qui hominis proprium assignauit, animal disciplinæ susceptiuum & vult, & dictione significat quod natura inest proprium non mouebitur secundũ hoc quod non sit proprium hominis, animal disciplinæ susceptiuũ. Amplius, quęcunque dicuntur secundùm aliud aliquod primum, aut vt primum ipsum, labor est assignare talium proprium. Nã si eius quod est secundùm aliud aliquid propriũ assignauit, & de primo verificabitur: si autem primi posuerit, & de eo quod est secundùm aliud prædicabitur: vt si quis assignet superficiei proprium coloratum esse: & de corpore verificatur coloratum esse: si autem corporis, & de superficie prædicabitur: quare non de quo oratio, & nomen verificabitur. Accidit autem in quibusdam proprijs plerunque fieri aliquod peccatũ, propter hoc quod non determinetur quomodo, & quorum ponit quis proprium: omnes enim conantur assignare proprium, aut quod naturà inest, vt hominis bipes, aut quod nunc inest; vt hominis alicuius quatuor digitos habere, aut specie, vt ignis subtilissimum, aut simpliciter, vt animalis viuere, aut secundum aliud, vt animæ prudens: aut vt primum quem admodum rationalis prudens, aut in eo quòd habet, vt scientis indissuasibile à ratione (nihil enim aliud quàm habendo aliquid erit indissuasibile à ratione) aut in eò quod habeatur, vt scientiæ indissuasibile à ratione, aut in eò quod participatur, vt animalis sentire (sentit enim & aliud quid vt homo, sed participans iam hoc, sentit) aut in eo quod participat, vt alicuius animalis viuere: qui non addit igitur natura, peccat, eo quòd contingit quod natu-

ræ ineſt, non eſſe illi cui natura ineſt, vt homini duos pedes habere: qui vero non determinat quoniam quod ineſt aſſignat, quod non erit tale quale nunc ineſt id, ceu quatuor digitos habere hominem, non indicans quoque quod vt primum, aut vt ſecundùm aliud ponit, quòd non de quo oratio & nomen verificabitur, vt coloratum eſſe ſiue ſuperficiei, ſiue corporis aſſignauerit proprium, non prædicens etiam quod aut in eo quod eſt habere, aut in eo quod haberi proprium aſſignauit, ideo non erit proprium quod aſſignatum eſt: nam inerit (ſi in eo quod habetur aſſignauit proprium) etiam habenti: ſi autem habenti, & ei quod habetur, vt indiſſuaſibile à ratione, ſcientiæ vel ſcientis poſitum proprium, non præſignificans etiam in eo quod participat, vel participatur, eo quòd & in alijs quibuſdam inerit proprium. Si enim in eo quidem quod participatur, aſſignauit, participantibus inerit, ſi vero in eo quod participat, ijs quæ participantur, vt ſi alicuius animalis poſuerit viuere proprium, non diuidens etiam ſpecie quod vni ſoli, inerit eorum, quæ ſub eo sũt cuius proprium ponit: nam quod eſt ſecũdum ſuperabundantiam, vni ſoli ineſt: vt igni leuiſſimum. Aliquoties autem & ſpecies addens peccat. Nam oportebit vnam ſpeciem eſſe eorum quæ dicuntur, quando ſpecie addiderit: hoc autem in quibuſdam non acciderit, vt nec in igne, non enim eſt vna ſpecies ignis: nam diuerſum eſt carbo & flamma, & lux ſpecie, cum vnumquodque horum ſit ignis: propter hoc autem non oportet quando ſpecie additur, diuerſam eſſe ſpeciem eius quod dicitur, quoniam his quidem magis, illis aũt minus inerit quod

dictum est proprium, vt in igne subtilissimum: subtilius enim est lux carbone, & flamma. Hoc autem non oportet fieri quando non, & nomen magis prædicatur, de quo oratio magis verificatur. Si autem non, non erit de quo oratio magis, & nomen magis. Amplius autem ad hæc idem esse accidit proprium eius quod simpliciter, & eius quod maxime in simpliciter tali: vt in igne se habet subtilissimum: nã & simpliciter & ignis, & lucis erit hoc ipsum proprium, subtilissima enim lux: cum igitur alius si assignat proprium, argumentandum: sibi aũt non danda hæc instantia, sed statim cum ponit proprium, determinandum est quomodo ponit proprium. Deinde destruenti quidem, si idem eiusdem proprium posuit. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: nam idem eidem omne, quid est esse indicat: quod autem esse indicat, non proprium, sed terminus est, vt quia qui dixit honesti proprium decens esse, idem eiusdem proprium assignauit (idem enim est honestum & decens) non vtique erit decens honesti proprium. Construenti autem, si non eiusdem proprium assignauit, cum conuersim prædicatum posuit. Nam erit proprium quod positum est non esse proprium: vt quia qui posuit animalis proprium id quod substantia animata, non idem quidem eiusdem proprium posuit, & conuersim prædicatum assignauit, erit animalis proprium substantia animata. Deinde etiam in ijs, quę similium partiũ sunt, considerandum est: destruenti quidem si quod totius est proprium, non verificatur de parte: aut quod partis, non dicitur de toto. Non enim erit proprium, quod positum est es-

se proprium; accidit autem in aliquibus hoc fieri, assignabit enim aliquis in ijs, quæ similiũ partium sunt proprium aliquoties quidem in toto respiciens, aliquoties autem in eo quod secũdum partem dicitur ipse seipsum intelligens: at erit neutrum rectè assignatum, vt in toto quidem quia qui dixit maris proprium: plurima aqua salsa, alicuius similium partiũ posuit proprium, & tale assignauit quod non verificatur de parte (non enim erit quiddam maris plurima aqua salsa) non vtique erit maris propriũ, plurima aqua salsa. In parte autem, vt quia qui posuit aeris proprium, respirabile, similiũ quidem partium alicuius dixit propriũ, tale autem assignauit quod de quo aere verum est, de toto autem non dicitur (non enim erit vniuersus aer respirabilis) non erit vtique aeris proprium respirabile. Astruenti autem, si verificatur de vnaquaque similium partium quod est proprium earum secundum totum. Erit.n. proprium quod positum est nõ esse proprium: vt quia verificatur de omni terra deorsum ferri secundum naturam: est autem & non propriũ alicuius terræ secundum totum (nam secundũ terram, & id quod est terrã esse) erit terræ proprium deorsum ferri secundum naturam.

De locis communibus omnibus quæsitis, quæ sumuntur ab Oppositis, aut à Simili, aut ab eo, quod est Magis, & minus, & æquale, aut à casibus, & coniugatis, aut à generatione, & corruptione. Caput I I I.

DEinde ex oppositis considerandum est primum quidem ex contrarijs: destruenti quidem,

dem, si contrarij non est contrarium. Neque. n contrarij erit contrarium proprium: vt quia contrarium est iustitiæ quidem iniustitia, optimo autem pessimum: nõ est autem iustitiæ proprium, optimum, non erit iniustitiæ proprium pessimum. Construenti autem, si contrarij contrarium proprium est, & contrarij contrarium proprium erit. Vt quia coutrarium est bono quidem malum, eligendo autem fugiendum: est autem boni proprium eligẽdum: erit mali proprium fugiendum. Secundum autem, ex ijs quę ad aliquid sunt: destruẽti quidem, si hoc quod ad aliquid est, eius quod est ad aliquid non est proprium. Neque enim hoc quod ad aliquid est eius quod ad aliquid est, erit proprium: vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium, superans autem ad superatum: non est autem dupli proprium superans, non erit dimidij proprium superatum. Construenti autem, si eius quod est aliquid, hoc quod ad aliquid est proprium: & eius quod est aliquid, id quod est ad aliquid erit proprium. Vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium id esse, quod duo ad vnum: est autem dupli proprium vt duo ad vnum: erit dimidij proprium, vt vnum ad duo. Tertium autẽ destruenti quidem, si habitus, id quod secundũ habitum dicitur non est proprium, neque profecto priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, erit proprium: & si priuationis, id quod secũdum priuationem dicitur nõ est proprium, neque habitus, id quod secundum habitũ dicitur erit proprium. Vt quia non dicitur surditatis proprium insensibilitatem esse, neq; auditus erit proprium sensum esse. Construẽti vero, si quod secundum habitũ dicitur, est habi-

tu proprium: & priuationis, id quod secūdum priuationem dicitur erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, est proprium, & habitus quod secundum habitum dicitur erit proprium. Vt quia visus est proprium videre, secūdum quod habemus visum: erit cæcitatis proprium non videre, secundum quod non habemus visum, nati habere. Deinde ex affirmationibus, & negationibus primū quidem ex ipsis quæ prædicantur. Est autem locus hic vtilis destruenti tantum: vt si affirmatio, vel quod secundum affirmationem dicitur eius est proprium, non erit profecto eius negatio, neq; quod secundum negationem dicitur proprium si autem sit negatio, aut quod secundum negationem dicitur proprium, eiusdem non erit affirmatio, neque quod secundum affirmationem dicitur proprium: vt quia proprium animalis est animatum, non erit animalis proprium, non animatum. Secundum autem ex prædicatis, vel etiam non prædicatis, & de quibus prædicatur, vel non prædicatur: destruenti quidem, si affirmationis affirmatio non est proprium. neque enim negatio negationis erit proprium: & si negatio negationis non est proprium, neque affirmationis affirmatio erit proprium: vt quia non est proprium hominis animal, neque non hominis non animal; si autem non hominis non videtur proprium non animal, neque hominis erit proprium animal. Construenti autem, si affirmationis affirmatio est proprium: Nam & negatio negationis erit proprium: si autem negationis negatio est proprium, & affirmatio affirmationis erit proprium: vt quia non animalis est proprium non

viuere, erit animalis proprium viuere: & si animalis proprium videtur viuere, & non animalis proprium videbitur non viuere. Tertium autem ex ipsis subiectis, destruenti quidem, si quod assignatum est proprium, affirmationis est proprium. Non erit enim idem, & negationis proprium: si autem negationis est proprium quod assignatum est, non erit affirmationis proprium: vt quia animalis proprium est animatum, non animalis non erit proprium animatum. Construenti vero, si assignatum proprium nō est affirmationis proprium, erit negationis. At hic locus deficit: nam affirmatio negationis, & negatio affirmationis non est proprium, quandoquidem affirmatio negationi omnino non inest: negatio autem affirmationi inest quidem, at non vt proprium inest. Deinde ex ijs quæ ex opposito diuiduntur: destruenti quidem si eorum quæ ex opposito diuiduntur, nullum vllius reliquorum ex opposito diuersorum est proprium. Neque enim quod oppositum est, erit proprium eius cuius positum est proprium: vt quia animal sensibile nullius aliorum mortalium animalium est proprium, non erit animal intelligibile Dei proprium. Construenti autem, si cæterorum quæ ex opposito diuiduntur quod uis est proprium talium quorumcunque eorum quæ ex opposito diuiduntur. Nam reliquum erit eius proprium, cuius positum est non esse proprium: vt quia prudentiæ est proprium, per se natum esse rationalis virtutem esse, & aliarū virtutum sic vniuscuiusque sumptæ: erit temperantiæ proprium per se natum esse concupiscibilis virtutem esse. Deinde ex casibus: destruenti quidem, si casus non est casus pro-

prium.

prium. Neque enim casus erit proprium casus; vt quia non est eius quod est iuste proprium id quod bene, neque iusti proprium erit bonum.

Construenti autem, si casus est proprium casus. Nam & casus erit casus proprium, vt quia hominis est proprium gressibile bipes, & homini erit proprium gressibili bipedi dici. Non solum autem in eo quod dictum est secundum casus est considerandum, sed & in oppositis, quemadmodum & in prioribus locis dictum est. destruenti quidem, si oppositi casus non est proprium oppositi casus. Neque enim oppositi casus erit proprium oppositi casus: vt quia non est eius quod est iuste proprium quod bene, neque iniuste erit proprium quod male. Construenti vero, si oppositi casus est proprium oppositi casus. Nam & oppositi casus, erit proprium oppositi casus: vt quia honesti est propriũ optimum, & inhonesti erit proprium pessimum. Deinde ex ijs quæ similiter se habent, eius quod similiter se habet, non est proprium. Neque enim quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit proprium, vt quia similiter se habet ad extruendum ædificium ædificator, & medicus ad efficiendum sanitatem: non est autem proprium medici efficere sanitatem, neque ædificatoris erit proprium, extruere ædificium. Construenti autem, si quod similiter se habet erit proprium eius quod similiter se habet. Nam & quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit proprium, vt quoniã similiter se habet medicus ad id quod est esse effectiuum sanitatis, & ludi magister ad id quod est esse effectiuum bonæ habitudi-

nis: est autem proprium magistri ludi, esse effectiuum bonæ habitudinis, erit proprium & medici effectiuum esse sanitatis. Deinde ex ijs quæ sic se habent: destruenti quidem, si quod sic se habet, eius quod sic se habet non est proprium. Neque enim quod sic se habet, eius quod sic se habet, erit proprium. Si autem eius quod sic se habet, id quod sic se habet est proprium, eius non erit proprium, cuius positum est esse proprium. Vt quia sic se habet prudentia ad honestum & turpe, eo quod disciplina vtriusque eorum est: non est autem prudentiæ proprium disciplinam esse honesti, non vtique erit proprium prudentiæ disciplinam esse turpis: si vero est proprium prudentiæ disciplinã esse honesti, non erit proprium eiusdem disciplinam esse turpis: impossibile est enim plura esse propria. Construenti vero nihil locus iste vtilis: nam quod sic se habet, vnum ad plura comparantur. Deinde destruenti quidem, si quod secundum esse dicitur, non est eius quod secundum esse dicitur proprium. Nam neque corrumpi eius quod est secundum corrumpi, neque generari eius quod secundum generari dicitur, erit proprium. Vt quia est hominis proprium esse animal, neque eius quod est hominem generari, erit proprium generari animal, neque eius quod est hominem corrumpi erit proprium corrumpi animal. Eodem autem modo accipiendum est & ex generari ad esse & corrumpi, & ex corrumpi ad esse & generari, quemadmodum dictum est nunc ex esse ad generari, & corrumpi. Construenti autem, si eius quod secundum est esse ordinatum est. Est autem per se, ordinatum proprium: nam & eius, quod secundum

cundum generari dicitur, erit hoc quod secundum generari dicitur proprium, & eius quod secundum corrumpi, hoc quod secundum corrumpi est assignatum: vt quia hominis est proprium esse mortalem, & eius quod est generari hominem, erit proprium generari mortalem; & eius, quod est corrumpi hominem, corrumpi mortalem. Eodem autem modo accipiendum est & ex generari, & corrumpi, & ad esse, & ad ipsa ex ipsis fieri: quemadmodum & in destruenti dictum est. Deinde inspiciendum ad idem suppositi: destruenti quidem, si ideę non inest, aut si non qua id dicitur, cuius est proprium assignatum. Non enim erit proprium q͂d positum est esse proprium: vt quoniam ipsi homini non inest quiescere qua homo est, sed qua idea, non erit hominis proprium quiescere. Construenti autem, si ideæ inest, & secundum hoc inest qua dicitur de illo ipso, cuius positum est non esse proprium. Erit enim propriũ quod positum est non inesse proprium: vt quoniam inest ipsi animali ex anima & corpore composi tum esse, & qua animal est, ipsi inest id, erit proprium animalis ex corpore & anima compositum esse. Deinde ex magis & minus. Primum quidem destruẽti, si quod magis est, eius quod magis non est proprium. Neque enim quod minus est, eius quod minus erit proprium: neque quod minime eius quod minime: neque quod maxime eius quod maxime: neque quod simpliciter eius quod simpliciter: vt quia nõ est magis colorati magis corporis proprium: neque minus colorati minus corporis proprium erit, neque colorati corporis omnino. Construenti autem, si quod magis est, eius quod magis est, est

pro-

proprium. Nam quod minus est, eius quod minus est erit proprium: & quod minime, eius quod minime, & quod maxime, eius quod maxime: & quod simpliciter, eius quod simpliciter: vt quia magis viuentis magis sentire est propriū: & minus viuentis minus sentire erit proprium, & eius quod maximè id quod maximè, & eius, quod minime, id quod minime, & eius quod simpliciter, id quoque quod simpliciter. Et ex eo autem quod simpliciter, ad eadem considerandum: destruenti quidem, si quod simpliciter non est proprium. Neque enim quod magis est, eius quod magis, neque quod minus, eius quod minus, neque quod maxime, eius quod maxime, neque quod minime, eius quod minime erit proprium: vt quia non est hominis proprium studiosum, neque magis hominis, magis studiosum erit proprium. Construenti autem, si quod simpliciter est, eius quod simpliciter est proprium. Nam & hoc quod magis eius quod magis, & quod minus eius quod minus, & quod minime eius quod minime, & quod maxime eius quod maxime erit propriū: vt quia est ignis proprium sursum ferri secundum naturam, & magis ignis erit magis proprium sursum ferri secundum naturam: eodem modo considerandum est & ex alijs huiusmodi. Secundum autem, destruenti quidem, si quod magis est, non est eius quod magis est proprium. Neque enim quod minus est eius quod minus erit proprium vt quoniam magis est proprium animalis sentire quam hominis scire, non est autem animalis proprium sentire, quare non erit hominis proprium scire. Construenti autem, si quod minus, eius quod minus est proprium. Nam & quod

magis, eius quod magis erit proprium: vt quia minus est proprium hominis mansuetum natura quàm animalis viuere: est autem hominis proprium mansuetum, natura erit proprium animalis viuere. Tertium vero, destruenti quidem, si cuius magis est, proprium non est. Neque enim cuius est minus proprium, erit eius proprium: si autem illius est proprium, non erit huius proprium: vt quia colorari magis superficiei quàm corporis est proprium, non est autem superficiei proprium, non erit corporis proprium colorari: si vero est superficiei proprium, non erit corporis proprium. Construenti autem hic locus non est vtilis: nam impossibile est idem plurium proprium esse. Quartum destruenti quidem, si quod maius est eius proprium, non est proprium, neque profecto quod minus est eius proprium, erit proprium. Vt quia magis est proprium animalis sensibile quam partibile, non est autem animalis sensibile proprium: quare non erit animalis partibile proprium. Construenti autem si quod minus est eius proprium, est proprium. Nam & quod magis est eius proprium, erit proprium: vt quoniam minus est proprium animalis sentire quam viuere: est autem animalis proprium sentire, erit animalis proprium viuere. Deinde ex his, quæ similiter insunt, primum quidem destruenti, si quod similiter est proprium, non est proprium eius, cui similiter est proprium. Neque enim quod similiter est proprium, erit proprium eius cuius similiter est proprium: vt quia similiter est proprium concupiscibilis concupiscere, & rationalis ratiocinari: non est autem proprium concupiscibilis concupiscere,

non erit rationalis proprium ratiocinari. Construenti vero, si quod similiter est proprium, eius est proprium, cuius est similiter proprium. Nam & quod similiter est proprium, erit eius proprium cuius similiter est proprium: vt quia similiter est rationalis proprium primum prudens, & concupiscibilis proprium primum temperans: est autem rationalis primum prudens: erit igitur concupiscibilis proprium primum temperans. Secundum autem, destruenti quidem, si quod similiter est proprium non est proprium eius. Nam neque quod similiter est proprium, erit proprium eius: vt quia similiter est proprium hominis videre, & audire, non est hominis proprium videre, nō vtique hominis proprium audire. Construenti vero, si quod similiter est eius proprium, est proprium. Nam quod similiter est eius proprium, proprium erit vt quia similiter est proprium animæ, aliquid partium eius primo esse concupiscibile, & rationale primo: est autem proprium animæ, quid partium eius esse concupiscibile primo, erit vtique proprium animæ, quidpiam partium eius esse rationale primo. Tertium vero, destruenti quidem, si cuius similiter est proprium, non est proprium. Neque enim cuius similiter proprium erit proprium: si autem illius est proprium, non erit alterius proprium: vt quia vrere similiter est proprium flammę, & carbonis, non est autem flammæ proprium vrere, non erit carbonis proprium vrere: si autem est flammæ proprium, non erit carbonis proprium vrere. Construenti autem hic locus non est vtilis: differt autem quod est ex similiter se habentibus, ab eo quod ex ijs est, quæ similiter insunt: quoniam illud

illud quidem, secundum proportionem sumitur, non in eo quod inest aliquid comparatum, hoc autem ex eo quod inest, alicui comparatur. Deinde destruenti quidem, si potentia propriũ assignans, & non ad ens assignauit proprium potentia, cùm non contingant ei potentia inesse cùm ens non est. Nõ enim erit proprium quod positum est esse proprium: vt quia qui dixit aeris proprium respirabile, potentia quidem assignauit proprium (nam tale proprium vt respirari possit, respirabile est:) assignauit autem & ad non esse proprium: nam & cùm non est animal quod spirare natum ex aere, contingit aerem esse, non tamen cum non est animal, possibile est spirare; quare neque aeris erit proprium huiusmodi possibile respirari tunc, quia animal non erit quod tale est, ut respirare possit: non ergo erit aeris proprium respirabile. Construenti autem, si potentia assignans proprium, tam ad ens assignauit proprium, quam ad non ens, cùm contingat potentia non enti inesse. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium: vt quia qui assignauit proprium, entis possibile pati, aut facere potentia assignans proprium, ad ens assignauit proprium (nam cum ens est, & possibile pati quid, aut facere erit): quare proprium erit entis possibile pati quid, aut facere. Deinde destruenti quidem, si per superabundantiam posuit propriũ. Non erit enim proprium quod positum est, esse proprium: accidit enim sic assignantibus proprium, non de quo orationem, & nomen verificari: nam corrupta re, nihil minus erit oratio: nam eorum quæ sunt, alicui maximè inest: vt si quis assignet ignis proprium, corpus leuissimũ:

corrupto enim igne, erit aliquod corporum quod leuissimum erit: quare non erit ignis proprium, corpus leuissimum. Construenti autem, si non per superabundantiam posuit proprium. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium animal mansuetum natura, non superabundantia assignauit proprium erit vtique secundum hoc bene positum proprium.

Aristotelis libri quinti finis.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER SEXTVS.

SVMMA LIBRI.

De locis Definitionis: de locis ex differentijs desumptis: de locis definitionum rerum, quæ composita sunt: Postremo de locis definitionum, quæ omnibus prædicamentis communes sunt.

De locis Definitionis, & primum Generis. Caput. I.

EIVS autem, quod est circa terminos negotij, partes sũt quinque. Nam, aut quod omnino non verum est dicere, de quo nomen, & orationem (oportet enim hominis definitionem de omni homine verificari:) aut quod, cùm sit genus, non posuit in genere, vel non in accommodato genere posuit (oportet enim eum qui definit in genere ponentem differentias adiungere: nam maximè eorum, quæ sunt in definitione genus videtur definiti substantiam significare;)

care :) aut quod non propria est definitio (oportet enim definitionem propriam esse, quemadmodum prius dictum est :) aut si omnia quę dicta sunt is qui fecit, non definiuit, neque dixit quid est esse rei definitæ. Reliquum autem præter ea, quæ dicta sunt, si definiuit quidem, at non bene definiuit. Si igitur non verificatur, de quo nomen & oratio, ex iis quæ dicta sunt in accidente locis, considerandum. Nam, & illic vtrum, verum, vel non verum, omnis consideratio fit : quando enim quod inest accidens disputamus. quod verum est dicimus : quando autem quod non est, quod non verum : si vero non in accommodato genere posuit, aut si non propria est assignata oratio, ex ijs qui sunt ad genus, & proprium dictis locis, prospiciendum. Reliquum vero si non definiuit, aut si non bene definiuit, aliquo modo aggrediendum dicere. Primum igitur inspiciendum si non bene definiuit. Nam facilius est quodlibet fecisse, quàm bene fecisse: manifestum igitur, quoniam peccatum circa hoc plusculum, eo quod laboriosius: quare argumētatio facilior quæ circa hoc, quàm quæ circa illud fit. Sunt autem eius quod non est bene, partes duæ. vna quidem, obscura interpretatione vti. Oportet enim definientem, vt contingit, quam clarissima interpretatione vti: eo quod cognoscendi gratia assignatur definitio. secunda autem, si amplius dixit in definitione, quàm par sit: nam omne quod superadiectum est in definitione, superfluum est. Rursum autem vtrunque quod dictum est, in plures partes diuiditur : vnus autem locus eius, quod obscure est, si sit æquiuocum alicui, quod dictum est. Vt quod generatio est ductio ad sub-

stantiam, & quòd sanitas commensuratio calidorum & frigidorum: nam æquiuoca est ductio, & commensuratio: immanifestum igitur, vtrum vult dicere eorum, quæ significantur ab eo, quod multipliciter dicitur. Similiter autem, & si cùm definitum multipliciter dicitur, diuidens non dixit: nam immanifestum vtrius definitionem assignauit, contingitque calumniari, velut non conueniente oratione ad omnia, quorum definitionem assignauit: maximè autem contingit tale quippiam facere, cum latet æquiuocatio. Contingit etiam, & eum, qui diuidit, quoties dicitur id, quod in definitione assignatum est, syllogismum facere: nam si secundum nullum modorum sufficienter dictum est, manifestum quod non definierit illo modo. Alius si secundum metaphoram dixit. Vt scientiam indeciduam, terram autem nutricem, aut temperantiam consonantiam: nam omne obscurum, quod secundum metaphoram dicitur, contingit, & etiam metaphora loquentem calumniari, tanquam nod propriè dicentem: non enim congruet dicta definitio, vt in temperantia, nam omnis consonantia in sonis. Amplius, si est genus consonantia temperãtiæ, in duobus generibus erit idem, non continentibus se inuicem: nam neque consonantia virtutem, neque virtus continet consonantiã. Amplius, si non positis nominibus utitur. Vt Plato ciliumbræ oculum, aut araneum putrimordax, aut medullam ossigenium dixit, nam omne obscurum, quod insuetum est. Quædam autem neque secundum æquiuocationem neque secundum metaphoram, neque propriè dicuntur. Vt lex, mensura, vel imago eorum,

quæ

quæ natura iusta sunt: sunt autem huiusmodi deteriora, metaphora: nam metaphora facit quodammodo notum quod designatum est per similitudinem (omnes enim metaphora vtentes, secundum aliquam similitudinem ea vtuntur:) at quod tale est non facit notum: nam neque similitudo est secundum quam mensura vel imago lex est, neque dici solet propriè: quapropter, si propriè mensuram, vel imaginem legem dicit esse, veritatis est expers: nā imago id est, cuius generatio per imitationem est: hoc autem non inest legi: si autem non propriè, manifestum quod obscurè dixit, atq; deterius quolibet eorum quæ secundum metaphoram dicuntur. Amplius, si non manifesta est contrarij oratio ex hec quod dicitur. Nam, quæ bene assignantur, contrarias commanifestant. Aut si per se dicta non sit manifestum cuius est definitio: sed quemadmodum ea, quæ sunt antiquorum scriptorum, nisi quis superscripsisset, non cognoscebatur quid vnumquodque: si igitur non clare, ex huiusmodi est inspiciendum. Si igitur superfluum in termino dixit, primum quidem considerandum, si aliquo vsus est, quod omnibus insit, vel simpliciter ijs quæ sunt, vel ijs quæ sub eodem genere sunt definitorum. Nam superfluum dici necessarium id est: oportet enim genus ab alijs separare, differentiam autem ab aliquo eorum, quæ sunt in eodem genere: atqui quod omnibus quidem inest simpliciter, à nullo separat. quod autem omnibus, quæ sub eodem sunt genere inest, nō separat ab ijs quæ sunt in eodē genere: quare superuacaneum huiusmodi appositum. Aut si est quidē propriū, quod ap-

positum est, ablato autem illo, & reliqua definitio propria est, & indicat substantiam. Vt in hominis oratione scientiæ susceptiuum appositũ. superfluum: nam & eo ablato reliqua oratio propria est, & indicat substantiam: simpliciter autem dicendo, omne superfluum, quo ablato, reliquum manifestum facit id quod definitur. Talis autem est & animæ terminus, si est numerus ipse seipsum mouens: nam quod seipsum mouet est anima, ceu Plato definiuit, an proprium quidem quod dicitur, non indicat autem substantiam interempto numero, vtrouis igitur modo se habeat, difficile est vt explicet. Vtẽdum ergo in omnibus talibus ad id quod expedit: vt est phlegmatis terminus, humidum primum à cibo indigestum: vnum enim primũ non multa: quare superfluum, indigestum appositum: nam hoc ablato, reliqua erit propria definitio: non enim contingit à cibo & aliud quiddam primum esse. An non simpliciter à cibo phlegma, indigestorum primum? quare addendum est indigestum: nam illo quidem modo dicta non vera erit definitio, siquidem non omnium primum est. Amplius, si quippiam eorum, quæ sunt in oratione, non omnibus inest, quæ sunt sub eadem specie. Nam talis peius definiuit, quàm qui vsi sunt eo quod inest omnib. quæ sunt: nam illic, si reliqua propria definitio, & tota propria erit. simpliciter enim ad proprium quolibet addito vero, tota oratio propria fit, at verò si aliquid eorum quæ sunt in oratione, non omnibus insit, quæ sunt sub eadem specie, impossibile est totam orationem propriam esse: non enim conuersim prædicabitur de re, vt animal gressibile bipes quadricubitale: nam

huius.

huiusmodi oratio non conuersim prædicabitur de re, eo quòd non omnibus inest (quæ sub eadem specie sunt) quadricubitale. Rursum si idem frequenter dixit. Vt qui concupiscentiam appetitum delectationis dixit: nam omnis concupiscentia, delectationis est: quare & eidem concupiscentiæ delectationis erit: fit igitur terminus concupiscentiæ appetitus delectationis (nihil enim differt concupiscentiam dicere, aut appetitum delectationis) quare vtrunque eorum delectationis erit. An hoc quidem nihil absurdum? nam & homo bipes est. Quare & idem homini, bipes erit. est autem idem homini, animal gressibile bipes: quare animal gressibile bipes, bipes est: sed non propter hoc absurdum aliquid accipit. non enim de animali solum gressibile bis bipes prædicatur, sic enim de eodem bis bipes prædicatur, si de animali bipede gressibile bipes dicitur, quare semel tantum bipes prædicatur. Similiter autem & in concupiscentia: non enim de appetitu id quod est delectationis esse prædicatur, sed de toto: quare semel & hic prædicatio fit. Non est autem bis dicere idem nomen, aliquid absurdum: sed frequenter de aliquo idem prædicari, sicut Xenocrates prudentiam definitiuam, & contemplatiuam eorum quæ sunt, dicit esse: nam definitiua, contemplatiua quædam est, quare bis idem dicit, addens rursum & contemplatiuam. Similiter autem, & quicunque refrigerationem, priuationem eius quidem caloris, qui secundum naturam est, dicunt esse: nam omnis priuatio eius est, quod secundum naturam est. quare superfluũ est addere secundum naturam, sed sufficit for-

rasse dicere, priuationem caloris, eò quòd ipsa priuatio notum facit quod eius sit, quod secundum naturam dicitur. Rursum si vniuersali dicto addidit & particulare. Vt si clementiam imminutionem, expedientiam & iustorum: nam iustum expediens quippiam est, quare continetur in expediente: superfluum igitur, iustum: nam qui dixit vniuersale, addidit & particulare: & si medicinam disciplinam sanatiuorum animali & homini: aut legem imaginem eorum quæ natura sunt bona & iusta: nam iustum bonum quippiam: quare frequenter idem dicit. vtrum igitur bene, an non bene definiuit, per hæc & huiusmodi perspiciendum. Vtrum verò definiuit, & dixit quid est esse, an non, ex his. Primum ergo si non, per priora & notiora confecit definitionem. Nam terminus assignatur eius cognoscendi gratia quod dicitur. cognoscimus autem non ex quibuslibet, sed ex prioribus, notioribusque, quemadmodum in demonstrationibus: sic enim omnis doctrina & omnis disciplina se habet: manifestum igitur, quòd qui non per huiusmodi definiuit, non definiuit: si enim definiuit, plures erunt eiusdem definitiones. Nam manifestum, quod & qui per priora, ac notiora, iterum melius definiuit: quare vtræque erunt definitiones eiusdem: tale autem non videtur, nam unicuique eorum quæ sunt, vnum est esse idipsum quod est. quare si plures erunt eiusdem definitiones, idem erit definitio, esse quod quidem secundum vtranque definitionem significatur, hæc autem non eadem sunt, eo quòd definitiones diuersæ: manifestum igitur quoniam non definiuit, qui non per priora,

atque notiora definiuit. Igitur per non notiora quidem terminum dici, dupliciter est acci pere, aut enim si simpliciter ex ignotioribus, aut si nobis ignotioribus, contingit enim vtroque modo: simpliciter igitur notius quod prius est, posteriore: vt punctum linea, & linea superficie, & superficies solido, quemadmodum & vnitas numero: prius enim & principium omnis numeri: similiter autem & elementum syllaba. Nobis autem econuerso quandoque accidit: nam maximè solidum magis sub sensu cadit, quam superficies: superficies autem magis quam linea, linea autem signo magis: quare multitudo magis huiusmodi cognoscit: nam illa quidem quomodolibet, hæc autem subtili, & fœcundo intellectu comprehendere oportet: simpliciter igitur melius per priora, posteriora tentare cognoscere, nam magis scientificum tale est. Verum ad eos, qui impotentes sunt cognoscere per talia, necessarium fortè per ea, quæ illis cognita sunt, facere orationem; sunt autem talium definitiones quæ & puncti, & lineæ, & superficiei. omnes enim per posteriora priora indicant: nam illud quidem lineæ, istam autem superficiei, hanc verò solidi fines dicunt esse. Non oportet autem latere quoniam sic definientes non contingit quod quid est esse definitio, indicare: nisi contingat idem nobis notius esse, & simpliciter notius: si quidem oportet per genus & differentias definire, eum, qui bene definit, hæc autem simpliciter notiora, & priora sunt specie: interimit enim genus & differentia speciē, quare priora hæc speciē. Sunt autem notiora, nam specie quidem nota necesse est ge-

nus & differentias cognosci: qui hominem enim cognoscit, & animal gressibile cognoscit: ac genere & differentia notis, non necesse est & speciem cognosci: quare ignotior species. Amplius, illis (qui secundum veritatem huiusmodi definitiones dicunt esse quæ sunt ex ijs quæ vnicuique sunt nota) plures: eiusdem accidit dicere definitiones esse, nam alia alijs, non omnibus eadem contingit notiora esse: quare ad vnumquenque erit definitio assignanda, si quidem ex ijs, quæ singulis quibusque sunt notiora, definitionem oportet facere. Amplius, eisdem alia interdum alia magis nota: nam a principio quidem sensibilia, instructioribus autem factis, contra: quare neque ad eādem semper ad eadem definitio assignanda, ijs qui per ea quæ singulis quibusque sunt notiora definitionem fatentur assignandam esse: manifestum igitur, quòd non definiendum per ea, quæ huiusmodi sunt, sed per simpliciter notiora: nam solo modo sic vna & eadem definitio semper fiet. Fortasse autem & quod simpliciter notum, non est id quod omnibus notum, sed quod bene dispositis intellectu: quemadmodum & simpliciter salubre ijs, qui bene affectum habent corpus: oportet ergo vnumquodque talium diligēter peruestigare, vti autem disputantes ad id quod expedit. Maximè autem sine dissensione interimere contingit definitionem, si neque ex simpliciter notioribus, neque ex ijs quæ nobis, contingit definitionem fieri. Vnus igitur locus est eius quod non per notiora, quod per posteriora, priora indicat: quemadmodum prius diximus. Alius autem, si eius, quod est in quiete, & definitione, per indefinitum, & quod in motu est

est assignata est oratio nobis. Prius enim est & notius quod manens est,& definitum, eo quod indefinitum & in motu est. Eius autem, quod est non ex prioribus,tres sunt loci. Primus quidem,si per oppositum, oppositum definiuit. vt si per malum,bonum. simul enim natura opposita, & nonnullis etiam eadem disciplina vtrorumque videtur esse:quare non notius alterum altero. Oportet autem non latere quædam fortasse aliter definiri non posse,vt duplum sine dimidio,& quæcunque per se ad aliquid dicũtur, nam omnibus huiusmodi est idem esse,ei quod est ad aliquid quodammodo se habere: quare non est possibile sine altero alterum cognoscere, eo quòd necessarium est alterius orationè coassumi & alterum. Ergo cognoscere quidem oportet huiusmodi omnia, vti autem eis in his vt videbitur expedire. Alius, si eodem vsus est ei quod definitur. Latet autem, cùm non eodem definiti nomine vtitur: vt si Solem stellam in die apparentem definiuit: nam qui die vtitur,Sole vtitur:& par est ad deprehendẽda talia sumere pro nomine orationem:vt quòd dies est,Solis latio super terram: nam tunc manifestum,quòd qui Solis lationem super terram dixit, Solem dixit, quare vtitur Sole, qui die vtitur. Rursum,si eo quod è diuerso diuiditur, id quod è diuerso diuiditur definiuit. Vt impar est,qui vnitate maior est pare:simul enim natura,quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur: impar autem & par è diuerso diuiduntur: nam ambo, numeri differentiæ. Similiter autem,& si per inferiora,superiora definiuit. Vt partem numerum,qui bipartitè secatur: aut bonum, habitum virtutis: nam & bipartitè sumptum est à duo-

ægritudinem efficere. Quare nihil magis definit, qui ad vtrunque assignauit, quàm qui ad alterum, verùm fortasse & deterius, eo quod & reliquorum quilibet potest ægritudinem efficere. Amplius, si non ad melius, sed ad peius assignauit, cùm sint plura ad quæ dicitur quod definitur. Nam omnis disciplina & potestas, optimi videtur esse. Rursum si non positum est in proprio genere quod dictum est, considerandum ex ijs (quæ ad genera sunt) elementis: quemadmodum est dictum prius. Rursum si transiliens dicit genera. Vt qui iustitiam æqualitatis habitum effectiuum, vel distributiuum æqui: nam transilit, qui sic definit, virtutem: relinquens igitur iustitiæ genus, non dicit quid est esse (nã substantia vnicuique est in genere) est autem hoc idem ei quod est non in proximo genere ponere. Nam qui in proximo posuit, omnia superiora dixit: eo quòd omnia superiora genera de inferioribus prædicantur. Quare aut in proximo genere ponendum, aut omnes differentias superiori generi addendum, per quas definitur proximum genus: sic enim erit nihil prætermissum, sed pro nomine, in oratione dictum erit inferius genus: qui verò ipsum superius genus dicit, non dicit & inferius genus: nam qui plantam dicit, non dicit arborẽ. Rursum in differentijs similiter considerandum, si & differentias dixit generis. Nam si rei non specialibus definiuit differentijs, aut si etiam omnino aliquid huiusmodi dixit, quod nullius contingit differentiam esse (vt animal, aut substantiam) manifestum quoniam non definiuit: nullius enim differentiæ, quæ dicta sunt. Videndum autem, & si est aliquid quod

è diuerso diuiditur dictæ differentiæ. Nam si non est, perspicuum quoniam non erit quæ dicta est generis differentia: nam omne genus ijs (quæ è diuerso diuiduntur) differentijs diuiditur: vt animal gressibili, & volatili: & aquatili, & bipedi. Aut si est quidem è diuerso diui differentia, non verificatur autem de genere. Nam si non, manifestum quoniam neutra erit generis differentia: omnes enim quæ è diuerso diuiduntur differentiæ, verificantur de proprio genere. Similiter autem & si verificatur quidem, at nō facit apposita generi, speciem. Nam manifestum, quod non erit hæc specifica differentia generis, nam omnis specifica differentia cum genere, speciem facit: si autem hęc non est differentia, nec quæ dicta est: quia hæc è diuerso diuiditur. Amplius, si negatione diuidat genus. Vt qui lineam definiunt longitudinem sine latitudine esse: nam nihil aliud significat, sine latitudine, quàm quòd non habet latitudinem: accidet igitur genus participare speciem: nam omnis longitudo sine latitudine, aut latitudinem habens est: quia de omni affirmatio vel negatio vera fit: quare genus lineæ cum longitudo sit, sine latitudine: aut latitudinem habēs erit: at longitudo sine latitudine speciei est ratio: similiter autem & longitudo latitudinem habens: nam sine latitudine, & latitudinem habens, differentiæ sunt: ex differentia autem & genere, est speciei oratio: quare genus suscipiet speciei orationem, similiter autem & differentiæ, eò quòd altera dictarum differentiarum ex necessitate prædicatur de genere. Est autem dictus locus vtilis ad eos, qui ponunt ideas esse: nam si non est ipsa longitudo, quodam mo

do

do prædicabitur de genere quod latitudinem habet, aut sine latitudine est: oportet enim de omni longitudine alterum eorum verificari, si quidem de genere verificari debeat; hoc autẽ non accidit: sunt autem & sine latitudine, & latitudinem habentes longitudines, quare ad illos solos vtilis locus, quicunque genus vnum numero dicunt esse: hoc autem faciũt qui ideas ponunt. Nam ipsam longitudinem, & ipsum animal, genus dicunt, esse. Fortasse autem in quibusdam etiam necessarium est negatione vti definientem, vt in priuationibus: nam cœcum est quod non habet visum, quando natum est habere. Differt autem nihil negatione diuidere genus, aut huiusmodi affirmatione, quã negationem necesse est è diuerso diuidi: vt si longitudinem, habens latitudinem definiuit, eam habente latitudinem è diuerso diuiditur, non habens latitudinem, neque aliud quicquã: quare negatione rursum diuiditur genus. Rursum si speciem vt differentiam assignauit. Vt qui conuicium, iniuriam cum irrisione definiuit: nam irrisio iniuria quædam est, quare non differentia, sed species est irrisio. Amplius, si genus vt differentiam dixit. Vt virtutem habitum bonum, vel studiosum: nam bonum est genus virtutis. An non genus est bonum, sed differentia? siquidem verum est quod non contingat idem in duobus generibus esse non contingentibus seinuicem (nam neque bonum continet habitum, neque habitus bonum: non enim omnis habitus bonum, neque omne bonum habitus) non erunt profecto genera ambo, si igitur habitus genus est virtutis, perspicuum bonum non genus, sed magis differentiam esse. Amplius,

plius, habitus quidem quid est virtus significat: bonum autem non quid est, sed quale quid est: videtur autem differentia quale quid significare. Videndum autem & si non quale quid, sed ipsum quid significat assignata differentia. Nam videtur quale quid omnis differentia significare. Considerandum autem & si secundum accidens inest definito differentia. Nam nulla differentia est eorum quæ secundum accidens insunt, sicut neque genus: non enim contingit differentiam inesse alicui, & non inesse. Amplius, si prædicatur de genere differentia, vel species, aut inferiorum aliquid speciei, non erit definiens. Nam nullum eorum quæ dicta sunt, contingit de genere prædicari, eò quòd genus de quàm plurimis omnium dicitur. Rursum, si prædicatur genus de differentia. Nam non de differentia, sed de quibus differentia, genus videtur prædicari: vt animal de homine, & boue, & de alijs gressibilibus animalibus, nō autem de ea differentia, quæ de specie dicitur: nam si de vnaquaque differētiarum animal prædicabitur, multa animalia de specie prædicabuntur: nam differentiæ de specie prædicantur. Amplius, differentiæ omnes, aut species, aut indiuidua erunt, siquidem sunt animalia: nam vnumquodque animalium aut species, aut indiuiduum est. Similiter autem inspiciendum & si species, aut inferiorum speciei aliquod, de differentia prædicatur. Impossibile enim, eò quòd de pluribus differentia, quàm species dicitur. Item accidet differentiam speciem esse, si quidem prędicabitur de ea aliqua specierum: nam si de differentia prædicatur homo, manifestum quoniam differentia est homo. Rursum

si non

ſi non prior eſt differentia ſpecie. Nam genere quidem poſterior eſt, ſpecie autem priorem differentiam eſſe oportet. Conſiderandum autem & ſi alterius generis eſt dicta differentia neque contenti, neque continentis. Nam non videtur eadem differentia duorum generum eſſe non continentium ſeinuicem: ſi autem nõ, accidet, & ſpeciem eandem in duobus generibus eſſe continentibus ſeinuicem: infert enim vnaquaque differentiarum proprium genus. vt greſſibile & bipes animal coinferunt: quare ſi de quo differentia & generum vtrunque, manifeſtum vtique quoniam ſpecies in duobus erat generibus non continentibus ſeinuicem. An non impoſſibile eandem differentiam duorum generũ eſſe non continentium ſeinuicem, ſed addendum neque vtroque ſub eodem exiſtente? nam greſſibile animal, & volatile animal, genera sũt nõ continentia ſeinuicem, & vtriuſque eorum eſt bipes differẽtia: quare addendum eſt, neque ſub eodem, vtroque exiſtente: nam hæc ambo ſub animali ſunt. manifeſtum etiam quoniam non neceſſe eſt differentiam omnem, proprium genus inferre eò quòd contingit eandem duorum generum eſſe non continentium ſeinuicem: ſed alterum tantum neceſſe eſt inferre, & ſuperiora omnia: vt bipes, greſſibile, vel volatile infert animal. Videndum autem & ſi in aliquo differentiam aſſignauit ſubſtantiæ. Nam videtur differre ſubſtantia à ſubſtantia in eò ꝙ alicubi eſt: quare & eos qui greſſibili, & aquatili diuidunt animal increpant tanquam greſſibile & aquatile alicubi ſignificet. An in ijs quidẽ non rectè increpant? non enim in aliquo, neque alicubi ſignificat aquatile, & terreſtre, ſed

quale quid: nam & si in sicco sit, similiter aquatile: similiter autem & terrestre, & si in humido sit, similiter terrestre, sed non aquatile erit: attamen si quandoque significat in aliquo differentia, manifestum quoniam peccabit. Rursum, si affectum, differentiam assignauit. Nam omnis affectus cùm magis fit, detrahit à substãtia: differentia autem, non huiusmodi est: nam magis videtur saluare differẽtia, id cuius est differentia: & simpliciter impossibile est singulum quodque esse sine propria differentia: nam cùm non est gressibile, non erit homo: & (vt simpliciter dicemus) secundùm quęcunque alteratur habens, nihil eorum differentia illius est. nam omnia huiusmodi cùm magis fiunt detrahunt à substantia: quare si aliquam huiusmodi differentiam quispiam assignauit, peccauit: simpliciter enim non alteramur secundùm differẽtias. Et si alicuius eorum quæ sunt ad aliquid, non aliud quid differentiam assignauit. Nam eorum quæ sunt ad aliquid, & differentiæ ad aliquid, vt & in disciplina, contemplatiua enim, & actiua, & effectiua dicitur: vnumquodque autem horum, ad aliquid significat: contemplatiua eñ alicuius, & actiua alicuius, & effectiua alicuius. Considerandum autem & si ad quod natum est vnumquodque eorum quæ sunt ad aliquid, assignauit definiens. Nam in quibusdam quidem ad quod, natum est singulum quodque eorum quæ sunt ad aliquid, solum est vti, ad aliud autem nihil, vt visu ad videndum solum: quibusdam autem & ad aliquid aliud, vt dolio sanè hauriat aliquis, attamen si quis definiuit dolium, instrumentum ad hauriendum, peccauit, non enim ad hoc natum est: terminus au-

tem

tem eſt, ad quod natum eſt ad aliquod ſanè vtitur prudens qua prudens: & quæ circa ſingulũ quodque propria eſt diſciplina. Amplius, ſi non primum eſſe. Vt prudentiam virtutem hominis, aut animæ: & non rationalis: primum enim rationalis virtus, prudẽtia: nam ſecundum hoc & anima & homo dicitur prudens. Amplius, ſi non ſuſceptiuum eſt eius cuius dicitur affectus, vel diſpoſitio, vel quoduis aliud, peccauit. Nam omnis diſpoſitio, vel affectus in illo natũs eſt fieri, cuius eſt diſpoſitio, vel affectus: vt & ſcientia in anima, diſpoſitio exiſtens animæ. Aliquando autem peccant in talibus, vt quicunque dicunt quod ſomnus eſt impotentia ſenſus, & dubitatio æqualitas contrariarum ratiocinationum, & dolor ſeparatio naturalium partium cum violentia: nam neque ſomnus ineſt ſenſui, oporteret autem ineſſe, ſi impotentia ſenſus eſt. Similiter autem neque dubitatio contrarijs ratiocinationibus ineſt, neque dolor, naturalibus partibus: dolebunt enim inanimata, ſi dolor eis ineſt. Talis autem & ſanitatis definitio. ſiquidem commeſuratio calidorum, & frigidorum eſt, neceſſe eſt enim ſana eſſe, calida & frigida: nam cuiuſque commenſuratio, illis ineſt, quorum eſt commenſuratio: quare ſanitas inerit vtique ipſis. Item id quod ſit, in effectiuum, aut econuerſo, accidit ponere, ſic definientibus: non enim eſt dolor, ſeparatio naturalium partium ſed effectiuum doloris: nec ſomnus, impotentia ſenſus, ſed effectiuum alterum alterius: aut enim propter impotentiam dormimus aut propter ſomnum impotens ſumus. Similiter autem & dubitationis videbitur effectiuum eſſe, contrariarum æqualitas ratiocinationum: quan

Quocunque enim ad vtraque ratiocinantibus nobis similiter videntur omnia secundùm vnumque fieri, dubitabimus vtrum agamus. Amplius, secundùm tempora omnia, considerandum sic vbi dissonet: vt si immortale definiuit, animal nunc incorruptibile esse. Nam nunc incorruptibile animal, nunc immortale erit. An in hoc quidem non accidit? nam anceps secundum amphibologiam est nunc incorruptibile esse: esse: aut enim quoniam non corrumpitur nunc, significat, aut quoniam non possibile corrumpi nunc, aut quoniam huiusmodi est nunc, vt nunquam possit corrumpi: quando igitur dicimus quod incorruptibile nunc est animal, non hoc dicimus, quòd nunc tale est animal, sed vt nunquam possit corrumpi: hoc autem immortali idem erat, quare non accidit, nunc idem immortale esse. Sed tamen sicubi accidit quod secundùm definitionem quidem assignatum est inesse nunc vel prius, quod verò secundùm nomen non inest, non erit idem: vtendum ergo hoc loco quemadmodum dictum est. Inspiciendum autem, & si secundùm aliud quippiam magis dicitur quod definitur, quàm secundùm assignatam orationem: Vt si iustitia potestas æqui distributiua est: iustus enim magis est, qui eligit æquum distribuere, eò qui potest: quare non erit iustitia potestas æqui distributiua: nam, & iustus esset maximè, qui posset æquum distribuere. Amplius, si res quidem suscipit magis, quòd autem secundùm orationem assignatur non suscipit: aut contrà, quòd secundùm orationem ei assignatur suscipit, res autem non. Oportet enim aut vtraque suscipere, aut neutrum: siquidem est rei quod secundum orationem

nem

nem assignatur. Amplius, si suscipiunt vtraque quidem magis, non simul autem vtraque augmentum sumunt. Vt si amor concupiscentia conuentionis est. nam magis concupiscit conuentionem: quare non simul vtraque suscipiũt magis: at oporteret, si idem essent. Amplius, si duobus quibusdam propositis, de quo res magis dicitur, id quod est secundum orationem minus dicitur. Vt si ignis est corpus subtilissimum, ignis enim magis flamma quàm lux, corpus autem subtilissimum minus flamma quàm lux: oportet autem vtraque magis inesse eidem, si quidem eadem sint. Rursum, si hoc quidem similiter vtrisque inest propositis, aliud autem non similiter vtrisque, sed alteri magis. Amplius, si ad duo definitionem assignauerit secundum vtrunque. Vt bonum quod per visum, aut per auditum delectabile, & ens quod possibile est pati, aut facere: simul enim idem & bonum, & non bonum est: similiter autem & ens, & non ens: nam per auditum delectabile, idem bono erit: quare quod non delectabile est per auditum, non bono idem: nam eisdem & opposita eadem erunt: opponitur autem bono quidem non bonum, per auditum autem delectabili, per auditum non delectabile: manifestum igitur quoniam idem non delectabile per auditum, non bono: si igitur aliquid est per visum quidem delectabile, per auditum autem non, & bonum, & non bonum erit: similiter autem ostendemus quoniam idem ens, & non ens est. Amplius, & generibus, & differentijs, & alijs omnibus quæ in definitionibus sunt assignatis, eis qui orationes pro nominibus faciunt considerandum, si quicquam dissonet.

De definitione, loci alij. *Cap.* 4.

SI autem sit ad aliquid quod definitur, aut per se, aut secundum genus: cōsiderandum si non dictum est in definitione ad quod dicitur, aut secundum ipsum, aut secundum genus. Vt si scientiam definiuit opinionem indissuasibilem, aut etiam voluntatem: appetitum sine tristitia: omnis enim eius quod est ad aliquid, substantia ad alterum, eo quod idem sit vnicuique eorum quæ sunt ad aliquid esse, idipsum quod est ad aliquid quodammodo se habere: oportebat igitur scientiam dicere opinionem scibilis, & voluntatem appetitum boni. Similiter autem & si grammaticen definiuit scientiam literarū: oportebat enim aut ad quod ipsum dicitur, aut ad quod fortè genus dicitur, in definitione assignari. Aut si cum quippiam ad aliquid dicitur, non assignauit ad finem. Finis autem in vnoquoque est, quod optimum est aut cuius gratia alia sunt: dicendum igitur aut optimum aut vltimum, vt concupiscentiam non delectabilis, sed delectationis: nam propter hanc, & delectabile eligimus. Considerandum & si generatio est ad quod assignauit, vel actus. Nihil enim talium fini: nam magis quod est egisse, & generasse finis, quam fieri & agere. An non in omnibus verum huiusmodi? penè enim plurimi delectari magis volunt, quam destitisse delectari: quare agere magis finē quis statuat, quàm egisse. Rursum, in quibusdam si non determinauit quanti, vel qualis, vel vbi, vel secūdum alias differentias. Vt ambitiosus, & qualis: & quanti appetens est honoris: nam omnes appetunt hono

rem. quare non sufficit ambitiosum dicere, qui appetit honorem: sed addere oportet dictas differentias. similiter autem & auarus, quātas appetit pecunias: aut intemperās, circa quales voluptates? non enim qui à qualibet voluptate tenetur, intemperans dicitur, sed qui ab aliqua. Aut rursum qui definiuit noctem, vmbram terræ: aut succussionem, motum terræ: aut nubem, densitatem aeris: aut ventum, motum aeris: addendum enim quanti, & qualis, vbi, & à quo. Similiter autem & in cæteris huiusmodi: nam omittens differentiam quamlibet, non dicit quid est esse: oportet autem semper ad id quo indiget, argumentari: non enim quolibet modo terra mota: neque quantuncunque succussio erit: similiter autem neque aere quolibet moto, neque quantocunque modo, ventus erit. Amplius, in appetitibus, si non apponitur quod apparet, & in quibuslibet alijs congruit. Vt quoniam voluntas appetitus boni, concupiscentia autem appetitus delectationis, sed non apparentis boni, vel delectationis: plerunque enim latet appetentes: quoniam bonum aut delectabile est: quare non necessarium bonum, vel delectabile esse, sed apparens solum: oportebat ergo sic & assignationem facere. Si autem & assignauit quod dictum est, in ipsas species ducendum eum qui ponitur ideas esse. Non enim est idea illius apparentis: ipsa autem species ad ipsam speciem videtur dici: vt ipsa concupiscentia, ipsius delectationis: & ipsa voluntas, ipsius boni. apparentis igitur boni non erit ipsa voluntas, neque apparentis delectationis ipsa concupiscentia: absurdum enim est esse, ipsum apparens bonum, vel delectabile. Am-

plius, si sit quidem habitus definitio, considerādum in habente, si quidem habētis, in habitu: similiter autem & in cæteris talibus. Vt si delectatio est iuuantia, & delectabile iuuabile. Vniuersaliter autem dicendo in huiusmodi definitionibus, quodam modo, vno plura accidit cū qui definit definire. Nam qui scientiam definiuit, quodammodo & ignorantiam definiuit: similiter autem & scium, & inscium: & scire, & ignorare: nam primo dilucido facto, & reliqua quodammodo dilucida fiunt. Inspiciendum igitur in omnibus talibus, ne quicquam dissonet: vtendo elementis ex contrarijs, & coniugatis. Amplius, in his quæ ad aliquid sunt, considerandum si ad quod genus assignatur, & species ad illud quoddam assignatur. Vt si opinio ad opinatum, & quædam opinio ad quoddam opinatum & si multiplex ad submultiplex, & quoddam multiplex ad quoddam submultiplex: si autem non sic assignatur, manifestum quoniam peccatur. Videndum autem, & si oppositio opposita definitio. Vt si dimidij ea sit, quæ opposita est ei, quæ est duplicis: nam si duplex est quod in æquali superat dimidium: & dimidium quod in æquali superatur. In contrarijs autem similiter. Nam contraria contrarij oratio erit, secundum vnam quandam complexionem contrariorum: vt si adiutiuum quidem effectiuum boni est, nociuum effectiuum mali, aut corruptiuum boni: alterum enim horum necessarium est contrarium esse ei, quod ex principio dictum est: si igitur neutrum contrarium est ei quod ex principio dictum est: manifestum quoniam neutra erit earum (quæ posterius assignatæ) contrarij oratio: quare neque quæ ex princi-

pio assignata est definitio, rectè assignata est. Quoniam autem quædam contrariorum priuatione alterius dicuntur. vt inæqualitas priuatio æqualitatis videtur esse. inæqualia enim quæ non æqualia sunt, dicuntur: perspicuum quoniam quod secundùm priuationem quidem dicitur contrarium, necessarium est definire per alterum: reliquum vero non iam oportet, per id quod secundum priuationem dicitur. Non enim accidit alterutrum per alterutrum cognosci. considerandum igitur in contrarijs huiusmodi peccatum. Vt si quis definiuit æqualitatem, contrarium inæqualitati: nam per hoc quod secundum priuationem dicitur, definiuit. Amplius, sic definientem necesse est eo quod definitur vti. Patet autem hoc, si accipiatur pro nomine oratio: nam quia nil refert dicere inæqualitatem priuationem æqualitatis, erit æqualitas contrarium priuationi æqualitatis, quare eodem erit vsus. Si autem neutrum contrariorum secundùm priuationem dicatur, assignetur autem oratio similiter. Vt bonum contrarium malo: manifestum quoniam malum contrarium bono erit. nam sic contrariorum similiter oratio assignanda: quare rursum eo quod definitur accidit vti: inest enim in mali oratione bonum: quocirca quoniam bonum est malo contrarium; malum autem nihil differt, vel quod est bono contrarium, erit bonũ contrarium, boni contrario, perspicuum igitur quoniam eodem vsus est. Amplius, si quod secundùm priuationem dicitur assignans, non assignauit cuius est priuatio. Vt habitus, aut contrarij, aut cuiuscunque est priuatio. Et si non in quo natum est fieri addidit, vel simpliciter

vel

vel in quo primo natum est fieri. Vt si ignorantiam dicens priuationem: non scientiæ priuationem dixit: aut si non addidit in quo natum est fieri, aut addens non in quo primo assignauit: vt quod non in rationali, sed in homine, vel in anima: nam si quodlibet horum omittat, peccauit. Similiter autem & si cæcitatem non visus priuationem in oculo dixit: oportet autem bene assignantem, quid est, & cuius est priuatio assignare, & quidnam est quod priuatum est. Videndum autem & si non secundùm priuationem dictum: priuatione definiuit. Vt & in ignorãtia videbitur esse huiusmodi peccatum, ijs qui non secundùm negationem ignorantiam dicunt: nam quod non habet scientiam non videtur ignorare: sed magis quod deceptum est: propter quod neque inanimata, neque pueros dicimus ignorare: quare non secundum priuationem scientiæ ignorantia dicitur. Amplius, si similibus nominis casibus similes orationis casus captantur. Vt si adiutiuum est effectiuum sanitatis, adiutiuè est sanitatis effectiuè, & adiuuans efficiens sanitatem. Considerandum & in idea, si aptabitur dictus terminus. Nam in quibusdam non accidit: vt quemadmodum Plato definiuit, mortale addens in animalium definitionibus. idea enim non erit mortalis, vt ipse homo: quare non aptabitur ad ideam definitio. Simpliciter autem in quibus apponitur effectiuum, aut passiuum: necesse est dissonare in idea terminum: nam impassibiles, & immobiles uidentur esse ideæ ijs, qui dicunt ideas esse: aduersum hos autem, & tales orationes vtiles sunt.

De definitione loci alij. *Cap.* 5.

AMplius, si eorũ quæ secũdũ æquiuocationẽ dicuntur, vnam definitionẽ omnium communem assignauit: Vniuoca enim, quorum vna est, scd̃m nomẽ oratio: quare nullius eorum quę sub nomine sunt, assignatus est terminus, eo ꝙ similiter ad omne, æquiuocũ adaptatur. Passus autem hoc est & Dionysij vitæ terminus: siquidem ea motus est generi nutriendi naturaliter inseruiens: nihil enim hoc magis animalibus, quàm plantis inest: vita autem non secundùm vnam speciem videtur dici, sed altera quidem animalibus, altera plantis inest: contingit igitur, & secundùm electionem sic assignare terminum, ac si vniuoca, & secundùm vnam speciem omnis vita diceretur. Nihil autem prohibet & eum qui conspicit æquiuocationem, & alterius vult definitionem assignare: latere non propriam definitionem, sed communem vtrisque orationem assignare. sed nihil minus si utrouis modo fecerit, peccauit. Postquàm autem quædam latent æquiuocorum, interroganti quidem vt vniuocis vtendum. Nam non adaptabitur alterius terminus ad alterum: quare videbitur non distinguendum hoc pacto, oportet enim in omne, vniuocum adaptari: eidem autem respondenti, distinguendum est. Quoniam autem quidam respondẽtium vniuocum quidem dicunt esse æquiuocum, quando non accommodatur ad omne assignata oratio: æquiuocum autem vniuocum, etiam si ad vtrunque accommodetur: præ confessione vtendum pro talibus, aut præcolligendum quòd æquiuocum

vel vniuocum, aut vtrunque fuerit. Magis enim concedunt non præuidentes, quod futurum est vt accidat. Si autem non facta confessione dixerit aliquis vniuocum æquiuocum esse; eò quod non accommodatur, & in hoc assignata oratio: considerandum si huius oratio accommodatur: & ad reliqua. Nam manifestum, quoniam vniuocum erit reliquis: si autem non, plures erunt definitiones reliquis: nam quæ secundùm nomen orationes accommodabuntur ad eandem, quæ prior assignata est, & quæ posterior. Rursum, si quis definiens aliquid eorum quæ multipliciter dicuntur, & oratio non accõmodatur ad omnia, & quia æquiuocum esse nõ concedat; nomen etiam dicat non ad omnia accommodari, quoniam nec oratio, dicendum ad eiusmodi, quòd nominatione quidem oportet vti quæ tradita est, & quæ sequitur, & non dimouere quæ talia sunt, tametsi nonnulla dicenda non sint similiter multitudini. Si autem alicuius complexorum assignetur terminus, considerandum est auferendo alterius eorum quo complectuntur orationem, si est & reliqua reliqui. Nam si non, manifestum quoniam neque tota totius: vt si quispiam definiuit lineam finalem rectam, finem plani habentis fines, cuius medium superadditur finibus: si finalis lineæ oratio est, finis plani habentis fines, rectè oportet esse reliquum, cuius mediũ superadditur finibus: sed indefinita neque medium, neque fines habet, recta autem est, quare non est reliqua reliqui oratio. Amplius, si cùm sit compositum quod definitur, æquimembris oratio assignetur definitio. Aequimembris autem dicitur oratio esse, quando quod fuerint

composita, tot & in oratione nomina, & uerba fuerint: necesse est enim in talibus ipsorum nominum commutationem fieri aut omnium aut aliquorum, eò quòd nihil plura nunc, quã prius nomina dicta sunt: verùm oportet eum qui definit, orationem pro nominibus assignare, maximè quidem omnibus, quòd si non, at saltem in plurimis: sic enim & in simplicibus qui nomen commutat, non definiturus est. Vt pro tunica, vestem. Amplius autem maius peccatum, si & per ignotiora nomina commutationem fecerit. Vt pro homine albo, terrigenam candentem, neque enim definiuit, cùm minus sit clarum quod sic dicitur. Considerandũ autem & si per commutationem nominum, non idem iam significat. Vt qui contemplatiuã sciẽtiam, opinionem contemplatiuam dixit: nam opinio, scientiæ non idem (at oportet, si debet, & totum idem esse) nam contemplatiuum quidem commune in vtriusque orationibus est, reliquum uerò differens. Amplius, si alterius nominum commutationem faciens, nõ differentiæ, sed generis commutationem fecit. Vt in eo quod nuper dictum est: ignotius enim contemplatiua quàm scientia: nam hoc quidem genus, illud autem differentia, omnibus autem notius genus, nam communis, quare non generis, sed differentiæ oportebat commutationem fieri, eò quòd ignotior est. An hæc quidem ridicula reprehensio? nihil enim prohibet differentiam quidem notissimo nomine dici, genus autem non: sic autem rebus se habentibus manifestum quoniam generis, & non differentius secundùm nomen commutatio facienda: si autem non nomen pro nomine, sed

orationem pro nomine cõmutat, manifestum quoniam differentiæ magis quam generis definitio assignanda est, eo quod cognoscendi gratia definitio assignatur: nam minus differentia quam genus nota. Si autem differentiæ terminum assignauit, considerandum, si & alicuius alius communis est assignatus terminus. Vt cùm imparem numerum, numerum medium habentem dixerit, determinandum est quo pacto medium habentem: nam numerus quidem communis in vtrisque orationibus est. Imparis autem consumpta est oratio: habent autem, & linea, & corpus medium, cùm non sint impa-ria: quare non vtique erit definitio hæc imparis. si autem multipliciter dicitur medium habens, determinandum quomodo medium habens, alioqui reprehensio erit, aut syllogismus: quod non definiunt. Rursum, si id cuius quidẽ orationem assignauit est eorum quę sunt, quod autem sub oratione, non eorum quæ sunt. Vt si album, quispiam definiuit colorem igni permixtum: impossibile enim incorporeum corpori permisceri, quare non erit color igni permixtus, attamen album est. Amplius, quicunque non diuidũt in ijs quæ sunt ad aliquid ad quod dicitur, sed in pluribus comprehendentes dicant: aut omnino, aut in aliquo falsum dicũt. Vt si quis medicinam disciplinam entis dixit: nam si nullius entium medicina est disciplina: manifestum quoniam tota oratio mendax est: si autem alicuius quidem, alicuius autem non, in aliquo mendax: nam oportet de omni, siquidem per se, & non secundum accidens entis esse dicitur, quemadmodum in alijs se habent ea quæ ad aliquid sunt: nam omne disciplinatum

plinatum ad disciplinam dicitur. Similiter autem & in alijs, eò quòd conuertũtur omnia ad aliquid: omne enim disciplinatum, ad aliquid. Cæterum si is (qui nõ per se, sed secũdum accidens assignationem fecit) rectã assignauit, non ad vnũ, sed ad plura vnumquodque eorum quæ ad aliquid dicũtur assignauit: nihil enim prohibet idem, & ens, & album, & bonum esse: quare qui ad quodlibet horum assignauit, rectè assignauit, siquidem is qui secũdum accidens assignauit, rectè assignauit. Præterea autem, impossibile est huiusmodi orationem propriam assignati esse: nam non solũ medicina, sed plures aliarum disciplinarum ad ens dicuntur, quare vnaquæque entis disciplina erit: manifestum igitur quoniam talis nullius est disciplinæ definitio, propriam enim & non communem oportet definitionem esse. Quandoque autem definiunt non rem, sed rem bene se habentem aut perfectam. Talis autem & rhetoris, & furis terminus, si sit rhetor quidem, qui potest quod in vnoquoque est verisimile considerare, & nihil prætermittere: fur autem qui clam sumit: perspicuum enim quoniam cum talis vterque, hic quidem bonus rhetor, ille autem bonus fur erit: non enim qui clam sumit, sed qui vult clã sumere, fur est. Rursum, si quod propter se eligendum est, vt actiuum, vel effectiuũ, uel quolibet modo propter aliud eligendum assignauit. Vt qui iustitiam, legum conseruatiuam dicit: aut sapientiam, effectiuam felicitatis: nam cõseruatiuum & effectiuum eorum sunt quæ propter aliud eliguntur. An nihil quidem prohibet quod propter se eligendum est, & propter aliud esse eligendum? attamen nihil minus peccauit

qui

qui sic definiuit quod propter se est eligendum nam unicuique optimum, in substantia maximè: melius autem quod propter se eligendum, quam quod propter aliud: quare id & definitionem oportebit magis significare.

De definitione loci alij. *Cap. 6.*

Considerandum autem est & si is qui alicuius definitionem assignauit, aut hæc, aut quod est ex his, aut hoc cum illo definiuit. Nam si hæc quidem, accidet utrisque & neutri inesse vt si iustitiam, temperantiam, & fortitudinem definiuerit: nam si sint duo, vterque autem alterum habeat, vtrique iusti erunt, & neuter: eò quod utrique quidem habent iustitiam, vterq; autem non habet. Si autem nondum quod dictum est admodum absurdum videtur, eò ꝙ & in alijs accidat huiusmodi (nihil enim prohibet utrosque habere vnam, cũ neuter habeat) attamen contraria inesse eidem, omnino absurdum uidebitur esse: accidet autem hoc, si hic quidem ipsorum temperãtiam & timiditatem habet, ille autem fortitudinem, & prodigalitatem: nam utrique & iustitiam, & iniustitiam habent: nam si iustitia, temperantia & fortitudo est, & iniustitia timiditas & prodigalitas erit & omnino quæcunque ad argumẽtandum idonea, quòd non idem sunt & partes & totum, omnia utilia ad id quod dictum est, videtur autem qui sic definit partes, toti easdem dicere esse. Maximè autem accommodatæ fiunt orationes, in quibuscunque manifesta partium est cõpositio, quemadmodum in domo, & in cæte-

ris talibus, manifestum enim quoniã cum sint partes, nihil prohibet totum non esse. quare non idem partes toti Si autem non hæc, sed quod ex his est dixit id esse quod definitur, primum quidem considerandum, si nō natum est quippiam vnum fieri, ex ijs quæ dicta sunt. Quędam enim sic se habent adinuicem: ut nihil ex eis unum quippiam fiat: ut linea & numerus Amplius, si definitum quidem in uno aliquo natum est primo fieri, ex quibus autem dixit ipsum esse, non in uno primo nata sunt fieri, sed utrunque in utroque. Nam manifestum quoniam non erit ex ijs illud in quibus n. partes, & totum necesse est inesse, quare nō in uno totum primo esse, sed in pluribus. Si autem, & partes, & totum in uno aliquo primo, considerandum si non in eodem, sed in altero totum, & in altero partes. Nam in quo totum, in illo & partes esse uidentur. Rursum si cum toto corrumpuntur partes. E conuerso. n. oportet accidere, partibus corruptis totum corrumpi. toto uero corrupto, non necesse est & partes corrumpi. Aut si totum quidem bonum, uel malū, partes autem neutræ, aut e conuerso, partes quidē bonæ, uel malæ, totum autem neutrum. Nam neque ex neutris possibile bonum quippiam, uel malum fieri, neque ex bonis uel malis neutrum. Aut si magis quidem alterum bonum quam alterum malum, quod autem ex his, nō magis bonum quam malum. Vt si imprudentia ex fortitudine & falsa opinione, magis enim bonum fortitudo, quàm malum falsa opinio: oportet ergo & quod ex his est, sequi illud, quod magis est, & esse vel simpliciter bonum, uel magis bonum quam malum. An hoc quidem non

necessarium, nisi vtrunque sit per se bonū uel malum? multa enim effectiuorum per se quidem non sunt bona, mixta autem quibusdam, fiunt bona: aut econuerso vtrunque quidem bonum, mixta autem, malum uel neutrum: maximè autem manifestum quod nunc dictum est in salubribus & morbificis: nam quædam medicamentorum sic se habēt, ut utrúque quidem sit bonum: si autem utraque dētur mixta, malum. Rursum, si quod ex meliore & peiore est, non est totum peiore quidem melius, meliore autem peius. An neque hoc necessarium, nisi per se sint ex quibus componitur, bona? nā in ijs quæ non per se sunt bona, nihil prohibet totum nō fieri bonum, ut in ijs quæ modo dicta sunt. Amplius, si cognomine est totum alteri. Nō oportet enim, ut neque in syllabis: nulli .n. elementorum ex quibus componitur syllaba cognominis est. Amplius, si non dixit modum compositionis. Nō.n. sufficiens est ad cognoscē dum, q dicat, ex his: nam nō quod ex his, sed quod sic ex his: est cuiusque compositorū substantia, vt in domo. nō enim sic quolibet modo componantur hęc, domus est. Si autem hoc cum illo assignauit primum quidem dicendum quod hoc cum illo, aut hoc & illo dicitur, aut quod ex illis. Nam qui dicit mel cum aqua, uel mel & aquam dicit, uel quod ex melle & aqua: quare si cuilibet eorum quæ dicta sunt idem cō fitebitur esse cum hoc illo, eadem conueniet dicere, quæ quidem ad utrunque horum prius dicta sunt. Amplius diuidenti quoties dicitur alterum cum altero, cōsiderādū si nullo modo hoc cum illo. Vt si dicitur alterum cum altero, aut ut in aliquo eodem susceptiuo, vt iustitia & fortitudo

titudo in anima, aut in loco eodem, aut in tempore eodem, nullo autem modo uerũ sit quod dictum est in his: manifestum est quoniam nullius erit assignata definitio, eò quod nullo modo, hoc cum illo est. Si autem diuisio quoties dicitur alterum cum altero uerum erit in eodẽ tempore utrunque esse, considerandum si contingit non ad eundem utrunque dici finem. Vt si fortitudinem definiuit audaciam cum recta intelligentia: cõtingit enim audaciam quidem habere spoliandi, rectam autem intelligentiam circa salubria, sed nondum fortis qui eodem tempore cum illo hoc habet. Amplius si & ad idem ambo dicuntur, ut ad medicatiua. Nihil enim prohibet & audaciam quandam, & rectã intelligentiam habere ad medicatiua, attamẽ nec si fortis qui hoc cum illo habet, neq; enim ad alterum, eorum utrunque oportet dici, neq; ad idem quodcunque sit, sed ad fortitudinis finem, ut ad præliorum pericula, aut si quid magis est illius finis. Quædam autem sic assignatorum, nullo modo sub dictam cadunt diuisionem, ut si ira tristitia est cum opinione paruipendendi. nam quod propter huiusmodi opinionem tristitia fit, hoc uult iudicare: propter hoc autem fieri aliquid, nõ est idem ei quod est hoc quidem cum illo esse secundum ullum dictorum modorum. Rursum, si horum compositionem, dixit totum. Vt anima & corporis cõpositionem animal. Primum quidem considerandum si non dixit qualis compositio, ut si carnem definiens, aut os: ignis, & aeris: & terræ dixit compositionem: non enim sufficit compositionem dicere, sed qua & qualis determinandum, non enim quolibet modo compositis

his caro fit, sed sic quidem compositis, caro: sic uerò os. Videtur autem neque esse omnino compositioni idem neutrum eorum quæ dicta sunt: nam compositioni omni dissolutio contraria, dictorum autem neutri, nihil. Amplius, si similiter est uerisimile omne compositum cõpositionem esse, uel nullum: animalium autem unumquodque cum sit compositum, nõ est cõpositio, neq; profecto aliorum compositorum ullum compositio erit. Rursum, si simpliciter in aliquo nate sunt esse contraria, definiuit autem per alterum: manifestum quoniam non definiuit. Si autem non ita est plures, accidit eiusdem definitiones esse, quid enim magis qui per hoc, quam qui per alterum definiens dixit? eò ꝙ similiter utraque nata sunt fieri in eodem. Talis autem animæ est definitio, si quidem est substãtia disciplinæ susceptiua, nam similiter & ignorantiæ est susceptiua. Oportet autem si non ad totum habeat aliquis argumentari definitionẽ, eò quòd nõ nota sit tota, ad aliquam partium argumentari si sit nota, & non bene assignata appareat: nam parte interempta, & tota definitio interimitur. Quæcunque autem obscurè sunt definitionum emendanti, & confirmanti ad manifestandum aliquid & habendum argumentum, sic considerandum. Necesse est enim respondentem, aut suscipere quod sumptum est ab interrogante, aut eũdem declarare, quid temerè est ostensum à definitione. Amplius, quemadmodum in congregationibus solent legem inducere, & si sit melior quæ inducitur interimit anteriorem: sic & in definitionibus faciendum, & definitio alia ferenda. Nam si apparet melior, & magis manifestum quod definitur,

finitur: perspicuum quoniam interempta erit quæ posita est, eò quod non sunt eiusdem, plures definitiones. Ad omnes autem definitiones non minimum elementum ad seipsum, solerter definire proprium, aut aptè dictum terminum assumere. Necesse est enim ueluti ad exemplar considerantem, & quod minus est ijs quæ oportet habere definitionem, & quod appositum est superfluè, inspicere: ut magis argumentis abundemus: quæ igitur circa definitiones sunt, in tantū dicta sint.

Aristòtelis Topicorum libri sexti finis.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER SETTIMVS.

SVMMA LIBRI.

De locis eiusdem, & diuersi, deque locis constructionis, & destructionis prædicatorum.

De eodem & diuerso loci. *Cap. I.*

VTRVM autem idem, an diuersum secudùm proprijssimum eorum (qui dicti sunt de eodẽ) modorum, dicebatur autem proprijssime idem quod numero unum, considerandum autem ex casibus, & coniugatis, & oppositis. Nam si iustitia idem est fortitudini, & iustus forti, & iuste fortiter. Similiter autem & in oppositis. Nam si hæc eadem, & opposita his, eadem secundùm quamlibet dictarum oppositionum. Nihil enim differt hoc uel hoc modo oppositum sumere, eò quòd idem est. Rursum, ex effectiuis, & corruptiuis, & generationibus, & corruptionibus, & omnino ex ijs quæ similiter se habent alterum ad alterum:

Nam quæcunque simpliciter eadem, etiam generationes eorum & corruptiones eędem, & effectiua, & corruptiua. Considerandum autē & quorum alterum, maximè dicitur quoduis esse, si & alterum ipsorum secundum idem maximè dicitur. Sicut Xenocrates beatam uitam, & studiosam assignauit eandem, eo quod omnium uitarum maxime eligenda studiosa, & beata, vnum enim maximè elireneum, & maximum. Similiter & in alijs huiusmodi Oportet autem vtrunque unū numero esse, quod dicitur, maximum; & maximè eligendum: si autem non, nō erit ostensum quod idem. Non necessarium enim si fortissimi Græcorum sunt Peloponnesij, & Lacedęmonij, eosdem esse Peloponnesios Lacedæmonijs, eo quòd non unus numero Peloponnesius, & Lacedæmonius, sed contineri quidem alterum ab altero necessarium, ut Lacedęmonij à Peloponnesijs: si autem non, accidet seipsis inuicem esse meliores, si non continentur alteri ab alteris: necesse est enim Peloponnesios meliores esse quàm Lacedæmonios, si nō continentur alteri ab alteris, nam omnibus reliquis sunt meliores. Similiter autem & Lacedæmonios necesse est meliores esse Peloponnesijs, nam & isti omnibus cæteris sunt meliores, quare seinuicem meliores fiunt. Manifestum ergo quoniam unum numero esse oportet, qđ optimum & maximum dicitur, si debeat quòd idem sint ostendi: propter quod Xenocrates non idem assignauit: non enim una numero beata, & studiosa uita quapropter non necessarium eandem esse, eò quòd ambæ maximè eligendæ, sed altera sub altera. Rursum, considerandum si cui alterum idem, & alterum. Nam si

non sunt ambo eidem eadem, manifestum quoniam nec subinuicem. Amplius autem, ex ijs quæ his accidunt, & quibus hæc accidunt, considerandum. Nam quæcunque alteri accidunt, & alteri oportet accidere: & quibus alterum eorum oportet accidere: si autem aliquid horum dissonet, dilucidum quoniam non eadem. Videndum autem & si non in vno genere prædicamenti vtraque, sed hoc quidem quale, illud autem quantum, vel ad aliquid indicet. Rursum, si genus vtrisque non idem, sed hoc quidem bonum, illud autem malum: aut hoc quidem virtus, illud autem scientia. Aut si genus quidem idem, differentiæ autem non eædem de vtroque prædicantur: sed de hac quidem quoniam contemplatiua scientia, de illo autem quoniam actiua: similiter autem & in alijs. Amplius autem ex magis, si hoc quidem suscipit magis, illud autem non: aut si ambo suscipiunt quidem, non simul autem. Vt qui magis amat, non magis concupiscit venerem: quare non idem amor, & concupiscentia veneris. Amplius, ex appositione: si idem vtrunque appositum, non facit idem totum. Aut si eodem ab vtroque sublato, quod relinquitur est alterū. Vt si duplum dimidij, & multiplū dimidij idem dixerit esse: sublato enim ab vtroque dimidio, reliqua idem oporteret indicare: non indicant autem, nam duplum & multiplum non eadem significant. Considerandum autem non solùm si iam aliquid accidit impossibile per positionem, sed & si possibile sit ex suppositione existere. Quemadmodum ijs qui vacuum, & plenum aere, idem dicunt esse: nam manifestum quoniam si exeat aer, vacuum quidem non mi-

nius, sed magis erit, plenum autem aere non amplius erit: quare supposito aliquo siue verò, siue falso (nihil enim refert) si alterum interimitur, alterum autem non, profectò non idem sunt. Vniuersaliter autem dicendo ex ijs quæ quouis modo de vtroque prædicantur, & de quibus hęc prædicantur, considerandum si alicubi dissonent. Nam quæcunque de altero prædicantur, & de altero prædicari oportet, & de quibus alterum prædicatur, & alterum prædicari oportet. Amplius, quia multipliciter idem dicitur, considerandum si secundum alium aliquem modum eadem sunt. Nam specie, vel genere eadẽ, non necesse est numero eadem esse, consideramus autem vtrum sic eadem: an non sic. Amplius, si potest alterum sine altero esse. Non erit enim idem ad idem: igitur loci tot dicuntur.

De eadem definitione, loci alij. Cap. 2.

PAlám autem ex ijs quæ dicta sunt, quoniam omnes qui ad idem sunt destructiui loci, & ad terminum vtiles sunt: quemadmodum prius est. Nam si non idem indicet & nomen, & oratio, manifestum quoniam non erit definitio, assignata oratio. Constructiuorum autem locorum nullus vtilis ad terminum. Non enim sufficit ostendere idem quod sub oratione, & nomine est ad construendum quoniam definitio, sed & alia oportet omnia habere (quæ præcepta sunt) definitionem: interimere igitur definitionem sic: & per hæc semper tentandum. Si aũt construere volumus, primum quidem scire oportet q̃m nullus, vel pauci disputãtium, terminum syllogismo colligunt, sed omnes principium quod tale est accipiunt. Vt qui circa geometriam,

metriam, & numeros, & alias huiusmodi disciplinas. Deinde quoniam exactè quidem alterius est negocij assignare, & quid est terminus, & quomodo definire oportet: nunc autem quantum sufficit ad præsentem vtilitatem, tantum solum dicendum, quoniam possibile fieri definitionis & eius quod quid est, esse syllogismū. Nam si terminus est oratio quæ quid est esse rei indicat: & oportet ea quæ in termino ponūtur, in eo quod quid est de re sola prædicari prędicantur autem sola in eo quod quid est, genera, & differentiæ: manifestum quoniam si quis sumat ea quæ solum de re in eo quod quid est prædicari oportet, quod hæc habens oratio, terminus ex necessitate erit. non enim contingit aliud esse terminum. eò quod nihil aliud in eo quod quid est de re prædicatur, quod igitur possibile est ex termino syllogismum fieri, manifestum. Ex quibus autem oportet construere, determinatum est quidem in alijs diligentius: ad propositam autem methodum ijdem loci vtiles. Inspiciendum enim in contrarijs, & in alijs oppositis, & totas orationes, & secundum partem consideranti. Nam si opposita oppositæ, & eam (quæ dicta est) propositi necesse est esse. Quoniam autem contrariorum plures complexiones, sumendum est ex contrarijs qualiscunque maximè apparebit contraria definitio: totas igitur definitiones quemadmodum dictum est, considerandum. Secundum partem autem hoc pacto: primum quidem quoniam assignatum genus rectè assignatum est. Nam si contrarium in contrario, propositum autem non est in eodem, manifestum quoniam in contrario erit, eò quod necesse est contraria in eodem genere,

nere, vel in contrarijs generibus esse. Et differentias quidem contrarias de contrarijs arbitramur prædicari. Vt de albo & nigro: nam ille quidem disgregatiuum, hoc autem congregatiuum visus: quare si de contrario contrariæ prædicantur, de proposito quæ assignatæ sunt prædicabuntur: quapropter quia & genus, & differentiæ rectè assignatæ sunt, manifestum quoniam definitio erit, quæ assignata est. An non necessarium est de contrarijs differentias prædicari, nisi in eodem genere sint contraria? quorum autem genera sunt contraria, nihil prohibet eandem differentiam de vtrisque dici, vt de iustitia & iniustitia: nam illa quidem virtus, hęc autem vitium animæ. quare id quod est animę, differentia de vtrisque dicitur, eò quòd & corporis est virtus & vitium: sed hoc verum quod contrariorum, aut contrariæ, aut eædem differentiæ sunt: si ergo de contrario contraria prædicantur; de hoc autem, non manifestum quoniam quæ dicta est de hoc prædicabitur. Vniuersaliter autem dicendo, si definitio est ex genere & differentijs, si sit contrarij definitio manifesta, & quæ propositi definitio, manifesta erit. Nam quoniam contrarium in eodem genere, vel in contrario. similiter autem & differentiæ, aut contrariæ de contrarijs, aut eædem prędicantur. dilucidum quoniam de proposito, aut idem genus prædicabitur quod de contrario, differentiæ autem contrarię, vel omnes, vel aliquæ, reliquæ autem eædem: aut contrà, differentiæ quidem eædem, genera verò contraria. aut ambo contraria & genera & differentia, nã eadem esse ambo nõ contingit, si autem secus, definitio eadem contrariorum erit. Amplius, ex

casibus, & coniugatis. Necesse est enim confe- qui genera generibus, & terminos terminis: vt si obliuio est scientiæ amissio: & obliuisci, amittere scientiam erit, & oblitum esse, amisisse scientiam: vno igitur quolibet eorum quæ dicta sunt confesso, necesse est & reliqua confiteri. Similiter autem & si corruptio, dissolutio substantiæ, & corrumpere, dissoluere substantiam, & corruptiuè, dissolutiuè: si corruptiuum, dissolutiuum substantiæ, & corruptio, substantiæ dissolutio. Similiter autem & in alijs. Quare vno quouis sumpto, & reliqua omnia confiteatur oportet. Et ex similiter se habentibus adinuicem. Nam si salubre est effectiuum sanitatis, & habile effectiuum bonæ habitudinis erit, & adiutiuum effectiuum boni: nam similiter vnumquodque eorum quæ dicta sunt, ad suum finem se habet: quare si vnius eorum definitio est effectiuũ esse finis: & reliquorum cuiusque, sic erit definitio. Amplius, ex eo quod est magis & similiter, quod est similiter, quoties contingit construere duas ad duo comparantem. Vt si magis hæc huius quàm ista istius definitio, ista autem quæ minus, definitio est, & hæc quæ magis: & similiter hæc huius, & ista istius. si altera alterius, & reliqua reliquæ. Vna autem definitio ad duo comparata, aut duabus definitionibus ad vnum, neutiquam vtilis ea, quæ ex magis est consideratio. Nam neque vnam duorum, neque duas eiusdem definitiones possibile est esse. Sunt autem oportunissimi locorum, & qui nunc dicti sunt, & qui ex casibus, & qui ex coniugatis, quocirca & oportet maximè detinere & promptos habere nos. Vtilissimi enim ad plurima. Aliorum autem ij qui maximè sunt communes. Nã

illi

illi maximè reliquorum efficaciſſimi: vt inſpicere in ſingularibus, & in ſpeciebus conſiderare, ſi conueniat definitio, eo quod vniuoca ſpecies eſt: eſt autem vtilis hic locus ad eos, qui ponunt ideas eſſe quemadmodum prius dictum eſt. Amplius, ſi per metaphoram dixit nomen, vel idem de eodem prædicauit vt diuerſum: & ſi quis alius communius & efficax locorum, illo vtendum.

De conſtructione, & deſtructione prædicatorum loci. Cap. 2.

QVoniam autem difficilius eſt conſtruere, q̃ deſtruere terminum, ex ijs, quæ poſtea dicentur, manifeſtum. Nam noſſe ipsũ, & ſumere ab interrogãtibus huiuſmodi propoſitiones non facile, vt quod eorum, quæ ſunt in aſſignata oratione hoc quidem genus, illud autem differentia, & quod in eo quod quid eſt, genus & differentiæ prædicantur. Sine his verò impoſſibile eſt definitionis ſyllogiſmum fieri: nam ſi quædam, & alia in eo quod quid eſt de re prædicantur, incertum vtrum ne quæ dicta eſt, an alia eius definitio eſt, eò quòd definitio eſt oratio quod eſt indicans. Manifeſtum autem & etiam ex his, nam facilius vnum concludere, quàm multa: interimenti quidem ſufficit, ſit, deſtruentes, interempturi ſumus terminum: at conſtruenti omnia neceſſe eſt conſtruere q̃ inſint, quæ in termino ſunt. Amplius conſtruenti quidem vniuerſaliter ſtatuẽdum ſyllogiſmũ, (nam oportet de omni, de quo non prædicari, & terminum, & etiam adhuc conuerti, de quo

oratio

orationem, & nomen, si debeat proprius esse assignatus terminus:) destruenti vero non necesse ostendere vniuersaliter: sufficit enim ostēdere, quod de quopiam eorum, quæ sub nomine sunt oratio non verificatur, & tametsi uniuersale oporteat destruere, non tamen conuerti necessarium, & in destruendo. nam, sufficit destruenti vniuersale, ostendere, quod de aliquo eorum, de quibus nomen prædicatur, oratio non prædicatur. at è conuerso non necessarium, vt ostendatur, quod de quibus oratio non prædicatur, neque nomen prædicetur. Amplius etiam, si omni ei inest, quod sub nomine est, at non soli, interempta est definitio. Similiter autem & circa proprium, & genus se habet. In vtrisque enim destruere quàm construere facilius est: de proprio quidem manifestum, ex ijs quæ dicta sunt: nam, vt plurimum in complexione proprium assignatur. quare destruere quidem est, vnum interimenti, construenti autem, omnia ratiocinatione colligere necesse est: penè autem, & reliqua omnia quæcunque ad definitionem, & ad proprium conueniet dici: nam, & omni oportet quod sub nomine est, construēti monstrare, quoniam inest: destruenti autem sufficit ostendere vni non inesse: si uerò & omni inest, at non soli, etiam si destructum sit: perinde, ac & in definitione dicebatur. De genere autem quoniam construere quidem necesse est vno modo, qui omni ostendit inesse, destruenti autem dupliciter: nam siue nulli, siue alicui ostensum sit non inesse, interemptum est quod in principio. Item construenti quidem non sufficit, quoniam inest ostendere, sed & quoniam, vt genus inest ostendendum: destruenti autem

suffi-

sufficit ostendere non inesse, vel alicui, vel nulli: videtur autem, quemadmodum in alijs, corrumpere quam facere facilius, sic & in his, destruere quam construere. In accidente vero vniuersale quidem facilius destruere, quam construere: Nam construenti quidem ostendendum, quoniam omni, destruenti autem sufficit ostendere vni non inesse. Particulare vero è conuerso, nam facilius construere, quam destruere. Construenti enim sat est ostendere alicui inesse: destruenti autem ostendendum, quoniam nulli inest: manifestum autem qua de causa omnium facillimum est terminum destruere: plura enim sunt in ipso data multorum dictorum, ex pluribus autem citius fit syllogismus: nam verisimile in multis, magis quàm in paucis peccatum fieri. Amplius, ad terminum quidem contingit, & per alia argumentari, siue enim non propria sit definitio, siue non genus quod assignatur, siue non inest aliquod eorum quæ sunt in definitione; interempta sit definitio: ad alia autem neque ea, quæ ex terminis, neque alia contingit omnia argumentari. sola enim ea quæ ad accidens, communia sunt omnibus prædictis: inesse enim oportet vnumquodque eorum, quæ dicta sunt: si autem non, vt propriũ inest genus nondum interemptum est genus: similiter autem & proprium non necessarium, vt genus inesse, neque accidens, vt genus, aut proprium, sed inesse tantum: quare non possibile ex alijs ad alia argumentari, nisi in definitione solum. Manifestum igitur, quoniam facillimum omnium est, terminum interimere, construere autem difficillimum: nam & illa oportet omnia ratiocinatione colligere, & quod insunt

sunt quæ dicta sunt, & quod genus, quod assignatum est, quodque propria definitio: & adhuc præter hæc quod indicat quid est esse oratio: & hæc probe oportet fecisse. Aliorum autem proprium maximè huiusmodi. Nam interimere quidem facilius, eo quòd ex pluribus plerunque fit. Construere autem difficillimum quoniam multa oportet astruere, & adhuc quoniam soli inest, & quoniam conuersim prædicatur de re. Facillimum autem omnium construere accidens. Nam in alijs quidem non solum inesse, sed, & quoniam sic inest ostendendum: in accidente vero, quoniam inest duntaxat, sufficit ostendere. Destruere autem difficillimum est accidens, quia quam paucissimá in eo data sunt: non enim consignificat in accidente quomodo inest. Quare in alijs quidem dupliciter interimere contingit, vel ostendendo quòd non inest, vel qood non sic inest: in accidente vero non contingit interimere nisi ostendendo quod non inest. Loci per quos copiosi erimus ad singula quæque problematum argumentari, fere sufficienter annumerati sunt.

Aristotelis libri septimi finis.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER OCTAVVS.

SVMMA LIBRI.

De Locis aptis ad instruendum interrogantem, & de locis pro Respondente, ac denique de Locis communibus interrogantis, & respondentis.

Loci ad instruendum Interrogantem. *Caput I.*

POST hæc autem de ordine, & quonam pacto oportet interrogare, dicendum. Oportet autem primum quidem, eum, qui interrogare debet, locum inuenire, unde sit argumentandum: secundùm autem interrogare, & ordinare singula apud seipsum: reliquum vero & tertium dicere iam eadem ad alterum. Quòd autem inueniat locum, similiter Philosophi, & Dialectici consideratio: subinde vero illa ordinare, & interrogare, proprium Dialectici, ad alterum enim omne quod tale est, Philosopho autem, & quæren-

ti per seipsum, nihil curæ est si vera quidē sint, & nota, per quæ syllogismus, & non ponat ea qui respondet, eo quod propinqua sint illis, quæ sunt ex principio, & præuideat quod subsecutū est, sed fortasse & studiose aget, quoniam maxime notæ, & propinquæ sunt dignitates: ex illis enim scientifici syllogismi. loci igitur unde oporteat sumere, dicti sunt prius, de ordine autem, & interrogatióne dicendum: diuidendæ propositiones quæcunque sumendæ sunt ad necessarias, necessariæ autem dicuntur, per quas syllogismus fit. Quæ autem ad has sumuntur, quatuor sunt. Aut enim gratia inductionis, vt detur vniuersale, aut ad magnitudinem orationis, aut ad occultationem conclusionis, aut vt dilucidior sit oratio: præter has autem nulla est assumenda propositio, sed per has augere, & interrogare tentandum. (Sunt autem quæ ad occultationem, certaminis gratia, sed quia omne, quod huiusmodi est, negotium ad alterum est, necesse est, & illis vti.) Necessarias igitur, per quas fit syllogismus, non statim præordinandum, sed abeundum ad suprema. Vt non postulet quis contrariorum eandem disciplinam, si hoc voluerit sumere, sed oppositorum: posito enim hoc, & quoniam contrariorum eadem disciplina syllogismo colliget, eo quod ex oppositis, sunt contraria. Si vero illam non ponat, per inductionem sumendum proponenti in particularibus contrarijs. Nam aut per syllogismum, aut per inductionem necessarias sumendum, aut has quidem inductione, illas autem syllogismo. Quæcunque autem valde manifestæ sunt, illas quoque oportet præponere: nam immanifestius est semper in abscessu, & inductione, qđ

secu-

secuturum est, & simul ipsas necessarias proponere, & qui non potest illo modo, sumere esse paratum, qua vero ad has sumptæ sunt, accipiẽdæ quidem illarum gratia: vnaquaque autem earum hoc modo vtendum: inducẽtem quidem à singularibus ad vniuersalia, & à notis ad ignota: nota autem magis quæ secundum sensum, vel simpliciter, vel multipliciter, vel multitudini. Occultantem vero, ratiocinatione præcolligere oportet ea, per quę syllogismus eius quod ex principio est debet fieri: & hæc, vt plurimũ. Erit autem hoc, si quis non solum necessarias, sed & earum, quæ ad illas sunt vtiles aliquam syllogizauerit. Amplius, conclusiones non dicere, sed postea ratiocinatione colligere, subitarias sic, enim longissime abscedet ab ea, quæ ex principio positione: vniuersaliter autem dicendó, sic oportet enim interrogare qui occulte interrogat, vt interrogata omni oratione, & eo dicente conclusionem, quæratur propter quid, id autem erit maximè per antedictum modum: nam sola vltima dicta conclusione, immanifestum quomodo accidit, eo quòd non præuidit respondens ex quibus accidit, non per membra digestis prioribus syllogismis: minime autem per membra digeritur syllogismus conclusione cum non eius sumptiones ponuntur, sed cùm illa sumuntur à quibus syllogismus fit. Vtile autem & non cõtinua postulata sumere, ex quibus syllogismi, sed vicissim ad aliam, & ad aliã conclusionem. Nam positis conuenientibus iuxta se inuicem, magis quòd accidit ex ipsis manifestum. Oportet autem & definitione sumere, in quibus possibile est, vniuersalem propositionem, non in ipsis, sed in coniugatis. Nam

instantiam ferre. Nam insuspecte se habent respondentes ad eos, qui videntur iuste argumentari. Vtile autem dicere quod consuetum, & quod dicitur tale. Nam pigrescunt quod solitum est dimouere, instantiam non habentes: simul autem, & quia vtuntur & ipsi talibus, cauent ea dimouere. Amplius, non sedule agere, & si omnino vtile sit. nam aduersus sedule agentes, magis renituntur. Et vt in similitudine proponere, quod propter aliud aliquid proponitur, & non propter seipsum vtile ponent magis. Amplius, non id proponere quod oportet sumere, sed cui consequens, id est ex necessitate. Nam, & magis concedunt, eo quod non similiter ex hoc manifestum sit, quod consecuturum est, & sumpto hoc, sumptum est & illud. Et id vltimo interrogare, quod maximè vult sumere. Nam maximè prima renuunt, eo quòd plurimi interrogantium prima interrogant, circa quæ vel maxime student. Ad quosdam autem prima quæ vtilia sunt proponere. Nam protérui maxime prima admittunt, nisi omnino manifestum sit quod secuturum est, in fine autem proteruiunt: similiter autem & quicunque arbitrantur acuti esse in respondendo, ponentes enim prima, in fine recantant, tanquam nihil acciderit ex ijs quæ posita sunt: ponunt autem prompte confidentes habitui, & arbitrantes nihil se esse passuros. Amplius, prolongare, & interponere quæ nihil sunt vsui ad orationem, quemadmodum pseudographia vtentes. Nam cum sint plura, immanifestum in quo falsum sit, quare & occultant quandoque interrogantes, in absconso proponentes ea quæ per se proposita, non

libus, ipsum nomina effingere, vt neque respondenti liceat dubitare, quod non similiter quod infertur dicitur, neque interroganti calumniari, vt similiter dicto eo quòd plura eorum, quæ non similiter dicuntur, similiter videntur dici. Quando autem inducenti in pluribus non dederit vniuersale, tunc iustum est efflagitare instantiam, non dicente autem ipso in aliquibus, sic non iustum est efflagitare, in aliquibus non sic. Oportet enim inducentem prius sic instantiam efflagitare. Efflagitandum autem instantias non in eo quod proponitur ferre, nisi vnum tantum sit huiusmodi, vt dualitas partium numerorum solus primus. Nam oportet, & eum, qui instat in altero instantiam ferre, aut dicere quod hoc solum tale est. Ad eos autem, qui instant vniuersali, non in eodem autem instantiam ferunt, sed in æquiuoco; (vt quòd habeat aliquis non suum colorem, vel pedem, vel manum, habebit enim pictor non suum colorem, & cocus pedem non suum;) diuidendo reuera in talibus interrogandum est. Nam latente æquiuocatione, bene viderentur instare propositioni. Si autem non in æquiuoco, sed in eodem instans prępediat interrogationem, oportet auferentem, id in quo instantia est, proponere reliquum, vniuersale faciendo, donec sumat quod vtile est. Vt in obliuione, & in oblitum esse, non enim concedunt eum qui amisit disciplinam, oblitum esse; eo quòd transeunte re amisit quidem disciplinam, oblitus autem non est. dicendum autem auferenti id, in quo instantia est; reliquum, vt si permanente re amisit disciplinam, idcirco oblitum esse. Similiter autem, & contra instantes, quoniam maio-

ri bono, maius opponitur malum: proferunt enim quoniam sanitati minori bono: quam bona habitudo, maius malum opponitur: nam ægritudinem maius esse malum mala habitudine, auferendum igitur, & in hoc, in quo instantia est: nam ablato, magis ponet, vt quoniam maiori bono maius malum opponitur, nisi conferat alterum ad alterum: quemadmodum bona habitudo ad sanitatem. Non solum autem instante hoc faciendum, sed & si sine instantia negat, eo quod præuideat aliquid talium. Nam ablato eo, in quo instantia est, compelletur ponere, eò quòd non præuideat in reliquo. in aliquo non sic esse. Si autem non ponat, efflagitatus instantiam, non habebit assignare. Sunt autem huiusmodi propositionum, quæ in aliquo falsæ sunt, in aliquo autem veræ in his enim par est auferre, reliquum autem verum relinquere. Si autem in multis proponenti non ferat instantiam, postulandum est ponere. Nam dialectica est propositio, ad quàm sic in pluribus se habentem, non est instantia. Quando autem contingit idem & sine impossibili, & per impossibile syllogizare, demonstranti, quidem & non differenti, nihil refert, vel sic, vel illo modo syllogismo colligere: differenti autem non est vtendum per impossibile syllogismo. nam, si sine impossibile quidem syllogismo colligat, minime fiet, vt dubitent: at, quando per impossibile syllogizant, (nisi valde manifestum sit falsum esse) non impossibile dicunt esse, quare non fit interrogantibus, quod volunt. Oportet autem proponere quæcumque in pluribus quidem sic se habent. Instantia autem, aut omnino non est, aut non in superficie est conspicere: nam

qui

qui non possunt conspicere in quibus non sic tanquam verum quidem sit, ponunt. Non oportet autem conclusionem interrogationem facere. Alioquin autem, eo renuente non videtur fieri syllogismus: nam, & sæpe cùm non interrogat, sed vt sequens infert, negant: & hoc facientes non videntur redargui ijs, qui non cōspiciunt quod accidit ex ijs quæ posita sunt: quando igitur non dicens quidem accidere, interrogabit, ille autem negabit, omnino non videtur fieri syllogismus. Non videtur autem omne vniuersale dialectica propositio esse, vt quid est homo? aut quot modis dicitur bonum? est enim dialectica propositio, ad quam est respondere, sic, vel non: ad dictas autem non est, quare non sunt dialecticæ huiusmodi interrogationes, nisi ipse determinans, vel diuidens dicat: vt putas ne bonum sic, vel non sic dicitur? nam ad talia facilis responsio, vel affirmando, vel negando: quapropter tentandum sic proponere huiusmodi propositiones. Simul autem, & iustum fortasse ab illo interrogare, quot modis dicitur bonum, quando hoc diuidente, & proponente, nullo modo concesserit. Quisquis autem vnam orationem multo tempore interrogat, male interrogat. Nam, si respondeat quidem ei interrogatus quod interrogatur, manifestum quod multas interrogationes interrogat, aut frequenter easdem, quare aut nugatur, aut non habet syllogismum: nam ex paucis omnis syllogismos: si vero non respondeat quid, aut non increpat, aut discedit. Est autem argumentari difficile, & sustinere facile ipsas suppositiones. Sunt autem talia, & quæ natura sunt prima, & quæ postrema. Nam prima quidem, termi-

termino egent, postrema vero per multa terminantur volenti continuum sumere à primis, aut sophisticæ videntur argumentationes: impossibile enim demonstrare quidpiam est eum; qui non incipit à proprijs principijs, & connectit vsque ad vltima: definire autem nihil ducunt respondentes, neque si interrogans definierit, aduertunt. atqui non facto manifesto quid nam est quod propositum est, non facile est argumentari: maximè autem quod tale est circa principia accidit: nam alia quidem per hæc monstrantur, ipsa vero non contingit per alia, sed necesse est definitione talium, vnumquodque cognoscere. Sunt autem difficile argumentabilia, & quæ valde propinqua sunt principio. Non enim contingit plures ad hæc rationes inuenire, cùm sint pauca media, horumque & principiorum, per quæ necesse est monstrare ea quæ post illa sunt. Terminorum autem difficile argumentabiles ij omnium maximè sunt, quicunque vtuntur talibus nominibus, quæ primum quidem immanifesta sunt, simpliciter ne dicantur, an multipliciter: adhuc autem quæ neque nota vtrum propriè, an secundum metaphoram de definito dicantur. Nam, quia obscura sunt, non habent argumenta, quia vero ignoratur si absque metaphora dicitur quod tale est, non habet quod increpet. Omnino autem omne problema quando difficile argumentabile, vel termino indigere arbitrandum est, vel est eorum quæ multipliciter, vel eorum quæ secundum metaphoram de definito esse dicantur, vel non longe à principijs, vel quia nō manifestum est nimirum nobis hoc idem, secundum quem dictorum modorum est, quod dubitationem præstat. Nam,
cum

cùm est manifestus modus, manifestum, quoniam, aut definire oportebit, aut diuidere, aut medias propositiones inuenire. Nam per hæc monstrantur vltima. In multis autem positionibus (non bene assignata definitione) non facile disputare, ac argumentari. Vt vtrum vni contrarium, an plura: definitis autem contrarijs aliquo modo, facile est ostendere vtrum contingit plura eidem esse contraria, an non, eodem autem modo, & in alijs definitione indigentibus: videntur autem, & in disciplinis quædam ob definitionis defectum non facile describi, vt & quoniam qua ad latus secat planum linea similiter diuidit & lineam, & locum: definitione autem dicta statim manifestum est quod dicitur. Nam eandem ablationem habent loca, & linea: est autem definitio eius orationis hæc. Simpliciter autem prima elementorum, positis quidem definitionibus, vt quid linea, vel quid circulus, facillimum ostendere, verum non multis ad vnumquodque eorum est argumentari, eo quòd non sunt multa media: si autem non ponantur principiorum definitiones, difficile: fortasse autẽ omnino impossibile. Similiter autem his, & in ijs quæ sunt circa orationes se habet, non igitur latere oportet, quando difficile argumentabilis est positio, quod passa est aliquid eorum quæ dicta sunt. quando autem erit ad dignitatem, & propositionem, maior labor disputare quàm ad positionem. Dubitare autẽ possit quispiam, vtrum ponenda sint talia, an non: nam, si non ponat, sed poscat; & ad illa disputare maius præcipiet, quàm quòd in principio positum est: si vero ponat, credet ex minus credibilius. si igi-

tur oportet non difficilius problema facere ponendum, si autem per notiora syllogizare, non ponendum. An discenti quidem non ponendum, nisi notius sit: exercitato vero ponendum, si verum solum videatur? quare manifestum, quoniam non similiter, & interroganti, & docenti existimandum esse ponendum. Quo pacto igitur interrogare, & ordinare oportet, penè sufficiunt quæ dicta sunt.

Loci pro respondente. Cap. 3.

DE responsione autem primum quidem determinandum, quodnam est opus bene respondentis, quemadmodum bene interrogantis. Est autem interrogantis quidem sic deducere orationem, vt faciat respondentem dicere in opinabiliora, quam ea, quæ propter positionem sunt necessaria: respondentis vero non propter se apparere, accidere impossibile, aut quod præter opinionem est, sed propter positionem: nam alterum fortasse peccatum, ponere primum quod non oportet, & positum non seruare in aliquo modo. Quia autem sunt indeterminata ijs, qui propter exercitationem, & experiētiam orationes faciunt (nam non eædem considerationes, & discentibus, & docentibus, & concertantibus, neque his, & ijs qui exercent se inuicem inspectionis gratia: nam discenti quidem ponenda sunt semper ea, quæ videntur, neque enim conatur falsum vllus docere, concertantium vero interrogantem quidem videri aliquid facere oportet omnino, respondentem autem nihil videri pati) & in Dialecticis congressionibus, quæ non concertationis gratia, sed ex

peri-

perimenti, & inspectionis orationes faciunt, nondum enucleatum est quo pacto oporteat coniectare respondentem, & qualia dare, & qualia non, ad bene, aut non, seruandam positionem: quoniam (inquam) nihil habemus traditum ab alijs, ipsi aliquid dicere tentemus. Necesse est autem respondentem sustinere orationem, ponendo aut probabilem, aut improbabilem positionem, aut neutram, & aut simpliciter probabilem, aut improbabilem, aut indeterminate, vt huic alicui, vel alij. Nihil autem refert quomodocũque dum ea probabilis, aut improbabilis sit: nam idem modus erit bene respondendi, vel dandi, vel non dandi quod interrogatum est: nam, cùm improbabilis est positio, necesse est, & conclusionem probabilem fieri: cùm vero probabilis, improbabilem, nam oppositum semper positionis interrogans concludet: si autem neque probabile, neque improbabile quod positum est, & conclusio erit talis. Quoniam autem bene syllogizans, ex probabilioribus, & notioribus propositum demonstrat, manifestum est, quòd quando simpliciter est improbabile quod proponitur, non dandum est respondenti, nec quod non videtur simpliciter, nec quod videtur quidem, minus autem conclusione videtur. Nam, cùm improbabilis est positio, probabilis est conclusio. quare oportet quæ sumuntur, probabilia esse omnia, & magis probabilia quàm quod proponitur, si debet per notiora quod minus notum est concludi. quare si neque tale est quippiam eorum, quæ interrogantur, non ponendum est respondenti. Simpliciter autem si est probabilis positio, dilucidum est, quoniam conclusio simpliciter im-

pro-

probabilis. ponendum igitur, & quæ videntur omnia, & eorum quæ non videntur, quæcũque minus sunt improbabilia conclusione: nam suf ficienter sic videbitur disceptatum esse. Similiter autem erit, & si neque improbabilis, neque probabilis est positio. Nam sic & quæ videntur omnia dandum, & eorum quæ non videntur, quæcunque minus sunt improbabilia conclusio ne: sic enim probabiliores accidit orationes fieri. Si igitur simpliciter quidem probabile, vel improbabile quod ponitur, ad ea quæ videntur simpliciter, comparatio facienda. Si autem non simpliciter probabile, vel improbabile sit, quod ponitur, sed respondenti, ad seipsum quod videtur, & quod non videtur, iudicando, ponẽdum vel non ponendum. Si vero alterius opinionem tuetur respondens, manifestum, quoniam ad illius intelligentiam aspiciendo, ponere singula debet, & negare. quare & qui curant extraneas opiniones, (vt bonum & malum esse idem, quemadmodum Heraclitus inquit) non dant non adesse simul contraria eidem, non quia nõ videntur eis hæc, sed quia secundum Heraclitum sic dicendum. Faciunt hoc autem & qui suscipiunt abinuicem positiones, coniectant enim ac si is dicat, qui ponit. manifestum igitur, quæ coniectandum respondenti, siue simpliciter probabile, siue alicui positum est. Quoniam autem est necesse omne, quod interrogatur, aut probabile, aut improbabile esse, aut neutrum, & ad orationem, aut non ad orationem attinere quod interrogatur, si sit quidem quod videtur. Non enim interimitur, posito eo, quod in principio; si vero non videtur, & non ad orationem, dandum quidem, & consignificandum

quod

quòd non videtur, ad deuitationem absurditatis. Si vero sit ad orationem, & videatur, dicendum, quoniam videtur quidem, sed valde propinquum ei quod in principio est, & interimitur eo posito, quod propositum est. Si autem ad orationem quidem, valde autem probabile postulatum, dicendum quod accidit hoc posito, at valde absurdum esse quod proponitur. Si vero neque probabile, neque improbabile, si nihil quidem ad orationem, dandum nihil determinando. Si autem ad orationem, consignificandum quod interimitur (posito eo) quod in principio est. Nam, sic & qui respondet nihil videbitur propter hoc pati: siquidem præuidens singula posuerit, & qui interrogat, assequetur syllogismum positis ab eo omnibus probabilioribus conclusione. Quicunque vero non ex probabilioribus conclusione conantur syllogizare, perspicuum, quoniam non bene syllogizãt. quare cùm sic interrogant, non ponendum. Similiter autem & in ijs, quæ obscure, & multipliciter dicuntur, occurrendum est. Nam, quia datum est respondenti non discenti, dicere non disco, & multipliciter dictum non ex necessitate confiteri, vel negare, manifestum, quoniam primum quidem nisi planum sit quod dicitur, non cunctandum dicat: haud intelligo: nam sæpe ex eo quod non clare interrogantibus dãt, occurrit aliquid difficile. Si autem notum quidem sit, multipliciter autem dictũ, si in omnibus quidem verum vel falsum sit quod dicitur, dandum simpliciter quod dicitur, vel negandum: si vero in aliquo quidem sit verum, in aliquo autem falsum, significandum est quod multipliciter dicitur, & quia hoc quidem falsum, il-

lud

lud autem verum. Nam, cùm posterius distinguitur, immanifestum si & in principio ambiguum animaduerterit. Si autem non prævidérit dubium, sed in alterum aspiciens posuerit, dicendum ad eum, qui in alterum ducit, quoniam nō ad id aspiciens dedi, sed ad alterum eorum. Nam pluribus existentibus quæ sub eodem nomine, vel eadem oratione sunt. facilis est ambiguitas. Si verò & dilucidum sit, & simplex quod interrogatur, aut sic, aut non, respondendum. Quoniam autem omnis propositio syllogistica, aut eorū aliqua est, ex quibus syllogismus, aut propter aliquam illarum, manifestum, quòd quandoque alterius gratia sumetur, ex eo quod plura similia interrogant. Nam, aut per inductionem, aut per similitudinem, plerunque vniuersale sumunt: singularia igitur omnia ponendum, si sint vera & probabilia. Ad vniuersale autem tentandum instantiam ferre. Nam sine instantia vel quæ sit, vel quæ videatur, prohibere orationem, proteruire est. si igitur multis apparentibus, non dederit vniuersale qui non habet instantiam, manifestum est, quoniā proteruit. Amplius, si neque contra argumentari habeat quòd non verum, multo magis videbitur proteruire, quamuis nec hoc sufficiat: nam complures orationes opinionibus contrarias habemus, quas difficile est soluere, velut Zenonis, quòd nō contingit moueri, neque stadium pertransire: sed non propter id, quę sunt opposita his, non ponendum. si igitur qui neque contra argumentari habet, neque instare nō ponit, dilucidum, quoniam proteruit: est enim in disputationibus proteruia, responsio præter dictos modos, syllogismi destructiua. Sustinere autem

& posi-

& positionem, & definitionem, ipsum sibijpsi oportet præargumentando. Nam ex quibus interimunt interrogantes quod proponitur, manifestum, quoniam ijs aduersandum. Inopinabilem vero suppositionem cauendum sustinere. Erit autem inopinabilis multipliciter: nam, & ea ex qua absona contingit dicere: vt si omnia dicat aliquis moueri, aut nihil, & quæcunque peioris moris esse eligenda, & quæ contraria consilijs, vt quod voluptas bonum, & iniuriã facere melius quàm iniuriam pati: nam non vt orationis gratia sustinentem, sed, vt ea quæ videantur dicentem oderunt. Quæcunque vero orationum falsum syllogizant, soluendum interimendo id propter quod fit falsum. Nam nõ is qui quoduis interimit soluit, ne quidem si falsum est quod interimitur: habere enim potest plura falsa oratio, vt si quis sumat sedẽtem scribere, Socratem vero sedere: accidit enim ex his Socratem scribere. interempto igitur Socratem sedere, nihil magis soluta est oratio, quamuis falsum sit postulatum. sed nõ propter id oratio falsa: nam si quis sit sedens, non scribens autẽ, non amplius in tali. apte accommodabitur eadem solutio, quare non id interimendum, sed sedentem scribere. non enim omnis qui sedet, scribit. Soluit igitur omnino, qui interimit id pp quod fit falsum: nouit autem solutionem, qui scit ꝙ propter id falsa oratio: quemadmodũ in ijs quæ falso describuntur. non enim sufficit instare, ne quidem si falsum sit quod interimitur, sed & id propter quod falsum assignandũ sic enim erit manifestum vtrum præuidens aliquid, an non, facit instantiam.

Loci communes pro interrogante, & respondente. Cap. 4.

EST autem orationem prohibere concludi, quadrupliciter. Nam aut interimendo id propter quod fit falsum, aut ad interrogantem instantiam dicendo: sæpe enim non soluit quidem: qui tamen interrogat, non potest longius producere. Tertium autem ad interrogata: accidit enim ex interrogatis quidem nō fieri quod volumus, eo quòd nō bene interrogata sint, addito autem aliquo, fieri conclusionem. Si igitur non amplius potest producere interrogans, ad interrogantem erit instantia, si autem potest, ad interrogata. Quartum autem, pessima est instantiarum quæ est ad tempus: nam quidam talibus instans ad quæ disputare pluris est temporis, quam præsentis exercitationis: instantiæ igitur, vt dictum est prius, quatuor modis fiunt. Solutio autem est earum quæ dictæ sunt, prima tantum: reliquæ autem prohibitiones quædam & impedimenta conclusionum. Inculpatio vero orationis, & secundum ipsam orationem, & quando interrogatur non eadem: plerunque enim quod non bene disputatur oratio, is, qui interrogatur, est causa, eo ꝙ non concedat ex quibus probe erat disputare ad positionem: nam non est in altero solo bene absoluere commune opus. Necessarium igitur quandoque ad dicentem, & non ad positionem argumentari, quando is qui respondet, & contraria interrogāti obseruat corroborās. proteruientes igitur, altercatorias, & non dialecticas faciunt exercitationes. Amplius autē, quia

exer-

exercitationis & experimenti gratia, & non doctrinæ hujusmodi sunt orationes, perspicuum quoniam non solum verum syllogizandum, verum etiam falsum, nec per vera semper, sed quandoque & per falsa: sæpe enim vero posito, interimere necesse est disputantem, quare proponenda falsa: quãdoque autem & falso posito, interimendum per falsa: nihil enim prohibet alicui videri quæ non sunt, magis quam vera. quapropter ex ijs, quæ illi videntur, oratione facta magis erit suasus quãm adiutus. Oportet autem eum, qui bene transfert, dialecticè, & non contentiosè transferre. Vt geometram geometricè, siue falsum, siue verum sit quod cõcludendum est: quales autem dialectici syllogismi, dictum est prius. Quoniam autẽ malus particeps, qui impedit commune opus, patet quod & in orationibus: nam cõmune quippiã quod proponitur & in illis est præterquam in concertantibus: his autem non est eundem vtrisque finem assequi: nã plures vno impossibile est vincere. Differt autem nihil siue in respondendo, siue id interrogando fiat: nam & qui contentiose interrogat, praue disputat: & qui in respõdendo non dat quod videtur, neque suscipit quicquam quod vult interrogans interrogare. Manifestum igitur ex ijs quæ dicta sunt, ꝙ non similiter inculpandum & secundum seipsam orationem, & interrogantem. Nam nihil prohibet orationem quidem prauam esse, interrogantem vero vt possibile est optimè contra respondentem disceptare: nam contra proteruos non possibile fortasse statim sumere quales quis vult, sed quales fieri possibile faciendi syllogismi. Quoniam autem est indetermi-

natum quando contraria, & quando ea, quæ sunt in principio sumunt homines (nam plerunque per seipsos dicentes contraria dicunt: & abnuētes prius, dant posterius, eo quòd interroganti & contraria, & quæ in principio, plerũque obediunt) necesse est prauas fieri disputationes: causa autem est qui respondet hæc quidem non dans, illa autem talia dans: manifestũ igitur, quoniam non similiter inculpandum & interrogantes, & orationes. Orationis autem secundum seipsas quinque sunt inculpationes. Prima quidem quando ex interrogatis non concluditur neque quod propositum est, neque omnino quicquam, cùm sint vel falsa, vel inopinabilia, aut omnia, aut plurima, in quibus consistere debet cõclusio: & neque ablatis, quibusdam, neque additis, neque his quidem ablatis, illis vero additis, fit conclusio. Secundo autem, si ad positionem non fiat Syllogismus, & ex talibus, & eo modò quo dictum est prius. Tertia vero si additis quibusdam fiat syllogismus: hæc autem sint deteriora ijs, quæ interrogantur, & minus probabilia conclusione, etiam si ablatis quibusdam, nam quandoque sumunt plura necessarijs: quare non eo quòd hæc sunt fit syllogismus. Amplius, si ex inopinabilioribus, & minus credibilius conclusione, aut si ex veris, sed maiore opera indigentibus demonstrari, quàm problema: non oportet autem ex omnibus problematis syllogismos existimare similiter probabiles esse, & suasibiles: natura enim statim sunt aliqua quidem faciliora, alia vero difficiliora eorum, quæ interrogantur: quare, si ex aliquibus vt fieri potest maxime probabilibus, coniecturam fecerit, disputatum

tatum bene est. Manifestum igitur, quoniam orationis non eadem inculpatio, & ad problema, & secundum se. Nam nihil secundum se quidem orationem prohibet esse vituperabilem, ad problema autem laudabilem: & rursum è diuerso secundum se quidem laudabilem, ad problema autem vituperabilem: quando ex pluribus est facile cum probabilibus, tum veris concludere. Erit autem quandoque oratio etiam concludens quàm non concludens deterior, quando illa quidem ex absurdis concludit, cùm non sit tale problema: hæc autem indigeat talibus quæ sunt, probabilia & vera, & nondum ex assumptis sit oratio. Eos autem, qui per falsa verum concludunt, non iustum est inculpare. Nam falsum quidem semper necesse est per falsa syllogizare: verum autem est quandoque per falsa syllogizare, manifestum autem id ex analyticis. Cum autem demonstratio sit alicuius dicta oratio: si aliquid est aliud quod ad conclusionem nullo modo se habet, non erit ex illo syllogismus: si autem appareat, sophisma erit, non demonstratio. Est autem philosophema quidem, syllogismus demonstratiuus: epichirema autem, syllogismus dialecticus sophisma vero, syllogismus contentiosus: aporema autem syllogismus dialecticus contradictionis. Si vero ex vtrisque quæ videantur, aliquid ostendatur, non autem similiter videantur: nihil prohibet quod ostenditur magis altero videri. Sed si hoc quidem videatur, illud autem neutra parte: aut si hoc quidem videatur, illud autem non videatur similiter quidem similiter vtrique erit, & non: si autem magis al-

rerum, sequetur quod est magis. Est autem quoddam & idem ad syllogismos peccatum, quando ostenditur per longiora quod contingit per breuiora: & quæ orationi adsunt. Vt quod est opinio magis altera, quam altera: si quis petat ipsum quodque maxime esse; esse autem opinabile, ipsum quod vere est. quare quorundam magis esse ipsum: ad quod autem magis, magis dicitur esse: esse autem & ipsam opinionem veram: an erit accuratius, quam par sit exigens quædam? petitum est autem & ipsum opinionem veram esse, & ipsum quod que maxime est, ac si opinio vera certior sit: sed quæ nequitia maior, quàm quæ facit circa id cuius est oratio, latere causam? oratio autem est manifesta vno quidem modo, & publicissimo, si sit concludens sic, vt nihil oporteat interrogare: vno autem & qui maxime dicitur: cum sumpta quidem sint ex quibus necessarium est conclusionem esse quæ quidem sint per conclusiones conclusa, etiam si id omittitur quod valde probabile est. Falsa autem oratio vocatur quadrupliciter. Vno quidem modo quando apparet concludere quæ non concludit: vocatur autem apparens, litigiosus syllogismus. Alio modo, quando concludit quidem, non tamen ad propositum: quod accidit maximè in iis quæ ad impossibile ducunt. Aut ad propositum quidem concludit, non tamen secundum propriam disciplinam: hoc autem est, si ea, quæ non est medicinalis, videatur esse medicinalis, aut geometrica, quæ non est geometrica, aut dialectica, quæ non est dialectica, siue verum, siue falsum sit quod accidit. Alio autem modo, si per falsa non concludit: hu-

ius

ius autem erit quandoque quidem conclusio falsa, quandoque autem vera: nam falsum quidem semper per falsa concludit, verum autem possibile est & non per vera, vt dictum est prius. Quod autem falsa sit oratio, dicentis peccatum potius est, quam orationis: at ne quidem dicentis semper, sed cum lateat ipsum quod falsam orationem dixit aliquam: eo quod ab ipso suscipimus cum pluribus veris quippiam amplius: si ex ijs quæ maximè videntur interimit aliquid verorum (talis enim existēs, verorum demonstratio est) oportet sane positorum aliquid non esse omnino, quare erit huius demonstratio. Si autem verum concludat per falsa, & valde absurda, compluribus deterior erit quæ falsa syllogizant: erit autem talis, & quæ falsum concludit. Quare manifestum quod prima quidem consideratio orationis secundum seipsam est, si concludit: secunda autem, vtrum verum, an falsum: tertia vero, ex qualibus quibusdam. Nam si ex falsis quidem opinabilibus autem, rationabilis: si autem existentibus quidem, sed inopinabilibus, praua: si vero & falsa & valde inopinabilia sint: dilucidū quod praua, aut simpliciter, aut ad rē. Id autem, quod in principio, & contraria quonam pacto peteret interrogans, secundum veritatem quidem in analyticis dictum est, secundum opinionem vero nunc dicendum est. Petere autem videntur id quod est in principio quinque modis. Manifestissimo quidem & primo, si quis idipsum quod monstrari oporteat, petat: hoc autem in eo ipso quidem non facile latere potest: in synonymis autem, & in quibuscunque nomen & oratio idem significat,

cat, magis. Secundò autem, quando quod particulariter oporteat demonstrare vniuersaliter quis petat: vt qui argumentatur quòd contrariorum vna disciplina, omnium oppositorum postulauerit vnam esse: nam videtur id quod oportebat, secundum se ostendere, cum alijs petere pluribus. Tertio, si quis quid vniuersaliter est ostendere propositum, particulariter petat, vt si de omnibus contrarijs propositum est, de aliquibus postulet: videtur enim hic quod cum pluribus oportebat ostendere secundum se, extra petere. Rursus, si quis diuidens petat problema: vt si oportet ostendere medicinam sani & ægri, extra vtrunque postulet: aut si quis eorum, quæ sequuntur se inuicem ex necessitate, alterum petat: vt latus incommensurabile esse diametro, si oporteat ostendere quòd diameter lateri. Aequaliter autem & contraria petunt ei quod ex principio est. Nam primo quidem si quis opposita petat secundum affirmationem & negationem. Secundo autē contraria secundum oppositionem: vt bonum & malum idem. Tertio vero, si quis vniuersaliter postulās, particulariter petierit contradictionē. Vt si quis sumens contrariorum vnam disciplinā, sani & ægri alteram esse petat: aut si hoc petēs, in vniuersali oppositionem tentet sumere. Rursum, si quis petat contrarium ei quod ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt: & si quis ea quidem non sumat quæ opposita, at alia petat duo, ex quibus erit opposita contradictio. Differt autem contraria sumere tantillum ab eo quod est in principio: quoniam huius quidē est peccatum ad conclusionem (nam ad illam aspicientes, quod in principio est dicimus

mus petere) contraria autem sunt in propositionibus, eo quòd ipsæ aliquo modo se habent adinuicem. Ad gymnasiam autem & exercitationem talium orationum primum quidem conuertere assuescere oportet orationes. Sic enim & ad id, quod dicitur, copiosius nos habebimus, & in paucis, plures sciemus orationes: nā conuertere est transumentem conclusionē cum reliquis interrogationibus interimere vnum quippiam eorum, quæ dicta sunt: necesse est enim, si conclusio non est, vnam aliquam interimere propositionum, si quidem omnib. positis necesse erat conclusionem esse. Ad omnem autem positionem, & quod sic, & quod non sic argumentum cōsiderandum, & cùm inueneris, solutionem statim quærendum. Sic enim simul accidet & ad interrogandum, & ad respondendum exerceri: & si ad nullum aliud habemus, apud nosipsos sensim comparāda sunt quę attinent ad ipsam positionē argumenta: nā id ad cogendum multam copiam præbet, & ad redarguendum magnum habet adiumentum, quādo quispiam promptus est argumentari, & ꝙ sic & quòd non sic: nam ad contraria accidit facere obseruationem, & ad cognitionem, & ea (quæ secundum philosophiam est) peritiam posse conspicere, & conspexisse quæ ab vtraque accidunt suppositione, non paruum instrumētum: reliquum enim horum, rectè eligere alterum: oportet autem ad id, quod tale est, esse bono ingenio: & hoc est secundum veritatem bonum ingenium, posse bene eligere verum, & diffugere falsum: quod qui nati sunt bene, possunt probe facere: nam qui amant, & qui odiunt, quod profertur facilè discernunt optimum.

mum. Et ad ea, quæ sæpissimè incidunt problemata, scire oportet orationes; & id maximè de primis positionibus. Nam in his fastidiunt sæpe qui respondent. Amplius, terminorum copiosos esse oportet, & probabilium, & primorum se habere promptos: nam per hæc fiunt syllogismi. Tentandum autem & ea, in quæ sæpissimè incidunt disputationes, tenere. Non quemadmodum in Geometria ante opus est circa elementa exercitatum esse, & in numeris circa capitales promptè se habere; & multum refert ad hoc, & aliam numerum cognoscere multiplicatum. similiter quoque & in orationibus promptum esse ad principia, & propositiones memoria scire oportet; nam perinde ac in memoriæ sensorio solum loci positi statim faciunt ipsas res memorare: & hæc faciunt ad ratiocinandum promptiorem, eo quod ad determinatas illas inspiciat secundum numerum. Propositionemque communem magis quàm positionem in memoria ponendum. Nam principiorum & suppositionum copiosum esse mediocriter, difficile. Amplius, orationem vnam plures facere assuescendum, velut ij, qui occultissimè abscondunt. Tale autem erit, si quis quamplurimum abscedat ab affinitate eorum, de quibus est oratio: erunt autem priores orationum, vniuersales maximè, quæ id pati possint, vt quoniam non est vna plurium disciplina: sic enim & in ijs, quæ sunt ad aliquid, & in contrarijs, & coniugatis est. Oportet autem & reminisci vniuersales facere orationes, tametsi fecerit disputans particulariter. Sic enim & plures licebit vnam facere: similiter autem & apud Rhetores in enthyme-

thymematibus. Eundem autem quàm maximè fugere, contra vniuersale ferre syllogismos. Et semper oportet considerare orationes, si in pluribus communibus disputantur. Nam omnes particulares in vniuersali disputatæ sunt, & inest in particularibus eius, quod est vniuersale, demonstratio, eo quod non est syllogizare quicquam sine vniuersali. Exercitatio autem facienda, inductiuarum quidem ad rudem, syllogisticarum autem ad expertum. Et tentandum accipere ab ijs quidem qui in syllogismis triti sunt, propositiones, ab ijs vero, qui in inductionibus, similitudines: in hoc enim vtrique exercitati sunt. Omnino autem exercitationis gratia disceptantibus tentandum afferre, aut syllogismum de aliquo, aut propositionem, aut solutionem, aut instantiam, siue recte quis dicat, siue perperam, vel ipse, vel alter, & ad quippiam vterque. Ex his enim facultas, exercitatio autem facultatis gratia. Et maximè circa propositiones, & instantias: est enim, vt simpliciter dicam, dialecticus, propositiuus, & instantiuus: est autem proponere quidem, vnum facere quæ sunt plura. Oportet enim vnū omnino sumere ad quod est oratio: instare autem quod vnum est, facere plura: nam aut diuidit, aut interimit: hoc quidem dans, illud autem non dans, eorum quę proposita sunt. Non est autem cum omni disputādum, neque contra quemlibet exercitandum. Nam necesse ad aliquos, prauas fieri orationes: ab eo enim qui omnino tentat apparere, diffugiendum: iustum autem omnino tentare syllogismo concludere, verūtamen non pulchrum, eo quòd non oportet aduersus quoslibet facile cō-

 sistere,

sistere, quandoquidem necesse est paruiloquiū inde emergere: nam qui exercitati sunt, non possunt abstinere à disputatione, sine altercatione. Oportet autem & factas habere orationes ad huiusmodi problemata, in quibus cum paucissimorum copia eas ad quā plurima vtiles habeamus, illæ vero sunt vniuersales, & ad quas in promptu quippiam adinuenire difficile est.

Aristòtelis Topicorum libri octaui finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM Principis Elenchorum.

LIBER PRIMVS.

D. SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI I.

De intentione libri, & generibus disputationum: De Locis Sophisticarum in Dictione, & extra Dictionem redargutionum: De Causis deceptionum, captionum sophisticarum: De veris, & falsis redargutionibus. De interrogatione tentatiua, & quid inter Contentiosum, Sophisticumq; intersit: Demũ decaptionibus Nugationis, & Solœcismi, occultationeq; Sophistica contra moleste respondentes.

Argumentum in cap. 1.

Syllogismorum alij sunt veri, alij apparent veri, & non

non sunt, quemadmodum & orationes: aliæ enim sunt veræ, aliæ apparent, & non sunt: & corpus aliud pulchrum, aliud videtur esse, & non est, & aliud argenteum est, & aliud apparet, & non est. atque eo modo, quo longè distantes à rebus iudicant de illis, sic ignari artis syllogisticæ de syl. iudicant. ac præterea quandoque credimus sic esse in rebus, sicut in nominibus, unde decipimur per syl. sophisticum.

Quid intendit, & aliquem syllogismum sophisticum esse. *Cap. I.*

DE sophisticis autē redargutionibus, & de ijs quæ vidētur redargutiones (sunt autem captiosæ ratiocinationes, at non redargutiones) dicamus oportet, incipientes secundum naturam à primis. quòd igitur hi quidem syllogismi, illi autem, cū non sint, videtur, manifestū est. Nā queādmodū & in alijs id fit per quandam similitudinē, sic & in orationibus se habet: etenim hi quidē habitum probe habēt, illi vero videntur, ex tribu tumētes, & cōponētes seipsos, & pulchri: hi quidem ob pulchritudinē, illi aūt videntur seipsos fucantes. Et inanimatis quoque similiter: nā & illorum hæc quidē argentū, ista vero aurū reuera sunt, illa non sunt quidē, apparent aūt secundum sensum: vt lithargyrina, & stannea, argentea, & felle tincta, aurea: eodem autem modo & syllogismus, & redargutio: hæc quidem est, illa vero non est, apparet autem propter imperitiam: nam imperiti velut distantes, à longe spe-

ſpeculantur. Nam ſyllogiſmus quidem ex quibuſdam eſt poſitis, vt colligamus aliquid aliud ex neceſſitate ab ijs, quæ poſita ſunt per ea, quæ poſita ſunt. redargutio autem ſyllogiſmus eſt, cum contradictione concluſionis: illi vero id quidem non faciunt. Videntur autem ob multas cauſas, quarum vnus locus aptiſſimus, & publiciſſimus per nomina. Nam quia fieri non poteſt, vt res ipſas ferẽtes diſputemus, ſed nominibus pro rebus, vtimur ſignis: & qđ accidit in nominibus, in rebus quoque arbitramur accidere: quemadmodum ij, qui calculis ſupputant. id autem non eſt ſimile: nam nomina quidem finita ſunt, & orationum multitudo, res vero numero infinitæ ſunt. neceſſe eſt igitur plura eandem orationem, & nomen vnum ſignificare: quemadmodum igitur & illi, qui non ſunt prompti calculos ſuſtinere, à ſcientibus decipiuntur, eodem quoque modo & in orationibus, qui nominum uirtutis ſunt ignari perfacile captionibus hallucinandum & ipſi diſputantes, & alios audientes. ob hanc igitur cauſam, & eas, quæ dicendæ ſunt, eſt ſyllogiſmus, & redargutio apparens, atque non exiſtens.

Argumentum in cap. 2.

Præterea in diſputando quidam faciunt elenchos apparentes, & non veri. quare ſophiſtica ſcientia eſt apparens ſcientia, & non exiſtens. quatuor autẽ ſunt genera diſputandi, doctrinale ſcilicet, dialecticum, tentatiuum, & litigioſum. diſputatio doctrinalis eſt, quæ ſyllogizat ex princ. alicuius ſcientiæ proprijs, & non ex his, quæ videntur reſpondenti. & hæc eſt demon-

ſtratio

stratio, quæ vertitur inter docentem, & discentem. dialectica est, quæ est collectiua contradictionum. tentatiua, quæ syllogizat ex his, quæ uidentur respondenti, & necesse est cum scire, qui simulat se habere scientiam. litigiosa est, quæ ex his syllogizat, quæ videntur esse probabilia, & non sunt.

De generibus disputationum. *Cap. 2.*

QVoniam autem quibusdam magis operæpretium est videri esse sapientes, quàm esse, & non videri (est enim sophisticè, apparens sapientia, non existens autem: & Sophista pecuniarum aucupator ab apparente sapientia, & non existente:) manifestum profecto est, quoniam necessarium est illis & sapiẽtis opus videri facere magis, quam facere, & nõ videri. Est autem (vt vnum ad vnum dicamus) in vnoquoque opus sapientis, non mentiri quidem ipsum de quibus nouit, mentientem autem manifestare posse. Hæc autem sunt, hoc quidem in eo quòd potest dare orationem; illud autem in eo quòd sumere. Necesse est igitur illos, qui volunt sophisticè agere, dictarum orationum genus quærere. Operæ enim pretium est eis: nam huiusmodi potestas faciet videri sapientes cuius sunt desiderium habentes. Quod autem tale orationum genus est, & quod talem appetunt potestatem illi, quos vocamus sophistas, manifestum est. Quot autem sunt species sophisticarum orationum, & ex quot numero potestas ea constat, & quot partes contingit esse negotijs, & de alijs, quæ suffragantur ad hanc artem, nunc dicamus. Sunt

igitur

Igitur ad disputandum, orationum genera quatuor: doctrinales, dialecticę tentatiuæ, contentiosæ. Et doctrinales quidem sunt, quæ ex proprijs principijs cuiusque disciplinæ, & non ex ijs, quæ uidentur respondenti colligunt: nam oportet credere eum, qui dicit. Dialecticæ autem, quæ ex probabilibus collectiuæ sunt cōtra dictionum: Tentatiuæ vero, quæ ex ijs colligūt, quæ uidentur respōdenti, & quæ necessarium est enim scire qui simulat se habere scientiam, quomodo determinandum est in alijs. Porro contentiosæ, quæ sunt ex in ijs, quæ apparent probabilia, apparentes syllogisticæ. De demonstratiuis autem in Analyticis dictum est: de dialecticis vero, & tentatiuis, & in alijs: de altercatorijs autem, & contentiosis nunc dicendum.

Argumentum in cap. 3.

Quinque autem sunt termini, ad quos opponens sophista conatur respondentem ducere apparenter, sed non verè; ducit enim primò ad redargutionem, secundo ad falsum, tertio ad inopinabile, quarto ad solecismos, quinto ad nugationem; nam vult videri redarguere respondentem, deinde sibi ostendere falsum, tertio quòd dicat aliquid contra propriam opinionem, vel sapientum, quarto ipsum barbarismum construere: quinto, idem sape dicere. verum sciendum est antequam ad explanatiqonem orum terminorum veniamus modos sophisticè arguendi duos existere: quidā enim in dictione, & quidam extra dictionē sunt. in dictione sex, æquiuocatio, amphibolia, compositio, diuisio, accensus, & figura dictionis: æquiuocatio quid sit alias diximus. ex hac talis construitur paralogis-

tercantur. sunt autem hæc quinque numero: redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus, & quintum, quod est facere nugari eum, qui con- disputat: hoc autem est frequenter cogere idem dicere, aut quod nõ est, sed quod apparet quodque esse horum. Nam maximè volunt apparere redarguere: secundùm autem falsum aliquid monstrare; tertium verò, ad hoc quod est inopinabile ducere: quartum, solœcismo vti facere: hóc autem est facere secundum locutionem barbarizare ex oratione respondentem: ultimũ autem idem frequenter dicere. Modi autem redarguendi sunt duo: nam alij quidem sunt propter dictionem, alij verò extra dictionem. Sunt autem eà quidem, quæ propter dictionem faciunt phantasiam sex numero: hæc quidem sunt, æquiuocatio, amphibolia, compositio, diuisio, accentus, & figura dictionis. Huius autem fides, & ea quæ est per inductionem, & syllogismus: & si qua sumatur alia, & quod totidem modis, si eisdem nominibus, & eisdem orationibus, non idem significamus. Sunt autem propter æquiuocationem huiusmodi orationes, vt quod discunt scientes: nam ea quæ memoriæ prodita sunt, discunt grammatici. Discere enim æquiuocum est ad intelligere eum, qui vtitur disciplina: & ad accipere disciplinam. Ea rursus, quod mala bona sunt: nam quæ expediunt, bona sunt: mala autem expediunt. Duplex enim expediens est, & necessarium, quod accidit plerunque in malis (est enim quoddam malum, necessarium) & bona cumque expedientia dicimus esse. Amplius autem, eundem sedere, & stare, & ægrotare, & sanum esse: nam qui surgebat stat, & qui sanabatur, sanus est: surgebat au-

si quis componat non scribentem scribere, significabit profecto, quòd habet potestatem, vt non scribens scribat si quis autem non componat, quoniam habet potestatem quando non scribit, vt scribat. Et discit nunc literas, si quis didicit quas scit. Amplius, quod vnum solum potest ferre, plura potest ferre: Propter vero diuisionem quod quinque sunt duo, & tria paria, & imparia. Et quod maius æquale: tantundē enim est maius, & adhuc amplius: nam eadem oratio diuisa, & composita nō idem semper videbitur significare. Vt ego posui te seruum, existentem liberum. Et hoc quinquaginta virum, centum heros liquit Achilles. Propter accentum autem in ijs, quæ sunt sine scriptura, non facile dialecticis facere orationem: in scripturis autem & poematibus magis. Vt & Poetam defendunt nonnulli aduersus redarguentes quasi hic absurde locutum. Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo, quod pentemimeri vsus sit, & turture fœminino. Soluunt enim id accentu: dicentes quod aeria accentum finalem lōgum habet, & non ad turtur, sed ab vlmo, vt epithetum debet referri, & id de Niso, & Eurialo cùm Rutulos vino somnoque sepultos intellexissent.

Cætera per terras, omneis animalia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.

Talia igitur propter accentum sunt. Quæ autem propter figuram dictionis sunt, accidunt, quando non idem vt idem interpretatur, vt masculinum, fœmininum: vel fœmininum, masculinum: vel quod inter hæc, est alterum horum:

vel rursus quale, quantum: vel quantum, quale: vel faciens, patiens: vel dispositum, facere: & alia ceu diuisum est prius. Nam est aliquid, quod non est eorum quæ sunt facere, vt eorum quæ sunt facere, aliquid dictione significare, vt valere. Similiter figura dictionis dicitur ei, quod est secare, vel ædificare, quamuis illud quidem quale quid, & affectum quodam modo significet, hæc vero facere aliquid: eodem autem modo & in cęteris. propter igitur dictionem redargutiones ex his existunt.

Argumentum in cap. 4.

Fallacia extradictionē sunt septem .i. fallacia accidentis deinde secundū quid, ad simpliciter. tertiò fallacia ignorātiæ elenchi. quartò fallacia petitionis principia. quintò fallacia consequentis, sextò fallacia non secundum causam, vt causam. septimò, fallacia secundum plurimas interrogationes, ut unam. fallacia accidentis fit, quando attributum datur rei subiectæ, & accidenti: vt, Coryscus est alter à Socrate. Sed Socrates est homo. igitur Coriscus est alter ab homine. fallacia secundum quid ad simpliciter est, quando non proceditur rectè à dicto secūdum quid ad dictum simpliciter; ut, Chimera est opinabilis: chimera igitur est. quando autem duo contraria æquè insunt uni, ut scuto inest albedo media, & nigredo media; difficile est cognoscere fallaciam. fallacia autem ignorantiæ elenchi fit, quando omittitur aliqua particula posita in def. elenchi. Elenchus autem siue redargutio est contradictio unius, & eiusdem nominis, & rei simul, non sinonimi, sed eiusdem ex his, quæ data sunt ex necessitate accidere, non cōnumerato, quòd erat in prin. secundum idem, & ad idem, & similiter, & in eodem

dem

dem tempore. & hæc def. hoc pacto intelligitur. Elenchus est syl. probatiuus, & contradictiuus positioni respondentis. unde omittens aliqua harum particularum paralogizat; ut, duo sunt duplum unius, & nō duplum trium; ergo sunt duplum, & non duplum, fallacia uerò petitionis principij fit totidem modis, quot petitur princ. quoniam nescimus distinguere inter idem, & diuersum, siue inter notius, & ignotius. fallacia autem consequentis fit, quando credimur consequentiam conuerti, quæ non conuertitur: ut, si mel est; rubeum est. si igitur rubeum est; mel est. uel, si pluuit; terra est madida; igitur si terra est madida; pluuit. sed fallacia non causæ, ut causæ, fit, quando illud, quod non est causa, accipitur tanquam causa ad conclusionem inferendam, tanquam causa illationis, & habet fieri in syl. ad impossibile: ut, omne contrariū corruptioni est generatio. sed uita est contraria corruptioni, & uita, & anima sunt idem: ergo uita est generatio. conclusio autem est falsa; ergo aliqua propositio. paralogismi huius fallaciæ non sunt simpliciter, sed ad propositum insyllogizati. & hac fallacia decipit interrogantem, & respondentem, & argumenta sunt non ad causam, ut causam. fallacia autem secundum plures interrogationes, ut unam fit, eo quod una existimatur, & damus unicam responsionem, cum plures dare oporteret; vt, sunt ne illa bona, aut non bona? demonstrato uno bono & uno malo, ostenditur hanc fallaciam committi; eoq; aliquis credit terminum numeri pluralis definiri, ut singularis, ueluti, sicut cæcus est non uidens, tamen aptus natus ad uidendum; & credat cæca esse non uidentia apta nata ad uidendum: si quæratur utrum ista sint cæca, an uidentia, ostenso uno cæco, & alio uidente, & dicatur cæca, uel uidentia, committitur fallacia.

De locis redargutionum sophisticarum extra dictionem. Cap. 2.

EArum verò, quæ extra dictionem sunt captionum species, sunt septem. Vna quidem propter accidens, secunda autē propter id, quod simpliciter, vel non simpliciter, sed aliquo modo, aut vbi, aut quando, aut aliquid dicitur: tertia autem propter redargutionis ignorantiam: quarta vero propter consequens: quinta autem propter id quod est in principio sumere: sexta propter id quod non est causa, vt causam ponere: septima vero propter plures interrogationes vnam facere. Propter igitur accidens captiones sunt, quando similiter quodcunque existimabitur rei & accidenti inesse: nam, quia multa eidem accidunt, non est necesse omnibus prædicatis & ei de quo prædicantur illa omnia inesse: nam omnia sic erunt eadem, quemadmodum sophistæ dicunt: vt si Coriscus est alter ab homine, ipse est alter à se, est enim homo: aut si à Socrate alter, Socrates autem homo, ab hommine alterum dicunt esse cōfessum, eò quod accidit (à quo dixit alterum esse) hunc esse hominem. Propter id autem, quod hoc quidem simpliciter, illud autem aliquo modo: & non præcipue, quando quod in parte dicitur, vt simpliciter dictum sumitur: vt si non ens opinabile, quod non ens est: non enim est idem esse quiduis, & esse simpliciter. Aut rursum, quoniam quod est non est, si eorum quæ sunt quippiam non est, vt si non est, homo: nam nō idem est non esse quiduis, & non esse simpliciter: apparet autem, eò quod perquam propinquum

est

est dictione, & parum differat esse quiduis, ab eo quod est esse, & non esse quiduis ab eo quod est non esse. Similiter autem propter id, quod est aliquo modo, & simpliciter: vt si Indus, cum sit totus niger, albus est dentibus: albus igitur & non albus est. Aut si ambo aliquo modo, quod simul contraria inerunt: tale autem in quibusdam quidem, cuilibet facile est considerare. Vt si sumens Aethiopem nigrum esse: dentibus dicat quod albus: si ergo ibi albus quod niger, & non niger, putabit disputasse syllogistice, cum perfecerit interrogationem. In quibusdam vero latet frequenter, in quibuscunque cum aliquo modo dicatur, simpliciter videtur sequi: & in quibuscunque non facile est considerare vtrum eorum præcipue sit assignandum. Fit autem tale in quibuscunque similiter sunt opposita: nam videntur vt ambo, aut neutrum dandum esse simpliciter prædicari: vt, si dimidium quidem album, dimidium vero nigrum, vtrum album, an nigrum? Quæ autem sunt propter id, quod non determinatur quid est syllogismus, aut quid redargutio, fiunt propter omissionem orationis. Nam redargutio est contradictio vnius, & eiusdem non nominis, synonymi, sed eiusdem ex ijs quæ data sunt ex necessitate, non connumerato eo quod erat in principio, secundum idem, & ad idem, & similiter: & in eodem tempore. Hoc autem modo fieri potest, vt quis falsum dicat de aliquo: quidam autem omittentes aliquid eorum, quæ dicta sunt, apparent redarguere: vt quod idem duplum & non duplum: nam duo vnius quidem dupla, tria autem non dupla. Aut si eiusdem idem duplum, & non duplum, sed non secun-

dum

dum idem : nam secundum longitudinem duplum, secundum latitudinem non duplum. Aut si eiusdem, & secundum idem, & similiter, sed non simul. quare est apparens redargutio. Trahat autem aliquis hanc & in eas, quæ sunt propter dictionem. Quæ autem propter id, quod in principio erat, sumuntur, fiunt quidem sic & tot modis quot modis contingit quod in principio est petere : videntur autem redarguere eō quod non possit quis inspicere idem & diuersum. Quæ vero propter consequens est redargutio, ideo est quod putent conuerti consequentia: nam, si cum hoc est ex necessitate, illud sit: & cum illud est, putant & alterum esse ex necessitate: vnde & quę ob opinionem ex sensu sunt, deceptiones fiunt: nā sępe esse mel, fel suspicati sunt, eo ꝙ sequitur flauus color mel, Et quia accidit terram, pluuia madidam fieri, ēt si sit madida, opinantur pluisse : id autem non necessarium est. In rhetoricis quidem quæ secundum signum fiunt demonstrationes, ex consequentibus sunt : nam uolentes ostendere quod adulter, quod consequens est, accipiunt, quod comptus, aut quod uidetur noctu errabundus. pluribus autem hęc quidem insunt, prædicatum tamen non inest. Similiter autem & in ratiocinatiuis : vt est Melissi oratio, quod infinitum est vniuersum : sumens autem vniuersum ingenitum (nam ex nihilo nihil fieri) quod autem factum est ex principio fieri : si igitur non factum est, principium non habet vniuersum, quare infinitum: non necesse est autem hoc accidere, non enim si omne quod factum est, principium habet, etiam quicquid principium habet, factum est : quemadmodum neque si febriens

calidus,

calidus, etiam calidum necesse est febrire. Quæ uero propter non causam, vt causam, cum assumitur, quod non causa est, tanquã propter illud fiat redargutio: accidit autem tale, ad impossibile syllogismus: necessarium enim est in his aliquid interimere ex ijs, quæ posita sunt: si ergo enumeretur in necessarijs interrogationibus ad id, ad quod accidit impossibile, videbitur propter id sæpe fieri redargutio, vt quod non est anima, & vita idem: nam si generatio corruptioni est contrarium, & alicui corruptioni erit, quædam generatio contrarium: mors autem còrruptio quædam, & contrarium vitæ, quare uita generatio, & uiuere generari: hoc autem impossibile: non ergo idem anima, & vita. Nequaquam collectum est, nam accidit (tametsi quispiam non idem dicat uitam & animam) impossibile: sed solum contrarium vitam quidem morti, cum sit corruptio, corruptioni autem generationem. Incollectiles igitur simpliciter non sunt huiusmodi orationes, sed ad propositum incollectiles: & latet plerunque non minus ipsos interrogantes quod tale. Propter igitur consequens, & propter non causam orationes huiusmodi sunt. Quæ autem propter id, quod est duas interrogationes unam facere, quando latet plures esse, & perinde ac vna sit, assignatur responsio vna. In aliquibus autem facile est uidere quòd plures, & quòd non danda vna responsio: vt vtrum terra mare est an cœlum? in aliquibus uero minus, & quasi una sit, aut confitetur (eo quod nequeunt respondere ad interrogatum) aut redargui uidentur: vt putas hic & hic est homo? quare cum aliquis percusserit

rit hunc, & hunc percutiet hominem & non homines. Aut rursum quorum hæc sunt quidem bona, illa autem non bona: omnia hæc bona, an non bona? nam vtrumuis dixerit est quidem vt aut redargutionem, aut falsum apparens uideatur facere: nam dicere eorum, quæ non sunt bona aliquid esse bonum, aut eorum, quæ bona sunt non bonum, falsum. Quandoque autem assumptis quibusdam, redargutio etiam fit vera: vt si quis concedat similiter & vnum & plura dici alba, & nuda, & cæca: nam, si cæcum est quod non habet visum, natum tamen habere, & cæca erunt quę non habent visum, nata autem habere: quando igitur hoc quidem habet visum, illud autem non habet, ambo erunt vel videntia, vel cæca: quod est impossibile.

Argumentum in cap. 5.

Omnes syl. sophistici differunt a uero elencho, quoniam sunt absque modo. quare paralogismus fallaciæ æquiuocationis amphibologiæ, & figuræ dictionis non constituitur ex his, quæ sunt eadem secundum rem, & uocem: nam licet in amphibolia, & æquiuocatione fit eadem uox; non tamen eadem res. in figura uero dictionis non est eadem uox, sed similis, & in fallacia compositionis, diuisionis, & accentus, non est eadem uox, neque res, quare illi peccant contra uerum elenchum, sic fallaciæ extra dictionem. & fallaciæ accidentis paralogizantur. peccant contra elenchum; quoniam extrema uniuntur cum medio, sed non inter se, quod non fit in elencho, qui est syl. probatiuus, & contradictiuus. sic differunt paralogismi fallaciarum secundum quid ad simpliciter, & ignorantiæ

uantiæ elenchi à vero elencho; quoniam in illis non est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, nec sequitur conclusio necessaria. sic paralogismi petitionis princ. & non causæ, ut causæ; quoniam in primis connumeratur id, quod erat in princ. in secundis conclusio non sequitur ex propositione non causa, sic fallacia consequentis, non sicut fallacia accidentis, & a uero elencho deficit. sic fallacia consequẽtis, quæ est pars fallaciæ accidentis. sic fallacia secundum plures interrogationes, ut unam; propositio enim plures non est propositio, cum sit eadem def. ut unius hominis, & hominis, sed in elencho desideratur propositio una. nunc videamus quomodo decipiamur.

Omnes sophisticas redargutiones in ignorantiam redargutionis reuocatum iri.

Caput 5.

Aut igitur sic diuidendum apparentes syllogismos, & redargutiones: aut omnes reducendum ad redargutionis ignorantiam, ijs, qui hanc principium faciunt: fieri enim potest, ut omnes resoluamus dictos modos ad redargutionis definitionem. Primum quidem si incollectiles fuerint, oportet enim ex ijs, quæ posita sunt, accidere conclusionem, &, ut ita dicam, ex necessitate, atque non apparere. Deinde & secundum partes definitionis: nam earum, quę sunt in dictione, hæ quidem sunt propter duplex, ut æquiuocatio, & oratio, & similis figura: consuetum enim id omnia, ut & illud quippiam significare. Compositio autem, & diuisio, & accentus eo quod non eadem est oratio, aut nomen quod differens: oportebat

autem

autem & id esse, quemadmodum & rem eandẽ, si debebat redargutio, vel syllogismus esse: vt si tunica, non vestis syllogizetur, sed tunica: nam verum est & illud, sed non syllogizatum est: sed adhuc interrogatione indiget, quod idem significat ad eum qui quærit propter quid. Quæ vero secundum accidens definito syllogismo manifesta fiunt: nam eandem definitionem oportet syllogismi & redargutionis fieri, attamen & adiungere contradictionem: nam redargutio syllogismus est contradictionis, si igitur non est syllogismus accidentis non fit redargutio: non enim si cum hæc sint, necesse est illud esse id autem est album esse propter syllogismum: neque si triangulus duobus rectis tres angulos habet æquales, & accidit ei figuram esse, vel primum, vel principium, quod figura, vel primum, vel principium tale est: nam non quatenus figura, vel primum, vel principium, sed quatenus triangulus demonstratio: similiter, & in alijs. Quare, si redargutio syllogismus quidam, non erit quæ secundum accidens redargutio. Verum propter hoc & artifices & omnino scientes ab inscijs redarguuntur: nam secundum accidens syllogismos faciunt contra sapientes: qui verò non possunt diuidere, aut interrogati concedunt, aut cùm non dant arbitrantur dedisse. Quæ verò propter id quod aliquo modo, & simpliciter, quoniam non de eodem affirmatio, & negatio est: nam aliquo modo albi, aliquo modo non album; & simpliciter albi, simpliciter non album negatio est: si igitur cum datur aliquo modo esse album, quis vt simpliciter dictum accipit, non facit redargutionem, apparet autem

propter

propter ignorantiam ipsius, quid est redargutio Manifestissimæ autem omnium, quę prius dictę sunt propter redargutionis definitionem, quare & sic nuncupatæ sunt: nam propter rationis omissionem phantasia fit, & diuisis hoc pacto, commune in omnibus his ponendum est orationis omissio. Quæ vero propter id quod sumitur quod erat in principio, & non causa vt causa ponitur, manifestæ sunt per definitionem: nā oportet conclusionem accidere, eo quod hæc sunt, quod non erat in non causis: & rursum nō connumerato eo quod erat in principio, quod non habent eæ quæ sunt propter petitionē eius quod in principio. Quæ vero propter consequēs particula sunt accidentis: nam consequens accidit: differt autem ab accidenti, quoniam accidens quidem est in vno solo sumere, vt idē esse flauum, & mel, & album, & cygnum: quod autē propter consequens, semper in pluribus: nam quæ vni & eidem sunt eadem, & sibi inuicem postulantur esse eadem: propter quod fit ea quę propter consequens redargutio: est autem non omnino verum, vt si sit album secundum accidens: nam & nix & cygnus albo idem: aut rursum in Melissi oratione idem esse accipit factū esse, & principium habere, aut æqualia fieri, & eandem magnitudinem accipere. Quoniam enim principium habet quod factum est, & quod habet principium, factum esse postulat, tanquam ambo eadem sint, eo quod principium habent factum esse & finitum. Similiter autem & in ijs, quę æqualia facta sunt, si eandem magnitudinem, & vnam sumentia æqualia fiunt: & quæ æqualia facta sunt, eandem & vnam magnitudinem sumunt: quare

con-

consequens sumit. quòd igitur propter accidens redargutio, in ignorantia redargutionis est: manifestum, & quòd ea, quæ est propter consequens: inspiciendum antè est id & alias. Quæ vero propter id, quod est plures interrogationem vt vnam facere, in eo sunt quòd non enucleamus, siue non diuidimus propositionis orationem: nam propositio vnum de vno est: nam idem terminus vnius solius rei, & simpliciter rei: vt hominis, & vnius solius hominis: similiter autem & in alijs. Si igitur vna propositio est, quæ vnum de vno postulat, & simpliciter erit propositio talis, interrogatio. Atqui quoniam syllogismus ex propositionibus est, redargutio autem syllogismus, & redargutio erit ex propositionibus: si igitur propositio vnū de vno, manifestum quoniam & hæc in redargutionis ignorantia: nam apparet esse propositio, quæ non est propositio. si itaque dedit responsionem vt ad vnam interrogationem, erit redargutio, si autem non dederit, sed apparet, apparens redargutio. Quare omnes loci cadunt in redargutionis ignorantiam: qui quidem dicti sunt propter dictionem, quia est apparens contradictio, quod erat proprium redargutionis, alij autem propter syllogismi terminum.

Argumentum in cap. 6.

Per fallacias amphibologiæ, & æquiuocationis decipimur; quia nescimus distinguere inter multiplex, & non multiplex per fallacias compositionis, & diuisionis; quoniam nescimus distinguere inter orationē compositam, & diuisam: per fallaciam accentus; eo quod nesci-

nescimus distinguere dictionem accentu acuto à graui: per fallaciam figuræ dictionis; quia nescimus dicere quid simile, & quid dissimile; est enim fallacia in dictione in qua fit magis deceptio, cum alijs disputando, quàm per se ipsum considerando. per fallaciam accidentis; quoniam nescimus, quando extrema adeo vniantur cum medio, vt inter se vniantur. &, quoniã fallacia consequentis est pars fallaciæ accidẽtis; ideo etiam per eam decipimur, quoniam nescimus distinguere inter accidens, & consequens. per fallaciã ignorantiæ elenchi. & secundum quid ad simpliciter decipimur; eo quòd nescimus discernere dictum secundum quid, & dictum simpliciter inter apparentes contradictiones, & ueras. per fallaciam petitionis princ. decipimur; propterea quod nescimus distinguere notum ab ignoto. per fallaciam non causæ, vt causæ; quia nescimus distinguere propositionem, quæ facit aliquid ad illationem conclusionis & eam, quæ non. per fallaciam secundum plures interrogationes vt unam decipimur; eò quod credimus interrogationẽ plures esse vnam responsionem.

Causa decep:ionum, captionum sophisticarum. *Cap. 6.*

DEceptio autem fit in ijs quidem, quę propter æquiuocationem, & orationem, eo quòd non potest quis diuidere id, quod multipliciter dicitur: nam quædam non est promptum diuidere, vt vnum, & ens, & idem. In ijs autem, quæ sunt propter compositionem, & diuisionem, eo quod nihil putatur differre composita & diuisa oratio, ceu euenit in plurimis. Similiter autem & in ijs quæ sunt propter accentum: non enim aliud videtur significare intensa, & remissa oratio in aliquo,

aut non in pluribus . Earum uero, quæ sunt propter figuram ob similitudinem dictionis: difficile est enim diuidere,quę similiter, & quæ aliter dicuntur: nam ferme qui hoc potest facere in procinctu est, vt uideat uerum: maximè autem sciet innuere, quod omne, quod de aliquo prædicatur, arbitramur idipsum aliquid esse, & vt unnm intelligimus: nam vnum, & substantiam maximè uidetur sequi id, quod est aliquid, & ens . Quare in ijs, quæ sunt propter dictionem, hic locus ponendus: primum quidem magis deceptio aggignitur in ijs, qui cum alijs considerant,quam qui per seipsos: nā ea, quæ cum alio est, consideratio per orationem est,quæ autem per seipsos,non minus per ipsam rem . Deinde, & per seipsos decipi accidit, quando in oratione facit considerationem: præterea deceptio quidem ex similitudine, similitudo autem ex dictione. In ijs autem, quæ sunt propter accidens, eo quod non potest dijudicare idem & diuersum, & unum & multa: neque qnibus prædicatorum omnia quę & rei accidunt . Similiter autem & in ijs quæ propter consequens sunt: pars enim quædam accidentis est consequens . Amplius & in multis apparet, & postulatur hoc pacto, si hoc ab illo non separatur, nec ab altero separatur alterum, In ijs uerò, quæ sunt propter omissionem orationis, & in ijs quæ sunt propter id quod alio modo & simpliciter, eo quod propter parum deceptio est . nam quasi nihil consignificet quid aut aliquo modo, aut simpliciter, aut alicubi, aut nunc uniuersaliter concedimus . Similiter autem & in ijs, quæ quod in principio est sumunt, & in non causis, &

quæcunque

quæcunque plures interrogationes vt vnam faciunt: in omnibus enim his est deceptio, ob id quod propter parum: nam non exactè discernimus, neque propositionis, neque syllogismi terminum, propter prædictam causam.

Argumentum in cap. 7.

Syl. sophisticorum quidam sunt apparentes, & non existentes, alij uerò existentes, sed non conuenientes rei, quales sunt syl. peccantes in materia, & syl. tentatiuus, qui monstrat ignorantiam respondentis: uidetur enim procedere ex probabilibus, & tamen non procedit ex probabilibus simpliciter: itaque peccat in materia. differunt tamen syl. peccantes in materia a syl. qui peccant in forma; quoniam peccantes in materia monstrant ignorantiam respondentis, non peccantes in forma. conueniunt tamen; quia peccantes in materia fiunt per eadem princ. hoc est per eandem conclusionem cum peccantibus in forma, si quidem eadem conclu. quæ infertur per syl. peccantem in forma fit princ. in syl. peccante in materia. in fallacijs, quæ ducunt ad solœcismum facilè apparet defectus. et licet syl. sophisticus peccans in forma sit elenchus apud aliquos; non tamen simpliciter.

Ex quibus locis captiones falsi.
Caput 7.

QVoniam autem habemus propter quæcunque fiunt apparentes syllogismi, habemus & propter & quæcunque fiunt sophistici syllogismi, & redargutiones. dico autē sophisticam redargutionem, & syllogismum, non solum apparētem syllogismum, aut

redargutionem non existentem quidem, sed & existentem quidem, at apparenter accommodatam rei. Sunt autem illæ, quæ non secundum rem redarguunt, & quę monstrant ignorantes, quod quidem erat proprium tentatiuæ. Est autem tentatiua, pars dialecticę: illa autem potest syllogizare falsum propter ignorantiã eius qui dat orationem. Sophisticæ autem redargutiones, tametsi colligant contradictionem, non faciunt manifestum, si ignorat: nam & scientem impediunt hisce orationibus. Quòd autem illas habeamus hac via, manifestum est: nam propter quæcunque apparet audientibus, vt interrogata syllogizare, propter hæc & respondenti vtique videatur. quare erunt syllogismi falsi per hæc aut omnia, aut aliqua: nam quod non interrogatus arbitratur dedisse, & interrogatus quoque ponet. Verum in quibusdam simul accidit & interrogare quod deest, & apparere falsum; vt in ijs, quæ sunt secundum dictionem, & solœcismum. Si ergo syllogismi contradictionis propter apparentem redargutionem sunt, manifestum est quòd propter tot erunt & falsorum syllogismi, propter quot & apparens redargutio: apparens autem propter particulas veri: nam eum quodcunque defuerit, apparebit redargutio; vt quod propter non accidens: propter orationem, quæ ad impossibile: & quæ duas interrogationes vt vnam facit propter propositionem: & pro eo quod per se, quod propter accidens, & huius particula, quod propter consequens. Amplius, non in re, sed in oratione accidere: deinde pro vniuersali contradictione, & secundum idem, & ad idem, & similiter propter id, quod in aliquo,

vel

vel propter vnumquodque horum peccat. Amplius, propter id, quod est non connumerato eo quod in principio, quod in principio sumere. Quare habemus secundum quot fiunt captiosæ ratiocinationes: nam secundum plura nō erunt, secundum autem ea, quæ dicta sunt, erunt omnes. Est autem sophistica redargutio non simpliciter redargutio, sed ad aliquem, & syllogismus similiter. Nam, si non sumat id quidem quod est propter æquiuocum vnum significare, & quod propter similitudinis figuram solum hoc quidem, & in alijs similiter, neque syllogismi, neque redargutiones erunt, neque simpliciter, neque ad eum, qui interrogatur: si autem sumant, ad eum, qui interrogatur erunt, simpliciter autem non erunt: non enim vnum significatum sumpserunt, sed apparent, & apud illum quidem.

Argumentum in cap. 8.

Vnde per eadem princ. fiunt syl. sophistici peccantes in materia, & in forma. sed nulla ars eos considerat; infiniti enim sunt elenchi sophistici, & infinitum ad nullam artem pertinet. nec dialectica considerat nisi illos, qui componuntur ex terminis secundæ intentionis, siue sint dialectici, siue sophistici.

De ueris, & falsis redargutionibus.

Caput 8.

PRopter quæcunque autem redarguunt, qui redargutionibus vtuntur, non oportet tentare sumere, sine omnium, quæ sunt, scientias

id autem non unus artis, nam infinitæ fortasse sunt scientiæ: quare manifestum, quoniam & demonstrationes, redargutiones quidē sunt, & ueræ: nam quæcuneue est demonstrare, est & redarguere eum, qui ponet contradictionem ueri: vt si commensurabilem diametrum posuerit redarguet quis demonstratione, quod incommēsurabilis: quare omnium oportebit esse scium: nam aliæ quidem sequuntur propter, ea quæ in geometria sunt principia, & eorum conclusiones: aliæ autem propter ea quæ sunt in medicina: aliæ denique propter illa, quæ sunt aliarum disciplinarum. Sed & falsæ redargutiones similiter infinitæ erunt. Nam secundum vnamquamque artem est falsus syllogismus: vt secundum geometriam geometricus, & secundum medicinam medicinalis: dico autem secundum artem, secundum illius principia. Manifestum est igitur, quod non omnium redargutionum, sed earum, quæ sunt secundum dialecticam, sumendi sunt loci. Nam ij communes sunt ad omnem artem & potentiam, & eam quidem. quæ est secundum vnamquanque disciplinam redargutionem: scientis est considerare siue cùm non est, apparet: siue cùm est & quare est, eam autem, quæ ex communibus est, & sub nulla arte cadens dialecticorum. nam, si habemus ex quibus probabiles syllogismi in qnolibet, habebimus ex quibus redarguitiones: redarguitio nanq; est syllogismus contradictionis, quare aut unus, aut duo syllogismi contradictionis, redargutio est. Habemus igitur propter quæcunque omnes huiusmodi sunt: si autem hæc habemus, & solutiones habemus: nam illarum instantiæ, solutiones sunt. Habemus

autem

autem propter quæcunque & apparentes fiunt apparentes autem non cuilibet, sed talibus: infinita enim sunt, si quis consideret illa, secundum quæcunq; apparent quibuslibet. Quare manifestum est, quoniam dialectici est posse sumere propter quæcunque fit per communia, vel quæ est redargutio, vel quæ apparet redargutio, vel dialectica, vel apparens dialectica, vel tentatiua.

Argumentum in cap. 9.

Verum apud antiquos oratio quædam disputatur ad nomen, i. cum opponens, & respondens, intellecta ducunt ad diuersos sensus, aliæ disputuntur ad intellectum, si scilicet ad eundem sensum, sed hæc diuisio est non bona; quoniam eadem oratio disputatur ad nomen, & ad intellectum: possunt enim eodem tempore producere intellectus ad diuersa, & diuerso ad idem. & quoniam aliquæ sunt orationes, quæ nec ad nomen, nec ad intellectum disputantur, sed omnes orationes multiplices disputari videntur ad nomen non multiplices autem ad intellectum. quòd vero non est, si quidem oratio disputetur ad nomen in ordine ad respondentem, qui circa orationem multiplicem; alium dat intellectum, quam sit intellectus opponentis. sed contingit non dare; ergo potest oratio multiplex fieri, vt non disputetur ad nomen. deinde oratio non disputatur ad nomen, nisi ex defectu contradictionis. sed oratione existente multiplici non est defectus contradictionis: veluti, si quis respondens dicat, quod non sit possibile tacentem dicere: deinde opponens hoc pacto negunt, quemcunque dico possibile est dicere tacentem dico: ergo tacentem possibile est dicere; hoc loco est disputatio ad nomen ex parte defectus contradictionis. Præterea orationes non mul-

tiplices uere possunt disputari ad nomē: aliquis enim potest credere, quod nomen Triangulus plura significet. vnde accipictur aliàs a respondente, & aliàs ab opponente. quare verba Antiquorum falsa extant. Nec oratio disputatur ad nomen uitiorum distinguentis multiplex: quia non tenetur, nec debet docere.

Orationes ad nomen, & intellectum non bene diduci. Cap. 9.

NOn est autem differentia orationum, quam quidam dicunt esse, has quidē ad nomen, illas vero ad intellectum. Inconueniens enim est opinari alias quidem esse ad nomen orationes, diuersas vero ad intellectum, & non easdem. Quid enim est non ad intellectum, nisi quando non vtimur nomine (qui putat interrogare) eo, ad quod is, qui interrogatus dedit? idem autem id est & ad nomen. Et ad intellectum autem, quando ad quod dedit intelligens. Si autem aliquis (plura significante nomine) vnum putet significare, & interrogans, & interrogatus (vt forte ens & vnum plura significat, sed & respondens, & interrogans Zeno vnū putans esse interrogauit, & est oratio quod vnum omnia) hæc ad nomen est, aut ad intellectū interrogantis disputata. Si vero aliquis multa putet significare, manifestum ꝙ oratio illa non est ad intellectum. Primū igitur circa hmōdi orationes, est ad nomen, & ad intellectum, quęcunque plura significant: deinde circa quālibet est: nam non in oratione est ad intellectum esse, sed in eo quod respondens se habet aliquo modo ad ea, quę dantur: deinde ad nomen contin-

git omnes eas esse: nam esse ad nomen hoc in loco, est esse non ad intellectum: nam, si omnes erunt quædam aliæ, quę neque ad nomen, neq; ad intellectum: illi vero dicunt oēs, & diuidunt vel ad nomen, vel ad intellectum esse omnes, alias autem non. Attamen quicunque sunt syllogismi propter id, quod multipliciter: horum aliqui sunt secundum nomen: nam absurdè dicatur secundum nomen esse omnes, qui sunt propter dictionem: sed sunt quædam captiones non in eo quod respondens ad eas se habeat aliquo modo, sed quia talem interrogationē oratio ipsa habeat, quæ plura significet. Et omnino inconueniens est de redargutione differere, & non prius de syllogismo: nam redargutio syllogismus est. quare oportet & de syllogismo prius, quam de falsa redargutione: nam talis redargutio, apparens syllogismus contradictionis. Quare aut in syllogismo erit causa, aut in contradictione: nam adiungere oportet contradictionem, quandoque autem in vtroque erit apparēs redargutio: est autem de eo, quod est silentia dicere, in contradictione, non in syllogismo. De eo autem, quod est, quod non habet aliquis dare, in vtrisque: de eo vero quod est, quod Homeri poema est figura, per circulū, in syllogismo: quæ autem in neutro est, verus est syllogismus. Verum vnde sermo prouenit reuertamur: vtrum quæ in disciplinis sunt orationes ad intellectum sint, an non? & si cui videtur plura significare triangulus, & dedit non vt eam figuram de qua concludebat, quouiam duo recti, vtrum ad intellectum illius disputauit hic, an non? Amplius, si plura quidem significat nomen, ille autem non intelligit, ne-

que

que putat, quomodo is non ad intellectum disputat? aut quomodo oportet interrogare eum, qui non dat diuisionem? siue interroget aliquis si est silentia dicere, an non? an est quidem vi non, an est vt sic? si autem dat aliquis nullo modo, ille autem disputat, vtrum non ad intellectum disputat, quamuis oratio videatur earum esse, quę ad nomen sunt? Non igitur est genus aliquod orationum ad intellectum, sed illæ quidem ad nomen sunt: & huiusmodi, non omnes, non quod redargutiones, sed neque apparentes redargutiones: nam sunt & non propter dictionem apparentes redargutiones, vt quæ propter accidens, & reliquę. Si autem postulet diuidendum, quod dico quidem silentia dicere: hęc autem sic, illa vero non sic, id profecto primum, absurdum postulare: nam quandoque non videtur interrogatum multipliciter se habere, atqui impossibile est diuidere, qui non putat. Deinde docere, quid aliud erit? manifestum enim faciet quonam pacto se habet ei qui neque considerat, neque fert, neque opinatur quod aliter dicitur, quia & in non duplicibus quid prohibet hoc facere: vt putas æquales sunt vnitates binarijs in quaternarijs? sunt autem hi binarij quidem inexistentes, illi autem non sic: & putas contrariorum vna est disciplina, an non? sunt autem contraria hæc quidem nota, illa autem ignota: quare videtur ignorare, qui hoc postulat, quod aliud est docere quàm disputare: & quod oportet quidem docentem non interrogare, sed eum manifesta facere, illum autem interrogare.

Argu-

Argumentum in cap. 10.

Cæterum triplex existit disputatio, demonstratiua scilicet, dialectica, & tentatiua. In demonstratiua qui docet, non interrogat: in dialectica qui disputat, interrogat. in tentatiua quæritur experimentum de scientia, vel ignorantia respondentis. Sed cum litigiosa disputatio constet ex apparenter probabilibus, dialectica ex uerè probabilibus; disputatio tentatiua est litigiosa, sic syl. tentatiuus est litigiosus; sed non falsigraphus, qui procedit ex proprijs principijs artium particularium, & tales non sunt sophistici, sed ij, qui videntur esse per propria artium principia, & non sunt. Idem porro est syl. sophisticus, & litigiosus, sed dicitur litigiosus; eo quod finis est uictoria apparens: sophisticus; quoniam finis est apparens gloria. Litigiosus autem sic se habet ad dialecticum, vt falsigraphus ad demonstratiuum: litigiosus enim paralogizat ex principijs dialecticæ, falsigraphus ex principijs demonstratiuæ. sed falsigraphus non potest ad plures artes applicari, siquidem fit ex proprijs alicuius artis: litigiosus autem potest.

De interrogatione tentatiua: & quid inter Contentiosum, Sophisticumque intersit.
Caput 10.

AMplius affirmare, vel negare, qui postulat, id non monstrantis est, sed experimentum sumentis: nam tentatiua, dialectica quædam est, quapropter de omnibus inspicit, & explorat non scientem, sed ignorantem, atque simulantem. Qui igitur secundum rem cõsiderat com-

muia,

rit hunc, & hunc percutiet hominem &: non homines. Ant rursum quorum hæc sunt quidem bona, illa autem non bona: omnia hæc bona, an non bona? nam vtrumuis dixerit est quidem vt aut redargutionem, aut falsum apparens uideatur facere: nam dicere eorum, quæ non sunt bona aliquid esse bonum, aut eorum, quæ bona sunt non bonum, falsum. Quandoque autem assumptis quibusdam, redargutio etiam fit vera: vt si quis concedat similiter & vnum & plura dici alba, & nuda, & cæca: nam, si cæcum est quod non habet visum, natum tamen habere, & cæca erunt quę non habent visum, nata autem habere: quando igitur hoc quidem habet visum, illud autem non habet, ambo erunt vel videntia, vel cæca: quod est impossibile.

Argumentum in cap. 5.

Omnes syl. sophistici differunt a uero elencho, quoniam sunt absque modo. quare paralogismus fallaciæ æquiuocationis amphibologiæ, & figuræ dictionis non constituitur ex his, quæ sunt eadem secundum rem, & uocem: nam licet in amphibolia, & æquiuocatione fit eadem uox; non tamen eadem res. in figura uero dictionis non est eadem uox, sed similis, & in fallacia compositionis, diuisionis, & accentus, non est eadem uox, neque res, quare illi peccant contra uerum elenchum, sic fallaciæ extra dictionem. & fallaciæ accidentis paralogizantur. peccant contra elenchum; quoniam extrema uniuntur cum medio, sed non inter se, quod non fit in elencho, qui est syl. probatiuus, & contradictiuus. sic differunt paralogismi fallaciarum secundum quid ad simpliciter, & ignorantiæ

tantiæ elenchi à vero elencho; quoniam in illis non est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, nec sequitur conclusio necessaria. sic paralogismi petitionis princ. & non causæ, ut causæ; quoniam in primis connumeratur id, quod erat in princ. in secundis conclusio non sequitur ex propositione non causa, sic fallacia consequentis, non sicut fallacia accidentis, & a uero elencho deficit. sic fallacia consequētis, quæ est pars fallaciæ accidentis. sic fallacia secundum plures interrogationes, vt vnam; propositio enim plures non est propositio, cum sit eadem def. vt vnius hominis, & hominis, sed in elencho desideratur propositio una. nunc videamus quomodo decipiamur.

Omnes sophisticas redargutiones in ignorantiam redargutionis reuocatum iri.

Caput 5.

AVt igitur sic diuidendum apparentes syllogismos, & redargutiones: aut omnes reducendum ad redargutionis ignorantiam, ijs, qui hanc principium faciunt: fieri enim potest, vt omnes resoluamus dictos modos ad redargutionis definitionem. Primum quidem si incollectiles fuerint, oportet enim ex ijs, quæ posita sunt, accidere conclusionem, &, vt ita dicam, ex necessitate, atque non apparere. Deinde & secundum partes definitionis: nam earum, quę sunt in dictione, hæ quidem sunt propter duplex, vt æquiuocatio, & oratio, & similis figura: consuetum enim id omnia, vt & illud quippiam significare. Compositio autem, & diuisio, & accentus eo quod non eadem est oratio, aut nomen quod differens: oportebat autem

autem & id esse, quemadmodum & rem eandẽ, si debebat redargutio, vel syllogismus esse: vt si tunica, non vestis syllogizetur, sed tunica: nam verum est & illud, sed non syllogizatum est: sed adhuc interrogatione indiget, quod idem significat ad eum qui quærit propter quid. Quæ vero secundum accidens definito syllogismo manifesta fiunt: nam eandem definitionem oportet syllogismi & redargutionis fieri, attamen & adiungere contradictionem: nam redargutio syllogismus est contradictionis. si igitur non est syllogismus accidentis non fit redargutio: non enim si cum hæc sint, necesse est illud esse id autem est album esse propter syllogismum: neque si triangulus duobus rectis tres angulos habet æquales, & accidit ei figuram esse, vel primum, vel principium, quod figura, vel primum, vel principium tale est: nam non quatenus figura, vel primum, vel principium, sed quatenus triangulus demonstratio: similiter; & in alijs. Quare, si redargutio syllogismus quidam, non erit quæ secundum accidens redargutio. Verum propter hoc & artifices & omnino scientes ab inscijs redarguuntur: nam secundum accidens syllogismos faciunt contra sapientes: qui verò non possunt diuidere, aut interrogati concedunt, aut cùm non dant arbitrantur dedisse. Quæ verò propter id quod aliquo modo, & simpliciter, quoniam non de eodem affirmatio, & negatio est: nam aliquo modo albi, aliquo modo non album; & simpliciter albi, simpliciter non album negatio est: si igitur cum datur aliquo modo esse album, quis vt simpliciter dictum accipit, non facit redargutionem, apparet autem propter

propter ignorantiam ipsius, quid est redargutio Manifestissimæ autem omnium, quę prius dictę sunt propter redargutionis definitionem, quare & sic nuncupatæ sunt: nam propter rationis omissionem phantasia fit, & diuisis hoc pacto, commune in omnibus his ponendum est orationis omissio. Quæ vero propter id quod sumitur quod erat in principio, & non causa vt causa ponitur, manifestæ sunt per definitionem: nā oportet conclusionem accidere, eo quod hæc sunt, quod non erat in non causis: & rursum nō connumerato eo quod erat in principio, quod non habent eæ quæ sunt propter petitionē eius quod in principio. Quæ vero propter consequēs particula sunt accidentis: nam consequens accidit: differt autem ab accidenti, quoniam accidens quidem est in vno solo sumere, vt idē esse flauum, & mel, & album, & cygnum: quod autē propter consequens, semper in pluribus: nam quæ vni & eidem sunt eadem, & sibi inuicem postulantur esse eadem: propter quod fit ea quę propter consequens redargutio: est autem non omnino verum, vt si sit album secundum accidens: nam & nix & cygnus albo idem: aut rursum in Melissi oratione idem esse accipit factū esse, & principium habere, aut æqualia fieri, & eandem magnitudinem accipere. Quoniam enim principium habet quod factum est, & quod habet principium, factum esse postulat, tanquam ambo eadem sint, eo quod principium habent factum esse & finitum. Similiter autem & in ijs, quę æqualia facta sunt, si eandem magnitudinem, & vnam sumentia æqualia fiunt: & quæ æqualia facta sunt, eandem & vnam magnitudinem sumunt; quare

con-

consequens sumit. quòd igitur propter accidens redargutio, in ignorantia redargutionis est: manifestum, & quòd ea, quæ est propter consequens: inspiciendum antē est id & alias. Quæ vero propter id, quod est plures interrogationem vt vnam facere, in eo sunt quòd non enucleamus, siue non diuidimus propositionis orationem: nam propositio vnum de vno est: nam idem terminus vnius solius rei, & simpliciter rei: vt hominis, & vnius solius hominis: similiter autem & in alijs. Si igitur vna propositio est, quæ vnum de vno postulat, & simpliciter erit propositio talis, interrogatio. Atqui quoniam syllogismus ex propositionibus est, redargutio autem syllogismus, & redargutio erit ex propositionibus: si igitur propositio vnū de vno, manifestum quoniam & hæc in redargutionis ignorantia: nam apparet esse propositio, quæ non est propositio. si itaque dedit responsionem vt ad vnam interrogationem, erit redargutio, si autem non dederit, sed apparet, apparens redargutio. Quare omnes loci cadunt in redargutionis ignorantiam: qui quidem dicti sunt propter dictionem, quia est apparens contradictio, quod erat proprium redargutionis, alij autem propter syllogismi terminum.

Argumentum in cap. 6.

Per fallacias amphibologiæ, & æquiuocationis decipimur, quia nescimus distinguere inter multiplex, & non multiplex per fallacias compositionis, & diuisionis; quoniam nescimus distinguere inter orationē compositam, & diuisam: per fallaciam accentus; eo quod nesci-

nescimus distinguere dictionem accentu acuto à graui: per fallaciam figuræ dictionis; quia nescimus dicere quid simile, & quid dißimile; est enim fallacia in dictione in qua fit magis deceptio, cum alijs disputando, quàm per se ipsum considerando. per fallaciam accidentis; quoniam nescimus, quando extrema adeo vniantur cum medio, vt inter se vniantur. &, quoniã fallacia consequentis est pars fallaciæ accidẽtis; ideo etiam per eam decipimur, quoniam nescimus distinguere inter accidens, & consequens. per fallaciã ignorantiæ elenchi. & secundum quid ad simpliciter decipimur; eo quòd nescimus discernere dictum secundum quid, & dictum simpliciter inter apparentes contradictiones, & ueras. per fallaciam petitionis princ. decipimur; propterea quod nescimus distinguere notum ab ignoto. per fallaciam non causæ, vt causæ; quia nescimus distinguere propositionem, quæ facit aliquid ad illationem conclusionis & eam, quæ non. per fallaciam secundum plures interrogationes vt unam decipimur; eòquod credimus interrogationi plures esse vnam responsionem.

Causa decep:ionum, captionum sophisticarum.
Cap. 6.

DEceptio autem fit in ijs quidem, quę propter æquiuocationem, & orationem, eo quòd non potest quis diuidere id, quod multipliciter dicitur: nam quædam non est promptum diuidere, vt vnum, & ens, & idem. In ijs autem, quæ sunt propter compositionem, & diuisionem, eo quod nihil putatur differre composita & diuisa oratio, ceu euenit in plurimis. Similiter autem & in ijs quæ sunt propter accentum: non enim aliud videtur significare intensa, & remissa oratio in aliquo,

aut non in pluribus. Earum uero, quæ sunt propter figuram ob similitudinem dictionis: difficile est enim diuidere, quę similiter, & quæ aliter dicuntur: nam ferme qui hoc potest facere in procinctu est, vt uideat uerum: maximè autem sciet innuere, quod omne, quod de aliquo prædicatur, arbitramur idipsum aliquid esse, & vt unnm intelligimus: nam vnum, & substantiam maximè uidetur sequi id, quod est aliquid, & ens. Quare in ijs, quæ sunt propter dictionem, hic locus ponendus: primum quidem magis deceptio aggignitur in ijs, qui cum alijs considerant, quam qui per seipsos: nã ea, quæ cum alio est, consideratio per orationem est, quæ autem per seipsos, non minus per ipsam rem. Deinde, & per seipsos decipi accidit, quando in oratione facit considerationem: præterea deceptio quidem ex similitudine, similitudo autem ex dictione. In ijs autem, quæ sunt propter accidens, eo quod non potest dijudicare idem & diuersum, & unum & multa: neque qnibus prædicatorum omnia quę & rei accidunt. Similiter autem & in ijs quæ propter consequens sunt: pars enim quædam accidentis est consequens. Amplius & in multis apparet, & postulatur hoc pacto, si hoc ab illo non separatur, nec ab altero separatur alterum. In ijs uerò, quæ sunt propter omissionem orationis, & in ijs quæ sunt propter id quod alio modo & simpliciter, eo quod propter parum deceptio est. nam quasi nihil consignificet quid aut aliquo modo, aut simpliciter, aut alicubi, aut nunc uniuersaliter concedimus. Similiter autem & in ijs, quæ quod in principio est sumunt, & in non causis, & quæcunquę

quæcunque plures interrogationes vt vnam faciunt: in omnibus enim his est deceptio, ob id quod propter parum: nam non exactè discernimus, neque propositionis, neque syllogismi terminum, propter prædictam causam.

Argumentum in cap. 7.

Syl. sophisticorum quidam sunt apparentes, & non existentes, alij uerò existentes, sed non conuenientes rei, quales sunt syl. peccantes in materia, & syl. tentatiuus, qui monstrat ignorantiam respondentis: uidetur enim procedere ex probabilibus, & tamen non procedit ex probabilibus simpliciter: itaque peccat in materia. differunt tamen syl. peccantes in materia a syl. qui peccant in forma; quoniam peccantes in materia monstrant ignorantiam respondentis, non peccantes in forma. conueniunt tamen; quia peccantes in materia fiunt per eadem princ. hoc est per eandem conclusionem cum peccantibus in forma, si quidem eadem conclu. quæ infertur per syl. peccantem in forma fit princ. in syl. peccante in materia. in fallacijs, quæ ducunt ad solæcismum facilè apparet defectus. et licet syl. sophisticus peccans in forma sit elenchus apud aliquos; non tamen simpliciter.

Ex quibus locis captiones falsi. *Caput 7.*

QVoniam autem habemus propter quæcunque fiunt apparentes syllogismi, habemus & propter & quæcunque fiunt sophistici syllogismi, & redargutiones. dico autē sophisticam redargutionem, & syllogismum, non solum apparētem syllogismum, aut

vel propter vnumquodque horum peccat. Amplius, propter id, quod est non connumerato eo quod in principio, quod in principio sumere. Quare habemus secundum quot fiunt captiosæ ratiocinationes: nam secundum plura nõ erunt, secundum autem ea, quæ dicta sunt, erunt omnes. Est autem sophistica redargutio non simpliciter redargutio, sed ad aliquem, & syllogismus similiter. Nam, si non sumat id quidem quod est propter æquiuocum vnum significare, & quod propter similitudinis figuram solum hoc quidem, & in alijs similiter, neque syllogismi neque redargutiones erunt, neque simpliciter, neque ad eum, qui interrogatur: si autem sumant, ad eum, qui interrogatur erunt, simpliciter autem non erunt: non enim vnum significatum sumpserunt, sed apparent, & apud illum quidem.

Argumentum in cap. 8.

Vnde per eadem princ. fiunt syl. sophistici peccantes in materia, & in forma. sed nulla ars eos considerat; infiniti enim sunt elenchi sophistici, & infinitum ad nullam artem pertinet: nec dialectica considerat nisi illos, qui componuntur ex terminis secundæ intentionis, siue sint dialectici, siue sophistici.

De ueris, & falsis redargutionibus.

Caput 8.

PRopter quæcunque autem redarguunt, qui redargutionibus vtuntur, non oportet tentare sumere, sine omnium, quæ sunt, scientia:

id autem non unus artis, nam infinitæ fortasse sunt scientiæ: quare manifestum, quoniam & demonstrationes, redargutiones quidē sunt, & ueræ: nam quæcunque est demonstrare, est & redarguere eum, qui ponet contradictionem ueri: vt si commensurabilem diametrum posuerit redarguet quis demonstratione, quod incommē surabilis: quare omnium oportebit esse scium: nam aliæ quidem sequuntur propter, ea quæ in geometria sunt principia, & eorum conclusiones: aliæ autem propter ea quæ sunt in medicina: aliæ denique propter illa, quæ sunt aliarum disciplinarum. Sed & falsæ redargutiones similiter infinitæ erunt. Nam secundum vnamquamque artem est falsus syllogismus: vt secundum geometriam geometricus, & secundum medicinam medicinalis: dico autem secundum artem, secundum illius principia. Manifestum est igitur, quod non omnium redargutionum, sed earum, quæ sunt secundum dialecticam, sumendi sunt loci. Nam ij communes sunt ad omnem artem & potentiam, & eam quidem quæ est secundum vnamquanque disciplinam redargutionem: scientis est considerare siue cùm non est, apparet: siue cùm est & quare est, eam autem, quæ ex communibus est, & sub nulla arte cadens dialecticorum. nam, si habemus ex quibus probabiles syllogismi in quolibet, habebimus ex quibus redarguitiones: redarguitio nanq; est syllogismus contradictionis, quare aut unus, aut duo syllogismi contradictionis, redargutio est. Habemus igitur propter quæcunque omnes huiusmodi sunt: si autem hæc habemus, & solutiones habemus: nam illarum instantiæ, solutiones sunt. Habemus

autem

autem propter quæcunque & apparentes fiunt apparentes autem non cuilibet, sed talibus: infinita enim sunt, si quis consideret illa, secundum quæcunq; apparent quibuslibet. Quare manifestum est, quoniam dialectici est posse sumere ꝓpter quæcunque fit per communia, vel quæ est redargutio, vel quæ apparet redargutio, vel dialectica, vel apparens dialectica, vel tentatiua.

Argumentum in cap. 9.

Verum apud antiquos oratio quadam disputatur ad nomen, i. cum opponens, & respondens, intellecta ducunt ad diuersos sensus, aliæ disputuntur ad intellectum, si scilicet ad eundem sensum, sed hæc diuisio est non bona; quoniam eadem oratio disputatur ad nomen, & ad intellectum: possunt enim eodem tempore producere intellectus ad diuersa, & diuerso ad idem. & quoniam aliqua sunt orationes, quæ nec ad nomen, nec ad intellectum disputantur, sed omnes orationes multiplices disputari videntur ad nomen non multiplices autem ad intellectum. quòd uero non est, si quidem oratio disputetur ad nomen in ordine ad respondentem, qui circa orationem multiplicem; alium dat intellectum, quam sit intellectus opponentis. sed contingit non dare; ergo potest oratio multiplex fieri, vt non disputetur ad nomen. deinde oratio non disputatur ad nomen, nisi ex defectu contradictionis. sed oratione existente multiplici non est, defectus contradictionis: veluti, si quis respondens dicat, quod non sit possibile tacentem dicere: deinde opponens hoc pacto negunt, quencunque dico possibile est dicere tacentem dico: ergo tacentem possibile est dicere; hoc loco est disputatio ad nomen ex parte defectus contradictionis. Præterea orationes non mul-

tiplices uere possunt disputari ad nomē: aliquis enim potest credere, quod nomen Triangulus plura significet. vnde accipietur aliàs a respondente, & aliàs ab opponente. quare verba Antiquorum falsa extant. Nec oratio disputatur ad nomen uitiorum distinguentis multiplex: quia non tenetur, nec debet docere.

Orationes ad nomen, & intellectum non bene diduci. Cap. 9.

NOn est autem differentia orationum, quam quidam dicunt esse, has quidē ad nomen, illas vero ad intellectum. Inconueniens enim est opinari alias quidem esse ad nomen orationes, diuersas vero ad intellectum, & non easdem. Quid enim est non ad intellectum, nisi quando non vtimur nomine (qui putat interrogare) eo, ad quod is, qui interrogatus dedit? idem autem id est & ad nomen. Et ad intellectum autem, quando ad quod dedit intelligens. Si autem aliquis (plura significante nomine) vnum putet significare, & interrogans, & interrogatus (vt forte ens & vnum plura significat, sed & respondens, & interrogans Zeno vnū putans esse interrogauit, & est oratio quod vnum omnia) hæc ad nomen est, aut ad intellectū interrogantis disputata. Si vero aliquis multa putet significare, manifestum ꝙ oratio illa non est ad intellectum. Primū igitur circa hmōdi orationes, est ad nomen, & ad intellectum, quęcunque plura significant: deinde circa quālibet est: nam non in oratione est ad intellectum esse, sed in eo quod respondens se habet aliquo modo ad ea, quę dantur: deinde ad nomen contingit

git omnes eas esse: nam esse ad nomen hoc in loco, est esse non ad intellectum: nam, si omnes erunt quædam aliæ, quę neque ad nomen, neq; ad intellectum: illi vero dicunt oẽs, & diuidunt vel ad nomen, vel ad intellectum esse omnes, alias autem non. Attamen quicunque sunt syllogismi propter id, quod multipliciter: horum aliqui sunt secundum nomen: nam absurdè dicatur secundum nomen esse omnes, qui sunt propter dictionem: sed sunt quædam captiones non in eo quod respondens ad eas se habeat aliquo modo, sed quia talem interrogationẽ oratio ipsa habeat, quæ plura significet. Et omnino inconueniens est de redargutione disserere, & non prius de syllogismo: nam redargutio syllogismus est. quare oportet & de syllogismo prius, quam de falsa redargutione: nam talis redargutio, apparens syllogismus contradictionis. Quare aut in syllogismo erit causa, aut in contradictione: nam adiungere oportet contradictionem, quandoque autem in vtroque erit apparẽs redargutio: est autem de eo, quod est silentia dicere, in contradictione, non in syllogismo. De eo autem, quod est, quod non habet aliquis dare, in vtrisque: de eo vero quod est, quod Homeri poema est figura, per circulũ, in syllogismo: quæ autem in neutro est, verus est syllogismus. Verum vnde sermo prouenit reuertamur: vtrum quæ in disciplinis sunt orationes ad intellectum sint, an non? & si cui videtur plura significare triangulus, & dedit non vt eam figuram de qua concludebat, quouiam duo recti, vtrum ad intellectum illius disputauit hic, an non? Amplius, si plura quidem significat nomen, ille autem non intelligit, ne-

que

que putat, quomodo is non ad intellectum disputat? aut quomodo oportet interrogare eum, qui non dat diuisionem? siue interroget aliquis si est silentia dicere, an non? an est quidem vi non, an est vt sic? si autem dat aliquis nullo modo, ille autem disputat, vtrum non a l intellectum disputat, quamuis oratio videatur earum esse, quę ad nomen sunt? Non igitur est genus aliquod orationum ad intellectum, sed illæ quidem ad nomen sunt: & huiusmodi, non omnes, non quod redargutiones, sed neque apparentes redargutiones: nam sunt & non propter dictionem apparentes redargutiones, vt quæ propter accidens, & reliquę. Si autem postulet diuidendum, quod dico quidem silentia dicere: hęc autem sic, illa vero non sic, id profecto primum, absurdum postulare: nam quandoque non videtur interrogatum multipliciter se habere, atqui impossibile est diuidere, qui non putat Deinde docere, quid aliud erit? manifestum enim faciet quonam pacto se habet ei qui neque considerat, neque fert, neque opinatur quod aliter dicitur, quia & in non duplicibus quid prohibet hoc facere: vt putas æquales sunt vnitates binarijs in quaternarijs? sunt autem hi binarij quidem inexistentes, illi autem non sic: & putas contrariorum vna est disciplina, an non? sunt autem contraria hæc quidem nota, illa autem ignota: quare videtur ignorare, qui hoc postulat, quod aliud est docere quàm disputare: & quod oportet quidem docentem non interrogare, sed eum manifesta facere, illum autem interrogare.

Argumentum in cap. 10.

Caeterum triplex existit disputatio, demonstratiua scilicet, dialectica, & tentatiua. In demonstratiua qui docet, non interrogat: in dialectica qui disputat, interrogat. in tentatiua quaeritur experimentum de scientia, vel ignorantia respondentis. Sed cum litigiosa disputatio constet ex apparenter probabilibus, dialectica ex uerè probabilibus; disputatio tentatiua est litigiosa, sic syl. tentatiuus est litigiosus; sed non falsigraphus, qui procedit ex proprijs principijs artium particularium, & tales non sunt sophistici, sed ij, qui videntur esse per propria artium principia, & non sunt. Idem porro est syl. sophisticus, & litigiosus, sed dicitur litigiosus; eo quod finis est victoria apparens: sophisticus; quoniam finis est apparens gloria. litigiosus autem sic se habet ad dialecticum, vt falsigraphus ad demonstratiuum: litigiosus enim paralogizat ex principijs dialecticae, falsigraphus ex principijs demonstratiuae. sed falsigraphus non potest ad plures artes applicari, siquidem fit ex proprijs alicuius artis: litigiosus autem potest.

De interrogatione tentatiua: & quid inter Contentiosum, Sophisticumque intersit.
Caput 10.

AMplius affirmare, vel negare, qui postulat, id non monstrantis est, sed experimentum sumentis: nam tentatiua, dialectica quaedam est, quapropter de omnibus inspicit, & explorat non scientem, sed ignorantem, atque simulantem. Qui igitur secundum rem cōsiderat communia,

munia,dialecticus est:qui autem id apparenter facit,sophisticus. Et syllogismus contentiosus, & sophisticus, vnus quidem est apparens syllogismus, circa ea de quibus dialectica tentatiua est,quamuis vera sit conclusio : nam eius,quod est propter quid,hallucinatorius est:& quæcunque cum non sint, secundum cuiusque disciplinam captiosæ ratiocinationes videntur esse secundum artem. Nam pseudographię non cõtentiosæ (secundũ enim ea, quæ sub arte sunt, captiosæ sunt ratiocinationes) neque si aliqua est pseudographia circa verum , vt Hippocratis quadratura quæ per lunulas , sed vt Brysso qua drauit circulum: & tametsi quadraretur circulus,quia tamen non secundum rem, ideo sophisticus,quare & qui de his quidem apparens syllogismus,contentiosa est oratio:nam apparens est secundum rem, quare fallax & iniusto. Quemadmodum enim ea (quæ in certamine est) iniuria,quandam speciem habet,& est quę dam iniusta pugna, sic in contradictione, iniusta pugna contentiosa est : nam & illic qui omnino vincere volunt: omnia tentant : & hic qui contentiosi sunt . Qui igitur victoriæ ipsius gratia,tales sunt , contentiosi homines , & litium amatores videntur esse : qui autem glorię gratia,quæ in diuitijs est, sophistici sunt : nam sophisticę est : (vt dicimus) pecuniarum quædam aucupatiua ab apparente sapientia: quapropter demonstrationem apparentem appetunt . Et in eisdem orationibus quidem sunt litium amatores & sophistæ, sed nõ propter eadem: & oratio quidem eadem erit sophistica , & contentiosa, sed non propter idem: sed quatenus quidem est ob victoriam apparentẽ,contentiosa: quatenus

vero

vero est ob sapientiam, sophistica: nam sophisticæ est quędam apparens sapientia, non autē existens. Contentiosa vero est quodam modo sic se habens ad dialecticam, vt pseudographa ad geometricam: nam ex eisdem contentiosa, differendi modo, capitose decipit, vt & pseudographa, geometricè: sed hæc quidem non contentiosæ, quia ex principijs & conclusionibus, quæ sunt sub arte speudographiam facit: quæ autē ex ijs est, quæ sunt sub dialectica circa alia quidem contentiosam esse, manifestum est: vt quadratum quidem quæ per lunulas, non contentiosa: Brysonis autē contentiosa, & illa quidem non est transferre nisi ad geometriam solum, eo quod ex proprijs sit principijs: hanc autem ad plures quicunque nesciunt quid est possibile in vnoquoque, & quid impossibile: nam accommodabitur, aut vt Antiphon quadrauit, vel si quis non dicat melius esse post cœnam deambulare per Zenonis rationem, non medicinalis: communis enim est. Si ergo omnino similiter se habeat contentiosa ad dialecticam, vt pseudographa ad geometriam, non ex illis vtique erit contentiosa.

Argumentum in cap. 11.

Dialectica porrò non est alicuius generis determinati, nullius conclusionis ostensiua, nec qualis est Metaphysica; sed interrogat. Atque hæc quoque tentatiua conueniunt: idiotis enim conuenit tentatiua: quinomnes sapientes, & idiotæ vti dialectica possunt: nam omnes inuestigant, quid uerum, & quid falsum.

Orationes dialecticorum tentatiuorumque, non esse ad determinatum genus. Cap. 11.

NVnc autem non est dialecticus circa genus aliquod determinatum, neque demonstratiuas vllius, neque talis qualis vniuersalis: nam neque omnia sunt in uno aliquo genere: neque si sint possibile est sub eisdem principijs esse, ea quæ sunt. Quare & nulla ars earum, quæ aliquã naturam monstrant, interrogatiua est: nam non possibile est utramuis partium dare. Syllogismus enim non fit ex utrisque: dialectica autem interrogatiua est(si aũt monstraret quid illud, nisi & omnia) veruntamen prima, peculiariaque principia non interrogat: nam si non daret non iam haberet ex quibus amplius disputaret ad instantiam. Talis autem est tentatiua: nam tentatiua non talis est, qualis est geometria, sed qualem vtique haberet non sciens aliquis fieri: enim potest ut periculum sumat, & is qui nescit rem, de eo qui nescit: si quidem & dat non ex quibus scit, neque ex proprijs, sed ex consequentibus: quæ omnia talia sunt quæ scientem quidem nihil prohibet nescire artem: nescientem autem necesse est ignorare: quare manifestum, quoniam nullius determinati tentatiua disciplina est, eo quod de omnibus est: nam omnes artes vtuntur quibusdam communibus. Ideoque omnes illiterati quodam modo utuntur dialectica, & tentatiua. Nam omnes usque ad aliquid conantur diiudicare eos, qui pronunciant: hæc autem sunt communia: nam illa nihil minus sciunt ipsi, quamuis uideantur longe extra dicere. Redarguunt igitur omnes: nam

nam sine arte quidem eo participant, cuius artificialiter est dialectica & arte syllogistica tentatiuus, dialecticus. Quoniam autem sunt multa quidem hæc, & de omnibus non, talia autem ut natura quædã sint, & genus, sed vt negationes, alia autem non talia, sed propria sunt ex illis, de omnibus experimentum possibile est sumere, & artem esse quandam, & non talem esse quales quæ demonstrant, eo quod contentiosus non est omnino sic se habens, vt pseudographos: nam non erit captiosus ex determinati cuiuspiam generis principijs, sed circa omne genus erit is qui contentiosus. Loci igitur sophisticarum redargutionum hi sunt, & quod dialectici est considerare de his, & res eas posse facere, non difficile uidere: nam quæ circa propositiones est disciplina, omnem habet hanc speculationem. & redargutionibus quidem apparentibus dictum est.

Argumentum in cap. 12.

Verùm ad victoriam parandam in disputando, ducendus est is, qui disputat ad falsum, uel ad inopinabile, vel ad nugationem, uel ad solœcismum, uel ad redargutionem. ad falsum quinque habeat opponens: primo occultè interroget respondentem. secundo multa interroget: in multo enim sermone multa sunt peccata. tertio laudet solutiones respondentis. quarto se conferat ad rem, ad quam est idoneus. quinto dicat se non differere, ut ad falsum perducat. Sed ut ad inopinabile trahat, quinque inspiciat: primo cuius sectæ sit respondens, & contra eum opinionem plurium producere. secundo videat contrarietatem, quæ est in uoluntatibus, & dictis: non enim eadem volunt, & dicunt homines. tertio, si respondens quid dicat secun-

dum materiam; ducatur ad contrarietatem, quæ est secundum legem: ut, iustitia bona est secundum legem, non tamen secundum naturam. quarto opponens consideret contrarietatem, quæ est inter plures, & sapientes: nam sapientes aiunt magis obediri oportere legibus, quàm patri, & iniuriam ferre, quàm alteri nocere. quinto opponens interroget ea, quæ habent utranque partem probabilem; veluti utrum sit magis seruiendum deo, quàm legibus.

Loci sophistici interrogantium ad falsum, aut inopinabile. Cap. 12.

De aliquo est falsum quippiam ostendere, & oratione ad inopinabile docere. Hoc autem fuit secundum propositum sophisticæ intentionis, primum quidem ex eo quod interrogat quodam modo, & per interrogationem accidit maxime: nam id ad nullum determinatum interrogare propositum, venatiuum est illorum: temere nanque dicentes peccant magis: temere autem dicunt, quando nihil habent propositum. Et id, interrogare multa (quamuis id determinatum sit ad quod disputant) & id, ea quæ videntur, dicere se postulare facit quandam idoneitatem, vt ad inopinabile ducat aut falsum. Et si interrogatus affirmet, aut neget illorum aliquid ducere ad ea ad quæ promptus est argumentari; potest tamen nunc minus nocere per hæc quam prius: nam repetunt aliquid ad id quod in principio. Elementum autē deueniendi ad falsum aliquod, aut inopinabile, nullam statim se interrogare positionem, sed affirmare ob id se interrogare, quod discere velit: nam locum argumentationis, consideratio

facit.

facit. Ad falsum autem ostendendum proprius locus sophisticus est ducere ad talia, ad quæ abundat orationibus: est autem bene, & non bene id facere, quemadmodum dictum est prius. Rursum vt ad inopinabilia ducat considerare, ex quo genere est qui disputat, deinde interrogare quod pluribus illi dicunt inopinabile: est enim singulis quibusque aliquid tale: Elementum autem horum sumere singulorumque quorumque positiones in propositionibus. Solutio vero & horum competens fertur, ostendere q non propter orationem accidit inopinabile: semper autem id quoque vult qui contendit. Amplius autem ex voluntatibus & manifestis opinionibus: nam non eadem volunt, & dicũt: sed dicunt quidem decoratissimas orationes, volunt autem ea, quæ videntur prodesse: vt bene mori magis q̃ voluptuose viuere dicunt oportere: & egere iuste magis quàm diuitijs affluere praue: volunt autem contraria. Eum igitur, qui dicit secundum voluntates, ad has manifestas opiniones ducendum: eum vero, qui dicit secundum has, ad absconsas: vtrouis enim modo necessarium est inopinabilia dicere: vnam aut manifestum, aut immanifestas opiniones dicunt contraria. Plurimus autem est locus faciendi inopinabilia dicere, quemadmodum Callicles in Gorgia scriptus est, discens: & veteres autem omnes arbitrati sunt accidere propter id quod secundum naturam & secundum legem contraria: contraria enim esse naturam & legem dicunt: & iustitiam secundum legem quidem esse bonum, secũdum autem naturam non bonum: oportet igitur ad eum quidem, qui dicit secundum naturam, secundum legem

obuiare, ad eum vero, qui secundum legem, ad naturam ducere, nam vtroque modo dicere cōtingit inopinabilia: erit autem secundum naturam quidem ipsis verum, secundum autem legem quod multitudini videtur: quare manifestum quòd & illi, quemadmodum & qui nunc, redarguere, aut inopinabilia dicere respondentem, conabantur efficere. Quædam autem interrogationum habent vtrinque inopinabilem responsionem, vt vtrum sapientibus, an patri oporteat obedire: & expedientia facere, an iusta: & an iniuriam pati eligibilius quam nocere. Oportet autem ducere ad ea, quæ multitudini, & sapientibus sunt contraria, nam si dicat aliquis ũt ij qui circa orationes, ad ea quę multitudini: si autem ut multi ad ea quę ijs qui in oratione. Dicunt enim hi quidem ex necessitate beatum iustum esse, multitudini autem inopinabile est regem infelicem esse. Est autem ad ea, quæ sic sunt, inopinabilia ducere. idem ei quod est ad eam quæ est secundum naturam, & secundum legem contrarietatem, ducere: nam lex opinio multitudinis, sapientes autem secundum naturam, & veritatem dicunt: & inopinabilia quidem ex his oportet quærere locis.

Argumentum in cap. 13.

Ad nugationem vero ducet respondentem opponens sophista, si supponat nomen in oratione semper idem significare: ut, duplum significat duplum dimidij. quare si in oratione dicatur duplum dimidij; erit nugatio. Ad solœcismum autem ducet, si uideat alios solœcismorum esse veros, alios apparentes. de ap-

parentibus uerò sint duo exempla. primum Cæcilianus dicit ficus esse secundæ declinationis masculini generis: si quis igitur diceret ficus maturas, apparenter duceretur ad solœcismum. At uerò maximè possumus ducere respondentem ad solœcismum, si neutro genere utuntur quo masculino: neutrum enim in aliquibus conuenit cum masculino. deinde si opponens aliquando mutet locutionem, ut hanc, lapis est, in hanc, lapidem esse.

De captionibus nugationis, & solœcismi. *Cap. 13.*

DE eo quidem, quod est facere nugari, quidnam dicimus nugari, iam monstrauimus: omnes autem tales orationes id volunt efficere, si nihil referat nomen & orationem dicere: duplum autem, & duplum dimidij idem est: si igitur duplum est dimidij duplum, erit dimidij dimidij duplum: & rursum si pro duplo, duplũ dimidij ponatur, ter erit dictum dimidij dimidij dimidij duplum. Et putat est concupiscentia delectationis? hæc autem est appetitus delectationis: est igitur concupiscentia appetitus delectationis delectationis. Sunt autem omnes huiusmodi orationum in ijs, quæ sunt ad aliquid quæcunque non solum genera, sed & ipsa, ad aliquid dicuntur, & ad idem & vnum assignentur: vt appetitus, alicuius appetitus: & concupiscentia, alicuius concupiscentia, & duplum alicuius duplum, & duplum, dimidij, & in quibuscunque quæ, cum substantia non sint, ad aliquid omnino eorum sunt, quorum sunt habitus, aut affectus, aut aliquid huiusmodi, in oratione ipsorum de illis prædicatorum

 decla-

declaratur; vt impar est, numerus medium habens: est autem numerus, impar: est igitur numerus, numerus medium habens. Et si simum cauitas naris est, est autem naris sima: erit ergo naris, naris caua. Apparent autem facere non facientes quandoque, eo quod non interrogant si significet aliquid per se dictum duplum, an nihil: & si aliquid significat, vtrum idem an diuersum: sed conclusionem dicunt statim, & apparet propter nomen idem, esse idem, & significare. Solœcismus autem quale quid est, dictum est prius: est autem & hoc facere, & non facientem uideri facientem, & non videri: quemadmodum Leuinus dixit, si Venus masculinum est, nam qui dicit almam, solœcismum quidem facit secundum illum, non apparet autem alijs: qui autem almum, apparet autem, sed non facit solœcismum. Manifestum igitur, quoniam & ars quædam hoc potest facere, eo quod multæ orationes non colligentes, solœcismum videntur colligere, vt & in redargutionibus. Sunt autem omnes pene apparentes solœcismi propter hoc: & quando casus neque masculinum, neque fœmininum significat, sed neutrum: nam hic quidem masculinum significat, hæc autem fœmininum, hoc vero neutrum vult significare: sæpe autem significat & illa vtraque, vt quid est hoc? Calliope, lignum, Coriscus. Masculini igitur & fœminini differunt casus omnes neutri hi quidem, illi autem non: cum datur igitur hoc, sæpe colligunt quasi dictum sit hunc: similiter autem & alium casum pro alio ponunt. Captiosa autem ratiocinatio fit eo quod hoc commune sit plurium casuum: nam hoc significat quan-

quandoque hic, quandoque autem hunc: oportet autem vicissim significare, cum est quidem hic: cum esse autem hunc: vt est Coriscus, esse Coriscum: & in fœmininis nominibus similiter: nam in omnibus similiter est, & esse facient differentiam. Et quodam modo in his similis est solœcismus ijs redargutionibus, quæ propter id quod non similia; aut propter figuram, similiter dicuntur: nam quemadmodum illic in rebus, sic hic in nominibus accidit solœcismum facere: nam homo, & album & res, & nomen est: manifestum igitur, quoniam solœcismum tentandum est ex dictis casibus colligere. Species igitur sunt hæ contentiosarum orationum, & partes specierum, & modi, qui dicti sunt.

Argumentum in cap. 14.

Si autem velis ducere ad redargutionem respondentem; primum propositiones absque ordine dicas adeo, ut credat ex his nihil posse concludi. Deinde multa interrogato: difficile profecto est eodem tempore multa conspicere posse. Postea festinet o respondentem. Praeterea iratum reddere turba: enim iratis veritatem obscure cognoscant. Tandem occultes tuum propositum. Verum si protervus fuit respondens; si acceptas propositionem affirmativam; interroga de negativa, & si negativam; de affirmativa. Secundo si concedas plures unius universalis singulares; infer universalem perinde, ac si omnes singulares concessisset. Tertio si cupis, ut quæ propositio concedatur à respondente; eam interroga; & contrariam simul: falsitas enim contraria reddet eam probabiliorem: nam oppo-

sua iuxta se posita magis elucescunt. Et, si fatuus sit respondens, vnde aliquod concederet improbabile; lauda eius sententiam: aut uide, an dixerit quadam contraria. Sed si respondens sit subtilis, cautus, ac prudens; profer aliquod multiplex, & perpetuò in alio sensu accipe, quàm accipiat respondens. Secundò, si praeuideris solutionem rei; non instabis aduersus eũ: ne solutionem det. Tertio transfer te ad propositum, in quo possis arguere, quemadmodum Lycophron qui cũ nisi lyrã omnia musica instrumenta ignoraret, ea verò illi proponerentur, inter alia instrumenta semper lyram extollebat. Quarto, si respondens flagitet conclusionem inferendam; eam taceto. Quinto non oportet te interrogare conclusionem, neque propositiones: sed eis veluti concessis uti.

De occultatione sophistica, & contra moleste respondentes. *Cap. 14.*

DIffert autem non parum si ordinētur, quodam modo ea quæ interrogationem sunt, vt lateat quemadmodum in dialecticis: deinceps igitur ex ijs, quæ dicta sunt, hæc primum dicenda. Est autem ad redarguendum, vnum quidem prolixitas: nam difficile simul multa conspicere. Ad prolixitatem vero quæ adducuntur elementis, vtendum. Vnum quidem festinatio, nam tardiores minus præuident: amplius autem ira & contentio: nam conturbati minus possunt obseruare omnes. Elementa autem iræ. Manifestum quoque eum facere qui vult iusta agere, & circa omnia impudentem esse.

esse. Amplius, permutatim interrogationes ponere, siue ad idem plures habeat aliquis orationes, siue quod sic, & quòd non sic: simul enim accidit aut ad plura, aut ad contraria facere obseruationem. Omnino autem omnia, quæ ad occultandum dicta sunt prius, utilia etiam ad contentiosas orationes: nam occultatio latendi gratia est, latere autem deceptionis. Ad eos autem, qui renuunt quæcunque opinantur esse ad orationem, ex negatione interrogandum, ceu contrarium velit, aut etiam ex æquo interrogationem facere: nam cum dubium est, quòd uult sumere, minus insolescunt. Et quando in partibus dederit quispiam singula inducenti, uniuersale sæpe non interrogandum est, sed vt dato vtendum: nam quandoque putant & ipsi dedisse, & audientibus quoque apparet propter inductionis memoriam, veluti perinde atque non interrogauerit vane. Et in quibus non nomine significatur vniuersale, similitudine tamen vtendum est ad id quod expetit: nam latet similitudo plerunque. Et ad sumendum propositionem, contrarium oportet comparando interrogare vt si debeat sumere, quoniam oportet per omnia patri obedire, vtrum per omnia oporteat obedire parentibus, an per omnia non obedire? & sæpe id, utrum multa concedendum an pauca? magis enim si necesse, videbimur esse multa? appositis enim iuxta se contrarijs, minora & maiora apparent, & peiora, & meliora hominibus. Valde autem & sępe facit videri redargui, maximè sophistica calumnia interrogantium, cum nihil colligentes non interrogationem faciunt id quod est vltimum, sed concludentes dicunt, veluti colli-

gentes, non igitur hoc & hoc. Sophisticum autem est & cùm ponitur inopinabile, quod apparet postulare respondere, proposito eo quod videtur ex principio, & interrogationem taliũ sic facere vtrum tibi videtur? nam necesse est si sit interrogatio ex quibus syllogismus, aut redargutionem, aut inopinabile fieri: cùm dat quidem, redargutionem, cùm autem non dat, neque dare videtur, fatetur inopinabile: cum vero non dat, videri autem fatetur, redargutionis simile. Amplius, quemadmodum in rhetoricis, & redargutionibus similiter contrarietates considerandum, aut ad eas, quæ ab eodem sunt dictæ, aut ad eos, quos confitetur bene dicere, aut agere: Amplius, ad eos, qui videntur tales, aut ad similes, aut ad plurimos, aut ad omnes. Quemadmodum autem respondentes sæpè cùm redarguuntur faciunt duplex, si debeat accidere redargutio, & interrogantibus utendum quandoque illo, contra instantes: si sic quidem accidat, sic autem non quoniam si sumpserit, vt facit Cleophon in Mandrobulo: oportet etiam absistentes, ab oratione reliqua argumentorum diuidere, & respondenti (si præsenserit) prius instare, & prædicere. Argumentandum autem quandoque & ad aliud ab eo quod dictum est, illud sumentibus: si non ad id quod propositum est habeat aliquid argumentari: quod Lycophron fecit dum propositum esset, ex arte lyram commendare. Ad eos autem, qui exigunt ad aliquid argumentari, postquam videtur oportere assignare causam, dictis autem quibusdam obseruabilibus quod vniuersaliter accidit in redargutionibus, vt dicat contradictionem, vt quod affirmauit negare, aut quod

nega-

negauit affirmare: sed non quòd contrariorum est eadem disciplina, vel non eadem: non oportet autem conclusionem vt propositionem interrogare, quædam autem neque interrogandum est, sed ut cōcessis vtendum. Ex quibus igitur interrogationes, & quomodo interrogandum in concertatorijs exercitationibus, dictum est.

Aristotelis Elenchorum libri 1. finis.

ARISTOTELIS ELENCHORVM

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De vtilitate sophisticarum orationum, & apparatu ad eas diluendas. De solutione sex vltimorum locorum extra dictionem, Nugationis, & Solœcismi. De oratione facili, difficili, & acuta. Epilogus postremo Octo praecedentium, & duorum praesentiũ librorum.

ARGVMENTVM in cap. 1.

Sophisticorum argumentorum solutiones aggrediamur: siquidem utile fuerit ad philosophiam: nam qui scit distinguere multiplex, is quantum res ab oratione differat cõnouit. deinde per solutionem eorũ inuenimus, ne decipiamur. reddit praeterea laudabilem eum, qui paralogismos soluit: exercitatum enim prae se fert. Nec qui percipit errata paralogismorum, soluit: multum enim interest inter cognitionem, & solutionem.

De utilitate cognoscendi sophisticas orationes, & apparatu ad eas diluendas. *Cap. I.*

DE responsione autem, & quomodo oportet soluere & quid, & ad quam utilitatem orationes hmõi prosunt, post hæc dicendum. Vtiles ergo sunt ad philosophiam pp duo. Primũ quidẽ, qa eæ, quæ vt plurimum pp dictionẽ fiũt, melius se habere faciunt ad id, quotupliciter quodque dicitur, & ea quæ similiter, & quæ aliter in rebus accidunt, & in nominibus. Secundum autem ad eas, quæ per seipsum inquisitiones fiũt: nam qui ab alio facile captiose fallitur, & id nõ sentit, & ipse quoque a se id patitur persæpe. Tertium vero, & reliquum adhuc, ad gloriam, eo quod circa omnia exercitatus esse uidebitur & in nullo se inexperte habere: nam si is, qui in orationibus est consocius, orationes vituperat, cùm nihil habeat quod determinet de vitiositate earum, dat suspitionem quod videri velit insolescere, non quia verum sit, sed propter imperitiam. Respondentibus autem, quomodo obsistendum sit aduersum huiusmodi orationes, manifestum: siquidem rectè dicimus prius ex q. bus sunt captiosæ ratiocinationes, & si (quæ inquirendæ sunt) superabundantias sufficienter diuisimus. Non est autem idem sumentem orationem videre, & soluere vitiositatem, & interroganti posse occurrere celeriter. Nam quod scimus, sæpe transpositum ignoramus. Amplius

autem

autem quemadmodum in alijs, id quod citius & tardius, ex exercitatione fit magis, sic & in orationibus se habet: quare si manifestum quidem sit nobis, immediati autem simus, priuamur opportunitatibus frequenter. Accidit autem quandoque sicut in linearum descriptionibus: nam & illic soluentes quandoque componere verum non possumus, sic & in redargutionibus: nam scientes propter quid orationem accidit connectere, soluere tamen orationem impotes sumus.

Argumentum in cap. 2.

Mutanda igitur solutione argumentationum sophisticarum aduertamus, quales sint argumentationes, tales produxit oportere eorum solutiones. sed argumenta videntur, & non sunt: videtur n. Sophista arguere, & non arguit. quare qui soluit, debet videri, vt soluat: sed & omnem det operam, vt soluat, ne ab auditoribus redarguatur, neque videatur ignorare solutiones paralogismorum obiectorum. itaque distinguat orationem multiplicem, si opus fuerit, prius, quàm concludat disputans: etenim oratio multiplex non distincta est vitiosa. Et, quemadmodum interrogatio plures desiderat plures responsiones; sic oratio multiplex. Et, quanquam in vtroque sensu oratio est vera; tamen est distinguenda: sicut enim quæstio plures, quamuis in vtroque sensu vera, est distinguenda; sic oratio multiplex. Hoc autem pacto caueat respondens ab interrogatione: primum arguens proponat respondenti aliquam interrogationem probabilem, quam probabilem non sentiat; non concedat absolutè: ne ad inopinabile videatur duci. nec omnino neget, sed dicat, Mihi videtur, deinde

deinde si proponat aliquod nopinabile; dicat etiam. Mihi videtur. Postea, si disputator velit probare aliquid negatum à respondente dicat, quod petit principium: nam auditoribus rectè eum respondisse videbitur. Praeterea, si arguens citet aliquam sententiam antea prolatam à respondente: vt ei sit similitudo; dicat respondens illam non accepisse in tali sensu. Tandem respondens taceat, nec respondeat, si interrogatiò fuerit imperfecta, qualis esset. Estne homo animalium? Vt verò respondens interrogationi plures contra agat; quinque aduertat. primum, si plura proponantur, quæ se habeant vt antecedens, & consequens, quorum vnum cogatur concedere; id concedat, pro quo arguens potiores habet rationes, vel plures: vt, curritne homo, an animal? respondens dicat animal potius, quàm hominem: cum multò facilius sustineri possit. secundum, si arguens de duobus, quæ respondens contraria dicat, & arguens asserat alterum habere contrarium, & alterum minimè; dicat respondens vnum habere contrarium nominatum, & aliud absque nomine: & hac de causa videri absque contrario. Tertium, si arguens proponat conclusionem eam, quæ videatur auditoribus vera; respondens non eam neget, sed eam, quæ & conceditur, & negatur. Quartum; si proponantur respondenti ea, quæ aliquibus conceduntur, & ab aliquibus negantur; dicat respondens causa in alio accepisse sensu. Quintum, si respondens percipiat arguentem velle aliquam proferre interrogationem; dicat ad quod propositum uelit interrogare. Quare eum remouebit ab interrogatione.

De

De apparenti solutione respondentis.
Cap. 2.

PRimum igitur, quemadmodum syllogizare dicimus, opinabiliter quãdoque magis quã vere, eligere oportere: sic & soluendum quandoque magis opinabiliter quàm ad veritatem: nam omnino aduersus contentiosos est reluctã dum, non vt ad eos, qui redarguunt, sed qui redarguere apparent: non enim dicimus eos syllogizare: quare vt non videantur, emendandi sunt: nã si redargutio est contradictio non æquiuoca; ex quibusdam, nihil opus est diuidere ad amphibola, & æquiuocationem: non enim facit syllogismum: sed nullius alterius gratia diuidendum est, nisi quia conclusio videtur redargutioni similis. Non ergo redargui, sed videri redargui cauendum est, eò quòd interrogat amphibola, & quæ propter æquiuocationem sunt, & quæcunque aliæ huiusmodi cauillationes quæ & veram redargutionem adumbrant, & redarguentem atque non redarguentem incertum reddunt: nam (quia licet in fine cùm conclusum fuerit dicere se, non idipsum quod affirmauit negare, sed æquiuocè aut amphibolicè, quamuis quam maximè contingit in idem ferat) incertum, si redargutus est: incertum enim, si vera nunc dicit: si vero diuidens interrogasset æquiuocum, aut amphibolum, non incerta esset redargutio, quoniam requirunt (nunc quidem minus, prius autem magis) contentiosi, sic vel non responderi eum qui interrogatur fieri potest. Nunc autem, quia non bene interrogant inquirentes, necesse est vt respondeat

spondeat aliquid is, qui interrogatus est, emendans vitium interrogationis: quia diuisio sufficienter, vel sic, vel non, necesse est dicere respondentem. Si autem aliquis putet secundum æquiuocationem redargutionem esse, quodam modo non erit respondentem effugere quin redarguatur: nam in ijs, quæ oculis subiecta sunt, necessarium quod affirmauit negare nomen, & quod negauit affirmare. Enimuero ut diluunt quidam, nihil prodest: nam non Coriscum aiunt esse musicum, & nō musicum, sed hunc Coriscum musicum, & hunc Coriscū non musicum, eadem namque erit oratio Coriscum, ei, quæ est hunc Coriscum musicum esse, vel non musicum: quod simul affirmant, & negant. sed fortasse non idem significant: nam, ne illic nomen, quare in aliquo differt. Si autem hoc quidem simpliciter dicendo Coriscum assignet illi autem addat aliquem, aut hunc, absurdum est. nihil enim magis quam alterum: vtrolibet enim nihil differt. Non sic igitur, sed quia incertus quidem est qui non determinauit ambiguitatem, vtrum redargutus est vel nō redargutus, datum autem est in orationibus diuidere: manifestum, quod non determinando dare interrogationem, & quidem simpliciter, peccatum est: quoniam & si non ipse, tamen oratio redargutæ similis est. Accidit autem sæpe videntes amphiboliam torpescere diuidere, eo quod creba talia proponantur, ne ad omne videantur molesti esse: deinde non putantibus propter id fieri orationem sæpe profecto occurrit inopinabile: quapropter quia datum est, diuidere haud cunctandum, quemadmodum dictum est prius. Si autem duas interro-

gationes

gationes non vnam facit quisquam interrogationem, non propter æquiuocationem, vel amphiboliam fiet captiosa collectio, nonne redargutio an non? quid enim differt interrogare, si Callias & Themistocles musici sint, quam si ambobus vnum nomen esset existentibus diuersis? nam si plura significat quàm vnum plura interrogauit: si igitur non rectum est ad duas interrogationes vnam responsionem censere sumere simpliciter, manifestum quoniam nulli eorum, quæ æquiuoca sunt, conuenit respondere simpliciter, nec si de omnibus quidem verum, sit veluti censent quidam: nihil enim differt hoc: quam si interrogasset, Coriscus & Callias vtrum domi sint, an non sint domi? siue ad sint ambo, siue non adsint: vtrinque enim plures propositiones. Non enim si verum est dicere, interrogatio propter id vna: possibile est enim ad decies millenas interrogatas quæstiones, omnes sic vel non, verum est dicere: attamen non est respondendum vna responsione, interimitur enim disputatio: id autem simile ac si idem nomen imponatur diuersis. Si igitur non oportet ad duas interrogationes vnam responsionem dare, manifestum quoniam nec in æquiuocis sic vel nõ dicendum: neque enim qui dixit respondet, tametsi dixit: sed id admittunt quodam modo in disputationibus, eò quòd lateat quod accidit. Quemadmodum igitur diximus, quod redargutiones quędam videntur esse cum non sunt: eodem quoque modo & solutiones quædam videntur esse, quę nõ sunt, quas diximus quandoque operę pretium magis afferre, quam veras in contentiosis orationibus, & in ea (quæ ad duplex est) occursione? Respondendum

dendum autem in ijs, quæ videntur, esto, dicendo: nam & sic minime fiet redargutio. Si vero aliquid quod inopinabile sit cogatur dicere: hic maxime addendum videri: sic enim neque redargutio, neque inopinabile videbitur fieri. Quia autem quo pacto petitur quod est in principio, manifestum putant omnino (si sint propinquæ) interimendum, & non concedendum esse vlla perinde ac si quod in principio est petat. Et quando aliquid tale postulauerit quispiam quod necessarium quidem est accidere expositione, sit autem falsum vel inopinabile, idem dicendum: nam quæ ex necessitate accidunt: eiusdem videntur esse positionis. Amplius, quando vniuersale non nomine sumitur, sed similitudinem: dicendum quod non sic datum est, neque vt proposuit, sumit: nam propter id fit sæpe redargutio: cum autem prohibetur his, ad id quod non bene ostensum est redeundum, obsistendum autem secundum dictam determinationem. In ijs igitur quæ proprie dicuntur nominibus, necesse est respondere, vel simpliciter, vel diuidendo. Quæ autem subintelligentes proponimus, vt quæcunque non plane, sed truncatim interrogantur, propter id accidit redargutio, vt putaine quicquid est Atheniensium? sic similiter autem & in alijs? at qui homo est animalium, sic. possessio igitur animalium, homo. Nam hominem animalium esse dicimus, quia animal est: & Lysandrum Lacedamoniorum, quia Lacedemonius est. Manifestum igitur, quoniam in quibus obscurum est, quod proponitur, non simpliciter concedendum. Quando vero duobus existentibus, cùm hoc

quidem est ex necessitate, alterum esse videtur: cum vero alterum est, hoc non ex necessitate interrogato vtroque, oportet quod minus est dare. Nam difficilius est colligere de pluribus. Si autem argumentetur quòd huic quidem est contrarium; illi autem non est: si oratio vera sit, contrarium esse est dicendum, at nomen alterius positum non esse. Quoniam autem quædam quidem eorum quæ dicuntur plures eum qui non concedit falsum dicere aiunt, quædam autem non: vt quæcunque ambigunt, (vtrum enim corruptibilis, vel immortalis sit anima animalium, non exploratum est multis) in quibus igitur incertum est vtro modo soleat dici quod proponitur? vtrum in ijs, quæ sunt vt sententiæ? vocant enim sententias, & veras opiniones; & totas negationes, vt diameter incommensurabilis est. Amplius, de quo verum dubitatur transferens quispiam nomina maxime latebit in illis: nam, quia incertum est vtro modo se habet verum, non videbitur sophistice agere. propter id autem quod dubium, non videbitur falsum dicere: nam metaphora faciet orationẽ sine redargutione videri. Amplius, quascunque interrogationum persenserit aliquis, præinstandum est, & prædicendum: nam sic maxime interrogantem prohibebit.

Argumentum in cap. 2.

Duplex est solutio, recta s. & non recta. Recta est manifestatio argumentationis secundum communem modum, per quem ea argumentatio dicitur fuisse. sed syl. falsus est duplex: alter enim peccat in materia,

teria; alter in forma. Qui peccant in materia, sunt qui habent vtranque, vel alteram prop. falsam. hi soluuntur per interemptionem vnius propositionis, vel ambarum; cum falsæ existant. Qui vero peccant in forma, soluuntur hi per negationem consequentiæ, uel per distinctionem, dum sit in ipsis multiplicitas. Multum verò differt soluere orationem statim, vel præmeditato: est enim difficile prauidere quid statim. sed per exercitationem est facile. hæc quidem fit in hoc secundo lib. At verò, cum fallaciæ aliæ fiunt in dictione, aliæ extra; prius soluamus paralogismos fallaciarum in dictione. vnde paralogismorum æquiuocationis, & amphiboliæ quidam habent propositiones multiplices, & non conclusionem, quidam conclusionem multiplicem cum altera prop. sed propositio multiplex aliquando est vera in vno sensu, & falsa in alio, aliquando uera in vtroque, & aliquando falsa. quapropter omnis oratio multiplex in syllogismo est distinguenda, ac præterea concedenda in sensu vero, neganda autem in falso. Si igitur multiplicitas lateat respondentem, & concedat orationem multiplicem, nec eam distinguat; si arguens instet adeo, quòd possit multiplicitatem percipere; corrigat solutionem. Et asserat accepisse se propositionem prius conceßam in sensu vero. Paralogismi compositionis, & diuisionis soluuntur, si ostendamus non eandem esse propositionem compositam, & diuisam veluti si dicamus. Quo vidisti percussum, hic percußus est. sed oculo vidisti hunc percußum. ergo oculo hic percussus est. Et, quo percussus est hic, hoc tu vidisti. sed baculo percussus est. igitur baculo tu vidisti. Solutio est. Non est idem videre, oculis illum, qui percussus est, et videre illũ, qui percussus est oculo. unde minor est distinguenda. Aliud exẽplũ. Vidisti naues in Piræo existẽtes ens ĩ Sicilia. Distinguntur

tur Ens: potest enim referri ad Piræum, & Siciliam. Paralogismi autem accentus non difficulter soluuntur: non enim fiunt multæ deceptiones in accentu. Exemplum. Bonum est uiros iustos pendere, & bonum est uiros iustos non pendere. Solutio. Non idem significat pendere media breui, & media longa. Paralogismi verò in figura dictionis soluuntur negando consequentiam: non enim sequitur ob vocis conuenientiam idem significatus, vel modus significandi, vel contra: veluti si dicamus: Contingit unum idem videre, & videri: ergo vnum idem contingit facere, & pati. Vel. Quicquid heri habuisti, & modò non habes, amisisti. Sed heri habuisti decem digitos, & modo non habes. igitur decem digitos heri amisisti. Solutio. Neganda est consequentia: mutatur enim substantia, siue quid in quantum. Alia legantur exempla, quæ ommittimus: ut, quicquid homo non habet, id non dat. Sed vnum solum denarium non habet. igitur vnum solum denarium non dat. Et. Tu uidisti solo oculo equum. Sed solum oculum non habes. Vidisti igitur equum per id, quod non habes. Dicebant Antiqui hæc simul stare, hic habet, vnum solum, & hic habet plura: sed non, hic solum habet unum, & hic habet plura. Et si non habet vnum solum oculum, habet tantum unum solum oculum, quo uidet equum. Sed hæ solutiones non valent: oppositis enim earum datis, adhuc possunt paralogismi solui. Perspicuum igitur fit, quo modo paralogismi in dictione soluantur: soluuntur enim per oppositum: nam, si respondens concesserit propositionem compositam, ex qua opponens aliquid contra inferat; dicat se eam concesisse in sensu diuiso. Sic in aliis fallaciis si apponens arguat orationem in uno sensu; respondens dicat se alio intellexisse.

De

De recta solutione loci. *Cap.* 3.

QVoniam autem recta solutio est manifestatio falsi syllogismi, ob quamcunque interrogationẽ accidat falsum, (falsus autem syllogismus dicitur dupliciter: nam, aut si collectum est falsum, aut si cùm non est syllohismus, videtur esse syllogismus,) erit, & quæ hunc dicta est solutio, & apparentis syllogismi, ob quam videtur esse interrogationum correctio, quare contingit orationes syllogizantes quidem interimere, apparentes autem diuidentem soluere. Rursum autem, quoniam syllogizantium orationum, hæ quidem veram, illæ autem falsam habent conclusionem, eas quidẽ, quæ secũdum conclusionem sunt falsæ duobus modis contingit soluere: nam, & eò quòd interimitur aliquid eorum, quę interrogata sunt, & eò quòd ostenditur conclusio, non sic se habere. Eas uero, quæ secundum propositiones, eò quòd interimitur quiddam solum, nam conclusio uera est. Quare uolentibus soluere orationem, primum quidem inspiciendum si syllogizat, an non syllogizat: deinde, vtrum uera sit conclusio, an non uera, quatenus vel diuidentes, vel interimentes soluamus: & iterum interimentes hoc modo, vel illo, quemadmodum dictum est prius. Differt autem plurimum, & interrogantem, & non soluere orationem? nam præuidere quidem difficile est, per otium autem temporis videre facile. earum igitur, quæ propter æquiuocationem, & amphiboliam redargutionem, alia quidem habent aliquam interrogetionem plu-

ra significantem, aliæ autem conclusionẽ multipliciter dictam, vt in ea quidem, quæ est silentia dicere, conclusio est duplex, in ea vero, quæ est non conscire scientem. vna interrogationũ amphibola est. Et duplex quidem quandoque est ens, quandoque non est ens, & quandoque significat duplex, hoc quidem ens, illud vero non ens. Quibuscunque igitur in fine est multiplex, nisi prius sumpserit contradictionẽ: non fit redargutio, vt in eo quòd est cæcum videre: nam sine contradictione non fit redargutio. Quibuscunque vero in interrogationibus, non necesse est prænegare quod duplex est: nam non ad hoc, sed propter hoc fit oratio. In principio igitur ad duplex, & nomen: & orationem sic respondendum, quod est, vt sic. est autem vt non, vt de eo, quod est silentia dicere: quod est vt sic. est autem vt non, & quæ expediunt, agendum: sunt autem quæ sic, sunt autem quæ non: nam expedientia dicuntur multipliciter. Si autem lateat, in fine addendo interrogationi corrigendum est, ne silentia dicere? non tamen eos qui silent. Et in ijs autem, quæ se habent quidem multipliciter in propositionibus, similiter non putas consciunt, quod sciunt? sic. sed non sic scientes: non enim est idem, quòd non est conscire, atque sic quidem non esse scientes. Et omnino obluctandum est, tametsi simpliciter colligatur, quod non rem quam dixit negauit, sed nomen, quare id non est redargutio. Manifestum autem, & eas, quæ sunt propter compositionem. & diuisionem, quomodo soluendum: nam, si diuisa, & composita oratio aliud significat, cum concluditur, contrarium dicendum. Sunt autem huiusmodi om-

nes orationes secundum compositionem, & diuisionem. Putasne quo vidisti tu hunc percussum, illo percussus est hic? & quo percussus est, illo tu vidisti? Habet quidem aliquid etiam dubiarum quæstionum, quamuis sit propter compositionem: nam non est duplex, ob id quod est secundum diuisioné: non enim eadem oratio fit diuisa, & composita: siquidem ora, & ora secundum accentum prolata significant aliud, sed sit in scriptis quidem idem nomen, cùm ex eisdem elementis scriptum sit, & similiter: & illic autem iam signa faciũt, prolata non eadem, quare non duplex quod propter diuisionem est: manifestum autem, quoniam non omnes redargutiones propter duplex, sicut quidam dicunt. Diuidendum igitur, & qui respondet, non idem est enim dicere videre oculis, percussum: & dicere oculis percussum videre. Et Euthydemi oratio. Putasne vidisti tu nunc existentes in Pyræo naues, cùm in Sicilia sis? Vt rursus, putasne malum sutorem bonum esse? sit autem quis bonus sutor malus: quare sutor malus? Putasne, quorum scientiæ bonæ, bonas esse disciplinas, mali autem bona disciplina, igitur bona disciplina malum: attamen & malum, & disciplina malum, quare mala disciplina malum. Putasne verum dicere nunc, quoniam tu factus es? factus es ergo nunc. An illud significat diuisum? verum enim dicere nunc, quod tu factus es, sed non nunc tu factus es. Putasne, vt potes & quæ potes, sic & ipsa facies? non cytharizans autem habes potestatem cytharizandi, cytharizabis igitur non cytharizans. An non huius habet potestatem, vt non cytharizans cytharizet? sed

eum non facit hoc, vt faciat. Soluunt autem quidam id, & aliter: nam si dedit, vt potest facere, non dicunt accidere non cytharizantem, cytharizare: non enim omnino, vt potest facere datũ est facere; nõ idem autem esse, vt potest, & omnino, vt potest facere. Sed manifestum, quoniã non bene soluunt: nam orationum omnium, quæ propter idem, eadem solutio: eadem autẽ non accommodabitur ad omnes, nec omnino ad interrogatas, sed est ad interrogantem, & nõ ad orationem. Propter accentum autem orationes non sunt, neque in iis, quæ scribuntur, neque in ijs, quæ dicũtur, præterquam si quæ paucæ fiũt, ut hic, putàsne est quod habitas domus? sic. nunquid ne est quod habitas, negatio eius est quod habitas? sic, dicebas autẽ ne esse quod habitas domum; negas igitur te habitare domum. Quomodo autem soluendum est, palam: non enim idem significat grauiter, & acute prolatum. Manifestum autem, & in ijs, quæ fiunt propter id quod vt eadem dicuntur ea, quę non sunt eadem, quo pacto obsistendum, eo quòd habemus genera prædicamentorum: nam hic quidem dedit interrogatus non esse aliquid eorum, quæ quid est significant: ille uero ostendit quidem esse aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, vel quantitatis: videntur autem quid est significare propter dictionem, vt in hac oratione. Putàsne contingit idem simul facere, & fieri? non. at uero uidere, simul & uideri idem & secundum idem contingit. Putàsne est aliquid eorum quæ sunt pati, facere? non. nõnne igitur secatur, uritur, operatur similiter dicuntur, & omnia quidem pati significat? rursum autem currere, videre similiter sibiinui-

tem dicuntur, veruntamen uidere operari aliquid est; quare & pati aliquid, simul etiam, & facere: Si autem aliquis illic dans, contingere simul idem facere, & pati uidere, & uideri dicat possibile, nondum redargutus est, si non dicat uidere facere aliquid, & uideri pati: indiget enim hac interrogatione, sed ab audiente opinatur datum esse, cum & secare facere aliquid, & secari fieri aliquid dedit, & quæcunque alia similiter dicuntur: nam reliquum ipse addit, qui audit, veluti similiter dictum; illud autem dicitur quidem non similiter, videtur autem propter dictionem. Idem autem accidit hic quod in æquiuocationibus: putat enim in æquiuocis inscius orationum, quã dixit negare rem, non nomen: ideoque adhuc indiget interrogatione si ad unum aspiciens dicat æquiuocum, sic enim dante, erit redargutio. Similes autem, & hę orationes illis, si quod quis habens, postea non habet, amisit: nam unum solum amittens calculum, non habebit decem calculos. Ad quod non habet quidem prius habens, amisit? quantum autem habet, vel quot, non necesse est tot amittere. Interrogans igitur quod habet colligit in eo quot: nam decem: aliquot: si igitur dixisset à principio, si quot quis non habet prius habens, putasne amisit tot? nullus utique dedisset, sed aut tot, aut horum aliquid. Et quoniam dabit aliquis quod non habet, non enim habet unũ solum calculum. An non dedit quod non habuit, sed ut non habuit? nam solum, non quod significat, neque quale, neque quantum, sed, ut se habet ad aliquid, vt quod non cum alio. Quemadmodum si dicat, putasne quod non ali

quis habet dabit? non annuente autem, interroget si dabit quis aliquid cito, qui non habet cito? astruentem autem colligat quòd dabit quis quod non habet, & manifestum, quoniam non syllogizauit: nam cito non est quod dare, sed hoc modo dare, quo autem modo non habet, dabit aliquis, vt quod delectabiliter habet, mœste dabit. Similes autem, & huiusmodi orationes. Putasne quam non habet, manu percutiet quis? aut quem non habet, oculo videbit? non enim habet vnum solum oculum. Soluunt autem quidam dicentes, & quod habet vnum solum oculum, & aliud quidlibet qui plura habet: quidam autem, & vt quod habet accepit, dedit enim vnum solum: hic calculum, & hic habet (dicunt) vnum solum ab hoc calculum: accepit enim ab hoc, ergo vnum solum habet hic calculum: alij autem statim interrogationem interimentes, quia contingit quòd non accepit habere, vt vinum accipientem suaue, si corrumpatur in acceptione, habere acre. Sed quod dictum est prius, hi omnes non ad orationem, sed ad hominem soluũ. nam si esset hæc solutio, dantem oppositum non possibile esset soluere, quemadmodum & in alijs, vt si est quidem, quod est, est etiam quod non est solutio, si simpliciter det dici, concludit: si autem non concludit, non erit solutio, in prædictis autem (omnibus datis) non dicimus fieri syllogismum. Amplius autem, & hæ sunt ex huiusmodi orationibus. Putasne quod scriptum est, scripsit quis? scriptum est autem nunc, ꝙ tu sedes, falsa oratio: erat autem vera cum scribebatur: igitur simul scribebatur falsa, & vera. Nam falsam, vel veram orationem, vel opinionem esse, non ꝙ,
sed

ſed tale ſignificat : nam eadem ratio,& in opinione. Et putas quod diſcit diſcēs,hoc eſt quod diſcit? diſcit autem aliquis quod eſt tarde celeriter. Non igitur quod diſcit, ſed vt diſcit dixit. Et putas quod ambulat aliquis, peſſundat? ambulat autem totam diem. An non quod ambulat, ſed quando ambulat dixit. nec cum ſcyphũ quis bibat, quod bibit, ſed ex quo? Et putas quod quis ſciuit inueniens, vel diſcens ſciuit? quorum autem hoc quidem innenit, illud autē didici, ambo hęc neutrum. An hæc quidem omne, quod autem nō omne? Et quoniam eſt quis tertius homo à ſe,& ab vnoquoque. Nam homo,& omne cōmune,non hoc aliquid, ſed quale quid,vel ad aliquid,vel aliquo modo, vel huiuſmodi aliquid ſignificat. Similiter autem, & in hoc,Coriſcus & Coriſcus muſicus,vtrum idē an alterum? Nam hoc quidem hoc aliquid,illud autem quale quid ſignificat, quare non eſt idem exponere. Exponere autem non facit tertium hominem, ſed in ipſum quid eſt concedere: non enim erit hoc aliquid eſſe id,quod Callias & id quod homo eſt,neq; ſi quis expoſitum non id quidem,quod hoc aliquid eſſe dicat, ſed idem quod quale,nihil refert:nam, erit à multis vnum quiddam,vt homo: manifeſtum ergo, quoniam non dandum hoc aliquid eſſe quid quod communiter prædicatur de omnibus, ſed aut quantũ,aut quale,aut ad aliquid, aut ad aliquid talium ſignificare. Omnino autem in quæ propter dictionē ſunt orationibus, ſemper per oppoſitum erit ſolutio, quàm propter quod eſt oratio,vt ſi propter cōpoſitionē oratio, ſolutio diuidendo: ſi autem propter diuiſionem componendo. Rurſum ſi propter accentum acutum,

grauis,

grauis, erit solutio: si vero propter grauem, acutus. Si autem propter æquiuocationē est, oportet oppositum nomen dicendo, soluere: vt si animatum accidit dicere negando non esse, manifestum quod est inanimatum: si vero inanimatum dixit, hic autem animatum colligat, dicendum quod est inanimatum. Similiter autem, & in amphibologia. Si autem secundum similitudinem dictionis, oppositum erit solutio: putas ne quod non habet, dabit aliquis? An nō quod non habet, sed vt non habet? vt vnum solum calculum, putas ne quod scit discens, vel inueniens scit? attamen non quæ scit: & si quod ambulat pessundat, non tamen quando. Similiter autem, & in alijs.

Argumentum in cap.4.

Nunc accedamus ad paralogismorum extra dictionem solutiones. Solutio paralogismorum ex fallacia accidentis compositorum est vna scilicet negatio consequentiæ: non enim est necesse, vt, si propositiones vniantur, vel diuidantur cum medio inter se; idem efficiant in conclusione: ut, Tu scis bonum. Sed bonum est, quod cupio interrogare: ergo tu scis id, quod cupio interrogare. Et, Cognoscis Coriscum. Sed Coriscus est veniens. Quare cognoscis venientem. Solutio est horum: quoniam est uariatio appellationis. Et, hæc statua est opus, & est tua. Ergo hæc statua est opus tuum. Solutio: indebitè arguitur à diuisis ad coniuncta. Antiquorum verò solutio erat hæc, quod non est inconueniens aliquem cognoscere, & ignorare: sed est aliquem cognoscere, & ignorare secundum idem. Verùm huiusmodi solutio recta non existit: non enim in-

conuenit eandem orationem plures habere defectus; unde non solui poterit ea antiquorum ratione.

De diluendis argutijs accidentis, Caput 4.

AD illas vero, quæ propter accidens, vna quidem solutio est ad omnes: nam, quia indeterminatum est, quando dicendum de re, cùm quippiam accidenti inest, & in quibusdam quidem videtur, & dicunt, in aliquibus autem nõ dicunt necessarium esse: dicendum igitur conformantes similiter ad omnes quod non est necessarium: habere autem oportet quo refellat dicendo id, perinde est vt. Sunt autem omnes huiusmodi orationes propter accidẽs: putas ne id scis, quod debeo te interrogare? Age cognoscisne venientem, aut coopertum? Statua ne tuum opus est? An tuus canis pater? Suntne paucies pauca, paura? manifestum enim est in omnibus his, quoniam non necesse est, quod de accidente dicitur, & de re verum esse. solis enim ijs, quę secundum substantiam sunt indifferentia, & quæ vnum sunt, omnia videntur eadem inesse: bono autem non idem est bonum esse, & venturum esse interrogare, neque venienti, aut cooperto, & venientem esse, & Coriscum. quare non si cognosco Coriscũ, ignoro autem veniẽtẽ, eundem cognosco: & ignoro; neque si hoc est meum, est autem opus, meum est opus, sed possessio, vel res, vel aliud quippiam: eodem autem modo, & in alijs. Soluunt autem quidam interimentes interrogationem: dicunt enim contingere eandem rem cognoscere, & ignorare, sed non secũdum idem: venientem igitur non noscentes, Coriscum autem

tem noscentes, eundem quidem cognoscere, & ignorare dicunt, sed non secundum idem. Attamen primum quidem, quemadmodum iam diximus, oportet earum, quæ propter idem sunt orationum eandem esse solutionem: id autem non erit si quis non in cognoscere, sed in quod est esse, aut aliquo modo se habere ipsum quod approbant, sumat, (vt si hic est pater, est autẽ tuus,) nam tametsi in quibusdam id verum est, & contingit idem cognoscere, & ignorare, tamẽ hic nihil commune habet quod dictum est. Nihil autem prohibet eandem orationem plures vitiositates habere, sed non omnis peccati manifestatio, solutio est. Nam possibile est ostendere quempiam, quòd falsum quidem syllogizauit, propter quod autem non ostendere, (vt Zenonis orationem quod non est moueri,) quare, & si quis conetur colligere, vt ad impossibile, peccat, & si millies syllogizet: non enim est hæc solutio. nam erat solutio manifestatio syllogismi falsi, ptopter quod falsus: si igitur non syllogizauit, quamuis aut verum, aut falsum conetur colligere, illius manifestatio, solutio est. Fortasse autem, & id in quibusdam nihil prohibet accidere, verum in his nec hoc videbitur: nam & Coriscum quod Coriscus cognoscit, & venientem, quod veniens. Contingere autem idem cognoscere, & non, vt quòd album quidem cognoscere, quòd autem musicum, non cognoscere: sic enim idem cognoscit & non cognoscit, sed non secundum idem, venientem autem & Coriscum, & quod veniens, & quod Coriscus cognoscit. Similiter autem peccauit, & qui soluunt, quoniam omnis numerus paucus, vt ij quos diximus: vtpote qui cum

non

non conclusum est, id omittentes, verum conclusum esse dicunt, omnia enim esse, & multum, & paucum dicentes, peccant. Quidam autem, & duplici soluunt syllogismos, vt quoniã tuus est pater, aut filius, aut seruus. Attamen manifestum quoniam si eo quòd multipliciter dicitur, apparet redargutio, oportet nomẽ vel orationem proprie esse plurium: hunc autem esse huius filium, nemo dicit proprie, si dominus est filij, sed propter accidens compositio est, (putasne est hoc tuum? sic. est autem hoc filius, tuus igitur filius,) quia accidit esse & tuum, & filium, sed non tuum filium. Et esse aliquid malorum bonum, nam prudentia est disciplina malorum. Hoc autem horum esse nca dicitur multipliciter, sed possessio: siquidem fortasse multipliciter: nam, & hominem animalium dicimus esse, sed non possessionem, & si quid ad mala dicitur, vt aliquorum: propter id malorum est, sed non hoc malorum: propter id igitur quod aliquo modo, etiam simpliciter apparet, quanquam contingit fortasse bonum esse aliquid malorum dupliciter, non tamen in oratione hac, sed magis, si quod mancipium, sit bonum mali: forsasse autem neque sic, non eum si bonum est, & huius, bonum huius simul: verum neque hominem dicere animalium esse, dicitur multipliciter: non enim si aliquid significamus auferentes, id dicitur multipliciter: nam & dimidium dicentes versus da mihi, Ilida significamus: vt, iram pande dea.

Argumentum in cap. 5.

Solutio autem paralogismorum secundum quid ad simpliciter fit in genere, si consequentiam negemus; cum non idem sit dictum simpliciter, & dictum secundum quid: consideremus quoque contradictionem, si sumatur in propositionibus secundum quid, & in conclusione simpliciter. Exemplum. Quod non est, opinabile est. Ergo quod non est, est. Aliud. Aliquid, quod est, non est homo, ergo aliquid, quod est, non est. Aliud. Socrates iurat se periurare. Ergo rectè iurat. Solutio est negando consequentiam: iurare enim & periurare non est rectè iurare simpliciter, sed secundum quid. Aliud. Qui suadet furtum, dissuadet non furtum, ergo qui suadet, is dissuadet. Aliud. Diuitiæ bonæ sunt bene utenti, malæ malè utenti. ergo diuitiæ sunt bonæ, & malæ. Aliud. Iustum est magis eligendum, quàm iniustum: ergo mori iustè est magis eligendum, quàm iniustè. Solutio. Mori est magis eligendum quo ad agere, quàm iniustum; sed non quo ad pati. Paralogismos autem ignorantiæ Elenchi omnes soluetis, eo quòd omittunt aliquam conditionem necessariam ad contradictionem: ut, De Corisco scis, quòd est ueniens, & ignoras, quòd sit ille musicus. ergo tu scis, & ignoras. Paralogismi uero petitionis principij omnes soluuntur, si arguenti dicas, quòd petat principium. At uero paralogismi fallaciæ consequentis soluuntur omnes negando consequentiam: etenim licet prima consequentia sit bona; non tamen est necesse, ut conuersa sit seruanda, quemadmodum euenit, cum arguimus à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, uel à positione consequentis ad positionem antecedentis. Paralogismos autem secundum non causam ut causam soluimus si dicamus quòd

pre-

propter propositionem superfluam non sequitur impossibile. Paralogismi verò secundum plures interrogationes vt vnam soluuntur, si dicamus ad paralogismos huius falláciæ non esse respondendum vna responsione; cum interrogatio fuerit plures. sed plures dentur: nam, quanquam propositio, quæ habet terminum æquiuocum, est vera in vtroque sensu, vel falsa in vno, & vera in alio; tamen non dari debet vna solutio simpliciter, scilicet confirmãdo, vel negando: duceretur enim apparenter ad paralogismi metam. Idem dicendum est de interrogatione plures: vt suntne illa bona, an mala? & digito ostende hoc bonum, & illud malum. si respondeatur mala esse. Ergo bonum est malum: si bona esse. ergo malum est bonum. itaq; dicere oportet. hoc est bonum, & illud malum.

De solutione sex vltimorum locorum extra dictionem. Cap. 5.

EA, vero quę sunt propter id, quod præcipue illud autem, vel qua, vel vbi, vel aliquo modo, vel ad aliquid dicitur, & non simpliciter soluendum est, considerãdo conclusionem ad contradictionē si cõtingit horum aliquid passas esse. Nam contraria, & opposita, & affirmationē, & negationem: simpliciter quidem impossibile inesse eidem, qua autem vtrunque, vel ad aliquid, vel aliquo modo, vel hoc quidem qua, illud autem simpliciter nihil prohibet, quare si hoc quidem simpliciter illud autem qua, nondum est redargutio. Hoc autem in conclusione considerandum, ad contradictionem. Sunt autē huiusmodi orationes omnes id habẽtes: putasne contingit quod non est esse? attamen non est aliquid id, quod non est. Similiter autem, &

quod non est erit: nam, non erit aliquid. cùm sunt. Nunquid contingit eundem simul bene iurare, & peierare? Nunquid possibile est simul eidem, suadere & dissuadere? An neque esse quid, & esse, idem? quod autem non est, non si est quid, etiam est simpliciter. Neque si bene iurat id quidem, & qua, necesse est & bene iurare: namqui iurat se peieraturum, bene iurat peierans hoc solum; at non bene iurat. Neque qui dissuadet, suadet, sed secũdum quid suadet. Similiter autem ratio est, & de eo quod est mentiri eundem simul, & verum dicere, sed propter id, quod non est facile inspicere vtrum quis assignet simpliciter veracem esse, vel mendacem, difficile apparet. Prohibet autem eundem nihil simpliciter quidem esse mendacem, qua autem veracem, vel alicuius esse veracem autem non, similiter autem, & in ad aliquid, & vbi, & quando: omnes enim huiusmodi orationes propter id accidunt. Putasne sanitas, vel diuitiæ bonũ? attamen insipienti, & non recte vtenti non bonum ergo bonum, & non bonum. Est ne sanum esse, vel potestatem habere in ciuitate bonum? veruntamen est quandoque non bonum: idem igitur eidem bonum, & non bonum. An nihil prohibet quod simpliciter est bonum, huic non esse bonum? at huic quidem bonũ, at nõ nunc, vel non hoc in loco bonum. Putasne quod non vult sapiens, malum? amittere autẽ non vult bonum, malum igitur bonum. Non enim idem est dicere malum est bonum, & amittere bonũ. Similiter autem, & quæ de fure est oratio; non enim si malum est fur, etiam capere est malum, ergo vult malum, sed potius bonum: nam capere bonum est. Et ægritudo malum est, sed non

amit-

amittere ægritudinem malum. Putasne iustum iniusto, & quod iuste eo quod iniuste magis eligendum est? sed mori iniuste magis est eligendum. Putasne iustum est sua habere quenque? quæ autem aliquis adiudicabit secundum opinionem suam & si sit falsa, sua sunt ex lege, idẽ igitur iustum & iniustum. Et verum oportet iudicare eum, qui iusta dicit, an qui iniusta? at vero eum, qui iniuriam passus est, iustum est abunde dicere, quæ passus est, ea autem erãt iniusta. Non enim etsi pati aliquid iniuste eligendum, id quod est iniuste eligibilius, quàm quod iuste; sed simpliciter quidem quod iuste: hoc autem nihil prohibet si iniuste, an iuste? & habere sua quenque iustum, aliena autem non iustum. Iudicium vero hoc iustum esse nihil prohibet, vt quod sit secundum opinionem iudicantis: non enim si iustum est hoc modo vel huic, & simpliciter iustum est. Similiter autem, & quæ iniusta sunt, nihil prohibet dicere ea iustum esse: non enim si dicere iustum est, necesse est iusta esse, sicut nec si est vtile dicere, vtilia: similiter autem & in iniustis, quare non si quæ dicuntur iniusta, qui dicit iniusta conuincitur: dicit enim quæ dicere est iusta, simpliciter autem & quæ pati iniusta. Iis autem, quæ propter definitionẽ fiũt redargutiones, quemadmodum dictum est prius, obsistendum considerantibus conclusionem ad contradictionem, vt si idem, & secundum idem, & ad idem, & similiter, & in eodem tempore. Si vero in principio interroget, nõ consistendum, (quoniam impossibile est idem esse & duplum, & non duplum,) sed dicendum, nõ sic vt forte sit redarguere confitentem. Sunt autem omnes hæ orationes propter hoc. Putas qui

nouit, quodq; quod quamque cognouit rem: & qui ignorat similiter: cognoscens autē quis Coriscū quod Coriscus, ignorabit quod musicus, quare idem cognoscit, & ignorat. Putasne quadricubitum tricubito maius? fieri enim potest ex tricubito quadricubitum secundum longitudinem: maius autem minore maius, idem igitur eodem secundum idem maius, & minus. Illa vero, quæ fiunt propter id, quod petunt, atq; sumunt quod in principio. si interroganti quidem manifestum sit, non dandum, neque si probabile sit dicentem esse veracem: si autem lateant, ignorantiam ob vitiositatem talium orationum ad interrogantem retorquendum, tanquam non redarguentem: nam, redargutio sine eo est, quod in principio, deinde datum est, non vt eo vteretur, sed vt ad illud colligeret cōtrarium, vt in non semotis redargutionibus. Et eas, quæ propter consequens sunt coniectātes, in ipsa oratione monstrandum: est autem duplex sequentium consequentia, aut enim vt particulare sequitur vniuersale, vt hominem animal, (postulant enim si hoc cum illo, & illud esse cum hoc,) aut secundum oppositiones: nam si huic est illud consequens, & opposito oppositum: propter quod, & Melissi oratio, nam, si genitum est, habet principium: ingenitum postulat non habere principium, quare si ingenitum est coelum, & infinitum, id autem non est, è conuerso enim cōsequentia. Quæcunq; autem propter id, quod additur aliquid colligitur, considerādum si (eo sublato) accidit nihil minus impossibile: deinde id manifestandum, & dicendum quod dedit non tanquam videretur, sed vt ad orationem; quo vero vsus est, nihil ad orationem.

tionem. Ad eas autem, quæ plures interrogationes vnam faciunt; statim in principio determinandum est. Nam interrogatio vna est, ad quã vna responsio est, quare neque plura de vno, neque vnum de pluribus, sed vnum de vno affirmandum vel negandum. Sicut autem in æquiuocis quandoque quidem ambobus, quandoque neutri inest, quare cum non simplex est interrogatio, simpliciter respondentibus nihil accidit pati, similiter & in his, quando igitur plura vni, vel vnum pluribus inest, vel non inest, simpliciter danti, & hoc peccato peccanti nihil contrarium accidit. Quandoque autem huic quidem inest, illi autem nõ, aut plura de pluribus, & est, vt insint ambobus, est autem, vt non insint rursum, quare id cauendum. Vt in his orationibus, si hoc quidem est bonum, illud autem malum, quod verum est dicere, quoniam hæc bonnm, & malum: & rursum, neque bonum, neque malum, non enim inest vtrunque vtrique, quare idem bonum & malum, & neque bonum, neq; malum. Et si vnumquodq; ipsum sibi idem est, & alijs diuersum: quoniam non alijs eadem sed sibi, & diuersa eisdem, ipsa sibimet diuersa & eadem. Amplius, si bonum quidem malũ sit, malum autem bonum, duo vtrique sicut. Et duorum & inæqualium vtrunq; ipsum sibi esse æquale: quare æqualia, & inæqualia ipsi sibi. Incidunt aũt hæ orationes, & in alias solutiones: nã ambo, & omnia, plura significant, non igitur idem præter nomen accidit affirmare, & negare; id autem non erat redargutio, sed manifestum; quoniam, si non vna interrogatio plures fiant, sed vnum de vno affirmet, aut neget, id non erit impossibile.

Argumentum in cap. 6.

Ad paralogismos autem soluẽdos nugationis negetur illud principium, quod est. Sophisticum nomen significat idem per se sumptum, & iunctum cum alio: non enim verum videtur, præsertim in relatiuis, & passionibus: nam duplum per se sumptum significat ꝙ sit dimidiam: iunctum verò cum dimidio, non. item simitas nasum significat, sed quando cum naso coniungitur, non significat nasum. Si autem velitis nugationem uitare; addatis determinationem, siue nomen ad adiectiuum. Porrò ut soluamus paralogismos ducentes ad solecismum, respondent, arguenti ut recte loquatur: incongruum enim non est verum, neque falsum: ut. Quod verè dicis esse, hoc est. Sed lapidem verè dicis esse: ergo lapidem est.

Dilutiones nugationis, & solœcismi. Cap. 6.

IN illis autem, quæ deducunt ad idem frequenter dicere; manifestum quod non dandum eorum quæ ad aliquid dicuntur significare aliquid separatas per se prædicationes, vt duplum, sine eo quod est dimidij quid inesse apparet: nam & decem in deficientibus vno ad decem, & facere in non facere, & omnino in negatione affirmatio, non tamen si quis dicat hoc non esse album; dicit idem album esse; duplum autem neque significat aliquid fortasse, quemadmodum, neque quod in dimidio. quod si forte significat, attamen non idem & coniunctum, neque scientia in specie, vt si est medicina scientia, ipsum quod commune, illud

illud autem erat scientia scibilis. In ijs autem quæ per se ostenduntur prædicatis, id dicendū, quod non idē est seorsum, & in oratione quod ostenditur; nam cauum communiter quidem idem significat in simo, & curuo, additū autem nihil prohibet hoc quidem naso, illud autē cruri significare, & nihil differt dicere, nasus simus, & nasus cauus. Amplius, nō dāda est dictio secundū rectū, falsum enim est: nam nō est simum nasus cauus, sed nasi hoc vt passio, quare nihil est absonū, si nasus simus est nasus habēs cauitatem nasi. De solœcismis autem propter quid apparent accidere diximus prius, quo modo autem soluendum, in ipsis orationibus erit manifestum. Omnes enim huiusmodi volunt construere. Putas quod dicis quippiam vere esse, etiam est illud vere? dicis autem quippiam lapidem esse, est igitur quippiam lapidem. An dicere lapidem non est dicere quod, sed quem non hoc, sed hunc? si igitur dicat aliquis, putas quem vere dicis est istum? non videtur Romane loqui quemadmodum neque si dicat, putas quā dicis esse, est iste? lignū autem dicere iste, vel quæcunque masculinum, neque fœmininum significant, nihil refert: quare etiam non fit solœcismus, si quod dicis esse, est illud: lignū autem dicis esse, est igitur lignum istud: lapis autem & iste, masculini habēs declinationem. Quod si quis dicat, putàsne iste, illa est? deinde rursum, quid autem nonne iste est Coriscus? ita dicat, est igitur illa, nō collegit solœcismum, si Coriscus etiam non significet idem quod illa: nō dat autē qui respondet, sed oportet hoc præinterrogare, si autem neque est, neque dat, non colligit neque in eo quod

est esse aliquid, neque ad eum qui interrogatus est. Similiter igitur oportet, & illic lapidem significare iste, si autem neque est, neque datur, non dicenda conclusio: apparet autem eo quod dissimilis casus nominis, similis appareat. Putasne verum est dicere, quoniam ista est id, quod esse ais eam, esse autem ais aspidem, est igitur ista aspidem. An non necesse est, si non ista, aspidem significat, sed aspis, aspidem autem istam, neque si quem dicis esse istum est iste: dicis autem istum, esse Cleonem: est igitur iste Cleonem, non enim est iste Cleonem: dictum est enim, quoniam quem dico iustum esse, est iste non istum, neque enim Romane dicetur quo pacto interrogatio dicta. Putas, istud scis, istud autem est lapis, scis igitur lapis. An non idem significat istud in eo, quod est, putas istud scis, & in hoc, istud autem lapis: sed in primo quidem hunc, in posteriore autem hic. Putasne cuius scientiam habes, scis illud? scientiam autem habes lapidis scis igitur lapidis. An huius quidem, lapidis, dicis, hunc autem lapidem? datum est autem cuius scientiam habes illud scis, non illius, sed illud, quare non lapidis, sed lapidem. Quod igitur huiusmodi orationes non colligunt soloecismum, sed apparent, & propter quid apparent; & quomodo est obsistendum illis, est manifestum ex ijs quæ dicta sunt.

Argumentum in cap. 7.

Nunc ad ea soluenda, quæ digna sunt, ut soluantur, & quæ minimè digna existunt, & ad stultum syllogismum ueniamus, ac primum, quæ orationes sint

soluta faciles, & quæ difficiles: Faciles autem sunt omnes, quæ fiunt secundum æquiuocationem. Vnde omnes ferè quæ sunt secundum dictionem, faciles existunt, ac ridiculæ: ut, uir sedens ferebatur gradatim: uerbum Gradatim duplicem habet significatum, scilicet per gradus, & gradiendo. Difficiles uerò sunt orationes de quibus sapientes uariè sentiunt: ut uerbum Ens Zeno credebat unum significare, alij uerò multa. Sed quæ oratio solubilis extat, ea duplex est, acris, scilicet & non acris. Acris, siue solutu difficilis ea est, quæ maximè dubitare facit, ac respondentem perturbat. Hæc uerò duplex est, peccans uidelicet in materia, & peccans in forma. Orationes uerò peccantes in materia sunt acriores, siue difficiliores ad solutionem, quàm peccantes in forma: si quidem peccantes in forma non decipiunt nisi eos, qui Logicam nesciũt. Sed peccantes in materia peritissimos decipiunt. Ac non solum acris est talis oratio, sed acerrima, quando ex propositionibus ualde probabilibus conclusio infertur ualde improbabilis: minus uerò acris, quando propositiones non ualde probabiles existunt, tamen aliquo modo probantur, & unum concludunt apertè falsum. Interrogationes præterea sunt peccantes in forma, quæ dubiæ sunt, utrum sint syllogisticæ, an non: minus uerò, quæ apertissimè uidentur non esse syllogisticæ. Quare orationum in forma peccantium aliæ sunt dignæ, ut soluantur; aliæ non, ueluti hæ, in quibus nulla est propositio, præterquam conclusio sequatur. Sed solutione digna est ea, quæ nescimus distinguere, syllogistica ne sit, an non. Verùm modi soluendi uarij sunt: aliquando enim fit solutio ad orationem ipsam, aliquando ad hominem, si ostendamus ei non rectum ordinem præbuisse propositionibus, ueluti in stulto, ac fatuo euenit syllogismo, cuius propositiones improbum habent ordinem. Ali-

quando fit solutio ad tempus, quando respondens soluere nescit: attamen conterit tempus multis uerbis. Pessima uerò est solutio illa, quæ plus desiderat tempus, quàm disputatio.

De oratione facili, difficili, & canta. *Cap. 7.*

OPortet autem intelligere, quoniã omnium orationum aliæ quidẽ sunt faciles conspici, aliæ autem difficiliores, propter id, quod & in aliquo subdolę decipiunt audientem, cũ frequenter eædẽ illis existãt: nam eandem orationem oportet vocare, quæ propter idẽ fit, eadem autem oratio alijs quidem propter dictionem, alijs autem propter accidens, aliis vero propter aliud videbitur esse: quia vnumquodque trãslatiuum non similiter est manifestũ. Quemmadmodũ igitur in ijs, quę sunt propter ęquiuocationẽ, (qui modus videtur esse ineptissimus,) captiosarum ratiocinationum: hæc quidem & quibuslibet sunt manifesta, (nam & orationes pœnè ridiculosæ sunt omnes propter dictionẽ: Vt vir ferebatur curru in scalas, vbi venit seruus apud Ceream? Et boręas purusne? nõ certe. perdit enim pauperem, & ementẽ. Et vtra boum ante pariet? neutra: sed retro ambę. Putasne est Euarchus, non certe, sed Apollonides. eodẽ autem modo, & aliarum ferre quã plurimę,) illa autem & peritissimos videntur latere. signum autem horũ, quoniã contendũt sæpe de nominibus, ut utrum idem significent de omnibus ens & vnum an aliud: aliis enim uidetur significare ens & unum: alii autem Zenonis orationem, & Parmenidis soluunt, eo quod multipli-

multipliciter dicant unum dici,& ens. Similiter autem & propter accidens,& aliorum singulum quodque, aliæ quidem orationes erunt faciles uideri,aliæ uero difficiliores, & sumere in quo genere, & utrum redargutio, an non redargutio,non facile similiter in omnibus est.
Est autem acuta oratio, quæ dubitare facit maximè,mordet enim hæc maxime dubitatio autem est duplex,hæc quidem in syllogizantibus, quam eligat quis interrogationum, illa autem in contentiose sustinentibus, quomodo dicat quis propositum. Quapropter in iis, quæ syllogizant, acutiores orationes inquirere magis faciunt: est autem ea, quæ syllogizat quidem oratio acutissima, si ex quam maximè apparentibus,quam maxime probabile interimit:nam, cum una oratio sit transposita contradictione, omnes similiter habebit syllogismos: semper enim ex probabilibus similiter probabile interimet,aut construet:quapropter dubitare necessarium est. Maxime igitur talis acuta, quæ ex æquo conclusionem facit interrogationibus:secunda autem,quæ ex omnibus similibus: hæc enim similiter faciet dubitare, quæ interrogationum interimenda est, id autem difficile est; nam interimendum quidem,quid autem interimendum dubium.Contentiosarum autem acutissima, quæ primum statim dubia est utrum syllogizat,an non, uel utrum propter falsum, an diuisionem solutio: secunda autem aliarum quæ manifesta quidem quod propter diuisionē, uel interemptionem est: non tamen explorata, per cuius interrogationum interemptionem, uel diuisionem, soluenda est,scilicet utrum propter conclusionem, an propter aliquam interro-

gationum

gationum id est. Quandoque igitur non syllogizans oratio facilis est, si sint ualde inopinabilia, uel falsa quæ sumuntur: quandoque autem nō digna despicinam: quando deest aliqua talium interrogationum, de qua oratio, & propter quā est, & non sumit illam, & colligit: inepta est ratiocinatio. Quando autem eorum, quæ extrinsecus non despicienda ullo modo: sed oratio quidem iusta, interrogans autem non probe interrogauit. Et est sane soluendum quandoque quidem ad orationem, quandoque autem ad interrogantem, & interrogationem, quandoque uero ad neutrum horum: similiter & interrogandum & syllogizandum est, & ad positionem, & ad respondentem & ad tempus: quando fuerit pluris temporis egens solutio, quam præsentis temporis, (quo disputatur) ad solutionem.

Argumentum in cap. 8.

Diximus igitur ex quot fallacijs fiant deceptiones, & quo pacto respondens ducatur ad metam, & de cautellis, ac de solutionibus, & quæ nam utilis sit, & quæ non, & quo modo soluantur apparenter, & quo modo non. Et in Topicis differnimus de prædicatis, de propositionibus, ac de problematibus quatuor prædicatorum, & quæ consideranda sunt in omni problemate disputando, ac tandem de modo opponendi, & respondendi dialecticè. Logicam uerò exercitationem, quam inuenerunt primi, incultam, rudem, imperfectamq; acceperunt, sed temporis tractu perfectior est reddita: primum enim inuenta fuere principia communia, quæ quamquam parua sint, tamen maximis excellunt uiribus, ac difficulter inueniuntur. Quibus

bus postea inuentis facile potes addere: nostris autem temporibus nihil de Logica scriptum reperiebatur, nisi quaedam inordinata, & propterea facilis uidebatur: non enim nisi quasdam habebat annotationes, ac canones absque demonstratione ulla. De syllogismis uerò sophisticis nihil antea fuit traditum.

Epilogus octo praecedentium, & duorum praesentium librorum.

Cap. 8.

Ex quot igitur, & ex quibus fiunt iis, qui disputant, captiosæ ratiocinationes, & quo modo ostendemus, falsum & inopinabilia dicere faciemus: amplius autem ex quibus accidit syllogismus, & quomodo interrogandū, & quis ordo interrogationum, insuper autem ad quid sunt utiles huiusmodi omnes orationes, & de responsione simpliciter omni, & quomodo soluendum est orationes, & syllogismus dicta sint de omnibus a nobis hęc: reliquum autem est de eo, quod a principio erat propositum, ad memoriam reuocantes, quippiam de ea re sub breuitate dicere, & finem imponere dictis. Præmisimus igitur, inueniendi facultatem quandam ratiocinatiuam de proposito ex iis, quæ sunt quam probabilissima: id enim opus est dialectices secundum se & tentatiuæ. Quia autem præinstruitur quis ab ea propter sophistices uicinitatem, ut non solum experimentum possit sumere dialectico more, sed etiam quasi scientifico: propter id non solum dictum negotiis officium posuimus orationem posse sumere, sed etiam ut orationem, sustinentes tuemur positionem per quàm probabilissima simili modo: causam autem

tem diximus huius, quia & propter id Socrates interrogabat, sed non respondebat: cõfitebatur enim se non scire. Manifestũ autem est in prioribus ex quot, & ad quod id erit, & unde idonei erimus horum: adhuc autem quomodo interroganda, uel ordinanda quæstio omnis, & de responsionibus, & solutionibus quę sunt ad syllogismos, patefactum est autem, & de aliis quęcunque huiusce disciplinę sunt orationes: prę̨ter hęc autem, & de captiosis ratiocinationibus pertractauimus quemadmodum diximus iam prius: quod igitur nacta sunt finem sufficiẽter ea, quę proposuimus, manifestum. Operępretium autem est nos non latere quidnã accidit circa hoc negotium: nam eorum, quę inueniuntur omnium, quę quidem ab aliis sumpta sunt prius, elaborata paulatim incrementũ sumunt ab aliis, qui postmodum accipiunt: quę autem ab initio comperiuntur, paruũ in primis sumere solent incrementũ, attamen vtilius multo, eo (quod postea ab aliis fit) accremento: maximum enim fortasse principium omnium, vt dicitur, quare & difficillimum: quanto enim potestate validissimum, tanto mole minimum, difficillimum est uideri: eo autem comperto, facile est adiicere, coaptareque reliquum. Quod & circa rhetoricas orationes accidit, penè autem, & circa alias artes omnes: nam qui principia inuenire, omnino ad exiguum quid perduxerunt: qui autem nunc celebriores habentur uendicantes a multis, uelut ex successione particulatim colligentes, sic auxerunt. Tisias quidem post priores, Thrasymachus vero post Tisiam, Theodorus autem post hunc, & multi multas coadunauere partes. quapropter nihil mi-

rum

rum, si in amplum quidem creuerit ars. Huius autem negotii non hoc quidem erat exploratum, illud autem non erat, verum nihil ipsius prorsus erat: nam eorum, qui circa litigiosas orationes erant mercenarii, similis quidem doctrina, Gorgiæ negotio: orationes enim hi quidem rhetoricas, illi autem interrogatiuas docebant ediscere, in quas sæpius incidere solebant alternatim vtrorunque adinuicem orationes: quapropter velox quidem, vtpote, quæ sine arte erat doctrina discentibus ab aliis: non enim artem, sed quæ ab arte sunt dantes, arbitrati sunt loqui erudite, perinde, ac si quis disciplina dicat se tradere, vt non doleant pedes: deinde sutoriã quidem non doceat, neq; vnde possint comparari talia. det autem quamplurima genera omni modorum calceorum, hic profecto profuit ad vsum, artem autem nõ tradidit. Et de rhetoricis quidem erãt multa, & antiqua dicta: de syllogismis autem omnino nihil habuimus prius aliud quicquam quod diceremus, quàm mora perquirentes multo tempore insudauerimus. Si autem videtur ex considerationibus nostris (ut ex iis quæ sunt ex principio) hęc habere disciplina sufficienter supra alia negotia, quæ ex traditione inducta sunt, reliquum erit omnium vestrum, uel eorum qui audierunt hoc opus, omissa quidem artis, uenia dignari: inuenta autem, multa prosequi gratia.

Aristotelis Elenchorum librorum Finis.

INDEX, AC LOGICUM LEXICON VERBORUM, ET RERUM DIFFICILIUM EX BOETHI, SIMPLICII, AMMONII, IO. GRAM. ET ALEX. SENTENTIA.

A

Digni-

Inesse

Mate-

 ctio-

Q

S

Species,

 ub-

Q

S

Species,

Ter-

FINIS.

AD LECTORES.

DVM impressores erratum aliud corrigunt in grauius incidūt, quemadmodum pag. 6. legitur differentibus speciem eo quod, legi debet differentibus specie in eo quod. Et pag. 55. cognoscere, vel a naturam, lege cognoscere velit naturam. pag. 60. per formam conclusionis. leg. per formam circunductionis. pag. 102. prædictos leg. præditos. & alio modo quæ, lege. alio modo quàm. pag 119. motus speciei leg. species. & pag. 149. si verò ei iungatur Nota, legatur si verò ei iungatur Non. & pag. 212. con flatur rati, legatur, conflatur ratio. & pag. 222. posterius legatur postremus. & pag. 24. concludantur leg. concluduntur. pag. 230. quo in prima leg. quot in prima, & consta ex maiore leg. cōstat ex maiore. Et 235. cōuersis terminus leg. conuersis terminis. & pag. 256. potest impedisi leg. potest impediri. pag. 363. propositis affir. leg. propositio. affir. & pag. 490. qpg sunt. leg. quæ sunt, & pag. 799. & non veri leg. & non veros: alia per te videbis corrigenda.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.
AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS,

Ex Officina Nicolai Moretti.

M D LXXXIIII.